

Μ Α Ε Ι Μ Ο Υ
Τ Ο Υ
Ο Μ Ο Λ Ο Γ Η Τ Ο Υ
Α Π Α Ν Τ Α Τ Α Ε Ρ Γ Α
15B

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Ε Σ

(Α' - ΜΣΤ')

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἀπὸ τὸν

ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΚΑΛΗ

Φιλόλογο

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ
ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ
15B

Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1995

ΜΑΕΙΜΟΣ
Ο
ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόν παρόντα τόμο συνεχίζεται ἡ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Μαξίμου μέ τήν ἔκδοση τῶν 46 Ἐπιστολῶν του.

Οἱ περισσότερες Ἐπιστολές εἶναι ἀντιρρητικά δοκίμια, πολλές φορές μάλιστα πάρα πολύ ἐκτενῆ. Ἀλλωστε πολλά ἀπό τὰ δοκίμια τοῦ ἁγίου πατρὸς στάλθηκαν σάν ἐπιστολές. Ἐξαιτίας τῆς ἰδαίτερης δογματικῆς ἀξίας σέ πολλές ἀπό αὐτές προστέθηκαν καί σχόλια. Ἀλλες πάλι εἶναι ἀπλά γράμματα ἐπικοινωνίας ἢ ἀπαντήσεις σέ ἐρωτήματα δευτερεύουσας σημασίας.

Ἐννέα ἀπό αὐτές ἀπευθύνονται πρὸς τὸν κουδικουλάριο Ἰωάννη (2, 3, 4, 10, 12, 27, 43, 44 καὶ 45). Τὴν ἀλληλογραφία μέ τὸν Ἰωάννη ἄρχισε ἀπὸ τὴν Κύζικο καὶ συνέχισε ἐπὶ δωδεκαετία. Οἱ ἐπιστολές αὐτές εἶναι προσωπικοῦ χαρακτήρα, εὐχαριστίες, συστατικές, ἀπαντητικές σέ ἐρωτήματα, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ 10η, πού δίνει ἀπάντηση στὸ πρόβλημα, γιατί, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, ἄλλοι εἶναι ἄρχοντες καὶ ἄλλοι ἀρχόμενοι, ἡ 2η ἀναπτύσσει τὸ θέμα πού δεσπάζει στὴ σκέψη τοῦ Μαξίμου, τὸ *Περὶ ἀγάπης*, καὶ μόνον ἡ μακροτάτη 12η ἀναπτύσσει συστηματικὰ τὴ διδασκαλία τῆς Χαλκηδόνας καὶ ἀναιρεῖ τὶς δοξασίες τοῦ Σεβήρου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρηση ἀπὸ τὴν Κύζικο ἔγραψε ἐπανελημμένα πρὸς τὸν Ἰωάννη Κυζίκου, ἐκφράζοντας κατ' ἀρχὰς τὸν πόθο τῆς ἐπιστροφῆς, πού σιγὰ σιγὰ ἔσθηνε (ἐπιστολὴ 8, πού σημειώνεται ὡς Πρὸς τὸν αὐτόν, δηλαδή τὸν προηγούμενο πρεσβύτερο Ἰορδάνη ἀπὸ λάθος, 28, 29, 30, 31), ἐνῶ στὴν 6η ἐξετάζει τὸ θέμα περὶ τοῦ ἄσωμάτου τῆς ψυχῆς.

Πρὸς τὸν πρεσβύτερο Στέφανον, ἴσως πνευματικόν του στὴν Χρυσούπολη, σώζονται δύο ἐπιστολές προσωπικοῦ χαρακτήρα (23 καὶ *Epifanonic*, σ. 84-85).

Πρὸς τὸν Πέτρον Ἰλλούστριον, ἥτοι εὐγενῆ ἄρχοντα, ἀπέστει-

λε μία συστατική (14η) και μία έκτενη κάπως (13), στην οποία ανασκευάζει τή διδασκαλία τοῦ Σεβήρου.

Πρὸς κάποιον Κωνσταντῖνον ἔστειλε τὴν 5η *Περὶ ἀρετῶν καὶ κακῶν* αὐτὸς πιθανὸν εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν Σακαλλάριο, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ 24η, πού στάλθηκε μετὰ τὴ νίκη ἐναντίον τοῦ Χοσρόη, ἡ ἴδια μὲ τὴν 43· δὲν πρόκειται βέβαια γιὰ ἐπιστολὴ πού στάλθηκε πρὸς δύο πρόσωπα, ἀλλὰ πιθανὸν μόνο πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον αὐτόν.

Πρὸς τὸν πρεσβύτερον Ἰορδάνην καὶ ὄχι Ἰωάννην, ὅπως γράφει ἡ ἔκδοση, στάλθηκε ἡ 7η *Περὶ δυνάμεων τῆς ψυχῆς μετὰ θάνατον*.

Πρὸς τὸν Θαλάσσιο, πρεσβύτερο καὶ ἡγούμενο, φίλο τοῦ Μάξιμου, πρὸς τὸν ὁποῖο στάλθηκε καὶ τὸ σύγγραμμα πού δημοσιεύθηκε στοὺς τόμους 14B καὶ 14Γ, στάλθηκαν οἱ 9, 26, 40, 41, 42, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ τρεῖς τελευταῖες εἶναι ἀποσπασματικές, ἀναφερόμενες σὲ προσωπικὰ ἢ μικρότερης σημασίας θέματα, καθὼς καὶ ἡ στή συλλογὴ τοῦ Mansi περιεχόμενη 10,677.

Πρὸς τὸν ἀββᾶ Πολυχρόνιον, πού περιέθαλπε μερικές φορές τὸν Μάξιμο, ἔστειλε τὶς σύντομες παραινετικές ἢ προσωπικές ἐπιστολές 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39.

Πρὸς τὸν διάκονο Κοσμᾶν ἔστειλε τὴ μακρότατη *Περὶ κοινοῦ καὶ ἰδίου, οὐσίας καὶ ὑποστάσεως* 15η καθὼς καὶ τὴ σύντομη 16η.

Πρὸς τὸν Πύρρον, πρεσβύτερο καὶ ἡγούμενο, πού τοῦ γνωστοποίησε τὰ περὶ τῆς Ψήφου τοῦ Σεργίου, ἔστειλε τὴν 19η σὲ ὕφος φιλικὸ καὶ μετριοπαθές.

Πρὸς τὸν Ἀλεξανδρέα Ἰουλιανὸν τὸν Σχολαστικὸν τὴν 17η *Περὶ δόγματος τῆς ἐνσαρκώσεως*, μὲ ἀντιρρητικὴ τάση.

Οἱ ὑπόλοιπες σύντομες ἐπιστολές στάλθηκαν ἡ 11η πρὸς κάποιον ἡγούμενο, ἡ 18η πρὸς Ἀσκήτριες, τὴν 20η πρὸς τὸν μοναχὸ Μαρίνον, ἴσως τὸν ἴδιο μὲ τὸ διάκονο καὶ πρεσβύτερο, τὴν 21η πρὸς ἐπίσκοπο Κυδωνίας Κρήτης, τὴν 22η πρὸς Αὐξέντιον, τὴν 25η πρὸς τὸν Κόνωνα πρεσβύτερο καὶ ἡγούμενο, ἴσως τῆς μονῆς ὅπου ὁ Μάξιμος ἀσκοῦνταν στὴν Ἀφρική.

Τέλος ἡ ἐπιστολὴ 1, πολὺ έκτενῆς πράγματι, ἐπιγράφεται *Λόγος παραινετικὸς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς*, καὶ περιέχει παραινήσεις

περὸ πολιτικῶν καθηκόντων, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κύριον Γεώργιον, ἔπαρχον τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτῆς σώζονται ἡ 2ῃ πρὸς Θωμᾶν, καὶ μία πρὸς Ἀναστάσιον μοναχὸν μαθητὴν, μὲ λατινικὴ μετάφραση ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Βιβλιοθηκᾶριο, καθὼς καὶ ὠρισμένα ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν στὸν Εἰσαφονίσι.

Τὰ κείμενα ὅλων τῶν ἐπιστολῶν λαμβάνονται ἀπὸ τὴν PG τόμος 91, 363-650, στὰ ὁποῖα γίνεται μεγάλη διόρθωση στὴ στίξη, ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ «ἄθλια».

M. E.

**ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΚΟΙΝΑΙ, ΔΟΓΜΑΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ**

**Α΄ ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ
ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ**

**ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΥΡΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΝ,
ΤΟΝ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΝ ΕΠΑΡΧΟΝ ΑΦΡΙΚΗΣ**

Οὐδεὶς οὕτω τῶν φωτός, ὡς οἶμαι, καθ' οἷονδῆποτε τρόπον
ἐστερημένων ἡλιακῆς ἀκτίνος ἀπολαῦσαι ποθεῖ, ὡς ἡμεῖς οἱ τα-
πεινοὶ πάντες, οἱ τῆς σῆς πλουσίως ἐμφορηθέντες καλοκαγα-
θίας, ποθοῦμεν πάλιν σε θεάσασθαι παρόντα καὶ ἀπολαῦσαί σου
5 τῆς καλλονῆς, τοῖς θείοις μὲν τοι τῶν συντρόφων ἀρετῶν κεχα-
ρακτηρισμένον τρόποις, οἷς καὶ πρότερον ἐνδημοῦντα μεγαλοφυ-
ῶς ἐμπρέποντά σε γινώσκομεν, δι' ὧν μᾶλλον σαφῶς ἐδιδάχθη-
μεν γνώμης, ἀλλ' οὐ τάξεως εἶναι τὴν ἀρετὴν, καὶ διαθέσεως,
ἀλλ' οὐκ ἀξίας εἶναι τὸ θεομίμητον. Οἷς γὰρ εἰς τὸ βάθος τῆς ψυ-
10 χῆς καθ' ὑμᾶς εὐλογημένοις γνησίως ἐνεργιζώθη τῆς πρὸς Θεὸν
ἀγάπης ἢ δύναμις, τούτοις τὸ ὡσαύτως ἔχειν περὶ τὸ καλὸν ἀ-
ναμφιβόλως προσγέγονεν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ἐπτοημένοις
τῇ ἀγάπῃ τῶν ὑλικῶν, τὸ εἰς πλῆθος παθῶν εὐέμπωτόν τε καὶ
εὐσκέδαστον. Καὶ μάλα γε εἰκότως. Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ, ἐνὸς ὄντος
15 καὶ μόνου καὶ ἀπαθοῦς καὶ μηδὲν τὸ παράπαν ἐξ αἰδίου κατ' οὐ-
σίαν διάφορον συνθεωρούμενον ἢ συνεπιθεωρούμενον ἔχοντος
(οὐ γὰρ ἐφικνεῖται αὐτοῦ τι τῶν ἐξ αὐτοῦ), κατὰ τὴν ἔφρασιν

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΟΙΝΕΣ, ΔΟΓΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ

Α'. ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ ΥΠΟ ΜΟΡΦΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Πρὸς τὸν δοῦλο τοῦ Θεοῦ κύριο Γεώργιο,
τὸν φημισμένο ἑπαρχο τῆς Ἀφρικῆς.

Κανένας, νομίζω, ἀπὸ ὅσους στερήθηκαν τὸ φῶς μὲ ὅποιον-
δήποτε τρόπο, δὲν ἐπιθυμεῖ τόσο ν' ἀπολαύσει τὴ λάμψη τοῦ
ἡλίου, ὅσο ποθοῦμε ὅλοι ἑμεῖς οἱ ταπεινοί, ποὺ κατακλυστήκαμε
ἀπὸ τὴν καλωσύνη σου, νὰ σὲ ξαναδοῦμε πάλι κοντά μας καὶ ν'
ἀπολαύσομε τὴν ὁμορφιά σου, στολισμένο μὲ τὶς θεῖες ἐκδηλώσεις
τῶν ἀρετῶν ποὺ σὲ συνοδεύουν, μὲ τὶς ὁποῖες σὲ βλέπαμε νὰ δια-
πρέπεις μεγαλόπρεπα καὶ προσηγουμένως ὅταν ἦσουν κοντά μας,
μὲ τὶς ὁποῖες διδαχθήκαμε μὲ μεγαλύτερη σαφήνεια, ὅτι ἡ ἀρετὴ
εἶναι γνώρισμα τῆς γνώμης καὶ ὄχι τῆς θέσης, καὶ ὅτι ἡ μίμηση τοῦ
Θεοῦ ὀφείλεται στὴ διάθεση καὶ ὄχι στὸ ἀξίωμα. Γιατὶ σὲ ὅποιους
εὐλογημένους σὰν καὶ ἐσᾶς ριζώθηκε βαθιὰ στὴν ψυχὴ τους γνήσια
ἢ δύναμη τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό, αὐτοὶ ἀπόχτησαν τὴν ἀναμφί-
βολη σταθερότητα γύρω στὸ καλὸ, ὅπως βέβαια καὶ ὅποιοι κυριεύ-
ονται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῶν ὑλικῶν αὐτοὶ πέφτουν εὐκολα καὶ δια-
σκορπίζονται στὰ πλήθη τῶν κακῶν. Καὶ εἶναι αὐτὸ πολὺ φυσικόν.
Γιατὶ, ὅποιος ἀφήνει θέλοντας τὴν ἐπιθυμία του ν' ἀγκαλιάσει τὸν
Θεό, ποὺ εἶναι ἕνας καὶ μόνος καὶ ἀπαθὴς καὶ ποὺ δὲν ἔχει οὔτε τὸ
ἐλάχιστο διαφορετικὸ στὴν οὐσία του νὰ νοεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἢ
ἐκ τῶν ὑστέρων μαζί του ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς αἰωνιότητος (γιατὶ
κανένα ἀπὸ τὰ δικά του δὲν μπορεῖ νὰ τὸν φτάσει), εἶναι τότε καὶ

γνωμικῶς ἀντεχόμενος, εἷς καὶ αὐτός ἐστι καὶ μόνος καὶ ἀπα-
 θής, τῇ πρὸς τὸ ἐν ἀσχέτῳ νεύσει γενόμενος, εἷς τε καὶ μόνος καὶ
 ἀτρεπτος. Εἰ γὰρ ἐν ἐστὶ καὶ μόνον αὐτῷ τὸ ποθούμενον, τοῦτο
 δὲ κυρίως ἀτρεπτόν ἐστιν, ὡς κατ' οὐσίαν διὰ τὴν φυσικὴν ἀπει-
 5 ρίαν ἀκίνητον (οὐ γὰρ ἔχει ποῦ κινήθῃναι τὸ ἀκίνητον ἀπειρον),
 ἄρα καὶ αὐτὸς οἷα τοῦ ἐνὸς ὑπάρχων ἐραστής, κατὰ τὸ εἶκός, εἷς
 γέγονε καὶ μόνος καὶ ἀτρεπτος, ὡς ποιήσας παντάπασιν ἀπὸ τοῦ
 ἐνὸς τὴν γνώμην ἀκίνητον. Ὁ δὲ τοῖς ὑλικοῖς, τρεπτοῖς οὖσι κατὰ
 φύσιν καὶ ἀλλοιώτοις καὶ οὐδαμοῦ παντελῶς στήναι δυναμένοις,
 10 ἀγνοία τοῦ κρείττονος κατὰ γνώμην οἰκείαν ἐνδήσας τῆς ψυχῆς
 τὸν ἔρωτα, τρεπτός ἐστιν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐμπαθῆς καὶ εὐαλ-
 λοίωτος, τοῖς φύσει κινουμένοις καὶ πάσχουσι τὴν συνεπικινου-
 μένην ἔχων πάσχουσαν τῆς ψυχῆς τὴν διάθεσιν.

Μὴ τοίνυν ταύτης σου, δέσποτά μου εὐλογημένε, τῆς ἀγα-
 15 θῆς καὶ θεωτικῆς ἕξεως, τῆς ἐχούσης σου πρὸς τὸν Θεὸν τὴν
 γνώμην συνέκδημον, ἐκστῆσαί τι τῶν ὄντων δυνηθῆ, μὴ χρόνος
 ἀτάκτως ἑαυτῷ συµμεταβάλλων τὴν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων
 φορὰν, τῆς γνώμης ἀλλοιώση τὸ βάσιμον, μὴ ἀνθρώπων ἀπειλὴ
 φόβον προτεινομένη, τῆς καλῆς διαθέσεως μετακινήση τὸ στά-
 20 σιμον, μὴ λόγος κολάκων ἀνδρῶν τῇ προφορᾷ καταγλυκαίνων
 τὴν ἀκοὴν τῆς ψυχῆς χαινώση τὸ εἶτονον, μὴ δρεξίς ἀντιλυπή-
 σεως, ἐκ τοῦ δύνασθαι τυχὸν πρὸς τινα, τὸ σύνολον διαφθεῖρη
 τοῦ τρόπου τὸ ἡμερον, μὴ πόθος τῆς περὶ τὸ ἄρχειν δόξης τῆς
 περὶ τὸ Θεῖον ἀγάπης μειώση τὴν ἔφεσιν. Οὐ γὰρ ἔλλειψις δόξης
 25 παρὰ Θεῶ πάντως ἢ ἀνθρώποις ἐστὶ τὸ μὴ ἄρχειν ἀνθρώ-
 πων(1), ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δόξης ἐπίδοσις, ὅσον ταραχῆς καὶ
 φροντίδος ἢ ψυχὴ παντοίας καθέστηκεν ἐλευθέρα τῆς ἐξωθεν,
 ὡς ὁ ἐμὸς ἔχει λόγος, καὶ πᾶς εὐσεβῶς τὰ δέοντα συνορῶν, ὡς
 οἶμαι, συνθήσεται. Πᾶς γὰρ ἀνὴρ ὡς ἀληθῶς ἐνάρετος καὶ φιλό-

αὐτὸς ἓνας καὶ μόνος καὶ ἀπαθής, ἐπειδὴ ἔγινε ἓνας καὶ μόνος καὶ ἄτρεπτος ἕξαιτίας τῆς ἀκατάσχετης κλίσης πρὸς τὸ ἓνα. Γιατί, ἂν εἶναι ἓνα καὶ μόνο τὸ ποθούμενο ἀπὸ αὐτὸν καὶ αὐτὸ εἶναι κυριολεκτικὰ ἄτρεπτο, ἐπειδὴ εἶναι ἀκίνητο ὡς πρὸς τὴν οὐσία του ἕξαιτίας τῆς φυσικῆς ἀπειρίας του (γιατὶ δὲν ἔχει πού νὰ κινηθεῖ τὸ ἀκίνητο ἄπειρο), ἀρα καὶ αὐτός, ἐπειδὴ εἶναι ἑραστής τοῦ ἑνός, ἔγινε, ὅπως εἶναι φυσικό, ἓνας καὶ μόνος καὶ ἄτρεπτος, ἐπειδὴ ἔκανε τὴν γνώμη του ἀκίνητη τελείως ἀπὸ τὸ ἓνα. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἀπὸ ἄγνοια τοῦ καλύτερου προσέδεσε μὲ δική του γνώμη τὸν ἕρωτα τῆς ψυχῆς του στὰ ὑλικά πράγματα, πού εἶναι κατὰ φύσιν τρεπτὰ καὶ μεταβλητὰ καὶ δὲν μποροῦν ἀπολύτως πουθενὰ νὰ σταθεροποιηθοῦν, εἶναι καὶ αὐτὸς τρεπτὸς κατ' ἀνάγκην καὶ ἐμπαθής καὶ ἀλλοιώνεται εὐκόλα, ἔχοντας τὴ διάθεση τῆς ψυχῆς, πού κινεῖται μαζί μ' αὐτά, νὰ πάσχει μαζί μὲ ὅσα ἀπὸ τὴ φύσιν τους κινουῦνται καὶ πάχουν.

Κανένα πλάσμα λοιπόν, εὐλογημένε δέσποτά μου, νὰ μὴν μπορέσει νὰ σὲ θγάλει ἀπὸ τὴν ἀγαθὴ καὶ θεοποιὸ ἔξιν, πού ἔχει τὴ γνώμη σου συνέκδημο πρὸς τὸ Θεό¹, οὔτε ὁ χρόνος, πού μεταβάλλει μαζί του ἅτακτα τὴ φορὰ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, νὰ ἀλλοιώσει τὸ ἔδραϊο τῆς γνώμης σου, οὔτε ἀπειλή ἀνθρώπων προβάλλοντας τὸ φόβο νὰ μετακινήσει τὴ σταθερότητα τῆς καλῆς διαθέσεως, οὔτε κολακευτικὰ λόγια πού εὐχαριστοῦν τὴν ἀκοή τῆς ψυχῆς νὰ ἀποχαυνώσουν τὴν ἀγωνιστικότητά σου, οὔτε ὄρεξη γι' ἀνταπόδοση λύπης σὲ κάποιον, ἐπειδὴ νιώθεις ὅτι μπορεῖς, νὰ μὴν ἐπηρεάσει καθόλου τὴν ἡμερότητα τοῦ τρόπου σου, οὔτε ὁ πόθος τῆς δόξας ἀπὸ τὴν ἐξουσία νὰ μειώσει τὴν ἐπιθυμία τῆς ἀγάπης σου πρὸς τὸ Θεῖο. Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε ἔλλειψη δόξας κοντὰ στὸν Θεὸ ἢ τοὺς ἀνθρώπους τὸ νὰ μὴν κυβερνᾶ κανεὶς ἀνθρώπους, ἀλλὰ, ὅπως ἐγὼ λέγω, τόσο περισσότερο εἶναι αὐξηση τῆς δόξας, ὅσο περισσότερο ἡ ψυχὴ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ταραχὴ καὶ φροντίδα, καὶ νομίζω θὰ συμφωνήσει καθένας πού βλέπει μ' εὐσέβεια τὰ πρέποντα. Γιατί, κάθε ἄνθρωπος ἀληθινὰ ἐνάρε-

1. Β' Κορ. 5, 6.

θεος, αὐτάρκης ἑαυτῷ πρὸς πᾶσαν εὐδαιμονίαν ἐστί, μηδεμίας
 περιβολῆς τῶν ἐκτὸς πρὸς τὸ πορίσασθαι ταύτην δεόμενος. Ὁ
 γὰρ τῶν θείων ἰδιωμάτων ἑαυτοῦ κατὰ τὸν βίον τὰς ἐμφάσεις
 καταστήσας γνωρίσματα, πάντων ἐντελῶς ἔχει τῶν ἀγαθῶν τὸ
 5 πλήρωμα, δι' οὗ πέφυκεν ἐγγίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἢ πρὸς τὸν
 Θεὸν ἀκριβῆς ἐξομοίωσις, πρὸς ἣν οὐδὲν τῶν μετὰ Θεὸν συγ-
 κρινόμενον καθοτιοῦν παραβάλλεται. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, μὴ νό-
 σος, μὴ ὑγεία, μὴ πλοῦτος ὁ κάτω συρόμενος, μὴ πενία τῶν
 φθειρομένων, μὴ ψόγος, μὴ ἔπαινος, μὴ θάνατος, μὴ ζωή, μὴ τὸ
 10 παρόν, μὴ τὸ μέλλον, μηδὲ καθάπαξ ἕτερον τῶν ὄντων ἢ γινομέ-
 νων τὴν θρεψαμένην σε ταύτην καὶ εἰς τόδε προαγαγοῦσαν παρά
 τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις κλέος φιλοσοφίαν, νοθεῦσαι δυνηθῆ.
 Τοῦτο δὲ γενήσεται πῶς; Εἰ πάντα πιστεύσοιμεν τῷ Θεῷ τὰ
 καθ' ἑαυτοῦς (2), καὶ μηδὲν μὲν ζητεῖν ἀνασχοίμεθα παντελῶς,
 15 ὧν ἕκ Θεοῦ ζητεῖν οὐ προσετάγημεν, ζητεῖν δὲ διὰ πάσης σπου-
 δῆς πᾶν ὅτιπερ ἕκ Θεοῦ ζητεῖν ἐπετάγημεν, καὶ τὰ μὲν ὡς μετὰ
 Θεὸν ὑπὸ γνώμην ἡμετέραν ὄντα καὶ δύναμιν κατὰ πάντα τρό-
 πον θελήσασμεν καὶ μορφῶσαι δι' αὐτῶν τῶν ἔργων σπουδάσαι-
 μεν, τὰ δὲ πάσαις ψήφοις, ὡς τῆς ἡμῶν πρὸς τὸ γίνεσθαι τε καὶ
 20 ἀπογίνεσθαι γνώμης οὐ χρῆζοντα, παραχωρήσασμεν τῷ Θεῷ
 μετ' εὐχαριστίας καὶ πίστεως ἄγειν ὅπῃ θέλει καὶ βούλεται,
 μηδὲν πρὸς τοὺς λόγους διαφερόμενοι τὸ σύνολον τῆς αὐτοῦ
 προνοίας καὶ διοικήσεως, οἷς τὸ πᾶν ἀγνώστως μετὰ σοφίας
 ἀπορρήτου πρὸς τὸ ἑαυτοῦ κατὰ πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ φέρεται
 25 πέρας, κἂν ἄλλως καὶ παρὰ τὴν ἡμῶν ἐλπίδα ποιῆται τῶν τοιού-
 των λόγων τὴν ἔκβασιν. Σοφώτατος γὰρ ἐστί τῶν ἡμετέρων
 κηδεμῶν καὶ προστάτης, ἅτε δὴ μὴ συμβᾶσαν αὐτῷ τὴν σοφίαν
 κτησάμενος, ἀλλ' αὐτὸς κατ' οὐσίαν σοφία κυρίως καὶ ὧν καὶ
 λεγόμενος. Ἐν μόνον γνησίως τηρῆσαι θελήσωμεν, τὸ ἀγαπᾶν
 30 αὐτόν, καθὼς εἶπεν, ἐξ ὄλης καρδίας καὶ ψυχῆς καὶ δυνάμεως,
 καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτούς, σπουδάζοντες πάντα τρόπον ἐπι-

τος καὶ τοῦ Θεοῦ φίλος ἔχει αὐτάρκεια γιὰ κάθε εὐτυχία καὶ δὲν χρειάζεται γιὰ τὴν ἀπόχτησίν της νὰ τὴν περιβάλλει τίποτε ἀπὸ τὰ ἔξωτερικά. Ὅποιος δηλαδή ἔκανε γνωρίσματα τοῦ βίου του τὶς ἐκδηλώσεις τῶν θείων ιδιωμάτων, ἔχει ὅλο καθ' ὁλοκληρία τὸ πλήρωμα τῶν ἀρετῶν, μὲ τὸ ὁποῖο πετυχαίνουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀκριβῆ ἔξομοίωσίν τους μὲ τὸν Θεό, μὲ τὴν ὁποία τίποτε ἔπειτα ἀπὸ τὸν Θεὸ δὲν συγκρίνεται σὲ ὀτιδήποτε. Καὶ γενικὰ οὔτε νόσος, οὔτε ὑγεία, οὔτε ὁ ἐπίγειος πλοῦτος, οὔτε ἡ φτώχεια σὲ πράγματα ποὺ φθείρονται, οὔτε κατηγορία, οὔτε ἔπαινος, οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε τὸ παρὸν, οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε γενικὰ κανένα ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται νὰ μπορέσει νὰ νοθεύσει τὴ φιλοσοφία ποὺ σὲ ὀδήγησε σ' αὐτὴ τὴ δόξα κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ πῶς θὰ γίνει αὐτό; Ἄν ἐμπιστευθοῦμε ὅλα τὰ δικά μας στὸν Θεὸ καὶ δὲν θελήσουμε νὰ ζητήσουμε τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅσα δὲν ἔχομε προσταχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ ζητοῦμε, καὶ νὰ ζητοῦμε μὲ κάθε προθυμία ὅ,τι διαταχθήκαμε νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεό². Καὶ ὅσα ἔπειτα ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ δική μας γνώμη καὶ δύναμη νὰ τὰ θελήσουμε μὲ κάθε τρόπο καὶ νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ τὰ πραγματοποιήσουμε μὲ τὰ ἴδια τὰ ἔργα, ἐνῶ τὰ ἄλλα, ἐπειδὴ δὲν χρειάζεται ἡ δική μας γνώμη νὰ γίνουν ἢ νὰ μὴ γίνουν, ἅς τὰ παραχωρήσουμε ὀλόψυχα μ' εὐχαριστία στὸν Θεὸ καὶ μὲ πίστη νὰ τὰ ὀδηγήσει ὅπου θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ, χωρὶς νὰ συζητοῦμε καθ' ὅλου τοὺς λόγους τῆς πρόνοιᾶς καὶ τῆς διοίκησίν του, γιὰ τοὺς ὁποίους κάθετι χωρὶς δική μας γνώση καὶ μὲ σοφία ἀπόρρητη καὶ μὲ πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ ὀδηγεῖται πρὸς τὸ τέλος του, κι ἂν ἀκόμα ἀλλιώτικα καὶ διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι ἐλπίζουμε πραγματοποιοῦνται οἱ λόγοι αὐτοί. Καθ' ὅσον εἶναι σοφώτατος ἐπιμελητὴς καὶ προστάτης ἐκείνων ποὺ μᾶς ἀφοροῦν, γιὰ τὴν δὲν συνέβη ν' ἀποχτήσῃ τὴ σοφία, ἀλλὰ ὁ ἴδιος κυριολεκτικὰ εἶναι καὶ λέγεται κατ' οὐσίαν σοφία. Ἄς θελήσουμε νὰ φυλάξουμε εἰλικρινὰ ἓνα μονάχα, νὰ ἀγαποῦμε ἐκεῖνον, ὅπως εἶπε, μὲ ὅλη τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ δύναμίν μας, καὶ τὸν πλησίον μας ὅπως τὸν ἑαυτό μας, φροντίζοντας νὰ

νοῆσαι πρὸς πέρας ἀγαγεῖν τὸ θεῖον τοῦτο διάταγμα, καὶ ὁλος πληρέστατος ἡμῖν κατὰ περιγραφὴν ὁ θεῖος κατώρθωται σκοπὸς (3), ὡς ἂν ἀξίας ἢ τάξεως, βίου τε καὶ σχήματος ἔχωμεν, εἴτε ἄρχοντες, εἴτε ἀρχόμενοι, πλουτοῦντές τε καὶ πενόμενοι, καὶ 5 ὑγιαίνοντες καὶ νοσοῦντες, καὶ ἄλλως πως τοῦ σώματος ἔχοντες, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα πάντως ἡμῶν κατὰ διάθεσιν οὐχ ἔπεται τῇ θελήσει, μηδὲ μὲν μεριμνήσωμεν. Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὸ μὴ καθεστῶς κατὰ φύσιν ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ γνώμην ἐκ τοῦ θέλειν ἡμέτερον; Καὶ τοῦτο τυχὸν ἡμᾶς σκοπῆσαι βουλόμενος ὁ 10 λόγος, διὰ θείας ἐντολῆς οὐ δέδωκεν ἡμῖν περὶ τούτου διάταξιν, ἵνα μὴ, τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐγχειροῦντες παρὰ φύσιν, τῇ τοῦ θέλειν δυνάμει ψεκτῶς παραχρώμεθα, καὶ τὴν μὲν ἀσθενοῦσαν δεῖξωμεν οὐκ ἔχουσαν τὰ μηδαμῶς ὑπ' αὐτὴν εἶναι δυνάμενα, τὸν δὲ Θεὸν βιαζώμεθα, νομίζοντες ἑαυτῶν εἶναι τὴν τῆς προνοίας 15 διοίκησιν, τὴν σοφῶς τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰς κόλασιν μὲν χρωμένην τῶν ἐφ' ἡμῖν κακῶν, ἐπίδοσιν δὲ καὶ εὐτονον δρόμον τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν.

Διαιροῦντες οὖν τῶν ἐφ' ἡμῖν τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τὰ μὲν τῆς θείας ὑπάρχειν ὀλοσχερῶς προνοίας, τὰ δὲ μετὰ τῆς θείας προ- 20 νοίας καὶ τῆς ἡμῶν κατὰ θέλησιν γνώμης εἶναι κατόρθωμα πιστεύσωμεν. Ἐφ' ἡμῖν οὖν ἐστίν, ἵνα ὡς ἐν ὄρω περιλαβῶν εἶπω (4), πᾶν ὁ,τιπερ ἀρετῆς λόγῳ, ἢ τούναντίον κακίας τρόπῳ περιεχόμενον, κατὰ θέλησιν ἡμῶν τῇ γνώμῃ παρέπεται. Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶ (5), πᾶν ὁ,τιπερ τῆς οἰκειίας ὑπάρξεως δημιουργὸν τὴν 25 ἡμῶν οὐκ ἔχει προαίρεσιν, καὶ πᾶν μὲν κατὰ φύσιν ὑπάρχον ἀρετῆς καὶ κακίας ἐλεύθερον, τῇ δὲ χρήσει τῶν ἐχόντων τοῦτο ἢ ἐκεῖνο γινόμενον, ἢ φαινόμενον εἰπεῖν οἰκειότερον. Πάντα τοιγαροῦν τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ μονώτατα, ὡς τῆς ἡμῶν σὺν Θεῷ προαι-

ἐπινοήσομε κάθε τρόπο για νὰ πραγματοποιήσομε αὐτὸ τὸ θεῖο πρόσταγμα³, καὶ τότε ἔχει κατορθωθεῖ ἀπὸ μᾶς στὴν ὀλικὴ πληρότητά του ὁ θεῖος σκοπός, ὅποιο ἀξίωμα ἢ ὅποια θέση ἔχομε καὶ ὅποιο τρόπο ζωῆς ἀκολουθοῦμε, εἴτε ἄρχοντες εἴμαστε ἢ ἀπλοὶ πολῖτες, πλούσιοι ἢ φτωχοί, ὑγιεῖς ἢ ἀρρωστοὶ καὶ μ' ὅποια σωματικὴ κατάσταση, ἐνῶ για ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα δὲν ἔχουν σχέση με τὴ θέλησή μας, ἄς μὴν ἐνδιαφεροῦμε καθόλου. Τί σχέση δηλαδὴ ἔχει μ' ἐμᾶς αὐτὸ πού δὲν ἔγινε δικό μας λόγω φυσικῆς ἀναγκαιότητος ἢ με τὴ γνώμη καὶ τὴ θέλησή μας; Κι αὐτὸ θέλοντας ἴσως ἡ Γραφὴ νὰ προσέξομε, δὲν μᾶς ὄρισε γι' αὐτὸ κανόνα με θεία ἐντολή, για νὰ μὴν κατηγορηθοῦμε ὅτι χρησιμοποιοῦμε κακῶς τὴ δύναμη τῆς θέλησης, ἐπιχειρώντας ἀντίθετα με τὴ φύση αὐτὰ πού δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας, ὅποτε καὶ τὴ φύση θὰ δείξουμε ἀδύναμη, ἀφοῦ δὲν ἔχει ὅσα δὲν μποροῦν νὰ ὑποταχθοῦν καθόλου σ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸ θὰ φανοῦμε νὰ ἐκδιᾶζομε, νομίζοντας ὅτι ἔχομε δική μας τὴν κυβέρνηση τῆς πρόνοιας, ἢ ὅποια χρησιμοποιεῖ με σοφία ὅσα δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας για τιμωρία τῶν κακῶν πού εἶναι στὴν ἐξουσία μας, καὶ για αὔξηση καὶ καλὴ πορεία τῶν ἀγαθῶν πού ἀνήκουν στὴν ἐξουσία τῆς θέλησής μας.

Ξεχωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ πού δὲν ἐξουσιάζομε ἀπὸ αὐτὰ πού ἐξουσιάζομε, ἂν πιστέψομε ὅτι τὰ πρῶτα ἀνήκουν ἐξολοκλήρου στὴ θεία πρόνοια, ἐνῶ τὰ δεύτερα με τὴ βοήθεια τῆς θείας πρόνοιας εἶναι κατόρθωμα καὶ τῆς δικῆς μᾶς γνώμης πού θέλει. Στὴν ἐξουσία μας λοιπὸν εἶναι, για νὰ ἐκφραστῶ περιληπτικὰ σὰν με ἓναν ὀρισμὸ, κάθε τι τὸ λεγόμενον ἀρετὴ καὶ ἐκδηλούμενο ὡς κακία εἶναι παρεπόμενον τῆς γνώμης μας σύμφωνα με τὴ θέλησή μας. Ἀντίθετα δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας ὅσα δὲν ἔχουν δημιουργὸ τῆς ὑπαρξῆς τους τὴ δική μας προαίρεση, καὶ κάθε τι πού ὑπάρχει βέβαια φυσικὰ ἐλεύθερο ἀπὸ ἀρετὴ καὶ κακία, γίνεται ὅμως τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἢ φαίνεται, για νὰ ἐκφραστῶ καλύτερα, με χρῆση ἐκείνων πού τὸ ἔχουν. Ὅλα λοιπὸν τὰ ἀγαθὰ πού εἶναι ἀποκλειστικὰ στὴν ἐξουσία μας, ἐπειδὴ εἶναι ἔργα τῆς προαίρεσής μας με τὴ βοήθεια

ρέσεως ἔργα καὶ τῆς ἡμῶν γνώμης ὑπάρχοντα πράγματα, θελή-
 σωμέν τε σφοδρῶς καὶ περὶ πολλοῦ ποιησώμεθα, καὶ ἐσόμεθα
 τῆς θείας οὔτω γε χάριτος πῶλοι εὐπειθεῖς καὶ εὐήνιοι, ἐπιβαί-
 νοντα τὸν Λόγον δεχόμενοι καὶ τὸν δρόμον ἡμῖν εὐτάκτως κα-
 5 τορθοῦντα τῶν ἀρετῶν. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς οὐκ ὄντα δι' ἑαυ-
 τὰ κατὰ φύσιν κακία ἢ ἀρετή, ἀλλ' ὄργανα προαιρέσεως, τοῦ ἐφ'
 ἡμῖν λόγου κεκρυμμένην τὴν ὁρμὴν εἰς τὸ φανερὸν ἄγοντα, μὴ
 θελήσωμεν ὄλως, ἵνα μὴ τὴν κατὰ φύσιν τοῦ θέλειν τῆ παραχρή-
 σει διαφθείρωμεν δύναμιν, βουλομένην ἐπιλαβέσθαι τῶν ἀμηχά-
 10 νων καὶ ὑπ' αὐτῆς κατορθοῦσθαι μὴ δυναμένων. Ἀλλὰ πιστεύ-
 σωμεν αὐτὰ τῷ Θεῷ καὶ δεξώμεθα μετ' εὐχαριστίας πᾶσαν και-
 ρῶν τε καὶ πραγμάτων μεταβολήν, κατὰ τὴν σωτήριον τοῦ Θεοῦ
 βούλησιν συμφερόντως ἡμῖν γινομένην, ὥστε μὴ μόνον διὰ τῶν
 αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως, καὶ διὰ τῶν ἀνω-
 15 μάλων ὁμαλῶς ἡμῖν τὸ καλὸν κατορθωθῆναι τῆς ἀρετῆς. Οὐδεὶς
 γὰρ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἐκπίπτει ποτέ, παραχωρῶν καὶ ἐμπι-
 στεύων τῷ Θεῷ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῶν οὐκ ἐπ' αὐτῷ διοίκησίν τε
 καὶ πρόνοιαν. Καὶ ἀληθῆς ὁ φῆσας πού τῶν ἑαυτοῦ λόγων Σο-
 φός· «ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδετε τίς ἐπίστευσε
 20 Κυρίῳ καὶ κατησχύνθη, ἢ τίς ἐπικαλέσατο αὐτὸν καὶ ὑπερεῖδεν
 αὐτόν;».

Ἐπειδὴ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καθὼς ἔδειξε σὺν
 ἀληθείᾳ τρέχων ὁ λόγος, καὶ τὴν τῶν θελητῶν καὶ οὐ θελητῶν
 ιδιότητα παρέστησε σαφῶς, ἀλλήλων διακρίνας ὀρισμῶ τὰ μὴ
 25 φυρόμενα, μήτε ἀφαιρουμένης ἡμῶν τῆς ἀρχῆς, ὡς καλοῦ τινος
 στέρησιν ὑπομένοντες, ἀντιποιηθῶμεν, οὔτε γὰρ ἔπεται πάντως
 ἡμῖν ἢ ἀρχὴ θελήσασι, τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγου πόρρω τυγχάνουσα,
 ὡσπερ οὐδὲ πλοῦτος καὶ υἰεία, οὐδ' ὅσα τῶν ἐν μέσῳ κειμένων
 δι' ἡμῶν μορφοῦται πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν, μῆτ' αὖ πάλιν διδο-
 30 μένην, ὡς κακόν τι παντελῶς ταύτην ἀπωσώμεθα, δυναμένην

τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ὑπόθεση τῆς γνώμης μας, ἅς τὰ ἐπιθυμήσομε μὲ σφοδρότητα κι ἅς τὰ φροντίσομε ἰδιαίτερα, καὶ θὰ γίνομε ἔτσι ὑπάκουα καὶ καλοδηγούμενα πουλάρια τῆς χάριτος, δεχόμενοι ὡς ἐπιβάτη τὸν Λόγο κι ὀδηγώντας μὲ τάξη τὸ δρόμο μας πρὸς τὴν κατόρθωση τῶν ἀρετῶν. Ἐκεῖνα ὅμως πού δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν εἶναι καθεαυτὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση τους κακία ἢ ἀρετὴ, ἀλλὰ ὄργανα τῆς προαίρεσης, πού ὀδηγοῦν στὴ φανέρωση τὴν κρυμμένη ὁρμὴ τοῦ ἐξαρτημένου ἀπὸ ἡμᾶς λόγου, αὐτὰ ἅς μὴν τὰ θελήσομε καθόλου, γιὰ νὰ μὴ διαφθείρουμε μὲ τὴν κοινὴ χρῆση τὴ φυσικὴ δύναμη τῆς θέλησης, πού θέλει νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὰ ἀδύνατα πού δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κατορθώσει. Ἀντίθετα ἅς τὰ ἐμπιστευθοῦμε στὸν Θεὸ κι ἅς δεχθοῦμε μὲ εὐχαριστία κάθε μεταβολὴ καιρῶν καὶ πραγμάτων, πού κατὰ τὴ σωτήρια θέληση τοῦ Θεοῦ γίνεται πρὸς τὸ συμφέρον μας, ὥστε ὄχι μόνο μὲ τὰ αὐτά, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ μὲ τὰ ὄχι αὐτά καὶ μὲ τὰ ἀνώμαλα νὰ κατορθωθεῖ πρὸς ὄφελός μας τὸ καλὸ τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ κανένας δὲν στερεῖται ποτὲ τὴν ἀγαθὴ ἐλπίδα, ἂν παραχωρήσει κι ἐμπιστευθεῖ στὸν Θεὸ τὴ δικὴ του διοίκηση καὶ τὴν πρόνοια γιὰ πράγματα πού δὲν εἶναι τῆς ἐξουσίας του. Καὶ εἶναι ἀληθινὸς ὁ σοφὸς πού εἶπε κάπου ἀνάμεσα σὲ ἄλλα: «Κοιτάξετε τὶς παλιὲς γενιές, καὶ δεῖτε ποιὸς πίστεψε στὸν Θεὸ καὶ διαψεύσθηκε, ἢ ποιὸς τὸν ἐπικαλέστηκε, κι ἐκεῖνος τὸν περιφρόνησε;»⁴.

Ἐπειδὴ αὐτὰ ἔτσι εἶναι, ὅπως ἔδειξε μὲ ἀλήθεια τρέχοντας ὁ λόγος, καὶ παρέστησε ὀλοκάθαρα τὴν ιδιότητα ὅσων εἶναι θελητὰ καὶ ὅσων εἶναι ἀθέλητα, ξεχωρίζοντας μεταξύ τους μὲ ὄρισμὸ ὅσα δὲν ἀναμιγνύονται, οὔτε ἂν ἀφαιρεῖται τὸ ἀξίωμά μας νὰ τὸ διεκδικοῦμε σὰν τάχα νὰ στερούμαστε κάποιο καλὸ, γιὰ τὸ ἀξίωμα δὲν μᾶς συνοδεύει ὅπωςδὴποτε ἂν θελήσομε, ἐπειδὴ τυχαίνει νὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ λόγου μας, ὅπως βέβαια οὔτε ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγεία, οὔτε ὅσα ἀπὸ αὐτὰ πού κείτονται μπροστά μας διαμορφώνονται ἀπὸ ἡμᾶς σὲ ἀρετὴ ἢ κακία. Οὔτε πάλι ἂν μᾶς προσφέρεται νὰ τὴν ἀπωθοῦμε τελείως σὰν κάτι κακὸ, ἀφοῦ ἴσως μπορεῖ νὰ

4. Σοφ. Σειρ. 2, 11.

τυχὸν ἀρετῆς ὄργανον εἶναι τοῖς φιλοθέοις, καὶ πάντα προσφέ-
 ρειν Θεῷ διὰ πάσης σπουδῆς πρὸς τοῖς ἐπ' αὐτοῖς ἅπασι, καὶ τὰ
 οὐκ ἐπ' αὐτοῖς κατ' οἰκονομίαν συμβαίνειν αὐτοῖς συγχωρούμε-
 να, προηρημένοις. Τὸ γὰρ μὴ δι' ἑαυτὸ κατὰ φύσιν τυχὸν καλὸν ἢ
 5 κακόν, οὔτε ἐραστὸν οὔτε φευκτὸν εἰκότως ἐστίν. Ὡν γὰρ ἄνευ
 καλοῖ τε καὶ ἐνάρετοι γίνεσθαι τε καὶ εἶναι καὶ διαμένειν δυνάμε-
 θα, καὶ πάλιν κακοὶ καὶ πάσης ἀρετῆς ἔρημοι, τούτων οὐκ ἀναγ-
 καίᾳ πάντως ἡμῖν καθοτιοῦν ἢ κτησίς, οὔτε μὴν ἢ ἀκτησία πρὸς
 γένεσιν καλοῦ τινος ἢ κακοῦ καὶ συντήρησιν. Ἐπεὶ καὶ δυνα-
 10 στείας καὶ πλούτου καὶ ὑγείας τινὲς ἐστερημένοι, πολλοὺς ἀγα-
 θῶν αἰωνίων ἐκτήσαντο θησαυρούς, ἕτεροι δὲ τούναντίον, δυνα-
 στείαν καὶ πλοῦτον καὶ ὑγείαν ἔχοντες, πάντων τῶν θείων ἀγα-
 θῶν κατ' οἰκείαν γνώμην γεγόνασιν ἔκπτωτοι. Καὶ μαρτυροῦσιν
 ὁ τε πτωχὸς Λάζαρος καὶ ὁ κατ' αὐτὸν πλούσιος. Ὁ μὲν πάσης
 15 ὑλικῆς δυναστείας, ὑγείας τε καὶ περιουσίας ἐστερημένος, τὴν ἐν
 κῶλποις Ἀβραὰμ δεχόμενος μακαρίαν ἀνάπαυσιν, ὁ δὲ τούτων
 τῶν ὑλικῶν εἰς ἄκρον ὑπάρχων κατάκομος, εἰργόμενος ἅπὸ τῶν
 ὀσίων τῷ χάσματι καὶ τὸ κολαστικὸν πῦρ ἔχειν μερίδα κατακρι-
 νόμενος. Καὶ πάλιν Δαβὶδ καὶ Ἰώβ, οἱ μεγάλοι τῆς ἀληθείας
 20 ἀγωνισταί, δι' ἀμφοτέρων τῶν βίων τῶν ἀλλήλων κατὰ διάμε-
 τρον ἀντιπαθῶς ἀπωκισμένων δοκιμασθέντες, τὴν ἀρετὴν διε-
 σῶσαντο διὰ τῶν ἐναντίων ἀυξάνουσαν. Οὐ γὰρ ἐστὶ πλούτου
 καὶ ὑγείας καὶ δυναστείας ἔργον, οὐδ' αὖ πάλιν τῆς τούτοις ἀντι-
 κειμένης μοίρας ἢ ἀρετῆ, ἵνα πάθῃ πρὸς τὰ ἐναντία μεταβολήν,
 25 συναλλοιωθεῖσα τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ διαθέσεως θείας καὶ
 γνώμης εἰς ἄκρον τῷ καλῷ πεποιωμένης καὶ κατὰ Θεὸν ἀμετα-
 βόλως πεπηγυίας καὶ τὴν οἰκείαν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἀπαράλλα-
 κτον φυλαττούσης ταυτότητα.

Διδομένην τοίνυν τὴν ἀρχὴν στέρξωμεν καὶ ὡς τῆς κατ'

γίνει για ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸ ὄργανο ἀρετῆς, καὶ ἐπιθυμοῦν ἐν-
 τελῶς ἐλεύθερα νὰ τὰ προσφέρουν ὅλα μὲ κάθε προθυμία στὸν Θεό,
 ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ θέλησή τους, καὶ ὅσα
 χωρὶς τὴ θέλησή τους παραχωροῦνται νὰ συμβαίνουν σ' αὐτοὺς
 κατ' οἰκονομία. Γιατὶ ὅποιο δὲν ἔτυχε νὰ εἶναι καλὸ ἢ κακὸ ἀπὸ τὴ
 φύση του, δὲν εἶναι φυσικὰ οὔτε ἐπιδιωκτέο οὔτε ἀποφευκτέο.
 Χωρὶς δηλαδή ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα μπορούμε νὰ γίνομε καὶ νὰ εἴμα-
 στε καὶ νὰ παραμένομε ἐνάρετοι, καὶ ἐπίσης νὰ γίνομε κακοὶ καὶ
 ἄμοιροι ἀπὸ κάθε ἀρετῆ, αὐτῶν ἢ ἀπόκτηση δὲν εἶναι μὲ κανένα
 τρόπο ἀναγκαῖα γιὰ ὅτιδήποτε, οὔτε βέβαια καὶ ἡ μὴ κτήση γιὰ τὴ
 γένεση καὶ τὴ συντήρηση κάποιου καλοῦ ἢ κάποιου κακοῦ. Γιατὶ
 ὀρισμένοι, ἐνῶ ἦταν στερημένοι καὶ ἀπὸ ἀξιώματα καὶ ἀπὸ πλοῦτη
 καὶ ἀπὸ ὑγεία, ἀπόκτησαν πολλοὺς θησαυροὺς αἰώνιων ἀγαθῶν,
 ἐνῶ ἀντίθετα ἄλλοι, ποὺ εἶχαν καὶ δύναμη καὶ πλοῦτο καὶ ὑγεία,
 ξέπεσαν μὲ δική τους γνώμη ἀπὸ ὅλα τὰ θεῖα ἀγαθά⁵, πράγμα ποὺ
 τὸ μαρτυροῦν ὁ φτωχὸς Λάζαρος καὶ ὁ σύγχρονός του πλούσιος. Ὁ
 πρῶτος, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε ἀξιώματα οὔτε ὑγεία καὶ περιουσία,
 ἀπολαμβάνει τὴ μακάρια ἀνάπαυση στὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ,
 ἐνῶ ὁ δεύτερος, ποὺ ἦταν κατάφορτος στὸ ἔπακρο ἀπὸ αὐτὰ τὰ
 ὑλικά, ἐμποδιζόταν μὲ τὸ χάσμα ἀπὸ τοὺς δίκαιους καὶ ἦταν κατα-
 δικασμένος νὰ ἔχει μερίδα τοῦ φωτιᾶ τῆς τιμωρίας. Τὸ μαρτυ-
 ροῦν ἀκόμα καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Ἰώβ, οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἀγωνιστὲς
 τῆς ἀλήθειας, ποὺ δοκιμάσθηκαν βέβαια στὶς διαφορετικὰ ἀντίθε-
 τες μεταξύ τους ζωές τους, διατήρησαν ὅμως τὴν ἀρετὴ τους ποὺ
 αὔξανε μὲ τὰ ἀντίθετα. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα πλούτου καὶ
 ὑγείας καὶ δύναμης ἢ ἀρετῆ, οὔτε πάλι τῆς ἀντίθετης πρὸς αὐτὰ
 πλευρᾶς, ὥστε νὰ ὑποστῆ μεταβολὴ ἀκολουθώντας τὴν ἀλλοίωση
 τῶν πραγμάτων, ἀλλ' εἶναι ἀποτέλεσμα θείας διάθεσης καὶ γνώ-
 μης, ποὺ ἔχει λάβει τέλεια τὴν ποιότητα τοῦ καλοῦ, ἔχει παγιωθεῖ
 ἀμετάβλητα μέσα στὸν Θεὸ καὶ φυλάγει τὴν ταυτότητά της μέσα
 στὰ ἀντίθετα.

⁵ Ἄν λοιπὸν μᾶς προσφέρουν κάποια ἐξουσία ὡς τὴν ἀπο-

ἀρετὴν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσαν ἐπικουρίας ὄργανον καταδε-
 ξώμεθα. Καὶ πάλιν ἀφαιρουμένην αὐτὴν μὴ ζητήσωμεν, ὡς μέγα
 φοβερᾶς ἀχθηδόνοσ βαροσ ἀποτιθέμενοι, καὶ τὸν ἐφ' ἡμῖν τῆσ
 Προνοίας σκοπὸν ἀποκαλύπτουσαν, τῆσ τὸ συμφέρον ἐκάστω
 5 φιλανθρώπως οἰκονομούσης· «μὴ ζῆτει», γάρ, φησὶν ὁ Σοφός,
 «γενέσθαι κριτής, μὴ οὐκ ἰσχύσης ἐξᾶραι ἀδικίας, μὴ ποτε εὐλα-
 βηθῆσ ἀπὸ προσώπου δυνάστου, καὶ θήσεις σκάνδαλον ἐν εὐθύ-
 τητί σου, καὶ ἀμάρτης εἰς πλῆθος πόλεωσ, καὶ καταβάλης ἐαυτὸν
 ἐν ὄχλω, καὶ καταδεσμεύσης δις ἀμαρτίαν». Πλήν γε ὅτι, εἰ κάκ
 10 τούτων φανῆναι θελήσειασ, εὐλογημένε, οὐδενὸσ ἔλαττον ἦλθεσ
 τῶν κατὰ σέ. «Οἱ γάρ ὀφθαλμοὶ Κυρίου», καθὼσ ὁ αὐτὸσ ἔφη
 Σοφός, «Ἐπέβλεψαν ἐπὶ σέ εἰς ἀγαθά, καὶ ἀνώρθωσέ σε ἐκ τα-
 πεινώσεώσ σου, καὶ ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν σου, καὶ ἀπεθαύμα-
 σάν σε πολλοί», καὶ διηγοῦνται λαοῖσ τε καὶ ἔθνεσι τὰσ ἀρετάσ
 15 σου. Καὶ ὁ περὶ τῶν ἀποστόλων διὰ τοῦ μεγάλου Δαβιδ τὸ ἅγιον
 Πνεῦμα προανεφώνησεν· «Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγ-
 γοσ» τῶν κατορθωμάτων σου, «καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆσ οἰκουμέ-
 νησ» τῶν σῶν ἀρετῶν ἢ εὐώδησ ἦλθε διάδοσισ. Οὐ γάρ ἔφαγεσ
 τὸν ἄρτον σου μόνοσ, ἀλλ' ὀρφανοῖσ ἐξ αὐτοῦ πλουσίωσ μετέδω-
 20 κασ, καὶ ἐκ νεότητοσ αὐτῶν ἐξέθρεψασ αὐτοῦσ ὡσ πατήρ, καὶ ἐκ
 γαστροῦσ μητροῦσ αὐτῶν ἐπὶ δικαιοσύνην ὠδήγησασ. Οὐχ ὑπερεῖ-
 δεσ γυμνοῦσ ἀπολλυμένοσ, καὶ οὐκ ἡμφίασασ· ἀδύνατοι δὲ πάν-
 τεσ ἠύλόγησάν σε· τοῦσ γάρ ὤμοσ αὐτῶν ἐθέρμανασ ἀπὸ κουρᾶσ
 ἀμνῶν σου. Οὐκ ἔταξασ τὸ χρυσίον σου εἰς τὸν χοῦν σου, τουτέ-
 25 στιν εἰς ἀπόλαυσιν τῆσ σαρκόσ σου, ἀλλ' ἐν οὐρανῶ πάντα τὸν
 πλοῦτόν σου προέπεμψασ, εἰς ἐτοιμασίαν τῶν τῆσ ψυχῆσ ἀγα-
 θῶν. Οὐκ ἠπατήθησ πλοῦτῶ φθειρομένῶ καὶ ρέοντι αὐτῶ οὐ
 προσέθηκασ καρδίαν. Γελοιασταῖσ οὐ συνηυλίσθησ, ὦν ὁ βίοσ
 ἐστὶν αἰσχύνη καὶ ἡ ζωὴ κηλίδων πεπλήρωται. Οὐκ ἐσπούδασεν
 30 ὁ ποῦσ σου εἰς δόλον, οὐδὲ ἐπεχάρησ πτώματι ἐχθρῶν, καὶ εἶπεν

δεχθοῦμε κι ἄς τὴ θεωρήσουμε σὰν ὄργανο ἐπικουρίας γιὰ τὴν ἀρετὴ πού μᾶς δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Κι ὅταν πάλι μᾶς τὴν ἀφαιροῦν, ἄς μὴ ζητήσουμε νὰ τὴν ξαναποκτήσουμε, ἐπειδὴ ἀπαλλασσόμαστε ἀπὸ μεγάλο βᾶρος φοβεροῦ φορτίου καὶ μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ σκοπὸ τῆς πρόνοιᾳς γιὰ μᾶς πού οἰκονομεῖ φιλάνθρωπα ἐκεῖνο πού συμφέρει στὸν καθένα. Γιατί λέγει ὁ Σοφός, «Νὰ μὴ ζητᾶς νὰ γίνεις κριτής, μήπως δὲν μπορέσεις νὰ λυτρώσεις ἀπὸ τὴν ἀδικία· μήπως φοβηθεῖς τὸν δυνατὸ καὶ προκαλέσεις σκάνδαλο γιὰ τὴν εἰλικρίνειά σου· μήπως ἁμαρτήσεις εἰς βᾶρος τοῦ πλήθους τῆς πόλης καὶ πέσεις στὰ χέρια τοῦ ὄχλου καὶ τὸν δεσμεύσεις σὲ διπλῆ ἁμαρτία»⁶. Ἄν ὅμως θέλεις, εὐλογημένε, νὰ φανεῖς κι ἀπὸ αὐτά, δὲν θὰ βρεθεῖς κατώτερος ἀπὸ κανένα ἀπὸ τοὺς συντρόφους σου. Γιατί, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος Σοφός, «Ὁ Κύριος ἔρριξε τὰ βλέμματά του σ' ἐσένα γιὰ τὸ καλὸ σου καὶ σὲ θαύμασαν οἱ πολλοὶ καὶ διηγοῦνται τὶς ἀρετὲς σου στοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη»⁷. Σημείωσε καὶ αὐτὸ πού προεῖπε γιὰ τοὺς ἀποστόλους μὲ τὸ στόμα τοῦ Δαβὶδ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· «Σ' ὅλη τὴ γῆ ἔφτασε ὁ λόγος γιὰ τὰ κατορθώματά σου καὶ ἀπλώθηκε στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἢ εὐωδία τῶν ἀρετῶν σου»⁸. Γιατί δὲν ἔφαγες μόνος τὸ ψωμί σου, ἀλλὰ μετέδωσες ἀπὸ αὐτὸ πλούσια στὰ ὄρφανὰ καὶ τὰ ἀνέθρεψες ἀπὸ μικρὰ σὰν πατέρας τους, κι ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τῆς μητέρας τους τὰ ὀδήγησες στὴ δικαιοσύνη⁹. Δὲν εἶδες γυμνοὺς νὰ πεθαίνουν καὶ δὲν φρόντισες νὰ τοὺς ντύσεις· ὅλοι οἱ ἀδύναμοι σ' εὐλόγησαν· γιατί ζέστανες τοὺς ὤμους τους ἀπὸ τὸ μαλλὶ τῶν ἄρνιων σου κουρεύοντάς τα. Δὲν ἔχωνες τὸ χρυσάφι σου στὴ γῆ σου, δηλαδή γιὰ ν' ἀπολαμβάνει ἢ σὰρκα σου, ἀλλὰ ἔστειλες ὅλον τὸν πλοῦτο σου προάγγελο στὸν οὐρανὸ, γιὰ νὰ προετοιμάσει τ' ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς. Δὲν ξεγελάστηκες ἀπὸ τὸν πλοῦτο πού φθεῖρεται καὶ δὲν προσκολλήθηκε ἢ καρδιά σου στὴν παροδικότητά του¹⁰. Δὲν ἔκανες παρέα μ' ἀνθρώπους πού διακωμωδοῦν τοὺς ἄλλους, πού ἢ συμπεριφορὰ τους εἶναι καθαρὴ ντροπὴ κι ἢ ζωὴ τους γεμάτη κηλίδες. Δὲν βάδισε τὸ πόδι σου μὲ προθυμία πρὸς τὸν δόλο, οὔτε χάρηκες στὸ πέσιμο τῶν

6. Σοφ. Σειρ 7, 6-8.

7. Σοφ. Σειρ. 11, 12-13.

8. Ψαλμ. 18, 5.

9. Ἰώβ 31, 17 ἔ.

10. Ψαλμ. 61, 11.

ἡ καρδία σου, Εὐγε. Οὐκ ἐστέναξεν ἡ γῆ ἐπὶ σοί· οὐ γὰρ ἔφαγες
 μόνος τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἄνευ τιμῆς, οὐδὲ ψυχὰς κυρίων αὐτῆς ἐξέ-
 θλιψας. Ἀπὸ δώρων ἀδίκων τὰς χεῖρας συνέστειλας, διέσωσας
 δὲ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καὶ ἔκλαυσας ἐπὶ παντὶ ἀδυ-
 5 νάτῳ, καὶ ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις ἐστέναξας. Ὀρφανοῖς οἷς οὐκ
 ἦν βοηθὸς ἐβοήθησας, στόματα δὲ χηρῶν ἠύλόγησάν σε. Δικαιο-
 σύνην γὰρ ἐνεδύσω, καὶ ἠμφιάσω κρῖμα εὐθές, ἴσα διπλοῖδι.
 Ὀφθαλμὸς ἐγένου τυφλῶν, ποῦς δὲ χωλῶν, καὶ πατὴρ ἀδυνά-
 των. Μύλας ἀδίκων συνέτριψας, καὶ ἐκ μέσου τῶν ὀδόντων αὐ-
 10 τῶν ἐξέσπασας ἄρπαγμα. Καὶ συνελόντα φάναι, πεινῶντας δια-
 τρέφεις, καὶ διψῶντας ποτίζεις, καὶ ξένους περιστέλλεις, καὶ γυ-
 μνοὺς περιβάλλεις, καὶ ἀσθενοῦντας ἐπισκέπτῃ, καὶ τοῖς ἐν φυ-
 λακαῖς διακονεῖς, μᾶλλον δὲ Θεῷ διὰ πάντων τούτων εὐαρε-
 στεῖς, δι' ὃν πᾶσι τούτοις προθύμως ἐπαρκεῖν, πάντων ἐπιδοξό-
 15 τερον ἔκρινας. Διὰ τοῦτό σε δικαίως ἐφύλαξεν ὁ Θεός, καὶ ὁ λύ-
 χνος αὐτοῦ λάμπει ὑπὲρ κεφαλῆς σου, τουτέστιν ὁ νόμος τῶν ἐν-
 τολῶν τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν ἐπὶ σοὶ πᾶσι λαμπρῶς διαφαίνε-
 ται, καὶ τῷ φωτὶ αὐτοῦ πορεύῃ ἐν σκότει, τουτέστι τῇ γνώσει τῆς
 τῶν ὄντων εὐσεβοῦς θεωρίας τὴν ἀπάτην τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ
 20 τὴν ἄγνοιαν ἀβλαβῶς διοδεύεις, πρὸς τὸ ἄσκιον φῶς ἐπειγόμε-
 νος. Σοὶ γὰρ μόνῳ κατὰ ἀλήθειαν ὑπῆρξε παρὰ πάντας ἀνθρώ-
 πους, ἠγαπημένε, τῷ τῆς ἀρχῆς ὄγκῳ μὴ διαφθεῖραι τὴν ἀρετὴν,
 μηδὲ τῷ χρυσῷ τὸν τοῦ Χριστοῦ καθοτιοῦν ὑποκλῖναι νόμον,
 ἀλλὰ τοσοῦτον τῇ ἀρετῇ δουλώσαι τὴν ἐξουσίαν, ὥστε καὶ ἀπὸ
 25 μόνων, ἀρετῆς τέ φημι καὶ λόγου, γνωρίζεσθαι, καὶ πᾶσι παντα-
 χοῦ γενέσθαι διὰ τὸ κλέος τῆς δικαιοσύνης ἐξάκουστον.

Εἰ δὲ τὸ κατὰ σάρκα δυσπαθὲς ὡς εἰκὸς παραιτούμενοι, τὴν
 ταύτης νομίζομεν περιποιεῖσθαι διὰ τῆς ἐξουσίας εὐπάθειαν,
 γινώμεν, ὡς τὴν μὲν εὐπάθειαν τῆς σαρκὸς θείας ἐντολῆς ἐφεῦρε

ἐχθρῶν σου λέγοντας, Ὁραῖα¹¹. Δὲν ἀναστέναξε γιὰ σένα ἢ γῆ, γιὰτὶ δὲν ἔφαγες μόνος σου τὴ δύναμή της χωρὶς τίμημα, οὔτε στενοχώρησες τὶς ψυχὰς τῶν κυρίων της. Κράτησες τὰ χέρια σου ἀπὸ ἄδικα δῶρα, ἔσωσες τὸν φτωχὸ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἄρχοντα κι ἔκλαψες γιὰ κάθε ἀδύναμο, κι ἀναστέναξες βλέποντας κάποιον νὰ ὑποφέρει. Βοήθησες τὰ ὄρφανὰ ποὺ δὲν εἶχαν βοηθό, σ' εὐλόγησαν τὰ στόματα χηρῶν¹². Γιατὶ ντύθηκες τὴ δικαιοσύνη καὶ φόρεσες τὴν δίκαιη κρίση σὰν κάποιον ἔνδυμα. Ἔγινες τὰ μάτια τῶν τυφλῶν, τὰ πόδια τῶν κουτσῶν, ὁ πατέρας τῶν ἀδυνάτων. Ἔσπασες τὶς μυλόπετρες τῶν ἀδίκων κι ἀπέσπασες ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δόντια τους ὅ,τι εἶχαν ἀρπάξει. Καί, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, τρέφεις τοὺς πεινασμένους, ποτίζεις τοὺς διψασμένους, φιλοξενεῖς τοὺς ξένους, ντύνεις τοὺς γυμνοὺς, ἐπισκέπτεσαι τοὺς ἀρρώστους, ὑπηρετεῖς τοὺς φυλακισμένους¹³, ἢ καλύτερα, μὲ ὅλα αὐτὰ γίνεσαι εὐάρεστος στὸν Θεό, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔκρινες προτιμότερο νὰ ἔχεις ἐπαρκῆ συγκομιδὴ ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ γι' αὐτὸ δίκαια σὲ φύλαξε ὁ Θεὸς καὶ τὸ λυχνάρι του λάμπει πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σου, δηλαδή ὁ νόμος τῶν ἐντολῶν του διακρίνεται ὁλόλαμπρος πάνω σου σὲ ὅλα μὲ τὴ διάπραξη τῶν ἀρετῶν καὶ μὲ τὸ φῶς του πορεύεσαι μέσα στὸ σκοτάδι¹⁴. Δηλαδή, μὲ τὴ γνώση τῆς εὐσεβοῦς θεωρίας τῶν ὄντων πορεύεσαι χωρὶς βλάβη μέσα ἀπὸ τὴν ἀπάτη καὶ τὴν ἄγνοια τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ, σπεύδοντας πρὸς τὸ ἀβασίλευτο φῶς. Γιατὶ ἐσὺ μόνον ἀληθινὰ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πέτυχες, ἀγαπημένε, νὰ μὴ διαφθείρεις τὴν ἀρετὴ μὲ τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιωματός σου, οὔτε νὰ ὑποτάξεις σὲ κάτι τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ στὸ χρυσάφι, ἀλλὰ τόσο ὑποδούλωσες τὴν ἐξουσία στὴν ἀρετὴ, ὥστε κι ἀπὸ αὐτὰ μόνον, τὴν ἀρετὴ ἐννοῶ καὶ τὸ λόγο, νὰ εἶσαι γνωστὸς καὶ νὰ γίνεις ξακουστὸς παντοῦ στοὺς πάντες γιὰ τὴ φήμη τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἄν ὅμως ἀποφεύγοντας, ὅπως εἶναι φυσικό, τὴν ταλαιπωρία τῆς σάρκας, νομίζομε ὅτι μὲ τὴν ἐξουσία φροντίζομε τὴν ἀνεσὴ της, ἃς σκεφθοῦμε, ὅτι τὴ ἀνεσὴ τῆς σάρκας τὴν ἀνακάλυψε στὴ

11. Ἰωβ 31, 5.

13. Ματθ. 25, 35.

12. Ἰωβ 29, 12· 13. 30, 25.

14. Ἰωβ 29, 3.

τῷ βίῳ παράβασις καὶ ἄνθρωπος τῶν αἰωνίων τὰ πρόσκαιρα
 προτιμήσας εἰσήγαγε, τὴν δὲ τῆς σαρκὸς δυσπάθειαν θείας ἐντο-
 λῆς τήρησις καὶ Θεὸς διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἑαυτοῦ
 παρέδειξέ τε καὶ ἐνομοθέτησε· καὶ τὴν μὲν εἶναι τῆς τοῦ παρα-
 5 δείσου καὶ τῶν ἐκεῖσε ἀγαθῶν τοῖς ἀνθρώποις ἀποξενώσεως
 αἰτίαν, τὴν δὲ τῆς εἰς τὸν παράδεισον ἐπαναγωγῆς καὶ τῆς εἰς οὐ-
 ρανοῦς ἀναλήψεως, καὶ τὸ δὴ πάντων θαυμασιώτερον, τῆς πρὸς
 Θεὸν οἰκειώσεως πρόξενον. Καὶ διὰ τοῦτο τῆς μὲν σαρκικῆς
 δυσπαθείας, ὡς θείας ὀργάνου χάριτος ὑπαρχούσης, μέχρι πάν-
 10 τως ἀνθεξώμεθα, μὴ συμμεταβαλλόμενοι τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς
 πράγμασι, τῆς δὲ τῆς σαρκὸς εὐπαθείας παντελῶς ἀλογήσωμεν,
 ὡς ἀποπτύστου καὶ πάντως λυθησομένης καὶ πεισομένης τὸ
 ἑαυτῆς, καὶ τοὺς ἰδίους ὄρους οὐχ ὑπερβαινούσης, ὡς τὸ θεῖον
 ἔφη τοῦ Χριστοῦ στόμα Γρηγόριος, καὶ ὡς πάντων τῶν τῆς ψυ-
 15 χῆς στιγμάτων ποιητικῆς, ἵνα ὅλοι γενώμεθα τοῦ Θεοῦ καὶ μό-
 νου, διὰ πάντων τῶν τε ψυχικῶν καὶ σωματικῶν κινήματων τὰς
 θείας αὐγὰς ἀποστράπτοντες. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, ὅλου Θεοῦ
 χωρητικοί, καὶ ὅλοι δι' ὅλου θεοὶ κατὰ χάριν γενώμεθα, τοσοῦ-
 τον, ὥστε ἄλλον αὐτὸν ἡμᾶς εἶναι διὰ πάντων νομίζεσθαι, χωρὶς
 20 τῆς πρὸς αὐτὸν κατ' οὐσίαν ταυτότητος· τοῦτο γὰρ ἡ τελείωσις,
 μηδὲν τὸ παράπαν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου γνώρισμα
 φέροντες, ἵνα μὴ δι' ἐκεῖνο κατὰ τι στέρησις ἡμῖν τῆς θείας ἐξε-
 ως γένηται, καὶ πικρῶς μὲν ὀδυνηθῶμεν ἐπὶ τῷ μώμῳ τῆς ἀλη-
 θοῦς ἀρτιότητος, τῆς δὲ διορθώσεως τὰς ἀφορμὰς οὐχ εὐρήσω-
 25 μεν.

Τοῦ αἰῶνος ἡμῖν ἀπογενομένου τῶν πράξεων, οὐδὲν μένει
 τὸ σύνολον τῶν παρόντων ὡς ἔχει νῦν, σχήματός τε καὶ θέσεως.
 Οὐδὲν τῶν ὀρωμένων τὸ πιστὸν ἔχει τοῖς κεκτημένοις καὶ ἀ-
 πτωτον. Οὐδὲν διαρκῶς ἔστηκε ταῖς ἡττημένοις αὐτῷ προσδια-
 30 μένον ἀκίνητον· οὐ δόξα, οὐ πλοῦτος, οὐ δυναστεία, οὐχ ὑγεία,

ζωή ἢ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς καὶ τὴν εἰσήγαγε ὁ ἄνθρωπος προτιμώντας ἀπὸ τὰ αἰώνια τὰ πρόσκαιρα, ἐνῶ τὴν ταλαιωρία τῆς σάρκας ἢ τήρησις τῆς θείας ἐντολῆς, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, ἄφοῦ ἔγινε Θεός, τὴν ἔδειξε μὲ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὴ νομοθέτησε. Καὶ ἡ μία εἶναι αἰτία τῆς ἀποξένωσης τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἐπιστροφή του στὸν παράδεισο καὶ ἀνάληψή του στοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πιὸ θαυμάσιο ἀπὸ ὅλα, προκαλεῖ τὴν οἰκείωσι μὲ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ τὴ σαρκικὴ κακοπάθεια, ἐπειδὴ εἶναι ὄργανο τῆς θείας χάριτος, θὰ τὴν ἀντέξομε ὡς πέρα, χωρὶς νὰ μεταβαλλῶμαστε ἀνάλογα μὲ τοὺς καιροὺς καὶ τὰ πράγματα, ἐνῶ ἡ ἄνεσις τῆς σάρκας δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ καθόλου, ἐπειδὴ εἶναι κατάπτυστη καὶ ὅπωςδήποτε θὰ διαλυθῇ καὶ θὰ πάθει ὅ,τι τῆς ἀρμόζει «καὶ δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὄριά της», ὅπως εἶπε ὁ Γρηγόριος, τὸ θεῖο στόμα τοῦ Χριστοῦ^{14α}, κι' ἐπειδὴ αὐτὴ προκαλεῖ ὅλα τὰ στίγματα τῆς ψυχῆς, ὥστε νὰ γίνομε ὅλοι τοῦ Θεοῦ καὶ μόνον καὶ μὲ ὅλες τὶς ψυχικὲς καὶ σωματικὲς λειτουργίαι ν' ἀπαστράπτομε τὶς θεῖαις ἀνταύγιας. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω γενικὰ, νὰ δεχθοῦμε μέσα μας ὅλον τὸν Θεὸ καὶ νὰ γίνομε κατὰ χάρις ὅλοι πέρα ὡς πέρα θεοί, σὲ τόσο βαθμῶ, ὥστε νὰ νομίζομε πῶς ἐμεῖς εἴμαστε ἓνας ἄλλος ἐκεῖνος σὲ ὅλα, χωρὶς τὴν ταύτισή μας μ' αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ τελείωσις, νὰ μὴν ἔχομε δηλαδὴ κανένα ἀπολύτως γνῶρισμα μέσα μας τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ, ὥστε νὰ μὴ μᾶς δημιουργηθῇ ἕξαιτίας του στέρησις σὲ κάτι τῆς θεότητάς μας, καὶ δοκιμάσομε βέβαια πικρὴ ὀδύνη κατηγορούμενοι γιὰ τὴν ἀληθινὴ ἀριότητά μας, μὴ μπορώντας ὅμως νὰ βροῦμε τὰ μέσα τῆς διορθώσεως.

Ὅταν τελειώσῃ γιὰ μᾶς ὁ χρόνος τῶν πράξεων, δὲν ἀπομένει τίποτε ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν παρόντων στὴν κατάστασις ποῦ εἶναι τώρα, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴ θέσις. Τίποτε ἀπὸ ὅσα βλέπομε δὲν διατηρεῖ τὴν πιστότητά του καὶ τὴ σταθερότητά του σ' αὐτὸ ποῦ ἔγινε κάποτε. Τίποτε δὲ στάθηκε διαρκῶς παραμένοντας ἀκίνητο μέσα σ' αὐτὰ ποῦ ἔχει ὑποτάξει, οὔτε δόξα, οὔτε πλοῦτι, οὔτε ἀξι-

14α. Λόγος Περι φιλοπτωχείας.

οὐκ ἀδοξία, οὐ πενία, οὐ δουλεία, οὐ νόσος, οὐ κάλλος, οὐ νεότης, οὐ περιφανεία, οὐκ ἀμορφία, οὐ γῆρας, οὐ δυσγένεια· πάντα παρέρχεται, πάντα μαραίνεται, πάντα σκιᾶς δίκην ἀφανίζεται τὰ ἀνθρώπινα, καὶ παμφόλυγος εὐδιαπνευστότερός ἐστι πᾶς ὁ τῆς
 5 ἀνθρωπίνης δυναστείας ὄγκος. «Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος», φησί, «χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε». Πάντα γὰρ ὡς ἀληθῶς τὰ ἀνθρώπινα συνημμένην ἔχει κατὰ δύναμιν τὴν φθορὰν τῇ γενέσει, πολλάκις δὲ καὶ προηγουμένην ἐπ' ἐνίων τῆς γενέσεως τὴν φθο-
 10 ρὰν, ὡς δύνασθαι κλαπῆναι τῇ μετὰ τὸ αὐτὸ τῶν ἄκρων πρὸς ἄλληλα συνόδῳ τὸ μέσον (6), καὶ δι' ἀμφοῖν θεωρούμενον, καὶ τοῦτο σοφῶς τῆς προνοίας μηχανωμένης, ἵνα γένηται πρὸς τὴν τῶν αἰωνίων πίστωσιν ὁ τῶν ἀλλοιουμένων λόγος παιδαγωγία. Πάντα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καὶ περιτρέπεται ἕκαστον ἐκά-
 15 στῳ, καὶ δι' ἀλλήλων μᾶλλον κυροῦσιν ἑαυτῶν τὴν φθορὰν ἢ τὴν γένεσιν.

Μὴ τοίνυν ἐνδήσωμεν τοῖς ἐπικαίροις τὴν μὴ φθειρομένην ψυχὴν, μηδὲ βαρήσωμεν τὸν νοῦν κατασπῶντες πρὸς γῆν τῇ φροντίδι τῶν ὑλικῶν, ὅλης ὄντα κατὰ φύσιν ἐλεύθερον. Φυσι-
 20 κῶς ἀλλήλων διέλωμεν τῷ λόγῳ, τὰ μηδέποτε κατ' οὐσίαν ἀλλήλοις συμπύπτοντα, καὶ οὐδεὶς κόπος ἡμῖν περίεστιν ἐλκύσαι τῆς προσπαθείας τῶν φθειρομένων, τὴν ἀσύνθετον καὶ μηδαμῶς διάλυσιν φύσεως ἐπιδέξασθαι δυναμένην ψυχὴν. Φύγωμεν Σόδομα, τὴν περὶ τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων πλάνην λέγω καὶ
 25 σύγχυσιν, ἵνα φύγωμεν τὸν ἐμπρυσμόν, τὴν τούτοις φημὶ πάντως διὰ πυρὸς ἐπομένην κόλασιν. Εἰς τὸ ὄρος σωθῶμεν, εἰς τὸ ὕψος δηλαδὴ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, ἵνα μὴ συμπαραληφθῶμεν, οἱ μῆπω τῶν αἰσθήσεων ὀλικῶς ἐξοικισθέντες, κἂν ἀργεῖν δοκῶ-
 μεν κατὰ τὸν μακάριον Λὼτ ἀπὸ κακίας (7), τῷ μὴ συνεργάζε-

ώματα, οὔτε ὑγεία, οὔτε ἀφάνεια, οὔτε φτώχεια, οὔτε δουλεία, οὔτε ἀρρώστια, οὔτε ὁμορφιά, οὔτε νεότητα, οὔτε θέσεις περιόπτες, οὔτε ἀσχήμια, οὔτε γηρατειά, οὔτε ταπεινή καταγωγή· ὅλα περνοῦν, ὅλα μαραίνονται, ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔξαφανίζονται σάν σκιές καὶ κάθε μέγεθος ὁποιασδήποτε ἀνθρώπινης δύναμης διαλύεται στὸ παραμικρὸ φύσημα εὐκολώτερα ἀπὸ ἀερόφουσκα. Γιατὶ λέγει, «Κάθε ἄνθρωπος εἶναι χορτάρι καὶ ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σάν ἄνθος χορταριοῦ· ξηράθηκε τὸ χορτάρι καὶ τὸ λουλούδι ἔπεσε»¹⁵. Γιατὶ ἀληθινὰ, ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔχουν δεμένη μαζί με τὴ γένεση καὶ τὴ φθορά, καὶ πολλές φορές σὲ μερικὰ ἢ φθορὰ εἶναι ἐπικρατέστερη ἀπὸ τὴ γένεση, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ κλαπεῖ κατὰ τὴ σύμπτωση τῶν ἄκρων μεταξύ τους ὅ,τι παρεμπίπτει καὶ νοεῖται μετὰ τὰ δύο, κι αὐτὸ τὸ μηχανεύεται ἢ πρόνοια με σοφία, γιὰ νὰ γίνεῖ ὁ λόγος ἐκείνων ποὺ ἀλλοιώνονται παιδαγωγία γιὰ νὰ πιστευθοῦν τὰ αἰώνια. Ὅλα μεταπίπτουν τὸ ἓνα στὸ ἄλλο καὶ μεταβάλλεται τὸ καθένα σὲ ἄλλο καὶ τὸ καθένα μετὰ τὸ ἄλλο ἐπικυρώνουν πιὸ πολὺ τὴ φθορὰ τους, παρὰ τὴ γένεση.

Ἄς μὴν προσδέσουμε λοιπὸν στὰ χρονικὰ τὴν ψυχὴ ποὺ δὲν φθείρεται, οὔτε νὰ βαρύνουμε τὸν νοῦ κλίνοντάς τον πρὸς τὴ γῆ μετὰ τὴ φροντίδα τῶν ὑλικῶν, ἐνῶ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ὕλη. Ἄς ἀποχωρίσουμε μετὰ τὸ λόγο αὐτὰ ποὺ ποτὲ δὲν συμπίπτουν ὡς πρὸς τὴν οὐσία μεταξύ τους, καὶ τότε δὲν ἀντιμετωπίζουμε κανένα κόπο νὰ ἀποσπάσουμε ἀπὸ τὴν προσκόλλησιν στὰ φθαρτὰ τὴν ψυχὴ ποὺ εἶναι ἀπλή καὶ ἀδυνατεῖ νὰ δεχθεῖ τὴ διάλυση τῆς φύσης της. Ἄς ἀποφύγομε τὰ Σόδομα, ἐννοῶ τὴν πλάνη τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴ σύγχυση γύρω ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ, γιὰ ν' ἀποφύγομε τὴν παράδοσή μας στὴ φλόγα, ἐννοῶ τὴν τιμωρία μετὰ τὴ φωτιὰ τῆς κόλασης ποὺ ἐπακολουθεῖ¹⁶. Ἄς σωθοῦμε στὸ βουνό, στὸ ὕψος δηλαδὴ τῆς ἀρεστῆς στὸν Θεὸ πολιτείας, γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἀρπάξουν οἱ φλόγες μαζί κι ἐμᾶς ποὺ δὲν ἔχομε βγεῖ ἀκόμα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν αἰσθήσεων, ἔστω κι ἂν φαινομάστε ὅτι, ὅπως ὁ μακάριος Λώτ, εἴμαστε ἀργοὶ ἀπὸ τὴν κακία, μετὰ τὸ νὰ μὴν συμ-

15. Ἦσ. 40, 6.

16. Γέν. 19, 15 ἔ.

σθαι τοῖς Σοδομίταις τὰ ὅμοια, τουτέστι τοῖς διὰ τῶν αἰσθήσεων
 πάθεσι, τὰ πρόσφορα πάθεσι. Παραδράμωμεν ὄση δύναμις τὰ
 παρατρέχοντα καὶ κρατεῖσθαι μὲν παρ' ἡμῶν οὐδαμῶς δυνάμε-
 να, αὐτὴν ἔχοντα φύσιν τὴν παροδικὴν ρεῦσιν ὑπόστασιν, μόνην
 5 δὲ ἡμῖν ἐναφιέντα τὴν ἐπ' αὐτοῖς τῆς ψυχῆς κακῶς ἐστιγμένην
 διάθεσιν, δι' ἣν πᾶσα μέλλει τοῖς κατακρίτοις ἐπανατείνεσθαι
 βάσανος. Ἀφῶμεν πᾶντα προθύμως, ἢ Θεῶ διὰ τῶν δεομένων
 προχρήσωμεν, ὧν ἐξ ἀνάγκης φυσικῶς ἡμῖν παρέπεται στερη-
 σις. Ἀφῶμεν γνωμικῶς κατὰ θέλησιν, τὰ φυσικῶς κατ' ἀνάγ-
 10 κης ἀφιέντά τε καὶ ἀφιέμενα. Μὴ ποιήσωμεν τοῖς γινομένοις τε
 καὶ ἀπογινομένοις διὰ ἀλογίστου σχέσεως κάτοχον, τὴν τὸν Ποι-
 ητὴν ἑαυτῆς φυσικῶς εἰκονίζουσαν ψυχὴν, τὴν μηδέποτε μετὰ τὸ
 γενέσθαι πέρας τοῦ εἶναι λαμβάνουσαν, καὶ ἀεὶ ζητεῖν τὸν Θεὸν
 διὰ πάντων, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπείγεσθαι προστεταγμένην. Μὴ θε-
 15 λήσωμεν ἔχειν ἄπερ κρατεῖν οὐ δυνάμεθα, μήτε μὴν ὡς αἰωνίοις
 προστεθῶμεν τοῖς πάντως παρερχομένοις. «Παράγει γὰρ τὸ
 σχῆμα τοῦ αἰῶνος τούτου», καθὼς εἶπεν ὁ Ἅγιος, καὶ «ὁ οὐρα-
 νὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται», καθὼς εἶρηκεν ὁ τοῦ Ἁγίου Θεός,
 καὶ δεχόμεθα τὴν θείαν ἀψευδῶς ἀπόφασιν, καὶ φθάνωμεν τῇ
 20 πίστει τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, καὶ πιστούμεθα δι' ἀποδείξεως
 ἐναργοῦς τῶν λεγομένων τὴν ἔκβασιν. Οὕτινος γὰρ τὰ μέρη φθο-
 ραῖς καὶ ἀλλιώσεσιν ὑπόκειται, καθὼς τις τῶν ἡμετέρων ἔφη
 σοφὸς, τούτου καὶ τὸ πᾶν δηλονότι, κἂν μήπω δι' ἐνεργείας ἐφέ-
 στηκεν ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ ταῦτα τὸ πᾶν ὑποστήσεται· ἐπεὶ καὶ πᾶς
 25 ἄνθρωπος ἐξ ὧν πάσχει καθ' ἐκάστην ἡμέραν, φυσικῶς οἶδε τε-
 θνήξεσθαι, κἂν μήπω πάρεστι διὰ τῶν πραγμάτων ὁ θάνατος.

Γενώμεθα τοίνυν ἑαυτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ μόνου
 Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ τῆς σαρκὸς ὅλως καὶ τοῦ κόσμου. Ἐτοιμασθῶ-
 μεν τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον·

πράττομε τὰ ὅμοια μὲ τοὺς Σοδομιῖτες, δηλαδή τὰ ὅμοια πάθη μὲ τὰ πάθη τῶν αἰσθήσεων. " Ἄς προσπεράσομε μὲ ὅση δύναμη ἔχομε αὐτὰ ποὺ παρατρέχουν καὶ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ ἐμᾶς, ἐπειδὴ ὡς φύση τοὺς ἔχουν τὴν ἴδια τὴν παροδικότητα καὶ τὴ ροή, καὶ ποὺ ἀφήνουν σ' ἐμᾶς τὴν κακοχαραγμένη ἐπάνω σ' αὐτὰ διάθεση τῆς ψυχῆς, ἕξαιτίας τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ἐπιβληθεῖ κάθε βασανιστήριον στοὺς καταδικασμένους. " Ἄς παραιτηθοῦμε πρόθυμα ἀπὸ τὰ πάντα, ἢ ἄς τὰ δανείσομε μέσω ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀνάγκη στὸν Θεό, αὐτὰ ποὺ κατ' ἀνάγκη μᾶς συνοδεύει κατὰ τρόπο φυσικὸ ἢ στέρησή τους. " Ἄς ἐγκαταλείψομε μὲ τὴ γνώμη μας καὶ θέλοντας αὐτὰ ποὺ μὲ τρόπο φυσικὸ μᾶς ἀφήνουν καὶ τὰ ἀφήνομε. " Ἄς μὴν κάνομε μὲ ἀλόγιστη σχέση νὰ κατέχεται ἀπὸ ὅσα γίνονται καὶ φθείρονται ἡ ψυχὴ ποὺ φυσικὰ εἰκονίζει τὸν Δημιουργό της, ἡ ψυχὴ ποὺ, ἀφοῦ γίνει, δὲν παῦει νὰ ὑπάρχει ποτὲ καὶ ἔχει λάβει ἐντολὴ πάντοτε μὲ ὅλα νὰ ζητεῖ τὸν Θεὸ καὶ νὰ σπεύδει πρὸς αὐτόν. " Ἄς μὴ θελήσομε νὰ ἔχομε αὐτὰ ποὺ δὲν μπορούμε νὰ κρατήσομε, οὔτε νὰ δεθοῦμε σὰ νὰ εἶναι αἰώνια αὐτὰ ποὺ ὅπωςδήποτε παρέρχονται. Γιατὶ «περνᾶ τό σχῆμα τοῦ κόσμου αὐτοῦ», ὅπως εἶπε ὁ Ἅγιος¹⁷, καὶ «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ περάσουν», ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τοῦ Ἁγίου¹⁸, καὶ ἄς περιμένομε τὴν ἀδιάψευστη θεία ἀπόφαση, ἄς προσπαθοῦμε νὰ φτάσομε μὲ τὴν πίστη μας τὴ δύναμη τοῦ λόγου καὶ θὰ βεβαιωθοῦμε μὲ καθαρότατη ἀπόδειξη γιὰ τὴν ἔκβαση τῶν λόγων. " Οποιοῦ πράγματος δηλαδή τὰ μέρη ὑπόκεινται σὲ φθορὰς καὶ ἀλλοιώσεις, ὅπως εἶπε κάποιος σοφὸς ἀπὸ τοὺς δικούς μας¹⁹, εἶναι φανερό ὅτι ὑπόκειται καὶ τὸ σύνολό του, ἔστω κι ἂν δὲν ἔχει φτάσει ἀκόμα ὁ καιρὸς ποὺ αὐτὰ θὰ πραγματοποιηθοῦν. Γιατὶ καὶ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πάσχει καθημερινά, συμπεραίνει φυσικὰ ὅτι θὰ πεθάνει, ἔστω κι ἂν δὲν εἶναι ἀκόμη παρῶν ὁ θάνατος.

" Ἄς ἀφοσιωθοῦμε λοιπὸν στὸν ἑαυτὸ μας καὶ στὸν Θεό, ἢ καλύτερα στὸν Θεὸ μόνο, κι ἄς μὴ δοθοῦμε καθόλου στὴ σάρκα καὶ στὸν κόσμον. " Ἄς ἐτοιμαστοῦμε νὰ ἐπικαλεστοῦμε τὸν Θεὸ μας, σύμ-

17. Α' Κορ. 7, 31.

18. Ματθ. 24, 35.

19. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία Α' εἰς τὴν Ἑξαήμερον.

«Ἐτοιμάζου, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεόν σου, Ἰσραήλ», ὅπερ ἐστὶ, καθαρθῶμεν τῶν κακῶν στιγμάτων καὶ μολυσμῶν, ἀποβαλόντες ἑαυτῶν καὶ αὐτὰς ψιλὰς τῶν παθῶν, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰς φαντασίας. Οὕτω γὰρ ἀληθῶς ἐτοιμάζεται πᾶς ἐτοιμάζεσθαι θέλων καλῶς, ἵνα δεξώμεθα διὰ τῶν ἀρετῶν, ὡς διὰ τινων θείων χρωμάτων τὴν ἀκριβῆ πρὸς Θεὸν ἐξομοίωσιν. Οὕτω γὰρ ἐπικαλεῖται δεόντως, ὁ τὸν Θεὸν πῶς ἐπικαλεῖσθαι χρῆ μὴ ἀγνοῶν· ἐτοιμασία γάρ ἐστι, κατ' ἐμὲ φάναι, τῶν παθῶν ἀλλοτριώσεις, ἐπίκλησις δὲ ἢ γνησία διὰ τῶν ἀρετῶν πρὸς Θεὸν οἰκείωσις. Ἡ πάλιν, ἐτοιμασία ἐστὶν ἢ διὰ τῶν ἀρετῶν τοῖς ἀξίοις ἐγγινομένη λαμπρότης, ἐπίκλησις δὲ ἢ διὰ γνώσεως ἀληθοῦς ὑποδοχὴ τῆς θεοποιοῦ χάριτος. Οὕτω γὰρ λευκὰ διὰ παντὸς τὰ ἱμάτια ἔχειν δυνησόμεθα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τουτέστι φαιδρους τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν τρόπους καὶ διαφανεῖς, καὶ μηδὲν σκότους τεκμήριον ἔχοντας. «Καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν», χαίρουσα ἐπὶ τε τῇ ἀπεκδύσει τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τοῦ φθειρομένου κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ τῇ ἐπενδύσει τοῦ ναοῦ τοῦ κατὰ Θεὸν κτισθέντος ἐν Πνεύματι. «Ἐνδύσει» γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἡμῶν «ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης», τουτέστι τὴν ἐκτικὴν κατ' ἦθος διὰ τῶν ἀρετῶν φιλόσοφον πράξιν, καὶ τὴν ἄπταιστον ἐν πνεύματι γνωστικὴν θεωρίαν, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων τοῦ θείου καὶ ἀκηράτου νυμφῶνος ἀρχικῶν ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν. Ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἀκριβῶς σκοποῦντες πῶς περιπατοῦμεν καὶ τί περὶ ἑαυτῶν βουλευόμεθα, πολλοὺς γινώσκοντες τοῖς παρ' ἡμῶν γινομένοις τε καὶ νοουμένοις ἀοράτους παρίστασθαι μάρτυρας, οὐκ εἰς τὸ φαινόμενον βλέποντας μόνον, ἀλλ' εἰς αὐτὰς παρακύπτοντας τὰς ψυχὰς καὶ τὸ κρυπτὸν διελέγχοντας τῆς καρδίας.

30 Πολλοὶ γάρ, ὡς ἀληθῶς, χοροὶ πανταχόθεν ἀγγελικῶν δυνάμεων ἡμᾶς περιεστήκασι, τὰ γινόμενά τε καὶ λεγόμενα παρ'

φωνα μὲ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «Ἐτοιμάσου, Ἰσραήλ, νὰ ἐπικαλεστεῖς τὸν Θεὸ σου»²⁰, πράγμα πὸ σημαίνει, ὡς καθαριστοῦμε ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ σίγματα καὶ τοὺς μολυσμούς, ἀφοῦ βγάλομε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας κατὰ τὸ δυνατόν κι αὐτὲς ἀκόμα τὶς κούφιες φαντασίαι. Γιατὶ ἔτσι ἐτοιμάζεται ἀληθινὰ ὁποῖος θέλει νὰ ἐτοιμάζεται καλά, γιὰ νὰ δεχθοῦμε μὲ τὶς ἀρετὲς, σὰν μὲ κάποια θεῖα χρώματα, τὴν ἀκριβῆ ἑξομοίωσίν μας μὲ τὸν Θεό. Ἔτσι πραγματικὰ ἐπικαλεῖται ὅπως πρέπει, ὁποῖος δὲν ἀγνοεῖ πῶς πρέπει νὰ ἐπικαλεῖται τὸν Θεό. Γιατὶ ἐτοιμασία σημαίνει, κατὰ τὴ γνώμην μου, ἀποξένωση ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ἐπίκληση εἶναι ἡ γνήσια οἰκείωση πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὶς ἀρετὲς. Ἡ πάλι, ἐτοιμασία εἶναι ἡ λαμπρότητα πὸ προκαλεῖται στοὺς ἀξιους μὲ τὶς ἀρετὲς, ἐνῶ ἐπίκληση ἡ ὑποδοχὴ μὲ τὴν ἀληθινὴ γνώσιν τῆς χάριτος πὸ θεοποιεῖ. Γιατὶ ἔτσι θὰ μπορέσομε νὰ διατηρήσομε γιὰ πάντα λευκὰ τὰ ἐνδύματά μας, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο πὸ ἔχει γραφεῖ²¹, δηλαδὴ λαμπρὴ τὴν ἐνάρετη συμπεριφορὰ μας καὶ διάφανη, χωρὶς νὰ ἔχει κανένα ἴχνος σκοταδιοῦ. «Καὶ ἡ ψυχὴ μας θὰ γεμίσει ἀγαλλίαση γιὰ τὸν Θεὸ τὸν Σωτῆρα μας»²², νιώθοντας χαρὰ γιὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, πὸ φθείρεται ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ γιὰ τὴν ἐνδυση τοῦ νέου ἀνθρώπου πὸ κτίσθηκε πνευματικὰ ὅπως θέλει ὁ Θεός²³. Γιατὶ «Θὰ μᾶς ἐνδύσει ὁ Θεὸς μας μὲ ἑνδύμα σωτηρίας καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης»²⁴, δηλαδὴ μὲ τὴ φιλόσοφον πράξιν μὲ τὴν ἀσκησὴ τῶν ἀρετῶν σὰν ἕξιν τοῦ χαρακτήρα, καὶ στὸ πνεῦμα τὴν ἀλάνθαστη θεωρητικὴν γνώσιν, γιὰ ν' ἀπολαύσομε καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ τοῦ θείου καὶ ἀθάνατου νυμφώνα πὸ ὀρίστηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχή. Σὲ ὅλα αὐτὰ νὰ προσέχομε μὲ ἀκριβεία πῶς βαδίζομε καὶ τί σκεφτόμαστε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, ἔχοντας ὑπόψιν ὅτι εἶναι παρόντες κοντὰ μας πολλοὶ ἀόρατοι μάρτυρες γιὰ ὅσα πράττομε καὶ νοοῦμε, καὶ δὲν προσέχουν μόνον στὸ φαινόμενο, ἀλλὰ σκῦβουν σὲ τὶς ἴδιαι τὶς ψυχὰς καὶ ἐξετάζουν τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδιᾶς.

Γιατὶ σ' ἀλήθεια στέκονται ἀπὸ παντοῦ ὀλόγουρά μας πολλοὶ χοροὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ καταγράφουν μὲ κάθε λεπτο-

20. Ἄμωσ 4, 12.

21. Ἐκκλ. 9, 8.

22. Ἦσ. 61, 10.

23. Ἐφ. 4, 24.

24. Ἦσ. 61, 10.

ἡμῶν καὶ νοούμενα, μέχρι τῆς ψιλῆς ἐνθυμήσεως, δι' ἀκριβείας
 πάσης ἐν οὐρανῷ καταγράφοντες, πρὸς ἔλεγχον ἡμῶν ἐν τῇ φο-
 βερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτε πᾶσα τῶν ὀρατῶν ἢ κτίσις κλο-
 νουμένη κατ' ἐπειξιν ἄφατον πρὸς τὴν οἰκείαν ὠθεῖται συντέ-
 5 λειαν, καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ ροιζηδὸν παρελεύσονται, καὶ τὰ διὰ
 μέσου στοιχεῖα καυσούμενα λυθήσεται, καὶ ἔσται οὐρανὸς και-
 νὸς καὶ γῆ καινὴ καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Ἦνίκα θρόνοι προτίθενται
 καὶ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν προκαθέζεται, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται,
 τῶν ἡμετέρων ἔργων τε καὶ λόγων καὶ νοημάτων τὰ ἔγγραφα
 10 πιστῶς τε καὶ ἀνοθεύτως ἔχουσαι· χίλιαί τε χιλιάδες ἀγγέλων
 λειτουργοῦσιν αὐτῷ, καὶ μυρίαὶ μυριάδες αὐτῷ παρεστήκασι,
 καὶ ἀπειλὴ φρικώδης αἰθομένου [καιομένου] πυρὸς πανταχοῦ
 διατρέχουσα, καὶ τὰ κύκλω πάντα περιλαμβάνουσα, καὶ ὄρη
 ὡσεὶ κηρὸν ἐκτήκουσα. «Ποταμὸς γὰρ πυρός», φησὶν, «εἴλκεν
 15 ἔμπροσθεν αὐτοῦ». Ἦνίκα τάρταρος καὶ βόθρος ἀχανῆς καὶ
 ἀνείκαστος καὶ σκότος ἐξώτερον καὶ σκώληξ ἀκοίμητος ἀναδει-
 χθῶσι παρόντα, καὶ ἐπ' αὐτοῖς φόβος εἰστήκει διὰ πάντων μετέ-
 ωρος ἐκδεχομένων τὴν ἐκβασιν, καὶ ὀργῆς ἄγγελοι κολαστικὸν
 πῦρ ἀποστίλβοντες, πῦρ δὲ βλέποντες, καὶ πῦρ ἀναπνέοντες,
 20 ἔτοιμοι πρὸς πᾶσαν ἐκδίκησιν πάσης παρανομίας ἐστήκασι.
 Πᾶσά τε πρὸς τούτοις κτίσις ἐπίγειός τε καὶ ἐπουράνιος, ὅση τε
 ἐν ἀγγέλοις, καὶ ταῖς ὑπὲρ ἀγγέλους δυνάμεσι, καὶ ὅση ἐν ἀνθρώ-
 ποις, παρίσταται μετὰ τρόμου τὴν φοβερὰν τῆς θείας βουλῆς ἐκ-
 δεχομένη φανέρωσιν, ἐφ' ὧν ἀπάντων, αἱ πάντων ἡμῶν ἀνα-
 25 γνωσθήσονται πράξεις, καὶ τῶν κρυπτῶν ἢ γύμνωσις γενήσε-
 ται, ὥστε πάντας οὕτω γινώσκειν ἀλλήλων τὰς ἀμαρτίας, ὡς
 ἕκαστος τὰς ἑαυτοῦ, τὴν βίβλον ἀπλανῶς ἀναγινώσκων τῆς ἑαυ-
 τοῦ συνειδήσεως. «Ἐλέγξω γὰρ σε», φησί, «καὶ παραστήσω
 κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου». Καὶ πάλιν· «Κυκλώσει
 30 αὐτοὺς τὰ διαβούλια αὐτῶν».

Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ δικαστὴς ἀπα-
 ραλόγιστος, παρισταμένην ἔχων τὴν φοβερὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ

μέρεια στὸν οὐρανὸ ὅσα πράττομε καὶ λέμε καὶ νοοῦμε ὡς τὴν παραμικρὴ σκέψη γιὰ τὸν ἔλεγχό μας κατὰ τὴ φοβερὴ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὅταν ὀλόκληρη ἡ κτίσις τῶν ὄρατῶν κλονιζόμενη θὰ σπεύδει μὲ ἀνείπωτη διασύνη πρὸς τὸ τέλος τῆς, καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ γκρεμιστοῦν μὲ πάταγο καὶ θὰ καοῦν καὶ θὰ διαλυθοῦν τὰ ἐνδιάμεσα στοιχεῖα καὶ θὰ παρουσιαστῆ καινούργιος οὐρανὸς καὶ γῆ καινούργια μὲ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτά²⁵. Τότε τοποθετοῦνται σὲ πρῶτο ἐπίπεδο θρόνοι καὶ κάθεται στὴν πρώτη θέση ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν, καὶ ἀνοίγουν τὰ βιβλία²⁶ πού περιέχουν τὶς ἐγγραφές τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν στοχασμῶν μας πιστὰ κι ἀπαραποίητα· χίλιες χιλιάδες ἄγγελοι τὸν διακονοῦν καὶ παραστέκουν μύριες μυριάδες, καὶ φρικτὴ φοβερὴ φωτιὰ πού λαμπαδιάζει πλανιέται παντοῦ καὶ ἀγκαλιάζει τὰ πάντα ὀλόγυρα καὶ λειώνει τὰ βουνὰ σὰν τὸ κερί. Γιατὶ λέγει, «ποταμὸς πύρινος ἔτρεχε μπροστὰ του»²⁷. Τότε θὰ παρουσιαστοῦν ἐκεῖ μπροστὰ τὰ τάρταρα καὶ χάος ἀπέραντο κι ἀμέτρητο καὶ τὸ ἐξώτερο σκότος καὶ τὸ σκουλήκι τὸ ἀκοίμητο²⁸, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὰ ὅλα θὰ κυριαρχεῖ ὁ φόβος περιμένοντας τὴν τελικὴ ἔκβαση. Ἄγγελοι τῆς ὀργῆς στέκονται ἐκπέμποντας φωτιὰ τιμωρίας, φωτιὰ τὸ βλέμμα τους καὶ φωτιὰ ἡ ἀναπνοή τους, ἔτοιμοι νὰ ἐκδικηθοῦν κάθε παρανομία²⁹. Καὶ μαζί μ' αὐτὰ κάθε πλάσμα γήινο κι ἐπουράνιο, ὅσα ἀνήκουν στοὺς ἀγγέλους καὶ πάνω ἀπὸ τὶς ἀγγελικὲς δυνάμεις, καὶ κάθε πλάσμα ἀνθρώπινο παραβρίσκεται ἐκεῖ μὲ τρόμο περιμένοντας τὸ φοβερὸ ξέσπασμα τῆς θείας βουλῆς, καὶ τότε μπροστὰ σὲ ὅλους θ' ἀναγνωσθοῦν οἱ πράξεις ὅλων μας καὶ θ' ἀπογυμνωθοῦν ὅλα τὰ κρυφὰ μας, ὥστε ὅλοι θὰ γνωρίζουν τὶς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων ἔτσι, ὅπως καθέννας τὶς δικές του, διαβάζοντας ἀλάθευτα τὸ βιβλίον τῆς συνείδησής του. Γιατὶ λέγει, «Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ φέρω μπροστὰ σου κατὰ πρόσωπό σου τὶς ἁμαρτίες σου»³⁰. Καὶ πάλι· «Θὰ τοὺς περικυκλώσουν οἱ σκέψεις τους»³¹.

Καὶ νὰ ἓνας ἀνθρώπος καὶ τὸ ἔργο του καὶ ἓνας δικαστὴς ἀκριβοδίκαιος, μὲ τὴ φοβερὴ καὶ μεγαλόπρεπη δύναμη τῶν οὐρά-

25. Β'. Πέτρο. 3,10. 26. Ἐβρ. 7, 10. 27. Δαν. 7,9-10. 28. Β'. Πέτρο. 2,4.

29. Λουκᾶ 16, 26. Ματθ. 25,30. 30. Ψαλμ. 49, 21. 31. Ὠσηέ 7, 2.

τῶν οὐρανίων ταγμάτων δύναμιν, ὑψηλὸς προκαθέζεται, πᾶσαν
 ἀπαστράπτων δικαιοσύνην, καὶ ἐκάστω δι' ἀποφάσεως ἀλη-
 θοῦς καὶ δικαίας ἀπονέμων τὰ πρὸς ἀξίαν· τοῖς μὲν ἐκ δεξιῶν
 διὰ τὰς καλὰς πράξεις σταθεῖσιν μελιχίως τὴν ἡτοιμασμένην
 5 ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τῶν οὐρανῶν βασιλείαν διδούς, τοὺς δὲ
 τὴν ἐξ εὐωνύμων διὰ τὴν ἐρημίαν τῶν ἀγαθῶν ἔργων στάσιν λα-
 χόντας, εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ
 τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, μετ' ὀργῆς ἀπωθούμενος. Τίς ἐκεῖνο τὸ πῦρ
 ἐνέγκει μαινόμενον; Τίς οὐ καταπτήσσει τὸ ξένον ἐκείνου τοῦ
 10 σκώληκος θέαμα; Τίς τοῦ σκότους ἐκείνου τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸ
 ταχύ τε ὀμοῦ καὶ βαρὺ φέρειν δυνήσεται; Τίς μωκόμενον τὸν
 τάρταρον καὶ ἐκ πυθμένος αὐτῷ συναναβρασσομένην τὴν ἄβυσ-
 σον ὑποστήσεται; Τίς τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων ἀγγέλων τὸ
 δριμύ τε καὶ βλοσυρὸν τοῦ βλέμματος καὶ τοῦ προσώπου τὸ κα-
 15 τηφές οὐχ ὑποτρέμει δονούμενος; Τίς (τὸ πάντων δεινότερον
 τῶν κακῶν), τὴν ἀποστροφὴν τοῦ προσώπου τοῦ φύσει πρᾶου
 καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ οἰκτεῖρμονος οὐ φοβηθήσεται, ᾧ
 πᾶσα κτίσις συναποστρέφεται τε καὶ συμβδελύττεται, τοὺς διὰ
 φιλαπεχθήμονα γνώμην ἑαυτοῦς τοσοῦτοις κακοῖς περιπεύραν-
 20 τας, ἀγανακτοῦσα κατ' αὐτῶν ἐνδίκως, ὡς τοιοῦτον ἑαυτοῖς φα-
 νῆναι τὸν φύσει τε καὶ μόνον φιλάνθρωπον Θεὸν βιασαμένων;
 Τίς τὴν κατὰ συνείδησιν ἀπέραντον αἰσχύνην ἔσεσθαι μέλλου-
 σαν ἐπὶ τῇ φανερώσει τῶν κρυπτῶν ὑποστήσεται; Τίς τὸν ἀσί-
 γητον κλαυθμὸν καὶ τὸ πικρὸν ἐκεῖνο καὶ ἀνόνητον δάκρυον καὶ
 25 τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων καὶ τοὺς κωκυτοὺς τῶν ἐν ταῖς βασά-
 νοις πιεζομένων, ἢ τὸν ἐκ τῆς μεταμελείας πόνον κατὰ μέσης
 αὐτῶν ἐπικείμενον τῆς καρδίας καὶ διασμύχοντα δικαίως αὐτῶν
 τῆς ψυχῆς τὸν πυθμένα, μετρηῆσαι δυνήσεται; Τίς τὴν ἐγγινομέ-
 νην αὐτοῖς στενοχωρίαν ἐκ τοῦ μὴ ἐλπίζειν προθεσμίαν μεταποι-
 30 ἦσεως καὶ τέλος τῆς ἐπικειμένης κολάσεως, μηδὲ τῆς πρὸς τὸ εὖ
 ζῆν πάλιν μεταβολῆς ἐκδέχεσθαι προσδοκίαν, ἐξαιρεῖν ἐστίν

νιων ταγμάτων κοντά του, κάθετα ψηλός στην πρώτη θέση, απαστράπτοντας κάθε δικαιοσύνη κι απονέμοντας με αληθινή και δίκαιη απόφαση στον καθένα ὅ,τι τοῦ ἀξίζει. Σ' ἐκείνους πού στάθηκαν για τίς καλές τους πράξεις στά δεξιά του δίνει με τρόπο μελίχιο τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν πού ἔχει ἐτοιμαστεῖ ἀπό τή θεμελίωση τοῦ κόσμου, ἐνῶ σ' ἐκείνους πού τοὺς ἔλαχε ἀπό ἀνυπαρξία ἀγαθῶν ἔργων ἢ στάση στ' ἀριστερά του τοὺς ἀπωθεῖ στην αἰώνια φωτιά, πού ἔχει ἐτοιμαστεῖ για τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του. Ποιὸς θ' ἀντέξει τή μανιασμένη ἐκείνη φωτιά; Ποιὸν δὲν θὰ παραλύσει τὸ παράξενο θέαμα ἐκείνου τοῦ σκουληκιού; Ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ ὑποφέρει ἐκεῖνο τὸ ἐξώτερο πῦρ τὸ τόσο ὀρμητικὸ καὶ μαζὶ ἀσήκωτο; Ποιὸς θὰ βαστάξει τὸν τάρταρο πού θὰ μουγκρίζει καὶ πού ἀπὸ τὰ βάθη του θὰ ξερνᾶ τὴν ἀβυσσο; Ποιὸς δὲν θὰ ταραῖζεται τρέμοντας ἀπὸ τὸ δριμὺ καὶ βλοσυρὸ βλέμμα καὶ τὸ σκοτεινὸ πρόσωπο τῶν ἀγγέλων πού εἶναι ταγμένοι στὸ ἔργο αὐτό³²; Ποιὸς (αὐτὸ πού εἶναι τὸ πιὸ φοβερὸ κακὸ) δὲν θὰ φοβηθεῖ ν' ἀποστρέφει ἀπὸ αὐτὸν τὸ πρόσωπό του ὁ ἀπὸ τὴ φύση του πρᾶος καὶ φιλάνθρωπος καὶ σπλαχνικὸς Θεὸς καὶ μαζὶ του κι ὅλη ἡ φύση ν' ἀποστρέφει τὸ πρόσωπό της με βδελυγμία ἀπὸ ἐκείνους πού ἀπὸ τὴν ἐχθρική τους διάθεση πρὸς τὸν Θεὸ ξέσχισαν με τόσα κακὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀγανακτώντας ἡ φύση δίκαια ἐναντίον τους πού ἀνάγκασαν τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ μόνο φιλάνθρωπο Θεὸ νὰ φανεῖ ἔτσι σκληρὸς ἀπέναντί τους; Ποιὸς θὰ ὑποφέρει τὴν ἀπέραντη ντροπὴ πού θὰ προκληθεῖ στὴ συνείδησή του ἀπὸ τὴ φανέρωση τῶν μυστικῶν του; Ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ μετρήσει τὸ ἀσταμάτητο κλάμα καὶ τὰ πικρὰ κι ἀνώφελα ἐκεῖνα δάκρυα καὶ τῶν δοντιῶν τὸ τρίξιμο καὶ τοὺς ἀναστεναγμοὺς ἐκείνων πού βασανίζονται στίς δοκιμασίες ἢ τὴν ὀδύνη τῆς μεταμέλειας πού κάθετα στὸ κέντρο τῆς καρδιάς καὶ πού δίκαια κατακαίει τὸ μυχὸ τῆς ψυχῆς τους; Ποιὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ περιγράψει τὴ στενοχώρια πού προκαλεῖται μέσα τους ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἐλπίζουν προθεσμία μεταβολῆς καὶ τέλος τῆς ἐπικείμενης τιμωρίας, οὔτε πάλι νὰ προσ-

---

32. Ματθ. 25, 34· 41.

ίκανός. Τελευταῖον γὰρ καὶ μόνον καὶ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ δίκαιον ὡς ἀληθῶς ἐστὶ τὸ κριτήριον, καὶ δίκαιον πλεον ἢ ὅσον ἐπίφοβον, καὶ διὰ τοῦτο τυχὸν φοβερώτερον, ὅτι καὶ δίκαιον, καὶ πάντας ἑαυτῷ κατὰ τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ ψῆφον τοὺς αἰῶνας
 5 ἔναποκλεῖον. Τίς τὰς οἰμωγὰς καὶ τοὺς στεναγμοὺς τοὺς ἐκ μέσης αὐτῶν προφερομένους τῆς καρδίας, καὶ αὐτῶν καθαπτομένους τῶν μυελῶν, καὶ πικρῶς τὰ σπλάγχνα καταδάκνοντας ἐπὶ νοῦν λαβῶν, δακρῦων ἐλεύθερος εἶναι δυνήσεται; Τίς τὸν θρῆνον καὶ τὸν ὀλοφυρμὸν ἐνέγκῃ χωρὶς ὀδύνης καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ
 10 κατηφείας, καὶ μεθ' οἴων προφερομένους τῶν ἐκ μεταμελείας λόγων, τῶν τε πρὸς ἑαυτὸν ἐκάστου τῶν κολαζομένων, καὶ πάντων πρὸς ἅπαντας;

Τότε γὰρ ἀληθῆς ἐπιγνώμων τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων καθέστηκεν ἕκαστος, ὅσον ἐφ' ἑαυτῶν γυμνὰ φανῶσι τὰ πράγματα
 15 καὶ παντὸς καλύμματος ἀπάσης ἐλεύθερα. Δικαία ἡ κρίσις σου, ὁ Θεός· ἐκάλεις γὰρ ἡμᾶς, καὶ οὐχ ὑπηκούομέν σου· λόγους δὲ παρεῖχες ἡμῖν, καὶ οὐ προσείχομεν, ἀλλ' ἀκύρους ἐποιοῦμεν τὰς σὰς βουλάς, τοῖς δὲ σοῖς λόγοις οὐ προσείχομεν. Τοιγαροῦν δικαίως ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἀπώλεια καὶ ὄλεθρος καὶ καταγιγίς καὶ
 20 θλιψίς καὶ πολιορκία, καὶ νῦν ἡμεῖς ἐπικαλούμεθά σε καὶ οὐκ εἰσακούεις· ζητοῦμεν παρὰ σοῦ καὶ οὐχ εὐρίσκομεν ἔλεος· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς εἰσηκούσαμεν σου τῶν λόγων, οὐδὲ τῷ πλησίον ἐποιήσαμεν ἔλεος. Οἱ γὰρ μισήσαντες σοφίαν καὶ τὸν φόβον Κυρίου μὴ προελόμενοι, μηδὲ θελήσαντες Θεοῦ προσέχειν βουλαῖς,
 25 τοιοῦτους δρεπόμεθα τῶν οἰκείων σπερμάτων τοὺς καρποὺς καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀνοίας ἐμπιπλώμεθα. Ἀπετύφλωσε γὰρ ἡμᾶς ἡ ἀπάτη τοῦ βίου καὶ οὐκ ἔγνωμεν μυστήρια Θεοῦ, οὐδὲ μισθὸν εἶναι τὸ σύνολον ἠλπίσαμεν ὀσιότητος. Διὰ τοῦτο «τρίβοις ἀνομίας ἐνεπλήσθημεν, καὶ διωδεύσαμεν ἐρήμους ἀβάτους», δηλαδὴ
 30 θείας ἐπισκοπῆς, «τὴν δὲ ὁδὸν Κυρίου οὐκ ἔγνωμεν. Καὶ νῦν τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία, καὶ τί ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; Παρῆλθεν ἐκεῖνα πάντα ὡς σκιά, καὶ ὡς ἀγγελία παρατρέχουσα, καὶ ὡς ναῦς διερχομένη κυμαινόμενον ὕ-

δοκοῦν μεταβολὴ πρὸς τὴ μακαριότητα; Γιατὶ τελευταῖο καὶ μόνο καὶ φοβερὸ καὶ δίκαιο ἀληθινὰ εἶναι τὸ κριτήριον ἐκεῖνο, καὶ εἶναι πιὸ πολὺ δίκαιο ἀπὸ ὅ,τι ἐπίφοβο καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἴσως φοβερώτερο, ἐπειδὴ εἶναι καὶ δίκαιο, καὶ σύμφωνα μὲ τὴ δίκαιη ἀπόφασί του περιέχει ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ποιὸς ὅταν φανταστῆ τις κραυγῆς καὶ τοὺς στεναγμοὺς ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδιάς καὶ ποὺ ἀγγίζουσιν τοὺς ἴδους τοὺς μυελούς καὶ ξεσκίζουν ὀδυνηρὰ τὰ σπλάχνα, θὰ μπορέσει νὰ μὴν πνιγεῖ στὰ δάκρυα; Ποιὸς θὰ ὑποφέρει τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς χωρὶς ὀδύνη καὶ τὴ θλίψη ποὺ τὴ συνοδεύει, καὶ ποιὸς λόγους μεταμέλειας προφέροντας πρὸς τὸν ἑαυτό του καθένας καὶ ὅλοι πρὸς ὅλους;

Τότε πραγματικὰ καθένας ἀποχτᾶ ἀληθινὴ συνείδηση τῶν σφαλμάτων του, ὅταν φανερωθοῦν τὰ πράγματα γυμνά καὶ ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε σκέπασμα ἀπάτης. Εἶναι, Θεέ μου, δίκαιη ἡ κρίσις σου³³. Μᾶς καλοῦσες καὶ δὲν σὲ ἀκούαμε. Μᾶς μιλοῦσες καὶ δὲν σὲ προσέχαμε, ἀλλὰ θεωρούσαμε ἄκυρες τὶς βουλές σου. Γι' αὐτὸ λοιπὸν δίκαια μᾶς βρῆκε ἡ ἀπώλεια καὶ ὁ ὄλεθρος καὶ ἡ καταιγίδα καὶ ἡ θλίψη καὶ ἡ παλιορκία. Καὶ τώρα σ' ἐπικαλούμαστε ἑμεῖς καὶ δὲν μᾶς εἰσακούεις· ζητοῦμε ἀπὸ ἐσένα καὶ δὲν βρίσκομε ἔλεος, ἐπειδὴ οὔτε ἑμεῖς εἰσακούαμε τοὺς λόγους σου οὔτε δείξαμε εὐσπλαχνία στὸν πλησίον μας. Ἐμεῖς ποὺ μισήσαμε τὴ σοφία καὶ δὲν προτιμήσαμε τὸν φόβο τοῦ Κυρίου οὔτε θελήσαμε νὰ προσέχομε σὶς βουλές τοῦ Θεοῦ, τέτοιους καρπούς τῶν σπόρων μας καρπούμαστε καὶ γεμίζομε ἀπὸ τὴν ἀνοησία μας. Γιατὶ μᾶς τύφλωσε τελείως ἡ ἀπάτη τοῦ βίου καὶ δὲν ἐννοήσαμε τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, οὔτε καθόλου ἐλπίσαμε ὅτι ὑπάρχει μισθὸς γιὰ τὴν ὁσιότητά μας. Γι' αὐτὸ «μπλεχτήκαμε μέσα στοὺς δρόμους τῆς ἀνομίας, διασχίσαμε ἐρήμους ἀπάτητες», δηλαδή ἀπὸ τὴ θεία παρακολούθησι, «καὶ δὲν εἶδαμε τὸ δρόμο τοῦ Κυρίου»³⁴. Καὶ τώρα «τί μᾶς ὠφέλησε ἡ περηφάνεια καὶ τί ἀποκομίσαμε ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία τοῦ πλούτου; Ὅλα ἐκεῖνα ἔφυγαν σὰν σκιὰ καὶ σὰν κάποια ἀγγελία ποὺ περνᾷ καὶ σὰν πλοῖο ποὺ ταξιδεύει σὲ θάλασσα γεμάτη κύματα καὶ ποὺ

33. Ψαλμ. 118, 137.

34. Σοφ. Σολ. 5, 7.

δωρ, ἧς διαβάσης οὐκ ἔστιν ἴχνος εὐρεῖν, οὐδὲ ἀτραπὸν τρόπεως αὐτῆς ἐν κύμασιν, ἢ ὡς ὀρνέου διαπτάντος ἀέρα, οὐθὲν εὐρίσκεται τεκμήριον πορείας». Παρῆλθεν ἐκεῖνα πάντα, τοῦτο τὸ πῦρ ἡμῖν ἀφέντα κληρονομίαν, εἰς πάντας διαμένουσιν τοὺς αἰῶνας.

Δικαία ἡ κρίσις σου, ὁ Θεός· τὰ αὐτὰ γὰρ λέγοντες οὐδέποτε λοιπὸν παυσόμεθα· ἐκαλούμεθα, καὶ οὐχ ὑπηκούομεν· ἐνουθετούμεθα, καὶ οὐ προσείχομεν. Περὶ τούτων καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐδιδασκόμεθα τῶν δεινῶν, καὶ κατεφρονοῦμεν τῶν λεγομένων. Οὐκ ἐλύπει ἡμᾶς τότε κἂν μικρὸν τὰ περὶ τούτων ῥήματα, ἐπεὶ οὐκ ἂν νῦν σφοδρῶς οὕτως ἐλύπει τὰ πράγματα· λῆρος ἡμῖν ἐνομίζετο τὰ νῦν ἡμῶν συνέχοντα τὴν ζωὴν, τότε συχνῶς ἐπαδόμενα. Ὡς τῆς ραθυμίας· ὦ τῆς ἀπάτης! ὦ τῶν κακῶν βουλευμάτων! ὦ τῶν πονηρῶν συναλλαγμάτων! ὦ τοῦ θαύματος τῆς ἐπὶ τούτοις δικαίας τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς ἀποφάσεως! Πῶς ἐκάστου τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων εἶδους πρόσφορον ἡμῖν ἀντέδωκε βάσανον. Δι' οἰκτρὰν γὰρ καὶ ἀπόπτυστον σαρκὸς ἡδονὴν, ταύτην ἔχειν τὴν φοβερὰν δικαίως κατεδικάσθημεν γέενναν. Τὸν ζόφον καὶ τὸ σκότος τοῦτο τὸ φρικτὸν οἰκεῖν κατεκρίθημεν, ἐπει-
 20 δῆπερ ἠγαπήσαμεν πάντα τὰ αἰσχρά, καὶ θεάματα καὶ ἀκούσματα καὶ ῥήματα, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν θείων ἀγαθῶν, τὰ ἰππικὰ καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ κυνηγέσια προετιμήσαμεν, ἐν οἷς δαιμόνων ἐχόρευον δῆμοι καὶ πᾶσα θεία δι' ἀγγέλων ἀπὴν ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίγνωσις· ἐνθα τὸ μὲν σεμνὸν τῆς σωφροσύνης πολλοῖς καθυ-
 25 βρίζετο τρόποις, τὸ δὲ τῆς ἀκολασίας κακὸν τε καὶ βδελυρὸν περιφανῶς ἐσεμνύνετο. Δικαίως τοῦ φωτὸς ἐστερήθημεν νῦν, ὅτι πρὸς δόξαν τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ τὴν κτίσιν κατὰ τὴν πρόσκαιρον ἡμῶν ζωὴν οὐκ ἐθεασάμεθα, ἀλλ' ἐμολύναμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καὶ τὰ ὦτα καὶ τὴν γλῶσσαν, μᾶλλον δὲ διὰ τούτων
 30 τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγεννημένην ψυχὴν πᾶσι τοῖς τῷ Θεῷ μισουμένοις θεάμασι τε καὶ ἀκροάμασι καὶ ῥήμασι καὶ ταῖς κατ' ἀλλήλων βασκανίαις ἐφθείραμεν. Εἰς δὲ τὸν τάρταρον κατερρί-

περνᾶ καὶ δὲν μπορεῖς νὰ βρεῖς οὔτε τὸ ἴχνος τῆς οὔτε τὸ αὐλάκι τῆς τρόπιδάς τῆς μέσα στὰ κύματα, ἢ ὅπως δὲν βρίσκεται καμμιὰ ἔνδειξη γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἄγριου πουλιοῦ πού διέσχισε τὸν ἀέρα καὶ χάθηκε»³⁵. Πέρασαν ὅλα αὐτὰ καὶ μᾶς ἄφησαν αὐτὴ ἐδῶ τὴ φωτιά, πού παραμένει σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Εἶναι, Θεέ μου, δίκαιη ἡ κρίση σου· γιατί δὲν θὰ παύσομε ποτὲ νὰ ἐπαναλαμβάνομε τὰ ἴδια. Δεχόμεσταν προσκλήσεις καὶ δὲν ἀκούαμε· δεχόμεσταν συμβουλή καὶ δὲν δίναμε προσοχή³⁶. Ἀκούγαμε κάθε μέρα γι' αὐτὰ τὰ δεινὰ καὶ περιφρονούσαμε τὰ λεγόμενα. Δὲν μᾶς προκαλοῦσαν τότε τὰ λόγια αὐτὰ οὔτε κὰν τὴν παραμικρὴ λύπη· γιατί τώρα δὲν θὰ μᾶς προκαλοῦσαν τὰ πράγματα αὐτὰ τόσο μεγάλη λύπη. Αὐτὰ πού τώρα σφίγγουν τὴ ζωὴ μας τὰ θεωρούσαμε φλυαρίες τότε πού ἐπαναλαμβάνονταν συχνά. Ἀλήθεια τί ὀκνηρία! ἀλήθεια τί ἀπάτη! ἀλήθεια τί κακὲς σκέψεις καὶ πονηρὲς συναλλαγές! Καὶ νὰ τὸ θαῦμα τῆς δίκαιης γι' αὐτὰ ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ εἰς βάρος μας. Πῶς γιὰ κάθε εἶδος ἁμαρτημάτων μας μᾶς ἀνταπέδωσε τὴν ἀνάλογη τιμωρία! Γιατί ἐξαιτίας τῆς θλιβερῆς καὶ κατάπτυστης ἡδονῆς τῆς σάρκας, καταδικαστήκαμε δίκαια νὰ μᾶς κατακαίει αὐτὴ ἡ φοβερὴ γέεννα. Κατακριθήκαμε νὰ κατοικοῦμε στὸ φρικτὸ αὐτὸ ζοφερὸ σκοτάδι, ἐπειδὴ ἀγαπήσαμε ὅλα τὰ αἰσchrά θεάματα καὶ ἀκούσματα καὶ λόγια, καὶ προτιμήσαμε ἀπὸ ὅλα μαζί τὰ θεῖα ἀγαθὰ τὶς ἵπποδρομίες καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ κυνήγια, ὅπου χόρευαν τὰ πλήθη τῶν δαιμόνων καὶ ἀπουσίαζε κάθε θεῖα προστασία καὶ ἐπίγνωση μέσω τῶν ἀγγέλων, ὅπου μὲ πολλοὺς τρόπους προσβάλλαμε τὴ σεμνότητα τῆς σωφροσύνης, ἐνῶ τιμούσαμε περίλαμπρα τὴν κακὴ καὶ βδελυρὴ ἀκολασία. Δίκαια στερηθήκαμε τώρα τὸ φῶς, ἀφοῦ κατὰ τὴν πρόσκαιρη ζωὴ μας δὲν θεαστήκαμε τὴ φύση δοξάζοντας τὸν δημιουργό της, ἀλλὰ μολύναμε τὰ μάτια μας καὶ τ' αὐτιά μας καὶ τὴ γλῶσσα μας, ἢ καλύτερα, μέσω αὐτῶν μὲ ὅλα τὰ μισητὰ στὸν Θεὸ θεάματα καὶ ἀκροάματα καὶ λόγια καὶ τὶς μεταξύ μας ζηλοφθονίες φθείραμε τὴν σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πλασμένη ψυχὴ. Καὶ γκρεμιστή-

35. Σοφ. Σολ. 5, 8-10.

36. Παροιμ. 1, 24.

φημεν, πῆξει καὶ βυθῶ κατὰ ταυτὸν τρυχώμενοι δεινῶς, ἐπειδὴ
 τῆς μὲν ὑψηλῆς καὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ θείων προξένου ταπεινο-
 φροσύνης προεκρίναμεν τὴν ὑπερηφανίαν, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς
 στερρόν τε καὶ σύντονον διὰ τὴν τῆς σαρκὸς ὑπερβάλλουσαν
 5 θρύψιν τε καὶ διάχυσιν ἀπεωσάμεθα. Ποῦ νῦν ἡμῶν ἐστὶν ἡ ὑπε-
 ρηφανία καὶ ἡ δι' αὐτὴν ἀλαζῶν πρὸς πάντας διάθεσις καὶ ἡ τῆς
 σαρκὸς βλακώδης καὶ εὐδιάχυτος θρύψις; Ὡς τῆς ἀβουλίας!
 Ἐντὶ γέλωτος ἀκρατοῦς καὶ τοῦ ἀκολάστου ψόφου τῶν πα-
 ρειῶν, ὁ βαρὺς οὗτος βρυγμὸς ἐστὶν ἡμῖν τῶν ὀδόντων. Τὴν τῶν
 10 θείων τε καὶ σωτηρίων λόγων ἀσκῆσαι μάθησιν μὴ βουληθέν-
 τες, ἀλλὰ μέθης ἀμετρίαν τῆς διὰ λόγου θείας προτιμήσαντες αἰ-
 νέσεως, δεινῶς κολαζόμεθα νῦν, τῆς γλώσσης δίψῃ φοβερᾷ δια-
 καιομένης. Ἄξιον δὲ καὶ τοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν μίσους,
 φθόνου τε καὶ δόλου καὶ ὑποκρίσεως, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν ὁ φόνος,
 15 λοιδορίας τε καὶ συκοφαντίας καὶ μνησικακίας καὶ ψεύδους καὶ
 ἐπιορκίας δρεπόμεθα καρπὸν, τοῦτον τὸν ἀκοίμητον σκώληκα,
 τὸ βάθος ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἀκορέστως ἐσθίοντα. Ἐπειδὴ τῆς
 ἀγάπης τὸ εὐθὲς διαστρέψαντες, ἐσκολιώσαμεν τὴν καρδίαν, καὶ
 τῆς ἀληθείας τὸ ἀπαθὲς διαφθείραντες, αὐτὴν ἐσκαμβώσαμεν,
 20 κακὸν διὰ μίσους ἐκουσίου, ἀκούσιον ἑαυτοῖς δημιουργήσαντες
 σκώληκα, καὶ πονηροτέραν σκαμβότητα διὰ ψεύδους ὀρύξαν-
 τες, δι' ἣν τῷ Θεῷ τῷ εὐθεῖ καὶ ὀρθῷ οὐχ ἠνώθημεν. Αὐτὸς γὰρ
 εἶπε διὰ τοῦ ἀγίου Δαβὶδ τοῦ προφήτου, «Οὐκ ἐκολλήθη μοι
 καρδία σκαμβή».

25 Ἄξια τοιγαροῦν ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, μᾶλλον δὲ
 τῆς οἰκείας κατὰ πρόθεσιν διαθέσεως ἄξια κομιζόμεθα τὰ ἐπί-
 χειρα· πυρὸς ἡδονῆς, πῦρ γεέννης· καὶ σκότους ἀγνοίας καὶ ἀπά-
 τῆς προσκαίρου, σκότος αἰώνιον· καὶ σκώληκα κολαστικὸν καὶ
 ἀκοίμητον, σκώληκος τοῦ διὰ μίσους καὶ ψεύδους τὴν καρδίαν
 30 σκολιώσαντός τε καὶ σκαμβώσαντος· καὶ ψόφου παρειῶν ἀσελ-
 γοῦς καὶ βράσματος, ψόφον καὶ ὀδόντων βρυγμὸν· καὶ ὕψους
 ὑπερηφανίας ματαίας καὶ διαχύσεως, πτώσιν καὶ βάθος ἀχανὲς

καμε στὸν τάρταρο γιὰ νὰ βασανιζόμαστε ἐξίσου ἀπὸ τὴν παγωνιά κι ἀπὸ τὸ ἄμετρο βάθος, ἐπειδὴ προκρίναμε ἀντὶ τῆς ὑψηλῆς ταπεινοφροσύνης, ποὺ προξενεῖ τὰ ὑψηλά καὶ θεῖα, τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ ἀπωθήσαμε τὴν ἀδαμάντινη στερεότητα καὶ ἀντοχή τῆς ἀρετῆς γιὰ χάρη τῆς ὑπερβολικῆς τρυφεράδας καὶ πλαδαρότητας τῆς σάρκας. Ποῦ εἶναι τώρα ἡ περηφάνεια μας καὶ ἡ ἀλαζονικὴ διάθεση πρὸς ὄλους καὶ ἡ ἠλίθια καὶ εὐκολοσκορπιστὴ τρυφεράδα; Ἀλήθεια, τί μεγάλη ἄνοησία! Στὴ θέση τοῦ ἀκράτητου γέλιου καὶ τοῦ ἀκόλαστου παλμοῦ τῶν μάγουλων, νὰ τὸ ἀπαίσιο τρίξιμο τῶν δοντιῶν. Ἀφοῦ δὲν θελήσαμε νὰ καλλιεργήσουμε τὴ μάθηση τῶν θείων σωτήριων λόγων, ἀλλὰ προτιμήσαμε τὴν δίχως μέτρο μέθη ἀντὶ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ, τιμωρούμαστε τώρα σκληρά, καθὼς ἡ φοβερὴ δίψα κατακαίει τὴ γλώσσα μας. Συνάγομε ὡς καρπὸ ποὺ ἀξίζει στὸ μίσος, τὸν φθόνον, τὸν δόλον καὶ τὴν ὑποκρισία πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας, ποὺ εἶναι αἷτια καὶ μέσα τοῦ φόνου, καὶ στὴν περιφρόνηση καὶ τὴ συκοφαντία καὶ τὴ μνησικακία καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἐπιορκία, τὸ ἀκοίμητο σκουλήκι, ποὺ κατατρῶει ἀχόρταγα τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας. Ἐπειδὴ διαστρέψαμε τὴν ἄδολη ἀγάπη, στρεβλώσαμε τὴν καρδιά μας καταστρέφοντας τὴν ἀπάθεια τῆς ἀλήθειας, τὴ φαλκιδώσαμε δημιουργώντας μὲ τὸ ἐκούσιο μίσος μας κακὸ σκουλήκι ποὺ δὲν θέλαμε, καὶ σκάβοντας χειρότερη στρεβλότητα μὲ τὰ ψεύδη μας, ποὺ ἐξαιτίας τῆς δὲν ἐνωθήκαμε μὲ τὸν ἀληθινὸ καὶ ὀρθὸ Θεό. Γιατὶ αὐτὸς εἶπε μὲ τὸ στόμα τοῦ ἁγίου Δαβὶδ τοῦ προφήτη. «Δὲν προσκολλήθηκε σ' ἐσένα καρδιά στρεβλή»³⁷.

Ἀπολαμβάνομε λοιπὸν τώρα ἄξια τῶν ἔργων μας, ἢ καλύτερα παίρνομε ἄξια βραβεῖα γιὰ τὴν πρόθεσή μας· γιὰ τὴ φλόγα τῆς ἡδονῆς, τὴ φωτιὰ τῆς γέεννας· σκουλήκι τιμωρητικὸ κι ἀκοίμητο γιὰ τὸ σκουλήκι ποὺ μὲ τὸ μίσος καὶ τὸ ψεῦδος στρέβλωσε καὶ στράβωσε τὴν καρδιά· τὸ θόρυβο καὶ τὸ χτύπημα τῶν δοντιῶν, γιὰ τὸ ἀνήθικο πλατάγισμα καὶ τὸ ἀναψοκοκκίνισμα τῶν μάγουλων· γιὰ τὸ ὕψος τῆς μάταιας ὑπερηφάνειας καὶ διάχυσης, τὸ πέσιμο καὶ τὸ

37. Ψαλμ. 100, 3.

καὶ στυγνότητα πτήξεως. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, ἐκάστου τῶν ἐκου-
 σίων ἡμῶν κακῶν, τὴν ἐκάστῳ πρόσφορον ἀκούσιον τιμωρίαν
 δικαίως ἀντιλαμβάνομεν. Ὡ τῆς ἐλεεινότητος ἡμῶν! Τί ἡμᾶς
 τοὺς ἀθλίους μὴ κατασβέσαι τὸ πῦρ τῆς σαρκὸς διὰ νηστείας καὶ
 5 ἀγρυπνίας καὶ τῆς τῶν θείων λόγων μελέτης, καλῶν ὄντων καὶ
 εὐμαρῶν τοῦ πυρὸς σβεστηρίων, καὶ μὴ τούτῳ νῦν τῷ πυρὶ
 τηγανίζεσθαι; Τί μὴ κατὰ φύσιν ὄραῖν τε καὶ ἀκούειν καὶ λαλεῖν
 τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ὦτα καὶ τὴν γλῶτταν εἰθίσασμεν, ἵνα μὴ
 τοῦτον εἶχομεν νῦν τὸν ζόφον, καὶ τὴν βαρυτάτην σιγὴν, ἀλλὰ καὶ
 10 ἡμεῖς τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ Λόγου καὶ Σοφίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν
 ἀγίων ἀπηλαύομεν, ὡς τῆς θείας γενόμενοι δόξης θεαταὶ καὶ
 ἀκουσταὶ καὶ ὑμνωδοί; Εἰ δι' ἀγάπης τὸν ἐκούσιον τοῦ μίσους
 ἐνεκρώσαμεν σκώληκα καὶ δι' ἀληθείας τὸ ψεῦδος ἠφανίσασμεν,
 νῦν ἂν τούτου τοῦ καυστικοῦ καθειστήκαμεν ἐλεύθεροι σκώλη-
 15 ληκος καὶ τῶν λοιπῶν ὅσα ἡμῶν νῦν συνέχει δεινὰ τὴν ζωὴν.
 Δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ. Οὐχ εὐρίσκομεν, ὅπερ μὴ ἐζητήσα-
 μεν. Οὐκ ἀνοίγεται ἡμῖν ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
 ἐπειδὴ τὴν θύραν τῶν ἀρετῶν διὰ πράξεως οὐκ ἐκρούσαμεν·
 οὐ λαμβάνομεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, ἐπειδὴ
 20 δι' εὐχῆς τὴν χάριν τῆς γνώσεως οὐκ ἠτήσαμεν. Οὐδένα γὰρ
 τῶν θείων ἔσχομεν ἔρωτα, ἀλλὰ τοῖς γηϊνοῖς τὸν νοῦν καταδή-
 σαντες, πᾶσαν αὐτοῖς ἡμῶν συνεφθείραμεν τὴν ζωὴν. Κάκεινα
 μὲν πάντα καπνοῦ δίκην ἀφανισθέντα παρῆλθεν, ὁ δὲ τῆς ἐπ' αὐ-
 τοῖς δίκης λόγος μένει διὰ παντὸς ἀπαρόδευτος.

25 Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι, τῆς θείας δικαιοσύνης μεταμανθά-
 νοντες ἐξ ὧν πάσχουσι τὴν δύναμιν, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, ἀλλή-
 λοις τυχὸν διαλεχθήσονται, ἐγὼ δὲ τίς γένομαι ὁ τάλας; Τίσιν
 ἐρειδόμενος πράξεις ἐλπίσω τῆς φοβερᾶς ἐξαιρεθῆναι κατα-
 κρίσεως, πάσης ἀρετῆς καὶ γνώσεως ὑπάρχων ἔρημος; Δέδοικα
 30 μὴ, δεθεὶς χειρᾶς καὶ πόδας, ριφῶ εἰς γῆν γνοφερὰν καὶ σκοτει-
 νήν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, ἔνθα οὐκ ἔστι φέγγος οὐδὲ ὄραῖν
 ζωὴν βροτῶν, ὡς δήσας τοῖς πάθεσιν ἐκουσίως τὰς πρακτικὰς

ἀχανὲς βάθος καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ τρόμου. Καὶ μὲ δυὸ λόγια, γιὰ κάθε ἐκούσιο κακό μας, λαμβάνομε σὰν ἀντάλλαγμα δίκαιο τὴν ἀνάλογη ἀκούσια τιμωρία. Ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀθλιότητά μας! Γιατί ἔμεῖς οἱ ἄθλιοι νὰ μὴ σθήσομε τὴ φωτιὰ τῆς σάρκας μὲ νηστεία καὶ ἀγρυπνία καὶ τὴ μελέτη τῶν θείων λόγων, ποῦ εἶναι κατάλληλοι καὶ ἱκανοὶ νὰ σθήσουν τὴ φωτιὰ, ὥστε νὰ μὴν τηγανίζομαστε τώρα μ' αὐτὴ τὴ φωτιὰ; Γιατί δὲν συνηθίσαμε νὰ βλέπουν καὶ ν' ἀκοῦν καὶ νὰ μιλοῦν τὰ μάτια καὶ τ' αὐτιά καὶ ἡ γλῶσσα μας σύμφωνα μὲ τὴ φύση τους, γιὰ νὰ μὴν μᾶς τύλιγε τώρα αὐτὸς ὁ ζόφος κι ἡ βαρύτερη σιγή, ἀλλὰ ν' ἀπολαμβάνομε κι ἔμεῖς μαζί μὲ τοὺς ἀγίους τὸ φῶς καὶ τὸ λόγο καὶ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ γίναμε θεατὲς κι ἀκροατὲς καὶ ὑμῶνδοὶ τῆς θείας δόξας; Ἄν εἴχαμε νεκρώσει μὲ τὴν ἀγάπη τὸ σκουλήκι τοῦ ἐκούσιου μίσους καὶ εἴχαμε ἀφανίσει τὸ ψεῦδος μὲ τὴν ἀλήθεια, τώρα θὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι ἀπὸ αὐτὸ τὸ σκουλήκι ποῦ κατακαίει κι ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ δεινὰ ποῦ τώρα πιέζουν τὴ ζωὴ μας. Εἶναι δίκαιη ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ. Δὲν βρίσκομε αὐτὸ ποῦ δὲν ζητήσαμε. Δὲν μᾶς ἀνοίγεται ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ δὲν ἔκρουσαμε μὲ τὴν πράξη μας τὴ θύρα τῶν ἀρετῶν. Δὲν δοκιμάζομε τὴν ἀπόλαυση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, ἐπειδὴ μὲ τὴν προσευχή μας δὲν ζητήσαμε τὴ χάρη τῆς γνώσης. Κανένα ἔρωτα τῶν θείων δὲν νιώσαμε, ἀλλὰ, δεσμεύοντας τὸ νοῦ μας στὰ γήινα, καταστρέψαμε μαζί τους ὅλη μας τὴ ζωὴ. Κι αὐτὰ βέβαια ὅλα σὰν καπνὸς πέρασαν κι ἀφανίστηκαν, ἢ αἰτία ὅμως τῆς τιμωρίας γι' αὐτὰ παραμένει καὶ δὲν θὰ περάσει ποτέ.

Καὶ ἐκεῖνοι βέβαια μαθαίνοντας ἀργὰ τὴ δύναμη τῆς θείας δικαιοσύνης ἀπὸ ὅσα ὑποφέρουν, γιὰ νὰ τὰ κλείσω σ' ἓνα τύπο, θὰ συζητήσουν γι' αὐτὰ μεταξύ τους, ἐγὼ ὅμως τί θὰ γίνω ὁ δυστυχής; Σὲ ποιά ἔργα θὰ στηριχθῶ, ὥστε νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ ἐξαιρεθῶ ἀπὸ τὴ φοβερὴ καταδίκη, ἀφοῦ εἶμαι γυμνὸς ἀπὸ κάθε ἀρετὴ καὶ γνώση; Φοβᾶμαι μήπως δεθῶ χειροπόδαρα καὶ ριχθῶ σὲ χώρα ζοφερὴ καὶ σκοτεινὴ, σὲ χώρα τοῦ αἰώνιου σκοτίους, ὅπου δὲν ὑπάρχει φῶς, οὔτε μπορῶ νὰ βλέπω τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἔδεσα θέλοντας στὰ πάθη τίς προαιώνιες δυνάμεις τῆς ψυχῆς κι

τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ ἀπὸ τοῦ θείου δρόμου τῆς εὐαγγελικῆς
 πολιτείας κωλύσας τῆς ψυχῆς τὰ διαβήματα. Οἷμοι τῆς φοβεραῆς
 αἰσχύνης, τῆς μηδέποτε πέρας ἐχούσης, εἰ μὴ μεταβαλὼν, τῶν
 πολλῶν μου κακῶν ἐλεύθερος γένομαι. Οἷμοι τοῦ κλαυθμοῦ καὶ
 5 τῶν πικρῶν δακρῦων καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, εἰ μὴ
 νήψας κἂν ὄψέ ποτε τὸν βαθὺν ὕπνον τῆς ραθυμίας ἀποτινά-
 ξωμαι καὶ τὸ ρυπαρὸν ἔνδυμα τῆς ἀμαρτίας ἐκδύσωμαι. Ἄντι
 φωτός, σκότος· ἀντὶ χαρᾶς, λύπη· ἀντὶ ἀνέσεως, κόλασις καὶ
 στενοχωρία με πάντως ὑποδέξονται. Καὶ τὸ δὴ πάντων ἐλεεινό-
 10 τερον, ἢ βαρύτερον εἰπεῖν ἀληθέστερον, ὃ καὶ λέγων μόνον ὀδυ-
 νῶμαι, πόσω γε μᾶλλον πάσχων (ἰλάσθητι, Χριστέ, καὶ σῶσον
 ἡμᾶς ταύτης τῆς ὀδύνης) ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ δυνά-
 μεων χωρισμός, καὶ ἡ πρὸς διάβολον καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμο-
 νας οἰκείωσις εἰς αἰὲ διαμένουσα, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐλευθερίαν
 15 τῶν δεινῶν ἀπροσδόκητον ἔχουσα. Οἷς γὰρ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ-
 τον διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἡμῶν τῶν πονηρῶν συνεῖναι κατὰ
 θελητὸν γνωμικῶς ἐπελεξάμεθα, σὺν τούτοις εἰκότως ἐξ ἀνάγ-
 κης εἶναι κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα καὶ μὴ θέλοντες κατα-
 κριθησόμεθα. Καὶ ἔστι πάσης κολάσεως κολαστικώτερον τε καὶ
 20 δεινότερον, τὸ διὰ παντὸς συνεῖναι τοῖς μισοῦσι καὶ μισουμένοις
 (καὶ βασάνων χωρὶς, μὴ ὅτι γε σὺν ταύταις), κεχωρίσθαι δὲ τοῦ
 ἀγαπῶντός τε καὶ ἀγαπωμένου. Θεὸς γὰρ οὔτε μισεῖται κρίνων
 δικαίως ὑπὸ τῶν κρινομένων, κατὰ φύσιν ἀγάπη καὶ ὦν καὶ κα-
 λούμενος, οὔτε μισεῖ τοὺς κρινομένους· πάντως γὰρ φύσιν ὑπάρ-
 25 χει πάθους ἐλεύθερος.

Ταῦτα κατ' ἀλήθειαν ἀψεudῶς ἔσεσθαι πιστεύοντες, ἡγα-
 πημένε, μὴ ἀμελήσωμεν ἑαυτῶν, ἀλλὰ σπουδῆ πάση, καθ' ὅλην
 τὴν δύναμιν, ὡς ἔχομεν καιρόν, τὸν πλάνον φύγωμεν κόσμον καὶ
 κοσμοκράτορα. Παρέρχεται γὰρ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα μαραινε-
 30 ται. Ἔσται γὰρ ὡς ἀληθῶς, ἔσται καιρός, ὅτε φοβερά τις βοήσει
 σάλπιγξ, ξένην ἠχοῦσα φωνήν, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο λυθήσεται, δια-

ἐμπόδισα τὰ δῆματα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ θεῖο δρόμο τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας. Ἀλλοίμονό μου γιὰ τὴ φοβερὴ ντροπὴ, ποὺ δὲν ἔχει ποτὲ τέλος, ἂν δὲν ἀλλάξω καὶ δὲν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἁμαρτήματά μου. Ἀλλοίμονό μου γιὰ τὸ κλάμα καὶ τὰ πικρὰ μου δάκρυα καὶ τὸ χτύπημα τῶν δοντιῶν, ἂν δὲν συνέλθω ἔστω κι πολὺ ἄργά καὶ δὲν ἀποτινάξω τὸν βαθὺν ὕπνο τῆς ὀκνηρίας καὶ δὲν ἀποβάλω τὸ ρυπαρὸ ἔνδυμα τῆς ἁμαρτίας. Τότε, ἀντὶ γιὰ τὸ φῶς, θὰ μὲ ὑποδεχθεῖ τὸ σκοτάδι, ἀντὶ γιὰ χαρὰ ἢ λύπη, κι ἀντὶ γιὰ ἄνεση, ἢ τιμωρία καὶ ἢ στενοχώρια. Καὶ τὸ θλιβερότερο βέβαια ἀπὸ ὅλα, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ ἀληθινά, τὸ πιὸ βαρὺ, ποὺ καὶ μονάχα λέγοντάς το γεμίζω ὀδύνη, πόσο μᾶλλον ὑποφέροντάς το (λυπήσου μας, Χριστέ, καὶ σῶσε μας ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὀδύνη), εἶναι ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὶς ἅγιες δυνάμεις του, καὶ ἡ συντροφιά μὲ τὸν διάβολο καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονες ποὺ διαρκεῖ στὸν αἰῶνα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἐλπίσομε καμμιά ἀπελευθέρωση ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεινά. Γιατὶ μ' αὐτὰ ποὺ σ' αὐτὴ τῇ ζωῇ διαλέξαμε νὰ πράξομε θέλοντας καὶ μ' ἐλεύθερη γνώμη, μὲ αὐτὰ εἶναι εὐλόγο νὰ κατακριθοῦμε, ἀναγκαστικὰ καὶ μὴ θέλοντας, νὰ εἴμαστε μαζὶ κατὰ τὴ μέλλουσα ζωῇ. Καὶ εἶναι ἀπὸ κάθε τιμωρία βαρύτερο καὶ φοβερότερο, νὰ εἶναι κανεὶς γιὰ πάντα μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ μισοῦν τοὺς ἀνταποδίδοντες μίσος (ἀκόμα κι ὅταν δὲν ὑποφέρουν βασανισμοὺς, ὄχι βέβαια κι ὅταν ὑποφέρουν), νὰ εἶναι ὅμως χῶρια ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἀγαπᾷ καὶ ἀγαπιέται. Γιατὶ ὁ Θεός, ποὺ κρίνει δίκαια, οὔτε μισεῖται ἀπὸ ὅσους κρίνει, ἀφοῦ εἶναι καὶ λέγεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση του ἀγάπη, οὔτε πάλι μισεῖ ὅσους κρίνει, ἐπειδὴ ὅπωςδὴποτε κατὰ φύση εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ πάθος.

Πιστεύοντας, ἀγαπημένε, ὅτι αὐτὰ θὰ συμβοῦν ἀληθινὰ στὴν πραγματικότητα, ἄς μὴν ἀδιαφορήσομε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ μὲ κάθε προθυμία καὶ μὲ ὅλη μας τὴ δύναμη, ὅσο ἔχομε καιρὸ ἄς ἀποφύγομε τὸν πλάνο κόσμον καὶ τὸν κυρίαρχο τοῦ κόσμου. Γιατὶ ὁ κόσμος περνᾷ καὶ ὅλα ὅσα περιέχει μαραίνοντα^{37α}. Θὰ ρθεῖ στ' ἀλήθεια, θὰ ρθεῖ καιρὸς, ὅταν θ' ἀντηχήσει κάποια φοβερὴ σάλπιγγα,

37α. Α' Κορ. 7, 31.

πίπτον τῆς ἐν αὐτῷ νῦν ὀρωμένης διακοσμήσεως. Καὶ ὁ μὲν φαινόμενος κόσμος παρελεύσεται, τὴν οἰκείαν λαμβάνων συντέλειαν, ὁ δὲ νῦν κρυπτόμενος τῶν νοητῶν φανήσεται κόσμος, ὀφθαλμοῖς καὶ ἀκοαῖς καὶ διανοίαις ξένα παντάπασι κομίζων
 5 μυστήρια. Καὶ ἡ μὲν σάλπιγξ κατὰ τὸ θεῖον βοῶσα πρόσταγμα τὰς ἀπείρους ὑφὲν καὶ ἀθρόως τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων μυριάδας, ὡς ἐξ ὕπνου τινός, ἀναστήσει τοῦ θανάτου πρὸς ἐξέτασιν ἄγουσα, ὁ δὲ Θεὸς δικαίας ἐκάστω πρὸς ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν, εἴτε καλὸν εἴτε φαῦλον, κατ' ἀξίαν τὰς ἀμοιβὰς ἀποδί-
 10 δωσιν, μέγαν καὶ φοβερὸν καὶ ἔσχατον πᾶσι τοῖς οὕσι διδοὺς συγκλεισμόν. Ἀλλὰ γένοιτο πάντας ἡμᾶς, τὸν τε σωτήριον τῆς γεέννης φόβον καὶ τὸν τίμιον πόθον τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας (ταυτὸν δὲ κυρίως ἐπ' ἀμφοτέρων εἰπεῖν ἔστι, Θεοῦ πᾶσι πάντα γινομένου τε καὶ λεγομένου, καθὼς ἕκαστος ἔχει κακίας ἢ ἀρε-
 15 τῆς ποιότητος) πρὸ ὀφθαλμῶν ἀδιαστάτως ἔχειν, τὸν μὲν φόβον παντελῆ τῶν κακῶν ἡμῖν ἀποχὴν καὶ ἀργίαν ποιοῦντα, τὸν δὲ πόθον κατὰ περιουσίαν καὶ εἰς τὰς τῶν ἀγαθῶν πράξεις ἰλαρῶς προτρεπόμενον.

Ταῦτά σοι παρ' ἐμοῦ τοῦ μικροῦ καὶ πένητος, εὐλογημένε,
 20 τῆς ἀγάπης ἔστω τῆς πρὸς σὲ γνωρίσματα, φυλακῆς ἕνεκεν καὶ ἀσφαλείας τῶν προσόντων σοι καλῶν, ἧς χρήζειν ὑπολαμβάνω, καὶ τὸν λίαν κατὰ σὲ ταῖς ἀρεταῖς διὰ πάντων κοσμούμενον. Οὐ γὰρ ἄλλως ἔχω σε δικαίως ἀμείψασθαι δυνηθῆναι, τῶν εἰς ἐμὲ πολλῶν σου καλῶν, ἢ κατα τοῦτον τὸν τρόπον διατιθέμενος.
 25 Σὺν ἐμοὶ δὲ γνησίως πάντες ὁμοθυμαδὸν οἱ ταύτην διὰ σὲ παροικοῦντες τὴν χώραν τίμιοι Πατέρες ἀσπάζονται, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀπαύστως μετὰ δακρύων τὸν Θεὸν ἱκετεύοντες, ἀποκαταστήσαι μεθ' ὑγείας ἡμῖν τὸν ἡμῶν Γεώργιον, τὸν ὄντως γλυκὸν καὶ ὀρώμενον καὶ ὀνομαζόμενον, ἵνα σὺν αὐτῷ τὴν τε παροῦσαν
 30 ἀβλαβῶς διοδοῦσωμεν ζωὴν, καὶ τὴν μελλούσης χάριτος τοῦ φι-

βγάζοντας ἓνα παράδοξο ἦχο, καὶ τὸ σύμπαν τοῦτο θὰ διαλυθεῖ καὶ θὰ χάσει τὴν ἁρμονικὴ τάξη πού τώρα βλέπομε σ' αὐτό. Καὶ τότε ὁ ὄρατος κόσμος θὰ περάσει, πραγματοποιώντας τὸ τέλος του, ἐνῶ θὰ φανεῖ ὁ κόσμος τῶν νοητῶν πού τώρα εἶναι κρυμμένος καὶ θὰ φέρει στὰ μάτια καὶ στὶς ἀκοές καὶ στὶς διάνοιες ξένα ἐντελῶς μυστήρια³⁸. Ἡ σάλπιγγα, ἠχώντας σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο πρόσταγμα, θὰ σηκώσει ἀπὸ τὸν θάνατο, σὰν ἀπὸ ὕπνο, ὅλες μαζί ξαφνικὰ τὶς μυριάδες τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων καὶ θὰ τὶς ὀδηγήσει στὴν ἐξέταση, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἀπὸ μέρος του θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα τὶς δίκαιες ἀμοιβές πού τοῦ ἀξίζουν γιὰ ὅσα ἔπραξε μὲ τὸ σῶμα του, εἴτε καλὸ εἴτε φαῦλο³⁹, συγκλείοντας ὅλα τὰ ὄντα σ' ἓνα μεγάλο καὶ φοβερὸ καὶ ἔσχατο συγκλεισμό. Ἀλλὰ μακάρι ὅλοι ἔμεῖς νὰ ἔχομε ἀχώριστα μπροστὰ στὰ μάτια μας τόσο τὸ σωτήριο φόβο τῆς γέεννας, ὅσο καὶ τὸν ἀγνὸ πόθο τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν (εἶναι δυνατὸ νὰ κυριολεκτήσομε καὶ γιὰ τὰ δύο, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς γίνεται καὶ λέγεται τὰ πάντα γιὰ τοὺς πάντες, ἀνάλογα μὲ τὴ σχέση πού ἔχει ὁ καθένας μὲ τὴν κακία ἢ τὴν ἀρετή), τὸ φόβο γιὰ νὰ μᾶς προκαλεῖ πλήρη ἀποχὴ καὶ ἀπραξία ἀπὸ κάθε κακό, ἐνῶ τὸν πόθο γιὰ νὰ μᾶς προτρέπει γενναιόδωρα καὶ χαρούμενα στὶς ἀγαθὲς πράξεις.

Αὐτὰ ἃς εἶναι, εὐλογημένε, γιὰ σένα τὰ δείγματα τῆς ἀγάπης μου, ἐμένα τοῦ μικροῦ καὶ φτωχοῦ, γιὰ τὴ φύλαξη καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν καλῶν πού ἔχεις, πού νομίζω ὅτι τὰ χρειάζεται ἀκόμα καὶ αὐτὸς πού κοσμεῖται σὲ ὅλα μὲ τὶς ἀρετὲς ὅπως ἐσύ. Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἀνταποδώσω δίκαια ἀλλιῶς τὶς πολλὲς σου εὐεργεσίες σ' ἐμένα, παρὰ δείχνοντας αὐτὴ τὴ διάθεσή μου. Καὶ μαζί μ' ἐμένα εἰλικρινὰ σὲ ἀσπάζονται μὲ μιὰ ψυχὴ ὅλοι οἱ τιμημένοι Πατέρες πού κατοικοῦν σ' αὐτὴ τὴ χώρα, ἰκετεύοντας ἀκατάπαυστα νύχτα καὶ μέρα μὲ δάκρυα τὸν Θεὸ ν' ἀποκαταστήσει τὴν ὑγεία τοῦ Γεωργίου μας, πού εἶναι γιὰ μᾶς πραγματικὴ εὐχαρίστηση καὶ νὰ τὸν βλέπομε καὶ ν' ἀκοῦμε τὸ ὄνομά του, ὥστε μαζί μ' αὐτὸν καὶ δίχως βλάβη νὰ περάσομε τὴ ζωὴ αὐτὴ καὶ ν' ἀπολαύ-

38. Α' Κορ. 15, 52.

39. Β' Κορ. 5, 10.

λανθρώπου Θεοῦ καὶ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν, πρεσβευούσης ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τὸν Θεὸν ἡμῖν ἰλεουμένης τῆς παναγίας ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, σὺν πᾶσι τοῖς ἀγίοις. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

α'. Ὅρα περὶ ἀρχῆς ἀνθρωπίνης.

β'. Τίνα χρῆ ζητεῖν καὶ θέλειν, καὶ τίνα παραχωρεῖν τῷ Θεῷ.

γ'. Ὅτι τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, καὶ πλουτεῖν καὶ πένεσθαι, οὔτε φύσεώς ἐστὶν οὔτε γνώμης, ἀλλὰ τῆς ἀγούσης τὰ πάντα προνοίας.

δ'. Ὅρος τοῦ ἐφ' ἡμῖν, ἤγουν τοῦ αὐτεξουσίου.

ε'. Ὅρος τοῦ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, εἶπουν τῶν μὴ ὑπὸ τὸ αὐτεξούσιον.

ζ'. Τὰ ἄκρα λέγει τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν, μέσον δὲ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἐστὶ τὸ γενητόν, ἐφ' οὗ πολλάκις ἡ φθορὰ προλαμβάνει τὴν γένεσιν, ἅμα τῇ γενέσει περὶ τὸ γινόμενον συνεισιούσα καὶ τὴν αὐτοῦ πρὶν γενέσθαι διαφθείρουσα σύστασιν.

η'. Οἱ τὴν ψυχὴν τῇ σχέσει τῶν αἰσθήσεων ἔχοντες προσηλουμένην, οὐ σώζονται, φησί, κἂν ἀργῶσιν ἀπὸ τῶν τερπόντων τὰς αἰσθήσεις παθῶν, εἰ μὴ τελείως τῆς πρὸς τὰς αἰσθήσεις σχέσεως τὴν ψυχὴν ἀποστήσωσιν, ὡς οὐδὲ ὁ μακάριος Λώτ, εἰ μὴ ἐξῆλθε Σοδόμων, κἂν οὐκ ἐποίει τὰ Σοδομιτῶν, οὐκ ἂν διέφυγε τοῦ πυρὸς τῆς κατάβασιν.

σομε τὴ μέλλουσα χάρις τοῦ φιλόανθρωπου Θεοῦ, τοῦ δοτήρα τῶν ἀγαθῶν, μὲ τις πρεσβεΐες καὶ τὴ συμφιλίωτικὴ μεσολάβησις στὸν Θεὸ γιὰ μᾶς τῆς παναγίας ἐνδόξου Δέσποινάς μας, τῆς Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ὅλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Κοίταξε γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου.
2. Τί πρέπει νὰ ζητοῦμε καὶ νὰ θέλομε, καὶ τί νὰ παραχωροῦμε στὸν Θεό.
3. Τὸ νὰ ἄρχεις καὶ νὰ ἄρχεσαι, νὰ πλουτεῖς καὶ νὰ εἶσαι φτωχός, οὔτε ἀπὸ τὴ φύσις ἐξαρτᾶται οὔτε ἀπὸ τὴ γνώμη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Πρόνοια ποὺ διευθύνει τὰ πάντα.
4. Ὁρισμὸς αὐτοῦ ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς, δηλαδὴ τοῦ αὐτεξουσίου.
5. Ὁρισμὸς αὐτοῦ ποὺ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς, δηλαδὴ αὐτῶν ποὺ δὲν ὑπάγονται στὸ αὐτεξοῦσιο.
6. Ὡς ἄκρα χαρακτηρίζει τὴ γένεσις καὶ τὴ φθορά, ἐνῶ ἐνδιάμεσο τῆς γένεσις καὶ φθορᾶς εἶναι τὸ γενητό στὸ ὅποιο συχνὰ ἢ φθορὰ προλαβαίνει τὴ γένεσις, καθὼς εἰσέρχεται σ' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὴ γένεσή του καὶ φθείρει τὴ σύστασή του πρὶν ἀκόμα γίνοι.
7. "Ὅσοι ἔχουν τὴν ψυχὴ τους δεμένη στὴ σχέση μὲ τις αἰθήσεις, δὲν σῶζονται, λέγει, ἀκόμα κι ἂν ἀπέχουν ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ τέρπουν τις αἰσθήσεις, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποχωρίσουν τελείως τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ δεσμὸ τῆς μὲ τις αἰσθήσεις. Ἔτσι οὔτε ὁ μακάριος Λώτ, ἂν δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὰ Σόδομα, ἀκόμα κι ἂν δὲν συμπεριφερόταν ὅπως οἱ Σοδομίτες, δὲν θὰ μπορούσε ν' ἀποφύγει τὴ φωτιὰ τοῦ οὐρανοῦ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Β'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΝ
ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

Τῆς πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ χάριν καὶ τὸν πλησίον ἀγίας ἀγά-
πης ἀντεχομένους ὑμᾶς, θεοφύλακτοι, καὶ τοῖς καθήκουσι τρό-
ποις ἐπιμελουμένους, καὶ ἤδη μὲν μαθὼν παρ' ἑμαυτοῦ παρών,
καὶ ἀπὼν δὲ οὐχ ἤττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον τοῦ παρεῖναι τὸ πάσχειν
5 ὅσα τῆς θείας ἀγάπης ἴδια καὶ ἔστι καὶ λέγεται, ἵνα καὶ τοῦτο
θεῖον ἔχητε, τὸ κατ' ἀρετὴν ἀπερίγραφον καὶ ἀόριστον, τὸ μὴ πα-
ρόντας μόνον εὐεργετεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄκοντας προθυμεῖσθαι καὶ
πολλῶ ἀπωκισμένους τῷ τοπικῷ διαστήματι, καὶ τὴν εἰς μῆκος
ταύτης ἐπίδοσιν ἐκάστοτε μανθάνων διὰ τῶν ἐνταῦθα παραγίνο-
10 μένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν τιμίων ὑμῶν συλλαβῶν, ὡς δι'
ἐσόπτρου τὴν ἐμπρέπουσαν ὑμῖν τῆς θείας χάριτος μορφήν εἰκο-
νιζόμενος, εἰκότως χαίρω καὶ εὐφραίνομαι καὶ εὐχαριστῶν ὑπὲρ
ὑμῶν τῷ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν Θεῷ, καὶ μετὰ τοῦ ἀγίου Ἀποστό-
λου βοῶν οὐ παύομαι· «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυ-
15 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ὑμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ
πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις», πεπεισμένος μάλιστα καὶ γι-
νώσκων τὴν ἀγίαν ὑμῶν ψυχὴν, τῆς ἐμῆς ἀθλίας ἐν πνεύματι δι'
ἀγάπης ἀλύτως ἠρτῆσθαι, δεσμὸν φίλιον ἔχουσαν τὸν νόμον τῆς
χάριτος, καθ' ὃν, ἑαυτοῖς ἀοράτως με συνάπτοντες, συμφαιδρύ-
20 νετε, τὸ ἐμὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας αἴσχος τῇ παραθέσει τῶν ἰδίων

---

1. Cubicularius, ὁ παρακοιμώμενος. Ὁ Ἰωάννης εἶχε λόγο στὴν αὐλὴ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Β'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ¹
ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

Ἐσεῖς, πού ὁ Θεὸς σᾶς φυλάει κι ἔχετε τὴ χάρη νὰ κρατᾶτε τὴν ἀγάπη σας πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον καὶ νὰ τὴν ἀσκεῖτε μὲ τοὺς κατάλληλους τρόπους, καὶ ἤδη ὄντας παρῶν κοντὰ σας ἔχω μάθει προσωπικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὼν καθόλου λιγότερο, ἂν ὄχι περισσότερο ἀπὸ τὴν παρουσία, τὸ νὰ νιώθει κανεὶς ὅσα εἶναι καὶ λέγονται συναισθήματα τῆς ἀγάπης, γιὰ νὰ ἔχετε κι αὐτὸ τὸ θεῖο χάρισμα, νὰ εἶναι ἡ ἀρετὴ σας ἀπέραντη κι ἀπεριόριστη, τὸ νὰ μὴν εὐεργετεῖτε παρόντες μόνον, ἀλλὰ κι ἀπόντες νὰ ἔχετε τὴν προθυμία, ἀκόμα κι ἂν μένετε σὲ μέρος πού ἀπέχει πολύ. Καὶ μαθαίνοντας κάθε φορὰ τὴ μακρὰ διάρκειά της ἀπὸ αὐτοὺς πού μᾶς ἔρχονται ἐδῶ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὶς ἀκριβὲς δικές σας ἐπιστολές, βλέποντας σ' αὐτές, σὰν μέσα σὲ καθρέφτη τὴ μορφὴ τῆς θείας χάριτος πού σᾶς ἀρμόζει, εὐλογα χαίρομαι κι εὐχαριστιοῦμαι. Καὶ εὐχαριστῶ γιὰ σᾶς τὸν Θεὸ πού χαρίζει τὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν παῦω νὰ φωνάζω μαζί μὲ τὸν ἅγιο Ἀπόστολο, «Ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού μᾶς εὐλόγησε καὶ μᾶς ἔδωσε κάθε πνευματικὴ εὐλογία στὰ ἐπουράνια»^{1α}, ἔχοντας πισθεῖ σὲ μέγιστο βαθμὸ καὶ γνωρίζοντας τὴν ἁγία ψυχὴ σας, ὅτι ἔχει συνδεθεῖ μὲ τὴν ἄθλια δική μου μὲ τὸν ἀδιάλυτο πνευματικὸ δεσμὸ τῆς ἀγάπης, ἔχοντας ὡς δεσμὸ φιλίας τὸν νόμο τῆς χάριτος, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο, συνάπτοντας ἀόρατα ἐμένα μ' ἐσᾶς, μοῦ μεταδίδετε τὴ χαρὰ σας ἐξαφανίζοντας τὴν ντροπὴ μου ἐξαιτίας τῆς

καὶ ὁ Μάξιμος τοῦ ἔγραψε πολλές ἐπιστολές γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ δοθήθειά του γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πίστη.

1α. Ἐφ. 1, 3.

καλῶν ἀφανίζοντες. Οὐδὲν γὰρ ὄντως τῆς θείας ἀγάπης θεοειδέστερον, οὐδὲ μυστηριωδέστερον, οὐδὲ ἀνθρώποις πρὸς θεῶσιν ὑψηλότερον, ὅτι πάντα ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα ἔχει τὰ καλά, ὅσα τῆς ἀληθείας ὁ λόγος ἐν ἀρετῆς εἶδει διέξεισι, καὶ πάντων ἀσχέτως τῶν ἐν κακίας εἶδει κατειλημμένων ἀπώκισται, ὡς πληρωμα νόμου καὶ προφητῶν (1), οὗς διαδέχεται τὸ τῆς ἀγάπης μυστήριον, τὸ ἡμᾶς θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποιοῦν καὶ συντέμνον πρὸς τὸν καθόλου λόγον τῶν ἐντολῶν τοὺς μερικούς, ὑφ' οὗ πάντες κατ' εὐδοκίαν μονοειδῶς περιέχονται καὶ ἐξ οὗ πολυτρόπως κατ' οἰκονομίαν ἐκδίδονται.

Ποῖον γὰρ εἶδος τῶν ἀγαθῶν οὐ κέκτηται ἡ ἀγάπη; Οὐ πιστὴν τὴν πρώτην τῶν κατ' εὐσέβειαν πραγμάτων ὑπόθεσιν, τὴν τὸν Θεὸν εἶναι καὶ τὰ θεῖα πληροφοροῦσαν τὸν ἔχοντα, καὶ πλεον ἢ ὅσον ὀφθαλμὸς ταῖς ἐπιφανείαις προσβάλλων τῶν αἰσθητῶν τὴν περὶ αὐτῶν τοῖς ὀρῶσι δόξαν παρέχεται; Οὐκ ἐλπίδα, τὴν ὑφιστῶσαν ἑαυτῇ τὸ ὄντως ὑφιστάμενον ἀγαθόν, καὶ πλεον κατέχουσαν, ἢ ὅσον χεὶρ τὸ τῇ ἀφῆ ὑποπίπτον τῆς ὕλης παχύτατον; Οὐ τῶν πιστευθέντων τε καὶ ἐλπισθέντων δίδωσι τὴν ἀπόλαυσιν, δι' ἑαυτῆς ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα κατὰ διάθεσιν ἔχουσα; Οὐ ταπεινῶσιν τὴν πρώτην βᾶσιν τῶν ἀρετῶν, καθ' ἣν ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες γενέσθαι καὶ τῆς ὑπερηφανίας τὸ μάταιον οἶδημα καταβάλλειν δύνανται; Οὐ πραότητα, δι' ἧς τοὺς ψόγους τε καὶ τοὺς ἐπαίνους ραπίζομεν καὶ τῶν ἐκ διαμέτρου κακῶν, δόξης τέ φημι καὶ ἀδοξίας, τὴν ὄχλησιν ἀπωθούμεθα; Οὐ πραῦπάθειαν, καθ' ἣν καὶ πάσχοντες ἀναλλοίωτοι μένομεν πρὸς τοὺς δρῶντας κακῶς, δυσμενῶς οὐδόλως διατιθέμενοι; Οὐκ ἔλεον, καθ' ὃν τὰς τῶν ἄλλων συμφορὰς θέλοντες οἰκειούμεθα, καὶ τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον ἀγνοεῖσθαι μὴ συγχωρούμε-

ἀμαρτίας μὲ τὴν παράθεση τῶν δικῶν σας ἀρετῶν. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι θεϊκότερο ἀπὸ τὴ θεία ἀγάπη, οὔτε περισσότερο μυστηριῶδες οὔτε ὑψηλότερο γιὰ τὴ θέωση τῶν ἀνθρώπων, γιατί συνέλαβε καὶ περικλείει ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας τὰ περιγράφει μὲ τὸ εἶδος τῆς ἀρετῆς, κι ἔχει κατοικήσει χωρὶς καμμιά σχέση μὲ ὅσα ἔχουν περιληφθεῖ στὸ εἶδος τῆς κακίας, ὡς πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν². Γιατὶ αὐτοὺς διαδέχεται τὸ μυστήριον τῆς ἀγάπης, ποὺ μᾶς μεταβάλλει ἀπὸ ἀνθρώπους σὲ θεοὺς καὶ συνοψίζει τοὺς μερικοὺς νόμους στὸ γενικὸ λόγο τῶν ἐντολῶν, στὸν ὁποῖο μὲ μία μορφή περιέχονται σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του ὅλοι, καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται κατ' οἰκονομία κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους.

Καὶ πράγματι ποῖο εἶδος ἀγαθοῦ δὲν περιέχει ἡ ἀγάπη; Δὲν παρέχει τὴν πίστη, τὴν πρώτη προϋπόθεση τῆς εὐσέβειας, ποὺ πληροφορεῖ ὅποιον τὴν ἔχει ὅ,τι ὑπάρχει ὁ Θεὸς καὶ τὰ θεῖα, καὶ μάλιστα καλύτερα ἀπὸ ὅτι ἓνα μάτι ποὺ πέφτει πάνω στὶς ἐπιφάνειες τῶν αἰσθητῶν δημιουργεῖ σ' αὐτοὺς ποὺ βλέπουν τὴν ἰδέα γι' αὐτά; Δὲν περιέχει τὴν ἐλπίδα, ποὺ θέτει γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς τὸ πραγματικὰ ὑπάρχον ἀγαθὸ καὶ τὸ κρατᾶει πιὸ δυνατὰ ἀπὸ ὅ,τι ἓνα χέρι τὸ πυκνότατο ὑλικὸ ποὺ ὑποπίπτει στὴν ἀφή; Δὲν δίνει τὴν ἀπόλαυση ὅσων πιστέψαμε καὶ ἐλπίσαμε μὲ τὴν ψυχικὴ διάθεση ποὺ βλέπουν τὰ μελλοντικὰ ὡς παρόντα; Δὲ μᾶς δίνει τὴν ταπείνωση, τὸ πρῶτο θεμέλιο τῶν ἀρετῶν, μὲ τὴ δύναμη τῆς ὁποίας μποροῦμε νὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ νὰ καταβάλομε τὸ μάταιο φούσκωμα τῆς ὑπερηφάνειας; Δὲ μᾶς δίνει τὴν πραότητα, μὲ τὴν ὁποία δίνομε ραπίσματα στὶς κατηγορίες καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ ἀπωθοῦμε τὴν ἐνόχληση τῶν διαμετρικὰ τους κακῶν, ἐννοῶ τὴ δόξα καὶ τὴν ἀφάνεια³; Δὲ μᾶς κάνει νὰ ὑποφέρομε ἀδιαμαρτύρητα, ὅποτε ἂν καὶ ὑποφέρομε μένομε ἀμετάβλητοι πρὸς αὐτοὺς ποὺ μᾶς κακοποιοῦν, χωρὶς καθόλου ἐχθρότητα; Δὲν μᾶς δίνει εὐσπλαχνία, ποὺ μᾶς κάνει μὲ θέλημά μας δικές μας τὶς συμφορὲς τῶν ἄλλων καὶ νὰ εἴμαστε ἀσυγχώρητοι ἐφόσον ἀγνοοῦμε τοὺς συναν-

2. Ρωμ. 13, 10.

3. Β' Κορ. 6, 8, ὅπου ὁμως «διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας».

θα; Οὐκ ἐγκράτειαν καὶ ὑπομονήν, καὶ μακροθυμίαν καὶ χρηστότητα, εἰρήνην τε καὶ χαράν, δι' ὧν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ τὴν καυστικὴν τούτων ζέσιν καὶ πύρωσιν εὐμαρῶς κατευνάζομεν; Καὶ ἀπλῶς, ἵνα συνελὼν εἶπω, πάντων ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀγάπη τέλος, ὡς πρὸς Θεὸν τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον καὶ παντὸς αἴτιον ἀγαθοῦ, τοὺς ἐν αὐτῇ περιπατοῦντας ἄγουσα καὶ προσάγουσα, ὡς πιστὴ καὶ ἀδιάπτωτος καὶ μένουσα.

Ἡ πίστις γὰρ βᾶσις ἐστὶ τῶν μετ' αὐτήν, ἐλπίδος λέγω καὶ ἀγάπης, βεβαίως τὸ ἀληθὲς ὑφιστῶσα, ἡ δὲ ἐλπίς τῶν ἄκρων ἐστὶν ἰσχύς, ἀγάπης λέγω καὶ πίστεως, τὸ πιστόν τε δι' ἑαυτῆς καὶ ἐραστὸν ἀμφοῖν ὑποφαίνουσα καὶ πρὸς αὐτὸ τὸν δρόμον δι' ἑαυτῆς ποιεῖσθαι διδάσκουσα. Ἡ δὲ ἀγάπη τούτων ἐστὶ συμπληρωσις, τὸ ἔσχατον ὀρεκτὸν ὄλον ὄλη περιπτυσσομένη, καὶ ταύταις τῆς ἐπ' αὐτὸ κινήσεως στάσιν παρεχομένη, τοῦ πιστεύειν εἶναι καὶ ἐλπίζειν παρέσεσθαι, τὸ ἀπολαύειν παρόντος δι' ἑαυτῆς ἀντεισάγουσα. Αὕτη μόνη, κυρίως εἰπεῖν, κατ' εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος τὸν ἄνθρωπον ὄντα παρίστησι, τῷ μὲν λόγῳ σοφῶς τὸ ἐφ' ἡμῖν ὑποτάσσουσα, τούτῳ δὲ τὸν λόγον οὐχ ὑποκλίνουσα, καὶ πείθουσα τὴν γνώμην κατὰ τὴν φύσιν πορεύεσθαι, μηδαμῶς πρὸς τὸν λόγον τῆς φύσεως στασιάζουσιν, καθ' ὃν ἅπαντες ὡσπερ μίαν φύσιν, οὕτω δὲ καὶ μίαν γνώμην καὶ θέλημα ἓν, Θεῷ καὶ ἀλλήλοις ἔχειν δυνάμεθα, οὐδεμίαν πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους διάστασιν ἔχοντες, ὅτ' ἂν τῷ νόμῳ τῆς χάριτος, δι' οὗ τὸν νόμον τῆς φύσεως γνωμικῶς ἀνακαινίζομεν, στοιχεῖον προαιρουμέθα. Ἀμήχανον γὰρ τοὺς μὴ πρότερον Θεῷ καθ' ὁμόνοιαν συναφθέντας, ἀλλήλοις συμβαίνειν δύνασθαι κατὰ τὴν γνώμην.

Ἐπειδὴ γὰρ κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον ὁ ἀπατήσας διάβολος, δόλῳ κακούργως μεμηχανημένῳ διὰ φιλαυτίας, καθ' ἡδο-

θρώπους μας; Δέν μᾶς δίνει τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴ μακροθυμία καὶ τὴν καλωσύνη, τὴν εἰρήνη καὶ τὴ χαρὰ ποὺ κατευνάζουσι εὐκόλα τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, τὴν καυστική τους φλόγα καὶ τὴν πύρωση; Καὶ γενικά, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ τέρμα ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ὡς ἡ κορυφὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ αἰτία κάθε ἀγαθοῦ, ὀδηγώντας πρὸς τὸν Θεὸ καὶ κατευθύνοντας πρὸς αὐτὸν ὅσους πορεύονται μὲ αὐτήν, γιὰτὶ ἡ ἀγάπη εἶναι πιστὴ καὶ σταθερὴ καὶ μόνιμη⁴.

Γιὰτὶ ἡ πίστη εἶναι ἡ βάση τῶν ἔπειτα ἀπὸ αὐτήν, τῆς ἐλπίδας δηλαδή καὶ τῆς ἀγάπης, βεβαιώνοντας τὴν ἀλήθειά τους, ἐνῶ ἡ ἐλπίδα εἶναι ἡ δύναμη τῶν ἄκρων, τῆς ἀγάπης δηλαδή καὶ τῆς πίστεως, ὑποδηλώνοντας μὲ τὴν παρουσία της καὶ γιὰ τὰ δύο τί εἶναι ἀξιόπιστο καὶ ἀγαπητὸ καὶ διδάσκοντας νὰ πορευῶμαστε πρὸς αὐτὸ μέσω αὐτῆς. Ἡ ἀγάπη ὅμως εἶναι ἡ συμπλήρωση τῶν δύο καὶ ὅλη ἀγκαλιάζει ὅλο τὸ ἔσχατο ἐπιθυμητὸ καὶ παρέχει σ' αὐτὲς τὸ σταμάτημα τῆς κίνησής τους πρὸς αὐτὸ, τὸ νὰ πιστεύομε δηλαδή ὅτι αὐτὸ ὑπάρχει καὶ νὰ ἐλπίζομε ὅτι θὰ ρθει, βάζοντας στὴ θέση τους τὸ νὰ τὸ ἀπολαμβάνομε ὡς παρόν. Αὐτὴ μονάχα, γιὰ νὰ κυριολεκτήσω, παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπο πλασμένο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστη του, ὑποτάσσοντας μὲ σοφία στὸ λόγο τὸ αὐτεξούσιό μας, χωρὶς ὅμως νὰ κάνει τὸν λόγο ὑποχείριον σ' αὐτὸ, καὶ πείθοντας τὴ γνώμη νὰ συμβαδίζει μὲ τὴ φύση, χωρὶς νὰ στασιάζει καθόλου πρὸς τὸν λόγο τῆς φύσης, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο ὅλοι μας μπορούμε νὰ ἔχομε μιὰ γνώμη καὶ ἓνα θέλημα μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἄλλους, ὅπως ἔχομε μιὰ φύση, καὶ νὰ μὴν ἔχομε καμμιά διάσταση πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅταν προτιμοῦμε ἓνα στοιχεῖο μὲ τὸν νόμο τῆς χάριτος, μὲ τὸν ὅποιο ἀνακαινίζομε κατὰ τὴν γνώμη μας τὸν νόμο τῆς φύσεως. Γιὰτὶ εἶναι ἀδύνατο ὅσοι δὲν ἔχομε συναφθεῖ καὶ μονοιάσει πρωτύτερα μὲ τὸν Θεὸ, νὰ μπορούμε νὰ συμφωνοῦμε μεταξὺ μας κατὰ τὴν γνώμη.

Ἐπειδὴ δηλαδή στὴν ἀρχὴ ὁ διάβολος, ποὺ ἀπάτησε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ δόλο ποὺ μηχανεύθηκε ὑποῦλα μὲ τὴ φιλαυτία,

νῆς προσβολὴν ἀπατήσας, Θεοῦ καὶ ἀλλήλων ἡμᾶς κατὰ τὴν
 γνώμην διέστησε, τό τε εὐθὲς διατρέψας καὶ τὴν φύσιν κατὰ τὸν
 τρόπον τοῦτον μερίσας, κατέτεμεν εἰς πολλὰς δόξας καὶ φαντα-
 σίας, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστῳ κακῷ μέθοδόν τε καὶ εὔρεσιν τῷ
 5 χρόνῳ νόμον κατέστησε, ταῖς ἡμῶν πρὸς τοῦτο δυνάμεσι συγ-
 χρησάμενος, καὶ πονηρὸν πρὸς διαμονὴν τοῦ κακοῦ τοῖς πᾶσιν
 ἐνθέμενος ἔρεισμα, τὸ κατὰ τὴν γνώμην ἀσύμβατον, ἀφ' οὗ τὸν
 ἄνθρωπον ἅπαξ τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως τραπῆναι παρέπεισε
 καὶ πρὸς τὸ κεκωλυμένον ἀπὸ τοῦ ἐπιτετραμμένου κινήσαι τὴν
 10 ὄρεξιν, καὶ τρία τὰ μέγιστα καὶ ἀρχαῖα κακά, καὶ πάσης ἀπλῶς
 εἰπεῖν κακίας γεννητικὰ ἐαυτῷ ὑποστήσασθαι, ἄγνοιαν, φημί,
 καὶ φιλαυτίαν καὶ τυραννίδα, ἀλλήλων ἐξηρτημένας καὶ δι' ἀλ-
 λήλων συνισταμένας. Ἐκ γὰρ τῆς περὶ Θεοῦ ἀγνοίας ἢ φιλαυτία,
 ἐκ δὲ ταύτης ἢ πρὸς τὸ συγγενὲς τυραννίς ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ
 15 λόγος, τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ τῶν οἰκείων δυνάμεων, λό-
 γου τε καὶ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ, ταύτας ὑποστησαμένων· δέον
 λόγῳ μὲν ἀντὶ τῆς ἀγνοίας πρὸς τὸν Θεὸν διὰ γνώσεως κατὰ
 ζήτησιν μονώτατον κινεῖσθαι, δι' ἐπιθυμίας δὲ τοῦ τῆς φιλαυτίας
 πάθους καθαρὸν κατὰ πόθον πρὸς τὸν Θεὸν μόνον ἐλαύνεσθαι,
 20 καὶ τῷ θυμῷ τυραννίδος κεχωρισμένῳ πρὸς τὸ Θεοῦ μόνου τυ-
 χεῖν ἀγωνίζεσθαι, καὶ τὴν ἐκ τούτων καὶ δι' ἦν ταῦτα, θεῖαν καὶ
 μακαρίαν ἀγάπην δημιουργῆσαι, τὴν Θεῷ συνάπτουσάν τε καὶ
 Θεὸν ἀποφαίνουσάν τὸν φιλόθεον. Ἐπειδὴ ταῦτα κατὰ θέλησιν
 μὲν ἰδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπάτην δὲ τοῦ διαβόλου συμβέβηκε
 25 κακῶς περὶ τὸν ἄνθρωπον (2), ὃ τὴν φύσιν καὶ ποιήσας Θεός,
 καὶ ἀσθενήσασαν ὑπὸ κακίας σοφῶς ἐξιώμενος, δι' ἀγάπην τὴν
 πρὸς ἡμᾶς, «ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβῶν», ἀτρέπτως
 ἐαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ταύτην ἐνώσας, ὅλος καθ' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν
 δι' ἡμᾶς τοσοῦτον γενόμενος ἄνθρωπος, ὅσον τοῦ μὴ Θεὸς εἶναι

ἔξαπατώντας μὲ τὴν ἐπίθεση τῆς ἡδονῆς, μᾶς χώρισε ἀπὸ τὸν Θεὸ
 κι ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὴ γνῶμη, καὶ διαστρέφοντας τὴν εὐθύ-
 τητα καὶ διαιρώντας τὴ φύση μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, μᾶς καταδιαχώ-
 ρισε σὲ πολλὰς ἀντιλήψεις καὶ φαντασίες, καὶ τὴ μέθοδο καὶ τὴν
 εὔρεση γιὰ κάθε κακὸ τὴν ἔκανε μὲ τὸν καιρὸ νόμο χρησιμοποιοῦ-
 ντας γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὅλες τὶς δυνάμεις μας, καὶ τὸ πονηρὸ ἔρει-
 σμα ποὺ ἔβαλε μέσα σὲ ὅλους γιὰ τὴν παραμονὴ τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ
 ἀσυμφωνία τῆς γνῶμης, μὲ τὸ ὁποῖο παρέπεισε τὸν ἄνθρωπο
 κάποτε ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴ φυσικὴ κίνηση καὶ νὰ στρέψει τὴν
 κίνησή του ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τοῦ ἐπιτρεπόταν σ' ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἦταν
 ἀπαγορευμένο καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὰ τρία μέγιστα καὶ ἀρχικὰ
 κακά, καὶ μὲ δυὸ λόγια, τὰ σπέρματα γι' αὐτὸν καθε κακίας, ἐννοῶ
 τὴν ἄγνοια καὶ τὴ φιλαυτία καὶ τὴν τυραννίδα, ποὺ ἐξαρτῶνται
 καὶ συνίστανται ἢ μὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες. Πράγματι ἀπὸ τὴν ἄγνοια
 τοῦ Θεοῦ προκαλεῖται ἡ φιλαυτία, καὶ ἀπὸ αὐτὴν πηγάζει ἡ
 τυραννικὴ συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς συνανθρώπους, καὶ δὲν ὑπάρ-
 χει καμμιά ἀντίρρηση ὅτι αὐτὲς ἔλαβαν ὑπόστασι μὲ τὴν κακὴ
 χρῆση τῶν δυνάμεών τους, τοῦ λόγου δηλαδὴ καὶ τῆς ἐπιθυμίας
 καὶ τοῦ θυμοῦ, ἐνῶ ἔπρεπε μὲ τὸ λόγο, ἀντὶ μὲ τὴν ἄγνοια, νὰ ἀνα-
 ζητοῦμε τὴ γνῶση τοῦ Θεοῦ ἀποκλειστικᾶ, μὲ τὴν ἐπιθυμία, καθα-
 ροὶ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας, νὰ ποθοῦμε τὸν Θεὸ μόνον, καὶ μὲ
 τὸν θυμὸ, χωρισμένο ἀπὸ τὴν τυραννίδα, ν' ἀγωνιζόμαστε νὰ ἐπι-
 τύχομε τὸν Θεὸ μόνον καὶ νὰ δημιουργήσομε τὴ θεία καὶ μακάρια
 ἀγάπη, ποὺ πηγάζει ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐργάζονται γι' αὐτὴν, καὶ ἡ ὁ-
 ποία συνάπτει μὲ τὸ Θεὸ καὶ φανερῶνει θεὸ ὅποιον ἀγαπᾷ τὸν
 Θεό. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ τὴ θέληση τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, ἂν καὶ
 μὲ ἀπάτη τοῦ διαβόλου, ἔγιναν γιὰ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Θε-
 ὸς ποὺ καὶ δημιούργησε τὴ φύση καὶ ποὺ τὴ θεράπευσε μὲ σοφία
 ὅταν ἀσθένησε ἀπὸ τὴν κακία, ἀπὸ τὴν ἀγάπη του γιὰ μᾶς «ἄδεια-
 σε (ταπείνωσε) τὸν ἑαυτὸ του παίρνοντας μορφὴ δούλου»⁵, ἐνώνο-
 ντάς την μαζί του σὲ μιὰ ὑπόστασι, ἀφοῦ ἔγινε ἀκέραιος σύμφωνα
 μ' ἐμᾶς ἀπὸ ἐμᾶς γιὰ χάρη μας ἄνθρωπος, τόσο, ποὺ νομιζόταν

τοῖς ἀπίστοις ἐνομίζετο, καίτοι τοσοῦτον ὑπάρχων Θεός, ὅσον
 τοῖς πιστοῖς ὁ ἄρρητος τῆς εὐσεβείας καὶ ἀληθῆς ὑποτίθεται λό-
 γος, ἵνα καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου καὶ τῇ φύσει ἀχράντους
 ἀποδοῦς τὰς δυνάμεις, πάλιν τῆς πρὸς αὐτὸν συναφείας καὶ ἀλ-
 5 λήλους τῶν ἀνθρώπων, ἀνακαινίσῃ τῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν, τὴν
 τῆς φιλαυτίας ἀντίπαλον, τῆς πρώτης ἀμαρτίας καὶ πρώτου γεν-
 νήματος τοῦ διαβόλου καὶ παθῶν τῶν μετ' αὐτὴν μητρὸς καὶ οὐ-
 σης καὶ γινωσκομένης, ἣν δι' ἀγάπης ἀφανίσας ὁ ἑαυτὸν Θεοῦ
 παρασχόμενος ἄξιον, συνηφάνισεν αὐτῇ καὶ πάντα τὸν τῆς κα-
 10 κίας ὄχλον, βάσιν ἄλλην ἢ αἰτίαν τοῦ εἶναι μετὰ ταύτην οὐκ ἔχον-
 τα. Οὐκέτι γὰρ οἶδεν ὁ τοιοῦτος ὑπερηφανίαν, τὸ γνῶρισμα τῆς
 ἀντιθέου οἰήσεως, τὸ σύνθετον κακὸν καὶ ἀλλόκοτον. Ἄγνοεῖ
 δόξαν τὴν πίπτουσαν καὶ ἑαυτῇ τοὺς κατ' αὐτὴν φυσωμένους κα-
 ταβάλλουσαν. Μαραίνει φθόνον, τὸν τοὺς ἔχοντας πρῶτον δι-
 15 καίως μαραίνοντα, δι' εὐνοίας ἐκουσίου τοὺς συγγενεῖς οἰκειού-
 μενος, θυμὸν τε καὶ μισοφονίαν καὶ ὀργὴν καὶ δόλον καὶ ὑπόκρι-
 σιν καὶ εἰρωνείαν καὶ μῆνιν καὶ πλεονεξίαν, καὶ πάντα οἷς ὁ εἰς
 μεμέρισται ἄνθρωπος, συναπερίζωσε. Τῇ γὰρ φιλαυτίᾳ ὡς
 ἀρχῇ, καθὼς εἶπον, καὶ μητρὶ τῶν κακῶν ἀποτιλείσῃ, πάντα τὰ
 20 ἐξ αὐτῆς τε καὶ μετ' αὐτὴν συναποτίλλεσθαι εἴωθεν, ἐπειδὴ ταύ-
 τῆς μὴ οὐσης, οὐδὲν οὐδαμῶς τὸ παράπαν κακίας εἶδος ἢ ἴχνος
 ὑφίστασθαι δύναται, πάντα δὲ τὰ τῆς ἀρετῆς εἶδη ἀντεισάγεσθαι,
 τὰ συμπληροῦντα τῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν, τὴν τὰ μεμερισμένα
 συνάγουσαν καὶ πρὸς ἓνα καὶ λόγον καὶ τρόπον πάλιν δημιουρ-
 25 γοῦσαν τὸν ἄνθρωπον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν πᾶσι κατὰ τὴν γνώμην
 ἀνισότητά τε καὶ διαφορὰν ἐξισοῦσάν τε καὶ ὁμαλίζουσαν, καὶ
 εἰς τὴν ἐπαινετὴν ἀνισότητα δεόντως προβιβάζουσαν, ἐκάστου
 δηλονότι τοσοῦτον πρὸς ἑαυτὸν κατὰ πρόθεσιν ἐφελκομένου τὸν
 πέλας καὶ ἑαυτοῦ προτιμῶντος, ὅσον τὸ πρὶν αὐτὸν ἀπεῶσαι καὶ
 30 προὔχειν πρόθυμος ἦν, καὶ ἑαυτὸν ἐκουσίως ἑαυτοῦ δι' αὐτὴν
 ἀπολύοντος, τῷ χωρισμῷ τῶν ἰδικῶν κατὰ τὴν γνώμην ἐπ'
 αὐτῷ νοουμένων λόγων τε καὶ ἰδιωμάτων, καὶ πρὸς μίαν ἀπλό-

ἀπὸ τοὺς ἄπιστους ὅτι δὲν εἶναι Θεός, ἂν καὶ βέβαια ἦταν σὲ τόσο βαθμὸ Θεός, ὅσο διδάσκει τοὺς πιστοὺς ὁ ἄρρητος καὶ ἀληθινὸς λόγος τῆς εὐσέβειας, γιὰ νὰ καταλύσει τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου καί, ἀφοῦ ἀποδώσει στὴ φύση ἀμόλυντες τὶς δυνάμεις τῆς, πάλι μὲ συνάφεια τῶν ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους νὰ ἀνακαινίσει τὶς δυνάμεις τῆς ἀγάπης, τὴν ἀντίπαλο τῆς φιλαυτίας, πὺ εἶναι κι ἀναγνωρίζεται μητέρα τῆς πρώτης ἁμαρτίας καὶ τοῦ πρώτου γεννήματος τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν παθῶν, τὴν ὁποία ἀφοῦ ἔξαφάνισε μὲ τὴν ἀγάπη αὐτὸς πὺ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του ἄξιο στὸν Θεὸ, ἔξαφάνισε μαζί τῆς κι ὅλο τὸν ὄχλο τῆς κακίας, πὺ δὲν ἔχει ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὴν ἄλλη βάση ἢ αἰτία γιὰ νὰ ὑπάρχει. Γιατὶ αὐτὸς δὲ γνωρίζει τὴν ὑπερηφάνεια, τὸ γνῶρισμα τῆς ἀντίθετης οἴησης, τὸ σύνθετο καὶ ἀλλόκοτο κακό. Ἄγνοεῖ τὴ δόξα, πὺ κλονίζεται καὶ πέφτει καὶ πὺ ρίχνει κάτω ἐκείνους πὺ εἶναι παραφουσκωμένοι ἀπὸ αὐτὴν. Μαραίνει τὸν φθόνον, πὺ δίκαια μαραίνει πρῶτος αὐτοὺς πὺ τὸν ἔχουν, μὲ ἀγάπη πρὸθυμη ἀγκαλιάζοντας τοὺς συνανθρώπους του. Ξεριζώνει τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἀνθρωποκτονία, τὴν ὀργή, τὸν δόλο, τὴν ὑποκρισία, τὴν εἰρωνεία, τὴ μνησικακία καὶ τὴν πλεονεξία καὶ ὅλα ὅσα διασποῦν τὸν ἕνα ἄνθρωπο. Γιατὶ μαζί μὲ τὴ φιλαυτία ὡς ἀρχή, ὅπως εἶπα, καὶ μητέρα τῶν κακῶν, ὅταν ξερριζωθεῖ, ξερριζώνει συνήθως καὶ ὅλα ὅσα προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐπακολουθοῦν ἔπειδὴ, ἂν δὲν ὑπάρχει αὐτή, δὲν μπορεῖ μὲ κανένα καὶ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο νὰ ὑπάρξει κάποιο εἶδος ἢ ἴχνος κακίας, ἀλλὰ παίρνουν τὴ θέση τῆς ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς, πὺ συμπληρώνουν τὴ δύναμη τῆς ἀγάπης, πὺ μαζεύει τὰ χωρισμένα καὶ δημιουργεῖ πάλι τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μ' ἕνα λόγο καὶ τρόπο κι ἔξισώνει κι ἔξισορροπεῖ ὅλα μέσα σὲ ὅλα σύμφωνα μὲ τὴν ἀνισότητα καὶ διαφορὰ τῆς γνώμης, καὶ πὺ τὴν ἀνεβάζει ὅπως πρέπει στὴν ἐπαινετὴ ἀνισότητα, νὰ ἐλκύει δηλαδὴ τόσο πολὺ καθέννας θέλοντας τὸν πλησίον του πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του νὰ τὸν προτιμᾷ, ὅσο πρῶτα ἦταν πρόθυμος νὰ τὸν παραγκωνίσει καὶ νὰ βγαίνει ἀνώτερός του. Καὶ ἀκόμα νὰ ἐλευθερώνει τὸν ἑαυτό του θέλοντας ἀπὸ τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ χωρισμὸ τῶν λόγων καὶ τῶν ιδιωμάτων πὺ

τητά τε καὶ ταυτότητα συναγομένου, καθ' ἣν οὐδείς οὐδαμῶς ἐστὶν οὐδὲν τοῦ κοινοῦ διωρισμένος, ἀλλ' ἕκαστος ἐκάστω, καὶ πᾶσιν ἅπαντες, καὶ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀλλήλοις, εἰς καθεστήκασιν, τὸν ἕνα δι' ἑαυτῶν τοῦ εἶναι λόγον, καὶ φύσει καὶ γνώμῃ νοούμενον Θεόν, ᾧ συνθεωρεῖσθαι καὶ πρὸς ὃν ἀναβιβάζεσθαι, ὡς αἷτιον καὶ ποιητήν, ὁ τοῦ εἶναι τῶν ὄντων λόγος, ἀκραιφνῆς μὲν τοι καὶ ἄχραντος διὰ πάσης προσοχῆς ὑφ' ἡμῶν φυλαττόμενος πέφυκεν καὶ κατ' ἔμφρονα σπουδὴν δι' ἀρετῶν καὶ τῶν ταύταις παρεπομένων πόνων τῶν πρὸς αὐτὸν στασιαζόντων παθῶν ἀποκαθαιρόμενος.

Ὅπερ τυχὸν ἐκεῖνος ὁ μέγας Ἀβραὰμ κατορθώσας καὶ ἑαυτὸν τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ τῆς φύσεως, ἢ ἑαυτῷ τὸν λόγον ἀποκαταστήσας, καὶ διὰ τούτου ἀποδοθεὶς τε τῷ Θεῷ καὶ τὸν Θεὸν ἀπολαβὼν, λεγέσθω καὶ ἄμφω, ἐπειδὴ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν τὸ ἀληθὲς θεωρεῖται, ὡς ἄνθρωπον τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἠξιώθη καὶ ὑποδέξασθαι, τελείῳ τῷ κατὰ φύσιν διὰ φιλανθρωπίας λόγῳ συνένδημον, πρὸς ὃν ἀνῆχθη, τῶν μεμερισμένων καὶ μεριστῶν ἀφείς τὴν ιδιότητα, μηκέτι ἄλλον παρ' ἑαυτὸν ἕτερον ἠγούμενος ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς πάντας τὸν ἕνα καὶ ὡς ἕνα τοὺς πάντας γινώσκων, οὐ τὸν τῆς γνώμης δηλονότι, περὶ ἣν ἡ στάσις ἐστὶ καὶ ἡ διαίρεσις, ἕως μένῃ πρὸς τὴν φύσιν ἀσύμβατος, ἀλλὰ τὸν τῆς φύσεως, περὶ ἣν τὸ ἀπαράλλακτον ἔστηκε, μονώτατον λόγον σκοπούμενος, ᾧ συνεμφαίνεσθαι πάντως τὸν Θεὸν ἐπιστάμεθα, καὶ δι' οὗ δηλοῦσθαι ὡς ἀγαθὸς ἀνέχεται, τὰ ἴδια οἰκειούμενος κτίσματα, ἐπειδὴ αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ, ὡς ἔστι γινῶναι τὸν Θεὸν ἢ κτίσις οὐ δύναται. Ὅτε γὰρ οἷόν τε ἦν κατὰ τὸ εἶκὸς πρὸς τὸν ἀπλοῦν τε καὶ ταυτὸν συναχθῆναι, τὸν μὴ ταυτὸν ἑαυτῷ γενόμενον καὶ ἀπλοῦν, ἀλλ' ἔτι πολλοῖς κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὴν φύσιν διαιρούμενον μέρεσι, εἰ μὴ πρότερον διὰ φιλανθρωπίας τῇ φύσει τὴν γνώμην συνάψας, ἕνα ἐπ' ἀμφοῖν λόγον εἰρηνικόν τε καὶ ἀστασίαστον.

ἰδιαιτέρως νοοῦνται σ' αὐτὸν καὶ νὰ συγκεντρώνεται σὲ μιὰ ἀπλότητα καὶ ταυτότητα, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κανένας δὲν εἶναι καθόλου ὡς πρὸς τίποτε χωρισμένος ἀπὸ τὸ κοινό, ἀλλὰ καθένας μὲ τὸν καθένα καὶ ὅλοι μὲ ὅλους καὶ μὲ τὸν Θεὸ μᾶλλον ἢ μεταξὺ τους ἔγιναν ἓνας, ἔχοντας προβαλλόμενο μὲ τὸν ἑαυτὸ τους τὸν ἓνα λόγο τοῦ εἶναι κατάμονο στὴ φύση καὶ στὴ γνώμη καὶ τὸν Θεὸ ποῦ νοεῖται σ' αὐτὸν, μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι φυσικὸ νὰ συνθεωρεῖται καὶ νὰ ἀναβιδάζεται, ὡς αἴτιο καὶ ποιητὴ, ὁ λόγος ὑπάρξεως τῶν ὄντων, ἂν βέβαια φυλάγεται καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος ἀπὸ ἡμᾶς μὲ κάθε προσοχὴ καὶ ἀποκαθαιρόμενος μὲ λογικὲς σπουδὲς μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ τοὺς κόπους ποῦ τὶς συνοδεύουν ἀπὸ τὰ πάθη ποῦ ἐπαναστατοῦν ἐναντίον του.

Αὐτὸ ἴσως κατόρθωσε ἐκεῖνος ὁ μεγάλος Ἀβραὰμ, καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸν λόγο τοῦ εἶναι τῆς φύσης ἢ τὸ λόγο στὸν ἑαυτὸ του, καὶ μὲ αὐτὸ ἀποδόθηκε στὸν Θεὸ καὶ ἀπόλαυσε τὸν Θεό· ἃς εἰπωθοῦν καὶ τὰ δύο, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι φανερὴ καὶ στὰ δύο. Ἀξιώθηκε νὰ δεῖ καὶ νὰ ὑποδεχθεῖ τὸν Θεὸ ὡς ἄνθρωπο· συγκάτοικό του ἀπὸ φιλανθρωπία μὲ τέλειο τὸ λόγο τῆς φύσης, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀνέβηκε ἀποθέτοντας τὴν ιδιότητα ὅσων εἶναι χωρισμένα καὶ μποροῦν νὰ χωριστοῦν, μὴ θεωρώντας ἄλλον ἄνθρωπο κοντὰ του καὶ ἐννοώντας ὅλους ὡς ἓνα. Δὲν εἶχε δηλαδὴ ὑπόψη τὸ λόγο τῆς γνώμης, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία ὑπάρχει ἡ στάση καὶ ἡ διαίρεση, ὅσον καιρὸ μένει ἀσύμβατη μὲ τὴ φύση, ἀλλὰ κατάμονο τὸ λόγο τῆς φύσης στὴν ὁποία στέκεται τὸ ἀπαράλλακτο, μὲ τὸν ὁποῖο λόγο γνωρίζομε πάντως ὅτι συμφανερώνεται ὁ Θεὸς καὶ μὲ τὸν ὁποῖο δέχεται νὰ φανερόνεται ὡς ἀγαθός, ἀγκαλιάζοντας τὰ ἴδια του τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ ἡ κτίσις δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὸν Θεό, ὅπως εἶναι, ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο· οὔτε βέβαια θὰ ἦταν δυνατό, ὅπως εἶναι φυσικὸ, νὰ συναθροιστεῖ στὸν ἀπλὸ καὶ τὸν αὐτὸ ὅποιος δὲν ἔγινε ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα διασπασμένος σὲ πολλὰ μέρη ὡς πρὸς τὴ φύση ἀνάλογα μὲ τὴ γνώμη, ἂν προηγουμένως ἀπὸ φιλανθρωπία ἐνώνοντας

καὶ πρὸς οὐδὲν οὐδαμῶς ἄλλο προηγουμένως τῶν μετὰ Θεὸν κινούμενον ἔδειξε, καθ' ὃν ἄτμητος καὶ ἀδιαίρετος μένει ἡ φύσις ἐν τοῖς τοῦτο λαβοῦσι τὸ χάρισμα, ταῖς τῶν πολλῶν γνωμικαῖς ἐτερότησιν οὐ συνδιατεμνομένη. Οὐκέτι γὰρ πρὸς τόνδε καὶ τόνδε
 5 ἄλλοι καὶ ἄλλοι γινόμενοι τὴν φύσιν μερίζουσιν, ἀλλ' οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς διαμένουσι, μὴ σκοποῦντες τὸ ἐφ' ἐκάστω κατὰ τὴν γνώμην ἴδιον, καθὸ μεμέρισται τὰ μεμερισμένα, ἀλλὰ τὸ ἐν πᾶσι κατὰ τὴν φύσιν κοινὸν καὶ ἀμέριστον, καθὸ τὰ μεμερισμένα συνάγεται, τῶν μεριστῶν οὐδὲν ἑαυτῷ συνεπαγόμενον,
 10 καὶ δι' οὗ τοῖς ἔχουσιν ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται, κατὰ τὴν ιδιότητα τῆς ἀρετῆς ἐκάστου διὰ φιλανθρωπίαν μορφούμενος καὶ ἐξ αὐτῆς ὀνομασθῆναι καταδεχόμενος. Ἔργον γὰρ τῆς ἀγάπης τελειότατον καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας πέρας, δι' ἀντιδόσεως σχετικῆς τῶν κατ' αὐτὴν συνημμένων ἀλλήλοις ἐμπρέπειν τὰ ιδιώματα
 15 παρασκευάζειν καὶ τὰς κλήσεις, καὶ Θεὸν μὲν τὸν ἄνθρωπον ποιεῖν, ἄνθρωπον δὲ τὸν Θεὸν χρηματίζειν καὶ φαίνεσθαι, διὰ τὴν μίαν καὶ ἀπαράλλακτον ἀμφοτέρων κατὰ τὸ θέλημα βούλησίν τε καὶ κίνησιν, ὡς ἐπὶ τε τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων εὐρίσκομεν. Καὶ τοῦτο ἴσως ἐστὶ τὸ ἐκ προσώπου Θεοῦ εἰρημέ-
 20 νον, «Ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην», ἢ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἕκαστον ἐκ τῆς ἐνούσης κατὰ πρᾶξιν ἀρετῆς ἐκάστω διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν μορφοποιῖα. Χεὶρ γὰρ παντὸς δικαίου, ἢ κατ' ἀρετὴν αὐτοῦ πρᾶξις ἐστίν, ἐν ἧ καὶ δι' ἧς ὁ Θεὸς τὴν πρὸς ἀνθρώπους ὁμοίωσιν δέχεται.

25 Μέγα οὖν ἀγαθὸν ἢ ἀγάπη, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ πρῶτον καὶ ἐξαιρέτον ἀγαθόν, ὡς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους δι' ἑαυτῆς περὶ τὸν αὐτὴν ἔχοντα συνάπτουσα, καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων φανῆναι παρασκευάζουσα, διὰ τὴν τοῦ θεουμένου πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἀγαθόν, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ, ἀπαραλ-

μὲ τῆ φύση τῆ γνώμη δὲν παρουσίαζε γιὰ τὰ δύο ἓνα λόγο εἰρη-
νικὸ καὶ ἀστασίαστο καὶ πού νὰ μὴν κινεῖται πρὸς κανένα ἄλλο
ἀπὸ ὅσα εἶναι μετὰ τὸν Θεό, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο λόγο ἢ φύση
μένει ἀκοιμάτιστη καὶ ἀδιαίρετη σὲ ὅσους ἔλαβαν τὸ χάρισμα
αὐτὸ καὶ δὲν κομματιάζεται μὲ τὶς διαφορὲς γνώμης τῶν πολλῶν.
Γιατὶ πλέον δὲν διαιροῦν τῆ φύση σ' αὐτὸν καὶ σ' ἐκεῖνον (τὸ λόγο)
γινόμενοι αὐτοὶ κι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ παραμένουν οἱ ἴδιοι πρὸς τοὺς ἴδι-
ους, χωρὶς νὰ ἐξετάζουν τὸ ἰδιότερο κατὰ τῆ γνώμη στὸν καθένα,
σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο ἔχουν χωριστεῖ τὰ χωρισμένα, ἀλλὰ αὐτὸ πού
εἶναι σὲ ὅλους κοινὸ κατὰ τῆ φύση καὶ ἀχώριστο, σύμφωνα μὲ τὸ
ὅποιο συνάγονται ὅσα ἔχουν χωριστεῖ, χωρὶς κανένα ἀπὸ ὅσα χω-
ρίζονται νὰ παίρνει μαζί του, καὶ μέσω τοῦ ὁποίου σ' αὐτοὺς πού
τὸ ἔχουν ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς μὲ μορφή ἀνάλογη μὲ τὴν ἀρετὴ τοῦ
καθενὸς ἀπὸ φιλανθρωπία καὶ καταδεχόμενος νὰ ὀνομαστεῖ ἀπὸ
αὐτὴν. Γιατὶ ἔργο τῆς ἀγάπης παντέλειο καὶ τέρμα τῆς ἐνέργειάς
τῆς εἶναι νὰ παρασκευάζει μὲ ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ νὰ συμφωνοῦν
τὰ ἰδιώματα πού εἶναι συνημμένα μ' αὐτὴν μεταξύ τους καὶ τὰ ὀνό-
ματά τους, κι ἔτσι νὰ κάνουν Θεὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὁ Θεὸς νὰ χρη-
ματίζει καὶ νὰ φαίνεται ἄνθρωπος χάρις στὴ μία καὶ ἀπαράλλακτη
βούληση καὶ ὄρεξη καὶ τῶν δύο κατὰ τὸ θέλημα, ὅπως τῆ συνα-
ντοῦμε τόσο στὸν Ἀβραάμ, ὅσο καὶ στοὺς λοιποὺς ἀγίους. Καὶ ἴ-
σως αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πού ἔχει γραφεῖ κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ,
«Ἐμοιασα μὲ τὰ χέρια τῶν προφητῶν»⁷, τὴν ἀπὸ πολλὴ φιλανθρω-
πία μορφοποιία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἓνα ἕκαστον ἀπὸ τῆ διάπραξη τῆς
ἀρετῆς πού διαθέτει ὁ καθένας. Γιατὶ χέρι κάθε δίκαιου εἶναι οἱ
ἐνάρετες πράξεις του, μέσα στὶς ὁποῖες καὶ μέσω τῶν ὁποίων δέχε-
ται ὁ Θεὸς τὴν ὁμοίωσή του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Μέγα λοιπὸν ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ τὸ πρῶτο καὶ ἐξαιρε-
τικὸ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ἐπειδὴ συνδέει τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους μὲ
τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ μὲ ἐκεῖνον πού τὴν ἔχει, καὶ κάνει νὰ φανεῖ ὡς
ἄνθρωπος ὁ ποιητὴς τῶν ἀνθρώπων, χάρις στὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖνος
πού θεώνεται εἶναι ἀπαράλλαχτος ὡς πρὸς τὸ ἀγαθὸ, ὅσο εἶναι

7. Ὡσηὲ 12, 11.

λαξίαν, ἣν ἐνεργεῖν ὑπολαμβάνω, τὸ ἀγαπῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν
 ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ψυχῆς καὶ δυνάμεως, καὶ τὸν πλησίον
 ὡς ἑαυτόν, ὅπερ ἐστίν, ἵνα ὡς ἐν ὄρω περιλαβὼν εἶπω, ἡ καθ'
 ὅλου κατὰ τὴν φύσιν γένους προνοίας ἐνδιάθετος σχέσις, μεθ' ἣν
 5 πρὸς οὐδὲν ἀνώτερόν ἐστιν ἀναβιβασθῆναι τὸν φιλόθεον ἄνθρω-
 πον, πάντων αὐτῷ διαβαθέντων τῶν κατ' εὐσέβειαν τρόπων, ἣν
 ἀγάπην καὶ οἶδαμεν καὶ ὀνομάζομεν, οὐκ ἄλλην καὶ ἄλλην μεμε-
 ρισμένως Θεῷ καὶ τῷ πλησίῳ προσνέμοντες, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν
 αὐτὴν ὅλην, Θεῷ μὲν ὀφειλομένην, ἀνθρώπους δὲ ἀλλήλοις ἐπι-
 10 συνάπτουσιν. Ἐνέργεια γὰρ καὶ ἀπόδειξις σαφῆς τῆς πρὸς
 τὸν Θεὸν τελείας ἀγάπης ἐστὶν ἡ γνησία δι' εὐνοίας ἐκουσίου
 πρὸς τὸν πλησίον διάθεσις. «Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐ-
 τοῦ ὃν ἐώρακε», φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος Ἰωάννης, «τὸν Θεὸν
 ὃν οὐχ ἐώρακεν, οὐ δύναται ἀγαπῆσαι». Αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς ἀλη-
 15 θείας ὁδός, ἣν ἑαυτὸν ὀνομάσας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τοὺς ἐν αὐτῇ
 ὀδεύοντας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καθαρὸς παντοίων γενομένους
 παθῶν παρίστησιν. Αὕτη ἐστὶν ἡ θύρα, δι' ἧς ὁ εἰσερχόμενος εἰς
 τὰ Ἅγια γίνεται τῶν ἀγίων καὶ τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς
 ἀγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδος θεατῆς γενέσθαι καθίσταται ἄξιος.
 20 Αὕτη ἐστὶν ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἐν ἣ ὁ παγίως ἑαυτὸν ἐνριζώ-
 σας, θείας καταξιούται μέτοχος γενέσθαι ποιότητος. Διὰ ταύτην
 πᾶσα νομικὴ τε καὶ προφητικὴ καὶ εὐαγγελικὴ καὶ ἔστι καὶ ἐκδέ-
 δοται διδασκαλία, ἵνα, τῶν ἀρρήτων ἐπιθυμίαν λαβόντες ἀγα-
 θῶν, τοῖς τρόποις τὸν πόθον πιστώσωμεν, τοσοῦτον διὰ τὸν πο-
 25 θούμενον πλάστην τὸ πλάσμα τιμήσαντες, ὅσον τῷ πλάστῃ πα-
 ρίσταται, καὶ ὁ τῆς φύσεως ἀπαιτεῖ λόγος, νομοθετῶν τὸ ἰσότη-
 μον καὶ πᾶσαν τὴν περὶ ἕκαστον φαινομένην κατὰ πρόληψιν ἀνι-

δυνατὸν στὸν ἄνθρωπο, μὲ τὸν Θεό, τὴν ὁποία ἐνεργοποιεῖ, νομίζω, ἢ ἐντολή, «νὰ ἀγαπήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ δύναμή σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτὸ σου»⁸. Αὐτὸ σημαίνει, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ ὀρισμὸ, τὴν καθολικὴ ἐνδιάθετη σχέση πρὸς τὸ πρῶτο ἀγαθὸ μὲ ὅλη τὴν πρόνοια τοῦ ὅλου γένους κατὰ τὴ φύση, μετὰ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ δὲν μπορεῖ πιά νὰ προχωρήσει σὲ τίποτε ἀνώτερο, ἀφοῦ ἔχει ξεπεράσει ὅλους τοὺς τρόπους τῆς εὐσέβειας, ἀγάπη ποὺ καὶ τὴν γνωρίζομε καὶ τὴν ὀνομάζομε, ἀπονέμοντάς τιν ὄχι διαφορετικὰ ἄλλη στὸν Θεὸ καὶ ἄλλη στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὅλη μία καὶ τὴν αὐτὴ, τὴν ὁποία δέβαια ὀφείλομε ὅλη στὸν Θεὸ κι αὐτὴ ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους μεταξὺ τους. Γιατὶ ἐνέργεια καὶ ἀπόδειξη σαφῆς τῆς τέλει ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι ἡ γνήσια κι ἐκούσια εὐνοϊκὴ διάθεση πρὸς τὸν πλησίον. Γιατὶ λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος Ἰωάννης, «Ὁποῖος δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸ του ποὺ τὸν βλέπει μὲ τὰ μάτια του, δὲν μπορεῖ ν' ἀγαπήσει τὸν Θεὸ ποὺ δὲν τὸν ἔχει δεῖ»⁹. «Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀλήθειας»¹⁰, μὲ τὴν ὁποία αὐτοαποκλήθηκε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὀδηγεῖ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἐκείνους ποὺ τὴν πορεύονται καθαρὸς ἀπὸ κάθε εἶδος κακοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ θύρα¹¹, ἀπὸ τὴν ὁποία ὅποιος περάσει φτάνει στὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἀξιῶνεται νὰ γίνῃ θεατὴς τοῦ ἀπροσπέλαστου κάλλους τῆς ἁγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ, στὴν ὁποία ὅποιος φυτέψῃ μόνιμα τὸν ἑαυτὸ του ἀξιῶνεται νὰ γίνῃ μέτοχος ποιότητος θεϊκῆς¹². Χάρη σ' αὐτὴν καὶ ὑπάρχει καὶ ἔχει διατυπωθεῖ κάθε διδασκαλία τοῦ νόμου, τῶν προφητῶν, τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε, ἀφοῦ γεννήθηκε μέσα μας ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀπερίγραπτων ἀγαθῶν, νὰ ἐπιβεβαιώσομε μὲ τοὺς τρόπους μας τὸν πόθο μας, τιμώντας τὸ πλάσμα σὲ τόσο βαθμὸ γιὰ χάρη τοῦ πλάστη ποὺ ποθοῦμε, σὲ ὅσο ἔχει παρουσία κοντὰ στὸν Πλάστη καὶ ὅσο ἀπαιτεῖ ὁ λόγος τῆς φύσης, νομοθετώντας τὴν ἰσοτιμία τους καὶ περικόπτοντας ὅλη τὴ φαινομενικὴ κατ' ἀρχὴν ἀνισότητά τῆς φύσης

8. Δευτ. 6, 5.

9. Α' Ἰω. 4, 20.

10. Ἰω. 14, 6.

11. Ἰω. 10, 9.

12. Ἰω. 15, 1. Ρωμ. 11, 17.

σότητα περιτέμνων τῆς φύσεως καὶ ἑαυτῶ τοὺς πάντας κατὰ μίαν ταυτότητος δύναμιν περικλείων.

Διὰ ταύτην, αὐτὸς ὁ τῆς φύσεως ποιητής, τὸ φρικτὸν ὄντως καὶ πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα! τὴν φύσιν ἐνδύεται τὴν ἡμετέραν, ἐνώ-
 5 σας ταύτην ἀτρέπτως ἑαυτῶ καθ' ὑπόστασιν, ἵνα στήσῃ τοῦ φέ-
 ρεσθαι καὶ πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ, καθ' ἑαυτὴν συναχθεῖσαν, καὶ
 μηδὲν ἔχουσαν πρὸς αὐτόν, ἢ ἑαυτὴν κατὰ τὴν γνώμην διάφορον,
 καὶ φανερὰν καταστήσῃ τὴν πανένδοξον τῆς ἀγάπης ὁδόν, τῆς
 θείας ὄντως καὶ θεοποιοῦ καὶ πρὸς Θεὸν ἀγούσης· εἰρήσθω δὲ
 10 ὅτι καὶ Θεὸς ὑπαρχούσης, ἦν αἱ ἄκανθαι κατ' ἀρχὰς τῆς φιλαυ-
 τίας ἐκάλυψαν καὶ τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν παθήμασιν ἐν ἑαυτῶ προτυ-
 πώσας, καθαρὰν κωλυμάτων τοῖς πᾶσι χαρίσεται, τοὺς λίθους
 τοὺς ἐν αὐτῇ διὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν διαρρίψας, ὡς αὐτὸς ἐν
 τοῖς προφήταις προανεφώνησεν, εἰπὼν, «Καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς
 15 ὁδοῦ διαρρίψατε», καὶ πείσῃ δεόντως ἡμᾶς ἑαυτοῦ τε καὶ ἀλλή-
 λως τοσοῦτον ἀντέχεσθαι, ὅσον αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ προλαβὼν ἐπε-
 δείξατο, ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν ἀνασχόμενος. Διὰ ταύτην πάντες οἱ
 ἅγιοι μέχρι παντὸς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικατέστησαν, τῆς πα-
 ρούσης ζωῆς οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, καὶ τοὺς πολυειδεῖς τοῦ
 20 θανάτου τρόπους ὑπέστησαν, ἵνα πρὸς ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου
 καὶ τὸν Θεὸν συναχθῶσι, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐφ' ἑαυτῶν ἐνώ-
 σωσι ρήγματα. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθῆς καὶ ἀμώμητος τῶν πιστῶν
 θεοσοφία, ἧς τέλος τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ καὶ ἡ ἀλήθεια, εἴπερ ἀγαθὸν
 τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἀληθὲς τὸ κατὰ πίστιν φιλόθεον, τὰ τῆς
 25 ἀγάπης γνωρίσματα, ὡς Θεῶ καὶ ἀλλήλοις τοὺς ἀνθρώπους
 συνάπτουσα (3) καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὴν διαμονὴν ἀδιά-
 πτωτον ἔχουσα.

Ταύτης ἐρασταὶ γνησιώτατοι τῆς θείας καὶ μακαρίας ὁδοῦ
 καὶ ὑμεῖς, εὐλογημένοι, γενόμενοι, πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀγῶνα
 30 καλὸν ἀγωνίσασθε, τῶν οἷς ἢ πρὸς τὸ πέρας ταύτης διάβασις γί-
 νεται, κραταιῶς ἀντεχόμενοι, φιλάνθρωπίας λέγω, φιλαδελφίας,

στόν καθένα, καὶ περικλείοντας στόν ἑαυτὸ του τοὺς πάντες σὲ μιὰ δύναμη ταυτότητας.

Ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης, ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς τῆς φύσης, τὸ φρικτὸ σ' ἀλήθεια πράγμα καὶ ἄκουσμα, ντύνεται τῇ δικῇ μας φύση, ἐνώνοντάς την μαζί του ἀμετάβλητα σὲ ὑπόσταση, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὴν πορεία τῆς καὶ νὰ τὴν συγκεντρώσῃ στόν ἑαυτὸ του, ἀφοῦ συναχθεῖ στόν ἑαυτὸ τῆς καὶ δὲν θὰ ἔχει τίποτε διαφορετικὸ κατὰ τὴ γνώμη πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς τὸν ἑαυτὸ τῆς, καὶ γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν πανένδοξη ὁδὸ τῆς ἀγάπης, πού εἶναι θεία πραγματικὰ καὶ θεοποιὸς καὶ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν Θεό. Καὶ ἃς λεχθεῖ, ὅτι καὶ Θεὸς ἦταν, καὶ στὴν ἀρχὴ¹³ τὴν εἶχαν σκεπάσει τ' ἀγκάθια τῆς φιλαυτίας¹⁴, καὶ ἀφοῦ τὴν προτύπωσε μὲ τὰ παθήματά του γιὰ χάρη μας, τὴ χάρισε ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἐμπόδια σὲ ὅλους, πετώντας μέσω τῶν μαθητῶν του τὰ λιθάρια πού ἦταν ἐπάνω τῆς, ὅπως προεῖπε ὁ ἴδιος μέσω τῶν προφητῶν, «Καὶ τὰ λιθάρια πετάξτε τα ἀπὸ τὸ δρόμο»¹⁵, μὲ σκοπὸ νὰ μᾶς πείσῃ κατάλληλα νὰ δείχνομε τόση ἀνοχὴ σ' ἐκεῖνον καὶ στοὺς ἄλλους, ὅση ἔδειξε ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἑαυτὸ του προηγούμενος ὑπομένοντας νὰ πάθει γιὰ χάρη μας. Γι' αὐτὴν ὅλοι οἱ ἅγιοι μέχρι καὶ τὸν τελευταῖο ἀντιπαρατάχθηκαν στὴν ἁμαρτία, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν καθόλου τὴν παρούσα ζωὴ, καὶ ὑπέμειναν τοὺς πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ συναχθοῦν ἀπὸ τὸν κόσμον στόν ἑαυτὸ τους καὶ στόν Θεὸ καὶ νὰ ἐνώσουν ἐπάνω τους τὰ ρήγματα τῆς φύσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ καὶ ἀμώμητη θεϊκὴ σοφία τῶν πιστῶν, πού τέλος τῆς εἶναι τὸ ἀγαθὸ καὶ ἡ ἀλήθεια, ἐφόσον ἀγαθὸ εἶναι ἡ φιλανθρωπία καὶ ἀλήθεια ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σύμφωνα μὲ τὴν πίστη, τὰ γνωρίσματα τῆς ἀγάπης, ἐπειδὴ συνάπτει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους, καὶ γι' αὐτὸ ἐξασφαλίζει σταθερὴ τὴν συνέχεια τῶν ἀγαθῶν.

Γνησιώτατοι ἐραστές αὐτῆς τῆς θείας καὶ μακάριας ζωῆς, ἀφοῦ γίνατε κι ἐσεῖς εὐλογημένοι, ἀγωνισθεῖτε τὸν καλὸν ἀγῶνα νὰ φτάσομε στὸ τέλος, τηρώντας μὲ δύναμη τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα γίνεται τὸ πέρασμα πρὸς τὸ τέλος τῆς, ἐννοῶ τὴ φιλανθρωπία, τὴ

13. Α' Ἰω. 4,8.

14. Παρ. 24, 31.

15. Ἦσ. 62,10.

φιλοξενίας, φιλοπτωχίας, συμπαθείας, ὑπομονῆς, ἀοργησίας,
 μακροθυμίας, καρτερίας, χρηστότητος, ἀνοχῆς, εὐνοίας, εἰρήνης
 πρὸς πάντας, ἐξ ὧν ἢ δι' ὧν ἢ τῆς ἀγάπης χάρις δημιουργουμέ-
 νη, πρὸς τὸν Θεὸν ἄγει θεουργηθέντα τὸν δημιουργήσαντα ἄν-
 5 θρωπον. «Ἡ ἀγάπη» γάρ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, μᾶλλον δὲ
 ὁ δι' αὐτοῦ ταῦτα λαλήσας Χριστός, «μακροθυμεῖ, χρηστεύεται,
 οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ
 ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαί-
 ρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα
 10 πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πί-
 πτει», ὡς Θεὸν ἔχουσα τὸν μόνον ἀδιάπτωτον καὶ ἀναλλοίωτον,
 καὶ τὸν κατ' αὐτὴν ζῶντα ἄνθρωπον τοιοῦτον ἀπεργαζομένη, ἵνα
 καὶ ὑμᾶς ἀποδεξάμενος εἶπη δι' Ἰερεμίου τοῦ προφήτου· «Λέγω
 ὑμῖν, αὕτη ἡ ὁδὸς τῶν προσταγμάτων μου, καὶ ὁ νόμος ὁ ὑπάρ-
 15 χων εἰς τὸν αἰῶνα. Πάντες οἱ κρατοῦντες αὐτὴν εἰς ζωὴν καταν-
 τήσωσιν, οἱ δὲ καταλιπόντες αὐτὴν ἀποθανοῦνται. Ἐπιλαβοῦ
 αὐτῆς ὁ παῖς μου καὶ ὀδυσσον πρὸς τὴν λάμπριν κατέναντι τοῦ
 φωτὸς αὐτῆς. Μὴ δῶς ἐτέρῳ τὴν δόξαν σου καὶ τὰ συμφέροντά
 σοι ἔθνη ἀλλοτρίῳ. Μακάριος εἶ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ σου
 20 γνωστά σοί ἐστι, καὶ ἔμαθες ποῦ ἐστι φρόνησις, ποῦ ἐστὶν ἰσχύς,
 ποῦ ἐστὶ σύνεσις, ποῦ ἐστὶ μακροβίωσις καὶ ζωὴ, ποῦ ἐστὶ φῶς
 ὀφθαλμῶν καὶ εἰρήνη, καὶ ἐπέβης τῆς ὁδοῦ καὶ ὤφθην σοι πόρ-
 ρωθεν». Διὰ τοῦτο «ἀγάπησιν αἰωνίαν ἀγαπήσω σε, καὶ ἐλεήσω
 σε εἰς οἰκτεῖρημα, καὶ οἰκοδομήσω σε καὶ οἰκοδομηθήσῃ καὶ
 25 ἐξελεύσῃ μετὰ συναγωγῆς εὐφραينوμένων, ὅτι ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς
 ἐστὴς καὶ κατενόησας καὶ ἠρώτησας τρίβους Κυρίου αἰωνίους,
 καὶ εἶδες ποῦ ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ, καὶ ἐβάδισας ἐν αὐτῇ καὶ εὐ-

φιλαδελφία, τὴ φιλοξενία, τὴ φιλοπτωχία, τὴ συμπάθεια, τὴν ταπείνωση, τὴν πραότητα, τὴν ἠπιότητα, τὴν ὑπομονή, τὴν ἔλλειψη ὀργῆς, τὴ μακροθυμία, τὴν καρτερικότητα, τὴν καλωσύνη, τὴν ἀνοχή, τὴν εὐνοια, τὴν εἰρήνη πρὸς ὅλους, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπαρτισμένη ἢ μέσω τῶν ὁποίων ἡ χάρις τῆς ἀγάπης ὁδηγεῖ στὸν Θεὸ θεωμένο τὸν ἄνθρωπο πού τὴν ὀλοκλήρωσε. Γιατὶ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἢ καλύτερα ὁ Χριστὸς πού μίλησε μέσω αὐτοῦ, «ἡ ἀγάπη δείχνει μακροθυμία, δείχνει καλωσύνη· ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει ζήλεια, δὲν ἔχει κομπασμὸ οὔτε περηφάνεια· δὲν προβαίνει σὲ ἀσχημοσύνες, δὲν ἔχει ἐγωισμό, δὲν ὀργίζεται μὲ τὸ παραμικρό, δὲν σκέπτεται τὸ κακό, δὲν χαίρεται γιὰ τὴν ἀδικία πού γίνεται, ἀλλὰ νιώθει χαρὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια· γιὰ ὅλα δείχνει ἀνοχή, γιὰ ὅλα δείχνει ἐμπιστοσύνη, γιὰ ὅλα ἐλπίζει καὶ γιὰ ὅλα δείχνει ὑπομονή. Ἡ ἀγάπη δὲν χάνει ποτὲ τὴ δύναμή της»¹⁶, ἐπειδὴ ἔχει τὸν Θεὸ τὸν μόνον πού παραμένει σταθερὸς καὶ ἀμετάβλητος καὶ κάνει ὅμοιο καὶ τὸν ἄνθρωπο πού ζεῖ σύμφωνα μ' αὐτήν, γιὰ νὰ μᾶς ἀποδεχθεῖ κι ἐμᾶς καὶ νὰ πεῖ μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτη Ἰερεμία· «Σᾶς λέγω, αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος πού δείχνουν τὰ προστάγματά μου, καὶ ὁ νόμος πού ὑπάρχει στὸν αἰῶνα. Ὅσοι τὸν περπατοῦν θὰ καταλήξουν στὴ ζωὴ, ἐνῶ ὅσοι τὸν ἀφήσουν θὰ πεθάνουν. Πάρε αὐτὸν τὸ δρόμο ἐσύ, παιδί μου, καὶ βάδισε πρὸς τὸ λαμπρὸ σημεῖο πού δείχνει ἀπέναντι τὸ φῶς του. Μὴν ἀφήσεις σὲ ἄλλον τὴ δόξα σου καὶ ὅ,τι εἶναι συμφέρον σ' ἐσένα, σὲ ἔθνος ξένο. Εἶσαι μακάριος ἐπειδὴ γνωρίζεις αὐτὰ πού εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεό σου¹⁷ καὶ ἔμαθες πού ὑπάρχει ἡ φρόνηση, πού ὑπάρχει δύναμη, πού ὑπάρχει σύνεση, πού ὑπάρχει μακροβιότητα καὶ ζωὴ, πού ὑπάρχει φῶς τῶν ματιῶν καὶ εἰρήνη, καὶ ἄρχισες νὰ βαδίζεις τὸ δρόμο καὶ σοῦ φανερώθηκα ἀπὸ μακριά»¹⁸. Γι' αὐτὸ «θὰ σ' ἀγαπήσω μὲ ἀγάπη αἰώνια, θὰ σ' ἐλεήσω γενναιόδωρα, θὰ σὲ φτιάξω σὰν οἰκοδόμημα καὶ θὰ οἰκοδομηθεῖς, καὶ θὰ βγεῖς μὲ παρέα εὐφραινομένων»¹⁹, ἐπειδὴ στάθηκες στὸ δρόμο καὶ σκέφθηκες καὶ ρώτησες γιὰ τοὺς αἰώνιους δρόμους τοῦ Κυρίου. Εἶδες πού εἶναι ὁ δρόμος ὁ καλὸς καὶ τὸν βάδισες καὶ πέ-

16. Α' Κορ. 13, 4-8.

18. Βαρ. 3, 14.

17. Βαρ. 4, 1-4.

19. Ἰερ. 38, 3, 4.

ρες ἀγιασμὸν τῆ ψυχῆ σου». Καὶ πάλιν διὰ Ἡσαΐου· «Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς σου· δέδειχά σοι τοῦ εὐρεῖν τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἐν ἣ πορεύσῃ ἐν αὐτῇ, καὶ ἤκουσας τῶν ἐντολῶν μου». Διὰ τοῦτο «ἐγένετο ὡς ποταμὸς ἡ εἰρήνη σου καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ὡς κῦμα θαλάσσης». Κἀγὼ δὲ ὁ τοῖς ὑμετέροις ἐπαγαλλόμενος ἀγαθοῖς, μετὰ τοῦ Θεοῦ λέγειν τολμήσω, παρὰ τοῦ μεγάλου λαβὼν Ἱερεμίου· Μακάριος εἶ, «ὅτι ἐξεδύσω τὴν στολὴν τοῦ πένθους τῆς κακώσεώς σου», τὸν παλαιὸν φημι ἄνθρωπον, «τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνεδύσω 10 τὴν εὐπρέπειαν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δόξης εἰς τὸν αἰῶνα», τὸν νέον φημι ἄνθρωπον, «τὸν ἐν Πνεύματι κατὰ Χριστὸν κτιζόμενον κατ' εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος, καὶ περιεβάλλου τὴν διπλοῖδα τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης καὶ ἐπέθου τῆ κεφαλῇ τὴν μίτραν τῆς δόξης τῆς αἰωνίου», τῷ τε βασίμῳ τρόπῳ τῶν ἀρετῶν 15 καὶ τῷ τῆς σοφίας ἀπταιστώ λόγῳ κοσμούμενος. Διὰ τοῦτο «δείξει ὁ Θεὸς τῇ ὑπ' οὐρανὸν πάσῃ τὴν σὴν λαμπρότητα, καὶ καλέσει τὸ ὄνομά σου Εἰρήνη δικαιοσύνης, καὶ δόξα θεοσεβείας».

Τούτων ἐγὼ τῶν λόγων οὐδὲν πλέον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς 20 ἀφανοῦς κατὰ ψυχὴν διαθέσεως κέκτημαι· οὐ γὰρ ἔχω τι τῶν ὑμετέρων ἐπάξιον ἀγαθῶν, Θεῷ καὶ ὑμῖν προσενέγκαι, πλὴν τοῦ θαυμάζειν ὑμᾶς κατὰ δύναμιν καὶ ἀποδέχεσθαι κατορθοῦντας καὶ συνήδεσθαι, Θεὸν δι' ἔργων ἀγαθῶν ἰλεουμένοις, καὶ δι' ὑμῶν τὴν ἀρετὴν ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν, 25 τὴν ὑμᾶς τῷ Θεῷ συνάπτουσαν. Ὡς ταυτόν μοι δοκεῖν εἶναι καὶ ἴσον, ὑμᾶς τε καὶ ἀρετὴν ἐπαινέσαι καὶ Θεὸν ἀνυμνήσαι, τὸν χαρισάμενον ὑμῖν τῆς ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα, τὴν ὑμᾶς μὲν Θεῷ κατὰ χάριν θεουργοῦσαν τῇ ἀφαιρέσει τῶν ἀνθρωπίνων γνωρισμάτων, ὑμῖν δὲ τὸν Θεὸν κατὰ συγκατάβασιν ἀνθρωπίζουσαν 30 τῇ ἀναλήψει, κατὰ τὸ ἐφικτὸν, ἀνθρώπῳ τῶν θείων ἰδιωμάτων.

τυχες τὸν ἁγιασμὸ πού ποθοῦσε ἡ ψυχὴ σου»²⁰. Καὶ πάλι μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἡσαΐα· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σου· σοῦ ἔχω δεῖξει νὰ βρεῖς τὸ δρόμο τῆς δικαιοσύνης γιὰ νὰ βαδίσεις σ' αὐτόν, καὶ ἄκουσες τὶς ἐντολὲς μου». Γι' αὐτὸ «ἡ εἰρήνη σου ἔγινε ποταμὸς καὶ ἡ δικαιοσύνη σὰν κύμα τῆς θάλασσας»²¹. Ἄλλὰ κι ἐγὼ πού χαίρομαι γιὰ τὰ δικά σας καλὰ, θὰ τολμήσω μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ πῶ λόγια παρμένα ἀπὸ τὸν μεγάλο Ἱερεμία· «Εἶσαι μακάριος, γιὰτὶ ξεντύθηκες τὴν πένθιμη στολὴ τῆς κακοτυχίας τοῦ ἔξευτελισμοῦ σου, ἐννοῶ τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο, πού φθείρεται σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς ἀπάτης, καὶ ντύθηκες στὸν αἰῶνα τὴν ὁμορφιά τῆς δόξας πού ἔρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἐννοῶ τὸ νέον ἄνθρωπο, πού δημιουργεῖται πνευματικὰ σύμφωνα μὲ τὸν Χριστὸ κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ ντύθηκες τὰ ἱμάτια τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ· στὸ κεφάλι σου ἔβαλες τὴ μίτρα τῆς αἰώνιας δόξας, κοσμημένος μὲ τὸν ἀκλόνητο τρόπο τῶν ἀρετῶν καὶ τὸν ἀπταιστο λόγο τῆς σοφίας. Γι' αὐτὸ θὰ δεῖξει ὁ Θεὸς σ' ὅλη τὴν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κτίση τὴ λαμπρότητά σου καὶ θὰ καλέσει τὸ ὄνομά σου Εἰρήνη δικαιοσύνης καὶ δόξα θεοσέβειας»²².

Δὲν ἔχω τίποτε περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους γιὰ νὰ φανερώσω τὴν ἀφανῆ διάθεση τῆς ψυχῆς μου· γιὰτὶ δὲν ἔχω κανένα ἀγαθὸ ἀντάξιο τῶν δικῶν σας νὰ προσφέρω στὸν Θεὸ καὶ σ' ἐσᾶς, παρὰ μόνο νὰ σᾶς θαυμάζω μ' ὅλη τὴ δύναμή μου καὶ νὰ δέχομαι τὰ κατορθώματά σας καὶ νὰ ἐυχαριστοῦμαι μαζί σας, πού ἐξιλεώνετε τὸν Θεὸ μὲ τ' ἀγαθὰ σας ἔργα, καὶ στὸ πρόσωπό σας νὰ ἐπαινῶ τὴν ἀρετὴ καὶ μὲ τὴν ἀρετὴ νὰ ἀνυμνῶ τὸν Θεό, μὲ τὴν ἀρετὴ πού σᾶς ἐνώνει μὲ τὸν Θεό. Γιὰτὶ μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ νὰ ἐπαινέσω ἐσᾶς καὶ τὴν ἀρετὴ καὶ ν' ἀνυμνήσω τὸν Θεὸ πού σᾶς χάρισε τὴ λάμψη τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία σᾶς κάνει ὁμοίους μὲ τὸν Θεὸ κατὰ χάρη, ἀφαιρώντας σας τ' ἀνθρώπινα γνωρίσματα, καὶ κάνοντας σὰν ἐσᾶς ἄνθρωπο τὸν Θεὸ κατὰ συγκατάβαση μὲ τὴν ἀνάληψη κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τῶν θείων ἰδιωμάτων.

20. Ἱερ. 6, 16.

21. Ἱσ. 48, 17, 18.

22. Ἐφ. 4, 22-25. Βαφ. 5, 1-4.

ΣΧΟΛΙΑ

α'. "Ότι δίδεται ἡ ἀγάπη ἀντὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφη-
τῶν· καὶ ὅτι ἐκ ταύτης πάντες οἱ λόγοι τῶν ἐντολῶν ἐκδίδονται,
καὶ ὑπὸ ταύτης μονοειδῶς περιέχονται.

β'. "Όρα τὴν κατὰ λόγον καὶ φύσιν κίνησιν, ἐξ ἧς ἀπ' ἀρχῆς
s ἐκὼν ἐτρέπη ὁ ἄνθρωπος συμβουλία τοῦ πονηροῦ.

γ'. Τὰ τῆς ἀγάπης ἔργα τῆς μακαρίας, εἰς ἓν συνάπτειν ἀμφὶ
τὸν κεκτημένον, Θεὸν βροτούς τε πάντας ἀρρήτῳ λόγῳ.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ὅτι στή θέση τοῦ νόμου καί τῶν προφητῶν δίνεται ἡ ἀγάπη καί ὅτι ἀπό αὐτήν ἐκδίδονται ὅλοι οἱ λόγοι τῶν ἐντολῶν καί ἀπό αὐτήν περιέχονται σέ μιᾶ μορφῇ.

2. Πρόσεξε τή σύμφωνη μέ τὸ λόγο καί φύση κίνηση, ἀπό τήν ὁποία ἀπό τήν ἀρχή ἀπομακρύνθηκε ὁ ἄνθρωπος μέ τή συμβουλή τοῦ πονηροῦ.

3. Τὰ ἔργα τῆς μακάριος ἀγάπης συνάπτουν μέ ἄρρητο λόγο τὸν Θεὸ καί τοὺς θνητοὺς ὅλους σέ ἓνα γύρω ἀπὸ αὐτὸν πού τὰ ἔχει.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Γ'. ΠΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Τὰ τίμια τῆς ὑμετέρας ἐν Κυρίῳ ποθεινότητος γράμματα δεξάμενος, μετὰ τῆς πεμφθείσης εὐλογίας τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς, τοῦ εὐαγοῦς μοναστηρίου τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Γεωργίου, ἠύχαρίστησα τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑμῶν εἰς
5 τὸ καλὸν προθυμία, ὅτι διὰ σπουδῆς τῶν πενία κατειλημμένων τοὺς δεσμοὺς λύσαντες, τῶν τῆς ἀμαρτίας ἑαυτοὺς δεσμῶν ἠλευθέρωσατε, καὶ σώματα τρέφειν προθέμενοι, τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν θεία διεθρέψατε χάριτι, κάμοι δεδώκατε πρόφασιν θεωρίας ἀληθοῦς δρέψασθαι καρπὸν. Ἐγγων γὰρ καθ' ἑαυτὸν γενόμε-
10 νος, ὅτου χάριν ὁ Θεὸς πάντας ἐλεεῖν καὶ ἐλεεῖσθαι χρῆν ὑπ' ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους ἀπλῶς ἐνομοθέτησεν, ὅτι πρὸς τῇ φύσει καὶ τῇ γνώμῃ ἀλλήλοις ὑμᾶς ἐνῶσαι βουλόμενος καὶ πρὸς τοῦτο ἅπαν ὠθῶν ὡς ἀληθῶς τὸ ἀνθρώπινον, τὰς σωτηρίους φιλανθρώπως ἡμῖν ἐντολὰς διεχάραξεν, ἀλλ' ἢ τῶν ἀνθρώπων φι-
15 λαυτία καὶ σύνεσις (αἰσθησις), ἀλλήλους καὶ τὸν νόμον, ἢ ἀπωσαμένη ἢ σοφισαμένη, εἰς πολλὰς μοίρας τὴν μίαν φύσιν κατέτεμε, καὶ τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν αὐτῆς ἀναληγσίαν εἰσηγησαμένη, αὐτὴν καθ' ἑαυτῆς τὴν φύσιν διὰ τῆς γνώμης ἐξώπλισε. Διὰ τοι τοῦτο, πᾶς ὅστις σῶφρονι λογισμῷ καὶ φρονήσεως εὐγενεῖα
20 ταύτην λῦσαι δεδύνηται τῆς φύσεως τὴν ἀνωμαλίαν, ἑαυτὸν μὲν πρὸ τῶν ἄλλων ἠλέησε, τὴν γνώμην κατὰ τὴν φύσιν δημιουργήσας, καὶ Θεῷ κατὰ τὴν γνώμην διὰ τὴν φύσιν προσχωρήσας, καὶ δείξας ἐφ' ἑαυτὸν, τίς τοῦ κατ' εἰκόνα λόγου ὁ τρόπος καὶ πῶς

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Γ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Όταν δέχθηκα τὰ ἀκριβὰ γράμματα τῆς ποθεινότητάς σας σὲ ὄνομα τοῦ Κυρίου μαζί μὲ τὴν εὐλογία ποὺ στείλατε στοὺς εὐλαβέστατους μοναχοὺς τοῦ εὐαγοῦς μοναστηριοῦ τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Γεωργίου, εὐχαρίστησα τὸν Θεὸ γιὰ τὴν καλὴ προθυμία σας γιὰ τὸ ἀγαθό, γιατί, λύνοντας μὲ μεγάλη ταχύτητα τὰ δεσμὰ ἐκείνων ποὺ δοκιμάζονται ἀπὸ τὴ φτώχεια, τοὺς ἐλευθερώσατε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, κι ἐνῶ πρόθεσή σας ἦταν νὰ διαθρέψετε σώματα, διαθρέψατε μὲ τὴ θεία χάρη τὴν ψυχὴ τους καὶ δώσατε καὶ σ' ἐμένα ἀφορμὴ νὰ δρέψω τὸν καρπὸ τῆς ἀληθινῆς θεωρίας. Κατανόησα, ὅταν σκέφθηκα μόνος μου, γιατί ὁ Θεὸς νομοθέτησε ὅτι πρέπει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐλεοῦν γενικὰ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ἦθελε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῆς φύσης νὰ μᾶς ἐνώσει μεταξὺ μας καὶ ὡς πρὸς τὴ γνώμη, καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ὠθώντας ἀληθινὰ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, γι' αὐτὸ διατύπωσε γιὰ χάρη μας ἀπὸ φιλανθρωπία τὶς σωτήριες ἐντολές του. Ἀλλὰ ἡ φιλαυτία καὶ ἡ σοφιστεία τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ἴδιους καὶ τὸ νόμο εἴτε ἀπορρίπτοντάς τον εἴτε χρησιμοποιώντας τον σοφιστικά, κομμάτιασε σὲ πολλὰ μοῖρες τὴ μία φύση, καί, ἀφοῦ εἰσήγαγε τὴν ἀναλγησία τῆς ποὺ τώρα ἐπικρατεῖ, ἐξόπλισε τὴ φύση κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τῆς μὲ τὴ γνώμη. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καθένας, ποὺ μὲ φρόνιμη σκέψη καὶ εὐγένεια μπόρεσε νὰ καταργήσῃ αὐτὴ τὴν ἀνωμαλία τῆς φύσης, ἐλεεῖ τὸν ἑαυτό του πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δημιουργώντας τὴ γνώμη κατὰ τὴ φύση καὶ προσχωρώντας στὸν Θεὸ σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη χάρη στὴ φύση, καὶ δείχνοντας μὲ τὸν ἑαυτό του πῶς ἐκδηλώθηκε σ' αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ ‘κατ' εἰκόνα’, καὶ

ἑαυτῷ ὁ Θεὸς πρεπόντως κατ' ἀρχὰς ὁμοίαν τὴν ἡμετέραν φύσιν
 καὶ τῆς ἰδίας ἀγαθότητος ἀρίδηλον ἀπεικόνισμα δημιουργήσας
 κατέστησεν, αὐτὴν ἑαυτῇ κατὰ πάντα τὴν αὐτὴν, ἄμαχον, εἰρηνι-
 κήν, ἀστασίαστον, πρὸς τε Θεὸν καὶ ἑαυτὴν δι' ἀγάπης ἐσφιγμέ-
 5 νην, καθ' ἣν Θεοῦ μὲν ἐφετῶς, ἀλλήλων δὲ συμπαθῶς ἀντεχό-
 μεθα. Ἠλέησε δὲ καὶ τοὺς ἐλεεῖσθαι ὀφείλοντας, οὐ μόνον αὐτοῖς
 ἐπαρκέσας, ἀλλὰ καὶ διδάξας, πῶς κρυπτόμενος ὁ Θεὸς διὰ τῶν
 ἀξίων ἐκφαίνεται, ὡς δύνασθαι κάκεινους λοιπόν, τὴν περὶ αὐ-
 τοὺς αἰδουμένους τοῦ πέλας φιλανθρωπίαν, ραδίως ταύτης ὡς
 10 Θεοῦ μεταποιεῖσθαι τῆς χάριτος. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιεῖν ἐκ τοῦ
 ἔχειν δυνάμενος, τοὺς χρήζοντας ἀνθρώπους περιορᾷ, ἑαυτοῦ
 μὲν ἐκείνους, ἑαυτὸν δὲ Θεοῦ εἰκότως ἀπορρήξας δειχθήσεται,
 ὡς τὴν φύσιν διὰ τὴν γνώμην ἀγνοήσας, μᾶλλον δὲ ἑαυτοῦ διὰ
 τὴν γνώμην, τὰ τῇ φύσει προσόντα ἀγαθὰ διαφθείρας. Ταῦτα μὲν
 15 ὅσοι τοῦ φιλανθρώπου τὸ ἀπηνὲς προείλαντο γνωμικῶς καὶ τῶν
 ὀβολῶν τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον ἀτιμότερον κρίνοντες καὶ τῷ
 περὶ τὸν χρυσὸν ἡμέρω τὰς πρὸς ἑαυτοὺς τοῦ Θεοῦ εἰσόδους
 ἀποτειχίσαντες, ἐλεεινὸν αὐτοῖ πάσχοντες ὑφ' ἑαυτῶν, τῶν
 κρειττόνων τὴν ἐκπτωσιν· ἐκεῖνα δὲ ὅσοι τὰ τῆς φύσεως ρήγμα-
 20 τα ἐνῶσαι σοφῶς σπουδάζουσι, τῷ φιλαλλήλῳ τρόπῳ καὶ τοῦ
 συνεργῆσαι Θεῷ χάριν διὰ τῆς ἀγάπης, τὴν τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
 πων ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς κατὰ τὴν γνώμην ταυτότητα, πάντων
 καταφρονοῦντες τῶν ἐπὶ γῆς, ὡς ἀληθεῖς τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἔρ-
 γων συνήγοροι. Ὅπερ ποιοῦντες ὑμεῖς, νῦν τε καὶ πρότερον
 25 ἀπεφάνθητε, ἡγαπημένοι, παντὶ καὶ λόγῳ καὶ τρόπῳ καὶ σκορ-
 πισμῷ δεξιῷ τῶν προσόντων πᾶσιν ἑαυτοὺς προθύμως καὶ
 ψυχῇ καὶ σώματι ἐπιμερίζοντες, καὶ ταυτὸν οὕσαν δεικνύντες
 ἐφ' ἑαυτοὺς τῇ φύσει τὴν γνώμην, ὅτι ἐκεῖθεν λαβοῦσα ἔχει τῶν
 γενομένων τὰ σπέρματα, μᾶλλον δὲ Θεοῦ, ἐξ οὗ καὶ τῇ φύσει
 30 τῶν καλῶν αἱ δυνάμεις προκαταβέβληνται.

πῶς ὁ Θεὸς στήν ἀρχὴ ἔτσι ὅπως ἔπρεπε ἔκανε μ' αὐτὸν ὅμοια τῆ φύση μας κι ἀφοῦ τὴ δημιούργησε τὴν παρουσίασε ὡς ὀλοφάνερο ἀπεικόνισμα τῆς ἀγαθότητάς του, ἴδια σὲ ὅλα αὐτὴν μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς, νὰ μὴν ἀγαπᾶ δηλαδὴ τὶς μάχες, νὰ εἶναι εἰρηνικὴ, ἀστασίαστη, περισφιγμένη μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἑαυτὸ τῆς μὲ τὴν ἀγάπη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία προσηλωνόμαστε στὸν Θεὸ ἀπὸ πόθο μας πρὸς αὐτόν, ὅπως καὶ μεταξὺ μας ἀπὸ συμπάθεια. Ἐλέησε ἀκόμα αὐτοὺς πού πρέπει νὰ ἐλεοῦνται, ὄχι μόνο ἐπαρκώντας στὶς ἀνάγκες τους, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντάς τους πῶς ὁ Θεὸς κρύβεται, φανερόνεται ὅμως ἀπὸ τοὺς ἄξιους, ὥστε ἀπὸ ντροπὴ γιὰ τὴ φιλανθρωπία πρὸς αὐτοὺς τοῦ πλησίον, νὰ μποροῦν κι ἐκεῖνοι τελικὰ νὰ τὴν ἐγκολπωθοῦν ὡς δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. Κι ἂν κάποιος, ἐνῶ μπορεῖ νὰ τὴν ἀσκῆσει ἐπειδὴ ἔχει τὰ μέσα, ἀδιαφορεῖ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀνάγκες, θὰ ἀποδειχθεῖ, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ὅτι σπάζει τὸ δεσμὸ ἐκείνων μαζί του, ἀλλὰ καὶ τὸ δεσμὸ τὸ δικὸ του μὲ τὸν Θεό, ἐπειδὴ μὲ θέλησή του ἀγνόησε τὴ φύση, ἣ καλύτερα μὲ θέλησή του κατέστρεψε τὰ ἀγαθὰ πού εἶχε ἡ φύση. Αὐτὰ βέβαια γιὰ ὅσους προτίμησαν θέλοντας ἀντὶ τῆς φιλανθρωπίας τὴ σκληρότητα, κι ἔκριναν τοὺς ἀδελφούς καὶ συνανθρώπους τους κατώτερους ἀπὸ τὰ χρήματα, κι ἐξαιτίας τοῦ πόθου τους γιὰ τὸ χρυσὸ ἔκλεισαν τὶς εἰσόδους τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτούς, προξενώντας οἱ ἴδιοι στὸν ἑαυτὸ τους θλιβερὸ πάθημα, τὴν ἐκπτώσή τους ἀπὸ τὰ ἀνώτερα. Ἐκεῖνα πάλι τὰ ἄλλα, γιὰ ὅσους προσπαθοῦν σοφὰ νὰ ἐνώσουν μὲ τὸν φιλάλληλο τρόπο τὰ ρήγματα τῆς φύσης καὶ νὰ γίνουν, μὲ ὅσες δυνάμεις ἔχουν, συνεργοὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀγάπη τους στὴ δημιουργία ταυτότητας γνώμης καὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καταφρονώντας ὅλα τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ ὡς πραγματικοὶ μὲ τὰ ἔργα τους βοηθοὶ τοῦ Θεοῦ. Αὐτό, ἀγαπητέ μου, ἀποδειχθήκατε ὅτι κάνετε ἐσεῖς τώρα καὶ προσηγουμένως, μοιράζοντας πρόθυμα μὲ κάθε λόγο καὶ τρόπο κι ἐπιδέξιο σκορπισμὸ τῶν ἀγαθῶν σας τὸν ἑαυτὸ σας –ψυχὴ καὶ σῶμα– σὲ ὅλους καὶ δείχνετε ὅτι ἡ γνώμη εἶναι ἴδια μὲ τὴ φύση, κι ὅτι σὲ ἓνα μόνο ἡ φύση πλεονεκτεῖ, ὅτι ἀπὸ αὐτὴν ἡ γνώμη ἔλαβε καὶ ἔχει τὰ σπέρματα γιὰ τὰ ἔργα ἢ μάλλον ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχουν γίνεи στὴ φύση οἱ καταβολές τῶν δυνάμεων γιὰ τὰ καλά.

Διὸ πολλοῖς χαρίτων χεύμασι μεγαλοφυῶς θεόθεν ἀρδευόμενοι, δαψιλῶς μετὰ πάντων καὶ τοῖς προειρημένοις εὐλαβεστάτοις ἀνδράσι τῆς φιланθρωπίας τὸν ἔλεον (τὸ ἔλαιον) ἐπεστάξατε, ὑπερείσαντες σαλευόμενον ἤδη ἐξ ἀπορίας τῆς φύσεως τὸ
 5 ἀσθενές, καὶ τὴν ἐκ πτωχείας ἐπιτριβεῖσαν αὐτοῖς κακευχίαν ἐνδεχομένως ὡς ἐνῆν ἰασάμενοι. Μὴ παύσησθε οὖν εὖ ποιοῦντες ἐνδεέσιν, ἵνα τῇ κενώσει τὸ πλήσμιον ἀμείωτον ἔχητε, ἐν ἰλαρότητι δὲ ψυχῆς τὴν εἰς Θεὸν πίστιν τε καὶ ἐλπίδα καὶ ἀγάπην πιστούμενοι, « Ἀνέχετε σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν καὶ ῥῆμα γογ-
 10 γυσμοῦ », καθά που τὸ θεῖόν φησι λόγιον, ὅπερ ἐστὶ περὶ τοῦ δεῖν δίδόναι καὶ μὴ διασκέπτεσθαι, ᾧ τὸ μεταμελεῖσθαι πάντως παρέπεται, πρᾶγμα τοῦ μηδόλως ποιεῖν ὑπάρχον βαρύτερον. Ἴσμεν γὰρ ἅπαντες, ὅτι τῆς τοῦ ποιεῖν ἢ πάσχειν ἀναξιότητος, οὐπω ἀκριβῶς οὐδεὶς οὐδαμῶς ἔγνω τίνας αἰτιᾶσθαι χρή, εἴτε
 15 τοὺς εὖ ποιεῖν δυναμένους, εἴτε τοὺς εὖ παθεῖν δεομένους, ἀλλὰ καιροῦ τοῦ εἶναι τοῦ μέλλοντος, καθ' ὃ ποῖά τε καὶ ὅσα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως ἔχοντα τύχοι, γνωσθήσεται. Οὕτω τοῦ Θεοῦ σοφῶς εὐδοκήσαντος ἐν τῷ παρόντι καλυφθῆναι τῶν αὐτοῦ κριμάτων τὴν ἄβυσσον. Καὶ τοῦτο εἰδῶς ὁ σοφὸς Παροιμιαστής, ἄ-
 20 συλλογίστως τὸν ἄρτον καὶ καθ' ὕδατος ριπτεῖν παρεκελεύσατο, ὡς οὐ παρασυρησόμενον οὐδὲ ἀπολλύμενον, ἀλλ' ἐς ὕστερον ὑπαντήσοντα μετὰ πλείοντος τῆς ἐπικαρπίας, τοῖς ἕνεκα τοῦ καλοῦ ἐν ἀπλότητι καρδίας τὴν μετάδοσιν κεκτημένοις, παρὰ τοῦ εἰς ἑαυτὸν πάντα τὰ παρ' ἡμῶν ἀλλήλοις γινόμενα, ὡς δ' ἂν ὄντα
 25 τύχωσιν, ἀναδεχομένου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. Εἰ γὰρ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν ὡς φιλάνθρωπος κατεδέξατο, τί οὐκ ἂν γένοιτο ἐκὼν τοῖς τὴν αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς μιμουμένοις φιλανθρωπίαν;

Γι' αὐτὸ ἔχοντας ἀρδευθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ πολλὰ ποτάμια χάριτος, μὲ ἀφθονία μαζὶ μὲ ὄλους καὶ τοὺς εὐλαβέστατους ἄνδρες πὺ προανέφερα ἐνσταλάξατε τὸ λάδι τῆς φιλανθρωπίας, ὑποστηρίζοντας τὴν ἀσθένεια τῆς φύσης πὺ σαλευόταν πλέον ἀπὸ τὴν ἀπορία καὶ θεραπεύοντας ἐνδεχομένως ὅσο ἦταν δυνατὸν τὴν ταλαιπωρία πὺ τοὺς προκλήθηκε ἀπὸ τὴ φτώχεια. Μὴν παύσετε λοιπὸν νὰ εὐεργετεῖτε ὅσους στεροῦνται, ὥστε μὲ ὅλη τὴ δαπάνη νὰ ἔχετε ἀμείωτο τὸ πλεόνασμά σας, καὶ μὲ ἰλαρότητα τῆς ψυχῆς σας νὰ δίνετε ἐγγύηση γιὰ τὴν πίστη σας στὸν Θεὸ καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη, «ἀνεχόμενοι κάθε ἄδικη καταπίεση καὶ ἐμπαικτικὴ χειρονομία καὶ λόγο γογγυσμοῦ»¹, ὅπως λέγει κάπου τὸ θεῖο λόγιο, πράγμα πὺ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ δίνει κανεὶς καὶ νὰ μὴν πολυσυλλογίζεται, γιὰτὶ στὸ τελευταῖο ἀκολουθεῖ ἢ μεταμέλεια, πράγμα βαρύτερο ἀπὸ τὸ νὰ μὴ δίνει καθόλου. Γιὰτὶ γνωρίζομε ὅλοι ὅτι γιὰ τὴν ἀναξιότητα νὰ κάνει κάποιος ἢ νὰ παθαίνει, κανένας καθόλου δὲν ἔμαθε ἀκόμα ἀκριβῶς ποιὺς πρέπει νὰ θεωρεῖ αἰτιοὺς, εἴτε αὐτοὺς πὺ μποροῦν νὰ εὐεργετοῦν εἴτε ἐκείνους πὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ εὐεργεσία, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ὑπόθεση τοῦ μέλλοντος, ὅποτε θὰ γίνεῖ γνωστὸ ποῖα εἶναι καὶ πόσα τὰ δικά μας καὶ πῶς θὰ τύχει νὰ εἶναι αὐτά. Ἔτσι θέλησε μὲ σοφία ὁ Θεὸς νὰ καλυφθεῖ κατὰ τὸ παρὸν ἢ ἄβυσσος τῶν κριμάτων του. Καὶ γνωρίζοντάς το αὐτὸ ὁ σοφὸς παροϊμαστής² προέτρεψε νὰ ρίχνομε τὸ ψωμὶ στὸ νερὸ χωρὶς πολλὴ σκέψη, γιὰτὶ οὔτε θὰ παρασυρθεῖ ἀπὸ τὸ ρεῦμα οὔτε θὰ χαθεῖ, ἀλλὰ θὰ βρεθεῖ ἀργότερα μὲ περισσότερη προσθήκη, γιὰ ἐκείνους πὺ θὰ δέχονται τὴ μετάδοσή του μὲ ἀπλότητα καρδιᾶς ἕξαιτίας τοῦ καλοῦ ἀπὸ ἐμᾶς, πὺ ὅλα ὅσα γίνονται μεταξύ μας ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλον, ὅ,τι καὶ νὰ ἔναι, τὸ ἀναδέχεται ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ Σωτήρας μας Ἰησοῦς Χριστός. Γιὰτὶ, ἂν δέχθηκε νὰ πάθει γιὰ χάρη μας ὡς φιλάνθρωπος, τί δὲν θὰ γινόταν μὲ τὴ θέλησή του γιὰ ὅσους μμοῦνται τὴ δικὴ του φιλανθρωπία πρὸς ἐμᾶς;

---

1. Ἦσ. 58, 9.

2. Ἐκκλ. 11, 1.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Δ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ ΛΥΠΗΣ

Χαίρω καὶ εὐφραίνομαι διὰ πάσης ἐπιστολῆς τὴν ἐπαινετὴν
λύπην λυπούμενον εὐρίσκων τὸν εὐλογημένον μου Δεσπότην, γι-
νώσκων, ὡς «ἢ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν ἀμεταμέλητον εἰς
σωτηρίαν κατεργάζεται» τοῖς τῷ θείῳ φόβῳ καθ' ὄλην αὐτῶν
5 ἐνισχημένοις τὴν δύναμιν, μὴ συγχωροῦσα τὴν ψυχὴν τῶν θείων
ἀπονεύσασαν δικαιωτηρίων, πρὸς τὰ φθειρόμενα παρὰ φύσιν
διατεθῆναι, δι' ὧν τοῖς ἡμελημένως τὸν τῆς παρουσίας ζωῆς
δρόμον ποιούμενοις, ἢ πονηρὰ τῶν παθῶν εἰσοικιζομένη σύγχυ-
σις ταῖς τοῦ διαβόλου παγίσιν ἀλῶναι παρασκευάζει τὸν ἄθλιον
10 νοῦν, καὶ πάσης κακίας αὐτὸν καθίστησιν εἰκότως διδάσκαλον,
οἷα δὴ τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν παρὰ φύσιν ταῖς τοῦ θυμοῦ καὶ
τῆς ἐπιθυμίας ἀτάκτοις ὄρμαῖς ὑποζεύξαντα. Ψυχὴ γὰρ ἢ δι'
ἀπάτης ἄπαξ τοῖς ὑλικοῖς τὴν νοερὰν ἐνδήσασα δύναμιν, περὶ
μόνην τὴν τῶν φαύλων ἐξεύρεσίν ἐστι ποριμωτάτη καὶ εἰδω-
15 μος. Διὰ τοῦτο νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπαύστως εὐχομαι,
καίτοι πολλοῖς βαρούμενος ἀμαρτήμασι, συντηρηθῆναι τῷ εὐλο-
γημένῳ μου Δεσπότη ταύτην τὴν σωτήριον λύπην, τὴν ὄντως
τῶν μὲν παθῶν ἀπότομον δέσποιναν, τῶν ἀρετῶν δὲ μητέρα σε-
μνὴν καὶ ἐπίδοξον, ἵνα, δι' αὐτῆς φρουρούμενος, τὸ πονηρὸν ἐκ-
20 κρούσῃται κέντρον τῆς ἀμαρτίας. Οὐδεὶς γάρ, ὡς ἀληθῶς, ταύ-
την τῷ βάθει τῆς καρδίας ἐναποκλείσας, τοῖς τοῦ διαβόλου κα-
θάπαξ ἀλίσκεται βέλεσιν. Οὐδεὶς ταύτην ἀοράτως κατὰ ψυχὴν

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Δ'. ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ ΛΥΠΗ

Χαρὰ κι ἀγαλλίαση δοκιμάζω βρίσκοντας σὲ κάθε ἐπιστολή του νὰ λυπᾶται τὴν ἐπαινετὴ λύπη ὃ εὐλογημένος Δεσπότης μου, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι «ἢ κατὰ Θεὸν λύπη προκαλεῖ μετάνοια γιὰ σωτηρία χωρὶς μεταμέλεια»¹ σὲ ὅποιους κατέχονται ἀπὸ τὸν θεῖο φόβο μὲ ὅλη τους τὴ δύναμη, μὴ ἐπιτρέποντας ν' ἀπομακρυνθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὶς θεῖες κρίσεις καὶ νὰ κλίνει παρὰ τὴ φύση τῆς πρὸς ὅσα φθείρονται, μὲ τὰ ὅποια, σὲ ἐκείνους ποῦ ἐκτελοῦν μὲ ἀδιαφορία τὸ δρόμο τῆς παρούσας ζωῆς, ἐγκατοικῶντας μέσα στὸν ἄθλιο νοῦ ἢ κακὴ σύγχυση τῶν παθῶν, τὸν κάνει νὰ συλληφθεῖ στὶς παγίδες τοῦ διαβόλου, καὶ πολὺ εὐλογα τὸν κάνει δάσκαλό του γιὰ κάθε κακία, θέτοντας κατὰ κάποιο τρόπο τὴν κατὰ φύση ἐνέργεια παρὰ φύση στὸ ζυγὸ τῶν ἄτακτων ὁρμῶν τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας. Γιατὶ ἡ ψυχὴ ἅπαξ καὶ δέσμευσε στὰ ὑλικά τὴν νοερὴ δύναμή της, εἶναι ἐφευρετικὴ καὶ ταχύτατη σχετικὰ μόνο μὲ τὴν ἐξεύρεση τῶν φαύλων. Γι' αὐτὸ προσεύχομαι ἀδιάκοπα μέρα καὶ νύχτα, ἂν καὶ βέβαια μὲ βαρύνουν πολλὰ ἁμαρτήματα, νὰ διατηρηθεῖ στὸν εὐλογημένο Δεσπότη μου αὐτὴ ἡ σωτήρια λύπη, ποῦ πραγματικὰ εἶναι σκληρὴ ἀφέντρα τῶν παθῶν, ἀλλὰ μητέρα σεμνῆ καὶ ἔνδοξη τῶν ἀρετῶν, ὥστε μ' αὐτὴν φρουρὸ του ν' ἀποκρούσει τὸ πονηρὸ κεντρὶ τῆς ἁμαρτίας. Γιατὶ κανένας, ἀληθινά, ποῦ ἔχει ἐγκλείσει αὐτὴν τὴ λύπη στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς του, δὲν θὰ χτυπηθεῖ ποτὲ ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ διαβόλου. Κανένας, ποῦ τὴν φροντίζει χωρὶς νὰ

---

1. Β' Κορ. 7, 10.

περιέπων, φοβεῖται τὰς πολυτρόπους τῶν δαιμόνων ἐπιδρομάς. Οὐδεὶς ἐλόμενος τὴν ταύτης συμβίωσιν, ποτὲ τοῖς ὀρωμένοις προστίθεται. Οὐδεὶς ταύτην ἔχων τὸν βίον χαρακτηρίζουσαν, τοῖς τῶν φθειρομένων ρύποις μολύνεται. Οὐδεὶς ταύτην συνδή-
 5 σας ἀλύτως τοῖς λογισμοῖς, ἀτάκτως ἐφ' ἃ μὴ δεῖ φέρεσθαι συγ-
 χωρεῖ τὰς αἰσθήσεις. Οὐδεὶς ταύτη τὴν ψυχὴν πεποιωμένος, ἑαυτὸν ἄλλου μείζονα παντελῶς ἠγήσασθαι δύναται, τούναντίον δὲ μᾶλλον παντὸς ἥττονα καὶ εἶναι καὶ νομίζεσθαι πιστεύσειεν. Οὐδεὶς ταύτην κατὰ νοῦν περιζωσάμενος, τῆς τῶν θείων ἀπολι-
 10 σθαίνει κατανόησεως. Οὐδεὶς ἑαυτῷ ταύτην δι' ὄλου συναρμό-
 σας, ἀγνοήσει τὰ τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας συνθήματα. Ταύτην τὸ ἅγιον Πνεῦμα δημιουργεῖ, ταῖς τῶν ἀξίων καρδίαις ἐπιφοιτοῦν. Ταύτην ἐπίσταμαι μόνην ἐγὼ τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν χαρᾶς οὖσαν γεννητικὴν. Σπέρμα γὰρ θεῖον ὑπάρχει σαφῶς ἢ
 15 κατὰ Θεὸν λύπη, καρπὸν ὄριμον τὴν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν εὐ-
 φροσύνην παρέχουσα.

Ταύτην ἢ κατὰ διάνοιαν ἀκριβῆς τῶν βεβιωμένων ἀνάλη-
 ψις ἀνανεοῖ. Ταύτην ἢ κατὰ συνείδησιν τῶν πλημμεληθέντων
 ἡμῖν βίβλος φιλοπόνως ἀναγινωσκομένη τιθηνεῖται. Ταύτην ἢ
 20 τοῦ θανάτου μνήμη καὶ ὁ ἐπ' αὐτῇ κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἐγγινόμενος
 ὁ τῇ ψυχῇ δριμύτατος πόνος ἀεὶ προσδοκώμενος περιποιεῖται.
 Ταύτην ἢ κατὰ τὸν ἀέρα συγκροτουμένη πρὸς τὴν ψυχὴν τῶν τῆς
 πονηρίας πνευμάτων φοβερὰ καὶ ἀπότομος ἔρευνα διὰ παντὸς
 κατὰ νοῦν μορφουμένη, διαφυλάττει παντελῶς ἀκατάσβεστον.
 25 Τίς γάρ, ἠγαπημένε, τῶν κατ' ἐμὲ ρύποις ἀμαρτημάτων κατε-
 στιγμένος, οὐ φοβεῖται τὴν τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐπιστασίαν, ὑφ'
 ὧν κατὰ θεῖαν ψῆφον τῆς παρούσης ζωῆς τὸ πέρας δεχόμενος,
 βία τοῦ σώματος μετ' ὀργῆς ἐξωθεῖται καὶ μὴ βουλόμενος; Τίς
 κεκηλιδωμένην ἑαυτῷ συνεπαγόμενος τὴν συνείδησιν οὐ δέδοι-
 30 κε τὴν ὠμοτάτην τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ βάρβαρον ἔμπτω-
 σιν, ἐκάστου κατὰ τὸν ἀέρα τοῦτον μετὰ τὴν ἐξοδὸν διὰ τοῦ μέ-

τῇ βλέπομε μέσα στήν ψυχὴ του, δὲν φοβᾶται τίς πολλαπλὲς ἐπιδρομὲς τῶν δαιμόνων. Κανένας, ἂν διάλεξε τὴ συμβίωση μαζί της, δὲν προσκολλᾶται ποτὲ στὰ ὄρατά. Κανένας, ἂν αὐτὴ σφραγίζει τὴ ζωὴ του, δὲν μολύνεται ἀπὸ τοὺς ρύπους τῶν φθαρτῶν. Κανένας, ἂν τὴν ἔχει συνδέσει ἀδιάλυτα μὲ τοὺς λογισμούς, δὲν ἐπιτρέπει στίς αἰσθήσεις του νὰ κινουῦνται πρὸς αὐτὰ πού δὲν πρέπει. Κανένας, ἂν ἔχει ψυχὴ διαποτισμένη ἀπὸ αὐτήν, δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ θεωρήσει τὸν ἑαυτὸ του ἀνώτερο ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο μᾶλλον θὰ πιστέψει, ὅτι εἶναι καὶ νομίζεται κατώτερος ἀπὸ ὅλους. Κανένας, ἂν τὴν ἔχει ζωστεῖ στὸ νοῦ του, δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κατανόηση τῶν θείων. Κανένας, ἂν τὴν ἔχει συναρμόσει μὲ τὸν ἑαυτὸ του, δὲν θὰ ἀγνοήσει τίς συνθήκες τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας. Αὐτὴν τὴν δημιουργεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐπιφοιτώντας στίς καρδιὲς τῶν ἀξίων. Αὐτὴ γνωρίζω ἐγὼ πὼς εἶναι ἡ μόνη πού γεννᾶ τὴ χαρὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Γιατὶ εἶναι σαφῶς θεῖο σπέρμα ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, πού δίνει ὄριμο καρπὸ τὴν εὐφροσύνη τῶν αἰώνων ἀγαθῶν.

Αὐτὴν τὴν ἀνανεώνει ἡ ἀκριβὴς ἐπαναφορὰ τῆς ζωῆς μας στὴ μνήμη μας. Αὐτὴν τὴ γαλουχεῖ τὸ βιβλίο τῶν σφαλμάτων μας, ἡ συνείδησή μας, ἂν τὸ διαβάζομε μὲ φιλοπονία. Αὐτὴν τὴ φροντίζει ἡ μνήμη τοῦ θανάτου καὶ ὁ δριμύτατος πόνος πού νιώθει ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν ἔξοδό της καὶ πού προσδοκᾶται πάντοτε. Αὐτὴν τὴ συντηρεῖ τελείως ἀσθηστὴ ἢ φοβερὴ καὶ σκληρὴ ἔρευνα τῶν πονηρῶν πνευμάτων πού συγκροτεῖται στὸν ἀέρα καὶ πού παίρνει μορφή μέσα στὸ νοῦ. Γιατὶ ποιὸς εἶναι αὐτός, ἀγαπημένε, πού, κατασπιλωμένος ἀπὸ τοὺς ρύπους τῶν παρόμοιων ἁμαρτημάτων μὲ τὰ δικά μου, δὲν φοβᾶται νὰ στέκουν ἐπάνω του οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, σύμφωνα μὲ τὴ θεία ἀπόφαση, δέχεται τὸ πέρας τῆς θείας ζωῆς καὶ μὲ ὀργὴ ἔξωθεῖται βίαια νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα ἀκόμα κι ἂν δὲν θέλει; Ποιὸς πού κουβαλάει μαζί του τὴ συνείδησή του γεμάτη κηλίδες δὲν φοβᾶται τὴν ὠμότατη καὶ βάρβαρη ἐπίθεση τῶν πονηρῶν δαιμόνων, πού καθένας σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἀέρα κατὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς μὲ μανία καὶ σκληρότητα τρα-

σου πάθους ἀπηνῶς πρὸς ἑαυτὸν διασπῶντος τὴν ἀθλίαν ψυχὴν,
 καὶ τῷ ἐλέγχῳ τῶν αὐτῇ πεπραγμένων καταισχύνοντος, καὶ πά-
 σης ἐμποιοῦντος αὐτῇ τῆς ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἐλπίδος
 ἀπόγνωσιν; Ταύτην σωτηρίως διατρέφει τὴν λύπην ἢ μετὰ τὴν
 5 γινομένην κατὰ τὸν ἀέρα πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας διά-
 γνωσιν, τῆς τῶν ἐν ἄδη ψυχῶν καταστάσεως ἀκριβῆς ἀνατύπω-
 σις, ὅπως ἐν σκότῳ βαθεῖ διάγωσι καὶ βαρυτάτῃ σιγῇ, τροφὴν
 ἔχουσαι τοὺς δριμυτάτους στεναγμοὺς καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν ἐπὶ
 τούτοις κατήφειαν, ἐκδεχόμεναι διὰ παντὸς ἄλλο μὲν οὐδέν, μό-
 10 νην δὲ τὴν ἐπὶ τῇ θείᾳ ψήφῳ δικαίαν κατάκρισιν. Ταύτην συνί-
 στησιν τὴν λύπην ἢ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς, ἢ τῆς φοβεράς καὶ
 πανενδόξου παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μεγαλειότης, ἢ φρικωδε-
 στάτῃ τῆς κρίσεως ἡμέρα κατὰ διάνοιαν συνεχῶς μελετωμένη,
 καθ' ἣν οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ πᾶς ὁ τῶν ὀρωμένων διάκοσμος
 15 ροιζηδὸν παρελεύσεται, στοιχείων καυσουμένων καὶ λυομένων
 τῷ ἀπλέτῳ πυρί, προκαθαίροντι διὰ τὴν ἐπίβασιν τοῦ καθαροῦ
 τὴν ὑφ' ἡμῶν ρυπωθεῖσαν κτίσιν, ἐν ἧ ἑθρόνοι προτίθενται, καὶ ὁ
 Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν προκαθέζεται, καὶ τὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων
 καὶ ἀρχαγγέλων ἄπειρα τάγματα μετὰ φόβου καὶ τρόμου λει-
 20 τουργικῶς παρεστήκασιν, καὶ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις εἰς
 ἐξέτασιν ἄγεται, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται τῶν ἡμετέρων ἔργων τε
 καὶ λόγων καὶ λογισμῶν, ἔχουσαι μετὰ πάσης ἀκριβείας τὰ ἔγ-
 γραφα, δι' ὧν ἢ πάντων γίνεται γύμνωσις τῶν πεπραγμένων
 ἡμῖν ἐπὶ πάσης τῆς κτίσεως, ὥστε τοσοῦτον ἀλλήλων πάντας γι-
 25 νώκειν τὰς ἀμαρτίας, ὅσον ἕκαστος τὰς ἑαυτοῦ, τὴν βίβλον ἀ-
 πλανῶς ἀναγινώσκων τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως, καθ' ἣν οἱ μὲν
 ἐκ δεξιῶν τοῦ Κριτοῦ σταθέντες λήψονται τῶν ἀπορρήτων ἀγα-
 θῶν τὰς ἐπαγγελίας, οἱ δὲ τὴν ἀριστερὰν λαχόντες στάσιν τὸ πῦρ
 τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος καὶ τὸν ἀκοίμητον σκώλη-
 30 κα, τὸν τε βρυγμὸν τῶν ὀδόντων καὶ τὸ ἄπαυστον δάκρυον καὶ
 τὴν ἀπέραντον αἰσχύνην, ἐφ' ἧ μᾶλλον ὀδυνηθήσεται πᾶς κατα-
 κριθεὶς τὴν ἐπ' αἰῶσιν ἀτελεύτητον βάσανον, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς

βᾶ πρὸς τὸ μέρος του τὴν ἄθλια ψυχὴ καὶ τὴν κατανοτορπιάζει μὲ τὸν ἔλεγχο ὅσων ἔχει πράξει καὶ τῆς προκαλεῖ τέλεια ἀπόγνωση γιὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν; Αὐτὴ τὴ λύπη τὴ διατρέφει σωτήρια ἔπειτα ἀπὸ τὴ διάγνωση ποὺ ἐπιχειρήθηκε στὸν ἀέρα ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα ὁ λεπτομερῆς ἀναλογισμὸς τῆς κατάστασης τῶν ψυχῶν στὸν ἄδη· πῶς δηλαδὴ ζοῦνε μέσα στὸ βαθὺ σκοτάδι καὶ τὴ βαρύτετη σιγή, ἔχοντας ὡς τροφὴ τους τοὺς πονεμένους στεναγμοὺς καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν κατῆφεια ποὺ συνεπάγονται αὐτά, καὶ τίποτε ἄλλο πιά δὲν περιμένουν διαρκῶς, παρὰ μονάχα τὴ δίκαιη κατάκρισή τους μὲ τὴ θεία ἀπόφαση. Αὐτὴ τὴ λύπη τὴν συνιστᾷ ἢ ἐλπίδα τῆς ἀνάστασης, τὸ μεγαλεῖο τῆς φοβερῆς καὶ πανένδοξης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἢ πῶς φρικιαστικὴ ἡμέρα τῆς κρίσης, μελετώμενη συνεχῶς ἀπὸ τὸ νοῦ μας, «κατὰ τὴν ὁποία ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ὄλο τὸ σύστημα τῶν ὄρατῶν θὰ περάσει μὲ πᾶταγο»², ὅποτε τὰ στοιχεῖα θὰ καίονται καὶ θὰ διαλύονται ἀπὸ τὴν ἀχόρταγη φωτιά, ποὺ χάρις στὸν ἐρχομὸ τοῦ καθαροῦ καθαίρει τὴν κτίση ποὺ ἐμεῖς καταρυνπώσαμε, καὶ τότε τοποθετοῦνται θρόνοι καὶ πρῶτος κάθεται ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν καὶ τὰ ἄπειρα τάγματα τῶν ἀγίων ἀγγέλων παραστέκονται διακονώντας μὲ φόβο καὶ τρόμο³. Ὅλη ἡ φύση ὀδηγεῖται σὲ ἐξέταση, ἀνοίγονται τὰ βιβλία τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν λογισμῶν μας, ποὺ διατηροῦν μὲ κάθε ἀκρίβεια τὰ γραμμένα. Μὲ αὐτὰ παρουσιάζονται γυμνὰ ὅλα τὰ ἔργα μπροστὰ σὲ ὄλη τὴν κτίση, ὥστε νὰ γνωρίζει καθένας τις ἀμαρτίες τοῦ ἄλλου στὸ βαθμὸ ποὺ γνωρίζει τις δικές του, διαβάζοντας ἀλάνθαστα τὸ βιβλίο τῆς συνείδησής τους. Ὅσοι τότε στέκονται στὰ δεξιὰ τοῦ Κριτοῦ, θὰ λάβουν τὰ ἐπαγγελμένα ἀπόρρητα ἀγαθὰ, ἐνῶ ὅσοι πῆραν θέση στ' ἀριστερὰ θὰ λάβουν τὴν αἰώνια φωτιά, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερο, τὸ ἀκοίμητο σκουλήκι, τὸ χτύπημα τῶν δοντιῶν, τὸ ἀσταμάτητο δάκρυ καὶ τὴν ἀπέραντη ντροπὴ, γιὰ τὴν ὁποία θὰ πονέσει περισσότερο ὅποιος κατακριθεῖ στὸν ἀτελεύτητο βασανισμὸ τῶν αἰώνων ἢ σ' ὅλα μαζί τὰ ἄλλα εἰ-

2. Β' Πέτρ. 3, 10.

3. Δαν. 7, 9.

ἄλλοις τῆς κολάσεως εἶδεσι. Τούτων οὐδαμῶς ὄντως τῶν φο-
 βερῶν καὶ πραγμάτων καὶ ὀνομάτων ὁ τὴν κατὰ Θεὸν λύπην
 ἔχων ἐπιλανθάνεται, ἀλλ' ὡς ὀρῶν ἀεὶ τὸν Κριτὴν καὶ ὀρώμενος
 διατεθήσεται, καὶ τὴν παροῦσαν εὐσεβῶς καὶ δικαίως διενέγκη
 5 ζωὴν, μηδὲν ποιῶν ἢ λέγων ἢ λογιζόμενος τῶν ἀλλοτρίων τῆς
 θείας χάριτός τε καὶ κλήσεως.

Ταύτης τῆς ἐπαινουμένης λύπης γέννημα τυγχάνει τὸ ἐν ἀν-
 θρώποις ἐξαίρετον ἀγαθόν, ἢ ταπεινοφροσύνη, δι' ἧς ὁ εὐσεβὴς
 καὶ φιλόθεος πάντων ἑαυτὸν ἐλαχιστότερον κατ' ἀλήθειαν
 10 ἡγήσεται, κἂν βασιλεὺς ἦ τὴν ἀξίαν, ὄρον τῆς ἐπιγνωμοσύνης
 ἑαυτοῦ ποιούμενος τὴν κατὰ φύσιν ἀσθένειαν, ὑφ' ἣν πάντες
 κατὰ τὸ ἴσον τελοῦσιν οἱ τῆς αὐτῆς φύσεως μετειληφότες, οὐδα-
 μῶς τοῦ κατὰ φύσιν λόγου διὰ τὴν ἀξίαν παραφέρων τὸν λογι-
 σμόν. Ταύτης προβολὴ καθέστηκεν ἢ πραότης, ἕξις ὑπάρχουσα
 15 τῶν παρὰ φύσιν, τοῦ τε θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας κινήματων
 ἀπωστική, δι' ἧς τὴν πρὸς ἀγγέλους ὁ ἄνθρωπος ὁμοιότητα δέ-
 χεται, παρ' οἷς οὐκ ἔστι θυμὸς λυσσωῶν καὶ τὸ συγγενὲς ἀπρεπῶς
 καθυλακτῶν, οὔτε μὴν ἐπιθυμία τοὺς νοεροὺς διαλύουσα τόνους
 καὶ πρὸς τὴν ὕλην τὴν ἔφεισιν ὑποσύρουσα, λόγος δὲ μόνος τὴν
 20 ὄλην ἔχων δυναστείαν καὶ διαπύρως κατὰ νοῦν ἄγων πρὸς τὸν
 ὑπὲρ αἰτίαν καὶ φύσιν Λόγον. Ταύτης ὑπάρχει καρπὸς ἢ ἀγάπη,
 καθ' ἣν, Θεῷ τε καὶ ἀλλήλοις ἐνούμενοι, τοσοῦτον ἀλλήλων
 ἐκόντες φροντίζομεν, ὡς ἐφικτόν, ὅσον ὁ Θεὸς ὡς οἰκτίρμων
 πάντων ἀντέχεται. Ταύτης ἐστὶ τέλος ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλεία
 25 καὶ τῶν ἐκεῖ θείων ἀγαθῶν ἢ ἀπόλαυσις. Πρὸς τοῦτο γὰρ ἄγει
 τὸ πέρας ἢ κατὰ Θεὸν λύπη τοὺς στέργοντας αὐτὴν καὶ φυλάτ-
 τοντας.

Ταύτης δὲ τῆς λύπης ὑπάρχει γνωρίσματα τὸ ἐθίσει τοὺς
 ὀφθαλμοὺς τὴν κτίσιν ὀρᾶν πρὸς δόξαν μόνην τοῦ Κτίσαντος,
 30 καὶ τὰ τῶν πλησίον ἀνευ φθόνου καὶ βασκανίας ἐπισκοπεῖν· τὰ
 ὦτα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων μόνην, καὶ τῆς τῶν δε-
 ομένων ἡμῶν ἰκεσίας ἐτοιμῶς ἠνεῶχθαι, πρὸς δὲ πᾶσαν λοιδο-

δη τῆς τιμωρίας. Αὐτὰ τὰ φοβερά στ' ἀλήθεια καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα δὲν τὰ ξεχνάει καθόλου ἐκεῖνος ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν λύπη, ἀλλὰ θὰ ἔχει τὸ συναίσθημα ὅτι πάντοτε βλέπει τὸν Κριτὴ καὶ ὅτι τὸν βλέπει ὁ Κριτὴς, καὶ θὰ περάσει τὴν παρούσα ζωὴ μ' εὐσέβεια καὶ δικαιοσύνη, χωρὶς νὰ κάνει ἢ νὰ λέγει ἢ νὰ σκέφτεται τίποτε ξένο ἀπὸ τὴ θεία χάρη καὶ κλήση.

Αὐτῆς τῆς ἀξιέπαινης λύπης γέννημα εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη, τὸ ἰδιαίτερο ἀγαθὸ τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴν ὁποία ὁ εὐσεβὴς φίλος τοῦ Θεοῦ θὰ θεωρήσει ἀληθινὰ τὸν ἑαυτό του τὸν πιὸ ἐλάχιστο ἀπὸ ὅλους. Κι ἂν ἔχει τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλιᾶ, θὰ θέσει ὡς ὄρο τῆς ἀναγνώρισής του τὴ φυσικὴ ἀσθένεια, ποὺ ἐξισώνει ὅλους ὅσοι μετέχουν τὴν ἴδια φύση καὶ δὲν θὰ μετακινεῖ καθόλου τὸ λογισμό τοῦ ἐξαιτίας τοῦ ἀξιώματος ἀπὸ τὸν κατὰ φύση λόγο. Ἐκδηλωσὴ αὐτῆς εἶναι ἡ πραότητα, ἕξη ποὺ ἀποκροῦει τὰ παραφύση συναισθήματα, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας. Μὲ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἐπιδέχεται τὴν ὁμοιότητά του μὲ τοὺς ἀγγέλους, στοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει θυμὸς ποὺ λυσσάει καὶ ποὺ γαυγίζει ἀνάρμοστα τὸν συνάθρωπο, οὔτε καὶ ἐπιθυμία ποὺ παραλύει τὸ νοερὸ σθένος καὶ σέρνει ὑπούλα τὴν ἐπιθυμία πρὸς τὴν ὕλη. Ὅλη τὴν κυριαρχία σ' αὐτοὺς τὴν ἔχει ὁ λόγος καὶ ὁδηγεῖ μὲ φλογερὸ νοῦ πρὸς τὸν Λόγο τὸν πέρα ἀπὸ αἰτία καὶ φύση. Αὐτῆς καρπὸς εἶναι ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία ἐνωμένοι μὲ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ μας φροντίζομε σὲ τέτοιο βαθμὸ θέλοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ὅσο γίνεται, σὲ ὅσο ὁ Θεὸς ὡς φιλεύσπλαχνος τοὺς ἐπιδέχεται ὅλους. Τέλος αὐτῆς εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ ἀπόλαυση τῶν ἐκεῖ θείων ἀγαθῶν. Γιατὶ σ' αὐτὸ τὸ τέλος ὁδηγεῖ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη ἐκείνους ποὺ τὴν ἀποδέχονται καὶ τὴ φυλάγουν.

Αὐτῆς τῆς λύπης γνωρίσματα εἶναι τὸ νὰ συνηθίσουμε τὰ μάτια μας νὰ βλέπουν τὴ δημιουργία ἀποκλειστικὰ πρὸς δόξα τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ νὰ προσέχομε τοὺς γείτονές μας χωρὶς φθόνον καὶ ζήλεια· τ' αὐτιά μας νὰ τὰ συνηθίσουμε νὰ δέχονται μόνο τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ εἶναι ἀνοιχτὰ πρόθυμα στὴν ἰκεσία ἐκείνων ποὺ ἔχουν τὴν ἀνάγκη μας, καὶ νὰ κλείνονται μὲ ἐπιμέλεια σὲ κάθε βρι-

ρίαν καὶ λόγων αἰσχυρῶν εἰδέχθειαν σπουδαίως βεβύσθαι· τὴν γλῶσσαν ταῖς τῶν ἄλλων εὐφημίαις καθαγιάζεσθαι, μηδαμῶς τοῖς κατ' ἄλλων ὕβρεσι καὶ λοιδορίαις μολυνομένην. Καὶ ἀπλῶς, ἵνα συνελὼν εἶπω, πάντα τὰ μέλη τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς
5 πρὸς τὸ δοκοῦν τῷ Πνεύματι μεταρρυθμίσωμεν, καὶ ὄλος ἡμῖν ὁ κατ' εὐσέβειαν σκοπὸς κατορθώθη.

Ταῦτα, εὐλογημένε, κατὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν ἑαυτοὺς ἐρευνῶντες, εἰ μὲν εὖρωμεν ἔχοντας, ἐπιμελῶς διατηρήσωμεν, εἰ δὲ μηδὲν τούτων κεκτημένους, κατὰ σπουδὴν κτήσασθαι φιλοπο-
10 νήσωμεν, πᾶσι διὰ τὸν Θεὸν καὶ τὴν κοινὴν φύσιν ἀνθρώποις, ὡς ἄνθρωποι ταπεινούμενοι, πρὸς τὰ συμβαίοντα παρὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, πρῶτοι καὶ ἡμεροὶ διαμένοντες, εὐμετάδοτοί τε πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ πρὸς τοὺς ξένους φιλόξενοι, τοῖς δεομένοις προστασίας κατὰ τὸ δυνατόν πρὸς ἀντίληψιν ἔτοιμοι, πρὸς
15 τοὺς φίλους ὁμόψυχοι καὶ ὁμογνώμονες, πρὸς τοὺς γνωρίμους ἐν πᾶσι περιδέξιοι, τοῖς ταπεινοτέροις εὐπρόσιτοι, τοῖς ἀσθενέσι συμπαθεῖς καὶ φιλάνθρωποι, μακρόθυμοι τοῖς παροργίζουσι, τοῖς πταίουσι συγγνώμονες, τοῖς λυπούμενοις παρηγορία γινόμενοι. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα πᾶσι γενώμεθα, διὰ τε τὸν τοῦ
20 Θεοῦ φόβον καὶ τὴν προσδοκωμένην τῶν μελλόντων κριμάτων ἀπειλήν. Χωρὶς γὰρ τούτων τῶν ἀπηριθμημένων οὐκ ἔστιν οὐδενὶ τὸ παράπαν σωτηρίας ἐλπίς.

Ταῦτά με καὶ πλείονα τούτων βιάζεται λέγειν ὁ πρὸς σὲ πόθος. Οὐ γὰρ ἔχω πῶς μετρήσαι τοῦτον, διὰ παντὸς ἀνατυποῦ-
25 σθαί σε παρασκευάζοντα καὶ ὡς παρόντι κατὰ ψυχὴν διαλέγεσθαι καὶ ἀπόντι βιαζόμενον συντυγχάνειν διὰ γραμμάτων. Ἄλλᾳ μὴ παρέργως δεξώμεθα τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς τοιούτους λόγους ἔξομεν πάντως ἢ συνηγόρους ἢ κατηγορούς, ἐγὼ τε ὁ λέγων καὶ οἱ ἀκούοντες

σιὰ καὶ ἀπρέπεια αἰσχυρῶν λόγων. Ἡ γλῶσσα μας νὰ ἀγιάζεται μὲ τοὺς ἐπαίνους τῆς γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴ μολύνεται καθόλου ἀπὸ τὶς βρισιὲς καὶ κατηγορίες ἐναντίον ἄλλων. Καὶ γενικά, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς νὰ τὰ προσαρμόσομε στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Πνεύματος, καὶ ἔτσι ὅλος ὁ σκοπὸς τῆς εὐσέβειας θὰ κατορθωθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς.

Αὐτά, εὐλογημένε, ἐρευνώντας μὲ κάθε λεπτομέρεια τὸν ἑαυτό μας, ἂν βροῦμε ὅτι τὰ ἔχομε, ἅς τὰ διατηρήσομε μὲ ἐπιμέλεια· ἂν πάλι βροῦμε ὅτι δὲν ἔχομε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἅς ἀγωνιστοῦμε νὰ τ' ἀποχτήσομε τὸ ταχύτερο, δείχνοντας ταπείνωση ὡς ἄνθρωποι σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ τὴν κοινὴ μας φύση. Σὲ ὅσα γίνονται ἀντίθετα μὲ ὅ,τι θέλομε, νὰ μένομε πρᾶοι καὶ ἡμεροὶ· νὰ μεταδίδομε εὐκόλα στοὺς φτωχοὺς ἀπὸ ὅ,τι ἔχομε καὶ νὰ εἴμαστε φιλόξενοι στοὺς ξένους· σὲ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ προστασία, νὰ εἴμαστε πρόθυμοι, ὅσο μπορούμε, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσομε· μὲ τοὺς φίλους νὰ ἔχομε τὴν ἴδια ψυχὴ καὶ τὴν ἴδια γνώμη· πρὸς τοὺς γνωστούς μας σὲ ὅλα νὰ εἴμαστε ἐξυπηρετικοί· στοὺς κατώτερους μας εὐκολοπλησίαστοι· στοὺς ἀρρώστους νὰ δείχνομε συμπάθεια καὶ φιλανθρωπία· σὲ ὅσους μᾶς ἐξοργίζουν νὰ εἴμαστε μακρόθυμοι· ὅσους σφάλλουν σ' ἐμᾶς νὰ τοὺς συγχωροῦμε· στοὺς λυπημένους νὰ γινόμαστε ἢ παρηγοριά τους. Καὶ μὲ δυὸ λόγια, νὰ γινόμαστε τὰ πάντα στοὺς πάντες καὶ ἀπὸ φόβο καὶ ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς μέλλουσας κρίσης πού περιμένομε. Δίχως αὐτὰ πού ἀπαριθμήσαμε, δὲν ὑπάρχει γιὰ κανέναν καμμιὰ καθόλου ἐλπίδα σωτηρίας.

Αὐτὰ καὶ παρισσότερα ἀπὸ αὐτὰ μὲ σπρώχνει νὰ σοῦ πῶ ὁ πόθος μου πρὸς ἐσένα. Γιατὶ δὲν ἔχω μέτρο νὰ τὸν μετρήσω, καθὼς μὲ κάνει νὰ ἔχω μπροστά μου πάντοτε τὴ μορφὴ σου καὶ νὰ μιλῶ μαζί σου σὰ νὰ ἴσαι παρών, καὶ ὅταν εἶσαι ἀπὼν ἀναγκάζομαι νὰ συνομιλῶ μαζί σου μὲ γράμματα. Ἀλλὰ ἅς μὴ δεχθοῦμε ἐπιπόλαια τὸ νόημα ὅσων λέμε, ἐπειδὴ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς λόγους τους θὰ τοὺς βροῦμε ὅπωςδήποτε ἢ νὰ συνηγοροῦν γιὰ μᾶς ἢ νὰ μᾶς κατηγοροῦν⁴, καὶ ἐγὼ πού μιλῶ τώρα καὶ ὅσοι ἀκοῦνε κατὰ τὴ

4. Ρωμ. 2, 15· 16.

κατὰ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς διαγνώσεως, ὁποτέρως ἂν περὶ αὐτοὺς διατεθῶμεν. Γένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς, τοὺς τε λέγοντάς τι τῶν δεόντων καὶ τοὺς ἀκούοντας, πάντων τῶν θείων ποιητὰς ἀποδειχθῆναι λόγων, καὶ μὴ μόνον ἀκροατὰς ἢ λέκτας, χάριτι ⁵ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν τε καὶ βασιλείαν.

φοβερή ημέρα τῆς κρίσης ανάλογα με τὴ στάση πού θὰ κρατήσομε ἀπέναντί τους. Καὶ μακάρι ὅλοι ἐμεῖς, κι ὅσοι λέμε κάτι ἀπὸ ὅσα χρειάζονται, καὶ ὅσοι ἀκοῦμε, ν' ἀποδειχθοῦμε πραγματοποιιοὶ ὅλων τῶν θείων λόγων καὶ νὰ μὴν εἴμαστε μόνο ἀκροατὲς ἢ κήρυκὲς τους, με τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας, πού μᾶς κάλεσε στὴ δόξα καὶ τὴ βασιλεία του⁵.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Ε'. ΠΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ

Εί ὡς παρόντι μοι συντυγχάνων διὰ τῶν γραμμάτων εὐφραίνεται κατ' ἀλήθειαν ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, ὡς γέγραφε, δῆλον ὡς τοὺς ἐμοὺς ἀποδεχόμενος λόγους πάντως εὐφραίνεται. Ἀποδοχὴ δὲ λόγων ἐστίν, ἢ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ
5 ἀποδεχομένου τοὺς λόγους διάθεσις. Ταύτης δὲ τῆς διαθέσεως ἀπόδειξις ἐστὶν ἀκριβὴς τὸ ἔργον τῆς ἐμφερομένης τοῖς λόγοις δυνάμεως. Οὐκοῦν τῆς περὶ τὸ λέγειν προτροπῆς ἀρραβῶνά μοι παράσχη πιστότατον ὁ ἐμὸς δεσπότης, τὴν αὐτοῦ περὶ τὸ ποιεῖν τὰ λεγόμενα προθυμίαν, καὶ οὐδέποτε κωλύσω, κατὰ τὸ γεγραμ-
10 μένον, τὰ χεῖλη μου τοῦ λέγειν πρὸς αὐτὸν τὰ λυσιτελεῖν αὐτῷ τε κάμοι καὶ ἄλλοις δυνάμενα, καθόσον εἰμὶ δυνατὸς ὑποδέξασθαι τὴν περὶ τὸ νοεῖν τε συνετῶς καὶ εὐσεβῶς λέγειν τὰ νοηθέντα χάριν τοῦ δωρουμένου Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ μὴ ὄνειδίζοντος.

Γενώμεθα τοίνυν, ἠγαπημένε, πρόθυμοι τῶν κατ' ἐντολὴν
15 ἔργων ποιηταί, καὶ φύγωμεν τὴν πλάνην τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ μηδενὶ τῶν ἐν αὐτῷ νομιζομένων τερπνῶν τὴν ψυχὴν καταδήσωμεν. Παρέρχεται γὰρ ὁ κόσμος καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ μαραίνεται, φθορᾶς ὄντα κατὰ φύσιν παραναλώματα. Ταύτην δὲ τὴν περὶ τὰ θεῖα τῶν σωτηρίας ἐφιεμένων τεκμηριοῖ προθυμίαν, οὐ
20 μόνον τὸ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν μῖσος, καὶ ἡ ἀπράγμων διαγωγὴ, ἢ τε τῶν μοχθηρῶν ἀνδρῶν ἀλλοτριώσεις καὶ πρὸς τὰ φθειρόμενα πάντα τῆς ψυχῆς ἀποδιάθεσις, ἢ τε τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἀρετὴν καταφρόνησις καὶ ἡ πρὸς πάντα τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀπατη-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Ε'. ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟ*

Ἄν ὁ εὐλογημένος Δεσπότης μου συνομιλεῖ μαζί μου μὲ τὰ γράμματά μου σὰ νὰ εἶμαι παρῶν κοντά του, ὅπως μοῦ γράφει, κι εὐφραίνεται σὲ ἀλήθεια, εἶναι φανερό ὅτι εὐφραίνεται, ἐπειδὴ ἀποδέχεται ὅπως καὶ ν' ἔναι τοὺς λόγους μου. Κι ἀποδοχή λόγων εἶναι ἢ σύμφωνη μὲ τοὺς λόγους διάθεση αὐτοῦ πού ἀποδέχεται τοὺς λόγους. Τῆς διάθεσης πάλι αὐτῆς ἀκριβῆς ἀπόδειξη εἶναι τὸ ἔργο ὡς ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως πού περιέχεται στοὺς λόγους. Ἄς μοῦ δώσει λοιπὸν ὁ Δεσπότης μου προκαταβολὴ πιστότατη τῆς προτροπῆς τὴν προθυμία του γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν λόγων καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἐμποδίσω τὰ χεῖλη μου, ὅπως λέγει ἡ Γραφή¹, νὰ τοῦ λέγω ὅσα μποροῦν νὰ εἶναι ὠφέλιμα σ' αὐτόν, σ' ἐμένα καὶ στοὺς ἄλλους, ὅσο βέβαια ἐπιτρέπει ἡ δυνάμη μου ν' ἀποδεχθῶ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ κατανοῶ σωστὰ καὶ νὰ μεταδίδω μ' εὐσέβεια ὅσα κατανόησα, πού τὴ δωρίζει σὲ ὅλους γενικά², καὶ δὲν ξεγελαῖ καθόλου.

Ἄς γίνομε λοιπὸν, ἀγαπημένε, πρόθυμοι πραγματοποιιοὶ τῶν ἐντολῶν, κι ἄς ἀποφύγομε τὴν πλάνη τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ, κι ἄς μὴ δεσμεύσομε τὴν ψυχὴ μας σὲ κανένα ἀπὸ τὰ θεωρούμενα καλὰ του. Γιατὶ ὁ κόσμος περνᾷ κι ὅλα ὅσα τὸν ἀποτελοῦν μαραίνονται, ἐπειδὴ εἶναι κατὰ τὴ φύση παραναλώματα τῆς φθορᾶς. Καὶ αὐτὴν τὴν προθυμία γιὰ τὰ θεῖα ὅσων ποθοῦν τὴ σωτηρία τὴν τεκμηριώνει ὄχι μόνο τὸ μίσος τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ζωὴ τῆς ἡσυχίας καὶ ἡ ἀποξένωση ἀπὸ τοὺς μοχθηροὺς, τὸ ἀποτράβηγμα τῆς ψυχῆς ἀπὸ ὅλα τὰ φθειρόμενα καὶ ἡ περιφρόνηση τῆς σάρκας γιὰ χάρη τῆς

* Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸν Σακελλάριο, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ 24ῃ ἐπιστολή.

1. Ψαλμ. 39, 10.

2. Ἰακ. 1, 5.

λῶς τὴν ψυχὴν ὑποσαίνοντα, στερρὰ καὶ ἀνένδοτος ἐγκράτεια,
 δι' ἧς πάσας τε τὰς ἀκολάστους ὀρέξεις μαραίνομεν καὶ τὰς ἀτά-
 κτους κινήσεις τοῦ θυμοῦ κατευνάζομεν, μὴ συγχωροῦντες ἕξαν-
 δραποδισθέντα συνεκφέρεσθαι ταύταις τὸν λογισμόν, καὶ καθά-
 5 περ ἠνίοχον ὑπὸ δυσηνίων ἵππων συναρπασθέντα κατὰ βαρά-
 θρων φέρεσθαι, μηδενὸς ὄντος τοῦ τάσσοντος καὶ ἐπισχεῖν δυνα-
 μένου τὴν ἄλογον τῶν ὑπεζευγμένων ὀρμὴν. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς
 πάντα τοὺς ἀκουσίους πειρασμοὺς ὑπομονὴ καὶ καρτερία, καθ'
 ἦν καὶ πάσχοντες σωματικῶς, ἀπαθεῖς κατὰ ψυχὴν διαμένομεν
 10 καὶ ἀήττητοι, μηδενὶ τῶν τινασσόντων καταβαλλόμενοι, δι' ὧν
 ἀμφοτέρων, ἐγκρατείας τε λέγω τῶν ἐφ' ἡμῖν παθημάτων καὶ
 ὑπομονῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, δοκιμασθέντες, καθάπερ τινὸς σπο-
 ρᾶς θειοτάτης τῶν ἐντολῶν, εὐπρεπεῖς καὶ ὠρίμους προβαλλό-
 μεθα καρποὺς τὰς ἀρετάς, οἶον, φρόνησιν γνωστικὴν κατὰ τε τῆς
 15 ἀγνοίας καὶ τῆς δεισιδαιμονίας, ἀνδρείαν κατὰ τε τῆς δειλίας καὶ
 τῆς προπετοῦς θρασύτητος, σωφροσύνην κατὰ τῆς ἀκολασίας
 καὶ τῆς ἠλιθιότητος, δικαιοσύνην κατὰ τῆς ἀδικίας, λέγω δὲ
 κατὰ τῆς πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, ταπεινοφροσύνην κατὰ τῆς
 ὑπερηφανίας ὀπλίζοντες, συγκατάβασιν κατὰ τῆς ἐπάρσεως
 20 προφέροντες, μετριότητα κατὰ τῆς οἰήσεως, μακροθυμίαν κατὰ
 τῆς ὀλιγοψυχίας, ἡμερότητός τε αὖ πρὸς πάντα καὶ πρᾶότητος
 καὶ τῆς πρὸς τοὺς δεομένους ἰλαρᾶς μεταδόσεως ἀντεχόμενοι,
 φιλοξενίας τε καὶ φιλαδελφίας καὶ φιλανθρωπίας φιλοπόνως
 φροντίζοντες, εἰρήνην τε καὶ ἀγάπην μεταδιώκοντες, ἐν ἧ, καθά-
 25 περ τινὶ πυθμένι τῶν καλῶν, συνάγεται τε καὶ φυλάττεται πάντα
 τὰ τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένα θεόθεν ἀγαθά.

Ταῦτα, δέσποτά μου εὐλογημένε, πᾶς ἐρῶν τῆς τῶν οὐρα-
 νῶν βασιλείας καὶ φεύγειν σπεύδων τῶν ἠπειλημένων τοῖς ἀ-
 μαρτάνουσιν αἰώνιων κολάσεων τὴν πεῖραν, κατὰ δύναμιν πάν-
 30 τως ποιεῖν τε καὶ φυλάττειν ἐπιτηδεύει, τῆς τῶν τοιούτων ἔχων

ἀρετῆς, ἢ σταθερὴ κι ἀνένδοτη ἐγκράτεια πρὸς ὅλα ἐκεῖνα πού με τὶς αἰσθήσεις κολακεύουν ἀπατηλὰ τὴν ψυχὴ, με τὴν ὁποία ἀπομαραίνομε ὅλες τὶς ἀκόλαστες ὀρέξεις καὶ καταπραῦνομε ὅλες τὶς ἄτακτες ἐκρήξεις τοῦ θυμοῦ, ἐπειδὴ δὲν δεχόμεστε νὰ τὶς ἀκολουθεῖ σὰν ἀνδράποδο ὁ λογισμὸς καὶ νὰ τρέχει στὸν γκρεμὸ σὰν ἡνίοχος πού τὸν παρασύρουν δυσκολοκυβέρνητα ἄλογα καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας πού νὰ μπορεῖ νὰ βάλῃ σὲ τάξη καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὸ τρελλὸ ξέσπασμα τῶν ὑποζυγίων. Ὅχι μόνο αὐτὰ λοιπόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ καρτερία μπροστὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀκούσιους πειρασμούς, με τὶς ὁποῖες κι ὅταν ὑποφέρομε σωματικὰ παραμένομε ἀπεθεῖς στὴν ψυχὴ καὶ ἀνίκητοι, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ μᾶς καταβάλλῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα προσπαθοῦν νὰ μᾶς κλονίσουν. Καὶ με τὰ δύο αὐτά, ἐννοῶ με τὴν ἐγκράτεια στὰ πάθη πού ἐξουσιάζομε καὶ με τὴν ὑπομονὴ σὲ ὅλα πού δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας, ἀφοῦ δοκιμαστήκαμε, βγάζομε, σὰν ἀπὸ κάποιο θεϊκότατο σπορεῖο τῶν ἐντολῶν, ὠραίους καὶ ὠριμους καρπούς τὶς ἀρετές. Ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴ φρόνησι τὴ γνωστικὴ ἐναντίον τῆς ἄγνοιας καὶ τῆς δεισιδαιμονίας· τὴν ἀνδρεία κατὰ τῆς δειλίας καὶ τῆς ἀσυγκράτητης θρασύτητας· τὴ σωφροσύνη κατὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἡλιθιότητος· τὴ δικαιοσύνη κατὰ τῆς ἀδικίας, ἐννοῶ κατὰ τῆς πλεονεξίας εἰς βᾶρος τῶν ἄλλων· τὴν ταπεινοφροσύνη κατὰ τῆς ὑπερηφάνειας· προβάλλοντας ἀκόμα τὴ συγκατάβασι κατὰ τῆς ἔπαρσις· τὴ μετριοφροσύνη κατὰ τῆς φαντασίας· τὴ μακροθυμία κατὰ τῆς ὀλιγοψυχίας· ἐπιδείχνομε ἀκόμα τὴν ἡμερότητα πρὸς ὅλους καὶ τὴν πραότητα καὶ τὴ χαρούμενη μετάδοσι σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη· ἀσκοῦμε ἀκούραστα γιὰ τὴ φιλοξενία τὴ φιλαδελφία καὶ τὴ φιλανθρωπία· ἐπιδιώκομε τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀγάπη, με τὴν ὁποία, σὰν σὲ κάποιο θησαυροφυλάκιο, συνάγονται καὶ φυλάγονται ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού δώρησε ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους.

Αὐτά, εὐλογημένε κύριέ μου, καθένας πού ποθεῖ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἐπιδιώκει νὰ ξεφύγῃ τὶς αἰώνιες τιμωρίες πού ἀπειλοῦν ὅσους ἁμαρτάνουν, προσπαθεῖ με κάθε τρόπο κατὰ τὴ δύναμή του νὰ κάνει καὶ νὰ φυλάγῃ, ἔχοντας βοηθὸ γιὰ τὴ φύλα-

φυλακῆς ἀρωγόν, τοῦ τε θανάτου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀδηλίας, λίας, τὴν ἄληστον μνήμην, τῆς τε μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς ἔρη-μώσεως, μηδὲν ἄλλο συνεπαγομένης ἑαυτῇ, πλὴν τῆς ἐπὶ τοῖς αὐτῇ κακῶς πεπραγμένοις ἐστηγμένης συνειδήσεως καὶ τῆς
 5 πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸν ἀέρα τοῦτον γενησομένης τῶν πονηρῶν πνευμάτων φοβερᾶς ἐρεύνης τὴν ἔννοιαν, τῆς ἐν τῷ ἄδῃ νῦν πικρᾶς καὶ ἀφεγγοῦς τῶν ψυχῶν κατακλείσεως τὴν ἐνθύμησιν, τῆς ἐπὶ τοῦ δικαίου Κριτοῦ καὶ τῶν οὐρανίων Δυνάμεων ἐπὶ τῇ φανερώσει τῶν κρυπτῶν αἰσχύνης τὴν προσδοκίαν, τῆς πασῶν
 10 βαρυτέρας τῶν ἠπειλημένων τοῖς ἁμαρτάνουσι κολάσεων. Ταῦτα, καὶ τούτων πλείονα, καὶ ἤδη κατὰ δύναμιν γέγραφα, καὶ γράφων οὐ παύσομαι, καθ' ὅσον οἶός τέ εἰμι, τὸν πρὸς τὸν ἐμὸν ἠγαπημένον δεσπότην πόθον ἔχων τῶν τοιούτων λόγων ἐκβιβαστήν.

15 Ἄλλὰ νήψωμεν καὶ γρηγορήσωμεν περὶ τὴν ἑαυτῶν φυλακὴν, εὐλογημένε, μήπως πλέον κατακριθῶμεν, ὡς εἰκῆ καὶ μάτην τὰ θεῖα λέγοντες μόνον καὶ ἀκούοντες. Ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν λόγων τῷ Θεῷ λόγον ὑφέξομεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐγώ τε ὁ τούτους λέγων, καὶ οἱ τούτων ἀκούοντες, ἐὰν ἀργοὺς παντελῶς καὶ ἀκάρπους αὐτοὺς καταλείψωμεν. Γένοιτο δὲ μᾶλλον
 20 πάντας ἡμᾶς, πᾶσιν ἐπαγάλλεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς θείων καὶ σωτηρίων θελημάτων ποιητὰς ἀποφανθῆναι, εὐχαῖς καὶ πρεσβεΐαις τῆς πανενδόξου καὶ παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ξή τους τὴν ἄγρυπνη μνήμη τοῦ θανάτου καὶ τὸν ἄδηλο ἐρχομό του, καὶ ἐπίσης τὴν ἐρημιὰ τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν ἔξοδό της, ποὺ δὲν παίρνει μαζί της τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κηλιδωμένη συνείδησή του ἀπὸ τὶς κακὲς πράξεις του³ καὶ τὴν ἔγνοια τῆς φοβερῆς ἐξέτασης ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα ποὺ θὰ τοῦ γίνεῖ σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἀέρα· τὴν ἐνθύμηση τῆς ὀδυνηρῆς καὶ σκοτεινῆς ἔγκλεισης τῶν ψυχῶν στὸν ἄδη· τὴν προσδοκία τῆς ντροπῆς γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν κρυφῶν μπροστὰ στὸν δίκαιο κριτὴ καὶ τὶς οὐράνιες δυνάμεις, ποὺ εἶναι ἢ βαρύτερη ἀπὸ ὅλες τὶς τιμωρίες ποὺ ἀπειλοῦν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Αὐτὰ καὶ περισσότερα, καὶ ὡς τώρα σοῦ ἔχω γράψει καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ γράφω στὸ μέλλον, ὅσο ἔχω τὴ δύναμη καὶ ἔχω τὸν πόθο γιὰ τὸν ἀγαπημένο μου Δεσπότη ποὺ μὲ κάνει νὰ πραγματοποιῶ αὐτοὺς τοὺς λόγους.

Ἄλλὰ ἐμπρὸς ἃς ἀνανήψομε καὶ ἃς μείνομε ἄγρυπνοι, εὐλογημένε, γιὰ νὰ προφυλάξομε τὸν ἑαυτό μας, μήπως ἐπισύρομε μεγαλύτερη καταδίκη, μὲ τὸ νὰ λέμε καὶ ν' ἀκοῦμε τὰ θεῖα γιὰ νὰ περναῖ ἢ ὥρα. Ἐπειδὴ καὶ γι' αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια θὰ εἴμαστε ὑπόλογοι στὸν Θεὸ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσης⁴, καὶ ἐγὼ ποὺ τὰ λέγω καὶ αὐτοὶ ποὺ τ' ἀκοῦνε, ἂν τ' ἀφήσομε τελείως ἀδρανῆ καὶ ἄκαρπα. Ἄλλὰ μακάρι ὅλοι ἐμεῖς νὰ νιώθομε ἀγαλλίαση γιὰ ὅλους τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ ν' ἀποδειχθοῦμε ποιητὲς τῶν θείων καὶ σωτήριων θελημάτων ποὺ περιέχουν, μὲ τὶς εὐχὲς καὶ τὶς πρεσβεῖες τῆς πανένδοξης καὶ Παναγίας Δέσποινας μας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ὅλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

---

3. Ἰούδα 23.

4. Ρωμ. 14, 12.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Σ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΙΩΤΑΤΟΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΝ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΑΣΩΜΑΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Η ΨΥΧΗ

Τὸ τίμιον τῆς ὑμετέρας ἐπ' ἀρετῇ τελειότητος δεξάμενος γράμμα, πάσης μεγαλοφυοῦς μετριοφροσύνης ὠραϊσμένον, ἠγάσθην τε ὁμοῦ καὶ ἐξέστην, πῶς τε ὁ αὐτὸς διανοούμενος ἐν ἀμφοτέροις, σαυτῷ καθέστηκας ὁμοιος, μήτε τῷ ὑψηλῷ ἀπρόσιτος, μήτε τῷ ταπεινῷ καταφρονούμενος. Ἐν γὰρ ἀρετῆς εἶδος, σοφῶς σαυτῷ ἐξ ἀμφοῖν κερασάμενος, ἑκατέρω ποιεῖς παραδόξως ἐνθεωρεῖσθαι τὸ ἕτερον· τῷ ταπεινῷ μὲν τὸ ὑψηλόν, τῷ ὑψηλῷ δὲ τὸ ἔμπαλιν τὴν ταπείνωσιν. Διὸ δὴ, δοῦλε Θεοῦ, ἀπαιτήτως σου δέχομαι τὸ ἐπίταγμα, φυσικώτερον ἀποδειῖξαι κε-
10 λεῦθον, γραφικῆς καὶ πατρικῆς μαρτυρίας χωρὶς, εἴ ἔστι κτίσμα ἀσώματον ἢ ψυχὴ. Ταῖς ὑμετέραις πάλιν θαρρῶν τῆς διδασκαλίας ψεκάσιν, αἷς με διαφόρως ἀγνοίᾳ φρυγόμενον ἐδρόσισας.

Τίνες δὲ οὗτοι ὑπάρχουσιν οἱ κτίσμα ἀσώματον μὴ εἶναι διαβεβαιούμενοι, καὶ τίσι τούτοις ταῖς ὑμετέραις τῶν λόγων ἀ-
15 ληθείαις ἀνυπάρκτοις ἀναπλασμοῖς ἀντιπίπτοντες; Πῶς δέ, εἰ μὴ τοῦ δέοντός εἰσι φιλονεικότεροι, τῷ ὑμετέρῳ οὐκ ἐδυσωπήθησαν ἐπιχειρήματι, παντὸς εἰς ἄκρον οὕτως ἀντιπτωτικοῦ λόγου πόρρω τυγχάνοντι; Καὶ ἵνα μοι μᾶλλον καθ' ὁδὸν ὁ περὶ τούτου λόγος προῖη, αὐτὸ ὑμῶν ὡς τῆς ἀληθείας σύμμαχον ἀκατα-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Σ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΙΩΤΑΤΟ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΩΑΝΝΗ*

ΓΙΑ ΤΟ ΟΤΙ Η ΨΥΧΗ ΕΙΝΑΙ ΑΣΩΜΑΤΗ

Τὸ σεβαστὸ γράμμα τῆς τελειότητάς σας στὴν ἀρετὴ, ἀφοῦ ἔλαβα στολισμένο μὲ ὅλη τὴ μεγαλόπρεπη μετριοφροσύνη, θαύμασα καὶ ξαφνιάστηκα μαζί, πῶς ὡς πρὸς καὶ τὰ δύο, ἐνῶ σκεφτόσουν ὁ ἴδιος, παρέμεινες ὁ ἑαυτός σου ὁ ἴδιος· οὔτε δηλαδὴ ἦσουν ἀπλησίαστος στὸ ὕψος τῆς σκέψης σου, οὔτε ἀξιοπεριφρόνητος στὴν ταπεινότητά σου, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀνέμξες καὶ τὰ δύο μὲ σοφία, ἔκανες ἓνα εἶδος ἀρετῆς πού νὰ θεωρεῖται στὸ ἓνα κατὰ τρόπο παράδοξο τὸ ἄλλο, μέσα στὸ ταπεινὸ τὸ ὑψηλὸ καὶ ἀντίθετα στὸ ὑψηλὸ ἢ ταπείνωση. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, δέχομαι χωρὶς καμμιὰ ἔνστασι τὴν παραγγελία σου, πού μου ζητεῖς ν' ἀποδείξω μὲ φυσικὰ ἐπιχειρήματα μόνο, χωρὶς τὴ μαρτυρία τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων, ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι κτίσμα ἀσώματος. Παίρνω πάλι θάρρος ἀπὸ τὶς δικές σας δροσοστάλες τῆς σοφίας πού μὲ δρόσισαν μέσα στὴν ξεραῖλα τῆς ἀγνοιάς μου.

Ποιοὶ εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ πού βεβαιώνουν ὅτι δὲν ὑπάρχει κτίσμα ἀσώματος καὶ μὲ ποιά ἀνυπόστατα ἀναπλάσματα ἀντιμετωπίζουν τὶς ἀλήθειες τῶν λόγων σας; Καὶ πῶς, ἂν δὲν εἶναι πιὸ ἐριστικοὶ ἀπὸ ὅ,τι πρέπει, δὲν φοβήθηκαν τὴ δική σας ἐπιχειρηματολογία, πού εἶναι πέρα ὡς πέρα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐμβέλεια κάθε ἀντιρητητικοῦ λόγου; Καὶ γιὰ νὰ μὴν τραβᾷ ἀκόμα σὲ μᾶκρος ὁ λόγος μου γι' αὐτό, θ' ἀρχίσω τὴν ἀπόκρουσή μου μὲ τὴ δική σας ἀκατα-

* Ἐπίσκοπος Κυζίκου, στὸν ὁποῖο ἐγγράφονται τὰ «ἐρωτήματα πρὸς Γρηγορίον», κατὰ τῶν Ὁριγενιαστῶν, πού δίδασκαν 'μὴ εἶναι κτίσμα ἀσώματος'.

γώνιστον σοφὸν ἐπιχείρημα, τῶν οἰκείων ἀπαρχὴν ποιήσομαι, ὡς ἐφοδικοῖς τοῖς ὑμετέροις ἐναβρυνόμενος.

α'. Εἰ τὸ σῶμα τῆ οἰκεία φύσει ἀκίνητον, σῶμα δὲ καὶ ἡ ψυχὴ, εἰ καὶ τὸ λεπτομερέστατον, ὡς φασι, καθὸ σῶμα, οὐ κινήθησεται. Καὶ εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, πόθεν ἡμῖν ἡ κίνησις; Καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον, ἕως οὗ ἔλθωμεν εἰς ἀσώματον κτίσμα. Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ φήσουσι κατὰ πρῶτον λόγον ἡμᾶς κινεῖσθαι, ἐπειδὴ τὰς πλείους ἡμῶν κινήσεις ἀτόπους ἐπίσταμαι καὶ αἰσχράς, αἷτιον πάντως ἐξ ἀνάγκης καὶ τούτων ἀποφανοῦνται τὸ Θεῖον.

10 β'. Ἄλλο. Καὶ πάλιν, εἰ πᾶσα καὶ ὅπωςδὴποτε οὐσα σωματικὴ ὑπαρξίς κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον, τῷ ποσῷ τε καὶ τῷ ποιῷ διειλημμένη, ἐν ὄγκῳ καὶ εἴδει, καὶ ἐπιφανείᾳ καὶ σχήματι, τὴν περὶ ἑαυτῆς περατοῖ θεωρίαν, ὡς ἀναγκαίοις διειλημμένη πέρασιν (οὐ γάρ τι τούτων ἐκτὸς ἔχοι φαντάζεσθαι ὁ ταύτην διε-
15 ρευνόμενος), σῶμα δὲ καὶ ἡ ψυχὴ, ἢ ἐκ τούτων ἢ ταῦτα ἢ τινα ἢ τούτων τι ἢ τούτοις ἢ τισιν ἢ τινι τούτων περιγραπτὸς πάντως ἐστίν, ἀλλὰ μὴν οὔτε ἐκ τούτων, οὔτε ταῦτα, οὔτε τινά, οὔτε τι τούτων, οὔτε τούτοις, οὔτε τισίν, οὔτε τινὶ τούτων ἐστὶ περιγραπτός· οὐκ ἄρα σῶμα ἢ ψυχὴ.

20 γ'. Ἄλλο. Εἰ τοίνυν αὐτοῖς εἶναι μὴ ἀμφιβέβληται ἡ ψυχὴ, οὐσα δὲ οὐδὲν ὑπάρχει ὧν καταλαμβάνει ἡ ἐννοία, ἐξ ὧν ἢ ἀ ὑπάρχει τὰ σώματα· οὐ χρῶμα, οὐ σχῆμα, οὐκ ἀντιτυπία, οὐ βάρος, οὐ πηλικότης, οὐχ ἢ εἰς τρία διάστασις, καὶ ἀπλῶς δλωσ οὐδὲν οὐσα τῶν περὶ τὴν σωματικὴν φύσιν καταλαμβανομένων, ἢ
25 μηδὲν οὐσα τούτων, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος, ἀσώματος ἐστὶ πάντως, εἴπερ ἐστίν.

μάχητη ἐπχειρηματολογία, γιατί εἶναι σύμμαχος τῆς ἀλήθειας, καί χαίρομαι καί καμαρώνω, γιατί χρησιμοποιοῦ δικά σας ἐφόδια.

1. Ἐάν τὸ σῶμα εἶναι ἀκίνητο ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ ἂν σῶμα εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ, ἂν καὶ τὸ λεπτομερέστερο, ὅπως λένε, ὡς σῶμα ποῦ εἶναι δὲν θὰ κινηθεῖ. Καὶ ἂν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἔτσι, ἀπὸ ποῦ ἐμεῖς κινούμαστε; Καὶ τοῦτο ἅς γίνει ἐπ' ἄπειρο, ἕως ὅτου φτάσομε σὲ ἓνα ἀσώματο κτίσμα. Καὶ ἂν μᾶς ποῦν ὅτι κινούμαστε ἀπὸ τὸ Θεὸ κατὰ πρῶτο λόγο, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι οἱ περισσότερες κινήσεις μας εἶναι ἀτοπες καὶ αἰσchrές, αἴτιο ὅπωςδὴποτε καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν θὰ νοοῦν ὑποχρεωτικὰ τὸ Θεῖο.

2. Ἄλλο ἐπιχείρημα. Καὶ πάλι, ἂν κάθε ὅποιαδὴποτε, ὅπως καὶ νὰ εἶναι σωματικὴ ὑπαρξὴ σύμφωνα μὲ τὸν ἀληθινὸ τῆς λόγου ποῦ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ ποσὸ καὶ τὸ ποιὸ, στὸν ὄγκο καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἐποφάνεια καὶ τὸ σχῆμα περατώνει τὴν ἀντίληψή μας γι' αὐτήν, ἐπειδὴ περιλαμβάνεται σὲ ὑποχρεωτικὰ πέρατα, γιατί ὅποιος τὴν ἐραυνᾷ δὲν μπορεῖ τίποτε δικὸ τῆς νὰ τὸ φανταστεῖ ἔξω ἀπὸ αὐτά, καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι σῶμα ποῦ, ἢ προέρχεται ἀπὸ αὐτά ἢ εἶναι αὐτά, ἢ κάποια ἀπὸ αὐτά, ἢ κάποιο ἀπὸ αὐτά, εἶναι ὅπωςδὴποτε περιγραπτὴ ἢ ἀπὸ αὐτά, ἢ ἀπὸ κάποια ἀπὸ αὐτά, ἢ ἀπὸ κάποιο ἀπὸ αὐτά. Ὅμως οὔτε ἀπὸ αὐτά ἀποτελεῖται, οὔτε εἶναι αὐτά, οὔτε μερικὰ ἢ κάποιο ἀπὸ αὐτά, οὔτε εἶναι περιγραπτὴ ἀπὸ αὐτά, οὔτε ἀπὸ μερικὰ ἢ ἀπὸ κάποιο ἀπὸ αὐτά. Ἐὰν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι σῶμα.

3. Ἄλλο. Ἐάν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία γι' αὐτοὺς ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει, καὶ ἀφοῦ ὑπάρχει, δὲν εἶναι κανένα ἀπὸ ὅσα συλλαμβάνει ἡ διάνοιά μας, ἀπὸ τὰ ὅποια προέρχεται, ἢ τὸ ὅποιο εἶναι τὰ σώματα, οὔτε χρῶμα, οὔτε σχῆμα, οὔτε σκληρότητα, οὔτε βάρος, οὔτε μέγεθος, οὔτε ἡ τριπλῆ διάσταση, καὶ γενικὰ δὲν εἶναι ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ ὅσα χαρακτηρίζουν τὴ σωματικὴ φύση. Αὐτὴ ποῦ δὲν εἶναι τίποτε ἀπὸ αὐτά, ὅπως ἔδειξε ὁ λόγος μας, θὰ εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀσώματη, ἐφόσον πράγματι ὑπάρχει.

δ'. Ἄλλο. Ἐτι, εἰ πᾶσα συστολή καὶ διαστολή καὶ τομὴ τῶν σωμάτων ἐστὶ, τὸ δὲ πάσης συστολῆς καὶ διαστολῆς καὶ τῆς οἰασοῦν τομῆς ἐλεύθερον, πάντως ἄσώματον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἄσώματος, ὡς τούτων πάντων παντελῶς ἀνεπίδεκτος.

ε'. Ἄλλο. Εἰ πάσης τῆς σωματικῆς οὐσίας, εἷς τε τὸ ἔμψυχον καὶ τὸ ἄψυχον διηρημένης, σῶμα δὲ καὶ ἡ ψυχὴ, ἢ ἔμψυχον ἢ ἄψυχον ἐστὶ πάντως. Ἄλλ' εἰ μὲν ἔμψυχον, διὰ ψυχούσης πάντως ἢ οὐσίας ἢ δυνάμεως, ἦτοι συμβεβηκότος, ψυχωθήσεται. Ψυχὴν δὲ ψυχοῦσθαι λέγειν, ὡσπερ καὶ φῶς φωτίζεσθαι, ἢ θερμαίνεσθαι τὸ πῦρ, παντελῶς καταγέλαστον. Καὶ εἰ μὲν οὐσίαν ψυχοῦν τὴν ψυχὴν εἶπωμεν, ἢ σῶμα ἢ ἄσώματον αὐτὴν πάλιν λέξομεν. Καὶ εἰ μὲν σῶμα, τὰς αὐτὰς ἀεὶ τῶν λογισμῶν ἀτόπους ἐξ ἀτόπων ἐφόδους ὁ περὶ τούτου δέξεται λόγος, μέχρις οὗ ἄσώματον τὴν ψυχὴν εἶναι συνδιομολογηθῆ. Εἰ δὲ δύναμιν, ἦτοι ποιότητα, ψυχοῦν τὴν ψυχὴν εἶπωμεν, τῆς οὐσίας ζωοποιητικόν τε καὶ κινητικόν, τὸ ἀκούσιον ἐστὶ καὶ ἀνυπόστατον. Πρὸς τό, καὶ ἐναλλάξ καὶ παρὰ φύσιν τὴν κατὰ τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι εἶναι διαφορὰν, εἶπερ τοῦ σώματος ἄρχειν κατὰ φύσιν δημιουργηθεῖσα ἡ ψυχὴ, ὡς ἄσώματος οὐσία, ὡς σῶμα κατ' αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ μὴ κατ' οὐσίαν ὄντος, τῆς κατὰ τὸ ποιὸν λέγω δυνάμεως, ἀρχθῆσεται, ἢ κατ' οὐσίαν οὐσά τε καὶ ὑφεστῶσα, καὶ τὴν κοινὴν πάντων πρόληψιν. Εἰ δὲ ἄψυχον αὐτὴν εἶπωμεν σῶμα, ἀναίσθητον καὶ ἀφαντασίαστον, ἀλογόν τε καὶ ἀδιανόητον ἐστὶ. Ἄλλὰ μὴν ταῦτα πάντα περὶ τὴν ψυχὴν καὶ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐστὶ καὶ ὄραται· οὐκ ἄρα σῶμα ἢ ψυχὴ. Σῶμα μὲν γὰρ ἔχειν τοῦτο αὐτὴν ἑτεροούσιον, καλῶς εἰδότες λέγειν οὐ παραιτούμεθα, σῶμα δὲ αὐτὴν εἶναι ἀποφαίνεσθαι, ὡς θρασύτατόν τε ἅμα καὶ ἀπαιδευτότατον, παντελῶς ἀποφεύγομεν, πολὺ διαφέρειν τοῦ ἔχειν τὸ εἶναι οὐκ ἀγνοοῦντες.

ζο. Εἰ δὲ ὅτι ἄσώματον λέγουσι τὸ Θεῖον, τὸν μὴ ὄντα φοβού-

4. "Αλλο. Ἀκόμα, ἂν κάθε συστολή καὶ διαστολή καὶ τομή εἶναι γνῶρισμα τῶν σωμάτων, καὶ ὅποιο εἶναι ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε συστολή καὶ διαστολή καὶ ὅποιαδήποτε τομή εἶναι ὅπωςδήποτε ἀσώματο, ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι ἀσώματη, ἐπειδὴ δὲν ἐπιδέχεται κανένα ἀπολύτως ἀπὸ αὐτά.

5. "Αλλο. Ἄν κάθε σωματικὴ οὐσία διαιρεῖται σὲ ἔμψυχο καὶ ἀψυχο, καὶ σῶμα εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ, θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε ἢ ἔμψυχο ἢ ἀψυχο. Ἀλλὰ, ἂν εἶναι ἔμψυχο, θὰ ἐμψυχωθεῖ ὅπωςδήποτε ἢ ἀπὸ οὐσία ἢ ἀπὸ δύναμη ποὺ ἐμψυχώνει, δηλαδή ἀπὸ κάποιο συμβεβηκός. Τὸ νὰ λέμε ὅμως ὅτι ἡ ψυχὴ παίρνει ψυχὴ, ὅπως καὶ ὅτι τὸ φῶς φωτίζεται, εἶναι τελείως καταγέλαστο. Καὶ ἂν βέβαια ποῦμε ὅτι κάποια οὐσία ἐμψυχώνει τὴν ψυχὴ, θὰ τὴν ποῦμε πάλι ἢ σῶμα ἢ ἀσώματη. Καὶ ἂν τὴν ποῦμε σῶμα, ὁ λόγος αὐτὸς θὰ δεχθεῖ πάντοτε τὶς ἴδιες ἄτοπες ἀπὸ ἄλλες ἄτοπες ἐφόδους τῶν λογισμῶν, ἕως ὅτου γίνεи παραδεκτὸ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀσώματη. Ἄν τὴν ποῦμε δύναμη, δηλαδή κάποια ποιότητα ποὺ ἐμψυχώνει τὴν ψυχὴ, τὸ ζωοποιητικὸ καὶ κινητικὸ τῆς οὐσίας θὰ εἶναι τὸ ἀκούσιο καὶ ἀνυπόστατο. Ἄν προστεθεῖ ὅτι καὶ κατ' ἐναλλαγὴ καὶ παρὰ φύσιν ὑπάρχει ἡ διαφορὰ κατὰ τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, τότε ἐφόσον ἔχει δημιουργηθεῖ ἡ ψυχὴ κατὰ τὴ φύσιν νὰ ἄρχει στὸ σῶμα ὡς ἀσώματη οὐσία, τότε, σύμφωνα μ' αὐτούς, ὡς σῶμα θὰ ἄρχεται ἀπὸ αὐτὸ ποὺ δὲν ὑπάρχει κατὰ τὴν οὐσία (ἐννοῶ τὴ δύναμη ποὺ εἶναι ποιότητα), αὐτὴ ποὺ ἔχει ὑπαρξὴ καὶ ὑπόστασις σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία καὶ τὴν κοινὴ γνῶμιν ὄλων. Ἄν τὴν ποῦμε ἀψυχο σῶμα, θὰ εἶναι χωρὶς αἴσθησις καὶ χωρὶς φαντασία, χωρὶς λόγο καὶ νόησις. Ὅμως ὅλα αὐτὰ σχετικὰ μὲ τὴν ψυχὴ καὶ μέσα στὴν ψυχὴ, καὶ ὑπάρχουν καὶ τὰ νοοῦμε. Ἄρα ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι σῶμα. Ὅτι βέβαια αὐτὴ ἔχει αὐτὸ τὸ ἑτερούσιο σῶμα, ὁρθὰ τὸ γνωρίζομε καὶ δὲν παύομε νὰ τὸ λέμε, νὰ λέμε ὅμως ὅτι αὐτὴ εἶναι σῶμα, τὸ ἀποφεύγομε τελείως, γιατί εἶναι ἀπέραντη θρασύτητα καὶ ἀπαιδευσία. Δὲν ἀγνοοῦμε ὅτι τὸ νὰ εἶναι διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει.

Ἄν πάλι, ἐπειδὴ λένε ἀσώματη τὴ θεότητα, φοβούμενοι φόβο

μενοι φόβον, ἀσώματον εἶπεῖν τὴν ψυχὴν οὐ καταδέχονται, ἵνα μὴ εἰς ἴσον αὐτὴν τῷ Θεῷ ἐνέγκωσι, καὶ τὰ λοιπὰ ἡμῶν περικοπέτωσαν, ἵν' ἢ αὐτοῖς τῆς ἀπονοίας τέλειον τὸ ἀγώνισμα, ὅσα ἐκ Θεοῦ ὡς μετέχοντες, ἢ Θεὸς ἐξ ἡμῶν, ὡς ἐνεργῶν καὶ διδούς
 5 ἢ μεταδιδούς, προσηγορεύθημεν, ἢ παρ' ἡμῶν προσηγορεύθη Θεός. Τίνα δὴ λέγω ταῦτα; Τὸ εἶναι, τὸ ζῆν, τὸ φωτίζεσθαι, τὸ ἀγαθύνεσθαι, τὸ λογίζεσθαι, τὸ νοεῖν· τὰ μὲν διὰ τὴν οὐσίαν, τὰ δὲ διὰ τὴν κίνησιν, ἤτοι γνώμην καὶ διάθεσιν. Ὅντες γὰρ λεγόμεθα, καὶ ζῶντες, καὶ φῶτες, καὶ ἀγαθοί, καὶ νοεροί, καὶ λογι-
 10 κοί. Τὸν τε Θεὸν ὁμοίως ὄντα, καὶ ζῶντα, καὶ φῶς, καὶ ἀγαθόν, καὶ νοῦν, καὶ λόγον ὀνομάζομεν, εἴτε ὡς ἐξ αἰτίου ὄντες ταῦτα καὶ καλούμενοι, εἴτε ὡς ἐνεργούμενοι, ἐκ τῶν ἡμετέρων τοῦτο τὸ Θεῖον προσαγορεύοντες. Τίς οὖν ὁ λόγος αὐτοῖς, ταῦτα μὲν πάντα πρὸς ἑτέροις πολλοῖς εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ ὀνομάζεσθαι,
 15 ἀσώματον δὲ μηκέτι, ὃ τί περ τὸ Θεῖον; Ὡς δέον, ἢ μὴ λέγεσθαι ἡμᾶς ταῦτα, διότι τὸ Θεῖον ἢ τὸν Θεὸν ταῦτα μὴ ὀνομάζεσθαι, ὃ τί περ καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐσμὲν ταῦτα καὶ ὀνομαζόμεθα, οὐχ ὡς ταυτὸν τῷ Θεῷ διὰ ταῦτα ὄντες, ἀλλ' ὡς πρὸς αἴτιον αἰτιατόν, ἢ μετέχον πρὸς μετεχόμενον, ἢ ὑπαρξιν πρὸς αἰτίαν.
 20 Οὐδὲ συγκριτικῶς ἢ συνωνύμως, ὡς ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων, ἀλλ' ὁμωνύμως καὶ οἷον εἶπεῖν μεθεκτῶς, τῶν πραγμάτων κατὰ τὸ ἄπειρον ἀλλήλων τῇ φύσει διεστηκότων· εἰ μὴ τῷ φίλον, ὡς ἀληθῶς, τὸ Θεῖον εἶπεῖν, καὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ πρᾶγμα.

Ποῦ δὲ λοιπόν, κατ' αὐτοὺς πάλιν, εἰ δοθείη τὴν ψυχὴν εἶναι
 25 σῶμα, ὃ τοῦ κατ' εἰκόνα ἡμῖν διασωθήσεται λόγος, εἰ μὴ διὰ πάντων ἔχειν φαιμέν τὴν ψυχὴν τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιότητα; Ὡσπερ γὰρ τοῦ νοεροῦ νοεράν, καὶ τοῦ ἀθανάτου, ἀφθάρτου τε καὶ ἀοράτου, τὴν ἐν τούτοις γνωριζομένην εἰκόνα ὀνομάζομεν.

άνυπαρκτο, δὲν συγκατατίθεται νὰ ποῦνε ἀσώματα τὴν ψυχὴν, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἐξισώσουν μὲ τὸν Θεό, γιὰ νὰ εἶναι τέλειο τὸ ἀγώνισμα τῆς ἀνοησίας τους, ἃς περικόψουν καὶ τὰ ἄλλα δικά μας, ὅσα προσαγορευθήκαμε ὅτι τὰ μετέχομε ἀπὸ τὸν Θεό, ἢ ὁ Θεὸς προσαγορεύθηκε ὅτι μετέχει ἀπὸ μᾶς, ἐπειδὴ ἐνεργεῖ ὅσα ἐνεργεῖ καὶ παρέχει καὶ μεταδίδει. Ποιὰ λέγω ὅτι εἶναι αὐτά; Τὸ νὰ ὑπάρχομε, νὰ ζοῦμε, νὰ φωτιζόμαστε, νὰ δείχνομε καλωσύνη, νὰ λογικευόμαστε, νὰ σκεφτόμαστε ἄλλα ἐξαιτίας τῆς οὐσίας μας, ἄλλα ἐξαιτίας τῆς κίνησης, δηλαδή τῆς γνώμης καὶ τῆς διάθεσης. Γιατὶ λεγόμαστε ὅτι ὑπάρχομε καὶ ζοῦμε καὶ ὅτι εἴμαστε φῶτα καὶ ἀγαθοὶ καὶ νοεροὶ καὶ λογικοί. Ἐπίσης καὶ τὸν Θεὸν τὸν ὀνομάζομε αὐτὸ πού ὑπάρχει καὶ ζεῖ καὶ εἶναι φῶς καὶ ἀγαθὸς καὶ νοῦς καὶ λόγος. Καὶ εἴμαστε καὶ καλούμαστε αὐτὰ εἴτε ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι τὸ αἶτιο, εἴτε, ἐπειδὴ τὰ ἐνεργοῦμε ὅλα αὐτά, ἀπὸ τὰ δικά μας ἀποδίδομε αὐτὲς τὶς προσαγορεύσεις καὶ στὸ Θεῖο. Ποιὸ λόγο λοιπὸν ἔχουν αὐτοί, ὥστε νὰ εἶναι ὅλα αὐτὰ ἢ ψυχὴ καὶ ἔτσι νὰ προσαγορεύεται, ὄχι ὅμως καὶ ἀσώματη, ἐπειδὴ ἀσώματο εἶναι τὸ Θεῖο; Τὸ πρέπον θὰ ἦταν ἢ νὰ ἔχομε ἐμεῖς αὐτὲς τὶς προσηγορίες, διότι τὶς ἔχει τὸ Θεῖο, ἢ νὰ μὴ λέγεται μὲ αὐτὲς ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ὀνομαζόμαστε κι ἐμεῖς. Ἄλλ' ὅμως καὶ τὰ ἔχομε ὅλα αὐτὰ καὶ ὀνομαζόμαστε. Ὁχι γιατί χάρη σ' αὐτὰ εἴμαστε τὸ ἴδιο μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ὅπως τὸ αἰτιατὸ σὲ σχέση μὲ τὴν αἰτία, ἢ αὐτὸ πού μετέχει σὲ σχέση μὲ τὸ μετεχόμενο, ἢ ἡ ὑπαρξὴ σὲ σχέση μὲ τὴν αἰτία. Οὔτε τὰ ἔχομε καὶ λεγόμαστε μὲ σύγκριση μ' αὐτὸν καὶ μὲ τὴν ἴδια ἔννοια, ὅπως γίνεται μὲ τὰ ὁμοούσια, ἀλλὰ ἀπλῶς μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ σὰ νὰ λέμε κατὰ μέθεξιν, ἐνῶ τὰ πράγματα διαφέρουν ἄπειρα μεταξὺ τους κατὰ τὴ φύσιν· κι αὐτό, γιὰ νὰ μὴν ὀνομάσομε τὸν Θεὸν μ' αὐτὰ πού πραγματικὰ ἀγαπᾶ, αὐτὸς πού εἶναι πάνω ἀπὸ φύσιν καὶ πρᾶγμα.

Ποῦ λοιπὸν, σύμφωνα μ' αὐτοὺς πάλι, ἂν δεχθοῦμε ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι σῶμα, θὰ διασωθεῖ σ' ἐμᾶς ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ κατ' εἰκόνα, ἂν δὲν δεχθοῦμε ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει σὲ ὅλα ὁμοιότητα μὲ τὸ ἀρχέτυπο; Γιατί, ὅπως ὀνομάζομε εἰκόνα νοερῆ τοῦ νοεροῦ, καὶ τοῦ ἀθάνατου καὶ ἀφθαρτου καὶ ἀόρατου ἐκείνην πού ἀναγνωρί-

οὕτω δὴ καὶ τοῦ ἀσωμάτου, ἀσώματον λέγοντες, ὡς πάντα τε
 ὄγκον καὶ πᾶσαν ὁμοίως διαφεύγουσαν διαστηματικὴν καταμέ-
 τρησιν, ἄλλο τι πάλιν αὐτὴν παρ' ἐκεῖνο, κατὰ τὴν τῆς φύσεως
 ιδιότητα λέγομεν. Ἐπεὶ οὐκ ἔτι ἂν εἶη εἰκῶν, ἀλλ' ἀπαράλλακτος
 5 ταυτότης. Ἐν οἷς δὲ ἐν τῇ ἀκτίστῳ καὶ ἀτρέπτῳ καὶ ἀνάρχῳ φύ-
 σει ἐκεῖνο καθορᾶται, ἐν τοῖς αὐτοῖς τὴν κτιστὴν λογικὴν φύσιν,
 οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δέ, ἀλλ' ὡς ἐν ἐσχάτοις ἀπηχήμασι φωνῆς λό-
 γου δήλωσιν δείκνυσθαι ἐναργῶς νομίζομεν. Καὶ ὥσπερ διὰ
 τῶν ἐν τοῖς οὐσίᾳ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς διακόσμησιν ἐπιτελουμέ-
 10 νων ὁ φιλοσοφώτατος νοῦς, πρὸς τὸ καθαρὸν τε καὶ αὔλον μετε-
 νεγκῶν τῶν νοημάτων αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, διακρίνει ἀπὸ τῶν
 κινουμένων τὸ κινουῦν, καὶ ἐν καὶ μόνον καὶ ἀπλοῦν αὐτὸ ἐξ ἑαυ-
 τοῦ ὑπάρχον, ὡσαύτως ἔχον καὶ ποιητικὸν αἴτιον καταλαμβά-
 νων ἐν τῇ οἰκείᾳ τῆς ταυτότητος μονιμότητι, ἀπρόσιτον κατὰ τὴν
 15 φύσιν τοῖς ἄλλοις ἐπίσταται· ἀτρέπτον μὲν, ὅτι ἀκίνητον· οὐ γάρ
 ἔστι πρὸς ὃ κινήθησεται τὸ τὰ ὄντα καὶ ποιοῦν καὶ πληροῦν, καὶ
 ὑπὲρ πάντα ὄν τὰ ὄντα· περιεκτικὸν δὲ ὡς δημιουργόν, καὶ πρὸ
 γενέσεως τῷ ἀπείρῳ τῆς δυνάμεως τὰ πάντα γινῶσκον. Κατὰ
 τὸν αὐτὸν τῆς θεωρίας τρόπον καὶ διὰ τῆς τῶν μελῶν καὶ μερῶν
 20 ποικίλης καὶ ἐντεχνουῶς κινήσεως τοῦ μικροῦ κόσμου, λέγω δὴ
 τοῦ ἀνθρώπου, τὸ κινήτικὸν αἴτιον λογιζόμενος, ἄλλοτι οἶδε κα-
 τὰ τὴν οὐσίαν παρὰ τὴν ὀργανικὴν τοῦ σώματος ὑπαρξιν, καὶ οὐχ
 ὡς σῶμα ἐν σώματι, ὅπερ δοκεῖ τοῖς νέοις σοφοῖς καὶ τῶν ἀνα-
 ποδείκτων δογματισταῖς, ἀλλ' ἀπλοῦν καὶ ἐνιαῖον ἐν τοῖς ἐσκε-
 25 δασμένοις θεωρεῖ, καὶ ἐν τοῖς συνεσταλμένοις ἀόριστον, τρεπό-
 μενον μὲν ὡς κινούμενον, κινούμενον δὲ ὡς ἔχον πρὸς ὃ κινήθη-
 σεται· τῆς δὲ κατὰ τὴν κίνησιν τροπῆς αἴτιον οὐ τὴν φύσιν γινώ-
 σκει, ἀλλὰ τὴν κρίσιν, ὅτ' ἂν ἐσφαλμένη οὕσα τυγχάνῃ αὕτη.

Ἡ τροπὴ οὖν οὐ περὶ αὐτὴν τῆς ψυχῆς ὑπάρχει, ὡς οἶμαι.

ζομε σ' αὐτά, ἔτσι λέγοντάς την καὶ ἀσώματη εἰκόνα τοῦ ἀσώματου, ἐπειδὴ βρῖσκεται πέρα ἀπὸ κάθε ὄγκο καὶ ὅμοια κάθε μέτρηση διαστάσεων, τὴ λέμε πάλι διάφορη ἀπὸ ἐκεῖνο κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς φύσης. Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν πιά εἰκόνα, ἀλλὰ ἀπαράλλακτο τὸ ἴδιο τὸ πράγμα. Καὶ σὲ ὅποια τῆς ἄκτιστης καὶ ἄτρεπτης καὶ ἀναρχῆς φύσης ἐκεῖνο νοεῖται, στὰ ἴδια νοεῖται καὶ ἡ κτιστὴ λογικὴ φύση, ὄχι ὅμως μὲ τὴν ἴδια ἔννοια, ἀλλὰ ὅπως νομίζομε ὅτι ἐκδηλώνεται μὲ καθαρότητα τὸ νόημα τοῦ λόγου στὰ ἔσχατα ἀπηχήματα τῆς φωνῆς. Καὶ ὅπως μὲ ὅσα ἐπιτελοῦνται μέσα στὰ ὄντα κατὰ τὴν διακόσμηση τοῦ παντός ὁ φιλοσοφώτατος νοῦς, μεταφέροντας στὸ καθαρὸ καὶ ἄυλο τίς σημασίες τῶν νοημάτων τους, διακρίνει ἀπὸ τὰ κινούμενα αὐτὸ ποῦ τὸ κινεῖ (τὸ κινουῦν), ἐννοώντας ὡς ἓνα καὶ μόνο καὶ ἀπλὸ ποῦ ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, πάντα τὸ ἴδιο, καὶ ὡς τὸ ποιητικὸ αἷτιο μέσα στὴν μόνιμη ταυτότητά του τὸ θεωρεῖ ὡς ἀπρόσιτο ἀπὸ τὰ ἄλλα κατὰ τὴ φύση· ἄτρεπτο, γιατί εἶναι ἀκίνητο· ἀφοῦ δὲν ἔχει ποῦ νὰ κινηθεῖ αὐτὸ ποῦ καὶ δημιουργεῖ καὶ γεμίζει τὰ ὄντα καὶ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα· περιεκτικὸν ἐπίσης, γιατί εἶναι δημιουργὸς καὶ γνωρίζει μὲ τὴν ἀπειρη δύναμή του τὰ πάντα πρὶν γίνουν ἀκόμη¹. Ἐξετάζοντας μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ μέσα στὴν πολύπλοκη καὶ περίτεχνη κίνηση τῶν μελῶν καὶ τῶν μερῶν τοῦ μικρόκοσμου, ἐννοῶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ σκεφτόμενος τὸ κινητικὸ αἷτιο, διαπίστωσε κάτι ἄλλο κατὰ τὴν οὐσία ἀπὸ τὴν ὀργανωτικὴ ὑπαρξὴ τοῦ σώματος καὶ δὲν τὸ θεωρεῖ σὰν ἓνα σῶμα μέσα σὲ σῶμα, ὅπως ἀρέσει στοὺς νέους σοφοὺς καὶ δασκάλους τῶν ἀναπόδεικτων δογμάτων, ἀλλὰ ἀπλὸ καὶ ἐνιαῖο μέσα στὰ διασκορπισμένα καὶ ἀόριστο μέσα στὰ συνενωμένα, ποῦ μεταβάλλεται βέβαια ἀφοῦ κινεῖται, καὶ κινεῖται, ἐπειδὴ ἔχει ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ κινηθεῖ. Καὶ αἷτιο τῆς μεταβολῆς κατὰ τὴν κίνηση δὲν θεωρεῖ τὴ φύση, ἀλλὰ τὴν κρίση, ὅταν τυχαίνει αὐτὴ νὰ εἶναι ἐσφαλμένη.

Ἡ μεταβολὴ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει, νομίζω, γύρω ἀπὸ τὴν ἴδια

1. Δαν. Μασ. 2. 28.

τὴν οὐσίαν, ἐπεὶ καὶ μετέβαλλεν ἀπειράκις καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ διέμενε κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν κίνησιν τὴν ἐφ' ἡμῖν τῷ αὐτοκρατορικῷ θελήματι συμφερομένη. Τοιγάρτοι τροπῆς δύναμιν ἔχειν τοὺς ἀντιλέγοντας φάσκειν καὶ ἀποφαίνεσθαι, καὶ αὐτὴν τὴν περὶ 5 τὸ Θεῖον τῆς ψυχῆς ἀεικινήσιαν, οὐ μὴ δοκεῖ ἀληθευόντων εἶναι, ἀλλὰ πομπικῶς τὸ κομψὸν καὶ οὐκ εὐλαβῶς τὸ ἀκριβὲς τοῦ λόγου ἐπιζητούντων. Ἐπεὶ, τίς ἂν λόγου μέτοχος καὶ ἀρετῆς φιλίας οὐκ ἄμοιρος ἀγνοεῖ, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἕτερον ἢ περὶ τὸ καλὸν τῆς ψυχῆς ἀεικινήσιαν, ἢ ἐνέργεια φυσικὴ, ἐφ' ἣ καὶ δι' ἦν γεγένηται 10 αἰτίαν τελουμένη; ἢ δὲ τροπὴ κινήσις παρὰ φύσιν, τὴν ταύτης ἀποτυχίαν τῆς αἰτίας εἰσάγουσα. Τροπὴ γάρ, κατ' ἐμὲ εἶπεῖν, οὐδὲν καθέστηκεν ἕτερον, ἢ ἀσθένεια καὶ ἔκπτωσις τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν. Μηκέτι οὖν φᾶναι ἀξίωσον τοῖς λογολέσχαις, Θεὸν καὶ κτίσιν συγκρίναι τολμήσητε. Ἐπειδὴ τὸ Θεῖον κυρίως 15 εἶπεῖν οὔτε σῶμα οὔτε ἀσώματον οὔτε οὐσία οὔτε τι τῶν νοουμένων ἢ λεγομένων ἐστίν, ἵνα μὴ πάντα καθεξῆς ἀπαριθμῶμαι, ἀλλὰ καὶ νοούμενον ἀληπτον καὶ λεγόμενον ἄρρητον διαμένει.

Ταῦτα μὲν οὖν ζητητικῶς, ἀλλ' οὐ δογματικῶς παρ' ἡμῶν εἰρήσθω· καὶ εἰ μὲν αὐτάρκως ἔχει πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ὡς δι' 20 ἐπιτόμου ἐπιστολῆς δυνατόν, καὶ οὐ πολὺ τῆς ὑμετέρας μεγαλονοίας ἀπολέλειπται, Θεῷ χάρις καὶ ὑμῖν τοῖς προβιβάζουσιν. Εἰ δὲ βούλεσθε, εἶπερ μὴ πεισθεῖεν οἱ ἀντιλέγοντες, ἀγωνιστικώτερον αὐτοῖς συμπλακῆναι, ἔτοιμοί ἐσμεν, Θεοῦ χάριτι, τὸ περικείμενον ἡμῖν τῶν θείων μαρτύρων τε καὶ μαρτυριῶν καταφεῖναι 25 αὐτῶν νέφος, ἵνα, πάσης τῆς ἐπιπόνου περὶ τούτου διασκέψεως τὸν ὄγκον ἀποθέμενοι καὶ τὴν εὐπερίστατον τῶν φιλονείκων λο-

τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς, γιατί καὶ πολλές μεταβολές θὰ πάθαινε καὶ δὲν θὰ παρέμεινε ἢ ἴδια κατὰ τὴν οὐσία, ἀλλὰ, σύμφωνα μὲ τὴν κίνηση πού βρίσκεται στὴν ἐξουσία μας, παρακολουθεῖ τὴν ἐλεύθερη βούλησή μας. Γι' αὐτό, τὸ νὰ λένε καὶ νὰ δογματίζουν οἱ ἀντίθετοι ὅτι ἔχει τὴ δυνατότητα γιὰ μεταβολή καὶ ἢ ἴδια ἢ γύρω ἀπὸ τὸ Θεῖο ἀεικινήσια τῆς ψυχῆς, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι λόγος κάποιων πού λένε ἀλήθεια, ἀλλὰ ἀνθρώπων πού ἐπιδιώκουν τὴ ρητορικὴ κομπόση καὶ ὄχι μὲ σοβαρότητα τὴν ἀκρίβεια τοῦ λόγου. Γιατί ποιός, ὄντας μέτοχος τοῦ λόγου καὶ ὄχι ἄμοιρος ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῆς φιλίας, ἀγνοεῖ ὅτι ἢ γύρω ἀπὸ τὸ καλὸ ἀεικινήσια τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ φυσικὴ ἐνέργεια, ἢ ὁποία ἐκτελεῖται γιὰ χάρη τῆς αἰτίας καὶ γι' αὐτὴν ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει γίνε; Ἐνῶ ἢ μεταβολὴ εἶναι κίνηση παραφύση, πού προβάλλει τὴν ἀποτυχία τῆς αἰτίας της. Γιατί μεταβολή, σύμφωνα μὲ δική μου διατύπωση, τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ ἀδυναμία καὶ ἔκπτωση ἀπὸ τὶς φυσικὲς ἐνέργειες. Πρόβαλε λοιπὸν τὴν ἀξίωσή σου καὶ πὲς στοὺς φλύαρους, Μὴν τολμῆσετε πιά νὰ συγκρίνετε τὸν Θεὸ καὶ τὴν κτίση. Ἐπειδὴ, γιὰ νὰ κυριολεκτήσομε, τὸ Θεῖο οὔτε σῶμα εἶναι, οὔτε ἀσῶμα, οὔτε οὐσία, οὔτε κάτι γενικὰ ἀπὸ ὅσα νοοῦνται ἢ λέγονται, γιὰ νὰ μὴν τὰ ἀναφέρω ἕνα ἕνα στὴ σειρά, ἀλλὰ κι ὅταν νοεῖται παραμένει ἀκατανόητο κι ὅταν λέγεται ἀπερίγραπτο.

Αὐτὰ λοιπὸν ἄς λεχθοῦν ἀπὸ ἐμένα ὑπὸ μορφή ἀναζήτησης καὶ ὄχι ὡς δογματικὴ διατύπωση. Κι ἂν ἐπαρκοῦν γιὰ τὸ θέμα, ὅσο αὐτὸ εἶναι δυνατὸ μὲ μὰ σύντομη ἐπιστολή, καὶ δὲν ὑστεροῦν πολὺ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ σας ἀντίληψη, ὀφείλω εὐχαριστίες στὸν Θεὸ καὶ σὲ σᾶς πού μὲ ὠθήσατε σ' αὐτό. Ἀλλὰ ἂν θέλετε, ἐφόσον δὲν πεισθοῦν ὅσοι ἀντιλέγουν, νὰ ἐμπλακεῖτε σὲ ἐντονώτερο ἀγῶνα μαζί τους, εἴμαστε ἔτοιμοι μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ἐξαπολύσομε ἐναντίον τους τὸ νέφος τῶν μαρτύρων καὶ τῶν μαρτυριῶν², ὥστε, βάζοντας στὴν ἄκρη τὸ φόρτο ὅλης τῆς ἐπίπονης ἐξουχιστικῆς ἔρυνας τοῦ θέματος καὶ τὴ λογομαχία τῶν φιλόνοιων πού εἶναι

2. Ἐβρ. 12, 1.

γομαχίαν, άνενοχλήτως τήν ἀληθῆ περί τε Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων γνῶσιν κατέχωμεν. Εἰ δὲ ἐνδεῶς, ὅπερ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη, καὶ οὐκ ἐπιτετευγμένως, ὡς ἐξ ἀμαθοῦς διανοίας καὶ ἀσθενοῦς ὄργανου προενηνεγμένα, σύγγνωτέ μοι, ἠγαπημένοι, 5 δι' ὑπακοὴν καὶ μόνην, ὡς ὁ ἐρευνῶν τὰς καρδίας ἐπίσταται Θεός, καὶ ταῦτα εἰπεῖν θαρρήσαντι, καὶ διορθώσασθε ἠπίως τὸν οὐκ ἐθέλοντά τι τῶν συμφερόντων ἀγνοεῖν, καὶ χειραγωγήσατε συμπαθῶς τὸν ὀρθῶς βαίνειν ἐπιθυμοῦντα.

ἔτοιμη νὰ μᾶς παρασύρει, ὡς κρατοῦμε ἡσυχὴ καὶ ἀνενόχλητη τὴν ἀληθινὴν γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὰ δημιουργήματά του γνώση. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐπαρκοῦν, πράγμα πού εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ τὸ πάθουμε, καὶ δὲν πετυχαίνουν τὸ στόχο, ἐπειδὴ προέρχονται ἀπὸ ἀμαθῆ διάνοια καὶ ἀδύναμο ὄργανο, συγχωρέστε με, ἀγαπητοί μου, γιὰτὶ μόνο ἀπὸ ὑπακοή, ὅπως γνωρίζει ὁ Θεὸς πὺ ἐρευνᾶ τὶς καρδιές³, πῆρα τὸ θάρρος νὰ πῶ τὰ ὅσα εἶπα, καὶ προσπαθῆστε νὰ διορθώσετε μὲ ἡπιο τρόπο ἐκεῖνον πὺ δὲν θέλει νὰ ἀγνοεῖ κάτι ἀπὸ ὅσα τοῦ συμφέρουν, καὶ χειραγωγῆστε μὲ συμπάθεια ἐκεῖνον πὺ ἐπιθυμεῖ νὰ βαδίζει ὀρθᾶ.

---

3. Ψαλμ. 7, 10.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Ζ': ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ ΕΧΕΙΝ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ
ΤΗΝ ΝΟΕΡΑΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΜΗΔΕΜΙΑΣ ΕΞΙΣΤΑ-
ΣΘΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ

Τῇ δευτέρῃ τοῦ ἐνεστῶτος Αὐγούστου μηνὸς τῆς παρουσίας
πρώτης ἐπινεμήσεως, ὁ κοινὸς ἡμῶν φίλος τίμια τῆς ὑμετέρας
πατρικῆς ἀγιωσύνης γράμματα ἐπιδέδωκέ μοι, οἷς ἐντυχῶν, πα-
ρεκλήθην μὲν εἰκότως ἐφ' ὑμῖν τοῖς ἐμοῖς δεσπόταις, καὶ μετὰ
5 Θεὸν πάντων μοι τῶν καλῶν αἰτίοις, ἐν υἰείᾳ διάγουσι. Τοσοῦ-
τον γὰρ ὑμῖν ἦνωται δι' ὄλου τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἅγιον, ὅτι
καὶ ἀπόντας ὑμᾶς νοοῦσθε ὀφθαλμοῖς μόνον ἀναθεωρῶν, ρυθμίζο-
μαι κατὰ τὴν ὑποῦσάν μοι δύναμιν καὶ βίον καὶ λόγον, ὡς Θεὸν
κατὰ τὴν μνήμην δι' ὑμῶν ἐμφανιζόμενον, καὶ ὁρῶν καὶ αἰδού-
10 μενος. Ἦνιάθην δὲ οὐ μετρίως ἐπὶ τῷ περὶ ψυχῆς δόγματι τῷ
ὑπὸ τινων, ὡς γεγράφατε, ἀδεῶς ἐκεῖσε κηρυττομένῳ, ὅσῃν
κάνταῦθα τὸ τοιοῦτο κακὸν ἔχει ἰσχὺν καὶ παρρησίαν ἐννοῶν.
Τὸ δὲ πλεον με κατηφείας ἐμπιπλῶν ἐνταῦθα, καὶ βάρος ὥσπερ
νέφος τῇ διανοίᾳ ἐμβάλλον, τὸ νῦν ὑπὸ πάντων σχεδόν, καὶ μάλι-
15 στα τῶν δῆθεν ἐπιφανῶν μοναχῶν πρεσβευόμενον περὶ ἀναστά-
σεως καινοπρεπὲς δόγμα, ὥστε μηδὲ στοχαστικῶς ἔτι προσι-
μιᾶζεσθαι τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίαν ὑπολαμβάνειν, παρεῖ-
ναι δὲ μᾶλλον πιστεύειν καὶ διαβεβαιουῖσθαι καὶ τὸν ὁπωσοῦν
μετέχοντα τοῦ λογίζεσθαι, αὐτὴν μαρτυροῦσαν τῷ τοιούτῳ κα-
20 κῶ τὴν τῶν λεγομένων ἔχοντα.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Ζ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΩΑΝΝΗ*
ΟΤΙ Η ΨΥΧΗ ΕΧΕΙ ΤΗ ΝΟΕΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ
ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΚΑΙ ΔΕΝ ΧΑΝΕΙ ΚΑΜΜΙΑ
ΦΥΣΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ

Στις δύο του μηνός Αύγουστου πού ἄρχισε αὐτῆς τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος¹, ὁ κοινός μας φίλος μου ἔδωσε τ' ἀκριβὰ γράμματα τῆς πατρικῆς ἀγιωσύνης σας, τὰ ὅποια ἀφοῦ διάβασα μὲ παρηγόρησαν βέβαια, ὅπως ἦταν φυσικό, διαπιστώνοντας ὅτι ὑγιαίνετε ἐσεῖς οἱ δεσπότες μου καὶ αἴτιοι γιὰ κάθε καλὸ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ εἶναι τόσο τέλεια ἐνωμένο μαζί σας τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὥστε, ἂν καὶ εἴστε μακριὰ καὶ σᾶς βλέπω μόνο μὲ τὰ μάτια τῆς φαντασίας, ρυθμίζω ὅσο μου εἶναι δυνατόν σύμφωνα μ' ἐσᾶς τὴ ζωὴ καὶ τὸ λόγο μου, ἐπειδὴ μὲ τὴ θύμηση τῆ δικῆ σας βλέπω νὰ μου ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς καὶ νιώθω ντροπὴ. Λυπήθηκα ὅμως πολὺ γιὰ τὴ διδασκαλία περὶ ψυχῆς πού, ὅπως γράφετε, ἀσύστολα διαδίδουν ἐκεῖ μερικοί, σκεπτόμενος πόσο ἰσχυρὸ εἶναι καὶ ἐδῶ, χωρὶς καθόλου νὰ κρύβετε, αὐτὸ τὸ κακό. Ἀλλὰ αὐτὸ πού πιὸ πολὺ μὲ θυθίζει μὲ θλίψη ἐδῶ καὶ καταπλακώνει σὰν βαρὺ νέφος τὴ διανοιά μου, εἶναι τὸ πρωτάκουστο δόγμα περὶ ἀναστάσεως, πού ὅλοι σχεδὸν τώρα πρεσβεύουν, καὶ μάλιστα οἱ ἐπιφανεῖς τάχα μοναχοί, ὥστε οὔτε κὰν ἰδέα νὰ περνᾷ ὅτι ἀκόμα προοδοποιεῖται ἡ παρουσία τοῦ Ἀντιχρίστου, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ πιστεύει καὶ νὰ διαβεβαιώνει ὅποιος ἔχει καὶ στοιχειώδη σκέψη, ὅτι ὁ Ἀντίχρηστος εἶναι ἤδη παρών, ἔχοντας σὰν μάρτυρα αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τὴν ἀνεδαφικότητα τῶν λόγων.

* Τὸ σωστὸ εἶναι, Ἰορδάνην.

1. Ἐπινέμησις = ἰνδικτιῶν. Κύκλος 15 χρόνων.

Φασὶ γὰρ οἱ πρὸς πάντα τὴν γλῶσσαν ἀδεῶς ὀξύνοντες καὶ
 μηδὲν τῶν ἀσεβῶς γινομένων ἢ λεγομένων ἠγούμενοι φοβερὸν,
 φλέγματι πάλιν καὶ αἵματι, χολῆ τε αὖ ξανθῆ καὶ μελαίνῃ, καὶ
 ὀλκῆ ἀέρος καὶ τροφῆ αἰσθητῆ πρὸς τὸ ζῆν συνέχεθαι μέλλειν τὰ
 5 σώματα κατὰ τὴν ἀνάστασιν, οὐδενὸς τὸ σύνολον ξένου παρὰ
 τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀναφανησομένου, πλὴν
 τὸ μὴ δύνασθαι πάλιν ἀποθανεῖν· οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ πρὸς πάντα
 τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ περὶ τε ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν διὰ
 τε προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ διὰ σαρκὸς ὁμιλή-
 10 σαντος ἡμῖν Θεοῦ Λόγου, καὶ μάλιστα Κορινθίοις ἰδιοτρόπως
 διὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου περὶ ἀναστάσεως διηγορευμένα, τὴν
 τε ἀκοὴν ἐκουσίως βύσαντες, καὶ πρὸς κατανόησιν τὸ τῆς ψυχῆς
 ὄμμα ἐπιμύσαντες, οὕτω τρανὰ ὑπάρχοντα καὶ ἐξάκουστα καὶ
 μηδενὸς τοῦ ἐρμηνεύοντος πρὸς τὸ γνωσθῆναι δεόμενα· καὶ τὴν
 15 φύσιν αὐτὴν τῶν ὄντων οὐχ ἤττον τῶν θειωδῶς ἐκπεφασμένων
 παιδεύουσαν ἔχοντες, ἢ καὶ τοὺς Βαρβάρους πρὸς γνῶσιν ἀλη-
 θείας ἐνάγειν ἐπίσταται, ἀρίδηλον ἑαυτὴν προβαλομένη τῶν ση-
 τουμένων ἀπόδειξιν, οὐκ αἰδούμενοι.

Τίς γάρ, εἴπερ μὴ πάντῃ τῆς κατὰ τὸν λόγον ἐστέρηται χάρι-
 20 τος, ἀγνοεῖ, ὅτι πᾶσα φύσις οὐσιωδῶς οἰκείοις ἰδιώμασι διει-
 λημμένη, καὶ ταύτῃ τὸν τε τρόπον τῆς οἰκείας ὑπάρξεως καὶ τὴν
 διαφορὰν καθ' ἣν τῶν ἄλλων ἀμιγῶς διώρισταί δεικνύουσα φύ-
 σεων, ἐπὰν τῶν συνεκτικῶν τῆς οὐσίας αὐτῆς ἀπογένῃται ἰδιω-
 μάτων, ἢ οὐδ' ὅλως ἔσται, ἢ ὅπερ οὐκ ἦν γέγονεν, εἴπερ ὅλως
 25 κατὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἰδιωμάτων εἶναι συμπεριφορικῶς αὐτὴν
 ἀνάσχοιτο εἰπεῖν; Πέφυκε γὰρ πᾶν ὑποκείμενον τοῖς φυσικοῖς
 ἰδιώμασι φθειρομένοις συμφθείρεσθαι. Τί γὰρ ἢ ποῦ βουῆς ἔσται
 καὶ ἵππος καὶ λέων καὶ τὰ τοιαῦτα, τῶν συνεκτικῶν τῆς ἐκάστου

Λένε δηλαδή, ὅσοι χρησιμοποιοῦν ἀδίσταχτα γλώσσα αἰχμηρὴ σὲ ὅλα καὶ δὲν θεωροῦν φοβερὴ καμμιά ἀσέβεια ποὺ διαπράττεται ἢ λέγεται, ὅτι τὰ σώματα πρόκειται κατὰ τὴν ἀνάσταση νὰ συγκρατοῦνται στὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ φλέγμα πάλι καὶ τὸ αἷμα, τὴν ξανθὴ καὶ μαύρη χολή, ἀπὸ τὴν ἀναπνοὴ τοῦ ἀέρα καὶ τὴν αἰσθητὴ τροφή, καὶ δὲν θὰ παρουσιαστῆ μὲ τὴν ἀνάσταση τίποτε ξένο πρὸς τὴν παρούσα ζωὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν μποροῦν νὰ πεθάνουν πάλι. Δὲν γνωρίζω πῶς, πρὸς ὅλα ὅσα εἰπώθηκαν στὴν ἁγία Γραφή γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν μέσω τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ Λόγο ποὺ μᾶς μίλησε μὲ τὴν ἀνθρώπινη σάρκα, καὶ μάλιστα διακηρυγμένα μὲ ἕναν ἐντελῶς ξεχωριστὸ τρόπο στοὺς Κορινθίους μέσω τοῦ θεσπέσιου Παύλου γιὰ τὴν ἀνάστασι¹, αὐτοὶ καὶ τὰ αὐτιά τους σφράγισαν ἐκούσια, καὶ τὰ πρὸς κατανόηση μάτια τῆς ψυχῆς τους ἔκλεισαν, ἐνῶ εἶναι τόσο ξεκάθαρα καὶ εὐκρινῆ, ποὺ δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ κανέναν νὰ ἐρμηνευθοῦν γιὰ νὰ κατανοηθοῦν, ἂν καὶ ἔχουν καὶ τὴν ἴδια τὴ φύση τῶν ὄντων ποὺ τοὺς διδάσκει ὄχι κατώτερα ἀπὸ ὅλα ὅσα φανερώθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ, ἢ ὁποῖα γνωρίζει νὰ ὀδηγεῖ ἀκόμα καὶ τοὺς βαρβάρους πρὸς τὴ γνώση τῆς ἀλήθειας, προβάλλοντας ὀλοφάνερα τὸν ἑαυτὸ της ὡς ἀπόδειξη τοῦ ζητουμένου, καὶ δὲν αἰσθάνονται ντροπὴ.

Ποιὸς δηλαδή, ἂν βέβαια δὲν τοῦ λείπει ἐντελῶς ἡ χάρις τῆς λογικῆς, ἀγνοεῖ ὅτι κάθε φύση, ποὺ προσδιορίζεται κατὰ τὴν οὐσία μὲ δικά της ιδιώματα, καὶ ποὺ ἔτσι ἐκδηλώνει καὶ τὸν τρόπο τῆς δικῆς της ὑπαρξῆς καὶ τὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ὁποῖα διακρίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες φύσεις, ὅταν στερηθεῖ τὶς ιδιότητες ποὺ συγκρατοῦν τὴν οὐσία της, ὅτι ἢ δὲν θὰ ὑπάρχει καθόλου, ἢ θὰ ἔχει γίνεи κάτι ποὺ δὲν ἦταν, ἂν βέβαια ὑποχωρήσει καὶ δεχθεῖ νὰ ποῦμε ὅτι ὑπάρχει μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν ιδιωμάτων της; Γιατὶ εἶναι φυσικὸ κάθε ὑποκείμενο, ὅταν ἐξαφανίζονται τὰ φυσικά του ιδιώματα, ἐξαφανίζεται κι αὐτὸ μαζί τους. Τί δηλαδή, ἢ ποῦ θὰ ὑπάρχει τὸ βόδι καὶ τὸ ἄλογο καὶ τὸ λιοντάρι καὶ τὰ ὅμοια, ὅταν

---

1. Α' Κορ. 15, 44.

φύσεως ἰδιωμάτων οὐκ ὄντων; ἼΗ τίς εἶναι ταῦτα ἐκείνων
χωρὶς εἰπεῖν θαρρήσοι, μανίας ὑπάρχων ἐλεύθερος, οὐ συνορῶ.
Εἰ οὖν ἀληθές, τὸ μηδὲν δύνασθαι τῶν ὄντων εἶναι ἢ γνωσθῆναι
ἄνευ τῶν φυσικῶς καὶ κυρίως αὐτὸ χαρακτηριζόντων, οἱ τῆς
5 ψυχῆς τὸ κατ' οὐσίαν αὐτῇ ἐμπεφυκὸς ἀφαιρούμενοι, τουτέστι τὸ
λογικόν τε καὶ νοερόν, καθὸ ἄει τέ ἐστι καὶ ἐνεργεῖ νοοῦσα καὶ
λογιζομένη, προδήλως καὶ τὸ εἶναι αὐτῆς, κἂν μὴ λέγουσι, συνα-
φαιροῦνται, καὶ ἔσται κατ' αὐτοὺς φθαρτὴ καὶ θνητὴ, τὸ εἶναι
μετὰ τὸν τοῦ σώματος θάνατον οὐκ ἔχουσα, οὐ τί ἀτοπώτερον;

10 Εἰ δὲ ζῆν αὐτὴν ὑποτίθενται, κἂν λόγῳ, εἰ καὶ μὴ πράγματι,
τὸν παρὰ πάντων ὑφορώμενοι ἔλεγχον, πάντως καὶ κινεῖται.
Πᾶσα γὰρ ζωὴ τῶν γενητῶν ἐν κινήσει δείκνυται. Εἰ δὲ κινεῖ-
ται, καὶ ἐνεργεῖ πάντως· πᾶσα γὰρ κινήσις δι' ἐνεργείας ἐκφαίνε-
ται. Εἰ δὲ ἐνεργεῖ, φυσικῶς πάντως κινουμένη καὶ οὐ θετικῶς ἢ
15 κατὰ συμβεβηκὸς ἐνεργήσει. Οὐ γὰρ κυκλοφορικῶς ἢ μεταβατι-
κῶς ἢ, συνελόντα εἰπεῖν, σωματικῶς, ἀλλὰ νοερῶς τε καὶ логи-
κῶς.

Εἰ δὲ νοερῶς τε καὶ λογικῶς καὶ ζῆ καὶ κινεῖται καὶ ἐνεργεῖ,
λογίζεται πάντως καὶ νοεῖ καὶ γινώσκει. Εἰ δὲ μὴ γινώσκει καὶ
20 λογίζεται, οὐδὲ ἐνεργεῖ, οὐδὲ κινεῖται, οὐδὲ ζῆ. Οὐ γὰρ οἶδόν τε εἶ-
ναι ζῶν ἄνευ τῆς ἐμφύτου κινήσεως, οὐδὲ κίνησιν φυσικὴν,
προσφυοῦς ἐνεργείας οὐκ οὔσης, ἐμφαίνεσθαι.

Ἄλλως τε δέ, ἢ ψυχῆ, ἢ δι' ἐαυτὴν ἐστὶ λογικὴ τε καὶ νοε-
ρά, ἢ διὰ τὸ σῶμα. Καὶ εἰ μὲν δι' ἐαυτὴν, ἦτοι τὴν ἐαυτῆς οὐσίαν,
25 ἐστὶ λογικὴ τε καὶ νοερά, καὶ ἀθύποστατος πάντως ἐστίν. Εἰ δὲ
ἀθύποστατος δι' ἐαυτὴν φύσει καὶ καθ' ἐαυτὴν, καὶ μετὰ σώμα-
τος ἐνεργήσει, νοοῦσα κατὰ φύσιν καὶ λογιζομένη, καὶ οὐδέπο-
πτε παυομένη τῶν φυσικῶς αὐτῇ προσουσῶν νοερῶν δυνάμε-

δὲν ὑπάρχουν τὰ ἰδιώματα πού συγκροτοῦν τὴ φύση τους; Ἡ ποιός, ὄντας ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴ μανία, θὰ τολμήσει νὰ πεῖ ὅτι ὑπάρχουν αὐτὰ χωρὶς τὰ γνωρίσματά τους; Αὐτὸ δὲν τὸ βλέπω. Ἄν εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἢ νὰ γίνῃ γνωστὸ χωρὶς ὅσα τὸ χαρακτηρίζουν φυσικὰ καὶ κύρια, αὐτοὶ πού ἀφαιροῦν τὸ ἔμφυτο στοιχεῖο τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, δηλαδή τὸ λογικὸ καὶ τὸ νοερό, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο νοῶντας πάντοτε καὶ λογιζόμενη ὑπάρχει καὶ ἐνεργεῖ, ἀφαιροῦν ὀλοφάνερα μαζί μ' αὐτὸ καὶ τὸ εἶναι τῆς, ἔστω κι ἂν δὲν τὸ λένε, καὶ θὰ εἶναι, σύμφωνα μ' αὐτούς, φθαρτὴ καὶ θνητὴ καὶ δὲν θὰ ἔχει ὑπαρξη μετὰ τὸ θάνατο τοῦ σώματος, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί πιὸ παράλογο ὑπάρχει;

Ἄν ὅμως ὑποθέτουν, ὅτι αὐτὴ ζεῖ, ἔστω καὶ μὲ τὸ λόγο, ἂν καὶ ὄχι στὴν πραγματικότητα, ὑπολογίζοντας τὸν ἔλεγχο ὄλων, τότε ὀπωσδήποτε καὶ κινεῖται. Γιατὶ κάθε ζωὴ ὅσων ἔχουν γίνῃ φαίνεται μὲ τὴν κίνηση. Καὶ ἂν κινεῖται, τότε ὀπωσδήποτε ἐνεργεῖ· γιατί κάθε κίνηση ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐνέργεια. Κι ἂν ἐνεργεῖ, θὰ ἐνεργήσῃ ὀπωσδήποτε μὲ φυσικὴ κίνηση καὶ ὄχι κατὰ κάποια προσρμογὴ ἢ κατὰ συμβεβηκός. Δὲν θὰ διαγράψῃ δηλαδή κύκλο, οὔτε θὰ μεταβεῖ ἀπὸ ἓνα σημεῖο σὲ ἄλλο, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, δὲν θὰ κινήθῃ σωματικά, ἀλλὰ νοερά καὶ λογικά.

Ἄν ὅμως ζεῖ καὶ κινεῖται καὶ ἐνεργεῖ νοερά καὶ λογικά, ὀπωσδήποτε καὶ συλλογίζεται καὶ ἐννοεῖ καὶ γνωρίζει. Ἐνῶ ἂν δὲν γνωρίζει καὶ δὲν συλλογίζεται, τότε οὔτε ἐνεργεῖ, οὔτε κινεῖται, οὔτε ζεῖ. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει ζωὴ χωρὶς τὴν ἔμφυτη κίνηση, οὔτε νὰ ἐκδηλώνεται φυσικὴ κίνηση, ἂν δὲν ὑπάρχει ἢ κατάλληλη ἐνέργεια.

Ἐξάλλου ἡ ψυχὴ ἢ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς εἶναι νοερὴ καὶ λογικὴ ἢ χάρη στὸ σῶμα. Κι ἂν εἶναι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς, δηλαδή ἂν ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς εἶναι καὶ λογικὴ καὶ νοερὴ, ὀπωσδήποτε εἶναι καὶ αὐτοῦπόστατη. Κι ἂν εἶναι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ ἀπὸ τὴ φύση τῆς κι ἀπὸ μόνη τῆς αὐτοῦπόστατη, τότε καὶ μὲ τὸ σῶμα θὰ ἐνεργήσῃ, νοῶντας καὶ λογιζόμενη σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῆς, καὶ ποτὲ δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἔχει τὶς νοερὰς δυνάμεις πού ἀπὸ τὴ φύση τῆς διαθέτει.

ων. Τὰ γὰρ φύσει τῷ ὅπως οὖν ὄντι προσόντα, ἕως ἐστὶ καὶ ὑφέ-
στηκεν ἀναφαίρετα τυγχάνει. Ἡ ψυχὴ οὖν αἰεὶ τε οὖσα, ἀφ' οὗ γέ-
γονεν, καὶ ὑφισταμένη διὰ τὸν οὕτως αὐτὴν δημιουργήσαντα
Θεόν, αἰεὶ νοεῖ καὶ λογίζεται καὶ γινώσκει, καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ
5 μετὰ σώματος, δι' ἑαυτὴν καὶ τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Οὐδεὶς οὖν εὐ-
ρεθήσεται λόγος, ὁ τὴν ψυχὴν τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς,
καὶ οὐ διὰ τὸ σῶμα, μετὰ τὴν τούτου λύσιν ἀλλοτριῶσαι δυνάμε-
νος. Εἰ δὲ διὰ τὸ σῶμα λογικὴ τε καὶ νοερά ἐστὶν ἡ ψυχὴ,
πρῶτον μὲν τιμιώτερον τῆς δι' αὐτὸ γενομένης ψυχῆς ἔσται τὸ
10 σῶμα. Ἐπειτα δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξεῖ τό τε νοερὸν καὶ λογικόν,
ὡς δι' αὐτὸ γενομένη. Εἰ γὰρ σώματος χωρὶς οὐδαμῶς νοεῖν ἢ
λογίζεσθαι δύναται ἡ ψυχὴ, ἐξ αὐτοῦ πάντως τὸ νοεῖν αὐτῇ καὶ
λογίζεσθαι προσέσται. Εἰ δὲ τὸ νοεῖν καὶ λογίζεσθαι ἐκ τοῦ
σώματος κέκτηται ἡ ψυχὴ, ὡς αὐτοῦ χωρὶς ταῦτα ἔχειν μὴ δυνα-
15 μένη κατὰ τοὺς λέγοντας, οὐδὲ ἀθύπόστατος ἔσται πάντως·
πῶς γὰρ ἢ ἄνευ σώματος καθ' ἑαυτὴν τὸ χαρακτηρίζον οὐκ
ἔχουσα; Εἰ δὲ ἀθύπόστατος οὐκ ἔστιν, οὐδὲ οὐσία ἐστὶ δηλονό-
τι. Οὐσία δὲ ἀθύπόστατος μὴ οὖσα, συμβεβηκὸς ἔσται, φυσικῶς
μόνον ὑφισταμένῳ τῷ σώματι ἐνυπάρχουσα· μετὰ δὲ τὴν
20 αὐτοῦ λύσιν οὐδὲν οὐδαμῶς εἶναι δυναμένη, καὶ οὐδὲν ἔσται
πλέον τοῖς τοσοῦτον ἀνοηταίνουσι, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀ-
φηρημένοις, τῆς Ἐπικούρου καὶ Ἀριστοτέλους ματαιοπονίας,
οἷς, ὡς εἰκός, οἱ γεννάδαι καὶ συμνύνονται συντασσόμενοι. Καὶ
περὶ μὲν τούτου, ταῦτα.

25 Τοῦ δὲ περὶ ἀναστάσεως παρ' αὐτῶν λεγομένου, τίς ἀρετῆς
καὶ εὐσεβείας ἐπιμελούμενος ἀκούων, οὐχὶ τὸ ἀπαθὲς ἑαυτῷ διὰ
πάθους, τῆς κατ' αὐτῶν ἀγανακτήσεως λέγω, περιποιήσεται; Εἰ
γάρ, ὡς φασὶ, κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς παρούσης ζωῆς ἀπαραλλά-
κτως τοῖς μαχομένοις χυμοῖς πεποιωμένον ἀναστήσεται τὸ σῶ-

Γιατί τὰ φυσικὰ προσόντα ἑνὸς ὁποιοῦδήποτε ὄντος, ὅσο αὐτὸ βρίσκειται καὶ ὑπάρχει, τοῦ εἶναι ἀναφαίρετα. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν ποὺ ὑπάρχει πάντοτε, ἀφότου δημιουργήθηκε, καὶ ποὺ ἔχει συγκεκριμένη ὑπόσταση χάρις στὸν Θεὸ ποὺ τὴν δημιούργησε ἔτσι, πάντοτε νοεῖ καὶ λογίζεται καὶ γνωρίζει καὶ ἀπὸ μόνη της καὶ μαζί μὲ τὸ σῶμα χάρις στὸν ἑαυτὸ της καὶ τὴ φύση της. Δὲν θὰ βρεθεῖ λοιπὸν κανένας λόγος ποὺ θὰ μπορέσει ν' ἀποξενώσει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ προσόντα ποὺ ἔχει κατὰ τρόπο φυσικὸ κι ὄχι ἔξαιτίας τοῦ σώματος, μετὰ τὴ διάλυση τοῦ τελευταίου. Ἄν ὅμως ἡ ψυχὴ εἶναι λογικὴ καὶ νοερὴ χάρις στὸ σῶμα, τότε κατὰ πρῶτον τὸ σῶμα θὰ εἶναι πολυτιμότερο ἀπὸ τὴν ψυχὴ ποὺ ἔγινε ἔξαιτίας του. Κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔχει τὸ νοερὸ καὶ λογικὸ στοιχεῖο, ἐπειδὴ ἔξαιτίας αὐτοῦ ἔγινε. Ἄν δηλαδή χωρὶς σῶμα ἡ ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ νοεῖ καὶ νὰ στοχάζεται, τότε ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔχει πάρει ὅπωςδήποτε τὸ στοιχεῖο τῆς νόησης καὶ τοῦ λογισμοῦ. Κι ἂν ἔχει λάβει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα τὸ νὰ νοεῖ καὶ στοχάζεται, ἐπειδὴ, ὅπως λένε μερικοί, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει αὐτὰ δίχως αὐτό, τότε δὲν θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε οὔτε αὐτοῦπόστατη. Πῶς δηλαδή νὰ εἶναι αὐτοῦπόστατη αὐτὴ ποὺ χωρὶς σῶμα δὲν ἔχει ἀπὸ μόνη της τὸ χαρακτηριστικὸ της; Κι ἂν δὲν εἶναι αὐτοῦπόστατη, εἶναι φανερὸ πῶς δὲν εἶναι οὔτε οὐσία. Κι ἂν δὲν εἶναι οὐσία αὐτοῦπόστατη, τότε θὰ εἶναι ἓνα συμβεβηκὸς ποὺ θὰ ὑπάρχει μέσα στὸ σῶμα μὲ τὴ φυσικὴ μόνο ὑπαρξή, καὶ μετὰ τὴ διάλυσή του δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτα ἀπολύτως. Καὶ δὲν ἀπομένει πιά τίποτε ἄλλο σ' αὐτοὺς ποὺ πέφτουν σὲ τόσο βάθος ἀνοησίας, ὅταν τοὺς ἀφαιρεθεῖ ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὴ ματαιοπονία τοῦ Ἐπικούρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη, τοὺς ὁποίους, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἀκολουθώντας τους ἄνδρες μικροπρεπεῖς, ὑπερηφανεύονται. Αὐτὰ εἶχα νὰ πῶ καὶ γι' αὐτὸ τὸ θέμα.

Ἀκούγοντας τώρα τὴν ἀποψη ποὺ αὐτοὶ διατυπώνουν γιὰ τὴν ἀνάσταση, ποιός, ποὺ ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐσέβεια, δὲν θὰ ἐπιτύχει τὴν ἀπάθεια μέσω τοῦ πάθους, ἐννοῶ μέσω τῆς ἀγανάκτησης ἐναντίον τους; Ἄν δηλαδή, ὅπως λένε, ἀπαράλλαχτα σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς παρούσας ζωῆς διαποτισμένο μὲ τοὺς ἀντιμαχόμενους χυμοὺς πρόκειται ν' ἀναστηθεῖ τὸ σῶμα καὶ

μα, καὶ τραφήσεται ἐν τῇ φοβερᾷ τοῦ Θεοῦ παρουσίᾳ μετὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου συντέλειαν, οὐκ οἶμαι ἄλλο τι αὐτοὺς διὰ τούτων, ἵνα συνελὼν εἶπω, τὰ πολλὰ περικόψας ὅσα ρηθῆναι ἐνδέχεται, ἢ ἀίδιον τὸν θάνατον πρεσβεύειν καὶ τὴν φθορὰν ἀτε-
 5 λεύτητον. Εἰ γὰρ φθορὰ τῶν οὕτω συνισταμένων ὑπάρχει ὁ θάνατος σωμάτων, αἰεὶ δὲ τὸ δι' ἐπιρροῆς τροφῶν συνιστάμενον φθείρεται σῶμα, τῇ ροῇ διαπνεόμενον, διὰ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ χυμῶν, ἐξ ὧν καὶ συνέστηκε, φυσικὴν ἀντιπάθειαν, αἰεὶ ἄρα, δι' ὧν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ σῶμα συνίστασθαι ὑποτίθενται, συντη-
 10 ρούμενον εἰς τὸ διηνεκὲς τὸν θάνατον καταγγέλλουσι. Δέον πιστεύειν, αὐτὸ μὲν ἀνίστασθαι κατ' οὐσίαν καὶ εἶδος τὸ σῶμα, ἀφθαρτον δὲ καὶ ἀθάνατον, καὶ ἀποστολικῶς εἰπεῖν, «ἀντὶ ψυχικοῦ πνευματικόν», τῷ μηδὲν φέρειν τῆς ἀλλοιωτῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν φθορὰν συστατικῆς ιδιότητος, ὡς οἶδεν ὁ πρὸς τὸ ἀπαθὲς
 15 καὶ τίμιον αὐτὸ μετακεράσων Θεός, καὶ μηδὲν πλέον περιεργάζεσθαι.

Τούτοις χαίροντας καὶ ἡδομένους ὁρῶν τοὺς πολλούς, «Ἐκωφώθην, καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν», λυσιτελεστέραν τοῦ λόγου τὴν σιωπὴν παντὶ συνετῷ εἶναι κρίνας,
 20 καὶ κατ' ἑμαυτὸν πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύομαι, λογιζόμενος πόσον οἱ τοιοῦτοι λόγοι ἀμελούμενοι, πανταχοῦ σπινθήρων δίκην διάττοντες, ψυχῶν ἐργάσσονται θάνατον, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἐπαμῦναι τῷ λόγῳ δυνάμενος ἢ βουλόμενος κινδυνεύοντι, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τοῦ καιροῦ πονηρίαν. Διὸ καὶ μᾶλλον
 25 στένω τὸν ἀφ' ὑμῶν χωρισμόν, τὴν ἐγγύθεν φρουροῦσάν με καὶ ἐξαιρουμένην τῶν βλαβερῶν πανσθενῆ τῆς ὑμῶν πατρικῆς ἀγιοσύνης ἐπισκοπὴν οὐκ ἔχων, συχνότερον τῷ λόγῳ τὰ πολλὰ μου ἐρείδουσιν ὀλισθητά.

νά τραφεῖ μέσα στή φοβερή παρουσία τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου αὐτοῦ, δὲν νομίζω ὅτι μὲ αὐτὰ πρεσβεῦουν τίποτε ἄλλο, γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ μὲ συντομία, παραλείποντας τὰ πολλὰ πού ἐνδέχεται νὰ λεχθοῦν γι' αὐτό, παρὰ μόνο τὸν αἰώνιο θάνατο καὶ τὴν χωρὶς τέλος φθορά. Γιατί, ἂν φθορὰ τῶν σωμάτων μὲ αὐτὴ τὴ σύσταση εἶναι ὁ θάνατος καὶ πάντοτε φθείρεται τὸ σῶμα, πού στηρίζεται μὲ τὴν εἰσροὴ τῶν τροφῶν καθὼς τὸ διαπερνᾷ ἡ ροή, χάρη στὴν ἀντιπαλότητα τῶν χυμῶν πού κυκλοφοροῦν μέσα του καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχει τὴ σύστασή του, ἄρα πάντοτε, μὲ αὐτὰ πού ὑποθέτουν ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασις συνίσταται τὸ σῶμα, μ' αὐτὰ καταγγέλλουν ὅτι διατηρεῖται στὸν αἰῶνα ὁ θάνατος. Ἐνῶ πρέπει νὰ πιστεύομε ὅτι ἀνασταίνεται τὸ ἴδιο τὸ σῶμα κατὰ τὴν οὐσία καὶ τὴν μορφή, ὅμως ἀφθαρτο καὶ ἀθάνατο, καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε μὲ τὸ λόγο τοῦ Ἀποστόλου, «πνευματικὸ ἀντὶ ψυχικόν»², ἐπειδὴ δὲν ἔχει καθόλου τὴν ἰδιοσυστασία του πού ἀλλοιώνεται σύμφωνα μὲ τὴ φθορά, μὲ τὸν τρόπο πού γνωρίζει ὁ Θεὸς πού θὰ τὸ μεταπλάσει καὶ θὰ τὸ κάνει ἀπαθὲς καὶ πολῦτιμο, καὶ νὰ μὴν ψάχνομε γιὰ τίποτε ἄλλο.

Βλέποντας τοὺς πολλοὺς νὰ χαίρονται καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μ' αὐτὰ «ἔγινα κουφὸς καὶ ταπεινώθηκα καὶ κράτησα στή σιγῇ τοὺς καλοὺς λόγους»³, γιὰ τὴν ἔκρινά πὼς εἶναι γιὰ κάθε συνετὸ ὠφελιμότερη ἢ σιωπὴ ἀπὸ τὸ λόγο, καὶ πορεύομαι πενθώντας μέσα μου καὶ σκυθρωπός, ἀναλογιζόμενος τὰ λόγια αὐτά, ὅταν δὲν προσέχονται, πετώντας παντοῦ σὰν σπίθες, πόσο θάνατο ψυχῶν θὰ προκαλέσουν, καὶ κανένας δὲν εἶναι σὲ θέσις ἢ ἔχει τὴ θέλησις νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸ λόγο πού κινδυνεύει ἐξαιτίας τῆς κακίας τῶν καιρῶν πού ἐπικρατεῖ. Γι' αὐτὸ κι ἀναστενάζω περισσότερο γιὰ τὸ χωρισμὸ μου ἀπὸ σᾶς, μὴ ἔχοντας τὴν παντοδύναμη παρακολούθησις ἀπὸ τὴν πατρικὴ ἀγιωσύνη σας, πού μὲ φυλάει ἀπὸ κοντὰ καὶ μὲ βγάζει μέσα ἀπὸ τὰ βλαβερά, στηρίζοντας πολλὰς φορὲς μὲ τὸ λόγο τὰ πολλὰ ὀλισθήματά μου.

---

2. Α' Κορ. 15, 44.

3. Ψαλμ. 38, 3.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Η'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Ὁ κατὰ σάρκα πόθος χρόνω μαραίνεισθαι πέφυκε, συνα-
πιῶν χωριζομένοις τοπικῶς, τοῖς κατ' αὐτὸν πρὸς ἀλλήλους
ἔχουσι τὴν συνάφειαν. Περὶ γὰρ τὴν αἴσθησιν ἔχει τὴν σύστασιν,
τὴν μηδαμῶς τῶν μὴ παρόντων ἀντιλαμβάνεσθαι δυναμένην. Ὁ
5 δὲ κατὰ πνεῦμα πόθος, αἰεὶ συμπαρόντας ἀλλήλοις ἔχει νοερῶς
τοὺς κατ' αὐτὸν συνημμένους, κἂν σωματικῶς ἀλλήλων χωρι-
σθῶσι, τὴν κατὰ χρόνον ἢ τόπον περιγραφὴν οὐ δεχόμενος. Περὶ
γὰρ τὸν νοῦν ἔχει τὴν ὕπαρξιν, τὸν μηδαμῶς, τοῖς σώμασιν ἀλ-
λήλων διαιρουμένοις τοπικῶς, συνδιαιρούμενον ἢ συνπερικλει-
10 ὀμενον. Τοῦτον τὸν πόθον ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τοὺς ἀγιωτάτους ὑ-
μᾶς ἔχειν ἀξιωθεῖς, αἰεὶ παρόντας ὄραν δοκῶ καὶ διαλεγομένων
αἰσθάνεσθαι, καὶ οὐκ ἔστι καιρὸς ἢ τόπος, ὁ ἀφιστᾶν με δυνάμε-
νος τῆς ὑμετέρας μνήμης, διὰ παντὸς ὑμᾶς παρόντας πνευματι-
κῶς ὑποδεικνυούσης καὶ πάντας τοὺς ἐν ἐμοὶ δυσώδεις λογι-
15 σμοὺς ἀπελαύνοντας, τῆς ἐν ὑμῖν θείας χάριτος τὴν πολλὴν εὐω-
δίαν οὐ φέροντας, καὶ πείθομαί γε, μὴ ψιλῶς τὴν μνήμην φαντά-
ζεσθαι τοὺς ἀγιωτάτους ὑμᾶς, ἀλλὰ παρόντων ἀληθῶς ἐπαισθά-
νεσθαι, τὸ γινόμενον πληροφορίαν ἀκριβῆ τῆς ὑμῶν παρουσίας
ποιούμενος. Ἡ γὰρ ἐν ὑμῖν κατὰ χάριν Θεοῦ δραστήριος δύναμις,
20 ἅμα τῇ μνήμῃ τοὺς διοχλοῦντας ἀπελαύνουσα δαίμονας, σαφε-
στάτην τῆς ὑμῶν παρουσίας παρέχεται δῆλωσιν. Καὶ θαυμα-
στὸν οὐδέν, εἰ τοὺς ἀπόντας σωματικῶς, παρεῖναι ποιεῖ νοερῶς,

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Η'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὁ σαρκικός πόθος ἀπὸ τῆ φύση του μαραίνεται μὲ τὸν καιρὸ, φεύγοντας μαζί μ' ἐκείνους πὺ ἔχουν κοινή, σύμφωνα μ' αὐτόν, συναναστροφή μεταξύ τους, ὅταν χωρίζονται τοπικά. Γιατὶ ὁ πόθος αὐτὸς δημιουργεῖται γύρω ἀπὸ τὴν αἴσθησι, πὺ δὲν μπορεῖ καθόλου ν' ἀντιλαμβάνεται ἐκείνους πὺ δὲν εἶναι παρόντες. Ἐνῶ ὁ πνευματικὸς πόθος ἔχει πάντοτε παρόντες ὅλους μαζί νοερὰ ἐκείνους πὺ ἔχει μεταξύ τους δεμένους, ἀκόμα κι ἂν χωριστοῦν μεταξύ τους σωματικᾶ, μὴ δεχόμενος τὸν χρονικὸ καὶ τοπικὸ περιορισμό. Γιατὶ ὁ πόθος αὐτὸς ἔχει τὴν ὑπαρξή του στὸ νοῦ, πὺ μὲ κανένα τρόπο δὲν συνδιαίρεῖται ἢ δὲν συμπερικλείεται μὲ τὰ σώματα ὅταν χωρίζονται μεταξύ τους τοπικά. Αὐτόν τὸν πόθο ἀξιῶθηκα νὰ ἔχω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρὸς ἐσᾶς τοὺς πανάγιους, καὶ νομίζω ὅτι πάντα σᾶς βλέπω κοντὰ μου καὶ σᾶς ἀκούω νὰ κουβεντιάζετε, καὶ δὲν ὑπάρχει καιρὸς ἢ τόπος πὺ νὰ μπορεῖ νὰ μὲ ἀπομαρκύνει ἀπὸ τὴ θύμησή σας, πὺ πάντοτε μοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι εἶστε παρόντες πνευματικᾶ καὶ διώχνετε ὅλους τοὺς δυσῶδεις λογισμοὺς ἀπὸ μέσα μου, μὴ ὑποφέροντας τὴν πολλὴ εὐωδιὰ τῆς θείας χάριτος πὺ ὑπάρχει σὲ σᾶς. Καὶ εἶμαι πεισμένος, ὅτι ἡ θύμησι δὲν εἶναι ἀπλὴ φαντασία τῆς ἀγιωσύνης σας, ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι πραγματικᾶ εἶστε παρόντες, καὶ κάνω αὐτὸ πὺ γίνεται πληροφορία ἀκριβὴ καὶ πραγματικὴ τῆς παρουσίας σας. Ἡ δραστικὴ δηλαδὴ μέσα σας δύναμη μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, πὺ ἀπομαρκύνει ἀμέσως μόλις ἔρθουν στὸ νοῦ τοὺς ἐνοχλητικὸς δαίμονες, ἀποτελεῖ σαφέστατη δήλωσι τῆς παρουσίας σας. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράδοξο ἂν κάνει αὐτοὺς πὺ λείπουν σωματικᾶ νὰ εἶναι παρόντες νοερὰ ὁ Θεὸς πὺ

ὁ τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων Θεός, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα θεοπρεπῶς ἐνεργούμενοι καὶ πλέον ἢ ὅσον τοπικῶς ἀλλήλοις τὰ σώματα πάρεστι. Καὶ εἰ μόνον μνημονευόμενοι, τίμιοι Πατέρες, τοσοῦτόν μου τοῖς ἀτίμοις ἐπιτίμιον παρέχετε λογισμοῖς, ἀοράτως φοιτῶντες τῷ πνεύματι, πόσῳ μᾶλλον κατ' ὄφθαλμοὺς παρόντες καὶ τὴν ἐμὴν ἀκοὴν διὰ ζώσης φωνῆς τοῖς θείοις καθαγιάζοντες λόγοις καὶ τὴν ἀρετὴν τοῖς ἑαυτῶν τρόποις λαμπρῶς ἐκδιδάσκοντες;

Διὰ τοῦτο πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύομαι, ποθῶν τε
 10 καὶ ζητῶν σε τὸν καλὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον, τὸν εἰς τόπον με χλόης τὸ πλανώμενον πρόβατον κατασκηνοῦν ἐπιστάμενον, τὴν ἀπωθουμένην λέγω τὸν καύσωνα τῶν παθῶν διὰ πράξεως ἕξιν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐκτρέφειν δυνάμενον, τὴν ἄρδουσάν φημι τὸν νοῦν διὰ θεωρίας χάριν τῆς γνώσεως,
 15 τὸν ἐπιστρέφοντά μου τὴν ψυχὴν ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν θείοις καὶ λόγοις καὶ παραδείγμασι, καὶ ἐπὶ τρίβους ὁδηγοῦντα δικαιοσύνης, τοὺς κατ' εὐσέβειαν σωτηριώδεις ὑποδεικνύοντα τρόπους, καὶ ράβδῳ καὶ βακτηρίᾳ σοφῶς παρακαλοῦντα, τουτέστι τῇ μνήμῃ τῶν αἰώνιων κολάσεων, καθάπερ ράβδῳ τινὶ τὸν
 20 εἰσαγόμενον κακίας ἀπάγοντα, καὶ τῇ προτροπῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, βακτηρίας δίκην, εἰς ἀρετὴν τὸν προκόπτοντα δι' ἐλπίδος στηρίζοντα, ὅπερ καὶ ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ, ὡς οἶμαι, συμβολικῶς ὑπηνίττετο, τοῖς τραύμασι τοῦ τοῖς λησταῖς περιπεσότος ἐπιχέων οἶνον καὶ ἔλαιον. Φόβῳ γὰρ τῆς γεέννης τοῦ αἰωνίου
 25 πυρὸς ὁ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πόθος ἐπικιρνῶμενος, ἀλώβητον τὴν ψυχὴν συντηρεῖ πρὸς τὴν ἀγάπην ἐπισφίγγων τοῦ Κτίσαντος, πάσης ἐμπαθοῦς διανοίας διὰ τῆς στύψεως ἀποσμηχθεῖσαν.

Ἄλλὰ πλήρωσον λοιπόν, τίμιε πάτερ, καὶ αὐτὸς Πνεύματος
 30 θείου τῆς διδασκαλίας τὸν δόνακα, καὶ κάλει ποιμενικῶς τε καὶ

προκαλεῖ πράγματα καταπληκτικά, ὅπως ὁ ἴδιος γνωρίζει καὶ ὅσοι ἐνεργοῦν αὐτὰ τὰ καταπληκτικά μὲ τὴ δύναμή του σὰν θεοί, καὶ τὰ σώματά τους εἶναι μεταξύ τους παρόντα πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι τοπικά. Καὶ ἂν μόνον μὲ τὴ θύμησή σας, σεβαστοί μου πατέρες, παρέχετε στοὺς ἄτιμους λογισμούς μου πόση μεγάλη τιμὴ, ἐπισκεπτόμενοι ἀόρατα τὸ πνεῦμα μου, πόσο μεγαλύτερο θὰ εἶναι ἔαν σὰς ἔχω παρόντες μπροστὰ στὰ μάτια μου καὶ ἀγιάζετε τὴν ἀκοή μου μὲ ζωντανὴ φωνὴ μὲ τὰ θεϊκὰ λόγια σας καὶ μου διδάσκετε λαμπρὰ μὲ τοὺς τρόπους σας τὴν ἀρετή;

Γι' αὐτὸ βαδίζω σκυθρωπὸς καὶ πενθώντας, ποθώντας κι ἀναζητώντας ἐσένα τὸν καλὸ ποιμένα καὶ δάσκαλο, πού ξέρεις νὰ κατασκηνώσεις σὲ χλοερὸ λιβάδι ἐμένα τὸ περιπλανώμενο πρόβατο¹, ἐννοῶ τὴν ἔξῃ τῆς ἀρετῆς, πού μὲ τὴν πράξη ἀπωθεῖ τὸν καύσωνα τῶν παθῶν, καὶ μπορεῖς νὰ μὲ θρέφεις ἐπάνω σὲ δροσιστικὰ νερά, μὲ τὰ ὁποῖα ἐννοῶ τὴ χάρη τῆς γνώσης πού ἀρδεύει τὸ νοῦ μὲ τὴ θεωρία. Ἐσὺ πού ἐπαναφέρεις τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὴν κακία στὴν ἀρετὴ μὲ θεῖα λόγια καὶ παραδείγματα, καὶ μ' ὀδηγεῖς στοὺς δρόμους τῆς δικαιοσύνης, ὑποδεικνύοντάς μου τοὺς σωτηριώδεις τρόπους τῆς εὐσέβειας, καὶ μὲ παρακινεῖς μὲ τρόπο σοφὸ μὲ τὸ ραβδί καὶ τὴ βακτηρία, δηλαδή μὲ τὴ μνήμη τῶν αἰώνιων βασανιστηρίων, πού σὰν μὲ κάποιον ραβδί ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὴν κακία ἐκεῖνον πού τὴν ἀρχίζει, καὶ μὲ τὴν προτροπὴ τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν σὰν μὲ βακτηρία στηρίζεις μ' ἐλπίδα ἐκεῖνον πού προχωρεῖ στὴν ἀρετὴ. Αὐτὸ νομίζω ὑπαινισσόταν συμβολικὰ καὶ ὁ Κύριος καὶ Σωτῆρας μας, χύνοντας κρασί καὶ λάδι πάνω στὶς πληγὲς ἐκείνου πού ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ληστῶν². Γιατί, ὅταν ἀναμυγνύεται ὁ πόθος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν μὲ τὸ φόβο τῆς γέεννας τῆς αἰώνιας φλόγας, διατηρεῖ τὴν ψυχὴ ἄθικτη, συσφίγγοντάς τὴν στὴν ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ, ξεπλυμένη μὲ τὴν προφύλαξη ἀπὸ κάθε ἐμπαθῆ σκέψη.

Ἄλλὰ γέμισε τώρα, σεβαστὲ πατέρα, καὶ σὺ μὲ θεῖο Πνεῦμα τὸν καλαμένιο ποιμενικὸ αὐλὸ τῆς διδασκαλίας³ καὶ κάλεσε μὲ τρό-

1. Ψαλμ. 22, 2.

2. Λουκᾶ 10, 34.

3. Ἡ μεταφορὰ ταιριάζει, ὅπως ἐδῶ, σὲ ἀρχιεπίσκοπο.

φιλανθρώπως τὸν ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς ἀγνοίας καὶ τοὺς βουνοὺς τῆς
 κακίας ἀποιμάντως πλανώμενον, καὶ ὑπὸ τὴν σὴν ποιήσον δε-
 ξιὰν καὶ κατάδησον συμπαθῶς τὸν πολλοῖς διασπαραχθέντα
 δῆγμασι πονηροῖς τῶν λύκων τῆς Ἀραβίας, τουτέστι τῶν Δυ-
 5 σμῶν (Δυσμὰς γάρ, ὡς φασι, δηλοῖ κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἐρ-
 μηνευόμενον τῆς Ἀραβίας τὸ ὄνομα). Νοῶ δέ, καὶ τυχὸν οὐκ
 ἐσφαλμένως, κατὰ τοὺς τῆς ἀναγωγῆς λόγους, διὰ τῆς Ἀραβίας
 τὴν σάρκα ταύτην, τὴν τῶν θείων ἐν τοῖς κατ' ἐμὲ τυραννικὴν
 νόμων τοῦ πνεύματος, τὴν πολλοὺς, ὡς ἀληθῶς, ἀναιδεῖς τε καὶ
 10 ἀνημέρους λύκους ἐκτρέφουσιν, τὴν ὄντως δύσιν καὶ γενομένην
 διὰ τὴν ἀμαρτίαν, ἀληθῶς λεγομένην, ἧς ἐπιβέβηκεν, ὡς ἀγαθὸς
 καὶ φιλάνθρωπος, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ
 Θεὸς καὶ Θεοῦ Λόγος, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, προσε-
 σχηκῶς δηλονότι, καὶ τὸν κίνδυνον ἡμῶν θεασάμενος, καὶ διὰ
 15 τοῦτο ἐμφανίσας ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκείαν ἐξεγείρας δυναστείαν,
 καὶ ἐλθὼν ἐν σαρκὶ σῶσαι τοὺς ἀπολομένους καὶ τοὺς ἐντρεφο-
 μένους αὐτῇ πονηροὺς ἀποκτεῖναι θῆρας, καὶ ποιῆσαι αὐτὴν
 χώραν εἰρήνης καὶ λογικῶν προβάτων νομῆν, διὰ πράξεως πρὸς
 Θεὸν ἀναγομένων, ἧς ἐγὼ τέως οὐπω τὸν νόμον παρῆλθον ἀ-
 20 βλαβῶς διὰ θεωρίας πνευματικῆς, καθάπερ ὁ Ἰσραὴλ τὸ ὄρος
 Σιείρ, οὐδὲ τὰς αὐτῆς ἀπαθῶς διῆλθον ἐπιθυμίας, διὰ πράξεως
 γνωστικῆς, ὡσπερ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τοὺς υἱοὺς Ἡσαῦ, τοὺς
 κατοικοῦντας ἐν Ἀραβα διὰ Μωσέως, οἱ ἐξ Ἰακώβ τὸ γένος
 κατάγοντες, ἀλλ' ἐτι κατοικῶ τὴν Ἀραβα κατὰ τοὺς υἱοὺς
 25 Ἡσαῦ, τὰς δυσμὰς, λέγω δὲ τὴν σάρκα, μετὰ τὴν παροῦσαν
 ζωὴν, διὰ τὰς σαρκὸς ἡδονάς, ἐτέραν μὴ ἐκδεχόμενος, ἦν οὐδὲ
 παροικῆσαι πᾶς ἀληθινὸς Ἰσραὴλ καὶ ὄρων Θεὸν καταδέχεται,
 τῆς σαρκὸς ἐκδημῆσαι διὰ τῶν ἀρετῶν ἐπειγόμενος, καὶ ἐνδη-
 μῆσαι πρὸς τὸν Κύριον διὰ τῆς γνώσεως ἐφιέμενος, τὸν ὄντως

πο ποιμενικό και φιλόανθρωπο αὐτὸν ποὺ δίχως τὴ φροντίδα τοῦ βοσκοῦ πλανιέται στὰ ὄρη τῆς ἄγνοιας καὶ τὰ βουνὰ τῆς κακίας, ὀδήγησέ τον κάτω ἀπὸ τὴν προστασία σου καὶ ἐπίδεσε μὲ συμπόνια αὐτὸν ποὺ κατασπαράχθηκε ἀπὸ πολλές κακὲς δαγκωματιὲς τῶν λύκων τῆς Ἀραβίας⁴, δηλαδή τῆς Δύσης (γιατί, ὅπως λένε, τὸ ὄνομα τῆς Ἀραβίας, ἐρμηνευμένο στὰ ἑλληνικά, σημαίνει Δύση). Ὑπονοῶ μάλιστα, καὶ ἴσως ὄχι ἐσφαλμένα, σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀλληγορίας, μὲ τὴ λέξη Ἀραβία αὐτὴν ἐδῶ τὴ σάρκα, ποὺ κατατυραννεῖ μέσα μου τοὺς θείους νόμους τοῦ Πνεύματος, αὐτὴ ποὺ τρέφει πολλοὺς στ' ἀλήθεια θρασεῖς κι ἀνήμερους λύκους, καὶ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας καὶ Δύση ἔγινε καὶ ἀληθινὰ Δύση λέγεται⁵. Σ' αὐτὴν ἐπάνω ἦρθε, σὰν ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος ποὺ εἶναι, ὁ καλὸς ποιμὴν⁶, ὁ Θεὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ ποιμαίνει τὸν Ἰσραὴλ, αὐτὸς ποὺ κἀθεται ἐπάνω στὰ Χερουβίμ⁷, ποὺ πρόσεξε δηλαδή καὶ παρατήρησε σὲ ποιὸν κίνδυνο βρισκόμαστε, καὶ γι' αὐτὸ φανερώθηκε, ξεσηκώνοντας μαζί του καὶ τὴ δύναμή του, κι ἦρθε μὲ σάρκα γιὰ νὰ σώσει ἐκείνους ποὺ ἔχουν χαθεῖ, σκοτώνοντας τὰ κακὰ θηρία ποὺ μεγάλωναν τρεφόμενα μέσα σ' αὐτὴν, καὶ νὰ τὴν κάνει χώρα εἰρήνης καὶ λιβάδι λογικῶν προβάτων, ποὺ μὲ τὴν πράξη ἀνεβαίνουν στὸν Θεό. Τῆς χώρας αὐτῆς τὸ νόμο ἀκόμα δὲν τὸν ἔχω διαβεῖ ἐγὼ χωρὶς βλάβη μὲ πνευματικὴ θεωρία, ὅπως ὁ Ἰσραὴλ τὸ ὄρος Σιείρ⁸, οὔτε πέρασα μὲ ἀπάθεια ἀνάμεσα ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες τῆς μὲ τὴν ἐλεύθερη πράξη μου, ὅπως ὅσοι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἰακώβ πέρασαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Μωυσῆ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τους τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἡσαῦ⁹ ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀραβία, ἀλλὰ κατοικῶ ἀκόμα στὴν Ἀραβία, ὅπου κατοικοῦν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡσαῦ, στὴ Δύση δηλαδή, κι ἐννοῶ τὴ σάρκα, χωρὶς νὰ περιμένω, ἐξαιτίας τῶν ἡδονῶν τῆς σάρκας, ἄλλη ζωὴ ἔπειτα ἀπὸ τὴν παρούσα. Σ' αὐτὴν οὔτε σὰν πάροικος νὰ μείνει καταδέχεται κάθε ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης καὶ ποὺ βλέπει τὸν Θεό, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ, σπεύδοντας μέσω τῶν ἀρετῶν, νὰ ἐκδημῆσει¹⁰ ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ νὰ ἐνδημῆσει¹⁰ μὲ τὴ γῶση¹⁰ πρὸς τὸν Κύριο, ποὺ πραγματικὰ μυστικὰ

4. Ἀββακ. 1, 8

5. Ψαλμ. 67, 5.

6. Ἰω. 10, 11.

7. Ψαλμ. 79, 2.

8. Δευτ. 1, 2. 9. Οἱ Ἀραβες κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ. 10. Β' Κορ. 5, 3.

γῆν ἐπαγγελίας ἀρρήτων ἀγαθῶν μυστικῶς καὶ ὄντα καὶ ὠνομασμένον, τὴν ρέουσιν γάλα καὶ μέλι. Θρεπτικὸς γὰρ τῶν κατ' αὐτὸν νηπιαζόντων καὶ εὐφραντικὸς ὑπάρχει τῶν κατ' αὐτὸν ἀνδριζομένων ὁ Κύριος, ὡς ἀρεταῖς ἐκτρέφων διὰ πράξεως, καθάπερ γάλακτι, τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, καὶ γνώσεσι καταγλυκαίνων μυστικαῖς, καθάπερ μέλιτι, διὰ θεωρίας πνευματικῆς, τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

Τοιγαροῦν, μὴ διαλίπης ποιμαίνων με συμπαθῶς ἀληθείας λόγοις τὸν θηριάλωτον, τίμιε Πάτερ, καὶ τῶν ἐν σαρκὶ παθῶν 10 μετὰ τῶν ἀνακινούντων αὐτὰ πνευμάτων τῆς πονηρίας μὴ παύση λυτρούμενος, τῶν κακῶς κατεσθιόντων καὶ δαπανώντων μου τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, καὶ κάλεσον πρὸς ἑαυτὸν καὶ ὑπὸ τὰς σὰς κατασκήνωσον πτέρυγας, εἶπερ ἀληθῶς ἄπεστι πᾶς φόβος Βαρβάρων αἰσθητῶν, δι' οὗς τοσαῦτα διαστήματα θαλάσσης, ὡς φιλόζωος, ἦλθον, περὶ οὗ μάλιστα παρακαλῶ τοὺς ἀγιωτάτους ὑμᾶς, μετὰ τὴν εὐκταίαν σημείωσιν τῆς κατὰ Θεὸν παμφοῦς ὑμῶν ρώσεως, ἀκριβέστερον δηλῶσαι, καὶ πᾶσαν τὴν κρατοῦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτόθι κατάστασιν, ὡς ἔστι, παραδειῖξαι μοι διὰ γραμμάτων. Ἀσθενὴς γὰρ ὢν τὸν λογισμὸν 20 καὶ πᾶν σαθρός, καὶ μόλις κἂν ἐν εἰρήνῃ νήφειν μικρομερῶς δυνάμενος, καὶ περὶ πολλὰ σκεδαννύμενον ἐκ δειλίας συνάγειν τὸν νοῦν, θέλω σὺν ἀσφαλείᾳ ποιήσασθαι τὸν πλοῦν, ὡς ἀτελής τὴν διάνοιαν καὶ τοῖς λόγοις τῆς σοφῶς τὸ πᾶν διεξαγωγούσης προνοίας ἐμβατεῦειν οὐχ οἶός τε ὢν, μὴ πως ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἐξ ἀγνοίας ὀκλάσας τὸν λογισμὸν καὶ τοῖς τῆς ὑπομονῆς ἐξ ἀσθενείας ἐνδοῦς ἀγῶσι, τοὺς ἐξ αὐτῶν ζημιωθῶ στεφάνους, ὡς λειποτάκτης ἐν τῇ πείρᾳ τῶν δεόντων γενόμενος.

Διὰ τοῦ γράμματος ὡς παρὼν ἀσπάζομαι τοὺς ἀγιωτάτους ὑμᾶς, καὶ πάντα τοὺς σὺν ὑμῖν, αἰτῶν διὰ τῶν ἀγίων καὶ εὐ- 30 προσδέκτων ὑμῶν εὐχῶν, Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι τῶν ὅλων παρατεθῆναι.

καὶ εἶναι καὶ ὀνομάστηκε γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἀπερίγραπτων ἀγαθῶν, ὅπου κυλάει γάλα καὶ μέλι¹¹. Γιατὶ ὁ Κύριος τρέφει ἐκείνους ποὺ εἶναι νήπια σύμφωνα μ' αὐτὸν καὶ εὐφραίνει ὅσους εἶναι ἄνδρες σύμφωνα μ' αὐτόν, ἐπειδὴ τρέφει μὲ τὶς ἀρετὲς μέσω τῆς πράξης, σὰν μὲ γάλα, ἐκείνους ποὺ τὸν φοβοῦνται, καὶ καταγλυκαίνει μὲ μυστικὲς γνώσεις μὲ θεωρία πνευματικὴ, σὰν μὲ μέλι, ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν.

Μὴ σταματήσεις λοιπὸν νὰ μὲ ποιμαίνεις μὲ συμπάθεια, σεβαστέ μου πατέρα, μὲ λόγους ἀλήθειας, ἐμένα τὸν αἰχμᾶλωτο τῶν θηρίων, καὶ μὴ παύσεις νὰ θέλεις νὰ μὲ λυτρῶσεις ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σάρκας κι ἀπὸ τὰ πνεύματα τῆς κακίας ποὺ τὰ ἀνακινοῦν, ποὺ μὲ κακία κατατρώγουν κι ἐξαντλοῦν τὸν μέσα μου ἄνθρωπο. Κάλεσέ με κοντά σου καὶ βάλε με νὰ κατασκηνώσω κάτω ἀπὸ τὰ φτερά σου, ὅπου ἀπουσιάζει ἀληθινὰ κάθε φόβος αἰσθητῶν βαρβάρων, ποὺ ἐξαιτίας τους ἀπὸ ἀγάπη τῆς ζωῆς διάνυσα τόσες ἀποστάσεις στὴ θάλασσα, πραγμα γιὰ τὸ ὅποιο σᾶς παρακαλῶ πάρα πολύ, ἐσᾶς τοὺς ἀγιώτατους, ἀφοῦ δηλώσετε τὴν ὀλόλαμπρη ὑγεία σας κατὰ Θεόν, τὴν ὁποία καὶ σᾶς εὐχομαι, νὰ μοῦ μιλήσετε λεπτομερέστερα καὶ νὰ μοῦ περιγράψετε μὲ ἐπιστολὴ σας, ὅσο εἶναι δυνατόν, ὅλη τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ ἐκεῖ. Γιατί, ἔχοντας ἀδύνατη σκέψη καὶ ἐντελῶς χαλαρή, καὶ ποὺ μόλις μπορῶ ἀκόμα καὶ σὲ εἰρήνη νὰ κρατήσω μικρὸ μέρος τῆς νηφαλιότητάς μου καὶ νὰ μαζέψω τὸ νοῦ μου ἀπὸ δειλία ποὺ σκορπίζεται σὲ πολλά, θέλω νὰ κάνω τὸ ταξίδι μου μὲ ἀσφάλεια. Ἐπειδὴ ἡ σκέψη μου εἶναι ἀτελής καὶ δὲν ἔχω τὴ δύναμη νὰ καταλάβω τὴν πρόνοια ποὺ κυβερνᾷ τὸν πόνο μὲ σοφία, μήπως μὲ ὅσα συμβαίνουν γονατίσει ἀπὸ ἄγνοια ὁ λογισμὸς μου καὶ ὑποχωρώντας ἀπὸ ἀδυναμία γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῆς ὑπομονῆς χάσω τὰ στεφάνια ποὺ θὰ ἔπαιρνα ἀπὸ αὐτούς, ἀφοῦ γίνω λιποτάκτης τῆς προσπάθειας γιὰ τὰ πρέποντα.

Μὲ τὴν ἐπιστολὴ μου, σὰ νὰ εἶμαι ἐκεῖ κοντά σας, σᾶς ἀσπάζομαι ὅλους ἐσᾶς τοὺς ἀγιώτατους καὶ ὅλους ὅσοι εἶναι μαζί σας, ζητώντας μὲ τὶς ἅγιες κι εὐπρόσδεκτες εὐχές σας νὰ μὲ παραδώσετε στὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων.

11. Ἐξ. 3, 17. Ἀριθμ. 14, 8. Δευτ. 6, 3 καὶ ἄλλα.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Θ'. ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ

Τρία, καθὼς φησιν, ὑπάρχουσι, τὰ τὸν ἄνθρωπον ἄγοντα, μᾶλλον δὲ πρὸς ἃ βουλήσει τε καὶ γνώμη κατὰ προαίρεσιν κινεῖται ὁ ἄνθρωπος· Θεός, καὶ φύσις, καὶ κόσμος. Καὶ τούτων ἕκαστον ἔλκον, τῶν ἄλλων δύο ἐξίστησι, πρὸς ἑαυτὸ ἀλλοιοῦν τὸν ἀγόμενον, κάκεινο ποιοῦν αὐτὸν θέσει, ὅπερ αὐτὸ ὑπάρχον φύσει γνωρίζεται, πλὴν μέντοι τῆς φύσεως (ἐκεῖνη γάρ, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ διαφυλάττει τὸν ἄνθρωπον). Εἰ μὲν οὖν Θεός ἐστὶν ὁ ἄγων τὸν ἄνθρωπον, τῇ τοῦ Λόγου χάριτι θεὸν ποιεῖν θέσει πέφυκε, θέωσιν ὡς ἀγαθὸς ὑπὲρ φύσιν τῷ ἀγομένῳ δωρούμενος καὶ τῶν δύο καθαρῶς ἀποτέμνει, κόσμου λέγω καὶ φύσεως. Εἰ δὲ φύσις ἐστὶν ἡ ἄγουσα τὸν ἄνθρωπον, καθ' ἑαυτὸν ὄντα, φύσει τὸν ἄνθρωπον διαδείκνυσι, μέσον Θεοῦ καὶ κόσμου τυγχάνουσα, ὡς οὐδετέρου τούτων κατὰ γνώμην μετέχοντα. Εἰ δὲ κόσμος ἐστὶν ὁ φέρων, κτήνος ἐργάζεται, ἥτοι σάρκα μόνην τὸν ἀγόμενον ἄνθρωπον, ἐμπάθειαν αὐτῷ δι' ἀπάτης δημιουργῶν, καθ' ἣν Θεοῦ τε καὶ φύσεως μακρὰν αὐτὸν ἀποθέμενος, τὰ παρὰ φύσιν πάντα ποιεῖν αὐτὸν ἐκδιδάσκει.

Αἱ οὖν ἀκρότητες, Θεὸν δὲ φημι καὶ κόσμον, ἀλλήλων καὶ τῆς μεσότητος, λέγω δὲ τὴν φύσιν, ἀπάγειν τὸν ἄνθρωπον εἰώθασιν. Ἡ δὲ μεσότης, τούτων οὔσα μεθόριος, εἰ αὐτὴν μόνην σκοποῦντα λάβοι τὸ ἄνθρωπον, ἐπίσης τῶν ἄκρων δίστησιν·

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Θ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟ
ΘΑΑΣΣΙΟ

Τρία, ὅπως λένε, εἶναι αὐτὰ πού κινοῦν τὸν ἄνθρωπο, ἢ καλύτερα πρὸς τὰ ὁποῖα κινεῖται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ γνώμη του σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεσή του, ὁ Θεός, ἡ φύση καὶ ὁ κόσμος, καὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τραβώντας τον, τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο, ἀλλοιώνοντας σύμφωνα μὲ τὸν ἑαυτό του τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὸν κάνει θέσει αὐτὸ πού τὸ ἴδιο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὴ φύση. Γιατὶ αὐτὴ διαφυλάσσει τὸν ἄνθρωπο νὰ εἶναι αὐτὸ πού εἶναι. Ἐάν λοιπὸν εἶναι ὁ Θεὸς αὐτὸς πού κινεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ χάρι τοῦ Λόγου, τὸν κάνει θέσει θεό, δωρίζοντας σὰν ἀγαθὸς σ' αὐτὸν πού κινεῖ τὴ θέωση πάνω ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ τὸν ἀποκόβει καθαρὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο, ἐννοῶ τὸν κόσμο καὶ τὴ φύση. Ἐάν πάλι εἶναι ἡ φύση πού κινεῖ τὸν ἄνθρωπο, τὸ σύμφωνα μὲ τὸν ἑαυτό του, παρουσιάζει φύσει τὸν ἄνθρωπο, ἐφόσον αὐτὴ εἶναι ἐνδιάμεση τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη του δὲν μετέχει κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο. Ἐάν τέλος εἶναι ὁ κόσμος πού τὸν σύρει κοντά του, τὸν καθιστᾷ ζῶο, δηλαδή καθαρὴ σάρκα, τὸν ἄνθρωπο πού σύρει, δημιουργώντας του μὲ τρόπο ἀπατηλὸ ἀγάπη πρὸς τὰ πάθη, μὲ τὴν ὁποία, ἀπομακρύνοντάς τον ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴ φύση, τὸν μαθαίνει νὰ κάμνει ὅλα τὰ παρὰ φύση.

Τὰ δύο ἄκρα λοιπὸν, ἐννοῶ ὁ Θεὸς καὶ ἡ φύση, τείνουν ν' ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπο τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ ἀπὸ τὸ ἐνδιάμεσό τους, δηλαδή τὴ φύση, ἐνῶ τὸ ἐνδιάμεσό τους, ἐπειδὴ εἶναι μεθόριο αὐτῶν, ἂν (θεωρήσει ὅτι) ὁ ἄνθρωπος ἀποβλέπει σ' αὐτὸ

οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν αὐτὸν ἀναδραμεῖν συγχωροῦσα, καὶ πρὸς τὸν κόσμον ἀφιέναι καταπεσεῖν αἰδουμένη. Ἔμα τοίνυν πρὸς τινὰ τούτων κινήθῃ κατὰ γνώμην ἐνδιαθέτως ὁ ἄνθρωπος, ἅμα πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον καὶ τὴν ἐνέργειαν ἤμειψε, καὶ τὴν προσηγο-
 5 ρίαν μετέβαλε, σαρκικὸς ἢ ψυχικὸς ἢ πνευματικὸς προσαγορευ-
 ὄμενος. Ἔργον δὲ καὶ γνώρισμα τοῦ μὲν σαρκικοῦ τὸ κακῶς μόνον εἰδέναί ποιεῖν, τοῦ δὲ ψυχικοῦ τὸ μήτε ποιεῖν βούλεσθαι ποτε μήτε πάσχειν κακῶς, τοῦ δὲ πνευματικοῦ τὸ ποιεῖν μόνον
 10 καλῶς βούλεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς, εἰ συμβαίνει πάσχειν καλῶς, προθύμως καταδέχεσθαι. Εἰ τοίνυν Πνεύματι Θεοῦ ἄγεσθαι πο-
 θεῖς, εὐλογημένε, ὡσπερ οὖν καὶ ποθεῖς, κόσμον καὶ φύσιν σου-
 τοῦ περίελε, μᾶλλον δὲ τούτων σουτὸν περίτεμε, καὶ ἀδικεῖσθαι μὴ παραιτήση, ἐμπαιγμούς τε καὶ ὕβρεις φέρειν μὴ ἀπαναίνου, καί, ἵνα συνελὼν εἶπω, πάσχων κακῶς, τοῦ ποιεῖν καλῶς τοῖς
 15 δρώσι κακῶς, καὶ πάντα προσαφιέναι τὰ δρώμενα, Θεοῦ χάριν καὶ ἀρετῆς, μὴ παύση ποτέ, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Ἐάν τις θέλῃ σοὶ κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον». Καὶ πάλιν κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, λέγοντα· «Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκομενοι, ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι,
 20 παρακαλοῦμεν».

Λοιπὸν, εἰ πεισθῆναί μοι βούλοιο, δοῦλε τοῦ Θεοῦ εὐλογη-
 μένε, μεγάλην κατάθου χάριν τοῖς θλίψασι, καὶ προσζημιωθῆναι αὐτοῖς εἰ δέον ἐστὶ πάντα, μὴ ἀνανεύσης, καὶ μᾶλλον εὐλόγη-
 σον λοιδορούμενος, καὶ ἀνάσχου διωκόμενος, καὶ παρακάλεσον
 25 βλασφημούμενος, ἵνα μὴ ἦς σαρκικός, ὡς ἀδικεῖν μόνον καὶ εἰ-
 δῶς καὶ βουλόμενος, ἢ ψυχικός, ὡς ἀδικεῖσθαι μὴ ἀνεχόμενος, ἀλλὰ μᾶλλον πνευματικός, τὸ εὖ ποιεῖν μόνον ἐκουσίως καὶ εἰ-
 δῶς καὶ ἀσκούμενος, καὶ πάσχειν κακῶς παρὰ τῶν βουλομένων

μόνο, τὸν χωρίζει ἐξίσου ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα, μὴ ἐπιτρέποντάς τον οὔτε πρὸς τὸν Θεὸ νὰ προστρέξει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κόσμον νὰ τὸν ἀφήσει νὰ καταπέσει ντρέπεται. Μόλις λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος κινηθεῖ σὲ κάποια ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ διάθεσή του, ἀμέσως σύμφωνα μ' αὐτὰ καὶ τὴν ἐνέργειά του ἀλλάζει καὶ τὸ ὄνομά του μεταβάλλει, καὶ λέγεται εἴτε σαρκικὸς εἴτε ψυχικὸς εἴτε πνευματικὸς. Ἔργο καὶ γνώρισμα τοῦ σαρκικοῦ εἶναι νὰ γνωρίζει νὰ πράττει μόνο τὸ κακόν. Τοῦ ψυχικοῦ, οὔτε νὰ θέλει ποτὲ νὰ πράττει κακόν οὔτε νὰ παθαίνει κάτι κακόν. Ἐνῶ τοῦ πνευματικοῦ, τὸ νὰ θέλει μόνο νὰ πράττει τὸ καλόν, καὶ ἂν συμβαίνει νὰ πάθει κάτι γιὰ καλόν καὶ γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς, νὰ τὸ δέχεται πρόθυμα. Ἄν λοιπὸν ποθεῖς, εὐλογημένε, νὰ σὲ κινεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως βέβαια καὶ ποθεῖς, ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου τὸν κόσμον καὶ τὴ φύση σου, ἢ καλύτερα ἀπόκοψε τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ αὐτά, καὶ μὴν ἀποφεύγεις νὰ ἀδικεῖσαι. Μὴν ἀρνηθεῖς νὰ δέχεσαι ἐμπαιγμοὺς καὶ βρισιές, καί, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, μὴν παύσεις ποτὲ νὰ κάνεις καλόν σὲ ὅσους σοῦ κάνουν κακόν, καὶ νὰ συγχωρεῖς, γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, ὅλα ὅσα σοῦ κάνουν, σύμφωνα μ' ἐκεῖνον ποὺ εἶπε· «Ἄν θέλει κάποιος νὰ ἔρθει σὲ δίκη μαζί σου καὶ νὰ σοῦ πάρει τὸ πουκάμισο, δώσε του καὶ τὸ ἑπανωφόρι»¹. Καὶ πάλι σύμφωνα μὲ τὸν μακάριο Ἀπόστολο ποὺ λέγει· «Ὅταν μᾶς βρίζουν, εὐλογοῦμε· ὅταν μᾶς καταδιώκουν, δείχνομε ὑπομονή· ὅταν μᾶς βλασφημοῦν, ἀνταποδίδομε καλὰ λόγια»².

Ἄν λοιπὸν θέλεις νὰ πειστεῖς σ' ἐμένα, εὐλογημένε δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ἀπόδωσε μεγάλη εὐγνωμοσύνη σ' ἐκείνους ποὺ σ' ἔθλιψαν, καὶ ἂν πρέπει νὰ ὑποστεῖς ὀλικὴ ζημία ἀπ' αὐτούς, μὴν ἀρνηθεῖς, καὶ μᾶλλον ὅταν σὲ βρίζουν εὐλόγησε, ὅταν σὲ κυνηγοῦν δεῖξε ἀνοχή, καὶ ὅταν σὲ βλασφημοῦν, ἀνταπόδωσε καλὰ λόγια, γιὰ νὰ μὴν εἶσαι σαρκικὸς, γνωρίζοντας καὶ θέλοντας ν' ἀδικεῖς μόνο, ἢ ψυχικὸς, μὴν ἀνεχόμενος ν' ἀδικεῖσαι, ἀλλὰ νὰ εἶσαι μᾶλλον πνευματικὸς, γνωρίζοντας καὶ ἀσκώντας μὲ τὴ θέλησή σου τὸ ν' ἀδικεῖσαι μόνο, καὶ ἔχοντας τὴ συνειδητὴ προθυμία νὰ ὑποφέρεις ἀπὸ ἐκεί-

1. Ματθ. 5, 40.

2. Α' Κορ. 4, 12-13.

προθύμως ὑπὲρ ἀρετῆς ἐπιστάμενος, ἀφορῶν πρὸς τὸν τῆς
σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγὸν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν,
ἃ οὐδέπω τις γνῶσει περιλαβεῖν δεδύνηται, πάντα τὰ δεινά,
ἃ οὐδεὶς ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν μα-
5 κροθύμως ὑπέμεινε. Σκοπὸς γὰρ τῷ δοτῆρι τῶν ἐντολῶν κό-
σμου καὶ φύσεως ἐλευθερῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ διὰ τοῦτο
κατάκριτος ὁ μὴ πειθόμενος, καὶ μάτην οἱ κατὰ κόσμον πατέρες
τὰ ἔκγονα προφασίζονται καὶ τὰς συνοδίας τῶν τὸν μονήρη βίον
ἀσκουμένων οἱ προῖστάμενοι, πρὸς τὸ δεῖν εὐλόγως αὐτοῖς ἀρ-
10 γὰς εἶναι τὰς ἐντολάς. Ὅπερ ὡς ἀληθὲς εἰ δεξοίμεθα, οὐδενὶ τὸ
παράπαν ὁ Κύριος γεγραφὼς νόμον σωτηρίας δειχθήσεται. Ψυ-
χικὸν δέ, καθὼς οἶμαι, τὸν φυσικὸν ὁ τῆς Γραφῆς λόγος ἐκάλε-
σεν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ περὶ μόνα, καθὼς φασιν οἱ τὰ τοιαῦτα
δεινοί, τὰ ψυχούμενα, καὶ ἀπλῶς τὰ ὑπὸ γένεσιν καὶ φθοράν, ἢ
15 τῆς φύσεως θεωρεῖσθαι πέφυκεν ἰδιότης.

Ταῦτα δὲ γέγραφα ὑμῖν, δέσποτα, ἐπειδὴ πολὺ διὰ τοῦ ὑμε-
τέρου παραγνωστικοῦ δυσχεραίνοντας ὑμᾶς εὔρον πρὸς τὸν
δυνατὸν ἀφιέναι ἀμαρτίας, ὑπὲρ Μαξίμου τοῦ σοῦ καὶ δούλου
καὶ μαθητοῦ, τίμιε πάτερ.

νους πού θέλουν τό κακό σου γιά χάρη τῆς ἀρετῆς, ἔχοντας τὰ βλέμματά σου στραμμένα στόν ἀρχηγό τῆς σωτηρίας μας Ἰησοῦ³, ὁ ὁποῖος γιά ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού πρόσφερε, ὅσα δέ μπόρεσε ὡς τώρα νά περιλάβει κανένας νοῦς, ὑπέμεινε πρόθυμα μέ μακροθυμία, γιά χάρη τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅλα τὰ δεινά, ὅσα δέν ὑπέμεινε κανένας ἀπό τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ σκοπὸς ἐκείνου πού μᾶς ἔδωσε τίς ἐντολές εἶναι νά ἐλευθερώσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴ φύση. Καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἄξιος καταδίκης ὁποῖος δέν πείθεται καὶ μάταια οἱ φυσικοὶ κατὰ κόσμον πατέρες μας προβάλλουν ὡς προφάσεις τὰ παιδιά τους καὶ οἱ προϊστάμενοι ἐκείνων πού ἀσκοῦν τὸν μοναχικὸ βίον τίς συνοδίες, ὥστε νά μείνουν κάπως εὐλογα ἀνεκτέλεστες γι' αὐτοὺς οἱ ἐντολές. Ἄν αὐτὸ τὸ δεχθοῦμε ὡς ἀληθινό, θ' ἀποδειχθεῖ ὅτι ὁ Κύριος δέν ἔχει γράψει γιά κανένα ἀπολύτως νόμο σωτηρίας. Ψυχικό, ὅπως νομίζω, ὁ λόγος τῆς Γραφῆς ὀνόμασε τὸν φυσικὸ ἄνθρωπο, ἐπειδὴ⁴, ὅπως λένε οἱ δεινοὶ σ' αὐτά, ἡ ιδιότητα τῆς φύσης εἶναι φυσικὸ νά ἀναζητεῖται γύρω μόνο ἀπὸ τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ γενικὰ ὅσα ὑπόκεινται στὴ γένεση καὶ τὴ φθορά.

Αὐτὰ σᾶς τὰ ἔχω γράψει, δεσπότη μου, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἐπιστολή σας διεπίστωσα νά εἶστε δυσσαρεστημένος ἀπὸ τὰ συμβάντα. Ἄλλὰ σὰν δυνατὸς πού εἶσαι, προσευχή σου, σεβαστέ μου Πατέρα, μέ δύναμη σ' Ἐκεῖνον πού ἔχει τὴ δύναμη νά συγχωρεῖ ἀμαρτίες, γιά χάρη τοῦ Μαξίμου, τοῦ δούλου καὶ μαθητῆ σου.

---

3. Ἐβρ. 2,10.

4. Α' Κορ. 2, 14.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

Ι'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΝ

Ἐπειδὴ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὑπ' ἀνθρώπων ἀνθρώπους βασιλεύεσθαι ψηφισάμενος ὁ Θεὸς ἐδικαίωσε, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πάντων ὑπαρχούσης τῆς φύσεως, καὶ πάντα τῶ κατ' αὐτὴν ἀπλῶ λόγῳ τοὺς μετέχοντας αὐτῆς ὁμοτίμως ἀποφαινούσης, 5 γραφῆναι ὑμῖν ἐκελεύσατε, ἐρῶ κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν, μηδὲν ἀποκρυπτόμενος, ὧν παρὰ σοφῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν παρέλαβον, τὰ πολλὰ περικόπτων ὅσα ρηθῆναι περὶ τούτου διὰ τὸ σύντομον ἐνδέχεται. Λόγος ἀληθῆς, ὡς φασι, μυστικῶς ὑπαγορεύει, τὸν δεσπόμενον κατὰ χάριν τοῦ πεπονηκότος αὐτὸν Θεοῦ, 10 παντὸς τοῦ ὄρωμένου κόσμου λαχόντα ἄνθρωπον, διὰ τοῦ κατὰ παράχρησιν τρόπου, τῶν ἐμφύτων δυνάμεων τῆς ἐν αὐτῷ νοερᾶς οὐσίας, πρὸς τὰ παρὰ φύσιν τρέψαντα τὰς κινήσεις, ἑαυτῷ τε καὶ τῶ παντὶ τούτῳ κόσμῳ, τὴν κρατοῦσαν νῦν αὐτῶν ἀλλοίωσιν καὶ φθοράν, κατὰ κρίσιν εἰσενέγκασθαι τοῦ Θεοῦ δικαίαν, 15 ἵνα μὴ πρὸς τὰ παρὰ φύσιν ἀθάνατος ἐπ' ἄπειρον ἢ τῆς ψυχῆς δύναμις αὐτῷ κινουμένῳ φυλάττοιτο, ὅπερ ἐστὶν οὐ μόνον κακίας τὸ ἔσχατον καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀληθοῦς ὄντότητος ἀρίδηνλος ἔκπτωσις, ἀλλὰ καὶ σαφῆς τῆς θείας ἀγαθότητος ἀρνησις.

20 Διὰ τοῦτο ὁ πολύμοχθος οὗτος καὶ πολυστένακτος τῶν ἀνθρώπων βίος, διὰ τῆς πολλῆς ἀλογίας καὶ ἀταξίας τῆς αὐτὸν τιθηνούσης ὕλης. Ἄλλο τε ἄλλως φέρων τε καὶ φερόμενος, καὶ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἐν τῷ φέρεσθαι φέρων πάντα ἀνθρώπους, τῶν ἐν αὐτῷ δεινῶν μετόχους πάντα καθίστησι, καὶ οὐδένα 25 παντελῶς ἀφίησι τῆς αὐτοῦ ταραχῆς ἐλεύθερον. Καὶ τοῦτο κατὰ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Ι'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ ΙΩΑΝΝΗ

Ἐπειδὴ μοῦ παραγγείλατε νὰ σᾶς γράψω τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς ἔκρινε δίκαιο ν' ἀποφασίσει νὰ ὀρίσει οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔξουσιάζονται ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, ἐνῶ ὅλοι ἔχουν τὴν ἴδια φύση, καὶ ἀποδεικνύει αὐτὴ ὅλους, ὅσοι τὴ μετέχουν σύμφωνα μὲ τὸ ἀπλὸ νόημά της, ὁμότιμους, θὰ πῶ σύμφωνα μὲ τὴ δύναμή μου, χωρὶς νὰ κρύψω τίποτε, ὅσα ἔμαθα ἀπὸ σοφοὺς καὶ μακάριους ἄνδρες, περικόπτοντας γιὰ συντομία τὰ πολλά, ὅσα εἶναι ἐνδεχόμε- νο νὰ λεχθοῦν γιὰ τὸ θέμα. Λόγος ἀληθινός, ὅπως λένε, ὑπαγορεύει μυστικά, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πού τοῦ ἔλαχε κατὰ χάρη τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ κυριαρχία ὅλου τοῦ ὄρατοῦ κόσμου, ἕξαιτίας τῆς κακῆς χρήσης τῶν ἐμφύτων δυνάμεων τῆς νοερῆς οὐσίας πού ἔχει, τρέποντας τίς κινήσεις του πρὸς τὰ παρὰ φύση, εἰσήγαγε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμο τὴν ἀλλοίωση καὶ τὴ φθορὰ σύμφωνα μὲ τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μὴν φυλαχθεῖ ἀθάνατη γιὰ πάντα στίς κινήσεις του ἢ δύναμη τῆς ψυχῆς, πράγμα βέβαια πού εἶναι ὄχι μόνο τὸ ἔσχατο σκαλὶ τῆς κακίας καὶ ἡ ὀλοφάνερη ἔκπτωση τῆς ἀληθινῆς ὄντοτητας τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ σαφῆς ἄρνηση τῆς θείας ἀγαθότητος.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πολύμοχθος καὶ πολυστένακτος αὐτὸς βίος τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν πολὺ παραλογισμό καὶ τὴν πολλὴ ἀταξία τῆς ὕλης πού εἶναι ἡ τροφὸς του, πού φέρει καὶ φέρεται πότε ἔτσι καὶ πότε ἄλλιῶς, καὶ γιὰ νὰ μιλήσω ἀκριβέστερα, φέρνοντας μαζί του στὴν κάθε φορὰ του ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς κάνει ὅλους μετόχους τῶν ἰδίων τῶν δεινῶν του, καὶ δὲν ἀφήνει κανέναν ἀπολύτως ἐλεύθερο ἀπὸ τὴν ταραχὴ του. Καὶ αὐτὸ τὸ πράγμα διατυπώ-

τὸν πρέποντα τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας διευπώθη λόγον, ἵνα τὸν παρόντα βίον παραλόγως κατὰ διάθεσιν ὑφ' ἡμῶν ἀγαπώμενον, κἂν ὀψέ ποτε τῷ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ κακῶς κατὰ περίστασιν, ὅσον βλάπτειν οἶδεν ἢ πρὸς αὐτὸν φιλία μεταμαθόντες, γνῶμεν
5 ὅτι πολὺ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνώσεως ὁ χωρισμὸς ἐστὶν ἡμῖν χρησιμώτερος, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος κατὰ λόγον ἐνδίκως κυρώσωμεν καί, φυγόντες τὴν τῶν ὀρωμένων φύρσιν καὶ ταραχήν, πρὸς τὴν τῶν νοουμένων εὐσταθῆ ταυτότητα σωφρόνως τὸν πόθον μεταθώμεθα.

10 Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ μαστιζόμενοι καὶ μυρία πάσχοντες δεινὰ τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας τὸν δεσμὸν λύειν οὐκ ἀνεχόμεθα, κατὰ πρόνοιαν ὡς σοφὸς καὶ ἀγαθὸς τὸν τῆς βασιλείας τοῖς ἀνθρώποις ὁ Θεὸς διευτύπωσε νόμον, τὴν προγνωσθεῖσαν διὰ τὴν ἀνεσιν ἔσεσθαι κατὰ τὸν βίον πολλὴν τῆς κακίας λύσσαν ἀναστέλλων πόρρωθεν, ἵνα μὴ γένωνται, κατὰ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, ἀλλήλων οἱ ἀνθρώποι παραναλώματα, μηδενὸς ἐπιστατοῦντος καὶ τὴν ἄδικον τοῦ δυνατωτέρου κατὰ τοῦ ὑποβεβηκότος ὀρμὴν κωλύοντος. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸ εἶκός, ὡς οἶμαι, βασιλεία τῶν ἀνθρώπων τῷ γένει ἀναγκαίως ἐπεισῆχθη, σοφίαν
15 παρὰ Θεοῦ λαβοῦσα καὶ δυναστείαν, καὶ ἡ ὁμότιμος φύσις εἰς τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι μερισθῆναι συνεχωρήθη, ὅπως τῇ μὲν τάσσει τοὺς νομίμως τοῖς θεσμοῖς τῆς φύσεως πειθομένοις, τῇ δὲ κολάζῃ δικαίως τοὺς εἶκειν τούτοις δι' αὐθάδειαν γνώμης μὴ βουλομένους, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐντεῦθεν πᾶσι χαρίζεται, πόθῳ καὶ φόβῳ βραβευομένην, δι' ἧς τὸ ἀνώμαλον τῆς τοῦ καθ' ἕκαστον γνώμης ἀπογενόμενον, τὸ ἐν πᾶσι τῆς φύσεως ἴσον γαληνόν τε καὶ ἡμερον λαμπρῶς διαδεικνυται. Ὅπερ οὐκ ἂν ἐγγόνει ποτέ, μὴ τοῦ φόβου κολάζοντος τὴν ἀφρονα τῶν πολλῶν πρὸς ἀτοπίαν ὀρμὴν, καὶ βία πρὸς τῶν σωφρόνων δι' ἀπειλῆς
25 ἀγοντος γαληνότητα. Ὁ γὰρ πέφυκε λόγος τοὺς σώφρονας πείθειν ἐκουσίως ἀσπάζεσθαι, τοῦτο στέργειν ὁ φόβος τοὺς ἀφρονας εἰώθεν ἀκουσίως βιάζεσθαι.

Διὰ ταύτην ἐγὼ τὴν αἰτίαν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων παρεισ-

θηκε σύμφωνα με τὸν τρόπο πού πρέπει στὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὥστε, μαθαίνοντας κάποτε, ἔστω καὶ ἀργά, τὸν παρόντα βίον, πού τὸν ποθοῦμε καὶ τὸν ἀγαποῦμε παράλογα, μετὶς κατὰ περίπτωσιν ταλαιπωρίες πού μᾶς προκαλεῖ, καὶ πόσο μᾶς βλάπτει ἢ φιλία πρὸς αὐτόν, νὰ κατανοήσομε ὅτι πολὺ πιὸ χρήσιμος ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτόν εἶναι ὁ χωρισμὸς μας ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ κατακυρώσομε δίκαια τὸ μίσος μας ἐναντίον του, καί, ἀφοῦ ξεφύγομε ἀπὸ τὴν ἀνάμιξη καὶ τὴν ταραχὴ τῶν ὄρατῶν, νὰ μεταθέσομε μετὰ σωφροσύνην τὸν πόθον μας στὴν ἀκλόνητη ταυτότητα τῶν νοητῶν.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ μετὰ ὅλα τὰ χτυπήματα καὶ τὰ μύρια δεινὰ πού ὑποφέρομε, δὲν ἀνεχόμεσθε νὰ διαλύσομε τὸ δεσμὸν φιλίας μαζί του, διατύπωσε προνοητικὰ ὁ Θεός, σὰν σοφὸς καὶ ἀγαθός, τὸ νόμον τῆς βασιλείας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀναστέλλοντας ἔτσι ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς τὴν πολλὴν λύσσα τῆς κακίας πού εἶχε προβλεφθεῖ ὅτι θὰ συνέβαινε στὴ ζωὴ ἕξαιτίας τῆς ἀνεσσης, γιὰ νὰ μὴ γίνουιν οἱ ἄνθρωποι, σύμφωνα μετὰ τὸν νόμον τῶν ψαριῶν τῆς θάλασσης, τροφὴ ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένας ἐπικεφαλῆς νὰ ἐμποδίζει τὴν ἄδικη ἐπίθεσιν τοῦ δυνατοτέρου ἐνετίον τοῦ ἀσθενέστερου. Γι' αὐτὸ ἴσχυσε κάποιον διάστημα, ὅπως ἦταν φυσικόν, ἀναγκαστικὰ εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἡ βασιλεία, λαμβάνοντας ἀπὸ τὸν Θεὸν σοφία καὶ ἐξουσία, καὶ ἐπιτράπηκε νὰ χωριστεῖ ἡ ἰσότης φύσιν σὲ ἄρχουσα καὶ ἀρχόμενη, ὥστε μετὰ τὴν μίαν νὰ δέχεται ὅσους πείθονται νόμιμα τοὺς θεσμοὺς τῆς φύσιν, καὶ μετὰ τὴν ἄλλην νὰ τιμωρεῖ δίκαια ὅσους ἀπὸ αὐθάδεια δὲν θέλουσιν νὰ ὑπακούουσιν σ' αὐτούς, καὶ βάσει αὐτοῦ χαρίζει τὴν δικαιοσύνην σὲ ὅλους ὡς ἐπιβράβευσιν τοῦ πόθου καὶ τοῦ φόβου, μετὰ τὴν ὁποία ἐξαφανίζεται ἡ ἀνωμαλία καὶ διαφορὰ τῆς γνώμης τοῦ καθενὸς καὶ ἀναδεικνύεται περίλαμπρα γαλήνια καὶ ἡμερὴ ἡ ἰσότης τῆς φύσιν ὅλων. Αὐτὸ δὲν θὰ γινόταν ποτέ, ἂν ὁ φόβος δὲν τιμωροῦσε τὴν ἀλόγιστην ὁρμὴν τῶν πολλῶν πρὸς τὴν ἀταξίαν καὶ δὲν ὀδηγοῦσε μετὰ τὴν βίαν πρὸς τὴν ἡμερότητα τῶν φρονίμων. Γιατὶ αὐτὸ πού ὁ λόγος ἔχει νὰ πείθει τοὺς φρόνιμους νὰ τὸν ἀποδέχονται θέλοντας, αὐτὸ ὁ φόβος συνήθως ἀναγκάζει τοὺς ἀνόητους νὰ τὸ ὑπομένουσιν μὴ θέλοντας.

Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία ἐγὼ διδάχθηκα ὅτι ἔχει ἐπιτραπεῖ νὰ

ελθεῖν τὴν βασιλείαν συγχωρηθῆναι μεμάθηκα, καὶ ἀποδέχομαι τὸν λόγον ὡς ἀληθῆ καὶ τῆς αἰτίας διδάσκαλον. Εἰ δέ τις καὶ ἕτερος ταύτης λόγος καθέστηκεν αἴτιος κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, τοῦτον εἶναι μόνοις ἡγοῦμαι ληπτὸν τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν.

5 Πλὴν δ' ὁμῶς οὐδ' οὗτος τοῦ σκοποῦ τῆς θείας ὀλοσχερῶς ἀπάδει Γραφῆς. Κάκεινη γὰρ παραιτησαμένοις ἀνθρώποις τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, συγχωροῦντα τὸν Θεὸν ἀφηγεῖται, κἂν ὑφ' ἑαυτῶν βασιλεύεσθαι, ἵνα μὴ τὸ ἄτακτον τῆς ἀναρχίας πολυαρχίαν ἐργάσῃται καὶ στάσιν φθοροποιὸν ἐντεῦθεν τῷ παντὶ γένηι τῶν

10 ἀνθρώπων ἐνεργάσῃται, μηδενὸς τὴν αὐτῶν ἐπιμέλειαν κατὰ θείαν ψῆφον πεπιστευομένου, καὶ λόγῳ μὲν τάσσοντος τοὺς διὰ λόγου παιδαγωγουμένους πρὸς ἡμερότητα, δυναστείας δὲ φόβῳ κολάζοντος τοὺς τὴν πονηρίαν τεκταίνοντας, καὶ τὸ ἔμφυτον τῆς γνώσεως ἀγαθὸν γνωμικῶς τοῖς παρὰ φύσιν τρόποις ἐφ' ἑαυτῶν

15 διαφθείροντας.

“Ὅστις οὖν βασιλέων τοῦτον οὕτω φυλάξει τὸν νόμον τῆς βασιλείας ἐσπούδασε, Θεοῦ δεῦτερος ἐπὶ γῆς ἀληθῶς ἀναπέφανται, ὡς θείας βουλῆς πιστότατος γενόμενος ὑπουργός, καὶ τὸ βασιλεύεσθαι ὑπὸ Θεοῦ, βασιλεύειν ἀνθρώπων δικαίως λα-

20 χῶν. “Ὅστις δὲ τοῦτον παρωσάμενος τὸν θεσμόν, ἑαυτῷ βασιλεύειν πάντως διέγνω καὶ οὐ Θεῷ, τάναντία τούτοις εἰκότως ἐργάσῃται, τυραννικῶς μὲν ἑαυτοῦ τοὺς ἀγαθοὺς ἐκτινάσσων, καὶ πάσης πόρρω τιθέμενος βουλῆς καὶ δυναστείας, νεωτερικῶς δὲ τοὺς πονηροὺς ἐπισπῶμενος καὶ πάσης αὐτοὺς κυρίους τῆς αὐ-

25 τοῦ καθιστῶν ἐξουσίας, ὅπερ ἐστὶ τῶν κρατούντων τε καὶ κρατουμένων ἔσχατον ἀπωλείας βάραθρον. Ἡμῖν δὲ δοίη Θεὸς ἐκουσίως ὑπ' αὐτοῦ βασιλεύεσθαι, διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν ἐπὶ γῆς βασιλεύοντας ἀξίως τιμῶν, ὡς φύλακας τῶν αὐτοῦ θείων διαταγμάτων.

εἰσέλθει στὸ βίον τῶν ἀνθρώπων ὁ θεσμὸς τῆς βασιλείας καὶ δέχομαι τὴν ἐξήγησιν ὡς ἀληθινὴ καὶ δάσκαλο τῆς αἰτίας. Ἐάν ὅμως εἶναι καὶ ἄλλος λόγος αἰτίας τῆς κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, αὐτὸν μποροῦν νὰ τὸν ἀντιληφθοῦν μόνο ὅσοι ἔχουν καθαρὴ διάνοια. Ὅμως καὶ αὐτὸς ποὺ ἀνέφερα δὲν ἀπάδει ἐντελῶς στὸ σκοπὸ τῆς θείας Γραφῆς¹. Γιατὶ καὶ ἐκείνη, σ' ἀνθρώπους ποὺ ἀρνοῦνται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, διηγεῖται ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ ἔχουν βασιλιάδες ἔστω καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, μὴν τυχὸν ἢ ἀταξία τῆς ἀναρχίας προκαλέσει πολυαρχία καὶ ἑξαιτίας τῆς δημιουργηθεῖσας καταστρεπτικῆς σ' ὁλόκληρο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μὴ ἔχοντας ἐμπιστευθεῖσιν ἐκείνους ἀπὸ αὐτοὺς μετ' ἀπόφασίν του τὴν ἐπιμέλειάν τους, καὶ ἔτσι μετ' ὅλογο ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἡμερότητα ὅσους πείθονται στὸν λόγο, ἐνῶ μετ' ὅλοφο τῆς δυνάμεως τιμωρεῖ ὅσους μηχανεύονται τὴν πονηρίαν καὶ καταστρέφουν τὸ ἔμφυτον ἀγαθὸν τῆς γνώσεως μέσα τους μετ' ἐλεύθερον γνώμην τους καὶ μετ' οὐκ ἀπὸ φύσιν τρόπους τους.

Ὅποιος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς ἐνδιαφέρθηκε νὰ φυλάξει μετ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν νόμον τῆς βασιλείας, ἀποδείχθηκε πάντως ἐπὶ τῆς γῆς ἀληθινὰ δεῦτερος θεὸς, ἐπειδὴ ἔγινε πιστότατος ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ θελήματος, καὶ δεχόμενος ὡς βασιλιάν του τὸν Θεόν, τοῦ ἔλαχε δίκαια ὁ κληρὸς νὰ γίνῃ βασιλιάς τῶν ἀνθρώπων. Ὅποιος ὅμως ἀπέκρουσε αὐτὸν τὸν θεσμόν, καὶ ἀποφάσισε ὅπωςδήποτε νὰ εἶναι βασιλιάς γιὰ χάριν τοῦ ἑαυτοῦ καὶ ὄχι γιὰ χάριν τοῦ Θεοῦ, εἶναι φυσικὸν νὰ κάνει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτοὺς· ν' ἀπομακρύνῃ δηλαδὴ μετ' ἐξουσίαν τυραννικὴν ἀπὸ κοντὰ του τοὺς ἀγαθοὺς καὶ νὰ τοὺς θέτῃ μακριὰ ἀπὸ καθὲν βουλήν καὶ ἀρχήν, καὶ νὰ προσπαθεῖ νὰ τραβήξῃ μετ' ἐξουσίαν κοντὰ του τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ τοὺς κάνει κύριους ὅλης τῆς ἐξουσίας του, πράγμα ποὺ εἶναι τὸ τελευταῖον βάρβαρον ἀπώλειαν καὶ ἐκείνων ποὺ ἐξουσιάζουν καὶ ἐκείνων ποὺ ἐξουσιάζονται. Σ' ἡμᾶς ὅμως εἴθε νὰ δώσει ὁ Θεὸς νὰ εἶναι αὐτὸς βασιλιάς μας μετ' ἐξουσίαν ἡμῶν, μετ' ἐκπλήρωσιν τῶν ζωοποιῶν του ἐντολῶν, καὶ νὰ τιμοῦμε ἐπάξια ὅσους βασιλεύουν ἐπὶ τῆς γῆς μετ' ὅλοφόν του, ἐπειδὴ εἶναι φύλακες τῶν θείων διαταγμάτων του.

1. Α' Βασ. 8, 7.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΑ'. ΠΡΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΗΝ,
ΠΕΡΙ ΑΣΚΗΤΡΙΑΣ ΕΞΕΛΘΟΥΣΗΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΣΗΣ

Οί τῆς ἀληθείας κήρυκες καὶ τῆς θείας χάριτος γενόμενοι λειτουργοί, ὅσοι ἐξ ἀρχῆς μέχρις ἡμῶν κατὰ τοὺς ἑαυτῶν καιροὺς ἕκαστος τὸ σωτήριον ἡμῖν τοῦ Θεοῦ διεσάφησαν θέλημα, φασί, μηδὲν οὕτω Θεῷ εἶναι φίλον τε καὶ ἐράσμιον, ὥς ἢ ἐκ με-
5 τανοίας ἀληθοῦς ἐπ' αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων ἐπιστροφή. Ὅπερ μάλιστα τῶν ἄλλων θειότερον ὑπάρχον δεῖξαι βουλόμενος ὁ θε-
αρχικὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Λόγος, μᾶλλον δὲ καὶ πρῶτον καὶ μόνον τῆς ἀπείρου ἀγαθότητος γνώρισμα, κατὰ τινα ἄρρητον συγκαταβάσεως τρόπον, διὰ σαρκὸς ἡμῖν ὁμιλῆσαι ἠξίωσεν,
10 ἐκεῖνα καὶ δράσας καὶ παθῶν καὶ εἰπῶν, δι' ὧν ἔδει ἡμᾶς, ἐχθροὺς ὄντας καὶ πολεμίους, καταλλαγῆναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καί, τῆς μακαρίας ζωῆς ξενωθέντας, πρὸς αὐτῆν πάλιν ἐπανα-
χθῆναι. Οὐ μόνον γὰρ τοῖς θαύμασι τὰς νόσους ἡμῶν ἰάσατο καὶ διὰ παθημάτων τὰς ἀσθενείας ἀναλαβῶν καὶ διὰ θανάτου ἀπο-
15 δὸς ὡς ὑπεύθυνος ὁ ἀναμάρτητος τὸ ἡμέτερον ὄφλημα, τῶν πολλῶν καὶ φοβερῶν ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν ἐγκλημάτων, ἀλλὰ καὶ πολυτρόπως διδάσκων, ἴσους ἑαυτῷ γενέσθαι κατὰ τὴν φιλάν-
θρωπον ἕξιν καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους τελείαν ἀγάπην, βουλομένους βεβούληται. Διὰ τοι τοῦτο, «Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους»,
20 ἐβόα, «ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν», καί, «Οὐ χρεῖαν ἔχου-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΑ'. ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΗΓΟΥΜΕΝΗ*
ΓΙΑ ΚΑΠΟΙΑ ΑΣΚΗΤΡΙΑ ΠΟΥ ΕΦΥΓΕ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ
ΑΛΛΑ ΜΕΤΑΝΟΗΣΕ

Οί κήρυκες τῆς ἀλήθειας καὶ ὅσοι ἔγιναν ὑπηρέτες τῆς θείας χάριτος, ὅσοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι ἡμᾶς στοὺς καιροὺς τοὺς μᾶς διασάφησαν τὸ σωτήριο θέλημα τοῦ Θεοῦ, λένε πῶς τίποτε δὲν εἶναι τόσο ἀγαπητὸ καὶ ἀρεστὸ στὸν Θεό, ὅσο ἡ ἐπιστροφή τῶν ἀνθρώπων σ' αὐτὸν ἔπειτα ἀπὸ ἀληθινὴ μετάνοια. Κι αὐτὸ θέλοντας ὁ θεαρχικὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα νὰ δείξει ὅτι εἶναι ὑπερβολικὰ θεϊκότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἢ καλύτερα πρῶτο καὶ μοναδικὸ γνῶρισμα τῆς ἀπειρης ἀγαθότητος, σύμφωνα μὲ κάποιον ἀπερίγραπτο τρόπο συγκατάβασης, ἔκρινε ὅτι ἄξιζε νὰ μᾶς συναναστραφεῖ μὲ σάρκα, καὶ ἔκανε καὶ ἔπαθε καὶ εἶπε ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἡμεῖς ποὺ εἴμασταν ἐχθροὶ καὶ πολέμοί του, καί, ἐνῶ εἴχαμε ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς μακαριότητος, νὰ ἐπιστρέψομε πάλι σ' αὐτήν. Γιατὶ δὲν ἐθεράπευσε μόνον τὶς ἀρρώστιες μας μὲ τὰ θαύματά του, δὲν ἀνέλαβε μὲ τὰ παθήματά του τὶς ἀσθένειές μας καὶ δὲν ἀπέδωσε μὲ τὸ θάνατό του σὰ νὰ ἦταν ὑπεύθυνος ὁ ἀναμάρτητος τῆ δικῆ μας ὀφειλὴ ἐλευθερώνοντάς μας ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ φοβερὰ ἐγκλήματά μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς κάθε εἴδους διδαχὲς του θέλησε νὰ μᾶς κάνει μὲ θέλημά μας ἴσους μὲ τὸν ἑαυτό του στὴ φιλανθρωπία καὶ στὴν τέλεια μεταξύ μας ἀγάπη. Γι' αὐτὸ καὶ βροντοφώνησε· «Δὲν ἦρθα νὰ καλέσω τοὺς δίκαιους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς σὲ μετά-

---

* Ὁ δυτικὸς μεταφραστὴς σημειώνει: Βλέπε αὐτὴν ποὺ ὁ Φώτιος ὀνομάζει Ἰανίαν.

σιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες», καί, «Ζητῆσαι
 καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός», ἐληλυθέναι, καί, «Πρὸς τὰ πρόβατα
 τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ» ἀπεστάλθαι. Καὶ τὴν βασιλικὴν
 ἀνασώσασθαι εἰκόνα, ὑπὸ τὴν δυσωδεστάτην τῶν παθῶν κό-
 5 προν γεγενημένην, παραγεγονέναι, διὰ τῆς δραχμῆς παραβολι-
 κῶς παρηνίξατο. Καί, «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐ-
 ρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι». Διὰ τοῦτο τὸν
 λησταῖς περιπεσόντα καὶ γυμνωθέντα πάσης περιβολῆς καὶ ταῖς
 πληγαῖς ἡμιθανῆ γεγενημένον, οἴνω καὶ ἐλαίῳ καὶ καταδέσμοις
 10 ἀνέρρωσε, καὶ ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος ἀναβιβάσας, τῷ πανδοχεῖ πα-
 ρατίθεται καί, τὰ πρὸς ἐπιμέλειαν ἀρκοῦντα δούς, ἐπηγγείλατο
 καὶ τὰ προσδαπανώμενα δώσειν ἐπανερχόμενος. Διὰ τοῦτο πρὸς
 τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τὸν πανάγαθον πατέρα ἐπικλι-
 θῆναί φησι, καὶ ἀσπασάμενον τὸν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς μετανοίας
 15 ἀναδραμόντα, τῷ κάλλει τῆς πατρικῆς πάλιν κατακοσμησαὶ δό-
 ξης, οὐδοτιοῦν περὶ τῶν προτέρων μεμψάμενον. Διὰ τοῦτο τὸ
 τῆς θείας ἑκατοντάδος ἀποφοιτῆσαν πρόβατον, ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ
 τοὺς βουνοὺς πλανώμενον εὐρών, οὐκ ἐλαύνων, οὐδὲ μόχθῳ
 κατατρίβων πρὸς τὴν μάνδραν ἐπανήγαγε τῶν προβάτων, ἀλλὰ
 20 τῶν ὄμων ἐπιθεῖς τῶν ἰδίων, πρὸς τὰ σύννομα συμπαθῶς διε-
 σῶσατο. Διὰ τοῦτο, «Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ
 πεφορτισμένοι τῇ καρδίᾳ, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς», ἀνέκραγε,
 καί, «Ἔρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς», ζυγὸν λέγων τὰς ἐντολάς,
 ἡ-γουν τὸν εὐαγγελικῶς εὐθυσόμενον βίον, φορτίον δὲ τὸ δοκοῦν
 25 εἶναι τῆς μετανοίας ἐπίπονον· «Ὁ γὰρ ζυγός μου», φησί, «χρη-
 στὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν». Καὶ πάλιν θεῖαν δικαιοσύ-
 νην καὶ ἀγαθότητα διδάσκων, παρακελεύεται λέγων· «Γίνεσθε
 ἅγιοι· γίνεσθε τέλειοι· γίνεσθε ἐλεήμονες· γίνεσθε οἰκτίρμονες,

7. Λουκᾶ 15, 20.

8. Λουκᾶ 15, 4-7.

9. Ματθ. 11, 28.

10. Ματθ. 11, 29.

11. Ματθ. 11, 30.

νοια»¹, και «Δὲν χρειάζονται γιατρὸ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι»². Ἐπίσης διεκήρυττε ὅτι ἦρθε νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ ἐκεῖνο ποῦ εἶχε χαθεῖ³, ὅτι εἶχε σταλεῖ στὰ πρόβατα τῆς γενιᾶς τοῦ Ἰσραὴλ ποῦ εἶχαν χαθεῖ⁴, καὶ ἀκόμη ὅτι εἶχε ἔρθῃ γιὰ νὰ σώσῃ τὴ βασιλικὴ εἰκόνα ποῦ εἶχε παραχωθεῖ στὴ βρωμὰ καὶ δυσωδία τῶν παθῶν, πράγμα ποῦ τὸ ὑπαινίχθηκε στὴν παραβολὴ τῆς δραχμῆς⁵. Καὶ «σᾶς βεβαιώνω, ὅτι γίνεται χαρὰ στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ γιὰ ἓναν ἁμαρτωλὸ ποῦ μετανοεῖ»⁶. Γι' αὐτὸ κι ἐκεῖνον ποῦ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ληστῶν, ποῦ τὸν εἶχαν ξεγυμνώσει ἀπὸ κάθε ροῦχο του καὶ τὸν ἄφησαν μισοπεθαμένο ἀπὸ τὰ χτυπήματα, τὸν περιποιήθηκε μὲ κρασί καὶ λάδι κι ἐπιδέσμους, κι ἀφοῦ τὸν ἀνέβασε στὸ ἴδιο του τὸ ζῶο, τὸν παρέδωσε στὸν πανδοχέα, καὶ δίνοντάς του ὅσα ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ τὸν φροντίσει, τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι στὴν ἐπιστροφὴ θὰ τοῦ δώσει τὰ ἐπιπλέον ἔξοδα. Γι' αὐτὸ λέγει πῶς, ὅταν ἐπέστρεψε ὁ ἄσωτος υἱός, ὁ πατέρας ἔπεσε ἐπάνω του, κι ἀφοῦ φίλησε τὸ γιό του ποῦ γύρισε σ' αὐτὸν μὲ τὴ μετάνοια, τὸν καταστόλισε πάλι μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς πατρικῆς δόξας, χωρὶς νὰ τὸν κατηγορήσῃ γιὰ τίποτε ἀπὸ τὰ προηγούμενα⁷. Γι' αὐτὸ ὅταν βρῆκε τὸ πρόβατο, ποῦ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὴ θεία ἑκατοντάδα, νὰ περιπλανιέται στὰ ὄρη καὶ στὰ βουνά, δὲν τὸ σαλάγησε οὔτε τὸ ἔσυρε βασανιστικά γιὰ νὰ τὸ φέρῃ στὴ μάντρα τῶν προβάτων, ἀλλὰ τὸ σήκωσε πάνω στοὺς ἴδιους τοὺς ὤμους του καὶ μὲ ἀγάπη τὸ ἔσωσε καὶ τὸ ἔβαλε μαζί μὲ τ' ἄλλα ποῦ βοσκοῦσαν μαζί⁸. Γι' αὐτὸ βροντοφώνα-ζε· «Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅσοι κοπιάζετε κι ἔχετε βάρος στὴν καρδιά σας, κι ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω»⁹, καὶ «Σηκῶστε καὶ φορτωθεῖτε τὸ ζυγὸ μου ἐπάνω σας»¹⁰, ζυγὸ ὀνομάζοντας τὶς ἐντολές, δηλαδὴ τὴ ζωὴ ποῦ κατευθύνεται σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ φορτίο ἔλεγε τὴ δυσκολία ποῦ νομίζομε ὅτι συνοδεύει τὴ μετάνοια. Γιατὶ λέγει, «ὁ ζυγός μου εἶναι ὠφέλιμος καὶ τὸ φορτίο μου ἑλαφρό»¹¹. Ἐπίσης, ἀναλύοντας τὴ θεία δικαιοσύνη καὶ ἀγαθότητα, μᾶς προτρέπει λέγοντας «Γίνεστε ἅγιοι· γίνεστε τέλειοι· γίνεστε ἐλεήμονες· γίνε-

1. Ματθ. 9, 13.

2. Ματθ. 9, 12.

3. Λουκᾶ 15, 4.

4. Ματθ. 15, 24.

5. Λουκᾶ 15, 8.

6. Λουκᾶ 15, 7.

ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος», καί, «ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν», καί, «ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς», καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἀπλῶς, ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγων μηκύνω τὴν ἐπιστολήν, διὰ τοῦτο πόρνας
 5 δικαιοῖ μετανοούσας, τελώνας τε προσδέχεται ἐπιστρέφοντας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καθίστησι κήρυκας. Διὰ τοῦτο ληστὰς ὁμολογοῦντας, καὶ τῷ θανάτῳ ὠνούμενους τὴν σωτηρίαν, διὰ τὸν φόβον συνεπάγεται, καὶ εἰς τὸν παράδεισον ἑαυτῷ συνεισάγει, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πιστούμενος τὰς ἐπαγγελίας. Διὰ τοῦτο
 10 διώκτας μαινομένους σωφρονίζει διὰ τὸν ζῆλον, καὶ ἐθνῶν ἀποστόλους ἀνθ' ἑαυτοῦ χειροτονήσας προβάλλεται, ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν φιλανθρωπίαν καὶ ἡμερότητα, καὶ μήτε ραδίως ἑαυτῶν ἀπογινώσκωμεν ἀμαρτάνοντες, καὶ πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας μὴ μένωμεν ἀσυμπαθεῖς καὶ ἀνάληγτοι, Θεὸν ἔχοντες τῶν γινομέ-
 15 νων παράδειγμα.

Ἐπειδὴ οὖν ταῦθ' οὕτως ἐπ' αὐτῆς ἔχειν τῆς ἀληθείας, καὶ θέλημα Θεοῦ ὑπάρχειν τὸ «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν ἀληθείας», ἐδιδάχθημεν, καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ θαυμαστῆς διὰ σαρκὸς ἐπιδημίας ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν μό-
 20 νην τὴν ἡμῶν σωτηρίαν εἶναι μεμνήμεθα, θαρρῶν αἰτῷ τὴν ὑμετέραν ἀγιωσύνην, αὐτά σοι τὰ ζωοποιὰ παθήματα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, οἷς ἐλυτρώθημεν τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, ἀνθ' ἱκετηρίας προβαλλόμενος. Πιστεύω γάρ σε γνησίαν οὔσαν μαθητὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, διὰ πάσης τῆς τοῦ
 25 βίου ἀγωγῆς, ζῶντα καὶ ἔμπρακτον ἐν ἑαυτῇ φέρειν τὸν διδάσκαλον, ἅτε δὴ ἐκ παιδὸς δι' ὄλου αὐτῷ προσχωρήσασαν, ἵνα καὶ δι' ἐμοῦ μεσίτου τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ, καὶ μηδὲν ἔχοντος τῆς σῆς ἀρετῆς ἐπάξιον, τιμήσης τὴν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ φιλάνθρωπον κένωσιν καὶ προσδέξῃ μετανοοῦσαν καὶ τοῖς δά-
 30 κρυσιν ἐκτακεῖσαν τήνδε τὴν ἀδελφὴν. Πολλὴ γάρ ἐστι καὶ ἄφατος ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας αὐτῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἡ ταπεινω-

12. Λευιτ. 11,41. Ματθ. 5, 48. Λουκᾶ 6,36. Ματθ. 5,7.

12α. Πρβλ. Μάρκ. 11,25.

13. Ματθ.7,12.

στε σπλαχνικοί, ὅπως ὁ οὐράνιος Πατέρας σας»¹², καὶ «Συγχωρέστε, καὶ θὰ συχωρεθεῖτε»^{12α}, καὶ «Ὅσα θέλετε νὰ κάνουν σ' ἐσᾶς οἱ ἄνθρωποι, ὅμοια κάνετε καὶ ἐσεῖς σ' ἐκείνους»¹³, καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ γενικὰ, γιὰ νὰ μὴ μακραίνω τὸ γράμμα μου ἀναφέροντάς τα ἓνα ἓνα, γι' αὐτὸ δικαιώνει τὶς πόρνες ποὺ μετανοοῦν, δέχεται τοὺς τελῶνες ποὺ ἐπιστρέφουν σ' αὐτὸν καὶ τοὺς κάνει κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου¹⁴. Γι' αὐτὸ καὶ παίρνει μαζί του στὸν παράδεισο τοὺς ληστές ποὺ τὸν ὁμολογοῦν ἀπὸ τὸ φόβο τους καὶ μὲ τὸ θάνατο ἐξαγοράζουν τὴ σωτηρία τους¹⁵, ἐπιβεβαιώνοντας τὶς ὑποσχέσεις γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ. Γι' αὐτὸ καὶ μανιασμένους διώκτες του τοὺς κάνει νὰ συνέλθουν βλέποντας τὸν ζῆλο τους, καὶ τοὺς ἀναδεικνύει στὴ θέση του χειροτονώντας τους ἀποστόλους τῶν ἐθνῶν¹⁶, γιὰ νὰ διδαχθοῦμε ἐμεῖς φιλανθρωπία καὶ ἡμερότητα καὶ νὰ μὴν πέφτομε εὐκόλα σὲ ἀπόγνωση ὅταν ἁμαρτάνομε, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ γινόμαστε ἄσπλαχνοι καὶ σκληροὶ σὲ ὅσους ἁμαρτάνουν, ἔχοντας παράδειγμα τὸν Θεὸ στὴ συμπεριφορὰ μας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν διδαχθήκαμε ὅτι ἔτσι εἶναι αὐτὰ στ' ἀλήθεια καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ φτάσουν στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας¹⁷, καὶ ἐπειδὴ ἔχομε ὑπόψη ὅτι ἀρχὴ καὶ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς θαυμαστῆς ἔνσαρκης ἐπιδημίας του σ' ἐμᾶς εἶναι ἡ σωτηρία μας, μὲ θάρρος ἀπευθύνω τὰ αἰτήματά μου πρὸς τὴν ἀγιωσύνη σου, προβάλλοντάς σου σὰν κάποια ἰκεσία τὰ ἴδια τὰ ζωοποιὰ παθήματα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Χριστοῦ, μὲ τὰ ὁποῖα λυτρωθήκαμε. Γιατὶ ἔχω τὴν πεποίθηση, πὼς εἶσαι γνήσια μαθήτρια τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σὲ ὅλη τὴν πορεία τῆς ζωῆς σου ἔχεις μέσα σου ζωντανὸ καὶ ἐνεργὸ τὸ δάσκαλο, ἐπειδὴ προσχώρησες σ' αὐτὸν ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ παιδί. Ζητῶ λοιπὸν καὶ μὲ τὴ μεσίτευση τῆ δικῆ μου, ἐμένα τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ, ποὺ δὲν ἔχω τίποτε ἐπάξιο τῆς ἀρετῆς σου, νὰ τιμήσεις τὴ φιλάνθρωπη γιὰ χάρη μας ταπεινώσή του καὶ νὰ δεχθεῖς αὐτὴ τὴν ἀδεφλὴ ποὺ μετανόησε καὶ ἔχει λειώσει ἀπὸ τὰ δάκρυα. Γιατὶ ἡ συντριβὴ τῆς καρδιάς της εἶναι μεγάλη καὶ ἀπερίγραπτη καθὼς

14. Ματθ. 21, 31· 9, 9.

16. Πράξ. 9, 1έ.

15. Λουκᾶ 23, 43.

17. Α'. Τιμ. 2, 4.

σις, ἐπί τε τῇ ἀμαρτία ἧ πέπραχε, καὶ τῷ ἀφ' ὑμῶν χωρισμῷ, ὃν
 πέπονθεν. Μὴ οὖν ἐξουδενώσης, δούλη Θεοῦ εὐλογημένη, καρ-
 διάν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην, ἣν ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδέ-
 νωσεν, ἀλλ', οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, εὐσπλαγχνός τε καὶ συμ-
 5 παθῆς γενομένη, μίμησαι τὸν δι' ἡμᾶς ἐκουσίως ὑπὲρ φιλαν-
 θρωπίας ἀποθανεῖν καταδεξάμενον, καὶ προσδέξασθαι αὐτὴν
 καὶ ἀσπάσασθαι ἀξίωσον, καὶ κυρῶσαι πρὸς αὐτὴν ἀγάπην ἀνά-
 σχου. Καὶ στήριξον αὐτὴν λόγοις καὶ ἔργοις φιλανθρωπίας καὶ
 ἡμερότητος, καὶ ἄρπασον τῶν χειρῶν τοῦ τυράννου, καὶ τὰ γενό-
 10 μενα αὐτῇ συντρίμματα κατάδησον συμπαθῶς, ἵνα μὴ, πολὺ κα-
 ταβαρηθεῖσα τῇ λύπῃ, τῷ τῆς ἀπογνώσεως ἐμπαρῆ σκόλοπι,
 καὶ ἀπαιτηθῶμεν αἷμα ψυχῆς ἐξ ἡμῶν παραφθείσης, ἢ, τό γε
 ἀληθέστερον εἶπεῖν, προδοθείσης τῷ ἐχθρῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν,
 πρὸς τὸ ἔχειν ὑφήνιον εἰς ὄπερ ἂν καὶ βούλεται, ἣν ἔδει ζῆν διὰ
 15 τῆς ἡμῶν μακροθυμίας καὶ ἡπιότητος, καὶ ἐγκληθῶμεν δι-
 καίως, ὡς τῶν θείων ἀμελήσαντες καὶ θελημάτων καὶ παθημά-
 των. Ὅμοίως γάρ, κἂν εἰ σκληρὸς ὁ λόγος, ἀλλ' οὖν ἀληθής, τὸ
 ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ ἀτιμάζουσι θέλημα καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ
 φιλάνθρωπον κένωσιν ἐξουδενουῖσιν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, οἳ τε
 20 μετανοεῖν οὐκ ἐθέλοντες, καὶ τοὺς μετανοοῦντας μὴ προσδεχό-
 μενοι, ὅτι, ἀλλήλων ὀφείλοντες οἰκειοῦσθαι τὰς συμφορὰς διὰ
 τὴν ὁμοτιμίαν τῆς φύσεως, οὐδ' αὐτὴν τὴν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ
 ἀγαθότητα αἰδεσθέντες, εἰ μὴ τι ἄλλο περὶ τὸ ὁμόφυλον μιμησά-
 μενοι, διεδείχθημεν.

25 Ὡς οὖν γινώσκουσα, δούλη τοῦ Θεοῦ εὐλογημένη, ὅτι ταῖς
 τῶν ψυχῶν ἡμῶν διαθέσεσιν ἢ θεία δεόντως ἐφαρμόζεται δι-
 καιοσύνη, τοιαύτη ἡμῖν γινομένη, οἷους ἀλλήλοις ἑαυτοὺς πεποι-
 ἡμεθα, καὶ τοιοῦτον ἡμῖν αὐτοῖς τὸν Θεὸν καθιστῶσα, οἷους
 φθάσαντες τοῖς ὁμοιοπαθέσιν ἑαυτοὺς διεθήκαμεν, μὴ ἀναβάλη
 30 προσδέξασθαι ὑπτίαις χερσὶ τὴν σὴν ἰκέτην καὶ δούλην, ἀλλ'

καὶ ἡ ταπείνωση τοῦ πνεύματός της καὶ γιὰ τὴν ἁμαρτία ποὺ ἔκανε καὶ γιὰ τὸ χωρισμό της ἀπὸ σαῶ. Μὴ περιφρονήσεις λοιπὸν, εὐλογημένη δούλη τοῦ Θεοῦ, μιὰ καρδιά ποὺ ἔχει συντριβεῖ καὶ ταπεινωθεῖ¹⁸, καὶ τὴν ὁποία δὲν περιφρόνησε ὁ Θεός, ἀλλὰ δείχνοντας οἶκτο καὶ ἔλεος, εὐσπλαχνία καὶ συμπόνια, μιμήσου Ἐκεῖνον ποὺ δέχθηκε νὰ πεθάνει θέλοντας γιὰ χάρη μας ἀπὸ φιλανθρωπία, καὶ δέξου αὐτὴν καὶ κρίνε τὴν ἄξια νὰ τὴν ἀγκαλιᾶσαι καὶ θέλησε νὰ ἐπιβεβαιώσεις τὴν ἀγάπη σου γι' αὐτὴν¹⁹. Στήριξέ τὴν μὲ λόγια καὶ ἔργα φιλανθρωπίας καὶ ἡμερότητας, ἄρπαξέ τὴν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ τυράννου καὶ ἐπίδεσε μὲ συμπάθεια τὰ συντρίμμα της²⁰, γιὰ νὰ μὴ βαρύνει πολὺ ἀπὸ τὴ λύπη καὶ καρφωθεῖ στὸν σκόλοπα τῆς ἀπόγνωσης²¹, ὅποτε θὰ ζητηθεῖ ἀπὸ μᾶς αἷμα γιὰ ψυχὴ ποὺ ἐμεῖς περιφρονήσαμε, ἢ, γιὰ νὰ πῶ τὸ πιὸ ἀληθινό, ποὺ τὴν παραδώσαμε στὸν ἐχθρὸ τῆς ζωῆς μας γιὰ νὰ τὴν ἔχει ὑποχείριο σ' ὅ,τι θέλει, αὐτὴν ποὺ ἔπρεπε νὰ ζεῖ μὲ τὴ μακροθυμία καὶ τὴν ἠπιότητά μας, καὶ κατηγορηθοῦμε δίκαια, ὅτι ἀμελήσαμε τὰ θεῖα καὶ θελήματα καὶ παθήματα. Γιατὶ ὅμοια, κι ἂν ἀκόμα εἶναι σκληρὸς ὁ λόγος ποὺ θὰ πῶ, εἶναι ὅμως ἀληθινός, προσβάλλουν τὸ ἀγαθὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ περιφρονοῦν τὴν γιὰ χάρη μας φιλάνθρωπη ταπείνωσή του, ὅσο ἐξαρτᾶται βέβαια ἀπὸ αὐτούς, ὅσοι οὔτε θέλουν νὰ μετανοήσουν, οὔτε ἀποδέχονται ἐκείνους ποὺ μετανοοῦν. Γιατί, ἐνῶ ὀφείλομε νὰ κάνουμε δικές μας τὶς συμφορές τῶν ἄλλων, ἔξαιτίας τῆς ὁμοτιμίας τῆς φύσεως, δὲν σεβαστήκαμε οὔτε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, νὰ τὸν μιμηθοῦμε, ἂν ὄχι σὲ τίποτε ἄλλο, τουλάχιστο ὡς πρὸς αὐτὴν ἀπέναντι στοὺς συνανθρώπους μας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν σοῦ εἶναι γνωστό, εὐλογημένη δούλη τοῦ Θεοῦ, ὅτι στὶς ψυχικὲς μας διαθέσεις ἀντιστοιχεῖ κατάλληλα ἡ θεία δικαιοσύνη ποὺ ἐκδηλώνεται σ' ἡμᾶς τέτοια, ὅπως ἐμεῖς δείχνουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας στοὺς ἄλλους, καὶ δείχνει τὸν Θεὸ μὲ τέτοια διάθεση ἀπέναντί μας, ὅποια προηγουμένως δείξαμε ἐμεῖς στοὺς ὁμοιοπαθεῖς μας, μὴν ἀναβάλλεις νὰ δεχθεῖς μὲ ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ τὴν ἰκέτιδα καὶ δούλη σου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ καθυστερεῖς μιμήσου σου τὸ

18. Ψαλμ. 50, 19.

19. Β' Κορ. 2, 8.

20. Ψαλμ. 146, 3.

21. Β' Κορ. 2, 7.

ἀμελλητὶ θεομιμῆτως διὰ πάσης σπουδῆς ἐπίθες τοῖς ὤμοις τὸ πρόβατον, καὶ πρὸς τὴν ἀσφαλῆ μάνδραν συγκόμισον, καὶ τοῖς λύκοις ἀνάλωτον πρὸς τὸ ἐξῆς διαφύλαξον, ἵνα καὶ αὐτὴ τοιοῦτου τύχοις τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ κριτοῦ τῶν ὄλων, κατὰ τὴν αὐτοῦ φοβερὰν καὶ ὑπερένδοξον ἐπιφάνειαν, ἀποδώσαντός σοι ὧν ἔσπειρας τοὺς αἰωνίους καρπούς, οὗ καὶ ἡμεῖς τύχοιμεν ἴλεω τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς Δεσποίνης ἡμῶν, τῆς πανενδόξου Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Ἀμήν.

Θεὸ καὶ μὲ κάθε φροντίδα πάρε τὸ πρόβατο στοὺς ὤμους σου, μάζεψέ το στήν ἀσφαλισμένη μάντρα καὶ φύλαξέ το ὥστε νὰ μὴν ξαναπέσει στὸ ἔξῃς στοὺς λύκους, γιὰ νὰ βρεῖς καὶ ἐσὺ ἢ ἴδια παρόμοιο τὸν φιλόνηρωπο Θεὸ καὶ Σωτήρα Χριστὸ καὶ κριτὴ τῶν ὅλων κατὰ τὴ φοβερὴ καὶ ὑπερένδοξη παρουσία του, καὶ νὰ σοῦ ἀποδώσει τοὺς καρποὺς τῶν σπόρων ποὺ ἔσπειρες. Αὐτὸν κι ἐμεῖς νὰ τὸν βροῦμε φιλέσπλαχνο μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλονηρωπία του, μὲ τίς εὐχὲς καὶ τίς πρεσβεῖες τῆς Δέσποινάς μας, τῆς πανένδοξης Μητέρας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΙΒ'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΘΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΟ-
ΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΣΕΥΗΡΟΥ ΤΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ

Καλῶς ἔχειν λογισάμενος, μηδὲν ὑμῖν τῶν εἰς ἐμὲ ἐρχομέ-
νων περὶ ὑμῶν αὐτῶν, θεοφύλακτοι, ἀναγγεῖλαι ὑποστείλασθαι,
τοῦτο γὰρ κελεύει ὁ ἡμέτερος τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης νόμος καὶ νο-
μοθέτης καὶ αὐτοαγάπη ὁ Χριστός, δι' ἑαυτῶν ἀλλήλους ἡμᾶς
5 οἰκειοῦσθαι διδάσκων, τὸ παρὸν τῆς ἐπιστολῆς γράμμα πεποίη-
μαι, δηλῶν, ὡς κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς ἐνεστῶσης πεντε-
καιδεκάτης ἐπινεμήσεως, κατέλαβε τὰ ἐνταῦθα Θεόδωρός τις
τοῦνομα καγκελλάριος, εὐγενῆς ὄντως καὶ τρόπων ἐλευθερίας
οὐκ ἀμοιρῶν, ὡς ἐμέ γε ἐκ τῶν ὀρωμένων στοχάσασθαι δυνα-
10 τόν, γράμμα ἐπιφερόμενος παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν δεσποίνης τῆς
θεοφυλάκτου Πατρικίας, ὡς ἔλεγε, κεχαραγμένον, πρὸς τὸν εὐ-
λογημένον δοῦλον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐνταῦθα πανεύφημον ἑπαρχον,
χάριν τοῦ ἀπολυθῆναι τὰς οἰκούσας ἐνταῦθα μοναζούσας, τῆς τε
μονῆς τῆς ἀμμᾶς Ἰωαννίας, τῆς ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆς ἐπι-
15 λεγόμενης μονῆς τῶν Σακερδῶτος, τῆς Σευήρου οὔσας αἰρέσε-
ως, τοῦ τοσαύτη χρησαμένου κατὰ τῆς ἀληθείας μανία τε ψεύ-
δους καὶ περιουσία, ὡς καὶ μέχρι τῆς σήμερον τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ
Ἐκκλησίᾳ διοχλήσαι ἀρκεῖν. Οὐδενὶ δὲ ἄλλω ἀπ' οὐδενὸς ἐτέ-
ρου τὸ σύνολον τῶν ὑπουργεῖν ἐκεῖσε ἀποταγέντων τῇ θεοφυ-
20 λάκτῳ Πατρικίᾳ ἀρχόντων, οὐδ' ἕως συλλαβῆς ψιλῆς διεκόμι-
σεν. Ὅθεν καὶ γὰρ σὺν πολλοῖς ἄλλοις ἐθαύμασα, τίς, ἐν ἑμαυτῷ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΒ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ ΙΩΑΝΝΗ*
ΓΙΑ ΤΑ ΟΡΘΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ

Ἐφ' ὧν σκέφθηκα, ὅτι εἶναι καλὸν νᾶ μὴ διστάσω καθόλου νὰ σᾶς ἀναγγείλω ὅ,τιδήποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν σχέση μ' ἐσᾶς, γιὰ αὐτὸ ὁρίζει ὁ δικὸς μας νόμος τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ νομοθέτης καὶ αὐτοαγάπη Χριστός, διδάσκοντάς μας νὰ συνάπτομε φιλικὰς σχέσεις μεταξὺ μας ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο, γι' αὐτὸ γράφω αὐτῇ τῇ ἐπιστολῇ, θέλοντας νὰ σᾶς γνωρίσω, ὅτι κατὰ μῆνα Νοέμβριον αὐτοῦ τοῦ δέκατου πέμπτου ἔτους ἔφθασε ἐδῶ κάποιος ὀνομαζόμενος Θεόδωρος, ἀρχιγραμματέας, πραγματικῶς εὐγενῆς ποὺ δὲν ἦταν γυμνὸς ἀπὸ τρόπους ἐλευθερίας, ὥστε νὰ μπορῶ νὰ συμπεράνω ἀπὸ ὅ,τι ἔβλεπα ὅτι μᾶς ἔφερε ἓνα γράμμα, γραμμένο, ὅπως ἔλεγε, ἀπὸ τὴν κοινὴ κυρία μας, τὴ θεοφύλακτον Πατρικίαν, πρὸς τὸν εὐλογημένον δοῦλον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἑπαρχὸν μας μὲ τὴν πολὺ καλὴ φήμην, γιὰ ν' ἀπαλλαγοῦν οἱ μοναχὲς ποὺ κατοικοῦσαν ἐδῶ, καὶ στὸ μοναστήρι τῆς μητέρας Ἰωαννίας ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τῆς ὀνομαζόμενης μονῆς τῶν Σακερδῶτος, ποὺ ἀνήκουν στὴν αἵρεσιν τοῦ Σεβήρου, αὐτοῦ ποὺ ἔδειξε τόση μανία καὶ ἀφθονία ψευδολογίας κατὰ τῆς ἀλήθειας, ὥστε καὶ μέχρι σήμερον νὰ εἶναι ἀρκετὴ νὰ προκαλέσῃ ἐνοχλήσεις στὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Σὲ κανέναν ὅμως ἄλλον ἀπὸ κανέναν ἄλλον ἀπολύτως, ἀπὸ ὅσους ἀρχόντες εἶχαν ὀριστεῖ νὰ ὑπηρετοῦν ἐκεῖ τὴ θεοφύλακτον Πατρικίαν, δὲν ἔφερε οὔτε μιὰ ἀπλήν λέξιν. Γι' αὐτὸ θαύμασα μαζί μὲ πολ-

---

*Φίλος τοῦ Μαξίμου μὲ δύναμιν στὴν ἀλήθειαν.

διαπορῶν, ὁ λόγος καθ' ὃν οὐδέν μοι δι' αὐτοῦ ἠξίωσε δηλῶσαι
 ὁ θεοφύλακτός μου δεσπότης, καὶ πολὺν, ὡς εἰκός, ὅπερ φιλεῖ
 συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις, ὡς ἴστε, δέσποτα τοῖς πιστοῖς λαοῖς
 γογγυσμὸν ἐποίησε τὸ τοιοῦτον γράμμα, καὶ τὸ περὶ τὴν δέσποι-
 5 ναν ἡμῶν τὴν πανεύφημον Πατρικίαν παρὰ τῆ καθολικῆ τοῦ
 Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ σέβας μικροῦ ἐμείωσε, καὶ πάντας τοὺς ταύτην
 οἰκοῦντας τὴν Ἄφρων χώραν, προλήψεσι χρησταῖς περὶ αὐτῆς
 ἤδη προκατειλημμένους διέσεισεν, εἰ μὴ πρεπούση τῆ αὐτοῦ συ-
 νέσει μεθόδῳ χρησάμενος ὁ λεχθεὶς πανεύφημος ἔπαρχος, ψευ-
 10 δὲς εἶναι τὸ γράμμα καὶ νόθον πανταχοῦ διεφήμισε, καὶ ἀγανα-
 κτεῖν κατὰ τοῦ καγκελλαρίου προσεποιήσατο, καὶ τοῖς ἀνασυ-
 ρεῖσι τῶν αἰρετικῶν προφάσει τοῦ τοιούτου γράμματος, τῶν τε
 ἀπὸ Ἀλεξανδρείας καὶ Συρίας δεόντως ἐχρήσατο, τοὺς μὲν φυ-
 λακαῖς, τοὺς δὲ καὶ πληγαῖς παιδεύσας, μὴ ὑβρίζειν λέγων τὰς
 15 προλήψεις τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς Πατρικίας. Ἰσχυρίζοντο γὰρ
 ἀναιδῶς, ἐρειδόμενοι, ὡς εἶπον, τῷ γράμματι, χαίρειν αὐτὴν τοῖς
 αὐτῶν δόγμασι, καὶ πᾶσιν λέγειν οὐ παρητοῦντο ψευδόμενοι, ὧν
 καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος αὐτῶν ἐπίσκοπος, τῶν ἐπ' ἀδείας πρὸς
 αὐτὴν παραγινομένων, καὶ μεγάλως παρ' αὐτῆς τιμωμένων εἰς
 20 ὧν τυγχάνει, ὅπερ πάντων μάλιστα τοὺς πάντας ἐτάραξέ τε καὶ
 ἐσκανδάλισεν, ὥστε κάμῃ ἐξ ἀνάγκης τότε κληθέντα ἀπελθεῖν,
 ἐλέγξαι τε τοὺς τοῦτο εἰπεῖν τολμήσαντας κατὰ πρόσωπον, καὶ
 τοὺς ἀκούσαντας πεῖσαι, ὡς οὐδαμῶς χάριτι τοῦ Σωτῆρος Χρι-
 στοῦ ἢ αὐτῆ ἢ ὁ ἐν ἀγίοις γενόμενος αὐτῆς σύμβιος καθοτιοῦν αἰ-
 25 ρητικοῖς προσπεπόνθασιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐν-
 ταῦθα ἐπιξενουμένων εὐλαβεστάτων μοναχῶν, καὶ μάλιστα οἱ
 εὐλογημένοι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρες ἡμῶν, οἱ ἐπὶ κλην Εὐ-
 κρατάδες τὰ αὐτὰ λέγοντες, τοὺς πολλοὺς ἐποίουν τῆς τοιαύτης
 ψευδοῦς ὑπονοίας ἐκτός. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, διὰ παντὸς τρόπου
 30 ἐλήλυθεν ὁ εἰρημένος πανεύφημος ἀνὴρ, παντὸς μώμου καθαρὰν

λοὺς ἄλλους κι ἔλεγα μέσα μου μὲ ἀπορία, γιὰ ποιὸ λόγο μὲ τὸν ἀπεσταλμένο αὐτὸν δὲν μοῦ ζήτησε νὰ τοῦ δηλώσω τίποτε ὁ θεοφρούρητος κύριός μου, καὶ τὸ γράμμα αὐτὸ προκάλεσε, ὅπως ἦταν φυσικὸ καὶ συνήθως συμβαίνει σὲ τέτοιες περιπτώσεις, δέσποτά μου, ὅπως κι ἐσεῖς γνωρίζετε, πολὺ γογγυσμὸ στὸν πιστὸ λαό, καὶ θὰ μείωνε κάπως τὸν σεβασμὸ πρὸς τὴν πανένδοξη Πατρικία ἀπὸ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ κλόνιζε ὅλους ὅσοι κατοικοῦν τὴ χώρα τῶν Ἐφρων¹, πού εἶχαν ἤδη σχηματισμένη γι' αὐτὴν καλὴ ἰδέα, ἂν ὁ πανένδοξος ἔπαρχος πού ἀνέφερα μὲ τὴν πρέπουσα συνετὴ μέθοδο δὲν κοινοποιοῦσε παντοῦ ὅτι τὸ γράμμα ἦταν ψευδὲς καὶ νόθο, καὶ προσποιήθηκε ἀκόμη ὅτι ἀγανάκτησε ἐναντίον τοῦ γραμματέα καὶ συμπεριφέρθηκε ὅπως ἔπρεπε στοὺς ξεσηκωμένους ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς αἰρετικούς, τόσο στὴν Ἀλεξάνδρεια ὅσο καὶ στὴ Συρία." Ἄλλους τοὺς τιμώρησε μὲ φυλακῆ, ἄλλους τοὺς μαστίγωσε, προστάζοντάς τους νὰ μὴν ὑβρίζουν τίς γνῶμες τῆς δέσποινας μας τῆς Πατρικίας. Γιατὶ ἰσχυρίζονταν μὲ ἀναίδεια, στηριγμένοι, ὅπως εἶπαν, στὴν ἐπιστολή, ὅτι αὐτὴ ἦταν εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴ διδασκαλία τους, καὶ δὲν σταματοῦσαν νὰ λένε σὲ ὅλους τὰ ψεύδη τους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ Θωμᾶς, ὁ ἐπίσκοπός τους, ἕνας ἀπὸ ἐκείνους πού πήγαιναν ἐλεύθερα σ' αὐτὴν καὶ πού τοὺς τιμοῦσε πολὺ, πρῶγμα πού περισσότερο ἀπὸ ὅλα τάρραξε πάρα πολὺ καὶ σκανδάλισε τοὺς πάντες. "Ὡστε κι ἐγὼ τότε, πού κλήθηκα νὰ φύγω ἀναγκαστικά, νὰ ἐλέγξω αὐτοὺς πού τόλμησαν νὰ ποῦν αὐτὸ κατὰ πρόσωπο, καὶ νὰ πείσω ὅσους ἄκουσαν, ὅτι μὲ τὴ χάρη τοῦ Σωτῆρα Χριστοῦ οὔτε κι αὐτὴ οὔτε ὁ σύζυγός της δὲν εἶχαν συμβαδίσει σὲ ὅ,τιδήποτε μὲ τοὺς αἰρετικούς. Παρόμοια κι ἄλλοι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς πού φιλοξενοῦνται ἐδῶ, καὶ μάλιστα οἱ εὐλογημένοι δούλοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρες μας, οἱ ἐπονομαζόμενοι Εὐκρατάδες, λέγοντες τὰ ἴδια μ' ἐμένα, ἀφαιροῦσαν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς αὐτὴ τὴν ψευδῆ ὑπόνοια. Καὶ γενικὰ ὁ πανένδοξος αὐτὸς ἄρχοντας πού ἀνέφερα μεταχειρίσθηκε τὸν κάθε τρόπο νὰ τὴν δείξει καθαρὴ ἀπὸ κάθε κατηγορία

---

1. Ἡ Ἀφρικὴ δηλαδή.

αὐτὴν ἀποδειῖξαι καὶ πιστὴν τῷ Θεῷ καὶ τιμίαν οὖσαν φανερω-
σαι τοῖς πᾶσι προθέμενος.

Ἐγὼ δὲ οὕτω τῆς ἐπὶ τοῦτο ἀμφιβολίας ἐλεύθερος γέγονα,
ὃ μάλιστα τὰ ὑμέτερα οἰκειούμενος, ὁ μικρὸς καὶ οὐδενὸς ἄξιος,
5 τῶν μεγάλων καὶ τῆς θείας ἠξιομένων χάριτος, ἀσχάλλων ἔτι
περὶ τούτου, καὶ οὐκ ἔχων τί κρίνας ψηφίζομαι. Τὴν τε γὰρ κοι-
νὴν ἡμῶν δέσποιναν τὴν πανεύφημον Πατρικίαν ἐπὶ τῆς ἀρρα-
γοῦς τῆς πίστεως πέτρας βεβηκυῖαν ἐκ προγόνων εἰδῶς, καὶ
μηδὲν ἄλλο σχεδὸν ἀναπνεῖν δεδίδαγμένην, ἢ τὴν ὀρθὴν εἰς Θεὸν
10 πίστιν, τὴν κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν Ἐκκλησίαν κηρυττο-
μένην, πιστεύειν οὐκ ἔχω αὐτῆς ὑπάρχειν τὸ γράμμα. Καὶ πάλιν
ὄρων ὄρκοις φρικτοῖς πιστούμενον τὸν εἰρημένον καγκελλάριον
καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνον παρ' αὐτῆς πεπέμφθαι ἐνταῦθα διαβε-
βαιούμενον, φοβερὸν ἠγοῦμαι τὸ μὴ πιστεύειν, καὶ μέσος εἰμὶ δύο
15 λογισμῶν ἐστῶς μεθόριος, οὐκ ἔχων τὸν νικῶντα εὐρεῖν καὶ
πρὸς ἑαυτὸν τῆς ψυχῆς ἐπισπᾶσθαι δυνάμενον τὴν συγκατάθε-
σιν. Πλὴν, δέσποτά μου εὐλογημένε, ἵνα τάληθες εἶπω καὶ πᾶν
ὃ κρίνειν δεδύνημαι ἐξαγορεύσω καὶ δέξασθέ με ἐκ πολλοῦ πό-
νου ψυχῆς διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀγάπην τολμηρῶς παρρησιαζόμε-
20 νον, εἰ τῷ ὄντι βουλήσει καὶ γνώμη τῶν θεοφυλάκτων ὑμῶν, τὸ
ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰρετικῶν γυναικῶν γράμμα παρ' αὐτῆς γε-
γένηται, ὃπερ θαυμάζω, οὐκ ἀποδέχομαι, οὐκ ἔξω βάρους εἶναι
ὑμᾶς τεκμαιρόμενος. Ἀκούω γὰρ τῆς θείας διδασκούσης Γρα-
φῆς, ὡς Ἰωσαφὰτ ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖνος καὶ πιστὸς τῆς Ἰουδαίας
25 γενόμενος βασιλεὺς, τῷ Ἀχαᾶβ βασιλεῖ τοῦ Ἰσραὴλ, πολλοῖς ρε-
ρυπωμένῳ εἰδωλολατρίας μολυσμοῖς, κατὰ τῆς Συρίας ποτὲ
κινήσαντι πόλεμον συμμαχήσας, ἠγανακτήθη τε καὶ ἐνεγκλήθη
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν οὕτω διὰ τοῦ προφήτου φήσαντος·
«Εἰ ἀνθρώπῳ μισουμένῳ μοι καὶ ἐχθραίνοντι Κυρίῳ τῷ Θεῷ
30 σὺ βοηθεῖς;». Εἰ δὲ ἄλλοις ἴσως ὑποθεμένοις τοῦτο πεισθεῖσα

καὶ βάζοντας σκοπὸ του νὰ τὴ φανερώνει σὲ ὄλους ὅτι εἶναι πιστὴ στὸν Θεὸ καὶ τίμα.

Ἐμένα ὁμως δὲν μ' ἄφησε ἀκόμα ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἐγὼ πού τόσο πολὺ θεωρῶ δικὰ μου τὰ δικὰ σας, ἐγὼ ὁ μικρὸς κι ἄξιος γιὰ τίποτε, τῶν μεγάλων ἑσᾶς πού ἔχετε ἀξιωθεῖ τὴ θεία χάρη, καὶ ἀγανακτῶ ἀκόμα γι' αὐτὸ πού δὲν ξέρω τί νὰ κρίνω καὶ ν' ἀποφασίσω. Γιατὶ γνωρίζω ὅτι ἡ κοινὴ δέσποινά μας, ἡ πανένδοξη Πατρικία, καὶ πατάει στερεὰ πατρογονικὰ πάνω στὴν ἀρραγῆ πέτρα τῆς πίστεως, καὶ δὲν ἔχει διδαχθεῖ τίποτε ἄλλο σχεδὸν ν' ἀναπνέει, παρὰ μόνον τὴν ὀρθὴ πίστη πρὸς τὸν Θεό, πού κηρύττεται στὴν καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω ὅτι τὸ γράμμα εἶναι δικό της. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, βλέποντας τὸν γραμματέα πού ἀνέφερα νὰ δίνει διαβεβαιώσεις μὲ φρικτοὺς ὄρκους καὶ ὅτι δίνει τὶς διαβεβαιώσεις του ἔχοντας σταλεῖ ἀπὸ αὐτὴν γι' αὐτὸ καὶ μόνον, θεωρῶ φοβερὸ νὰ μὴν τὸ πιστέψω, καὶ ἔτσι στέκομαι στὸ μεταίχιμο δύο λογισμῶν καὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι ὁ νικητὴς καὶ μπορεῖ ν' ἀποσπάσει πρὸς τὸ μέρος του τὴ συγκατάθεσή μου. Ὡστόσο, εὐλογημένε δέσποτά μου, γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, θὰ φανερώσω καὶ ποῦ τελικὰ μπόρεσα νὰ καταλήξω, καὶ δεχθεῖτε με νὰ σᾶς μιλῶ ἀνοιχτὰ μὲ τόσο θάρρος ἕξαιτίας τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου γιὰ σᾶς, ἂν πραγματικὰ μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ γνώμη τῆ δική σας, πού ὁ Θεὸς εἶναι φύλακάς σας, γράφτηκε ἀπὸ αὐτὴν τὸ γράμμα γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν αἰρετικῶν γυναικῶν πού ἀνέφερα, πράγμα πού μοῦ δημιουργεῖ ἀπορία, γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὸ δέχομαι, συμπεραίνοντας ἀπὸ τὶς ἐνδείξεις ὅτι δὲν εἴστε ἀνεύθυνοι. Γιατὶ ἀκούω τὴ θεία Γραφὴ νὰ διδάσκει, ὅτι ὁ Ἰωσαφὰτ, ἐκεῖνος ὁ εὐσεβὴς καὶ πιστὸς βασιλιάς τῆς Ἰουδαίας, ὅταν συμμάχησε μὲ τὸ βασιλιὰ τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαάβ, πού εἶχε μολυνθεῖ ἀπὸ πολλοὺς εἰδωλολατρικοὺς ρύπους, κατὰ τὸν πόλεμο πού εἶχε ὁ δεύτερος κινήσει ἐναντίον τῆς Συρίας, προκάλεσε τὴν ἀγανάκτηση καὶ τὶς κατηγορίες τοῦ Θεοῦ, πού τοῦ μίλησε ἔτσι μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτη· «Ἀλήθεια, ἐσὺ βοήθεις ἕναν ἄνθρωπο πού μισῶ καὶ ἐχθρεύομαι ἐγὼ ὁ Κύριος ὁ

πεποίηκεν, οὐδ' οὕτως τῷ γενομένῳ προστίθεμαι, τὸν Ροβοὰμ ἐκεῖνον τὸν τοῦ μεγάλου Σολομῶντος υἱὸν ἐνθυμούμενος, τὸν διὰ τοῦ προκρίναι τῆς τῶν πρεσβυτέρων βουλήs τὴν τῶν νεωτέρων, τὸ πλεῖστον τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ὑποτεμνόμενον, ἅμα δὲ καὶ
 5 κανονικοῖs πράγμασι ἐγχειρεῖν οἷs μὴ θέμις ἀπόμοτον γινώσκων, καὶ μάλιστα γυναιξίν, αἷs τὸ σιωπᾶν ἀναπνοῆs προσφορώτερον ὁ θεῖος ἀπεφῆνατο λόγος.

Οὐ δεῖ οὖν αἰρετικοῖs καθ' οἷον δήποτε τρόπον, ὡs αἰρετικοῖs, βοηθεῖν, εἰ καὶ πᾶσι πάντα μετελθεῖν ἀδεῶs ἐπετέτραπτο,
 10 διὰ τε τὰs εἰρημένας αἰτίας, ἵνα μὴ τῷ Θεῷ προσκρούοντες λάθωμεν, καὶ τὸ μὴ καλὸν εἶναι διδόναι αὐτοῖs ἄδειαν ἐμπομπεῦειν τῷ οἰκείῳ ψεύδει, καὶ ἀνασεῖσθαι κατὰ τῆs εὐσεβείας, ἵνα μὴ δι' ἡμῶν ἐμφανισθέντες, ὄφεωs δίκην, τῶν ἀφελεστέρων τινὰs ἀπάτης δῆγματι δυνηθῶσι τῆs κατὰ τὴν πίστιν ἀσφαλοῦs βάσε-
 15 ωs κατασεῖσαι, καὶ εὐρεθῶμεν καὶ ἡμεῖs, ὡs οὐ θέλομεν, τῆs ὑπὲρ τούτου ἐπηρτημένηs αὐτοῖs συμμετέχοντες δίκης. Οὕτω γὰρ καταρχὰs τῆ συνήθει χρησάμενος καὶ περὶ αὐτὰs συμπαθεία ὁ πανεύφημος ἑπαρχος, ὡs καὶ πολλοῦ χρυσίου ἄξιον οἶκον αὐταῖs δωρήσασθαι πρὸs καταμονὴν μετὰ τῆs λοιπῆs τῶν χρειῶν
 20 δαψιλοῦs ἐπιδόσεωs, ὡs ἠῦρε τῆ οἰήσει τῆs ὑπερηφανίας τυφωθείσας αὐτάs, ἀπετράπη. Εὐθύs γάρ, ὡsπερ ἐξ ἐπιτάγματος, τοῦ συνάγειν ἤρξαντο, καὶ ὑποσύρειν πιστῶν θυγατέρας, κρύπτειν τε καὶ ἀρνεῖσθαι τοὺs γονέας, ἐφ' ἱκανὸν αὐτάs ἐπιζητοῦντας χρόνον, καὶ ἰλασμοὺs καὶ παραβαπτίσματα ποιεῖν τολμᾶν, καὶ διὰ
 25 πολλῆs πολλάκιs ἐλθῶν πρὸs αὐτάs παρακλήσεωs ταῦτα μαθῶν, καὶ τῶν μὲν τοιούτων παύσασθαι πραγμάτων, ἐνωθῆναι δὲ τῆ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ πολὺ παραινέσας, καὶ μηδὲν

Θεός;»². Ἐὰν πάλι πείσθηκε ἴσως στίς ὑπαγορευσεις ἄλλων καὶ τὸ ἔκανε, οὔτε ἔτσι δὲν συμφωνῶ μὲ ὅ,τι ἔγινε, φέροντας στὸ νοῦ μου ἐκεῖνον τὸ Ροβοάμ, τὸν γιὸ τοῦ μεγάλου Σολομώντα, ὁ ὁποῖος, μὲ τὸ νὰ προτιμήσει ἀπὸ τὴ συμβουλή τῶν μεγαλυτέρων τὴ γνώμη τῶν νεωτέρων, ἐλάττωσε τὴ βασιλεία του κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος της³, καὶ συγχρόνως, γνωρίζοντας ὅτι ἀποκλείεται μὲ ὄρκο νὰ καταπιάνεται κανένας μὲ πράγματα δογματικὰ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται, καὶ μάλιστα οἱ γυναῖκες, γιὰ τίς ὁποῖες διακήρυξε ὁ θεῖος λόγος, ὅτι ἡ σιωπὴ εἶναι καταλληλότερη ἀπὸ τὴν ἀναπνοή⁴.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ βοηθεῖς μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο τοὺς αἵρετικούς ὡς αἵρετικούς, ἂν καὶ ἔχει ἐπιτραπῆ νὰ χρησιμοποιεῖ κανεὶς χωρὶς φόβο τὰ πάντα γιὰ τοὺς πάντες, καὶ γιὰ τίς αἰτίες ποὺ ἀναφέραμε, γιὰ νὰ μὴ μᾶς διαφύγει ὅτι προσκρούομε στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ γιὰ τὸ ὅτι δὲν εἶναι καλὸ νὰ τοὺς δίνομε τὴν εὐχέρεια νὰ θριαμβολογοῦν γιὰ τὸ ψεῦδος τους καὶ νὰ κινητοποιοῦνται ἀπειλητικὰ ἐναντίον τῆς εὐσέβειας, γιὰ νὰ μὴν μπορέσουν, παρουσιασμένοι ἀπὸ ἐμᾶς, σὰν τὸ φίδι, μὲ δάγκωμα ἀπάτης νὰ κλονίσουν μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀφελέστερους ἀπὸ τὴν ἀσφαλισμένη βάση τῆς πίστεως, καὶ νὰ βρεθοῦμε καὶ ἐμεῖς, πράγμα ποὺ δὲν θέλουμε, νὰ συμμετέχομε στὴ δίκη ποὺ τοὺς ἀπειλεῖ γι' αὐτό. Γιατὶ ἔτσι ὁ πανένδοξος ἔπαρχος, ἐφαρμόζοντας καταρχὰς καὶ γι' αὐτὲς τὴ συνηθισμένη του συμπάθεια, ὥστε νὰ τίς δωρίσει γιὰ κατοικητήριο καὶ σπίτι ποὺ ἀξίζει πολλὰ χρήματα καθὼς καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ χρειαζόμενα μὲ ἀφθονία, μόλις ὅμως τίς βρῆκε φουσκωμένες ἀπὸ τὴ φαντασία καὶ τὴν ὑπερηφάνεια, τίς γύρισε τὸ πρόσωπο. Γιατὶ ἀμέσως, σὰν μὲ διαταγή, ἄρχισαν νὰ μαζεύουν καὶ νὰ παίρνουν κρυφὰ τὰ κορίτσια τῶν πιστῶν, νὰ τὰ κρύβουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους ποὺ τοὺς ἀναζητοῦν πολὺν καιρὸ καὶ νὰ τοὺς ἀρνοῦνται, καὶ νὰ τολμοῦν νὰ κάνουν ἐξιλασμοὺς καὶ παραβαπτίσματα. Κι ὅταν τὰ ἔμαθε αὐτὰ πῆγε σ' αὐτὲς πολλὲς φορές μὲ πολλὲς παρακλήσεις, καὶ ἀφοῦ τίς συμβούλεψε πολὺ νὰ παύσουν τίς ἐνέργειες αὐτὲς καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν ἁγία Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐπέτυχε τίπο-

3. Γ Βασ. 12, 13.

4. Α' Κορ. 14, 34.

ἀνύσας, τέλος, ὡς μέγα εἶδε καὶ ἄσχετον ἤδη γινόμενον τὸ κα-
 κόν, καὶ τοὺς δῆμους τῶν πιστῶν ὑπολαλοῦντας τὰ γινόμενα,
 φοβηθεῖς μή τι εἰς αὐτὰς ἄτακτον προέλθοι, θυμῷ ζέσαντος ἐπ'
 αὐταῖς τοῦ πιστοῦ πλήθους τῶν Ρωμαίων, μηδ' αὐτῆς ψιλῆς
 5 ὀνομασίας τῶν αἵρετικῶν ἀνεχομένου, βουλῆς καὶ γνώμης περὶ
 τούτου γενέσθαι βασιλικῆς πρέπον καὶ ἔννομον ἠγησάμενος,
 πάντα δι' ἀναφορᾶς, ἅμα τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ τοῖς
 ἐνδοξοτάτοις τῶν ἐνταῦθα λογάσι, τῷ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν βασι-
 λεῖ καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχεις, τῷ τε Ρώμης καὶ τῷ
 10 Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγαγε. Καὶ δὴ γαληνὸν τοῦ πιστοτάτου
 ἡμῶν βασιλέως καὶ ἱερὸν τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν δε-
 ξάμενος γράμμα, παρακελευόμενον πάντας μὲν αἵρετικούς τῆς
 χώρας ἐλαύνεσθαι, τοὺς τῇ ἰδίᾳ κακοδοξίᾳ ἐμμένοντας, τὰς δὲ
 εἰρημένας γυναῖκας βουλομένας μὲν τῇ ἀγίᾳ καὶ ἀχράντῳ καὶ
 15 ζωοποιῷ κοινωνίᾳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας προσελθεῖν, ἔχειν
 τὰ ἴδια κοινόβια ἀπαρεγχεύρητα, ἀνανευούσας δὲ τῇ τε ἀληθείᾳ
 καὶ τῷ βασιλικῷ εἴκειν μὴ πειθομένας θεσπίσματι, διηνεκῶς ἐν
 τοῖς τῶν ὀρθοδόξων ἀσκητηρίοις κατὰ μίαν διηρῆσθαι, καὶ τὰ
 πράγματα αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον, οἷς μάλιστα θαρροῦσαι τοὺς
 20 αὐτὰς πλανῶντας δασιλῶς παρέτρεφον, τῷ δημοσίῳ προσχω-
 ρηθῆναι ταμείῳ, ἐποίησε πάντα σπουδαίως καθὼς ἐκελεύσθη.
 Πάντας μὲν χάριτι Χριστοῦ πείσας τοὺς ἀπὸ Συρίας αἵρετικούς,
 Αἰγύπτου τε καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Λιβύης, προσελθεῖν τῇ ἀγίᾳ
 τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, τῶν δὲ εἰρημένων γυναικῶν, τὰς μὲν ἀπὸ
 25 τῆς μονῆς τῶν Σακερδῶτος, ἀφρόνως πρὸς τὴν κέλευσιν τοῦ εὐ-
 σεβοῦς δεσπότου διὰ τὴν σύντροφον ὑπερηφανίαν ἐνεχθείσας,
 διανείμας εἰς τὰ εὐαγῆ τῶν ὀρθοδόξων ἀσκητήρια, πληρώσεως
 ἐνεκεν τῶν εὐσεβῶς κεκελευσμένων, καὶ τὰς μὲν παρακλήσει,
 τὰς δὲ καὶ ὑποπτώσει, καὶ πάντα πᾶσαις διὰ τὸν Θεὸν γενόμε-
 30 νος, ὅψέ ποτε τὸ δέον μεταμαθούσας, ἐνωθῆναι τῇ τοῦ Θεοῦ κα-
 θολικῇ Ἐκκλησίᾳ πείσας, σὺν ἄλλοις πολλοῖς κοινοβίοις, τὰς δὲ
 τῆς ἀμμιᾶς Ἰωαννίας, ἐμφρόνως μάλα γε εἰκότως, διὰ τὴν προ-

τε, σὸ τέλος, ἐπειδὴ εἶδε ὅτι τὸ κακὸ γινόταν πιά μεγάλο καὶ ἀκατάσχεο κι ὅτι ὁ κόσμος τῶν πιστῶν μιλοῦσαν σὰ κρυφὰ γιὰ ὅσα γίνονταν, ἐπειδὴ φοβήθηκε μήπως συμβεῖ στίς μοναχὲς κάτι ἀπρόβλεπτο, καθόσον ἔβραζε ἀπὸ θυμὸ ἐναντίον τους τὸ πιστὸ ρωμαϊκὸ πλῆθος, πὺ δὲν ἀνεχόταν οὔτε τὸ ἀπλὸ ὄνομα τῶν αἵρετικῶν, ἐπειδὴ θεώρησε πῶς ἦταν πρέπον καὶ νόμιμο νὰ διατυπωθεῖ γι' αὐτὸ ἡ σκέψη καὶ ἡ γνώμη τοῦ βασιλιᾶ, τὰ διεβίβασε ὅλα μὲ ἀναφορά του στὸν εὐσεβέστατο βασιλιᾶ μας καὶ στοὺς ἀγιώτατους πατριάρχες τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ μαζί στὸν ἀγιώτατο ἀρχιεπίσκοπο καὶ στοὺς ἐνδοξότατους ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἐπισήμους. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβε εἰρηρικὸ γράμμα τοῦ πιστότατου βασιλιᾶ μας καθὼς καὶ ἱερὸ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν, πὺ ἔδινε τὴν ἐντολὴ ὅλοι οἱ αἵρετικοί, ὅσοι ἐπέμεναν στὴν ἴδια τους τὴν κακοδοξία, νὰ διωχθοῦν ἀπὸ τὴ χώρα, ἐνῶ οἱ γυναῖκες πὺ ἀναφέραμε, ἂν ἤθελαν νὰ προσέλθουν στὴν ἁγία καὶ ἄχραντη καὶ ζωοποιὸ κοινωνία μὲ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία, νὰ ἔχουν τὰ κοινόβιά τους ἀπαραβίαστα. Ἐὰν ὅμως ἀντιστέκονται στὴν ἀλήθεια καὶ ἀρνοῦνται νὰ ὑποχωρήσουν σὸ βασιλικὸ θέσπισμα, νὰ σκορπιστοῦν μία μία γιὰ πάντα σὰ ἀσκητήρια τῶν ὀρθοδόξων καὶ τὰ πράγματά τους, σὰ ὅποια στηρίζονταν καὶ ἔτρεφαν πλούσια αὐτοὺς πὺ τὶς παραπλανοῦσαν, νὰ περᾶσουν, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, σὸ δημόσιο ταμεῖο. Ὅλα τὰ ἔκανε μὲ πολλὴ φροντίδα, ὅπως εἶχε διαταχθεῖ. Ἐπεισε δηλαδὴ μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ ὅλους τοὺς αἵρετικούς ἀπὸ τὴ Συρία, τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴ Λιβύη νὰ προσέλθουν στὴν ἁγία Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἀπὸ τὶς γυναῖκες πὺ ἀναφέραμε, ὅσες ἦταν ἀπὸ τὴ μονὴ τῶν Σακερδῶτος, πὺ συμπεριφέρθηκαν ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειας πὺ εἶχαν μέσα τους ἀνόητα στὴν παραγγελία τοῦ εὐσεβοῦς βασιλιᾶ, τὶς μοίρασε σὰ ἱερὰ ἀσκητήρια τῶν ὀρθοδόξων, γιὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ εὐσεβεῖς διαταγές, ἄλλες μὲ προτροπὴ καὶ ἄλλες μὲ κάποιον εἶδος μετάνοιας, κι ἔγινε σὲ ὅλες τὰ πάντα γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ, καὶ σὸ τέλος, ἀφοῦ ἔμαθαν τὸ πρέπον καὶ μετάνοιωσαν, τὶς ἔπεισε νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, μαζί μὲ ἄλλα πολλὰ κοινόβια. Ὅσες πάλι ἦταν τῆς ἀμμιᾶς Ἰωαννίας, μὲ πολλὴ φρονημάδα, ὅπως

λάμπουσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ἀλήθειαν, μετὰ πάσης χαρᾶς προσελθούσας, ἀποκατέστησεν πᾶσί τε καὶ πάσαις τὰ ἴδια μοναστήρια, μισθὸν ἐπάξιον τῆς αὐτοῦ περὶ τὰ θεῖα μεγαλοφυΐας εὐράμενος, τὸ καὶ ἀποστολικοῖς κοσμηθῆναι χαρίσμασι
 5 καὶ στόμα Κυρίου γνήσιον χρηματίσαι, κατὰ τὸ φάσκον θεῖον λόγιον, «Ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσῃ». Μᾶλλον δὲ τῆς μενούσης αὐτὸν θείας ἀμοιβῆς προοίμιον καὶ τῆς σὺν Χριστῷ δόξης ἀρραβῶνα πιστότατον, τοῦτο τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον κομισάμενος.

10 Οὐ θέλων δὲ τοὺς αἰρετικούς θλίβεσθαι, οὐδὲ χαίρων τῇ κακώσει αὐτῶν, γράφω ταῦτα, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῇ ἐπιστροφῇ μᾶλλον χαίρων καὶ συναγαλλόμενος. Τί γὰρ τοῖς πιστοῖς τερπνότερον, τοῦ θεᾶσθαι τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκοπρισμένα συναγόμενα εἰς ἓν; Οὐτε ὑμῖν τοῦ φιλανθρώπου τὸ ἀπηνὲς παραινῶν
 15 προτιθέναι, μὴ οὕτω μανείην, ἀλλὰ μετὰ προσεχειρίας καὶ δοκιμασίας ποιεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν τὰ καλὰ εἰς πάντας ἀνθρώπους, καὶ πᾶσι πάντα γινομένους, καθὼς ἕκαστος ἐπιδεῖται ὑμῶν, παρακαλῶν, πρὸς μόνον τὸ καθοτιοῦν αἰρετικοῖς συνάρασθαι εἰς σύστασιν τῆς φρενοβλαβοῦς αὐτῶν δόξης, σκληροὺς παντελῶς εἶ-
 20 ναι ὑμᾶς καὶ ἀμειλίκτους βούλομαί τε καὶ εὐχομαι. Μισανθρωπίαν γὰρ ὀρίζομαι ἔγωγε καὶ ἀγάπης θείας χωρισμόν, τὸ τῇ πλάνῃ πειρᾶσθαι διδόναι ἰσχὺν εἰς περισσοτέραν τῶν αὐτῇ προκατειλημμένων φθοράν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΟΡΘΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

25 Πρὸ δὲ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι, νήφειν τε καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ παρατηρεῖσθαι τῶν κλεπτῶν τὰς ἐφόδους, ἵνα μὴ συληθέντες ὑπ' αὐτῶν λάθωμεν, φυλάζομεν δὲ μᾶλλον τὸ μέγα καὶ πρῶτον

ἦταν πολὺ φυσικό, χάρη στήν ἀλήθεια τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων πού πρόβαλε λαμπρή, ἐπειδὴ προσῆλθαν μὲ πολλή χαρὰ, ἀποκατέστησε ὅλες μὲ ὄλα τους τὰ πράγματα στὰ μοναστήρια τους, καὶ πῆρε μισθὸ ἀντάξιο τῆς μεγαλοψυχίας του σχετικὰ μὲ τὰ θεῖα, νὰ κοσμηθεῖ δηλαδή μὲ ἀποστολικά χαρίσματα καὶ νὰ γίνει γνήσιο στόμα τοῦ Κυρίου, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο λόγο πού λέγει· «Ἄν θγά- λεις ἀπὸ τὸ ἀνάξιο τὸ τίμιο, θὰ εἶσαι σὰν στόμα μου»⁵. Ἡ καλύτερα, ἔλαβε αὐτὸ τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸ ἔργο ὡς προκαταβολὴ τῆς θείας ἀμοιβῆς πού τὸν περιμένει καὶ βέβαιο ἀρραβῶνα τῆς δόξας μὲ τὸν Χριστό.

Καὶ δὲν τὰ γράφω αὐτά, μὴ γένοιτο, ἐπειδὴ θέλω οἱ αἵρετικοὶ νὰ θλίβονται καὶ νιώθοντας χαρὰ γιὰ τὴν κακοποίησή τους, ἀλλὰ πιὸ πολὺ γιὰ τὴν χαίρομαι καὶ ἀγάλλομαι μαζί τους γιὰ τὴν ἐπιστροφή τους. Γιὰ τί εἶναι πιὸ εὐχάριστο γιὰ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὸ νὰ βλέπουν τὰ σκορπισμένα παιδιά τοῦ Θεοῦ νὰ μαζεύονται ὄλα μαζί; Οὔτε γιὰ νὰ σᾶς παρακινήσω νὰ δείξετε τὴ σκληρότητα τοῦ φιλόανθρωπου. Νὰ μὴ συμβεῖ τέτοια τρέλλα. Ἄλλὰ γιὰ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ ἐκτελεῖτε καὶ νὰ ἐφαρμόζετε μὲ προσοχή καὶ μετὰ ἀπὸ ἐξέταση τὰ καλὰ σὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ γίνεστε τὰ πάντα στοὺς πάντες, σύμφωνα μὲ τὸ τί χρειάζεται ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς. Κι ἐπιθυμῶ καὶ εὐχομαι νὰ εἴστε σκληροὶ ἀπόλυτα καὶ ἀμήλικτοι μόνο στὸ νὰ μὴ συμπράξετε μὲ τοὺς αἵρετικούς στὴ συγκρότηση τῆς φρενοβλαμμένης δοξασίας τους, γιὰ τὴν ἐγὼ ὀρίζω ὡς μισανθρωπία καὶ χωρισμὸ ἀπὸ τὴ θεῖα ἀγάπη τὴν προσπάθεια νὰ ἐνισχυθεῖ ἢ πλάνη γιὰ περισσότερη καταστροφὴ ἐκείνων πού ἔχουν ἤδη πέσει σ' αὐτήν.

ΕΚΘΕΣΗ ΟΡΘΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Πρὶν ἀπὸ ὄλα καὶ πάνω ἀπ' ὄλα νὰ εἴμαστε νηφάλιοι καὶ ν' ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ παρακολουθοῦμε τὶς ἐφόδους τῶν κλεπτῶν, γιὰ νὰ μὴ μᾶς αἰχμαλωτίσουν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβομε⁷. Καὶ περισ-

5. Ἰερ. 15, 19.

6. Ἰω. 11, 52.

7. Α' Πέτρο. 5, 8.

τῆς σωτηρίας ἡμῶν φάρμακον, τὴν καλὴν λέγω τῆς πίστεως
 κληρονομίαν, ὁμολογοῦντες ψυχῇ τε καὶ στόματι μετὰ παρρη-
 σίας, ὡς οἱ Πατέρες ἡμᾶς ἐδίδαξαν. Οἵτινες τοῖς ἐξ ἀρχῆς αὐτό-
 πταις καὶ ὑπηρέταις γενομένοις τοῦ Λόγου ἐπόμενοι, τὸν ἕνα τῆς
 5 ἀγίας καὶ ὁμοουσίου, ἀχράντου τε καὶ μακαρίας Τριάδος τὸν
 Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν Λόγον τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρα-
 κτῆρα τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, τὸ πάσης ὁρατῆς τε καὶ ἀορά-
 του κτίσεως δημιουργόν, τὸν ἄπειρον, τὸν ἀόριστον, τὸν ἀόρα-
 τον, τὸν ἀκατάληπτον, τὸν ἀπερινόητον, τὸν πάντα μόνῃ ροπῇ
 10 τοῦ θελήματος καὶ ποιήσαντα καὶ συνέχοντα, τὸν ἀγαθότητι ἄμε-
 τρον, ἔφασαν ἐνανθρωπῆσαι δι' ἡμᾶς, καὶ σαρκωθῆναι ἐκ τῆς
 ἀγίας πανενδόξου ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς κυρίως καὶ κατ'
 ἀλήθειαν Θεοτόκου, σάρκα ἐξ αὐτῆς ἐνώσαντα ἑαυτῷ καθ' ὑπό-
 στασιν τὴν ἡμῖν ὁμοούσιον, ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ
 15 νοερᾷ, οὐδ' ὡς ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ προῦποστᾶσαν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ
 τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ, καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ ὑποστῆναι λαβοῦσαν. καὶ
 τέλειον ὄντα Θεὸν γενέσθαι τέλειον ἄνθρωπον, μήτε τὸ Θεὸς εἶ-
 ναι ἀποθέμενον διὰ τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον, ὅπερ οὐκ ἦν, μήτε
 κωλυθέντα γενέσθαι ὅπερ οὐκ ἦν, ἄνθρωπον, διὰ τὸ μεμενηκέ-
 20 ναι ὅπερ ἦν καὶ ἔστι, Θεός, ἀλλὰ τοῦτο ὄντα, κάκεινο γενέσθαι,
 ἐκάτερόν τε ἐπαληθεύοντα, τὸ θεῖον ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπινον πι-
 στοῦσθαι θαύμασι θείοις καὶ παθήμασιν ἀνθρωπίνοις, καὶ κατὰ
 μὲν τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα φύσιν τε καὶ οὐσίαν, ἄκτιστον,
 ἀόρατον, ἀπερίγραφον, ἀναλλοίωτον, ἄτρεπτον, ἀπαθῆ, ἀφθαρ-
 25 τον, ἀθάνατον, δημιουργὸν τῶν ἀπάντων, κατὰ δὲ τὴν τῆς σαρ-
 κὸς αὐτοῦ φύσιν καὶ ὑμετέραν, τὸν αὐτὸν κτιστόν, παθητόν, πε-
 ριγραπτόν, χωρητόν, θνητόν· τὸν αὐτὸν μὲν, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δέ,
 διὰ τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς τὸ εἶναι ἔχει, ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν τῷ
 Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν
 30 κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· διπλοῦν τὴν φύσιν, ἦτοι τὴν οὐσίαν, διὰ
 τὸ μεσίτην ὄντα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δεῖν κυρίως ἀποσώζειν

σότερο ἀπ' ὅλα ἅς φυλάξομε καλύτερα τὸ μεγάλο καὶ πρῶτο φάρμακο τῆ σωτηρία μας, ἐννοῶ τὴν καλὴ κληρονομία τῆς πίστεως, κάνοντας τὴν ὁμολογία μας θαρραλέα μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ στόμα, ὅπως μᾶς δίδαξαν οἱ Πατέρες, οἱ ὅποιοι, ἀκολουθώντας ἐκείνους πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔγιναν αὐτόπτες καὶ ὑπηρέτες τοῦ Λόγου⁸, διακήρυξαν ὅτι ἐνανθρώπησε γιὰ χάρη μας ἀπὸ ἄμετρη ἀγαθότητα ὁ ἓνας ἀπὸ τὴν ἀγία καὶ ὁμοούσιο καὶ ἄχραντη καὶ μακάρια Τριάδα, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς Λόγος, τὸ ἀπαύγασμα καὶ ἡ σφραγίδα τῆς πατρικῆς ὑπόστασης⁹, ὁ δημιουργὸς ὅλης τῆς ὄρατῆς καὶ ἀόρατῆς δημιουργίας, ὁ ἄπειρος, ὁ ἀόριστος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀκατάληπτος, ὁ ἀπερινόητος, αὐτὸς πού μὲ μιὰ μόνο κλίση τοῦ θελήματός του καὶ δημιουργήσε καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα. Καὶ ὅτι ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὴν ἀγία, πανένδοξη καὶ ἀειπάρθενη Μαρία, τὴν οὐσιαστικὰ καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκο, ἐνώνοντας τὴν ἀπὸ αὐτὴν ὁμοούσιᾶ μας σάρκα μὲ τὸν ἑαυτό του σὲ ὑπόσταση-πρόσωπο, μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, πού δὲν προϋπῆρξε οὔτε σὰν σὲ ριπὴ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ μέσα στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ Λόγο ἔλαβε ὑπαρξὴ καὶ ὑπόσταση. Καὶ ὅτι, ἐνῶ ἦταν τέλειος Θεός, ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος πού δὲν ἦταν, χωρὶς οὔτε τὴ θεότητά του ν' ἀποθέσει ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος πού δὲν ἦταν πρῶτα, οὔτε νὰ ἐμποδιστεῖ νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος πού δὲν ἦταν, ἐπειδὴ ἔχει παραμείνει Θεός, αὐτὸ δηλαδὴ πού ἦταν καὶ εἶναι, ἀλλὰ καὶ Θεός εἶναι καὶ ἄνθρωπος ἔγινε, κι ἐπαληθεύοντας καὶ τὰ δύο, πιστοποιεῖ τὸ θεϊκὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο του μὲ θεϊκὰ θαύματα καὶ ἀνθρώπινα παθήματα, καὶ ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν πατρικὴ φύση καὶ τὴν οὐσία εἶναι ἀδημιούργητος, ἀόρατος, ἀπερίγραφος, ἀναλλοίωτος, ἄτρεπτος, ἀπαθὴς ἀφθαρτος, ἀθάνατος, δημιουργὸς τῶν πάντων, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ σαρκικὴ φύση του, τὴ δική μας, ὁ ἴδιος εἶναι δημιουργημένος, παθητός, περιγραπτός, χωρητός, θνητός. Καὶ εἶναι ὁ ἴδιος, ὄχι ὡς πρὸς τὸ ἴδιο, ἐξαιτίας ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ στὰ ὅποια ἔχει τὴν ὑπαρξὴ· εἶναι ὁ ἴδιος ὁμοούσιος ὡς πρὸς τὴ θεότητα μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ ὁμοούσιος μ' ἐμᾶς ὁ ἴδιος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση. Εἶναι διπλὸς στὴ φύση, δηλαδὴ στὴν οὐσία, κι ἐπειδὴ εἶναι

8. Λουκᾶ 1, 2.

9. Ἐβρ. 1, 3.

τὴν πρὸς τὰ μεσιτευόμενα φυσικὴν οἰκειότητα, τῷ ὑπάρχειν ἀμ-
 φότερα, ὅπως αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ, συνάψας
 τοῖς ἐπουρανίοις τὰ ἐπίγεια, τὴν ὑλικὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν,
 τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας πολεμωθεῖσάν τε καὶ θεωθεῖσαν, οὐκ οὐ-
 5 σίας ταυτότητι, ἀλλὰ δυνάμει ἀρρήτῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως,
 θείας κοινωνοῦς φύσεως, διὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἀγίας αὐτοῦ σαρκός,
 ὡς ἀπαρχῆς καὶ ἡμᾶς ἀπεργάσεται. Διὸ καὶ Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄν-
 θρωπος ὁ αὐτός, πράγματι καὶ οὐ κλήσει μόνη ὑπάρχων γινώ-
 σκεται, διὰ τὸ ἓνα καὶ τὸν αὐτόν, καὶ πρὸ σαρκὸς εἶναι, καὶ μετὰ
 10 σαρκὸς μεμενηκένοι, μηδὲ μιᾶς γενομένης προσθήκης τῇ ἀγίᾳ
 Τριάδι ἢ ὑφαιρέσεως ἐκ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, τὸν αὐτὸν
 παθόντα μὲν σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ παντὸς δὲ τὸν αὐτὸν θεότητι
 ὄντα ἀπαθῆ καὶ διαμένοντα, ὥστε καὶ τὴν σωτηρίαν εἶναι τὴν
 ἡμετέραν ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὧ τοῦ
 15 παραδόξου καὶ ἀνεκφράστου μυστηρίου! καὶ τὴν θεϊκὴν τῆς οὐ-
 σίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα δόξαν τε καὶ ταυτότητα διηνεκῶς
 μένειν ἀνελάττωτον.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΥΣΕΒΩΣ ΔΕΙ ΔΥΟ ΦΥΣΕΙΣ

ΟΜΟΛΟΓΕΙΝ ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ

20 Τούτων οὕτω σοφῶς κατὰ τὴν ὑγιῆ ἔννοιαν τοῖς ἱεροῖς τῆς
 Ἐκκλησίας διδασκάλοις διηγορευμένων, εὐσεβὲς πάντων ἐστίν,
 αὐτοῖς καὶ ἡμᾶς ἐπομένους, ὁμολογεῖν δύο μὲν φύσεις ἀνομοίους
 κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι, τὰς συνελθούσας πρὸς τὴν ἀρρητον ἐνω-
 σιν, ἀσυγχύτως δὲ ταύτας μεμενηκένοι δοξάζειν καὶ μετὰ τὸ
 25 ἐνωθῆναι, τοῦ ἀσυγχύτους αὐτὰς μεμενηκένοι λέγειν, οὐ διαίρε-

ἐνδιάμεσος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων¹⁰, πρέπει ν' ἀποσώζει γνήσια τὴ φυσική του οἰκειότητα πρὸς αὐτὰ πού εἶναι ἐνδιάμεσός τους, μὲ τὸ νὰ εἶναι καὶ τὰ δύο, ὥστε, ἐνώνοντας μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του τὰ ἐπίγεια μὲ τὰ ἐπουράνια, νὰ προσαγάγει στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τὴν ὑλικὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ἢ ὅποια ἔξαιτίας τῆς ἁμαρτίας ἔγινε ἐχθρὸς, ἀφοῦ θὰ εἶχε σωθεῖ καὶ συμφιλιωθεί μ' αὐτὸν καὶ θεωθεῖ, ὄχι βέβαια μὲ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, ἀλλὰ χάρις στὴν ἄρρητη δύναμη τῆς ἐνανθρώπησης, καὶ νὰ μᾶς κάνει κι ἐμᾶς κοινωνοὺς τῆς θείας φύσεως μὲ ἀρχὴ τὴ θεία σάρκα του πού ἔλαβε ἀπὸ ἐμᾶς¹¹. Γι' αὐτὸ καὶ πιστεύομε ὅτι εἶναι Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος πραγματικὰ καὶ ὄχι ὀνομαστικὰ μόνο, ὄχι ὅμως διπλὸς κατὰ τὴν ὑπόσταση, δηλαδὴ στὸ πρόσωπο, ἐπειδὴ ἦταν ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωσή του κι ἔμεινε καὶ μετὰ τὴ σάρκωση, χωρὶς νὰ ἔγινε καμμιά προσθήκη στὴν ἀγία Τριάδα ἢ ἀφαίρεση ἔξαιτίας τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἔπαθε γιὰ χάρις μας ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ἐνῶ γιὰ πάντα εἶναι καὶ παραμένει ἀπαθὴς ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ὥστε καὶ ἡ σωτηρία μας νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ μόνου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (ἀλήθεια, πόσο παράδοξο καὶ ἀνέκφραστο μυστήριον), ἀλλὰ νὰ παραμένει ἀμείωτη στὸν αἰῶνα ἡ θεϊκὴ δόξα καὶ ταυτότητα τῆς οὐσίας του μὲ τὸν Πατέρα.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

ΚΑΙ ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΝΑ ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕ
ΕΥΣΕΒΩΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΔΥΟ ΦΥΣΕΙΣ

Ἐφοῦ αὐτὰ ἔχουν διατυπωθεῖ μὲ τόση σοφία ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴ ἔννοια ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς δασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι θέμα ὅπωςδήποτε εὐσέβειας, ἀκολουθώντας αὐτοὺς κι ἐμεῖς, νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὑπάρχουν δύο φύσεις ἀνόμοιες κατὰ τὴν οὐσία, αὐτὲς πού συνῆλθαν στὴν ἄρρητη ἔνωση, καὶ νὰ πιστεύομε ὅτι αὐτὲς παραμένουν ἀσύγχυτες καὶ μετὰ τὴν ἔνωσή τους. Τὸ νὰ λέμε ὅτι αὐτὲς ἔχουν μείνει ἀσύγχυτες, δὲν εἰσάγει μιὰ ὁποιαδήποτε

10. Α' Τιμ. 2, 5.

11. Β' Πέτρ. 1, 4.

σιν τὴν οἰανοῦν παρεισάγοντος (μὴ γένοιτο πώποτε!), ἀλλὰ τὴν διαφορὰν ἄτρεπτον μένειν σημαίνοντος. Οὕτε γὰρ ταυτόν ἐστι διαφορὰ καὶ διαίρεσις. Διαφορὰ μὲν γὰρ ἐστὶ λόγος, καθ' ὃν ἀλλήλων διαφέρει τὰ ὑποκείμενα, καὶ τοῦ, πῶς εἶναι δηλωτικός, 5 τουτέστι, τὸ εἶναι τὴν σάρκα τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ ὅπερ ἐστὶ, καὶ τὸ εἶναι πάλιν τὸν Θεὸν Λόγον τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ ὅπερ ἐστίν. Διαίρεσις δέ ἐστι, τομὴ διαμπάξ, ἥτοι δι' ὅλου τὰ ὑποκείμενα τέμνουσα, καὶ ἰδία καὶ ἀνὰ μέρος καὶ καθ' ἑαυτὰ ὑφ' ἑστώτα, καὶ ἀλλήλων κεχωρισμένα τιθεῖσα. Εἰ τοίνυν ὁ τοιοῦτος λόγος καὶ 10 μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεται, ὁ μὴ τετράφθαι δεικνὺς εἰς σάρκα τὸν Λόγον, καὶ τὴν σάρκα τοῦ κατὰ φύσιν ὄρου μὴ ἐκστᾶσαν, ἀλλ' ἑκάτερον καθὸ πέφυκε κατ' οὐσίαν μεμενηκέναι πιστούμενος, εἰ καὶ γέγονεν ἔνωσις, πῶς οὐ δίκαιον πάντως τὴν τῶν συνελθουσῶν φύσεων διαφορὰν ὁμολογεῖν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζε- 15 σθαι; Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀμφιβέβληται, ὡς αὐτὴν ἔχων μάρτυρα πιστὸν τὴν ἀλήθειαν, φανερὸν ὑπάρχει πᾶσι καὶ εὐδηλον, ὡς τὰ συνελθόντα μένει ἀσύγχυτα, μήτε τῆς θεότητος εἰς σάρκα τραπεύσεως, μήτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητος φύσιν μεταβληθείσεως. Ποῖος οὖν λοιπὸν ὑπολέλειπται λόγος, εἰ φόβῳ Θεοῦ ἄγεσθαι 20 πάντες ἄνθρωποι, καὶ πανταχοῦ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν τῶν θείων δογμάτων κανόνα, καὶ οὐχὶ τὴν ἑαυτῶν πταιστὴν ὑπόνοιαν ἔχειν βουληθῶμεν, ὁ ἀποδειῖξαι δυνάμενος, ὡς οὐκ εὐλογον ὁμολογεῖν τὰ σωζόμενα;

ΕΤΕΡΩΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ

25 Πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι, τοὺς λόγους τῶν συνελθόντων σωζομένους δεῖ οἱ Πατέρες διδάσκουσιν, αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ συνελθόντα πρὸς ἓν ἀμφω συντελεῖν πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐ χρεῶν πάλιν κατὰ τοὺς Πατέ-

διαίρεση (εἴθε ποτέ νὰ μὴ συμβεῖ αὐτό), ἀλλὰ σημαίνει ὅτι ἡ διαφορὰ παραμένει ἀμετάβλητη. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα ἡ διαφορὰ καὶ ἡ διαίρεση. Διαφορὰ δηλαδή εἶναι ὁ λόγος κατὰ τὸν ὁποῖο διαφέρουν μεταξύ τους αὐτὰ γιὰ τὰ ὅποια προῖκεται καὶ πού δηλώνει πῶς αὐτὰ εἶναι. Δηλαδή τὸ νὰ εἶναι ἡ σάρκα ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία αὐτὸ πού εἶναι· καὶ τὸ νὰ εἶναι πάλι ὁ Θεὸς Λόγος ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία αὐτὸ πού εἶναι. Ἐνῶ διαίρεση εἶναι τομὴ διαμπερῆς, πού χωρίζει δηλαδή τὰ ὑποκείμενα σ' αὐτὴν πέρα ὡς πέρα καὶ τὰ κάνει νὰ ὑπάρχουν ἰδιαίτερα τὸ καθένα καὶ ἀναμέρος καὶ μόνον μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ χωρισμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἄν λοιπὸν ὁ λόγος αὐτὸς διατηρεῖται καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ δείχνει ὅτι δὲν ἔχει μεταβληθεῖ ὁ Λόγος σὲ σάρκα καὶ ἡ σάρκα δὲν ἔχει θγεῖ ἀπὸ τὸν φυσικό της ὄρισμό, ἀλλὰ βεβαιώνει ὅτι τὸ καθένα ἔχει μείνει ὅ,τι ἦταν ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ἂν καὶ ἔγινε ἡ ἔνωση, πῶς δὲν εἶναι δίκαιο ὅπωςδήποτε νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν δύο φύσεων πού ἐνώθηκαν διασώζεται καὶ μετὰ τὴν ἔνωση; Κι ἂν αὐτὸ δὲν ἀμφισβητεῖται, ἀφοῦ ἔχει μάρτυρά του ἀξίопιστο τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια, εἶναι φανερὸ σ' ὅλους καὶ εὐνόητο, ὅτι αὐτὰ πού συνῆλθαν στὴν ἔνωση παραμένουν ἀσύγχυτα, χωρὶς οὔτε ἡ θεότητα νὰ ἔχει τραπεῖ σὲ σάρκα, οὔτε ἡ σάρκα νὰ ἔχει μεταβληθεῖ στὴ φύση τῆς θεότητας. Ἄν θέλομε λοιπὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ μᾶς κυβερνᾷ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἔχομε ὡς κανόνα σὲ ὅλα τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια τῶν θείων δογμάτων κι ὄχι τὴ δική μας σφαλερῆ γνώμη, ποιὸς συλλογισμὸς ἀπομένει πού μπορεῖ ν' ἀποδείξει ὅτι δὲν εἶναι λογικὸ νὰ ὁμολογοῦμε αὐτὰ πού στὴν πραγματικότητα παραμένουν;

ΑΛΛΙΩΣ ΓΙΑ ΤΟ ΙΔΙΟ ΘΕΜΑ

Κι ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ οἱ Πατέρες διδάσκουν ὅτι διατηροῦνται πάντοτε οἱ λόγοι τῶν μερῶν πού ἐνώθηκαν, καὶ ὅτι τὰ μέρη τὰ ἴδια πού συνῆλθαν συμβάλλουν καὶ τὰ δύο σὲ ἓνα πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καὶ μιὰ ὑπόσταση. Κι ἂν συμβαίνει αὐτό, πῶς δὲν εἶναι πάλι

ρας, διὰ μὲν τοῦ εἰδέναί σωζομένους τοὺς λόγους, τὴν διαφορὰν
 λέγειν, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεσθαι ἐν ἰδιότητι τῇ κατὰ φύσιν
 τῶν συνελθόντων ἑκάτερον, διὰ δὲ τοῦ ὁμολογεῖν ὡς πρὸς ἐν
 ἄμφω συντελοῦσι πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν,
 5 ἀκριβῶς γινώσκειν ὡς ἀδιαίρετα ταῦτα πεφύκασιν; Ὅτι δὲ ἡ
 τῶν συνελθόντων διαφορὰ, καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ συνελθόντα
 σώζεται μετὰ τὴν ἔνωσιν, πάσης τροπῆς ἐκτὸς καὶ συγχύσεως, ὁ
 ἀγιώτατος τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ Κύριλλος, ᾧ καὶ προστεθῆ-
 σθαι περισσῶς ὑποκρίνονται οἱ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ διακενῆς πολε-
 10 μοῦντες Ἐκκλησίᾳ, ἀρκέσει μαρτυρῶν ἐν μὲν τῷ δευτέρῳ κατὰ
 τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν τόμῳ, γράφων τάδε: «Παρενηνεγμέ-
 νου γε μὴν εἰς μέσον ἡμῖν μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν, ὁ τῆς
 ἐνώσεως λόγος, οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφορὰν, ἐξίστησι δὲ τὴν
 διαίρεσιν, οὐ συγχέων ἢ ἀνακρινῶν τὰς φύσεις, ἀλλ' ὅτι σαρκὸς
 15 καὶ αἵματος μετεσχηκῶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, εἰς δὴ πάλιν καὶ ὁ
 αὐτὸς Υἱὸς νοεῖται καὶ ὀνομάζεται». Ἐν δὲ τῇ Πρὸς Ἀνδρέαν τὸν
 μεμψάμενον τὸ τρίτον τῶν κεφαλαίων ἀπολογία, οὕτω λέγων·
 «Ἀμοιρήσειε δ' ἂν καὶ μώμου παντός, τοῦ εἰδέναί τυχόν, ὡς ἐτέ-
 ρα μὲν ἐστὶ καὶ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἢ σὰρξ, παρά γε τὸν ἐκ Θεοῦ
 20 Πατρὸς φύντα Λόγον, ἕτερον δ' αὖ, κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως
 Λόγον ὁ μονογενῆς. Ἄλλ' οὐ τὸ εἰδέναί ταῦτα, μερίζειν ἐστὶ τὰς
 φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν». Ἴδου καὶ τὸ μετὰ τὴν ἔνωσιν σαφῶς
 τέθειται τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ, εὐσεβῶς τοῖς πιστοῖς καὶ νοούμε-
 νον κατ' αὐτὸν καὶ λεγόμενον. Τὸ γὰρ μηδαμῶς τι βεβλάφθαι τὸν
 25 τοῦ εἶναι τῶν ἐνωθέντων λόγον ἐκ τῆς ἐνώσεως δηλοῖ, καὶ τὸ
 μὴ θατέρῳ θάτερον φυρῆναι, διὰ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν κατὰ τὴν ὑπό-
 στασιν ἐν, σώζεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ μένειν, καθ' ὃ ἑκάτερον εἶναι
 τῇ οὐσίᾳ πέφυκεν. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ σοφὸς ἐπιστάμενος Κύριλ-
 λος, διαρρήδην φησί· «Μήτε συγκεχύσθαι ἀλλήλαις τὰς φύσεις,
 30 τῷ πρὸς μίαν συντελεῖν ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ, μήτε διηρῆσθαι ἀλ-

ἀπαραίτητο σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες νὰ συμπεραίνομε τὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸ ὅτι ἀναγνωρίζομε ὅτι οἱ λόγοι διασώζονται καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση διατηρεῖται καθένα ἀπὸ αὐτὰ πού ἐνώθηκαν στὴ φυσικὴ του ἰδιαιτερότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ὅτι ὁμολογοῦμε ὅτι καὶ τὰ δύο συμβάλλουν στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καὶ τὴ μία ὑπόσταση, νὰ διαπιστώνομε ἀκριβῶς ὅτι αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ διαιρεθοῦν; Τὸ ὅτι βέβαια ἢ διαφορὰ αὐτῶν πού ἐνώθηκαν καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἐνωμένα διασώζονται μετὰ τὴν ἔνωση, ἔξω ἀπὸ κάθε μεταβολὴ καὶ σύγχυση, ἐπαρκῆς μάρτυρας εἶναι ὁ ἀγιώτατος φάρος τῆς Ἐκκλησίας Κύριλλος, τοῦ ὁποίου μὲ περισσὴ ὑποκρισία ὁπαδοὶ ἀνακηρύσσονται αὐτοὶ πού μάταια πολεμοῦν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς στὸν δεύτερο τόμο Κατὰ τῶν βλασφημιῶν τοῦ Νεστορίου γράφει τὰ ἑξῆς· «Κι ὅταν ἦρθε στὴ μέση τὸ σχετικὸ μὲ τὸν Χριστὸ μυστήριον, ὁ λόγος τῆς ἔνωσης δὲν ἀγνοεῖ τὴ διαφορὰ, ἀποκλείει ὅμως τὴ διαίρεση· δὲν συγχέει καὶ δὲν ἀναμιγνύει τίς φύσεις· ἀλλὰ, ἐνῶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε κοινωνὸς σάρκα καὶ αἵματος, ὥστος τὸν νοοῦμε καὶ τὸν ὀνομάζομε πάλι ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ Υἱόν». Καὶ στὴν Ἀπολογία του πρὸς τὸν Ἀνδρέα, πού κατηγόρησε τὸ τρίτον κεφάλαιον, λέγει τὰ ἑξῆς· «Καὶ βέβαια δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ ψέξομε καθόλου τὸ ὅτι γνωρίζομε τυχὸν ὅτι ἡ σὰρκα εἶναι κάτι διαφορετικὸ καὶ μὲ τὴ δικὴ της φύση, ἀπὸ τὸ Λόγον πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ διάφορος πάλι ὁ Μονογενῆς σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς ἴδιας φύσης. Ἀλλὰ τὸ ὅτι αὐτὰ τὰ γνωρίζομε, δὲν σημαίνει ὅτι μερίζομε τίς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση». Νὰ πού καὶ τὸ ἀποτέλεσμα μετὰ τὴν ἔνωση ἔχει τεθεῖ ἀπὸ τὸν μεγάλο Κύριλλο, πού λέγεται ὀρθῶς σύμφωνα μὲ αὐτὸν καὶ νοεῖται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Δηλώνει δηλαδὴ ὅτι σὲ τίποτε δὲν πειράχτηκε καθόλου ἀπὸ τὴν ἔνωση ὁ λόγος τοῦ εἶναι τῶν ἐνωμένων καὶ ὅτι δὲν ἀναμίχθηκε τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο γιὰ τὸ ἓνα κατὰ τὴν ὑπόσταση πού προῆλθε ἀπὸ τὰ δύο, ἀλλὰ μάλλον διατηρεῖται καὶ μένει ὅτι ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι τὸ καθένα κατὰ τὴν οὐσία. Αὐτὸ βέβαια τὸ γνωρίζει ὁ σοφὸς Κύριλλος καὶ λέγει κατηγορηματικῶς· «Οὔτε συγχέονται μεταξύ τους οἱ φύσεις μὲ τὸ νὰ συναποτελοῦν μιὰ ὑπόσταση τοῦ Υἱοῦ, οὔτε διαιροῦνται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ παραμένουν καὶ

λήλων, τῷ ἕτερον καὶ ἕτερον (κατὰ τὴν οὐσίαν δηλονότι) εἶναι τε καὶ μένειν καὶ νοεῖσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν», καὶ ἐκάστην μετὰ τῆς φυσικῆς ιδιότητος καὶ διαφορᾶς, καθ' ἣν ὁ τε Λόγος Θεός ἐστι κατὰ φύσιν καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ οἰκείαν ἐποίησατο τὴν σάρκα οἰ-
5 κονομικῶς, καὶ ἡ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ κατὰ φύσιν, οὐ Θεός, εἰ καὶ ἰδία γέγονε τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τὴν ἔνωσιν.

Πῶς οὖν οὐκ ἀναγκαῖον, εὐσεβές τε καὶ πρέπον, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν, λέγοντες τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεσθαι, καὶ τὰς δύο φύσεις εἶναι τε καὶ σώζεσθαι ἐν
10 τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ἐξ ὧν καὶ ἔστι, δοξάζειν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὧν ἡ διαφορὰ, τοσαῦτα γινώσκοντας καὶ τὰ συνελθόντα πρὸς τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν, καθοτιοῦν τροπὴν εἰς ἀλλήλα ἢ μεταβολὴν οὐ δεξάμενα; Πᾶσα γὰρ πῶς ἀνάγκη τινῶν διαφερόντων εἶναι πᾶσαν διαφορὰν, καὶ ὅπου νοεῖσθαι εἶναι διαφορὰν δυνατόν, ἐκεῖ
15 ὑπάρχειν πάντως καὶ τὰ διαφέροντα. Συνεισαγωγικὰ γὰρ ἀλλήλων τρόπον τινὰ τὰ τοιαῦτα ὄντα τυγχάνει, ὥσπερ τὰ αἰτία καὶ τὰ αἰτιατά, ὡς πρὸς τι ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας νοούμενα. Εἰ γὰρ ποιητικόν ἐστὶ τῆς ἐν Χριστῷ διαφορᾶς τὸ ἕτεροοῦσιον τῶν ἐξ ὧν συνέστηκεν, ὡς αἴτιον, πάντως καὶ ἡ διαφορὰ δηλωτικὴ τυ-
20 γάνει ὡς αἰτιατὸν τῆς τῶν ἐνωθέντων φυσικῆς ἑτερότητος ὡς ἰδίας αἰτίας. Συνεισάγεσθαι γὰρ, ὡς εἴρηται, ἀλλήλοις τὰ τοιαῦτα πέφυκε, καὶ λεγομένου θατέρου, ἀνάγκη πάντως ὁμολογεῖν καὶ τὸ ἕτερον, καὶ ἀναιρουμένου πάλιν ἐνός, μηδὲ τὸ ἕτερον εἶναι λέ-
γειν ἀκόλουθον. Δεῖ οὖν καὶ δύο λέγειν, ἵνα μὴ ψιλὴν τὴν διαφο-
25 ρὰν εἰσάγωμεν, καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ κεχρηῆσθαι τῷ ἀριθμῷ, πρὸς δῆλωσιν τοῦ μεμενηκένας τῶν συνελθόντων τὴν διαφορὰν, ὡς σωζομένων μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ διηρμένων· πρὸς τῷ καὶ ῥᾶον εἶναι καὶ ἀληθές, ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων μάλλον σημαντικῆς προφορᾶς δείκνυσθαι τὴν διαφορὰν, ἢ ἐκ μόνης τῆς φωνῆς διάφορα πιστοῦσθαι εἶναι τὰ πράγματα.

νά νοοῦνται μετὰ τὴν ἔνωση ἄλλο καὶ ἄλλο (δηλαδὴ κατὰ τὴν οὐσία)». Καὶ κάθε μία φύση μὲ τὴ φυσικὴ τῆς ἰδιαιτερότητα καὶ διαφορὰ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία καὶ ὁ Λόγος εἶναι Θεὸς ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ ὄχι σὰρκα, ἂν καὶ οἰκειώθηκε κατ' οἰκονομία τὴ σὰρκα, ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρκα εἶναι σὰρκα ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ ὄχι θεός, ἂν καὶ ἔξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε σὰρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Πῶς λοιπὸν δὲν πρέπει καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἀνάγκη καὶ εὐσέβεια σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων, νὰ κηρύττομε ὅτι ἡ διαφορὰ ἔξακολουθεῖ μετὰ τὴν ἔνωση καὶ ὅτι οἱ δύο φύσεις ὑπάρχουν καὶ διασώζονται μέσα στὸν ἕνα Χριστό, καὶ νὰ πιστεύομε ὅτι ἀπὸ αὐτὲς ὑπάρχει μετὰ τὴν ἔνωση, οἱ ὁποῖες ἔχουν καὶ τὴ διαφορὰ, τὴ στιγμή πού γνωρίζομε τόσα πολλὰ καὶ ὅτι αὐτὰ πού συνῆλθαν σ' αὐτὴ τὴν ἀδιάσπαστη ἔνωση δὲν δέχθηκαν καμμιά τροπὴ ἢ μεταβολὴ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο; Γιατὶ εἶναι ἀπόλυτη κατὰ κάποιον τρόπο ἀνάγκη κάθε διαφορὰ νὰ εἶναι κάποιων διαφορετικῶν πραγμάτων, καὶ ὅπου εἶναι δυνατὸ νὰ σκεφτοῦμε ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε ὑπάρχουν καὶ τὰ διαφορετικά. Γιατὶ αὐτὰ τὰ πράγματα συμβαίνει νὰ εἰσάγουν ἀμοιβαῖα τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, ὅπως τὰ αἷτια καὶ τὰ αἷτιατὰ πού τὰ νοοῦμε ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἴδια οὐσία. Ἄν δηλαδὴ τὸ ἕτερούσιο τῶν φύσεων ἀπὸ τίς ὁποῖες συνίσταται προκαλεῖ τὴ διαφορὰ στὸν Χριστό ὡς αἷτιο, καὶ ἡ διαφορὰ ὅπωςδήποτε εἶναι δηλωτικὴ ὡς αἷτιατὸ τῆς φυσικῆς ἕτερότητας τῶν ἐνωμένων ὡς τῆς ἴδιας τους αἷτίας. Γιατί, ὅπως εἶπα, συνεισάγουν αὐτὰ τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, καὶ ὅταν λέμε τὸ ἕνα, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε ὅπωςδήποτε καὶ τὸ ἄλλο· καὶ ὅταν ἀναιρεῖται τὸ ἕνα, δὲν εἶναι ἀκόλουθο λογικὰ νὰ λέμε ὅτι ὑφίσταται τὸ ἄλλο. Πρέπει λοιπὸν καὶ δύο νὰ λέμε, γιὰ νὰ μὴν εἰσάγομε ἀπλῆ διαφορὰ, καὶ αὐτὸν καὶ μόνον τὸν ἀριθμὸ νὰ χρησιμοποιοῦμε, γιὰ νὰ δηλώνεται ὅτι παραμένει ἡ διαφορὰ αὐτῶν πού ἐνώθηκαν, ἐπειδὴ διατηροῦνται μετὰ τὴν ἔνωση καὶ δὲν εἶναι διηρημένα, ὥστε νὰ εἶναι καὶ εὐκολο καὶ ἀληθινὸ νὰ δείχνεται πιὸ πολὺ ἢ διαφορὰ ἀπὸ τὴν προφορὰ πού σημαίνει τὰ πράγματα, παρὰ νὰ διαπιστώνεται πῶς εἶναι διαφορετικά τὰ πράγματα ἀπὸ τὴ φωνὴ μόνον.

ΟΤΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΥΤΕ ΔΙΑΙΡΕΙ ΟΥΤΕ ΔΙΑΙΡΕΙΤΑΙ
 ΟΥΤΕ ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ ΕΙΣΑΓΕΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟΝ ΛΟΓΟΝ
 ΤΟ ΣΥΝΟΛΟΝ ΟΙΣ ΕΠΙΛΕΓΕΤΑΙ

Εἰ δέ τινες τοῦ ἀληθοῦς τὸ δόξαν προτιμῶντες, φασὶ τὸν
 5 ἀριθμὸν διαιρετικὸν εἶναι ἢ διαιρετὸν ἢ διαιρέσεως εἰσαγωγικόν,
 καὶ διὰ τοῦτο τὸν οὐκ ὄντα φοβούμενοι φόβον, δύο φύσεις ἐπὶ
 Χριστοῦ τὰς συνελθούσας σώζεσθαι λέγειν παραιτοῦνται μετὰ
 τὴν ἔνωσιν, ἵνα μὴ τομὴ καὶ μερισμὸς τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐναν-
 θρωπήσεως παρεισκρίνηται, οὐ συνορῶ τίς ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς
 10 περὶ τοῦτο συνέσεως. Ἡ γὰρ σοφωτέρους ἐν τούτῳ τῶν χρησα-
 μένων τῇ τοιαύτῃ φωνῇ ἀγίων Πατέρων, καὶ διαίρεσιν οὐδεμίαν
 ὑποπτυσάντων ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσιν, ὡς δὴ τι πνευματικώτε-
 ρον αὐτῶν τοῖς θείοις ἐμβατεύειν δύνασθαι ἀπατώμενοι, ἢ τοὺς
 τῶν ὄντων καθ' ἑαυτοὺς διασκεπτόμενοι λόγους, τῇ περὶ τὸ δό-
 15 ξαν οἴησει φουσώμενοι, τὸ ἀληθὲς αὐτοὺς διαλαθὸν οὐκ ἐπέγνω-
 σαν. Ἐπεὶ τίς ἀγνοεῖ τῶν ὀπωσοῦν τὰ θεῖα τῶν Πατέρων ἡ-
 σκημένων διδάγματα, ὅτι πᾶς ἀριθμὸς, κατὰ τὸν μέγαν καὶ θεο-
 φόρον Γρηγόριον, τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικός,
 ἀλλ' οὐ τῆς διαιρέσεως τῶν πραγμάτων, καθὰ τούτοις δοκεῖ;
 20 Πῶς γὰρ ἂν καὶ διαιρεῖν δυνήσῃται, ἡδέως ἂν αὐτοὺς ἠρόμην, τὸ
 κατ' οὐσίαν μὴ ὑφεστῶς; Οὐσίας γὰρ ὑφεστῶσης, τὸ τί δρᾶν πε-
 φυκέναι περὶ τι ἕτερον δύνασθαι. Πῶς δὲ καὶ διαιρεθῆσεται, τὸ
 πάσχειν μὴ δυνάμενον κατὰ τὸν ἴδιον λόγον; Συμβεβηκότος γάρ,
 ἦτοι ποιότητος, τοῦτο ὑπάρχειν ἴδιον, οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ ἀπε-
 25 φήναντο, τῶν ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι λεγομένων. Εἰ δὲ οὔτε διαι-
 ρεῖν, οὔτε διαιρεῖσθαι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ὁ ἀριθμὸς δύναται.
 Οὔτε γὰρ ποιεῖν πέφυκεν, οὐσίας γάρ, οὔτε πάσχειν, συμβεβηκό-
 τος γάρ, οὔτε διαίρεσιν ἑαυτῷ συνεισάγειν ἐξ ἀνάγκης δυνήσῃται
 τῶν πραγμάτων, ὡς ἔχουσι πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ φύσεώς τε καὶ θε-

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΥΤΕ ΔΙΑΙΡΕΙ ΟΥΤΕ ΔΙΑΙΡΕΙΤΑΙ
 ΟΥΤΕ ΕΙΣΑΓΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΔΙΑΙΡΕΣΗ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ
 ΤΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥΣ, ΑΥΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΛΕΓΕΤΑΙ

Κι ἂν κάποιοι προτιμοῦν τὴν ἀπλῆ γνώμη ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ λένε ὅτι ὁ ἀριθμὸς διαιρεῖ ἢ διαιρεῖται ἢ εἰσάγει διαίρεση, καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ ἀνύπαρκτο φόβο¹ δὲν θέλουν νὰ λένε ὅτι παραμένουν μετὰ τὴν ἔνωση οἱ δύο φύσεις πὺ ἐνώθηκαν στὸν Χριστό, γιὰ νὰ μὴν εἰσέλθει τομὴ καὶ μερισμὸς στὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης, δὲν βλέπω τί λόγο ἔχουν γι' αὐτὸ τὸ δισταγμὸ. Γιατί, ἢ παρουσιάζουν στὸ σημεῖο αὐτὸ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς σοφώτερους ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες πὺ χρησιμοποίησαν τὴ διατύπωση αὐτὴ καὶ δὲν διανοήθηκαν καμμιά διαίρεση, παραπλανημένοι ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι μποροῦν νὰ προσεγγίσουν τὰ θεῖα πνευματικότερα ἀπὸ αὐτοὺς· ἢ, ἐξετάζοντας μόνοι μὲ τὸν ἑαυτὸ τοὺς τοὺς λόγους τῶν ὄντων, φουσκωμένοι ἀπὸ τὴν οἴηση τῆς γνώμης τοὺς, δὲν κατάλαβαν ὅτι τοὺς ξέφυγε ἡ ἀλήθεια. Γιατί ποιός, πὺ ἔχει μελετήσῃ σὲ κάποιο βαθμὸ στὰ θεῖα διδάγματα τῶν Πατέρων, ἀγνοεῖ ὅτι κάθε ἀριθμὸς, σύμφωνα μὲ τὸν μέγαν καὶ θεοφόρον Γρηγόριον, δηλώνει τὸ ποσὸ τῶν ἀντικειμένων καὶ ὄχι τὴ διαίρεση τῶν πραγμάτων, ὅπως αὐτοὶ νομίζουν; Πῶς δηλαδὴ θὰ μποροῦσε νὰ διαιρέσει, θὰ τοὺς ρωτοῦσα εὐχαρίστως, αὐτὸ πὺ δὲν ὑφίσταται κατὰ τὴν οὐσία; Γιατί πρέπει νὰ ὑπάρχει ἡ οὐσία, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ προκαλεῖ κάτι σὲ κάποιο ἄλλο. Καὶ πῶς θὰ διαιρεθεῖ αὐτὸ πὺ δὲν μπορεῖ νὰ πάσχει κατὰ τὸ λόγο τῆς οὐσίας του; Γιατί αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα τοῦ συμβεβηκότος, δηλαδὴ τῆς ποιότητος, γνωμάτευσαν οἱ δεινοὶ σ' αὐτὰ, αὐτῶν τὰ ὁποῖα λέμε ὅτι ὑπάρχουν στὸ ὑποκείμενο. Κι ἂν ὁ ἀριθμὸς δὲν μπορεῖ νὰ διαιρεῖ, κατὰ τὴν ἴδια λογικὴ δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ διαιρεῖται. Γιατί οὔτε νὰ κάνει εἶναι στὴ φύση του, γιὰ αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα τῆς οὐσίας, οὔτε νὰ πάσχει, γιὰ αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα τοῦ συμβεβηκότος, οὔτε μὲ τὴν παρουσία του θὰ μπορέσει νὰ ἐπιφέρει κατ' ἀνάγκην διαίρεση τῶν πραγμάτων, ὅπως εἶναι στὴ

1. Ψαλμ. 13, 5.

σεως, καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως, μενόντων ἀραρότων καὶ μετὰ τὸ ἀριθμηθῆναι, οὐδὲν διὰ τὸν ἀριθμὸν τὸ σύνολον παθόντων καινοπρεπές. Δέκα γὰρ ἀνθρώπους φέρε εἶπεῖν, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν καθ' αὐτὰ ὑφειστώτων λέγοντες, καὶ ποσὸν διηρημένον
5 σημαίνοντες, οὐ τὸ καθ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ἀλλήλων διωρίσθαι ταῖς ὑποστάσεσι διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τότε εἰληφέναι γινώσκομεν, ἀλλ' αὐτοὺς δι' ἑαυτοὺς καὶ οὐ διὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτο ὄντας, καὶ τοσοῦτους, οὐ τῇ διαιρέσει· τῷ δὲ ποσῷ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ἐδηλώσαμεν. Καὶ πάλιν λίθον λέγοντες δίχροον ἢ πεντάχροον, καὶ ὅσα
10 συνεχοῦς ὑπάρχει ποσοῦ, οὐ διαιροῦμεν εἰς λίθους δύο ἢ πέντε τὸν ἓνα λίθον, οὔτε ἀλλήλων τὰ ἐν αὐτῷ χρώματα τέμνομεν, ποσοῦ, οὐ διαιροῦμεν εἰς λίθους δύο ἢ πέντε τὸν ἓνα λίθον, οὔτε ἀλλήλων τὰ ἐν αὐτῷ χρώματα τέμνομεν, ἀλλὰ περὶ αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ ὡς ὑποκειμένῳ ἀσυγχύτως τοσαῦτα ὄντα σημαίνομεν,
15 μηδεμιᾶς γενομένης ἢ συμβῆναι δυναμένης τῷ λίθῳ τομῆς ἢ διαιρέσεως, ἐκ τοῦ περὶ αὐτὸν ἀριθμηθέντος συνεχοῦς τῶν χρωμάτων ποσοῦ, ὡσπερ οὐδὲ τοῖς χρώμασι συγχύσεως ἢ φύρσεως ἐκ τοῦ περὶ τὸν λίθον ὑποκειμένου ἑνός. Καὶ γὰρ τὸ μοναδικὸν τῷ ὑποκειμένῳ ἔχων ὁ λίθος, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν τῶν
20 χρωμάτων ἀδιαιρέτως κεκτημένος δείκνυται ποσόν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ τοῦ λίθου χρώματα, ὡς τῷ ποιῷ ἀλλήλων διαφέροντα, τὸ ποσὸν κεκτημένα τὸ πρὸς ἓν πάλιν συντελεῖν κατὰ σύνθεσιν τοῦ λίθου ὑποκείμενον, τὸ μοναδικὸν ἀσυγχύτως ἔχουσι, καὶ ἔστιν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λίθος, μήτε τῷ ποσῷ τῶν χρωμάτων
25 τῶν διηρημένος, μήτε τῷ μοναδικῷ τοῦ ὑποκειμένου συγκεχυμένος. Διαφόρους δὲ λόγους κεκτημένην ἔχων τὴν ὑπαρξιν, κατ' ἄλλον μὲν ἀριθμὸν ἐπιδέχεται, κατ' ἄλλον δὲ τοῦτον οὐ προσίεται. Πᾶς οὖν ἀριθμὸς οὐ τῆς σχέσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων, διαιρέσεώς φημι καὶ συνεχείας, ἀλλὰ τῆς ποσότητος ὧν τυγχάνει
30 δηλωτικός, τὸν τοῦ πόσον εἶναι τὸ ποσόν, ἀλλ' οὐ τοῦ πῶς ὑπάρχειν λόγον εἰσάγων. Πῶς γὰρ ἂν καὶ συνεισάγειν ἑαυτῷ δυνησῆται τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων, καὶ πρὸ αὐτοῦ οὖσας, καὶ ἄνευ αὐτοῦ γνωσθῆναι δυναμένας, καὶ μηδεμίαν πρὸς αὐτὰς

φύση και στή θέση και στή μεταξύ τους σχέση πριν από την ἀριθμησή τους, ἐπειδὴ μένουν συνδεδεμένα κι ἄφοῦ ἀριθμηθοῦν, οὔτε ὁ ἀριθμὸς τὰ ἔκανε νὰ πάθουν τίποτε τὸ νέο. Ἄς ποῦμε γιὰ παράδειγμα δέκα ἀνθρώπους, ἢ ἄς ποῦμε κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν καθ' ἑαυτὰ δηλώνοντας μαζί και ἓνα διηρημένο ποσό. Δὲν γνωρίζομε λαμβάνοντας τότε μὲ τὸν ἀριθμὸ τὴν καθευατὴ ὑπαρξή τους και τὸ χωρισμὸ τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις, ἀλλὰ δηλώσαμε αὐτοὺς γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους κι ὄχι γιὰ τὸν ἀριθμὸ, ὅτι εἶναι ἄνδρες και εἶναι τόσοι, κι ὄχι χάρη στή διαίρεση, ἀλλὰ μὲ τὸν ἀριθμὸ δηλώσαμε τὸ ποσό. Κι ὅταν πάλι λέμε μιὰ πέτρα δίχρωμη ἢ πεντὰχρωμη, και ὅ,τι ἄλλο ἔχει ἓνα ποσὸ ἐνιαῖο, δὲν χωρίζομε τὴ μιὰ πέτρα σὲ δυὸ και σὲ πέντε πέτρες, οὔτε κόβομε τὰ χρώματα πού ἔχει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ δηλώνομε ὅτι σχετικὰ μ' αὐτὴν και μέσα σ' αὐτὴν ὡς ὑποκείμενο ὑπάρχουν ἀσύγχυτα χρώματα, χωρὶς νὰ ἔχει γίνῃ στήν πέτρα ἢ νὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ καμμιά τομὴ ἢ διαίρεση ἀπὸ τὸ ἐνιαῖο ποσὸ τῶν χρωμάτων σ' αὐτὴν πού ἀριθμήσαμε, ὅπως δὲν γίνεται οὔτε σύγχυση και σύμφυρση χρωμάτων ἀπὸ τὸ ἓνα ὑποκείμενο τῆς πέτρας. Γιατί, ὄντας ἡ πέτρα ἓνα μοναδικὸ ὑποκείμενο, παρουσιάζει νὰ ἔχει ἀδιαίρετο και τὸ ποσὸ τῶν χρωμάτων τῆς. Ὅμοια και τὰ χρώματα τῆς ἴδιας τῆς πέτρας διαθέτοντας τὸ ποσὸ καθὼς διαφέρουν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο και συναποτελώντας πάλι μὲ τὴ σύνθεσή τους τὸ ἓνα ὑποκείμενο τῆς πέτρας, διατηροῦν ἀσύγχυτη τὴ μοναδικότητά τῆς, και εἶναι μιὰ και ἡ αὐτὴ πέτρα, χωρὶς νὰ διαιρεῖται οὔτε μὲ τὸ ποσὸ τῶν χρωμάτων οὔτε νὰ συγγέεται μὲ τὴ μοναδικότητα τοῦ ὑποκειμένου. Κι ἔχοντας μιὰ ὑπαρξὴ μὲ διάφορους λόγους, κατὰ ἓνα λόγο ἐπιδέχεται τὸν ἀριθμὸ, ἐνῶ κατὰ ἄλλον δὲν τὸν δέχεται. Κάθε λοιπὸν ἀριθμὸς δὲν δηλώνει τὴν ἴδια τὴ σχέση τῶν πραγμάτων, ἐννοῶ τὴ διαίρεση και τὴ συνέχεια, ἀλλὰ τὴν ποσότητά τους, εἰσάγοντας τὸν λόγο τῆς ποσότητος τοῦ ποσοῦ και ὄχι τὸν τρόπο τῆς ὑπαρξῆς τους. Γιατί πῶς θὰ μπορούσε νὰ συνεισάγει τὶς σχέσεις τῶν πραγμάτων, πού ὑπάρχουν και πριν ἀπὸ αὐτὸν και μπορούν νὰ γίνουν γνωστὲς και χωρὶς αὐτὸν και πού δὲν ἔχει καμμιά ἐνδειξὴ οἰκειότητος μ' αὐτὲς, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὸ ποσὸ τους; Γιατί, βλέποντας

ἔχων οἰκειότητος ἔμφασιν, μέσῳ τῷ ποσῷ αὐτῶν διειργόμενος; Πλήθος γὰρ ἀνθρώπων ὄρωντες, ἢ ἵππων ἢ βοῶν, καὶ ὄσα τοιαῦτα, τὸ μὲν καθ' αὐτοὺς ὑπάρχειν καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν ἰδικῶς διηρηῆσθαι ἕκαστον, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ χωρὶς, ὡς προεῖπον, 5 τοῦτο ὄντας γινώσκομεν, πρὸς δὴλωσιν δὲ τῆς τούτων ποσότητος τοῦ ἀριθμοῦ χηρίζοντες, τῆς σχέσεως οὐδαμῶς αὐτὸν τιθέμεθα αἴτιον, ὅτι μηδὲ πρὸς τὸ γνῶναι αὐτὴν παντελῶς αὐτοῦ δεδεήμεθα. Καὶ πάλιν ἢ λίθον ἢ ἄνθος ἢ ζῶον πολυχρώματον θεώμενοι καὶ ὄσα τούτοις ὅμοια, πρὸς μὲν τὸ ποικίλως αὐτὰ κεχρῶσθαι εἰδέναι, οὐδαμῶς ἀριθμὸν παραλαμβάνομεν, πρὸς δὲ τὸ γνῶναι ἐθέλειν τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς χρωμάτων ποσότητα, χηρίζειν αὐτοῦ οὐκ ἀρνούμεθα.

ΠΩΣ ΕΥΣΕΒΩΣ ΠΡΟΣ ΔΗΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΡΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ

15 Ὡστε οὐ τὸ πῶσον εἶναι τὸ ποσὸν δηλοῦν ποιεῖ ἢ εἰσάγει διαίρεσιν, ἀλλὰ ποσὸν μὲν δηλοῖ, διαφορὰν δὲ εἰσάγει. Ὡσπερ γὰρ πᾶσα διαφορὰ ποσοῦ τινος ἀριθμὸν ἐπιδεχομένου ἐστὶ δηλωτικὴ, τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον εἰσάγουσα· τὸ γὰρ ἄποσον, καὶ ἀδιάφορον πάντως, ὡς ἀπλοῦν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ποιότητι· 20 οὕτω καὶ πᾶς ἀριθμὸς ποσοῦ τινων διαφερόντων, κατὰ τὸν τοῦ πῶς εἶναι ἢ τὸν τοῦ πῶς ὑφεστάναι λόγον ὑπάρχων δηλωτικός, τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποκειμένων, καὶ οὐ τῆς σχέσεώς ἐστὶν εἰσαγωγικός. Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἐπ' αὐτῆς ἔχει τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι πᾶς ἀριθμὸς διαφορᾶς καὶ οὐ διαιρέσεώς ἐστὶ δηλωτικός, 25 μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ πάλιν ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ, γράφων οὕτως ἐπὶ λέξεως· «Οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου, κἂν λέγῃ δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γὰρ ἐνώσαντες ταῦτα, ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα 30 Κύριον ὁμολογοῦμεν· καὶ λοιπόν, μίαν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν σεσαρκωμένην». Ὡσανεὶ ἔλεγεν, Ἡμεῖς τὴν τοῦ μυστηρίου δια-

πλήθος ἀνθρώπων ἢ ἀλόγων ἢ μοσχαριῶν καὶ ὅσα ὅμοια, γνωρίζομε ὅτι ὑπάρχουν καθ' ἑαυτοὺς καὶ χωρίζεται ὁ καθένας ἀπὸ τὰ ἄλλους κατὰ τὴν ὑπόστασι καὶ ὅτι, ὅπως προεῖπα, χωρὶς νὰ τοὺς ἀριθμοῦμε εἶναι αὐτὸ πού εἶναι, χρειαζόμαστε ὅμως τὸν ἀριθμὸ γιὰ νὰ δηλώσομε τὴν ποιότητά τους, ἀλλὰ δὲν τὸν θεωροῦμε καθόλου αἴτιο τῆς σχέσης τους· γιατί δὲν τὸν χρειαζόμαστε καθόλου πρὸς γνώση αὐτῆς. Καὶ πάλι κοιτάζοντας ἢ μιὰ πέτρα ἢ ἓνα λουλούδι ἢ ἓνα ζῶο μὲ πολλὰ χρώματα καὶ ὅσα ὅμοια μ' αὐτά, γιὰ νὰ μάθομε τὸν ποικίλο χρωματισμὸ τους δὲν χρησιμοποιοῦμε καθόλου κανένα ἀριθμὸ, δὲν ἀρνούμαστε ὅμως ὅτι ἔχομε τὴν ἀνάγκη του, ὅταν θελήσομε νὰ γνωρίσομε τὸ ποσὸ τῶν χρωμάτων πού ἔχουν.

ΠΩΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ Μ' ΕΥΣΕΒΕΙΑ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΔΗΛΩΘΕΙ Η ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἐπομένως ἡ δήλωση πόσο εἶναι τὸ ποσὸ δὲν κάνει ἢ εἰσάγει τὴ διαίρεση, ἀλλὰ δηλώνει βέβαια ποσὸ, εἰσάγει ὅμως διαφορά. Ὅπως δηλαδή κάθε διαφορά δηλώνει κάποιο ποσὸ πού μπορεῖ ν' ἀριθμηθεῖ, εἰσάγοντας τὸ λόγο τοῦ μὲ ποιὸ τρόπο ὑπάρχει, γιατί τὸ δίχως ποσὸ εἶναι ὅπωςδῆποτε καὶ χωρὶς διαφορά, ἐπειδὴ εἶναι ἀπλὸ στὴν οὐσία καὶ στὴν ποιότητα, ἔτσι καὶ κάθε ἀριθμὸς ποσοῦ κάποιων διαφορετικῶν, ἐπειδὴ δηλώνει τὸ λόγο τοῦ τρόπου ὑπαρξῆς, εἰσάγει τὴ διαφορά καὶ ὄχι τὴ σχέση τῶν ὑποκειμένων. Ὅτι ἔτσι ἔχει τὸ πράγμα καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὴ ἀλήθεια, καὶ ὅτι κάθε ἀριθμὸς δηλώνει τὴ διαφορά καὶ ὄχι τὴ διαίρεση, τὸ ἐπιβεβαιώνει πάλι ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος μ' αὐτὰ πού λέγει στὴν ἐπιστολὴ του Πρὸς Εὐλόγιον γράφοντας ἐπὶ λέξει: «Ἐτσι καὶ μὲ τὸν Νεστόριο· καὶ ἂν ἀκόμη λέγει δύο φύσεις, σημαίνοντας τὴ διαφορά τῆς σάρκα καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, δὲν ὁμολογεῖ ὅμως μαζί μας τὴν ἔνωσι. Γιατί ἡμεῖς, ἐνώνοντας τις δύο φύσεις, ὁμολογοῦμε ἓνα Χριστό, ἓναν Υἱό, ἓναν Κύριο, καὶ τέλος μιὰ φύσι τοῦ Υἱοῦ πού σαρκώθηκε». Εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε: Ἐμεῖς ἐξετάζοντας τὴν πάνσοφη οἰκονο-

σκοποῦντες πάνσοφον οἰκονομίαν, ὅτ' ἂν μὲν σώζεσθαι δεικνύ-
 ναι βουλόμεθα τῶν συνελθόντων τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνω-
 σιν, δύο κατὰ τοῦτο καὶ μόνον τὰς φύσεις λέγομεν, κατὰ μόνην
 τὴν θεωρίαν, πρὸς δήλωσιν τῆς διαφορᾶς, τὸν ἀριθμὸν παρα-
 5 λαμβάνοντες· ὅτ' ἂν δὲ τὸν ἄρρητον τοῦ μυστηρίου διακριβῶμεν
 τῆς ἐνώσεως τρόπον, μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμέ-
 νην φαμέν. Τοῦτο γάρ, ὡς οἶμαι, αὐτῷ βούλεται δηλοῦν, τὸ
 «Ἡμεῖς δὲ ἐνώσαντες αὐτά, ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον
 ὁμολογοῦμεν· καὶ λοιπόν, μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμέ-
 10 νην». Τουτέστιν, ἡμεῖς ὁμολογοῦντες τὴν ἔνωσιν καὶ τὸν αὐτῆς
 ἀκριβῶς μετ' εὐσεβείας διαρθροῦντες τρόπον, οὐ κεχρήμεθα τῇ
 σημαντικῇ φωνῇ τῆς διαφορᾶς πρὸς δήλωσιν τῆς ἐνώσεως,
 ἀλλὰ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς διαφορᾶς, τὴν δὲ ἐπὶ τῆς ἐνώσεως προσφό-
 ρως ἐκλαμβάνοντες, ἀσύγχυτον φυλάττομεν τῶν σημαιομένων
 15 τὸν νοῦν. Ὡς λοιπὸν ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι κοινὸν αὐτῷ καὶ
 Νεστορίῳ τὸ λέγειν δύο φύσεις, μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφο-
 ράν. Οὐκέτι δὲ κοινὸν ἦν, τὸ καὶ τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖν, τῷ λέ-
 γειν «ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον, καὶ μίαν τοῦ Λόγου φύ-
 σιν σεσαρκωμένην», ὅπερ Νεστόριος εἶπεῖν οὐ κατεδέχετο. Τὸ
 20 γὰρ φάσκειν, «Οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου, κἂν λέγη δύο φύσεις,
 τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ'
 οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν», οὐκ ἄλλο ἢ τοῦτο βού-
 λεται δηλοῦν, ὅτι Νεστόριος, τὴν μὲν διαφορὰν μεθ' ἡμῶν ὁμο-
 λογεῖ, διὰ τοῦ λέγειν δύο φύσεις, τὴν δὲ ἔνωσιν οὐκέτι μεθ' ἡμῶν
 25 ὁμολογεῖ, μὴ λέγων «Ἐνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον, καὶ
 μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην». Καὶ σαφὲς τοῦτο καθέ-
 στηκε τοῖς τοῦ καλοῦ ἐρασταῖς καὶ τὸ ἀληθὲς ἀγαπᾶν ἐσπουδα-
 κόσιν, ἐκ τοῦ μηδαμοῦ φαίνεσθαι τὸν διδάσκαλον ἢ κωλύοντα
 λέγειν δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ διαιρεῖν τὰς φύσεις
 30 μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἢ ἀνηρῆσθαι διδάσκοντα τὴν διαφορὰν τῶν
 συνελθόντων μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὡς ἔστιν ἐκ μυρίων αὐτοῦ συγ-
 γραμμάτων καταμαθεῖν.

Εἰ τοίνυν δεῖ μὲν ἡ ἔνωσις ἔστηκεν, δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐνωθέντα
 μένει ἀσύγχυτα, δεῖ δὲ καὶ ἡ τῶν ἐνωθέντων σώζεται διαφορά.

μία τοῦ μυστηρίου, ὅταν θέλομε νὰ δείξομε ὅτι διασώζεται ἡ διαφορὰ τῶν ἐνωμένων μετὰ τὴν ἔνωση, σ' αὐτὴ μόνο τὴν περίπτωση λέμε δύο τίς φύσεις, καὶ μόνο στὴ θεωρία χρησιμοποιοῦμε τὸν ἀριθμὸ γιὰ τὴ δήλωση τῆς διαφορᾶς. Ὅταν ὅμως θέλομε νὰ διακριθῶσομε τὸν ἀκριβοῦς τρόπο τοῦ μυστηρίου τῆς ἔνωσης, προτείνομε μία ἔνσαρκη φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Αὐτὸ νομίζω θέλει νὰ δηλώσει ὁ λόγος του, «Ἐνῶ ἐμεῖς, μὲ τὸ νὰ ἐνώσομε αὐτά, ὁμολογοῦμε ἓνα Χριστό, ἓναν Υἱό, ἓναν Κύριο, καὶ τέλος μιὰ φύση τοῦ Λόγου ἔνσαρκη». Δηλαδή, ἐμεῖς ὁμολογώντας τὴν ἔνωση καὶ συνθέτοντας μ' εὐσέβεια τὸν ἀκριβοῦς τρόπο πού ἔγινε, δὲν χρησιμοποιοῦμε τὸ ὄνομα πού σημαίνει τὴν διαφορὰ γιὰ νὰ δηλώσομε τὴν ἔνωση, ἀλλὰ ἐκλαμβάνοντας πρόσοφρα τὴν μία γιὰ τὴν διαφορὰ καὶ τὴν ἄλλη γιὰ τὴν ἔνωση, ἐξασφαλίζομε ἀσύγχυτο τὸ νόημα τῶν σημαινομένων. Ὅπως λοιπὸν εἶναι φανερὸ ἀπὸ ἐδῶ, εἶναι κοινὸ σ' αὐτὸν καὶ στὸν Νεστόριο νὰ λένε δύο φύσεις, ὡς τὸ σημεῖο πού ἀναγνωρίζεται ἡ διαφορὰ. Δὲν ἦταν ὅμως κοινὸ νὰ ὁμολογεῖται καὶ ἡ ἔνωση λέγοντας, «Ἐνα Χριστό, ἓναν Υἱό, ἓναν Κύριο, καὶ μιὰ φύση τοῦ Λόγου ἔνσαρκη», πού ὁ Νεστόριος δὲν δεχόταν νὰ πεῖ. Γιατὶ τὸ ὅτι λέγει, «Ἔτσι καὶ μὲ τὸν Νεστόριο, κι ἂν ἀκόμη λέγει δύο φύσεις, ἐπισημαίνοντας τὴν διαφορὰ τῆς σάρκα καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὡστόσο δὲν ὁμολογεῖ τὴν ἔνωση μαζί μας», δὲν θέλει νὰ δηλώσει ἄλλο, παρὰ αὐτό, ὅτι ὁ Νεστόριος τὴν διαφορὰ βέβαια τὴν ὁμολογεῖ μαζί μας δεχόμενος δύο φύσεις, τὴν ἔνωση ὅμως δὲν τὴν ὁμολογεῖ μαζί μας, ἀφοῦ δὲν λέγει «ἓναν Χριστό, ἓναν Υἱό, ἓναν Κύριο, καὶ μιὰ φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη. Τοῦτο ἔγινε σαφές γιὰ τοὺς φίλους τοῦ καλοῦ καὶ σπουδαστὲς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ τὸ ὅτι πουθενὰ δὲν φαίνεται ὁ δάσκαλος ἢ νὰ ἐμποδίζει νὰ λέμε δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ νὰ διαιροῦμε μετὰ τὴν ἔνωση τίς φύσεις, ἢ νὰ διδάσκει ὅτι ἀναιρεῖται ἡ διαφορὰ τῶν ἐνωμένων μετὰ τὴν ἔνωση, ὅπως μπορούμε νὰ τὸ μάθομε ἀπὸ ἅπειρα συγγράμματά του.

Ἄν λοιπὸν ἡ ἔνωση παραμένει πάντοτε, κι ὅσα ἐνώθηκαν μένουν ἀσύγχυτα, καὶ παραμένει πάντοτε καὶ ἡ διαφορὰ ἐκείνων πού ἐνώθηκαν, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται ὁ ἀριθμὸς

δι' ἣν ὁ ἀριθμὸς παρελήφθη κατὰ τοὺς Πατέρας, πῶς οὐκ ἀνάγκη, εἴπερ ἄρα ἀεὶ ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἐνωθέντα, καὶ ἡ τούτων διαφορὰ ἔστηκε καὶ μένει καὶ σώζεται, καὶ δύο φύσεις εὐσεβῶς λέγειν ἐπὶ δηλώσει τῆς τῶν συνελθόντων διαφορᾶς, καὶ πάλιν μίαν
 5 φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογεῖν, πρὸς ἔνδειξιν τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως, μὴδ' ἑτέρας τῶν φωνῶν, τούτων δηλονότι, διὰ τῆς ἑτέρας ἀναιρουμένης, ὡς δοκεῖ τισιν ὑπόθεσιν σοφίας ποιουμένοις τὸ ἄσοφον, ἵνα μὴ σύγχυσις ἢ διαίρεσις παρεισάγηται; Σιωπῶντες γὰρ τὴν προσφόρως δηλοῦσαν τὴν δια-
 10 φορὰν φωνήν, τῇ συγχύσει χώραν ἔχειν παρέχομεν, μὴ λέγοντες δὲ πάλιν τὴν τῆς ἐνώσεως σημαντικὴν, πῶς τὴν διαίρεσιν τροπώσασθαι οὐ γινώσκουμεν; ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ ἀεὶ μὲν κειμένων καὶ λεγομένων εὐσεβῶς, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δέ, ὅτι μὴδὲ τὰ σημαινόμενα ἀλλήλοις ταῦτά. Οὐ γὰρ ταῦτὸν διαφορὰ καὶ
 15 ἔνωσις, εἴ καὶ περὶ τὸν αὐτὸν καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰσὶ καὶ λέγονται· ἑτέρα γὰρ τούτων τῆς ἑτέρας κεχωρισμένως ἐκφωνουμένη, ἀτελής τέ ἐστιν, ὅσον πρὸς δήλωσιν τοῦ ὄλου μυστηρίου, μὴ συναπαγομένην τὴν ἄλλην συνήγορον, καὶ τὸ ὑποπτον ἔχουσα δείκνυται· ἡ μὲν διαιρέσεως, διὰ Νεστόριον τὸν ἀρνούμενον τὴν καθ'
 20 ὑπόστασιν ἔνωσιν καὶ κρατεῖσθαι σαρκὶ τὸν ἀπερίγραφον εὐδοκῆσαι δι' ἡμᾶς ὁμολογεῖν οὐκ ἀνεχόμενον, ἡ δὲ συγχύσεως, διὰ Ἀπολινάριον καὶ Εὐτυχέα, τοὺς ἀρνούμενους τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ τὸν ἀόρατον αἰσθήσει ὑποπεσεῖν ἡμετέρα, διὰ τὴν φυσικὴν ιδιότητα τῆς ἐξ ἡμῶν ἀγίας αὐτοῦ
 25 σαρκὸς ἀνασχέσθαι ὁμολογεῖν αἰσχυνομένους.

Δεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, τοὺς ἀληθῶς εὐσεβεῖς βουλομένους, καὶ μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην ὁμολογεῖν, ἵνα διὰ τούτου ἡ ἄκρα δειχθῇ ἔνωσις· καὶ δύο πάλιν φύσεις λέγειν, ἵνα ἡ διαφορὰ τῶν συνελθόντων καὶ ἀσυγχύτως σωζομένων
 30 μετὰ τὴν ἔνωσιν δηλωθῇ, καὶ πρὸς τοῦτο καὶ μόνον τὸν ἀριθμὸν παραλαμβάνειν. Δι' ἄλλης γάρ, ὡς εἰκός, φωνῆς δηλοῦσθαι τὴν διαφορὰν οἱ Πατέρες οὐκ ἔδοκίμασαν. Εἰ δέ τις ἐφ' ἑαυτῷ πε-

σύμφωνα μὲ τούς Πατέρες, πῶς δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἂν παραμένει πάντοτε ἡ ἔνωση καὶ ὅσα ἐνώθηκαν, καὶ ἂν ἡ διαφορὰ τους εἶναι σταθερὴ καὶ μένει καὶ διατηρεῖται, καὶ δύο φύσεις νὰ λέμε μ' εὐσέβεια, γιὰ νὰ δηλώσωμε τὴ διαφορὰ ἐκείνων πού ἐνώθηκαν, καὶ πάλι νὰ ὁμολογοῦμε μία φύση πού ἔχει σαρκωθεῖ τοῦ Θεοῦ Λόγου, γιὰ νὰ δείξωμε τὴν ἔνωση καθ' ὑπόστασι, καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτὰ νὰ μὴν ἀναιρεῖται ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅπως νομίζουν μερικοὶ πού κάνουν σοφία τὴ μωρία τους γιὰ νὰ μὴν παρεισαχθεῖ σύγχυσις ἢ διαίρεσις; Γιατί, ἂν ἀποσιωπήσωμε τὸ ὄνομα πού κατάλληλα δηλώνει τὴ διαφορὰ, παρέχομε θέσι στὴ σύγχυσις· ἐνῶ, ἂν πάλι δὲν λέμε τὸ ὄνομα πού σημαίνει τὴν ἔνωση, δὲν καταλαβαίνομε πῶς θὰ διευθετήσωμε τὴ διαίρεσις, παρὰ ἂν τὰ θέτομε καὶ τὰ λέμε γιὰ τὸν ἴδιο Χριστὸ μ' εὐσέβεια, ὅχι ὅμως κατὰ τὸ αὐτό, ἐπειδὴ οὔτε τὰ σημαινόμενα εἶναι τὰ ἴδια μεταξύ τους. Γιατί δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ἔνωση, ἂν καὶ ἀναφέρονται στὸν ἴδιο καὶ εἶναι τοῦ ἴδιου καὶ λέγονται γιὰ τὸν ἴδιο πάντοτε. Γιατί κάθε μία ἀπὸ αὐτές, ὅταν ἐκφωνεῖται χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, εἶναι ἀτελής ὡς πρὸς τὴ δῆλωσι τοῦ ὅλου μυστηρίου, ἐπειδὴ δὲν ἔχει μαζί της συνεργάτη τὴν ἄλλη καὶ παρουσιάζεται ὅτι ἔχει κάτι ὑποπτο, ἢ μία τὸ ὑποπτο τῆς διαίρεσις, γιὰ τὸ Νεστόριο πού ἀρνεῖται τὴν ὑποστατικὴ ἔνωσι καὶ δὲν δέχεται νὰ ὁμολογήσει ὅτι ὁ ἀπερίγραφος εὐδόκησε νὰ κρατηθεῖ μέσα στὴ σάρκα· καὶ ἡ ἄλλη τὸ ὑποπτο τῆς σύγχυσις, γιὰ τὸν Ἀπολινάριο καὶ τὸν Εὐτυχῆ, πού ἀρνοῦνται τὴ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση σ' αὐτὰ πού ἐνώθηκαν, καὶ ντρέπονται νὰ φανοῦν πῶς δέχονται νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ὁ ἀόρατος ἔχει ὑποπέσει στὶς δι-κές μας αἰσθήσεις ἐξαιτίας τῆς φυσικῆς ιδιότητος τῆς ἁγίας σάρκας τοῦ πού ἔλαβε ἀπὸ ἐμᾶς.

Πρέπει λοιπόν, ὅπως προλέχθηκε, ὅσοι θέλουν νὰ εἶναι εὐσεβεῖς, νὰ ὁμολογοῦν καὶ μία φύση ἔνσαρκη τοῦ Θεοῦ Λόγου, γιὰ νὰ δειχθεῖ μ' αὐτὸ ἡ τέλεια ἔνωση, νὰ λέμε ὅμως πάλι καὶ δύο φύσεις, γιὰ νὰ δηλωθεῖ ἡ διαφορὰ αὐτῶν πού ἐνώθηκαν καὶ παραμένουν ἀσύγχυτα μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ γι' αὐτὸ μόνον νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ἀριθμὸ. Γιατί μὲ ἄλλη διατύπωση, ὅπως εἶναι εὐλογο, δὲν δοκίμασαν οἱ Πατέρες νὰ δηλώσουν τὴ διαφορὰ. Ἄν ὅμως

ποιθῶς ἢ καὶ δύναται ἀρμοδιωτέραν πρὸς τὴν ταύτης δῆλωσιν ἐπινοῆσαι φωνήν, μὴ φθονεῖτω ἡμῖν τῆς ὠφελείας, καὶ οὐδ' ἡμεῖς φθονήσομεν αὐτῷ τῆς παιδεύσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς θρασύτητος.

ΠΩΣ ΧΡΗ ΝΟΕΙΝ ΤΗΝ ΚΕΙΜΕΝΗΝ ΡΗΣΙΝ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΣΟΥΚΕΝΣΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Καὶ ὅτι οὐ μάχεται ἢ, Ἐν δύο, φωνή, τοῖς λέγουσι μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, εἰ μὴ κατὰ τὸ Νεστορίῳ δο-
10 κοῦν ἀσεβῶς λαμβανομένη.

Εἰ δὲ φαῖεν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον μάχεσθαι τὸ πρόβλημα τῶν δύο λεγόντων φύσεις ἠνωμένας ἀδιαιρέτως μετὰ τὴν ἔνωσιν, τοῖς μίαν λέγουσι τοῦ Λόγου φύσιν «σεσαρκωμένην», ὡς ἐν τῷ πρὸς Σούκενσον δευτέρῳ ὑπομνηστικῷ ὁ ἅγιος ὑποτίθεται Κύ-
15 ριλλος, φανερώς τοῦτο εἶναι ἢ ἀγνοούντων ἢ κακουργούντων τὰς τῶν Πατέρων τίθεμαι φωνάς, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν διαμάχεσθαι, τοῦ πρὸς αὐτὴν σπένδεσθαι λυσιτελέστερον ψηφίζομένων. Ἔδει γὰρ αὐτοὺς γινώσκοντας, ὡς καὶ ὑπὲρ ψιλῆς ἐν-
νοίας ἀποδώσομεν λόγον τῷ δικαίῳ τῶν ἡμετέρων Κριτῆ, συ-
20 νετῶς μετὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τοῖς πατρικοῖς ἐντυγχάνοντας συγγράμμασι, σπεύδειν μὴ ποιεῖσθαι ὑπόθεσιν μάχης καὶ διαστάσεως τὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν διδάσκοντα ρήματα. Τίτι γὰρ οὐκ ἔστι καταφανὲς τῷ ὀπωσοῦν ἐπισκῆπτοντι, ὡς οὐχ ἀπλῶς φαίνεται τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύων φωνὴν ὁ μακάριος
25 Κύριλλος, ἀλλὰ κατὰ τὴν Νεστορίου κακόνοιαν προσφερομένην, σχετικὴν φάσκοντος γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ Κύριλλος ὁ μακάριος μαρτυρῶν δείκνυται ἐπὶ τέλει τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς, καὶ τοῖς ἄγαν φιλονείκοις τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν ποιούμενος φανερόν, οὕτω λέγων· «Τὸ δὲ 'ἀδιαιρέτως' προστε-
30 θέν, δοκεῖ πως παρ' ἡμῖν ὀρθῆς δόξης εἶναι σημαντικόν. Αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτω νοοῦσι. Τὸ γὰρ 'ἀδιαιρέτον' παρ' αὐτοῖς, κατὰ τὰς Νεστορίου κενοφωνίας, καθ' ἕτερον λαμβάνεται τρόπον. Φασὶ

κάποιος ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ του καὶ μπορεῖ νὰ ἐπινοήσῃ γιὰ τὴ δήλωσή της ἓνα πιὸ κατάλληλο ὄνομα, ἄς μὴ μᾶς ἀρνηθεῖ τὴν ὠφέλειά μας, καὶ οὔτε ἐμεῖς θὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε τὴν παιδείου, γιὰ νὰ μὴν πῶ τὴ θρασύτητα.

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΤΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΠΟΥ
ΠΕΡΙΕΧΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΟΥΚΕΝΣΟ

Καὶ ὅτι δὲν ἀντιμάχεται ἡ φράση ‘στὰ δύο’ ἐκείνους ποὺ
λένε ὅτι ὑπάρχει μία φύση τοῦ Λόγου ἔνσαρκη, ἂν δὲν
ἐννοεῖται μὲ ἀσέβεια κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Νεστορίου.

Ἄν πάλι ποῦνε, δὲν ἀντιμάχεται καθόλου λιγότερο ἢ πρότα-
ση ὅποιων δέχονται δύο φύσεις ὅσους δέχονται μία φύση τοῦ Λό-
γου σαρκωμένη, ὅπως διδάσκει ὁ ἅγιος Κύριλλος στὸ δεύτερο ὑ-
πόμνημά του πρὸς τὸν Σούκενσο, θεωρῶ ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς προέρ-
χεται φανερά ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἀγνοοῦν ἢ κακοποιοῦν τὶς δια-
τυπώσεις τῶν Πατέρων καὶ θεωροῦν ὡς ὠφελιμότερο τὸν πόλεμο
κατὰ τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὴν ὑποχώρηση σ’ αὐτὴν. Γιατὶ ἔπρεπε
αὐτοὶ νὰ γνωρίζουν, ὅτι καὶ γιὰ μιὰ σκέψη θὰ δώσομε λόγο στὸν
δίκαιο κριτὴ γιὰ ὅσα μᾶς ἀφοροῦν, καὶ διαβάζοντας προσεκτικὰ
μὲ φόβο Θεοῦ τὰ Πατερικὰ συγγράμματα, νὰ φροντίζουν νὰ μὴ
μεταβάλλουν σὲ ἀφορμὴ μάχης καὶ διάστασης τὰ λόγια ποὺ διδά-
σκουν τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ὁμόνοια. Γιατὶ σὲ ποιόν, ποὺ δείχνει λίγη
προσοχή, δὲν εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι δὲν ἀπαγορεύει ἀπλῶς ὁ μακά-
ριος Κύριλλος αὐτὴ τὴ διατύπωση, ἀλλὰ μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι
λέγεται μὲ τὴ διαστροφικὴ σκέψη τοῦ Νεστορίου, ποὺ διδάσκει ὅτι
ἡ ἔνωση εἶναι σχετικὴ, ὅπως φαίνεται ὅτι μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ μακά-
ριος Κύριλλος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του στὸ τέλος τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς καὶ
κάνει φανερὸ τὸ σκοπὸ του στὴν ὑπερβολικὰ ἐριστικὴ γράφη τὰ
ἑξῆς: «Τὸ ‘ἀδιαίρετος’ ποὺ προστέθηκε, φαίνεται γιὰ ἐμᾶς πὼς
σημαίνει τὴν ὀρθὴ πίστη. Αὐτοὶ ὅμως δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται ἔτσι.
Γιατὶ τὸ ‘ἀδιαίρετος’ αὐτοὶ τὸ ἐνοοῦν μὲ ἄλλο τρόπο, σύμφωνα μὲ τὰ
ἀερόλογα τοῦ Νεστόριου. Διδάσκουν δηλαδή, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς

γάρ, ὅτι τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ αὐθεντεῖᾳ ἀδιαίρετός ἐστι τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ἐν ᾧ κατώκησεν ἄνθρωπος. Ὡστε οὐχ ἀπλῶς τὰς λέξεις προφέρουσιν, ἀλλὰ μετὰ τινος δόλου καὶ κακουργίας». Ἴδου σαφῶς διττὸν ὑπάρχειν τὸν τοῦ ἀδιαίρετου τρόπον ὑπέθετο ὁ θαυμαστός οὗτος διδάσκαλος· τὸν μὲν, τὴν καθ' ὑπόστασιν σημαίνοντα ἔνωσιν, ὃν καὶ ἀσπαζόμενος, ὀρθῆς δόξης εἶναι φησι σημαντικόν, τὸν δέ, μόνης τῆς κατὰ σχέσιν συναφείας δηλωτικόν, ὃν καὶ ἀποστρέφεται· καὶ τοῖς πιστοῖς τοῦτο αὐτὸ ποιεῖν παραινεῖ, ἐκ τῆς κατὰ τὴν λέξιν ὁμοίας προφορᾶς, 10 πολλάκις τὸν τῆς αἰρετικῆς δυσσεβείας ἰὸν τοῖς ἀκεραιότεροις λεληθότως ἐμβάλλειν δυνάμενον. Ὅθεν παρ' ἑαυτῷ μὲν τὸ δύο λέγειν 'ἀδιαίρετως', ὀρθόδοξον τίθεται, ἐπειδὴ αὐτὸς καθ' ὑπόστασιν εἶναι τὴν ἔνωσιν ἔλεγε, παρὰ δὲ τῶν κατὰ Νεστόριον προφερομένην, ὑποπτον ποιεῖται τὴν φωνὴν τοῦ ἀδιαίρετου, 15 ἐπειδὴ κατὰ μόνην τὴν σχετικὴν συνάφειαν τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι ἐδόξαζον.

Καθ' ὑπόστασιν μὲν οὖν ἔνωσίς ἐστι, κατὰ τοὺς Πατέρας, ἡ τῶν ἑτερουσίων εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνοδος, θατέρου τῶν κατ' αὐτὴν συγκειμένων, πρὸς τὸ ἕτερον τὴν φυσικὴν ἰδιότητα ἀνόθευτόν τε καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσα καὶ ἀδιαίρετον. Σχετικὴ δὲ ἔνωσίς ἐστιν, ἡ τῶν καθ' αὐτοὺς ἰδικῶς ἐν μονάσι προσωπικαῖς ὑφεστώτων ἴση θελήματος κίνησις καὶ γνωμικῆς ταυτότητος ἀπαρραλλαξία. Ὅ τοίνυν ὁμολογῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, 20 κἂν λέγη δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἠνωμένας ἀδιαίρετως, ἐνώσει δηλονότι τῇ καθ' ὑπόστασιν, τῆς ἀληθείας καθοτιοῦν οὐ διαμαρτάνει. Τὰ γὰρ ἐξ ὧν σύγκειται ὁ Χριστὸς ἀσύγχυτα μεμενηκέναι διὰ τὴν σωζομένην διαφορὰν κατὰ τοὺς Πατέρας ὁμολογεῖ, τοῦ καθ' ὑπόστασιν ἐνὸς οὐδαμῶς τὰ τῷ φυσικῷ λόγῳ ἀλλήλων διαφέροντα ἐκτὸς εἶναι, καὶ χωρὶς καθ' 30 οἷονδῆποτε τρόπον γινώσκειν δυνάμενος. Ὅ δὲ τὴν κατὰ σχέσιν πρεσβεύων ἔνωσιν, κἂν εἰ μυριάκις λέγοι τὸ ἀδιαίρετον, τὸ ἐπίμογον κέκτηται· κατὰ τινα γὰρ ἀγαπητικὴν συνδιάθεσιν ἠνω-

πρὸς τὴν ἴση τιμῇ, τὴν ἴδια βούληση, καὶ τὴν κυριότητα εἶναι ἀδιαιρέτος ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο μέσα στὸν ὁποῖο κατοίκησε. Ὡστε δὲν προφέρουν τίς λέξεις ἔτσι ἀπλά, ἀλλὰ μὲ κάποιο δόλο καὶ κακότητα». Βλέπομε ὅτι μὲ σαφήνεια ὁ θαυμαστός αὐτὸς δάσκαλος ἔθεσε τὴν ὑπαρξὴ διπλοῦ νοήματος στὸ 'ἀδιαιρέτο'. Μὲ τὸ ἓνα νοεῖται ἡ ὑποστατικὴ ἔνωση, πού τὸ ἀποδέχεται καὶ λέγει ὅτι σημαίνει τὴν ὀρθὴ πίστη, ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο δηλώνεται μόνο ἡ σχέση καὶ ἡ συνάφεια, τὸ ὁποῖο ἀποκρούει. Καὶ προτρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ κάνουν τὸ ἴδιο ἀκριβῶς, γιατί πολλές φορές μπορεῖ ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τῆς προφορᾶς τῆς λέξης νὰ σταλάξει, χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτό στὶς ψυχὲς τῶν ἀθωότερων, τὸ δηλητήριο τῆς αἰρετικῆς δυσσέβειας. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος θεωρεῖ ὀρθόδοξη τὴ διατύπωση 'δύο ἀδιαιρέτως', ἐπειδὴ αὐτὸς ἔλεγε ὅτι ἡ ἔνωση εἶναι ὑποστατικὴ. Ἐνῶ τὸ νόημα ὅταν τὸ δίνουν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Νεστόριου κἀνει ὑποπτο τὸ ὄνομα 'τοῦ ἀδιαιρέτου', ἐπειδὴ πίστευαν ὅτι ἡ ἔνωση εἶχε γίνῃ μόνο κατὰ συνάφεια σχέσης.

Ἐνωση λοιπὸν ὑποστατικὴ εἶναι, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ἡ σύνοδος τῶν ἑτεροούσιων σὲ μία ὑπόσταση, ὅπου καθένα ἀπὸ τὰ δύο πού συνέρχονται ἔχει ἔναντι τοῦ ἄλλου ἀνόθευτη καὶ ἀμετάβλητη καὶ ἀδιαιρέτη τὴ φυσικὴ του ιδιότητα. Ἐνῶ ἔνωση σχέσης ἐκείνων πού ὑφίστανται σὲ μονάδες προσωπικὲς καθεαυτὰ καὶ ἰδιαιτέρα εἶναι ἡ αὐτὴ κίνηση τοῦ θελήματος καὶ ἡ σταθερὰ ἀπαράλλακτη ταυτότητα τῆς γνώμης. Ὅποιος λοιπὸν ὁμολογεῖ τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση, ἀκόμα καὶ ἂν λέγει δύο φύσεις γιὰ τὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση ἐνωμένες ἀδιαιρέτα, μὲ ἔνωση δηλαδὴ ὑποστατικὴ, δὲν ἀστοχεῖ στὴν ἀλήθεια σὲ τίποτε. Γιατὶ ὁμολογεῖ, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ὅτι οἱ φύσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς ἔχουν μείνει ἀσύγχυτες ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς πού παραμένει σώα, καὶ δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο ν' ἀναγνωρίζῃ ὅτι αὐτὰ πού διαφέρουν μεταξύ τους κατὰ τὴ φύση, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ὑποστατικὸ ἓνα καὶ χωριστὰ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο. Ὅποιος ὅμως ἀποδέχεται τὴν ἔνωση κατὰ σχέση, καὶ ἂν ἀκόμη λέγει μύριες φορές τὸ «ἀδιαιρέτο» ὅμως εἶναι ἀνοιχτὸς στὴν κατηγορία. Γιατὶ λέγει, ὅτι τὰ σημαινόμενα ἔχουν ἐνωθεῖ σύμφωνα μὲ μιὰ ἀμοιβαία ἀγαπητικὴ διάθεση καὶ ἔχουν τὸ 'ἀδιαιρέτο', δὲν εἶναι ὅμως σὲ θέση νὰ πεῖ ὅτι μὲ κανέ-

σθαι καὶ τὸ ἀδιαίρετον ἔχειν λέγει τὰ σημαινόμενα, οὐδαμῶς μί-
 αν ὑπόστασιν εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον μετὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἰδίας αὐ-
 τοῦ ἐμψύχου τε καὶ ἔννου σαρκὸς εἰπεῖν οἷός τε ὢν. Ἐκ δύο γὰρ
 ὑποστάσεων ἰδικῶν τῶν πρὸς τὰ ὁμοειδῆ ἄτομα ἰδικῶ λόγῳ με-
 5 μερισμένων, μίαν γενέσθαι ὑπόστασιν ἀμήχανον. Ὡστε οὐχ
 ἀπλῶς διαβάλλει καὶ ἀποπέμπεται ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Κύριλ-
 λος, τὸ λέγειν δύο φύσεις ἠνωμένας ἀδιαίρετως μετὰ τὴν ἔνωσιν,
 ἀλλὰ τὴν σημαιομένην διὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς τῶν κακῶς
 χρησαμένων ἔννοιαν.

10 Εἰ τοίνυν δέδεικται, κἂν εἰ μετρίως, πλὴν ὅτι γε κατ' ἐμὲ εἴ-
 πεῖν, ἀρκούντως, ὡς δι' ἐπιστολῆς σημᾶναι ἦν δυνατόν, ἔκ τε
 τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ τῆς τῶν κοινῶν ἐννοιῶν ἀκολουθίας,
 ὡς τὴν οἴανούν διαίρεσιν οὔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν οὔτε εἰσάγειν
 ὁ ἀριθμὸς δύναται, ἀλλ' ἀπλῶς μὲν δηλοῖ τὰ ποσά, τῆς δὲ σχέσε-
 15 ως, ὡς δ' ἂν ἔχοντα τύχωσιν, οὐ προσάπτεται, ποία λοιπὸν ὑπο-
 λέλειπται τομῆς ὑπόνοια ἢ διαιρέσεως, τοῖς πρὸς τὴν ἀγίαν τοῦ
 Θεοῦ στασιάζουσιν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰκῆ τοῦ κοινοῦ σώματος
 αὐτοῦς ἀποτέμνουσιν· οὐ μᾶλλον δρῶντες ἢ πάσχοντες τῶ
 χωρισμῶ ἐλεεινῶς νεκρούμενοι καὶ φθειρόμενοι, καὶ τὴν ὅσον
 20 ἐπὶ τῇ ἀπρεπείᾳ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δίκην ἑαυτοῖς ἐτοι-
 μάζοντες, ὥστε παραιτεῖσθαι τούτου γε ἔνεκεν τὴν ὀρθὴν καὶ εὐ-
 σεβῆ τῆς πίστεως ὁμολογίαν, εἰ μὴ ἄρα ἐν προσχήματι εὐλα-
 βείας, τοῦ μὴ τεμεῖν δόξαι τὴν ἔνωσιν, τὴν σύγχυσιν ἀσπαζόμε-
 νοι, τὸ μὴ ἀλῶναι ἐπ' ἀσεβεῖ δόξῃ ὡς πανοῦργοι τεχνάζονται.

ΟΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ, ΗΓΟΥΝ ΟΥΣΙΩΝ ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η ΔΙΑΦΟΡΑ, ΑΛΛ' ΟΥ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ

**Καὶ ὅτι πᾶσα διαφορᾶ ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῇ συνεισᾶγει τὴν ὦν
 εἶναι λέγεται πάντως ποσότητι, ἡ δὲ ποσότης τὸν ἑαυτῆς
 σημαντικὸν ἀριθμὸν, κἂν τε συνεχῆς ἔστιν ἡ ποσότης, κἂν
 τε διηρημένη.**

Ἔδει γὰρ αὐτούς, εἴπερ ἀληθῶς τοῦτο μὴ ἦν, μηδὲ τὴν δια-

να τρόπο δὲν ἀποτελεῖ μία ὑπόσταση ὁ Θεὸς Λόγος μαζί μὲ τὴν ἴδια του ἔμψυχη καὶ ἔννοη σάρκα πού ἔλαβε ἀπὸ ἡμᾶς. Γιατὶ ἀπὸ δύο ὑποστάσεις ἰδιαίτερες, χωρισμένες ὡς πρὸς τὰ ὁμοειδῆ ἄτομα μὲ δικό τους λόγο, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποτελεσθεῖ μία ὑπόσταση. Ὡστε δὲ κατηγορεῖ ἔτσι ἀπλὰ κι ἀόριστα καὶ ἀποκρούει ὁ ἅγιος Πατέρας μας Κύριλλος τὴ διδασκαλία τῶν ἐνωμένων ἀδιαίρετα φύσεων μετὰ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ τὴν ἔννοια πού δηλώνεται μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, τὴν ὁποία αὐτοὶ χρησιμοποίησαν κακῶς.

Ἄν λοιπὸν ἔχει ἀποδειχθεῖ ἔστω καὶ μέτρια, κατὰ τὴ δική μου ὁμως γνώμη ἱκανοποιητικά, ὅσο ἦταν δυνατὸ νὰ δειχθεῖ σὲ μιὰ ἐπιστολή, κι ἀπὸ τὰ χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἀπὸ τὴ λογικὴ ἀκολουθία τῶν ἐννοιῶν, ὅτι τὴν ὁποιαδήποτε διαίρεση οὔτε νὰ τὴν προκαλέσει οὔτε νὰ τὴν ὑποστῆ οὔτε νὰ τὴν εἰσαγάγει μπορεῖ ὁ ἀριθμὸς, ἀλλὰ δηλώνει ἀπλῶς τὰ ποσά, χωρὶς ὁμως νὰ ἐγγίζει τὴν ὁποιαδήποτε τυχὸν σχέση πού ἔχουν, ποιά ὑπόνοια λοιπὸν ἔχει ἀπομείνει γιὰ τομὴ καὶ διαίρεση σ' αὐτοὺς πού στασιάζουν κατὰ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ κι ἀποκόπτονται ἀλόγιστα ἀπὸ τὸ κοινὸ σῶμα; Καὶ δὲν προκαλοῦν τόσο, ἀλλὰ πιὸ πολὺ πάσχουν καθὼς νεκρώνονται ἄθλια καὶ καταστρέφονται μὲ τὸ χωρισμὸ καὶ ἐτοιμάζουν τὴν τιμωρία τοῦ ἑαυτοῦ τους γιὰ τὴν ἀσέβεια πρὸς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὥστε γι' αὐτὸ τὸ πράγμα νὰ ἀρνοῦνται τὴν ὀρθὴ καὶ εὐσεβῆ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἐκτὸς ἂν τυχὸν μὲ τὸ πρόσημα τῆς εὐλάβειας, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι ἔκοψαν τὴν ἔνωση, ἐνῶ ἀσπάζονται τὴ σύγχυση, σὰν πανοῦργοι πού εἶναι, ἐπινοοῦν τεχνάσματα γιὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν γιὰ ἀσεβῆ πίστη.

**ΟΤΙ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ
ΔΗΛΑΔΗ ΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ**

Καὶ ὅτι κάθε διαφορὰ ὑποχρεωτικὰ συνεισάγει μαζί τῆς ὁπωσδήποτε τὴν ποσότητα αὐτῶν πού λέγεται ὅτι τὴν ἔχουν, ἐνῶ ἡ ποσότητα εἰσάγει τὸν ἀριθμὸ πού τὴ δηλώνει, εἴτε εἶναι συνεχῆς ἢ ποσότητα εἴτε διηρημένη.

Ἐπρεπε δηλαδή αὐτοί, ἂν τὸ παραπάνω δὲν ἦταν ἀληθινό,

φορὰν ψιλῆ καὶ μόνη τῇ προφορᾷ, ὡς κατὰ μηδενὸς κειμένην,
 πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἀφελεστέρων εἰρωνευτικῶς προφέρουσι, μὴ
 παραιτεῖσθαι λέγειν, τίνα καὶ πόσα τὰ διαφέροντα τυγχάνει ὄντα,
 ὧν εἶναι τὴν διαφορὰν ὁμολογοῦσιν. Εἰ γὰρ σώζεσθαι μετὰ τὴν
 5 ἔνωσιν τὰ ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις πιστεύουσιν, δύο πάντως τὰ σωζόμε-
 να ὁμολογήσαιεν ἂν. Τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ συνελθόντα πρὸς ἔνω-
 σιν τὴν ἀδιάσπαστον, τὴν οἴανουσιν τροπὴν ἢ σύγχυσιν ἢ μείωσιν
 ἢ συναίρεσιν ἢ μεταβολὴν τὴν εἰς ἄλληλα ἐκ τῆς ἐνώσεως οὐ δε-
 ξάμενα. Νυνὶ δὲ τοῦτο μὴ δοξάζοντες, ὡς ἡρνημένοι τὰς φύσεις
 10 μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεσθαι, ὑπευθύνους ἑαυτοὺς ἐλέγχοις πεποι-
 ηνται, κἂν μὴ βούλωνται, μόνη ποιότητι λέγοντες τὴν διαφορὰν
 σώζεσθαι, τῶν πραγμάτων χωρὶς, ὅπερ ἀνθρώπων προδήλως
 παιζόντων ἐστί, καὶ τὸ μὴ γελαῖσθαι ὡς εἰκὸς ὕβριν λογιζομέ-
 νων· καὶ σαφῶς κενούντων τὸ Εὐαγγέλιον, ἄνευ οὐσιῶν ὑποκει-
 15 μένων εἶναι ποιότητος δύνασθαι νομοθετούντων, καὶ ποσοῦ
 χωρὶς ἐπιγνωσθῆναι διαφορὰν ὑποτιθεμένων. Ἦγνόησαν γὰρ,
 ὡς ἔοικεν, οἱ σοφώτατοι, ὅτι πᾶσα ποιότης ὑποκειμένης πάντως
 οὐσίας ἐστί, περὶ ἣν καὶ θεωρεῖται καὶ λέγεται, τὸ καθ' αὐτὴν εἶ-
 ναι οὐδαμῶς ἔχουσα, καὶ πᾶσα διαφορὰ, τῆς ἄλλων πρὸς ἄλλα
 20 κατὰ τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον ἀνομοιοτήτός τε καὶ ἑτερότητος
 οὐσα δηλωτικὴ, τὸ ποσὸν τῶν διαφερόντων πραγμάτων συνεισ-
 ἀγειν ἑαυτῇ πέφυκεν, εἴτε οὐσιῶν, εἴτε ποιότητων, εἴτε ιδιότη-
 των. Καὶ ἀπλῶς, ἵνα συνελὼν εἶπω, παντὸς ἑτέρου τινός, τῶν
 ὅσα διαφέρειν ἀλλήλων ὑπολαβόντες εἶποιεν εἶναι διαφορὰν,
 25 πάντως ἐν ποσῶ τὰ διαφέροντα θεωρήσαντες, εἴτε αἰσθήσει,
 εἴτε νοήσει τὴν διαφορὰν ἐγνώρισαν. Ἐνευ γὰρ ποσοῦ δύνασθαι
 διαβεβαιουῖσθαι δεικνύναι διαφορὰν ἀνένδεκτον, ἐπειδὴ τὰ μὴ
 ἀλλήλοις πάντη ταυτά, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ εἶναι οὐδαμῶς ἐπι-
 δέξεται λόγον. Οὐσίας γάρ, ἥτοι φύσεως, φέρε εἰπεῖν, πρὸς οὐ-
 30 σίαν, ἢ ποιότητος πρὸς ποιότητα, ἢ ιδιότητος πρὸς ιδιότητα, ἢ

νά μὴν ἀρνοῦνται νὰ μιλοῦν καὶ γιὰ τὴ διαφορὰ μὲ ἀπλῆ καὶ μόνο ἐκφώνηση, ὅπως ἰσχυρίζονται ὑποκριτικὰ πρὸς ἕξαπάτηση τῶν ἀφελῶν ὅτι δὲν κεῖται ἐναντίον κανενὸς, καὶ ποιά καὶ πόσα εἶναι αὐτὰ πού διαφέρουν καὶ πού ὁμολογοῦν ὅτι ἔχουν τὴ διαφορὰ. Ἄν δηλαδή πιστεύουν ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση διατηροῦνται αὐτὰ πού ἀποτελοῦν τὴν ἔνωση, θὰ ὁμολογήσουν ὅπωςδὴποτε ὅτι αὐτὰ πού διατηροῦνται εἶναι δύο. Γιατὶ τόσα εἶναι καὶ αὐτὰ πού συνήλθαν στὴν ἔνωση τὴν ἀδιάσπαστη, ἀφοῦ δὲν δέχθησαν τὴν ὅποιαδὴποτε ἀμοιβαία τροπὴ ἢ σύγχυση ἢ μείωση ἢ συναίρεση ἢ μεταβολὴ μεταξὺ τους ἀπὸ τὴν ἔνωση. Ἐπειδὴ ὅμως τώρα δὲν τὸ πιστεύουν αὐτό, ἀφοῦ ἔχουν ἀρνηθεῖ ὅτι οἱ φύσεις διατηροῦνται μετὰ τὴν ἔνωση, ἔκαναν τὸν ἑαυτὸ τους ὑπεύθυνο σ' ἐλέγχους, ἄθελά τους λέγοντας ὅτι ἡ διαφορὰ σώζεται στὴν ποιότητα μόνο, καὶ μὲ ἀπό- ντα τὰ πράγματα, πράγμα πού εἶναι γιὰ ἀνθρώπους πού θέλουν νὰ παίξουν καὶ θεωροῦν τὸ νὰ μὴν περιπαίζονται ὕβρη. Καὶ προφανῶς ἀδειάζουν τὸ Εὐαγγέλιο, ἀφοῦ νομοθετοῦν ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν ποιότητες χωρὶς νὰ ὑπόκεινται σ' αὐτὲς κάποιες οὐσίες καὶ ὑποθέτουν ὅτι χωρὶς ποσὸ μπορεῖ νὰ ἐπισημανθεῖ δια- φορὰ. Δὲν ἔμαθαν οἱ πάνσοφοι, ὅπως φαίνεται, ὅτι κάθε ποιότητα ἀνήκει σὲ μία ὑποκείμενη οὐσία, σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία καὶ νοεῖται καὶ λέγεται καὶ καθεαυτὴ δὲν ἔχει καθόλου ὑπαρξῆς, καὶ κάθε δια- φορὰ, ἐπειδὴ δηλώνει τὴν ἀνομοιότητα καὶ τὴν ἑτερότητα αὐτῶν πρὸς ἐκεῖνα σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑπαρξῆς τους, εἶναι φυ- σικὸ νὰ συνεισάγει μαζί της τὸ ποσὸ τῶν πραγμάτων πού διαφέ- ρουν, εἴτε οὐσιῶν εἴτε ποιότητων εἴτε ιδιοτήτων. Καὶ γενικά, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, γιὰ ὅποιο ἄλλο, ἀπὸ ὅσα ὑπέθεσαν ὅτι δια- φέρουν μεταξύ τους, ἰσχυριστοῦν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ, ὅπωςδὴ- ποτε τὴ διαπίστωσαν, ἀφοῦ θεώρησαν ὡς πρὸς τὸ ποσὸ αὐτὰ πού διαφέρουν, εἴτε μὲ τὴν αἴσθησι εἴτε μὲ τὴ νόησι. Γιατὶ εἶναι ἀδύ- νατο νὰ μποροῦν νὰ βεβαιώσουν ὅτις ὑπάρχει διαφορὰ χωρὶς πο- σότητα, ἐπειδὴ ὅσα δὲν εἶναι ἐντελῶς τὰ ἴδια μεταξύ τους, δὲν θὰ δεχθοῦν καθόλου ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ λόγο τῆς ὑπαρξῆς. Γιὰ παρά- δεγμα, γιὰ τὴν οὐσία, δηλαδή τὴ φύσι, σὲ σχέση μὲ οὐσία, ἢ γιὰ τὴν ποιότητα σὲ σχέση μὲ ποιότητα, ἢ γιὰ τὴν ιδιότητα σὲ σχέση μὲ

καὶ εἴ τι ἕτερον τῶν ὄσα μὴ πάντῃ ταυτὸν (τὰ πάντῃ γὰρ ἀλλή-
 λοις ταυτά, καὶ διαφορᾶς ἀνεπίδεκτα), ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ
 πῶς εἶναι λόγον οὐδέποτε λέγειν δυνάμεθα. Τὸ δέ, ἓνα καὶ τὸν
 αὐτὸν ἐπὶ πάντων θεωρεῖσθαι λόγον κατὰ τὸ αὐτὸν μὴ δύνασθαι,
 5 τὴν διαφορὰν ποιῆσαν, ἓν καὶ ἀλλήλοις ταυτὸν ἐκεῖνα, ὧν ὁ τοῦ
 εἶναι διάφορος, καὶ οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος μὴ δύνασθαι ὑπάρχειν εἰ-
 κότως παρίστησιν. Ἄλλο δὲ ἄλλου, ἢ ἄλλων ἄλλα διαφέρειν λέ-
 γοντες, πολλά, ἢ τοῦλάχιστον δύο καὶ οὐχ ἓν σημαίνομεν· εἰ καὶ
 ἄλλως, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τε καὶ λόγον, ἓνός εἶναι, καὶ ἓν
 10 δύνασθαι λέγομεν, ὡς ἓνός πυρὸς αἱ περὶ αὐτὸ ποιότητες καὶ
 ιδιότητες, καὶ ἓνός Χριστοῦ αἱ φύσεις ἐξ ὧν καὶ ἓν αἷς συνεστῶς
 γνωρίζεται, καὶ ἓνός ἀνθρώπου τὰ ἐξ ὧν συνετέθη καὶ ἓν οἷς
 ὑπάρχων γινώσκεται. Ἐν δὲ τῇ ὑποστάσει ἐπὶ τε Χριστοῦ καὶ
 τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου, ἦτοι τῶ ἐκ τούτων ὡς μερῶν ὄλω, ὡς
 15 πληρεστάτους ἀμφω ἐπιδεχομένῳ κυρίως τοὺς τοῦ εἶναι τῶν
 μερῶν διαφόρους λόγους, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ ἓν, ὅτι
 μηδὲ ἀλλήλων τὰ μέρη τὸν τοῦ εἶναι ἐπιδέχεται λόγον, ἢ ἐπ' ἀμ-
 φοῖν ἡμεῖς τὸν αὐτὸν τοῦ εἶναι λόγον εἰδέναί δυνάμεθα. Οὐχ ὁ αὐ-
 τὸς γὰρ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος λόγος, ὡσπερ οὐδὲ ψυχῆς
 20 καὶ σώματος, ὡς πᾶσιν εὐδῆλον. Διὸ οὐχ ἓν τῇ φύσει, οὐδὲ μίαν
 ἀπλῶς ἢ σύνθετον φύσιν τὸν Χριστὸν εἶναι πῶποτε ὁ τῆς ἀλη-
 θείας ὠρίσατο λόγος. Οὔτε γὰρ οὐσίας, ἦτοι φύσεως, δηλωτικὸν
 ὡς εἶδους τὸ Χριστὸς ὄνομα ὑπάρχει, τῶν κατὰ πολλῶν καὶ δια-
 φερόντων ταῖς ὑποστάσεσι κατηγορουμένων ἀτόμων, καθὼς
 25 φησιν ἐν τοῖς Σχολίοις ὁ μακάριος Κύριλλος, « Ὅτι τὸ Χριστὸς
 ὄνομα, οὔτε ὄρου δύναμιν ἔχει, οὔτε μὴν τὴν τινος οὐσίαν δηλοῖ,
 ὑποστάσεως δὲ τῆς τοῦ Λόγου ἐν προσλήμματι δηλονότι σαρκὸς
 νοερὰν ἐχούσης ψυχὴν νοουμένης». Ἄλλ' οὐδὲ τὸν ἀνθρωπὸν
 μίαν φύσιν τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ὡς τῆς αὐτῆς τῇ ψυχῇ οὐ-

τὴν ἰδιότητα, καὶ γιὰ ὅποιο ἄλλο, ἀπὸ ὅσα δὲν εἶναι ἐντελῶς τὰ ἴδια (γιατὶ ὅσα εἶναι ἐντελῶς ἴδια μεταξύ τους, εἶναι καὶ ἀνεπίδεκτα διαφορᾶς), δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ τὸ ποῦμε ποτὲ ὅτι εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς λόγος τοῦ τρόπου ὑπαρξῆς τους. Τὸ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ νοεῖται ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς λόγος γιὰ ὅλα ὡς πρὸς τὸ ἴδιο σημεῖο πού προκάλεσε τὴν διαφορά, δείχνει φυσικὰ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μεταξύ τους ἐκεῖνα πού ἔχουν διάφορο καὶ ὄχι τὸν ἴδιο λόγο ὑπαρξῆς. Κι ὅταν λέμε ὅτι ἕνα διαφέρει ἀπὸ ἄλλο ἢ πάλι ἄλλα ἀπὸ ἄλλα, ἐννοοῦμε πολλὰ ἢ δύο τουλάχιστο, ἀλλὰ ὄχι ἕνα. Ἄν καὶ ἄλλιῶς, καὶ μὲ ἄλλο τρόπο καὶ λόγο, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ἑνὸς καὶ ἕνα, ὅπως εἶναι μιᾶς φωτιᾶς οἱ ἀναφερόμενες σ' αὐτὸν ποιότητες καὶ ἰδιότητες, καὶ ὅπως εἶναι ἑνὸς Χριστοῦ οἱ φύσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀναγνωρίζεται ὅτι ἀποτελεῖται, καὶ ὅπως εἶναι ἑνὸς ἀνθρώπου τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα συγκροτήθηκε καὶ μὲ τὰ ὁποῖα γνωρίζομε ὅτι ὑπάρχει. Ἐπίσης μποροῦμε νὰ ποῦμε ἕνα ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι καὶ γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸν ὅμοιο μὲ ἐμᾶς, ἤτοι γιὰ τὸ ὅλο πού αὐτοὶ ἀποτελοῦν, ἐπειδὴ ἐπιδέχεται πραγματικὰ ὡς πληρέστατους καὶ τοὺς δύο διάφορους λόγους τῶν μερῶν τῆς ὑπαρξῆς τους, ὄχι ὅμως ἕνα στὴ φύση καὶ στὴν οὐσία, ἐπειδὴ οὔτε τὰ μέρη τους ἐπιδέχονται τὸ λόγο τοῦ εἶναι, οὔτε ἐμεῖς μποροῦμε νὰ ἐννοήσομε ὅτι ἀναγνωρίζομε καὶ στὰ δύο τὸν ἴδιο λόγο ὑπαρξῆς. Γιατὶ δὲν εἶναι ἴδιος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως δὲν εἶναι καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὅπως εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους. Γι' αὐτὸ οὔτε ἕνα στὴ φύση οὔτε μία ἀπλῆ ἢ σύνθετη φύση ὄρισε ποτὲ ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας ὅτι εἶναι ὁ Χριστός. Γιατὶ τὸ ὄνομα Χριστὸς οὔτε ὡς ὄνομα εἶδους εἶναι δηλωτικὸ οὐσίας, δηλαδὴ φύσης, τῶν πολλῶν καὶ διαφορετικῶν στίς ὑποστάσεις ἀτόμων πού τὸ δέχονται ὡς κατηγορούμενο, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Κύριλλος στὰ σχόλια· «Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Χριστὸς οὔτε τὸ νόημα ὀρισμοῦ ἔχει, οὔτε βέβαια δηλώνει τὴν οὐσία κάποιου πράγματος· εἶναι ὄνομα τῆς ὑπόστασης τοῦ Λόγου πού νοεῖται προφανῶς μὲ τὸ πρόσλημμα τῆς σάρκας πού ἔχει ψυχὴ νοερή». Ἀλλὰ οὔτε ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία φύση, ἢ φύση πού ἀποτελοῦν ἢ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἔχει

σίας ὄντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐν εἶδει· πρὸς μὲν τὰ ἄλλα κατὰ τὴν συστατικὴν διαφορὰν τεμνομένην εἶδη, κατὰ δὲ τῶν ὑπ' αὐτὴν ὡς εἶδος καὶ ὑπ' αὐτῆς περιεχομένων ἀτόμων ἴσως κατηγορουμένην. Καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸ εἶναι δύο κατὰ τὸν οὐσιώ-
 5 δη λόγον τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ ἄλλην καὶ ἄλλην οὐσίαν κατὰ τὸν τοῦ εἶναι λόγον, τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ ἃ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος ἀπηγόρευσε.

ΟΤΙ ΑΣΕΒΕΣ ΕΣΤΙ ΤΟ ΛΕΓΕΙΝ ΜΙΑΝ ΣΥΝΘΕΤΟΝ ΦΥΣΙΝ
 ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΚΑΙ ΤΗΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ ΜΑΧΟΜΕΝΟΝ

10 Πᾶσα γὰρ σύνθετος φύσις, ἑαυτῇ τε καὶ ἀλλήλοις κατ' αὐ-
 τὴν τὴν εἰς τὸ εἶναι γένεσιν ἔχουσα τὰ ἴδια μέρη ὁμόχρονα καὶ ἐκ
 τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς τοῦ παντός
 διακοσμήσεως, παρὰ τῆς τὸ πᾶν συστησαμένης καὶ εἰς τὸ εἶναι
 συνεχούσης δυνάμεως παρηγμένα, ἀλλήλοις εἰκότως ἐξ ἀνάγκης
 15 τὰ ἴδια μέρη περιεχόμενα κέκτηται, ὡς ἐπὶ τε τοῦ ἀνθρώπου ἔχει
 καὶ τῶν ἄλλων ὅσα συνθέτου εἶναι ἔλαχον φύσεως. Τῆς ψυχῆς
 ἀκουσίως τε κρατούσης τὸ σῶμα καὶ ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένης,
 καὶ ζῶν ἀπροαιρέτως αὐτῷ, κατ' αὐτὸ μόνον τὸ ἐν αὐτῷ εἶναι
 παρεχούσης, καὶ πάθους καὶ ἄλγους φυσικῶς μεταλαμβανούσης
 20 διὰ τὴν ἐγκειμένην αὐτῇ τούτων δεκτικὴν δύναμιν, κἂν εἰ τὰ μά-
 λιστα τινες τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀληθῶν περὶ ψυχῆς δο-
 γμᾶτων ἀποσφαλέντες, προϋπάρχειν ἐλληνικῶς, ἢ μεθυπάρχειν
 ἰουδαϊκῶς τοῦ ἰδίου σώματος τὴν ψυχὴν τερατευόμενοι, καὶ ἀρ-
 χὴν οὐ καλὴν οὐδὲ θεοφιλῆ τῆς τῶν ὀρατῶν δημιουργίας προκα-
 25 θηγεῖσθαι ὑποτιθέμενοι, ἀντιπαθῶς πρὸς τὸν τοιοῦτον διάκειν-
 ται λόγον, ὧν διελέγξαι τὰ περὶ τούτου σαθρὰ καὶ ἀπαγῆ προ-
 βλήματα, οὐ τοῦ παρόντος εἶναι καιροῦ τε καὶ λόγου κρίνας, ἐπὶ
 τὸ προκείμενον ἐπανελεύσομαι.

τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ, ὅπως παρατηρεῖται στὰ εἶδη, χωρίζεται ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη ὡς πρὸς τὴ διαφορὰ τῆς σύστασής της, δίδεται ὅμως ὡς κατηγορούμενο εἶδους ἑξίσου στὰ ἄτομα πού εἶναι κάτω ἀπὸ αὐτὴν καὶ περιέχονται ἀπὸ αὐτὴν. Καὶ δὲν ἀποσιώπησε γι' αὐτὸ τὸ ὅτι εἶναι δύο ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς οὐσίας τους ἢ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ ἄλλη οὐσία τὸ ἓνα καὶ ἄλλη τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς ὑπαρξῆς, αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται καὶ στὰ ὅποια βρῖσκεται καὶ τὰ ὅποια εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

ΕΙΝΑΙ ΑΣΕΒΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΟ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΝΑ ΛΕΓΕΤΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΙΑ ΦΥΣΗ ΣΥΝΘΕΤΗ

Κάθε δηλαδή σύνθετη φύση, πού ἔχει τὰ μέρη της ὁμόχρονα μὲ τὸν ἑαυτὸ της καὶ μεταξύ τους κατὰ τὴ γένεσὴ της στὸ εἶναι καὶ ἔχουν παραχθεῖ ἀπὸ τὸ μὴ ὄν στὸ εἶναι καὶ πρὸς συμπλήρωση τῆς διακόσμησης τοῦ παντός ἀπὸ τὴ δύναμη πού ἔχει συγκροτήσει τὸ πᾶν καὶ τὸ συγκρατεῖ στὸ εἶναι, ἔχει ὑποχρεωτικά, ὅπως εἶναι φυσικό, τὰ ἴδια της τὰ μέρη ἀλληλοπεριεχόμενα, ὅπως συμβαίνει στὸν ἄνθρωπο καὶ στὰ ἄλλα ὅσα τοὺς ἔλαχε σύνθετη φύση. Ἡ ψυχὴ χωρὶς νὰ θέλει κρατεῖ τὸ σῶμα καὶ κρατιέται ἀπὸ αὐτὸ καὶ τοῦ παρέχει ζωὴ χωρὶς νὰ ἔχει τὴν προαίρεση, μόνο μὲ τὸ ὅτι ὑπάρχει μέσα του καὶ κοινωνεῖ κατὰ τρόπο φυσικό τὰ πάθη καὶ τοὺς πόνους του χάρη στὴ δεκτικὴ γι' αὐτὰ δύναμη πού διαθέτει, κι ἂν ἀκόμα μερικοί, πέφτοντας σὲ μέγιστο σφάλμα ἔναντι τῶν ἀληθινῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας περὶ ψυχῆς καὶ διαπράττοντας τὴν τερατωδία, διδάσκουν ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ ἴδιο της τὸ σῶμα σύμφωνα μὲ τοὺς Ἑλληνας, ἢ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ θέτοντας ἀρχὴ ὄχι κατάλληλη οὔτε ἀρεστὴ στὸν Θεό, ὅτι προηγεῖται τῆς δημιουργίας τῶν ὄρατῶν, τρέφουν ἀντιπάθεια γιὰ τὸ λόγο αὐτόν. Αὐτῶν τὰ σαθρὰ καὶ ἀστήρικτα προσήματα, κρίνοντας ὅτι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ καὶ τῆς παρούσας συζήτησης νὰ τὰ ἐλέγξομε, τ' ἀφήνω καὶ ἐπανέρχομαι στὸ θέμα μας.

Οὕτω τοίνυν, καθὰ πρόκειται, πάσης συνθέτου ἐχούσης φύ-
 σεως, οὐκ ἂν τις τολμήσαιέ ποτε τῶν εὐσεβῶς περὶ τῶν θείων
 φρονεῖν ἐγνωκότων, μίαν εἶναι σύνθετον φύσιν εἰπεῖν τὸν Χρι-
 στὸν, ἵνα μὴ ἐξ ἀνάγκης εἰρμῶ τινι φυσικῶ καὶ ἀκολουθία τὰ
 5 τοιαῦτα λέγειν ἐξελόμενος, κτιστὸν ὄλον καὶ ἐξ οὐκ ὄντων, περι-
 γραπτὸν τε καὶ παθητὸν, καὶ τῷ Πατρὶ οὐχ ὁμοούσιον, καὶ ἢ
 συναῖδιον τῷ Λόγῳ τὴν σάρκα, ἢ ὁμόχρονον τῇ σαρκὶ τὸν Λόγον
 ὄντα ὑποτιθέμενος (τοιοῦτος γὰρ ὁ πάσης συνθέτου φύσεως λό-
 γος), φοβερῶν ἑαυτὸν καταστήσει ἐγκλημάτων ὑπεύθυνον. Τὸ
 10 γὰρ συνθέτου φύσεως ὑπάρχον, καὶ σύνθετον κατὰ φύσιν δηλο-
 νότι ἐστί. Τὸ δὲ κατὰ φύσιν σύνθετον, τῷ κατὰ φύσιν ἀπλῶ οὐκ
 ἂν εἴη ποτὲ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον. Οὐ θέμις οὖν μίαν τὸν Χρι-
 στὸν λέγειν σύνθετον φύσιν τοὺς εὐσεβεῖς, οὐ μόνον δὲ τὴν συνα-
 γομένην ἐκ τῆς τοιαύτης φωνῆς ἀτοπίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς τῶν
 15 θεοκρίτων Πατέρων τοῦτο πῶποτε εἰρηκῶς ἀναπέφανται· ὑπό-
 στασιν δὲ μᾶλλον Χριστοῦ σύνθετον μίαν ὁμολογεῖν καὶ δύο φύ-
 σεις, ἵνα καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος καὶ ὁμοφυῆς κατὰ τὴν θεότητα
 γινώσκηται, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος καὶ ὁμοφυῆς κατὰ σάρκα ὁ αὐ-
 τὸς γνωρίζηται, καὶ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς πρὸς τε τὸν Πατέρα καὶ
 20 ἡμᾶς, ὡς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὑπάρχων, πιστεύηται.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΣΥΝΘΕΤΟΥ

Εἰ δὲ ὅτι καὶ πᾶσα ὑπόστασις σύνθετος ἑαυτῇ τε καὶ ἀλλή-
 λοις τὰ ἴδια μέρη ὁμόχρονα ἔχουσα δείκνυται, ὑπόστασιν δὲ σύν-
 θετον εἶναι λέγειν τὸν Χριστὸν οὐκ ἀρνούμεθα, εἴποιεν καὶ ἡμᾶς
 25 οἱ ἀντιλέγοντες, μὴ δύνασθαι τὴν ἐπὶ τούτῳ μορφήν ἐκτινάξα-
 σθαι, ὡς τοῖς ἰδίῳις ἐαλωκότας λόγοις. Φαμὲν οὕτως ἔχειν, εἴ-
 περ σύνθετον εἶναι ὡς εἶδος αὐτῆς κατηγορούμενον ἔχουσαν
 ὑπετιθέμεθα. Νυνὶ δὲ τοῦτο μὴ λέγοντες, οὐδαμῶς τὴν οἴανούν

Ἄφοῦ λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὸ προκείμενο θέμα, ἔτσι ἔχει κάθε σύνθετη φύση, κανένας ποτὲ δὲν θὰ τολμήσει ἀπὸ ἐκείνους πού ἔμαθαν νὰ φρονοῦν εὐσεβῶς γιὰ τὰ θεῖα, νὰ πεῖ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μία σύνθετη φύση, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκασθεῖ, ὅποιος διάλεξε νὰ διακηρύττει αὐτά, νὰ διδάξει κατὰ κάποιο φυσικὸ εἶρημὸ καὶ ἀκολουθία ὅτι εἶναι ὅλος δημιουργημένος καὶ ἀπὸ μὴ ὄντα, καὶ ὅτι εἶναι περιγραπτὸς καὶ παθητὸς καὶ ὄχι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ὑποθέσει ἢ ὅτι ἢ σὰρκα του εἶναι συναῖδια μὲ τὸν Λόγο, ἢ ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ὁμόχρονος μὲ τὴ σὰρκα (γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος κάθε σύνθετης φύσης), καὶ ἔτσι καταστήσει τὸν ἑαυτὸ του ὑπεύθυνο φοβερῶν κατηγοριῶν. Γιατὶ ὅ,τι ἔχει σύνθετη φύση, εἶναι προφανῶς καὶ σύνθετο κατὰ τὴ φύση. Καὶ ὅ,τι εἶναι σύνθετο κατὰ τὴ φύση, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ ἴδιας φύσης καὶ οὐσίας μὲ τὸ ἀπλὸ κατὰ τὴ φύση. Δὲν ἐπιτρέπεται λοιπὸν οἱ εὐσεβεῖς νὰ λένε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μία σύνθετη φύση, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἀντίφασιν πού προκύπτει ἀπὸ τὸν χαρακτηρισμὸ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ κανένας ἀπὸ τοὺς ἔγκριτους τοῦ Θεοῦ Πατέρες δὲν φάνηκε νὰ ἔχει πεῖ ποτὲ αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον ὁμολογοῦν μία ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ σύνθετη καὶ δύο φύσεις, ὥστε καὶ νὰ θεωρεῖται ὡς πρὸς τὴ θεότητα τῆς ἴδιας μὲ τὸν Πατέρα οὐσίας καὶ φύσης, καὶ νὰ πιστεύεται ἓνας πάλι καὶ ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Πατέρα του καὶ ἡμᾶς, ἐπειδὴ εἶναι ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΘΕΤΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ

Ἄν τώρα ἀποδεικνύεται καὶ ὅτι κάθε ὑπόστασις εἶναι σύνθετη αὐτὴ ἢ ἴδια καὶ τὰ μέρη τῆς μεταξύ τους εἶναι ὁμόχρονα, καὶ δὲν ἀρνούμαστε νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὑπόστασις σύνθετη, θὰ μᾶς ποῦν οἱ ἀντίθετοι ὅτι δὲν μπορούμε ν' ἀποτινάξομε τὴν κατηγορία γι' αὐτὸ τὸ πράγμα, ἐπειδὴ πιαστήκαμε ἀπὸ τὰ ἴδια μας τὰ λόγια. Ἀπαντοῦμε ὅτι πραγματικὰ ἔτσι εἶναι, ἀν βέβαια ὑποθέταμε ὅτι ἔχει ὡς εἶδος πού τῆς κατηγορεῖται τὸ ὅτι εἶναι σύνθετη. Τώρα ὁμως, ἀφοῦ δὲν τὸ λέμε αὐτό, δὲν θὰ δεχθοῦμε τὴν

ἔξομεν μορφήν, σαφῶς γινώσκοντες μὴ δι' ἑαυτὴν σύνθετον εἶ-
 ναι πᾶσαν σύνθετον ὑπόστασιν, τὴν ὑπό τι τελοῦσαν εἶδος, ἀλλὰ
 διὰ τὴν φύσιν τὴν περιέχουσαν, ὅτ' ἂν σύνθετος ᾗ, καὶ τὸ κατη-
 γορούμενον εἶδος ὑφ' ὃ ἀνάγεσθαι πέφυκεν, ὡς τοῦ μερικοῦ,
 5 ἦτουν ἰδικοῦ, ὅλον ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ τὸ καθόλου, ἦτοι τὸ κοινὸν
 καὶ γενικόν, πληρέστατον, τοῦ δὲ ἰδίου τὸ σύνολον λόγου τῷ γε-
 νικῷ μεταδιδουῖντος οὐδέν, ὅπερ ἐπὶ Χριστοῦ οὐδεὶς οὐδαμῶς
 τῶν ἀνεκαθεν μέχρις ἡμῶν γενομένων τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας
 ὑφηγητῶν φρονῶν ἀνηγόρευται, ἐφ' οὗ οὔτε γένος οὔτε εἶδος ὡς
 10 Χριστοῦ κατηγορούμενον εὐρεῖν τις δυνήσεται. Οὐ γὰρ φύσεως
 λόγῳ πρὸς ἡμᾶς διὰ σαρκὸς ὁ θεαρχικὸς ἐπεδήμησε Λόγος,
 ἀλλὰ τρόπῳ οἰκονομίας ἀνελλιπῶς ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἐνώ-
 σας, τὴν ἡμετέραν ἀνεκαίνισε φύσιν. Ὡστε οὐδὲν τῆς πολλῆς
 αὐτῶν περινοίας, ἵνα τῆς μικρῷ πρόσθεν τῶν ἐζητασμένων
 15 ἀκολουθίας λαβώμεθα, ἀπώναντο, πάλιν εἰς τὸ ποσὸν ὅπερ πε-
 φεύγασι, περιτραπέντος αὐτοῖς τοῦ σοφοῦ, ὡς μὴ δυναμένοις
 οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐν τῷ ποιῷ διαφορὰν ἄνευ ποσοῦ εἶναι λέγειν.
 Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα πολλὰς εἶναι, ἢ τὸ μέτριον δύο, ὡς προεῖρη-
 ται, τὰς ποιότητας, ὧν τὴν διαφορὰν εἶναι ὑπολαμβάνουσι. Μό-
 20 νην γὰρ ποιότητα πρὸς ἄλλην παντελῶς ἀμιγῶς ἔχουσαν πρὸς
 ἑαυτὴν διαφέρειν, οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων εἴποι ποτέ.

Λοιπὸν οὖν, ἢ καὶ αὐτῆς παύσωνται τῆς ψιλῆς διαφορᾶς,
 ποσοῦ πάντως τινῶν διαφορόντων δηλωτικὴν αὐτὴν οὔσαν μα-
 θόντες, ἢ σὺν ἡμῖν τῆς ἀληθείας τὴν ὁμολογίαν καταδεξάσθω-
 25 σαν, τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς καὶ μόνον, πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀσύγχυ-
 τα μεμενηκέναι τὰ συνελθόντα, τὸν ἀριθμὸν εὐσεβῶς κατὰ τοὺς
 Πατέρας παραλαμβάνουσι. Ἐπείτοιγε εἰπάτωσαν ἡμῖν ἀγαπη-
 τικῶς ἐρέσθαι βουλομένοις, εἴπερ ἔνεστιν αὐτοῖς λόγος σοφίας
 οὐκ ἀγεννῆς, πῶς δύο μὲν τὰ συνδεδραμηκότα πρὸς ἔνωσιν λέ-
 30 γοντες, ταῦτα δὲ αὐτὰ μεμενηκέναι ἀσύγχυτα καὶ μετὰ τὴν ἔνω-
 σιν οὐκ ἀρνούμενοι, ὡς μηδ' ἑτέρου τοῦ κατὰ φύσιν δρου τε καὶ

ὅποιαδήποτε κατηγορία, ἐπειδὴ γνωρίζομε μὲ σαφήνεια, ὅτι δὲν εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της κάθε ὑπόστασις πού τελεῖ κάτω ἀπὸ κάποιο εἶδος, ἀλλὰ ἔξαιτίας τῆς φύσεως πού τὴν περιέχει, ὅταν εἶναι σύνθετη, καὶ τοῦ εἶδους πού τῆς ἀποδίδεται ὡς κατηγορούμενο καὶ στὸ ὁποῖο ἀνάγεται, ἐπειδὴ τὸ μερικό, δηλαδή τὸ εἰδικό, περιέχει μέσα του πληρέστατο ὅλο τὸ καθόλου, δηλαδή τὸ κοινὸ καὶ γενικό, ἐνῶ ἀπὸ τὸν δικὸ του λόγο δὲν μεταδίδει στὸ γενικὸ τίποτε ἀπολύτως, πράγμα πού γιὰ τὸν Χριστὸ κανένας ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοῦ λόγου τῆς εὐσέβειας πού εἶχαμε ἀνέκαθεν ὡς τὶς μέρες μας δὲν κατηγορήθηκε καθόλου ὅτι τὸ πιστεύει, στὸν ὁποῖο Χριστὸ δὲν θὰ μπορέσει κανένας νὰ βρεῖ ὡς κατηγορούμενό του οὔτε γένος οὔτε εἶδος. Γιατὶ δὲν ἐπιδήμησε σ' ἐμᾶς ὁ θεαρχικὸς Λόγος μὲ τὴ σάρκα σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεως, ἀλλὰ μὲ κάποιον τρόπο οἰκονομίας χωρὶς καμμιά ἔλλειψη ἔνωσε σὲ ὑπόστασις μὲ τὸν ἑαυτὸ του τὴ δική μας φύση ἀνακαινίζοντάς τιν. Ὡστε δὲν κέρδισαν τίποτε ἀπὸ τὴν πολλὴ τους διανοητικότητά, γιὰ νὰ συνεχίσομε τὴ σειρά τῆς ἐξέτασις πού κάναμε λίγο πιὸ μπροστὰ, καθὼς ξαναγύρισε ἡ σοφία τους στὴν ποσότητα πάλι πού τὴν εἶχαν ἀποφύγει, ἀφοῦ δὲν μποροῦν κι αὐτὴν ἀκόμα τὴ διαφορὰ στὸ ποῖο νὰ τὴν ἀναφέρουν χωρὶς τὸ ποσό. Γιατὶ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ εἶναι πολλὲς οἱ ποιότητες, ὅπως προλέχθηκε, ἢ τὸ λιγότερο δύο, στὶς ὁποῖες θεωροῦν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ. Γιατὶ μὰ μοναδικὴ ποιότητα, πού δὲν ἔχει καμμιά ὁμοιότητα πρὸς μίαν ἄλλη, κανένας φρόνιμος δὲν θὰ πεῖ ὅτι διαφέρει ποτὲ μὲ τὸν ἑαυτὸ της.

Μένει λοιπὸν ἡ ν' ἀφήσουν κι αὐτὴ τὴν ἀπλή διαφορὰ, ἀφοῦ ἔμαθαν ὅτι αὐτὴ δηλώνει ὅπωςδήποτε τὸ ποσὸ κάποιων διαφορετικῶν, ἢ ἅς καταδεχθοῦν νὰ ὁμολογήσουν μαζί μὲ μᾶς τὴν ἀλήθεια, πού χρησιμοποιοῦμε τὸν ἀριθμὸ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, γιὰ τὸν λόγο καὶ μόνο τῆς διαφορᾶς, γιὰ νὰ μάθουν ὅτι ὅσα ἐνώθηκαν παραμένουν ἀσύγχυτα. Ἀλλιῶς ἅς ποῦνε σ' ἐμᾶς πού θέλομε νὰ τοὺς ρωτήσομε μὲ ἀγάπη, ἂν ἔχουν μέσα τους κάποιο τίμιον λόγο σοφίας, πῶς, ἀφοῦ λένε ὅτι εἶναι δύο αὐτὰ πού ἐνώθηκαν καὶ δὲν ἀρνοῦνται ὅτι αὐτὰ τὰ ἴδια ἔχουν παραμείνει ἀσύγχυτα καὶ μετὰ τὴν ἔνωσις, ἀφοῦ κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν ἔχει βγεῖ ἀπὸ τὸ φυσικὸ

λόγου ἐκστάντος, κἄν εἰ πρὸς ἓν ἄμφω συντελοῦσι πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν, δύο τὰ καὶ κατ' αὐτοὺς σωζόμενα, ὡς φασιν, εἴπερ ἀληθεύουσιν, οὐχ ὁμολογοῦσι· καὶ τίς αὐτοῖς τῆς μειώσεως ὁ λόγος, καὶ δι' ἣντινα τὴν αἰτίαν, καὶ πῶς ἄμφω αἱ
 5 φύσεις μία γεγόνασιν; Ἡ, εἴπερ μειώσεως καθαρὰ διέμεινεν ἡ ἔνωσις, τίς ὁ τοῦ μὴ λέγεσθαι τὰ ἀμειώτως σωζόμενα λόγος, καὶ στέργομεν εὐπειθῶς τῆς μιᾶς τὴν στέρησιν, καὶ θαυμάζομεν αὐτῶν τῆς εὐπαιδείας τὸ εὐτονον, ὡς μόνων τῆς τῶν ἀρρήτων γνώσεως ἐκφανθέντων ἡμῖν χωρητικῶν; Ἀλλ' οὐ δυνήσονται
 10 πώποτε τὸν τοῦτο πείθοντα παραστήσαι λόγον.

ΕΠΙΛΥΣΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΣΕΥΗΡΟΥ ΑΠΟΡΙΑΣ
 ΚΑΤΑ ΤΗΣ, 'ΕΝ ΔΥΟ', ΦΩΝΗΣ

Κἄν εἰ τὰ μάλιστα ἐπ' ἐκεῖνο καταφεύγωσι τελευταῖον, τὸ σαθρὸν καὶ διάκενον Σευήρου εἶρημα, τὸ πάνυ παρ' αὐτοῦ
 15 ὡσπερ τι σοφὸν πανταχοῦ φερόμενον καὶ ἀδόμενον, φάσκοντες γελοῖον εἶναι, ἐκ δύο φύσεων δύο φύσεις ἐκ τῆς ἐνώσεως πάλιν ἀναδειχθῆναι λέγειν, ὡσπερ λήμματι παρ' ἡμῶν δοθέντι τὰ εἰκότα ἐπισυνάγοντες. Τίνος γὰρ ἤκουσαν τῶν τὰ θεῖα τῆς Ἐκκλησίας πεπαιδευμένων δόγματα, ὡς ἡ ἔνωσις ἐκ δύο φύσεων δύο
 20 ἀπετέλεσε φύσεις; Ἀλλ' οὐδαμῶς ἀκηκοέναι εἰπεῖν δυνήσονται ἀληθείας φροντίζοντες. Λέγομεν δὲ ἐκ δύο φύσεων τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι, μίαν δὲ τὴν ἐξ αὐτῶν ὑπόστασιν ἀποτετελέσθαι τοῦ Χριστοῦ σύνθετον, ἐκεῖνας αὐτὰς τὰς ἐξ ὧν συνετέθη φύσεις, ὡς ὅλον ἴδια μέρη ἀνελλιπῶς μετὰ τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων, καὶ
 25 ἀτρέπτως φυλάττουσάν τε καὶ διασώζουσαν, καὶ ἐν αὐταῖς φυλαττομένην καὶ σωζομένην ὡς ὅλον ἐν μέρεσιν. Ἐκ δύο οὖν φύσεων, οὐ δύο φύσεις, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν λέγομεν Χριστὸν σύνθετον, τούτων ὡς ἰδίων μερῶν περιεκτικὴν τῶν φύσεων, καὶ ταύτας ὡς ἴδια καὶ συμπληρωτικὰ μέρη περιέχουσιν, καὶ ἐν
 30 αὐταῖς ὡς ἐν μέρεσι καὶ οὔσαν καὶ γνωριζομένην. Ἔως γὰρ ἂν

του ὄριο καὶ λόγο, ἔστω κι ἂν συντελοῦν καὶ τὰ δύο στὴ σύνθεση ἑνὸς προσώπου τοῦ Υἱοῦ καὶ μιᾶς ὑπόστασης, δὲν ὁμολογοῦν, ἂν βέβαια λένε ἀλήθεια, καὶ ὅτι αὐτὰ ποῦ παραμένουν εἶναι δύο; Ἡ, ἂν ἡ ἔνωση ἔμεινε ἀνέπαφη ἀπὸ μείωση, ποιὸς εἶναι ὁ λόγος ποῦ δὲν ἀναφέρονται αὐτὰ ποῦ μένουν ἀμείωτα, καὶ θὰ ἀποδεχθοῦμε ὑπάκουα τῇ στέρηση τῆς μιᾶς φύσης, καὶ θὰ θαυμάσομε τῇ δύναμη τῆς εὐπαιδευσίας τους, ἐφόσον αὐτοὶ καὶ μόνο εἶναι ἱκανοὶ νὰ δεχθοῦν τὴ γνώση ὅσων ἄρρητων φανερώθηκαν σ' ἐμᾶς. Ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ διατυπώσουν τὸ λόγο ποῦ πείθει σ' αὐτό.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ 'ΣΕ ΔΥΟ'

Κι ἂν καταφεύγουν κατεξοχὴν σ' ἐκεῖνο τὸ τελευταῖο, τὸ σαθρὸ καὶ κενὸ εὔρημα τοῦ Σεβήρου, αὐτὸ ποῦ διαδίδει ὁ ἴδιος καὶ ἐπαναλαμβάνει παντοῦ σὰν κάτι τὸ σοφόν, λέγοντας ὅτι εἶναι γελοῖο νὰ πιστεύομε, ὅτι μὲ τὴν ἔνωση ἀπὸ δύο φύσεις ἀναδεικνύονται πάλι δύο φύσεις, συνθέτοντας αὐτὰ ποῦ πιστεύουν σὰν ἀπὸ συλλογισμόν δοσμένο ἀπὸ ἐμᾶς. Γιατὶ ἀπὸ ποιὸν γνώστη τῶν θείων δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας ἄκουσαν ὅτι ἡ ἔνωση τῶν φύσεων ἀποτελέσσει δύο φύσεις; Ἀλλὰ σὲ καμμιά περίπτωση δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ποῦν ὅτι ἄκουσαν, ἂν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀλήθεια. Ὁμολογοῦμε βέβαια ὅτι ἡ ἔνωση ἔγινε ἀπὸ δύο φύσεις, ἀλλ' ὅτι ἀποτελέστηκε καὶ εἶναι μία ἢ σύνθετη ὑπόσταση ἀπὸ αὐτὲς, κι αὐτὲς τὶς φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔγινε ἡ σύνθεσή της τὶς διαφυλάττει καὶ τὶς διασώζει δικὰ της μέρη ὡς ὅλον χωρὶς παράλειψη καὶ μεταβολή, καὶ σ' αὐτὲς διαφυλάσσεται καὶ διασώζεται ὡς ὅλο μέσα στὰ μέρη. Ἀπὸ δύο λοιπὸν φύσεις δὲν λέμε δύο φύσεις τὸν Χριστό, ἀλλὰ μία ὑπόσταση σύνθετη, ποῦ περιέχει ὡς ἴδια μέρη της αὐτὲς τὶς φύσεις, περιέχοντας αὐτὲς ὡς μέρη δικὰ της ποῦ τὴ συμπληρώνουν, καὶ μέσα σ' αὐτὲς σὰν μέσα σὲ μέρη καὶ ὑπάρχει καὶ ἀναγνωρίζεται. Ἐφόσον δηλαδὴ πιστεύομε, ὅτι ὅποια ἐνώθηκαν παραμένουν ἀσύγχυτα, καὶ πάντοτε μένουν ἀσύγχυτα, γιὰ νὰ μὴν εἶναι δύο

ἀσύγχυτα τὰ συνελθόντα μεμενηκέναι πιστεύηται, ἀεὶ δὲ μένει ἀσύγχυτα, τοῦ μὴ δύο εἶναι κατὰ τὸ πεφυκέναι εἶναι, ὅπερ ἐκάτερον κατ' οὐσίαν εἶναι πέφυκεν, ὥσπερ οὖν καὶ τοῦ ἓν εἶναι ταῦτα τῷ κατὰ τὴν ὑπόστασιν λόγῳ, ἕως ἂν ἡ ἔνωσις ἦ, ἀεὶ δὲ ἐστὶ
5 κατὰ τὴν εὐσεβῆ τῶν πιστῶν ὁμολογίαν, ἀδύνατον.

Διὸ ἓν καὶ δύο τὸ αὐτὸ λέγοντες, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ φαμεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς ἀμφοτέρα, κατ' ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο. Οἷον κατὰ μὲν τὸν τῆς φύσεως λόγον, τῶν ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις, τὸ δύο. Οὐ γὰρ ταῦτὸν κατὰ τὴν φύσιν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τὸν Θεὸν Λόγον γινώσκο-
10 μεν, κατὰ δὲ τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον τὸ ἓν· ταῦτὸν γὰρ τὸν Θεὸν Λόγον τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἐπιστάμεθα. Οὐτε οὖν τὰς φύσεις ἀφρόνως εἰς μίαν συναλείφομεν φύσιν, τῷ ἀνηρῆσθαι λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν φυσικὴν διαφορὰν, ἵνα μὴ τροπὴν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς εἰσαγάγωμεν, οὐτε εἰς δύο πάλιν
15 ἰδιοσυστάτους μανικῶς διαιροῦμεν, τῷ κατὰ τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον τιθέναι διαφορὰν, ἵνα μὴ τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀρνῶμεθα σωτηρίαν, ὥσπερ οἱ ἐκ διαμέτρου πρὸς ἀλλήλους μερισάμενοι τὴν ἀσέβειαν, Ἀπολινάριος ἅμα Εὐτυχεῖ καὶ Νεστόριος ποιήσαντες· οἱ μὲν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ οὐκ εἰδότες, ὁ δὲ
20 πρὸς ταύτη καὶ προσωπικὴν προσεπάγων, τῆς ἀληθείας ἐξέπεσαν. Ἄλλ' εἰδότες καὶ ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τὴν φυσικὴν ἰδιότητα ἀτρεπτον, καὶ τὴν σύγχυσιν ὁμοίως καὶ τὴν διαίρεσιν ἀποστρεφόμεθα, μήτε τὴν ἔνωσιν σύγχυσιν, ὡς ἀγνοοῦντες τὰ ἐνωθέντα, μήτε τὴν ἔνωσιν σύγχυσιν, ὡς ἀγνοοῦντες τὰ ἐνωθέν-
25 τα, μήτε διαίρεσιν τὴν διαφορὰν, ὡς καθ' αὐτὰ ὑφεστᾶναι μεμερισμένως εἰδότες τὰ διαφέροντα, ἐργαζόμενοι.

Τοῦτο μὲν οὖν, ὡς οἶμαι, καὶ ὁ μέγας Θεολόγος Γρηγόριος διδάσκων φαίνεται ἐν τῷ μεγάλῳ Ἀπολογητικῷ, «Ἐν ἐξ ἀμφοῖν λέγων, καὶ δι' ἐνὸς ἀμφοτέρα»· ὡσανεὶ ἔλεγεν, Ὡσπερ γὰρ
30 ἐν ἐξ ἀμφοῖν, τουτέστιν ἐκ δύο φύσεων τὸ ἓν, ὡς ὄλον ἐκ μερῶν

σύμφωνα με τὴ φύση τους εἶναι, πού τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι κατ' οὐσία, ὅπως καὶ τὸ νὰ εἶναι αὐτὰ ἓνα σύμφωνα με τὸ λόγο τῆς ὑπόστασης ὅσο διαρκεῖ ἡ ἔνωση, εἶναι ἀδύνατο ὅμως νὰ εἶναι παντοτινὴ σύμφωνα με τὴν εὐσεβῆ ὁμολογία τῶν πιστῶν.

Γι' αὐτό, ὅταν λέμε ὅτι ἓνα καὶ δύο εἶναι τὸ ἴδιο, δὲν λέμε καὶ τὰ δύο κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα, ἀλλὰ κατὰ διαφορετικὸ τρόπο γιὰ τὸ καθένα. Γιὰ παράδειγμα, τὸ δύο ἀναφέρεται στὸ φυσικὸ λόγο ἐκείνων πού ἀποτελέσαν τὴν ἔνωση. Γιατὶ δὲν θεωροῦμε τὸν Θεὸ Λόγο ἴδιον κατὰ τὴ φύση με τὴ δική του σάρκα. Τὸ ἓνα τὸ λέμε ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς ὑπόστασης· γιατί ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση ἀναγνωρίζομε τὸν Θεὸ Λόγο ἴδιον με τὴ δική του τὴ σάρκα. Οὔτε μὲ ἀπερισκεψία λοιπὸν κάνομε συναλλοιφή (συνένωση) σὲ μία τις φύσεις, με τὸ νὰ λέμε ὅτι στὸν Χριστὸ ἔχει ἀναιρεθεῖ ἡ φυσικὴ διαφορά, γιὰ νὰ μὴν εἰσαγάγομε μεταβολὴ τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας, οὔτε πάλι τις διαιροῦμε ἀνόητα σὲ δύο με δική τους σύσταση, με τὸ νὰ θέτομε διαφορά κατὰ τὸ λόγο τῆς ὑπόστασης, γιὰ νὰ μὴν ἀρνούμαστε τὴν ἴδια μας σωτηρία, ὅπως ἔκαναν ὁ Ἀπολινάριος μαζί με τὸν Εὐτυχεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ὁ Νεστόριος ἀπὸ τὴν ἄλλη μοιράζοντας μεταξύ τους μιὰ διαμετρικὰ ἀντίθετη ἀσέβεια. Οἱ πρῶτοι δὲν ἀναγνωρίζουν στὸν Χριστὸ φυσικὴ διαφορά, ἐνῶ ὁ ἄλλος πρόσθεσε κοντὰ σ' αὐτὴν καὶ διαφορά προσώπων, καὶ ξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ἐμεῖς ὅμως, γνωρίζοντας ὅτι ἡ φυσικὴ ιδιότητα εἶναι ἀμετάβλητη καὶ στὴν ὑποστατικὴ ἔνωση, ἀποκρούομε ὅμοια καὶ τὴ σύγχυση καὶ τὴ διαίρεση, καὶ δὲν ἀπεργαζόμαστε οὔτε τὴν ἔνωση σύγχυση, σὰ ν' ἀγνοοῦμε αὐτὰ πού ἐνώθηκαν, οὔτε τὴ διαφορά διαίρεση, ἐπειδὴ γνωρίζομε ὅτι αὐτὰ πού διαφέρουν ἔχουν χωριστὴ ὑπόσταση.

Αὐτὸ φαίνεται νὰ μᾶς διδάσκει καὶ ὁ Μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὸν μεγάλο του ἀπολογητικὸ, λέγοντας· «Ἐνα ἀπὸ τὰ δύο καὶ με τὸ ἓνα τὰ δύο»¹· σὰ νὰ λέγει· Ὅπως δηλαδή ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδή ἀπὸ τις δύο φύσεις τὸ ἓνα, ὡς ὅλο ἀπὸ μέρη κατὰ τὸ

1. Λόγος 30 (4ος Θεολογικὸς Λόγος).

κατὰ τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον, οὕτω καὶ διὰ τοῦ καθ' ὑπόστα-
 σιν ἑνός, ὡς ὄλου, ἀμφοτέρα τῶ κατὰ φύσιν λόγῳ τὰ μέρη, του-
 τέστι τὰ δύο. Ὅπερ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ Υἱοῦ Λόγῳ τρανώτερον
 διεξιὼν, φησὶν· «Εἰ γὰρ καὶ τὸ συναμφοτέρον ἔν, ἀλλ' οὐ τῆ φύ-
 5 σει, τῆ δὲ συνόδῳ». Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν
 τοῖς πρὸς Σούκενσον γράμμασι δείκνυται φρονῶν, ἐν οἷς ἐπὶ τοῦ
 κατὰ τὸν ἄνθρωπον παραδείγματός φησιν· «Ὡστε τὰ δύο μηκέ-
 τι μὲν εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον», μονο-
 νουχὶ ἐν τούτοις διαρρήδην βοῶν, ὅτι τὰ ἐξ ὧν ἡ σύνθεσις ἐπὶ τε
 10 τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου, τοῦ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἐπὶ τε τοῦ
 κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, τοῦ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, τὸ
 εἶναι μὲν δύο κατὰ τὸν οὐσιώδη λόγον οὐκ ἀνήρηται, ἐπεὶ, οὐδὲ
 ἕτεροοῦσια ἔτι μένει. Τὸ δὲ καθ' αὐτὰ ἐν μονάδι καὶ μονάδι ἰδιο-
 συστάτως εἶναι δύο, παντελῶς ὁ τῆς εὐσεβείας οὐ παραδέχεται
 15 λόγος, ἵνα μὴ τὸν ἕνα ἄνθρωπον, ἥτοι ζῶον, εἰς ἀνθρώπους ἢ
 ζῶα δύο μερίζωμεν, καὶ τὸν ἕνα Χριστὸν εἰς δύο Χριστοὺς ἢ δύο
 Υἱούς. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο πανταχοῦ καὶ νοεῖν καὶ φρονεῖν καὶ διδά-
 σκειν καλῶς ἔγνω ὁ μακάριος Κύριλλος, οὐκ ἂν τὴν τῶν φύσε-
 ων διαφορὰν μὴ ἀνηρῆσθαι διὰ τὴν ἔνωσιν ἔφασκεν, οὐκ ἂν
 20 ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἕτερον καὶ ἕτερον, καὶ τοῦτο κάκεινο, καὶ
 ἀμφω τὸν ἕνα Χριστόν, καὶ ἀσυγχύτους μεμενηκένοι τὰς φύσεις
 ἐδίδασκεν. Οὐκ ἂν μὴ μεταπεφοιτηκένοι εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύ-
 σιν τὸν Λόγον, ἢ τὴν σάρκα εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ Λόγου φύσιν μὴ με-
 ταβληθῆναι ἐδόξαζεν. Οὐκ ἂν τὰς εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς
 25 περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς τοὺς θεηγόρους ἄνδρας ἐγίνωσκε, τὰς
 μὲν κοινοποιοῦντας, ὡς ἐφ' ἑνός προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας,
 ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. Οὐκ ἂν τὸ ὄλον, τουτέστι τὸν Χριστόν, μίαν
 εἶναι φύσιν λέγειν παρητεῖτο, εἴπερ εὐσεβὲς τοῦτο ἠπίστατο. Οὐκ
 ἂν ὠρίζετο μηδὲν ἄλλο τὴν ἀνθρωπίαν εἶναι φύσιν, πλὴν σαρκὸς
 30 νοερῶς ἐψυχωμένης, διὰ τούτου τελείαν εἶναι διαβεβαιούμενος
 ἐν Χριστῷ καὶ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐκ ἂν διὰ τοῦ

λόγο τῆς ὑπόστασης, ἔτσι καὶ μὲ τὸ κατὰ τὴν ὑπόσταση ἓνα, ὡς ὄλο, καὶ τὰ δύο μέρη μὲ τὸ φυσικὸ λόγο, δηλαδὴ τὰ δύο. Αὐτὸ ἀναπτύσσοντάς το σαφέστερα στὸν δεύτερο λόγο του Περὶ τοῦ Υἱοῦ, λέγει· « Ἄν δηλαδὴ καὶ τὰ δύο εἶναι ἓνα, ὅμως δὲν εἶναι ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ ὅτι συνῆλθαν. Τὸ ἴδιο φαίνεται νὰ φρονεῖ καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸ Σούκενσο², ὅπου γιὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου λέγει· « Ὡστε τὰ δύο δὲν εἶναι πιά δύο, ἀλλὰ μὲ τὰ δύο ἀποτελεῖται τὸ ἓνα ζωντανὸ ὄν». Εἶναι σὰ νὰ φωνάζει κατηγορηματικὰ μ' αὐτὰ ὅτι, Αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ σύνθεση καὶ στὸν σύμφωνα μὲ ἑμᾶς ἄνθρωπο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ στὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, πού συνίσταται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, δὲν ἀναιρεῖται τὸ ὅτι εἶναι δύο κατὰ τὸν λόγο τῆς οὐσίας, ἐπειδὴ οὔτε ἑτερούσια πιά μένουν· τὸ νὰ εἶναι ὅμως καθ' ἑαυτὰ δύο μὲ δική τους σύσταση σὲ μία καὶ ἄλλη μονάδα, δὲν τὸ παραδέχεται καθόλου ἢ εὐσεβῆς διδασκαλία, γιὰ νὰ μὴ χωρίσωμε τὸν ἓνα ἄνθρωπο ἢ τὸ ἓνα ζῶον σὲ δύο ἀνθρώπους καὶ δύο ζῶα, καὶ τὸν ἓνα Χριστὸν σὲ δύο Χριστοὺς ἢ δύο Υἱοὺς. Γιατί, ἂν αὐτὸ σὲ κάθε περίπτωσιν δὲν τὸ εἶχε ἐννοήσει καὶ πιστέψει καὶ διδάξει ὀρθὰ ὁ μακάριος Κύριλλος, δὲν θὰ ἔλεγε ὅτι δὲν ἔχει ἀναιρεθεῖ ἕξαιτίας τῆς ἑνώσεως ἢ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ δὲν θὰ δίδασκε ὅτι ὁ ἓνας Χριστὸς εἶναι ἄλλο καὶ ἄλλο καὶ τέτοιο καὶ διάφορο καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο καὶ δύο τὸν ἓνα Χριστόν, καὶ ὅτι οἱ φύσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες. Δὲν θὰ πίστευε ὅτι δὲν ἔχει μεταπηδήσει ὁ Λόγος εἰς τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς ἢ ὅτι δὲν ἔχει μεταβληθεῖ ἢ σὰρκα εἰς τὴν φύσιν τοῦ Λόγου. Δὲν θὰ γνώριζε ὅτι τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ στόματα οἱ θεϊκοὶ ἄνδρες, ἄλλοι ἐννοποιοῦν, γιὰτὶ ἀναφέρονται σ' ἓνα πρόσωπον (ὑπόστασιν), καὶ ἄλλοι διαιροῦν, γιὰτὶ μιλοῦν γιὰ δύο φύσεις. Δὲν θὰ ἀρνοῦνταν νὰ πεῖ ὅτι τὸ ὄλο, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς, εἶναι μία φύσιν, ἂν αὐτὸ τὸ ἀναγνώριζε ὡς εὐσεβὲς. Δὲν θὰ διατύπωνε τὸν ὀρισμὸν, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ἢ ἀνθρώπινη φύσιν, παρὰ σὰρκα ἑμψυχή, μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς διαβεβαιώνει ὅτι εἶναι τέλεια στὸν Χριστὸν ἢ ἀνθρώπινη φύσιν. Δὲν

2. Ἐπιστολὴ 2 πρὸς Σούκενσον.

ἐπάγειν τὸ «Σεσαρκωμένην», τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τὴν δῆλωσιν εἰσκομίζεσθαι ἔφασκεν. Οὐκ ἂν ὀρθῆς δόξης εἶναι σημαντικόν, τὸ λέγειν δύο φύσεις ἠνωμένας ἀδιαιρέτως, ὅτ' ἂν μὴ κατὰ τὸν Νεστορίῳ δοκοῦντα τρόπον κακούργως προφέρηται ἢ φωνή, 5 διωρίζετο. Οὐκ ἂν τοιαῦτα, ἀλλὰ μυρία λέγων, ὡς τοῖς φιλοπόνοις δῆλον ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἐφαίνετο.

Πόθεν οὖν, κακ τίνων τῶν διδασκάλων, τὰς ἐπὶ Χριστοῦ, ἐξ ὧν καὶ ἔστι, σωζομένας μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ κατ' αὐτούς, ὡς φασι, δύο φύσεις, μὴ δεῖν εὐσεβῶς ὁμολογεῖσθαι παρὰ τῶν πι- 10 στῶν παραστήσουσιν; Οὐδεὶς γὰρ οὐδαμῶς τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων τοῦτο θεσπίσας εὐρίσκεται, τὸναντίον μὲν οὖν πάντες καὶ εἶπον καὶ λέγειν τοὺς πιστοὺς διὰ τῶν ἰδίων ἐδίδαξαν φωνῶν, εἰ μὴ ἄρα συνήθως ἐκ καρδίας πλασάμενοι τὰ δοκοῦντα, ὡς ἐνὸς τῶν Πατέρων ἀπάτης ἕνεκεν τῶν ἀκεραιότερων, τὸ 15 πλάσμα προβάλλοιτο. Ἄλλ' οὗτοι, ὡς ἔοικεν, αἰσχύνην ἠγούμενοι τὸ πείθεσθαι, καὶ τὴν εἰς πλανήσαντας αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς ἀνθρώπους προσπάθειαν τῆς θείας ἀγάπης προκρίνοντες, καὶ τοῦ εὐσεβεῖν τὸ φιλόνεικον προτιμῶντες, καὶ τοῦ τιμᾶσθαι ὡς ἱερεῖς παρὰ τῶν ἀνθρώπων, οἷς τὴν ἀπάτην διὰ τοῦ καθ' ἡμῶν ψεύδε- 20 σθαι τὰ μὴ ὄντα προσάγουσι, καὶ τοῦ κακὸν κακοῦ ἀντιλαβεῖν, τῆς ἀπάτης λέγω μισθὸν τὰ φθειρόμενα, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ ὁμοιοῖα τῆς πίστεως ἀποδοχὴν τε καὶ τιμὴν κατωτέραν ποιούμενοι, τοῦ πολεμεῖν τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀφιστᾶν αὐτῆς ἐπιχειρεῖν, οὐ παύονται ὄσους ἂν δύνανται. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ 25 ἐλάχιστος, τέκνα ὄντας γνήσια τῆς ἀγίας ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἧ φωτισθέντες διὰ τῆς τοῦ θείου λουτροῦ ἀναγεννήσεως, υἱοθετηθῆναι Θεῷ ἐν Πνεύματι ἠξιώθητε, στέλλεσθαι ἀπὸ τῶν τοιούτων, μνημονεύοντας τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Παύλου γράφοντος Ρωμαίοις τὸν τρόπον τοῦτον· «Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελ- 30 φοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν δι-

θα ἔλεγε μὲ τὴν προσθήκη τοῦ «σεσαρκωμένη» ὅτι ἤθελε νὰ δηλώσει τὴν ἀνθρώπινη οὐσία. Δὲν θα ὄριζε ὅτι φανερώνει ὀρθὴ πίστη τὸ νὰ λέμε δύο φύσεις ἐνωμένες ἀδιαίρετα, ὅταν βέβαια ἡ διατύπωση αὐτὴ δὲν γίνεται μὲ κακουργία σύμφωνα μὲ τὸν ἀρεστὸ στὸν Νεστόριο τρόπο. Ὁχι αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ μύρια θα λέγονταν ἀλλὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, ὅπως εἶναι φανερὸ σ' ἐκείνους πὺ ἀγαποῦν τὸν κόπο.

Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν κι ἀπὸ ποιους δασκάλους θα μᾶς ἀποδείξουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὁμολογεῖται μ' εὐσέβεια ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ὅτι στὸν Χριστὸ σώζονται, σύμφωνα καὶ μ' αὐτούς, ὅπως λένε, δύο φύσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες καὶ ἀποτελεῖται; Γιατὶ κανένας ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους δασκάλους δὲν βρίσκεται νὰ θεσπίζει κάπου τὴν διδασκαλία αὐτὴ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο ὅλοι καὶ εἶπαν καὶ τοὺς πιστοὺς δίδαξαν νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνουν μὲ τὸ δικό τους στόμα. Ἄν βέβαια δὲν ἔχουν πλάσει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους ὡς συνήθως τίς ἀπόψεις τους καὶ προβάλλουν τὴν πλαστογραφία τους ὅτι εἶναι τάχα κείμενο κάποιου ἀπὸ τοὺς Πατέρες γιὰ νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς ἀφελέστερους. Ἀλλὰ αὐτοί, ὅπως φαίνονται, θεωρώντας ντροπὴ τὸ νὰ πειθοῦν καὶ προκρίνοντας ἀπὸ τῆς θεῖας ἀγάπης τὴν προσκόλλησι στὸς ἀνθρώπους, πὺ τοὺς παραπλάνησαν ἐξαρχῆς, καὶ προτιμώντας τὴ διάθεσι γιὰ φιλονεικία ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστη, καὶ τὸ νὰ τοὺς τιμοῦν ὡς ἱερεῖς οἱ ἀνθρώποι πὺ ὡδηγοῦνται ἀπὸ αὐτοὺς στὴν πλάνη μὲ ψεύτικες κατηγορίες ἐναντίον μας καὶ θεωρώντας τὴν ἀποδοχὴ τους καὶ τὴν τιμὴ τους ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ὁμοφροσύνη στὴν πίστη κατώτερη ἀπὸ τὸ νὰ λάβουν κακὸ γιὰ τὸ κακό, τὰ φθειρόμενα δηλαδὴ ὡς μισθὸ τῆς ἀπάτης, δὲν σταματοῦν νὰ πολεμοῦν τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ προσπαθοῦν ν' ἀπομακρύνουν ἀπὸ αὐτὴν ὅσους μποροῦν. Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ ὁ ἐλάχιστος ἐγώ, ἐσᾶς τὰ γνήσια τέκνα τῆς ἀγίας ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, μέσα στὴν ὁποία φωτισμένοι ἀπὸ τὴν ἀναγέννησι τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀξιωθήκατε νὰ υἱοθετηθεῖτε πνευματικὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ, νὰ φυλάγεστε ἀπὸ αὐτούς, μνημονεύοντας τὸν ἀπόστολο Παῦλο πὺ γράφει τοὺς Ῥωμαίους τὰ ἐξῆς: «Σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ προσέχετε ὅσους δημιουργοῦν διχόνοιες καὶ σύγχυσι καὶ διδά-

δαχήν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων». Καὶ πάλιν περὶ τούτων αὐτῶν, 5 ταραχὰς τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ κινεῖν εἰθισμένων Κορινθίοις ἐπιστέλλοντος τάδε· «Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς Ἀποστόλους Χριστοῦ. Καὶ οὐ θαῦμα· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. Οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται 10 ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν». Τούτων δὲ αὐτῶν τὸ τῆς γνώμης δολερὸν καὶ τοῦ τρόπου τὸ ὑπόκλοπον ἐν Εὐαγγελίοις γὰρ ὁ Κύριος αἰνιττόμενος προανεφώνησε, τοὺς πιστοὺς οἷον ἀσφαλιζόμενος, λέγων· «Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύ- 15 μασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς». Περὶ τούτων δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἅγιος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ καθολικῇ, νηφαλαιότερους τοὺς εὐσεβεῖς ἐργαζόμενος, φησὶν· «Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύητε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ 20 τοῦ Θεοῦ εἰσιν· ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφητῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστί. Καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ οὐχ ὁμολογεῖ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι, τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστί· καὶ τοῦτό ἐστί τὸ τοῦ Ἀν- 25 τιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται· καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν».

Τούτων δεῖ μνημονεύοντας τῶν λόγων, αἰτούμενος ὑμᾶς, εὐλογημένοι, τῆς εὐσεβείας, ἧς οὐδὲν ἀνθρώποις πρὸς τὸ φιλιωθῆναι Θεῷ οἰκειότερον, διὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ἔχεσθαι βούλομαι πάντας πάσῃ δυνάμει ἀποστρεφόμενους, τοὺς μὴ

σκουν πράγματα αντίθετα μὲ ὅσα μάθαμε, καὶ ν' ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ αὐτοῦς. Γιατί αὐτοὶ δὲν ὑπηρετοῦν τὸν Κύριό μας τὸν Χριστό, ἀλλὰ τὰ ὑλικά συμφέροντά τους, ἔξαπατώντας μὲ ἠθικολογίες καὶ ψευτοευλάβειες τοὺς ἀφελεῖς»³. Γιὰ τοὺς ἴδιους καὶ πάλι, συνηθισμένους νὰ δημιουργοῦν ταραχές στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, γράφοντας στοὺς Κορινθίους λέγει· «Αὐτοὶ εἶναι ψευδοαπόστολοι, ἔργατες τοῦ δόλου, πού μεταμφιέζονται σὲ ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μὴ σᾶς φαίνεται παράδοξο· γιατί ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται σὲ ἄγγελο τοῦ φωτός. Δὲν εἶναι λοιπὸν σπουδαῖο ἂν καὶ οἱ ὑπηρέτες του μετασχηματίζονται σὲ ὑπηρέτες τῆς δικαιοσύνης· τὸ τέλος τους βέβαια θὰ εἶναι ἀνάλογο μὲ τὰ ἔργα τους»⁴. Αὐτῶν τῶν ἰδίων τῆ δολιότητα τῆς γνώμης καὶ τὸν κλεψιμαῖο τρόπο ὑπαινισσόμενος ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια, προειδοποίησε ἔξασφαλίζοντας κατὰ κάποιο τρόπο τοὺς πιστοὺς καὶ λέγοντας· «Νὰ φυλάγεστε ἀπὸ τοὺς ψευδοπροφῆτες, πού ἔρχονται σ' ἐσᾶς μὲ ἐνδυμασία προβάτων, ἐνῶ ἀπὸ μέσα εἶναι λύκοι ἄρπακτικοί. Θὰ τοὺς καταλάβετε ἀπὸ τὰ ἔργα τους»⁵. Γι' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους καὶ ὁ ἅγιος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τὴν πρώτη του καθολικὴ ἐπιστολή, θέλοντας νὰ κάνει πιὸ προσεκτικὸς τοὺς εὐσεβεῖς, λέγει· «Ἀγαπητοί, μὴν πιστεύετε ὅποιοδήποτε πνεῦμα, ἀλλὰ νὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα ἂν προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό· γιατί ἔχουν ξεφυτρώσει στὸν κόσμο πολλοὶ ψευδοπροφῆτες. Μ' αὐτὸ θ' ἀναγνωρίσετε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Κάθε πνεῦμα πού ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς πού ἦρθε μὲ σὰρκα, αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ κάθε πνεῦμα πού δὲν ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἦρθε μὲ σὰρκα, δὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶναι τοῦ Ἀντιχρίστου, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχετε ἀκούσει ὅτι ἔρχεται· καὶ νὰ, βρῖσκεται μέσα στὸν κόσμο»⁶.

Ζητώντας νὰ θυμᾶστε πάντοτε τοὺς λόγους αὐτοῦς, εὐλογημένοι, θέλω μὲ κάθε προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια νὰ φυλάγετε τὴν εὐσέβειά σας, ἀπὸ τὴν ὁποία τίποτε δὲν ὑπάρχει προσφορώτερο γιὰ νὰ συμφιλιωθοῦν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν Θεό, καὶ ν' ἀποστρέψετε μὲ

3. Ρωμ. 16, 17· 18.

4. Β' Κορ. 11, 13-15

5. Ματθ. 7, 15· 10.

6. Α' Ἰω. 3, 2.

δεχομένους τὰ εὐσεβῆ τῆς Ἐκκλησίας καὶ σωτήρια δόγματα, καὶ μάλιστα μαθόντας τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου διδασκαλίας εἶναι, τὸ μὴ ἐν σαρκὶ ὁμολογεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ὁ μέγας εὐαγγελιστῆς διαρρήδην βοᾷ Ἰωάννης, ὅπερ οἱ νῦν τῆ
 5 τοῦ Θεοῦ πολεμοῦντες Ἐκκλησία προφανῶς καταγγέλλουσι, τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς ἀπαρνούμενοι, τῷ μὴ ὁμολογεῖν ἐν Χριστῷ σώζεσθαι τε καὶ εἶναι αὐτὴν ἀνέχεσθαι, καὶ οὔτε φρίττουσι, τὸ ἐλεεινότερον ἢ θρασύτερον, εἰπεῖν οἰκειότερον, τῆς Θεῷ ἀντικειμένης δόξης κήρυκας ἑαυτοὺς προβαλλόμενοι. Ἄλλ' οὗτοι
 10 μὲν οὕτω διακεῖσθαι ἐπισφαλῶς κατὰ τὴν πίστιν προελόμενοι, ἄξιον τῆς αὐτῶν δρέπονται ἀνοίας καρπὸν, τὸ παρὰ πᾶσιν εὐφώρατον κεκτηῖσθαι τῆς δυσσεβείας ἔλεγχον.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΟΡΘΩΣ
 ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
 ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΦΩΝΩΝ

Ἡμεῖς δὲ σὺν Θεῷ φᾶναι, οἱ τὴν θεῖαν καὶ καθαρὰν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας πῶαν νεμόμενοι, ἀκαθαίρετον ἔχοντες τῆς εὐσεβείας τὸ κλέος, πάσας εὐσεβῶς τὰς εὐσεβεῖς ἐπὶ Χριστοῦ τῶν Πατέρων φωνὰς ὁμολογεῖν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀν-
 20 θρώπων παρρησιαζόμεθα, μετ' εὐσεβοῦς ἐκάστην ἐννοίας καὶ λογισμοῦ τοῦ πρέποντος ἐκλαμβάνοντες, καθῶς ἄνωθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς διὰ τῶν γενομένων λειτουργῶν τῆς χάριτος τὸν σωτήριον τῆς πίστεως κατηχήθημεν λόγον. Ὁμολογοῦμεν τοίνυν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐκ δύο μὲν φύσεων, ὡς ἐκ θεότητος
 25 καὶ ἀνθρωπότητος συγκείμενον, ἐν δύο δὲ φύσεσιν, ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὄντα γινώσκοντες. Ὡσπερ γὰρ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες, τὸ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος αὐτὸν εἶναι δοξάζομεν, οὕτω καὶ ἐν δύο φύσεσι λέγοντες, τὸ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι εἰκότως αὐτὸν ὑπάρχειν σημαίνομεν, ὡς μηδεμιᾶς

ὄλη σας τῆ δύναμη ὅλους ἐκείνους πού δὲν δέχονται τὴν εὐσεβῆ καὶ σωτήρια διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα ἔχοντας μάθει ὅτι ἀνήκει στὴ διδασκαλία τοῦ Ἀντιχρίστου «τὸ νὰ μὴν ὁμολογοῦμε ὡς ἔνσαρκο ἄνθρωπο τὸν Κύριο καὶ Θεὸ μας Ἰησοῦ Χριστό, ὅπως διακηρῦσσει κατηγορηματικά ὁ μέγας εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, πράγμα πού τὸ καταγγέλλουν φανερὰ οἱ πολέμοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἀπαρνοῦνται τὴ φύση τῆς σάρκας μὲ τὸ νὰ μὴν ὁμολογοῦν καὶ νὰ μὴν ἀνέχονται τὸ ὅτι αὐτὴ διατηρεῖται καὶ ὑπάρχει στὸν Χριστό, καὶ οὔτε φρίττουν γιὰ τὸ πιὸ θλιβερό ἢ, γιὰ νὰ πῶ τὴν καταλληλότερη λέξη, τὸ πιὸ θρασύ, νὰ προβάλλουν δηλαδή τοὺς ἑαυτοὺς τους ὡς κήρυκες τῆς ἀντίθετης πρὸς τὸν Θεὸ δοξασίας. Ἀλλὰ αὐτοί, προτιμώντας αὐτὴ τὴν ἐπισφαλῆ θέση στὴν πίστη, συλλέγουν ἀντάξιο τῆς ἀνοησίας τους καρπό, τὸ νὰ δέχονται ἀπὸ ὅλους ὀλοφάνερο ἔλεγχο τῆς κακοδοξίας τους.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΔΕΧΕΤΑΙ
Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΟΡΘΕΣ ΤΙΣ
ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ ΠΟΥ ΟΜΟΛΟΓΕΙ

Ἐμεῖς, καὶ ὁ Θεὸς μάρτυράς μας, πού βόσκομε τὸ θεϊκὸ χορτάρι τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἔχοντας ἀκαθαίρετη τὴ δόξα εὐσέβειας, ὁμολογοῦμε μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους μὲ παρρησία καὶ εὐσέβεια ὅλες τὶς εὐσεβεῖς διατυπώσεις τῶν Πατέ-ρων γιὰ τὸν Χριστό καὶ τὶς ἀποδεχόμεστε κάθε μία μὲ ὀρθὴ ἔννοια καὶ μὲ τὸν πρέποντα λογισμό, καθὼς ἔχομε ἀπὸ παλαιὰ καὶ ἐξαρχῆς κατηχηθεῖ, μέσω τῶν δασκάλων τῆς χάριτος πού πέρασαν, στὸ σωτήριο λόγο τῆς πίστεως. Ὁμολογοῦμε λοιπὸν ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, καὶ ἀναγνωρίζομε ὅτι εἶναι ἑστὸς δύο φύσεις, τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅπως δηλαδή ὅταν λέμε ἑστὸς δύο φύσεις, πιστεύομε ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔτσι καὶ ὅταν λέμε ἑστὸς δύο φύσεις, δηλώνομε ὅπως εἶναι εὐλόγο ὅτι ὑπάρχει στὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, γιὰτι

κεχωρισμένον μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε φύσεων, ἀλλ' ἐν αὐταῖς, ἐξ ὧν καὶ ἔστιν αἰεὶ, καὶ ὄντα καὶ γνωριζόμενον. Δύο δὲ φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένας ἀδιαιρέτως πάλιν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν, ὡς Θεὸν ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον, αὐτοῖς ἐπαληθεύοντα τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα πιστεύοντες. Ὡς γὰρ Υἱὸν Θεοῦ καὶ Θεὸν φύσει αὐτὸν καὶ ἀληθεία, καὶ ὄντα καὶ λεγόμενον πιστεύομεν, διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τῆς οὐσίας ταυτότητα, οὕτω καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπον γενόμενον εἶναι τε καὶ λέγεσθαι αὐτὸν φύσει καὶ ἀληθεία
 10 φαμέν, διὰ τὴν πρὸς τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν φυσικὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν. Εἰ γὰρ μὴ δύο φύσεις αὐτόν, ὡς Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον ὁμολογήσομεν, ἐκ ψιλῶν ὀνομάτων καὶ οὐχὶ πραγμάτων συντεθεῖσθαι αὐτὸν λέγοντες ἐλεγχθησόμεθα, καὶ οὐκ ὄντα κατ' ἀλήθειαν, ὅπερ εἶναι διὰ τῶν ὀνομάτων σημαίνεται. Ὡς καὶ
 15 μηδὲν εἶναι λοιπὸν δύνασθαι, κατ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰπεῖν ὑποτίθεσθαι τὸν βλασφημεῖν προαιρούμενον, τὸ ἡμῖν προσκυνούμενόν τε καὶ λατρευόμενον, ὅπερ πᾶσης ἀσεβείας ὑπερβολὴν ὑπερβέβηκε.

Διόπερ, μὴ ὑποταχθῆναι βλασφημίας ἐγκλήμασι φυλαττόμενοι, οὐ παύομεθα ὁμολογοῦντες τὸν Χριστὸν ἐκ δύο φύσεων, ὡς ἐκ θεότητος, καθὼς εἴρηται, καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν δύο φύσεσιν, ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, καὶ δύο φύσεις, ὡς Θεὸν τε ὁμοῦ τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον πιστεύοντες, ὅτι μὴ ἐκ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῦτα· οὐδὲ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν
 25 τούτοις, ὡς ἐκ μερῶν ὄλον, καὶ ὄλον ἐν μέρεσι, καὶ διὰ τῶν μερῶν ὄλον ὄντα γινώσκοντες. Εἰ γὰρ αὐτὸς τοῖς οὖσι τὸ εἶναι δοῦς καὶ τὴν πρὸς διαμονὴν ἐχαρίσατο δύναμιν, πρὸς τὸ μὴ φέρεσθαι ἀλλήλοις τὰ εἶδη καὶ μεταβάλλειν εἰς ἀλληλα, ἀλλὰ μένειν ἕκαστα καθ' ὃν παρ' αὐτοῦ γεγένηται λόγον, ὥστε δύνασθαι ἐκ τῆς
 30 κατὰ τὴν φυσικὴν ἐκάστων ιδιότητα παγιότητος τὸν πάνσοφον

δὲν εἶναι χωρισμένος μετὰ τὴν ἔνωση ἀπὸ καμμιά ἀπὸ τὶς φύσεις πού τὴν συνιστοῦν, ἀλλὰ εἶναι μέσα σ' αὐτές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες καὶ ὑπάρχει πάντοτε καὶ ἔχει τὴν οὐσία καὶ γίνεται γνωστός. Καὶ πάλι τὸν ὁμολογοῦμε ὅτι ἔχει δύο φύσεις ἐνωμένες ἀδιαίρετα καθ' ὑπόστασι, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὰ ὁ ἴδιος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, πιστεύοντας ὅτι ἐπαληθεύουν τὰ ὀνόματα στὰ ἴδια τὰ πράγματα. Τὸν πιστεύουμε δηλαδή κατὰ τὴ φύση καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀλήθεια ὅτι λέγεται καὶ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, χάρις στὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας του πρὸς τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Ἔτσι λέμε ὅτι εἶναι καὶ λέγεται καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπος κατὰ τὴ φύση καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀλήθεια, ἕξαιτίας τῆς φυσικῆς κατὰ τὴ σάρκα συγγενείας του πρὸς τὴ μητέρα του. Ἄν δηλαδή δὲν τὸν ὁμολογήσομε μὲ δύο φύσεις, μαζί ὡς Θεὸ καὶ ὡς ἄνθρωπο, θὰ ἐλεγχθοῦμε ὅτι λέμε πῶς ἔχει συντεθεῖ ἀπὸ ὀνόματα ἀπλᾶ, καὶ ὄχι ἀπὸ πράγματα, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὰ αὐτὸ πού σημαίνουν τὰ ὀνόματα ὅτι εἶναι, ὥστε τελικᾶ, σύμφωνα μ' αὐτούς, νὰ μπορεῖ ἀκόμα καὶ νὰ πεῖ, ὑποτίθεται, ὅποιος προτίμησε νὰ βλασφημεῖ αὐτὸ πού ἡμεῖς προσκυνοῦμε καὶ λατρεύομε, ὅτι δὲν εἶναι τίποτε, πράγμα πού ὑπερβαίνει τὴν ὑπερβολὴ κάθε ἀσέβειας.

Γι' αὐτό, προφυλαγόμενοι νὰ μὴν πέσομε στὴν κατηγορία ὅτι βλασφημοῦμε, δὲν παύομε νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἐπειδὴ ἔχει, ὅπως προλέχθηκε, τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὅτι εἶναι σὲ δύο φύσεις, ἀφοῦ εὐρίσκεται στὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἶναι δύο φύσεις, ἐπειδὴ πιστεύομε ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μαζί ὁ ἴδιος. Ὅτι δηλαδή δὲν προέρχεται μόνο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ εἶναι αὐτά· κι ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλὰ ὅτι ὑπάρχει καὶ σ' αὐτά, σὰν ὅλο ἀπὸ μέρη καὶ ὅλο σὲ μέρη, καὶ ἀναγνωρίζοντάς τον ὡς ὅλο μέσα στὰ μέρη του καὶ ὅλο μέσω τῶν μερῶν. Ἄν δηλαδή αὐτὸς δίνοντας τὸ εἶναι στὰ ὄντα, τοὺς χάρισε καὶ τὴ δύναμη τῆς διαμονῆς στὸ εἶδος, γιὰ νὰ μὴν ἀναμγνύονται τὰ εἶδη μεταξὺ τους καὶ μεταβάλλονται τὸ ἓνα στὰ ἄλλα, ἀλλὰ νὰ μένει καθένα σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τῆς δημιουργίας του ἀπὸ αὐτόν, ὥστε νὰ μποροῦν, ὅσοι φιλοθεάμονες φροντίζουν γιὰ τὰ θεῖα, ἀπὸ τὴ σταθερότητα τῆς φυσικῆς ιδιότητος τοῦ

καὶ ἐπιστήμονα τοῦ παντὸς γενεσιουργὸν καὶ ταξιάρχην τοὺς τῶν θεῶν ἐπιμελεῖς φιλοθεάμονας, ὡς ἐφικτόν, ἐννοεῖν, πολλῶ μᾶλλον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἑαυτοῦ ἄπειροδύναμον πιστώσεται δύναμιν, ὅπερ ἦν διαμένων, καὶ γενόμενος ὅπερ οὐκ ἦν, καὶ ὅπερ γέ-
5 γονεν οὐκ ἀρνούμενος μετὰ τοῦ μένειν ὅπερ ἦν, τῷ ὑπάρχειν ἀνελλιπῶς τε καὶ ἀτρέπτως ἀμφοτέρα.

Καὶ μίαν δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, σαρκὶ ψυχὴν ἐχούση τὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν λέγομεν εὐσεβῶς, διὰ τοῦ ἐπάγειν τὸ «Σεσαρκωμένην», τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τὴν
10 δῆλωσιν εἰσκομίζοντες. Περίφρασις γάρ ἐστίν ἐν ταυτῷ καθ' ἔνωσιν, δι' ὀνόματος καὶ ὄρου τὰς δύο φύσεις ἐμφαίνουσα, ὀνόματος μὲν τῆς μιᾶς τοῦ λόγου φύσεως, τῆς τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας μετὰ τοῦ ἰδίου τῆς ὑποστάσεως σημαινούσης, ὄρου δὲ τῆς ἀνθρωπίνης, ὡς αὐτὸς φησιν ὁ διδάσκαλος· «Τί γάρ ἐστίν ἀνθρω-
15 πότητος φύσις, πλὴν ὅτι σὰρξ ἐψυχωμένη νοερῶς;». Ὡστε ὁ λέγων μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, μετὰ σαρκὸς ἐμψύχου εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον δηλοῖ, ἕτερόν τι πάντως κατὰ τὴν οὐσίαν παρὰ τὸν Θεὸν Λόγον οὔσαν τὴν σάρκα νοῶν, ὃ γε ἀληθῆς τῆς εὐσεβείας μαθητὴς καὶ ἀνόθευτος. Καὶ τὴν καθ' ὑπόστα-
20 σιν δὲ λέγοντες ἔνωσιν, εἰς μίαν ὑπόστασιν τῶν φύσεων γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν νοοῦμέν τε καὶ ὁμολογοῦμεν, ὡς μηδεμιᾶς καθ' ἑαυτὴν τὸ σύνολον ἢ οὔσης ἢ νοουμένης, ἀλλὰ μετὰ τῆς συγκειμένης καὶ συμπεφυκυίας· οὐδ' ἂν πάλιν κατὰ τὸν οὐσιώδη λόγον πρὸς τὴν ἄλλην φυρεΐσης ἢ καθ' ὅτιοῦν τῆς φυσικῆς τελειότητος
25 παθούσης ἐκ τῆς ἐνώσεως μείωσιν. Καὶ πάλιν τὴν φυσικὴν ἔνωσιν ἀντὶ τοῦ ἀληθῆ λέγειν ὁμολογοῦμεν, καθὼς ὁ ἅγιος αὐτὸς Κύριλλος ταύτας τὰς φωνὰς καὶ εἶπε καὶ ἐξηγήσατο, καὶ οὐ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἐξ ὧν ἐστίν ὁ Χριστὸς δύο φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἢ μιᾶς αὐτῶν, καθὼς Ἀπολινάριος, Εὐτυχῆς τε καὶ Σευῆ-
30 ρος, Σίμωνι μάγῳ, Οὐαλεντίνῳ τε καὶ Μάνεντι ἀκολουθήσαντες ἐκδεδώκασιν, ὡς ἔστι τοῖς βουλομένοις εὐχερές, ἐκ τῶν Σευῆρου αὐτοῦ συγγραμμάτων πρὸς τοὺς ὀνομασθέντας ἀσεβεῖς ἀν-

καθενὸς νὰ ἐννοοῦν, ὅσο εἶναι δυνατὸ, τὸν πάνσοφο καὶ ἐπιστήμονα δημιουργὸ τοῦ παντὸς καὶ ἀρχηγό της, πολὺ περισσότερο θὰ πιστοποιήσῃ μέσα του τὴν ἀπειρη δύναμή του, παραμένοντας αὐτὸ πού ἦταν, καὶ γινόμενος αὐτὸ πὺ δὲν ἦταν, καὶ χωρὶς νὰ ἀρνεῖται αὐτὸ πὺ ἔγινε, μαζὶ μὲ τὸ ὅτι παραμένει αὐτὸ πὺ ἦταν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο χωρὶς ἔλλειψη καὶ χωρὶς μεταβολή.

Λέμε ἐπίσης μὲ εὐσέβεια καὶ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, πὺ ἔχει ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ, εἰσάγοντας μὲ τὴν προσθήκη τοῦ «Σεσαρκωμένη» τὴ δήλωση τῆς δικῆς μας οὐσίας. Γιατὶ εἶναι μιὰ περίφραση μαζὶ κατὰ ἔνωση, πὺ δηλώνει μὲ διατύπωση (ὄνομα) καὶ ὄρισμὸ τὶς δύο φύσεις· ἡ διατύπωση «τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Λόγου» σημαίνει τὸ κοινὸ τῆς οὐσίας μὲ τὸ ἰδιαίτερο τῆς ὑπόστασης, ἐνῶ ὁ ὄρος, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος, «τί δηλαδὴ εἶναι ἡ φύση τῆς ἀνθρωπότητος, παρὰ σάρκα μὲ νοερὴ ψυχὴ;»⁷. Ὡστε ὅποιος λέγει μία φύση σαρκωμένη τοῦ Θεοῦ Λόγου, δηλώνει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἔχει σάρκα ἔμψυχη, κι ἐννοεῖ ὅτι ἡ σάρκα εἶναι ὅπωςδήποτε κάτι διάφορο ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ὁ ἀληθινὸς βέβαια καὶ ἄδολος μαθητὴς τῆς εὐσέβειας. Λέγοντας πάλι τὴν καθ' ὑπόσταση ἔνωση, ἐννοοῦμε καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ ἔνωση τῶν φύσεων ἔγινε σὲ μία ὑπόσταση, ἐπειδὴ καμμιά τους δὲν εἶναι οὔτε νοεῖται καθεαυτὴν ἀπολύτως, ἀλλὰ μ' αὐτὴν πὺ κεῖται μαζὶ της καὶ συμφύεται· οὔτε πάλι ἔχει ἀναμιχθεῖ μὲ τὴν ἄλλη κατὰ λόγον οὐσίας ἢ ἔχει πάθει σὲ τίποτε ὁποιαδήποτε μείωση τῆς φυσικῆς τελειότητάς της ἀπὸ τὴν ἔνωση. Καὶ πάλι ὁμολογοῦμε τὴ φυσικὴ ἔνωση ἀντὶ νὰ λέμε τὴν ἀληθινὴ, καθὼς ὁ ἴδιος αὐτὸς ἅγιος Κύριλλος εἶπε κι ἐξήγησε αὐτὲς τὶς διατυπώσεις, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἀναιρεθοῦν μετὰ τὴν ἔνωση οἱ δύο φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστός, ἢ ἡ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς, ὅπως ἀποφάνθησαν ὁ Ἀπολινάριος, ὁ Εὐτυχὴς μαζὶ μὲ τὸν Σεβῆρο, ἀκολουθώντας τὸν Σίμωνα μάγο, τὸν Οὐαλεντῖνο καὶ τὸν Μάνεντα, ὅπως εἶναι εὐκόλο γιὰ ὁποιοὺς θέλουν, ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ ἰδίου τοῦ Σεβῆρου πρὸς αὐτοὺς πὺ ὀνομάσθησαν ἀσεβεῖς ἄνδρες, κατὰ τὴ συμφωνία τῶν

7. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολὴ 2 πρὸς Σούκενσο.

δρας, κατὰ τὴν συμφωνίαν τῶν λόγων, τὴν τῶν δογμάτων κατι-
 δεῖν ταυτότητα. Ὡσαύτως δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τὰς
 δύο γεννήσεις φαμέν, τὴν τε ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πρὸ αἰώνων, καὶ
 τὴν δι' ἡμᾶς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου
 5 γεγενημένην, τοῦ αὐτοῦ ὁμοίως τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη δο-
 ξάζομεν. Ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἀγίαν πανένδοξον Παρθένον
 κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκον, ὡς οὐχί τινος ἀνθρώπου
 ψιλοῦ, κἄν ὡς ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ δίχα τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἐνώ-
 σεως προδιαπλασθέντος καὶ ἐκ προκοπῆς ἔργων καὶ ἐκ τῆς εἰς
 10 ἀρετὴν ἀκρότητος θεωθέντος γεγενημένην μητέρα, ἀλλ' ὡς αὐ-
 τοῦ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἐνὸς τῆς ἀγίας Τριάδος, ἐξ αὐ-
 τῆς κατὰ σύλληψιν ἄρρητον σαρκωθέντος καὶ τελείως ἐναν-
 θρωπήσαντος.

Ταύτας οὕτω τοὺς ἰδίους ἢ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὰς
 15 φωνὰς εὐσεβῶς καὶ λέγειν καὶ νοεῖν διδάξασα, τῷ Θείῳ καὶ
 λαμπρῷ τῆς γνώσεως φωτὶ φυλάττεσθαι ἐνεχείρισε, παρακαλοῦ-
 σα διὰ τε Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ τοῖς ἰδίους
 παθήμασιν αὐτὴν συμπηξαμένου τε καὶ ἀρμοσαμένου Χριστοῦ,
 πρόσφορόν τε καὶ πρέποντα τῷ μεγάλῳ τῆς πίστεως ἐπαγγέλ-
 20 ματι βίον ἀναλαβεῖν, «Σκοποῦντας τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ
 ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον» καὶ εἰς αὐτὸ ἀγρυπνοῦντας.
 Οὐχ ἦττον γὰρ εὐσεβοῦς πίστεως ἀρίστης χρήζειν ἐδιδάχθημεν
 πολιτείας πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς, μήπως, τῷ θεμελίῳ
 τῆς πίστεως τὰ μὴ ἐπιβάλλοντα ἐποικοδομήσαντες, διὰ πονη-
 25 ρῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς τὴν κλῆσιν καὶ τὴν χάριν τῆς υἰοθεσίας
 ὑβρίσαντες, ἀντὶ χαρᾶς καὶ δόξης ἀτελευτήτου, αἰωνίου πυρὸς
 ὑποδίκους ἑαυτοὺς καταστήσωμεν.

Πολλὰς οὖν ὁρῶντες ὁδοὺς ἀρετῶν, εὐλογημένοι καὶ τῆς
 μακαρίας Χριστοῦ καλλονῆς σῶφρονες ἐρασταί, παρὰ τοῦ Κυ-
 30 ρίου τῶν ὄλων τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένας, ἕνα τε τὸν σκοπὸν
 ἐχούσας καὶ πρὸς ἐν τὰς πάσας τέλος κατανατώσας εἰς σωτηρίαν,
 μὴ ἀμελήσωμεν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, μηδὲ προώμεθα τὸν και-
 ρὸν τὸν ἐπὶ μετανοίᾳ ἡμῖν δεδομένον, οὐδ' ἄλλιν ἐπιτυχεῖν ἀμήχα-

λόγων, νὰ διαπιστώσουν τὴν ταυτότητα τῶν δογμάτων. Ὅμοια ὁμιλοῦμε καὶ γιὰ δύο γεννήσεις τοῦ ἰδίου καὶ ἑνὸς Χριστοῦ, τὴ γέννηση ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, καὶ αὐτὴν ποὺ ἔγινε γιὰ χάρη μας στοὺς τελευταίους χρόνους ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ δοξάζομε ὅμοια καὶ τοῦ ἰδίου τὰ θαύματα καὶ τὰ πάθη. Ἐπίσης ὁμολογοῦμε καὶ τὴν ἁγία καὶ πανένδοξη Παρθένο γνήσια καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκο, γιὰτὶ δὲν ἔγινε μητέρα ἑνὸς ἀπλοῦ ἀνθρώπου ποὺ σὲ ριπὴ ὀφθαλμοῦ προδιαπλάσθηκε χωρὶς τὴν ἔνωσή του μὲ τὸ Λόγο καὶ ἀπὸ τὴν προκοπή του στὰ ἔργα καὶ τὴν ἄκρα ἀρετὴ του θεώθηκε, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔλαβε σάρκα ἀπὸ αὐτὴν μὲ σύλληψη ἀπερίγραπτη καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος.

Ἔτσι δίδαξε ἡ ἁγία Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τοὺς δικούς της νὰ ἐκωφανοῦν καὶ νὰ ἐννοοῦν αὐτὲς τὶς ὁμολογίες καὶ τὶς παρέδωσε σ' αὐτοὺς νὰ τὶς φυλάγουν μὲ τὸ θεῖο καὶ λαμπρὸ φῶς τῆς γνώσης, προτρέποντάς τους μὲ τοὺς Προφῆτες καὶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ μὲ αὐτὸν ἀκόμα τὸν Χριστό, ποὺ μὲ τὰ ἴδια του τὰ παθήματα τὴ συνέπηξε καὶ τὴ συγκρότησε, νὰ ἐπιδοθοῦν στὸν πρόσφορο καὶ πρέποντα βίῳ στὴ μεγάλη διαβεβαίωση τῆς πίστεως, «προσέχοντας ποιὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸ καὶ θεάρεστο καὶ τέλειο»⁸, καὶ σ' αὐτὸ ν' ἀγρυπνοῦν. Γιὰτὶ διδαχθήκαμε ὅτι ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ ἄριστη πολιτεία καθόλου λιγότερο ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστη, γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὴν αἰώνια ζωὴ, μὴν τυχόν, ἐποικοδομώντας μὲ πονηρὲς πράξεις πάνω στὸ θεμέλιο τῆς πίστεως αὐτὰ ποὺ δὲν ἀρμόζουν, ἀντὶ τῆς ἀπόλαυσης τῆς ἀτελεύτητης χαρᾶς καὶ δόξας, καταστήσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἐπειδὴ περιφρονήσαμε τὴν κλήση καὶ τὴ χάρη τῆς υἰοθεσίας, ὑπόδικους γιὰ τὴν αἰώνια φλόγα.

Ἐχοντας λοιπὸν ὑπόψη, εὐλογημένοι καὶ σώφρονες ἔραστὲς τῆς μακάριος καλλονῆς τοῦ Χριστοῦ, πολλοὺς δρόμους ἀρετῶν χαρισμένους στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Κύριο τῶν ὅλων, ποὺ ἔχουν ἓνα σκοπὸ καὶ καταλήγουν ὅλοι σ' ἓνα τέλος, τὴ σωτηρία, ἃς μὴν ἀμελήσομε τὴ σωτηρία μας καὶ ἃς μὴ σπαταλήσομε τὸν καιρὸ ποὺ μᾶς ἔχει παραχωρηθεῖ γιὰ μετάνοια καὶ ποὺ μᾶς εἶναι ἀδύνα-

νον, ἀλλὰ «πρὶν πορευθῆναι», καθά πού φησιν ὁ μέγας Ἰώβ, «ὄθεν οὐκ ἀναστρέψομεν, εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφεράν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, οὐδ' οὐκ ἔστι φέγγος, οὐδὲ ὄρᾱν ζωῆν βροτῶν», σπουδάσωμεν τὸν Θεὸν ἰλεώσασθαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ
 5 ἕκαστος δύναμιν. Πρὸς γὰρ τὸ ποικίλον καὶ διάφορον τῶν καταστάσεων τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὡς ἀγαθός, πολλὰς εἰκότως εἶναι καὶ τὰς ὁδοὺς πρὸς τὰς αἰωνίους μονὰς ἀγούσας τοὺς δι' αὐτῶν ὀδεύοντας ἀμέμπτως πεποίηκεν, ὅπως, τὴν ἑαυτῶ πρόσφορον ἐπιλεξάμενος ἕκαστος καὶ τὸν δρόμον τοῦ βίου δι' αὐτῆς ποιησά-
 10 μενος, τὸν ἐν οὐρανοῖς κατ' ἐλπίδας προκείμενον πανένδοξον καταλήψοιτο χῶρον.

Τοιγαροῦν, καθὼς ἔχομεν δυνάμεως συνεργείᾳ καὶ χάριτι Χριστοῦ, τῶν καθηκόντων ἀψώμεθα. Ἐπικουφίσωμεν συμπαθῶς τοῦ πένητος τὴν συμφορὰν, καὶ μετριωτέραν αὐτῶ κατα-
 15 στήσαι τὴν ἔνδειαν μὴ ἀμελήσωμεν. Τῶν γυμνῶν περιστεῖλαι τὴν γύμνωσιν, τὸ δοθὲν ἡμῖν αἰδούμενοι τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα μὴ ἀναβαλώμεθα. Τοῖς ἐν κακώσει φρουρᾶς τρυχομένοις καὶ ἀσθενείᾳ σώματος καὶ βάρει ξενητείας πιεζόμενοις συναλγήσωμεν, καὶ τὰ δυσχερῆ τῶν ἄλλων οἰκειοῦσθαι σπουδάσωμεν, ἵνα,
 20 τὸν «Τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβόντα καὶ τὰς νόσους βαστάσαντα» περὶ τὸ ὁμόφυλον μιμησάμενοι καὶ τὴν αὐτοῦ δι' ἡμᾶς φιλάνθρωπον κένωσιν τοῖς ἔργοις τιμήσαντες, τῆς αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς ἄξιοι γενέσθαι δυνηθῶμεν ἐπόπται δόξης καὶ μέτοχοι, μὴ δόξης ἕνεκεν τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ταῦτα ἐπιτηδεύοντες, ἧς
 25 μετὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ὑφέστηκε πρὸς ἀποδοχῆς λόγον οὐδέν, ἀλλ' ὄλου Θεοῦ τῇ ἀληθείᾳ γενόμενοι καὶ ὡς αὐτὸν πάντα πᾶσι καὶ ὄντα καὶ γινόμενον διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους φιλανθρωπίας θεραπεύοντες, πάντα καὶ λέγωμεν καὶ πράττωμεν, δι' ὧν αὐτῶ εὐαρεστήσομεν. Οὕτω γὰρ ταῖς κατὰ μέρους εἰς ἀρετὴν προκο-

το νὰ τὸν ἐπιτύχομε ξανά. Ἄλλά, ὅπως λέγει κάπου ὁ μέγας Ἰώβ, «Πρὶν μεταβοῦμε ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου δὲν θὰ ἐπιστρέψομε, σὲ χώρα σκοτεινὴ καὶ ζοφερή, στὴ γῆ τοῦ αἰώνιου σκοτοῦς, ὅπου δὲν ὑπάρχει φῶς οὔτε μπορεῖ νὰ δεῖ κανένας ζωὴ θνητῶν»⁹, ἅς φροντίσομε νὰ ἐξιλεώσομε τὸν Θεὸ καθένας κατὰ τὴ δύναμή του. Γιατὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ποικιλία καὶ διαφορετικότητα τῶν καταστάσεων τῶν ψυχῶν μας ἔκανε εὐλογα σὰν ἀγαθὸς νὰ ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ δρόμοι ποὺ ὀδηγοῦν στὶς αἰώνιες κατοικίες ἐκείνους ποὺ περπατοῦν ἄμεμπτα, ὥστε, ἀφοῦ διαλέξει ὁ καθένας τὸν κατάλληλο γι' αὐτὸν δρόμο κι ἀφοῦ κάνει ἀπὸ αὐτὸν τὴν πορεία τῆς ζωῆς του, νὰ καταλάβει τὴ θέση τὴν πανένδοξη ποὺ ἐλπίζει ὅτι ὑπάρχει γι' αὐτὸν στὸν οὐρανό.

Ἐπομένως, μὲ ὅση δύναμη ἔχομε μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἅς ἐπιδοθοῦμε σ' αὐτὰ ποὺ πρέπει. Ἄς ἀνακουφίσομε μὲ συμπάθεια τὴ συμφορὰ τοῦ φτωχοῦ κι ἅς μὴν ἀμελήσομε νὰ μετριάσομε τὴ φτώχεια του. Ἄς περιστείλομε τὴ γυμνια τῶν γυμνῶν, φοβούμενοι μήπως ἐμποδιστοῦμε νὰ φορέσομε τὸ φόρεμα τῆς ἀφθαρσίας ποὺ μᾶς δόθηκε. Ἄς πονέσομε μαζὶ μ' ἐκείνους ποὺ βασανίζονται ἀπὸ τὶς κακοποιήσεις τῆς φυλακῆς καὶ τὴν ἀσθένεια τοῦ σώματος καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ συνθλίβονται ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ξενητείας καὶ ἅς φροντίσομε νὰ κάνομε δικές μας τὶς ἀντιξοότητες τῶν ἄλλων, ὥστε, ἀφοῦ μιμηθοῦμε ἔναντι τῶν συνανθρώπων μας «Ἐκεῖνον ποὺ ἀνέλαβε τὶς ἀδυναμίες μας καὶ σήκωσε τὶς ἀσθενείες μας»¹⁰, κι ἀφοῦ τιμήσομε μὲ τὰ ἔργα μας τὴ φιλάνθρωπη ταπεινώσή του γιὰ χάρη μας, νὰ μπορέσομε νὰ γίνομε ἄξιοι ἐπόπτες καὶ μέτοχοι τῆς δόξας. Ἄς μὴ πρᾶττομε βέβαια ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ μετὰ τὸ τέλος τῆς παρούσας ζωῆς δὲν ἀπομένει τίποτα γιὰ νὰ τὸ ἀποδεχθοῦμε, ἀλλά, ἀφοῦ γίνομε ἀληθινὰ ὀλοκληρωτικὰ τοῦ Θεοῦ καί, ὡσὰν νὰ ὑπηρετοῦμε μὲ τὴ μεταξὺ μας φιλάνθρωπια αὐτὸν ποὺ εἶναι καὶ γίνεται τὰ πάντα γιὰ ὅλους¹¹, ἅς λέμε κάθε λόγο κι ἅς κάνομε κάθε ἔργο μὲ τὰ ὁποῖα θὰ γίνομε εὐάρεστοι σ' αὐτόν. Γιατὶ ἔτσι μὲ τὶς ἐπιμέρους προόδους

9. Ἰώβ 10, 21-22.

10. Ματθ. 8, 17. Ἦσ. 53, 4.

11. Α' Κορ. 9, 22.

παῖς καὶ τὴν θεῖαν ποτὲ μετελθεῖν δεόντως φιλοσοφίαν, σὺν
 Θεῷ φᾶναι δυνησόμεθα, καὶ πρὸς τὸν ἄνω βίον μεθαρμωσθῆναι,
 πάντων καταφρονήσαντες τῶν ἐπὶ γῆς, κρεῖττον καὶ τιμιώτερον
 τὴν ἐσχάτην ἔχειν παρὰ Θεῷ μᾶλλον ἡγούμενοι τάξιν, ἢ παρὰ τῷ
 5 κάτω βασιλεῖ τὰ πρῶτα φέρειν τῶν ἐπὶ γῆς, καθ' ἣν ἑαυτοῖς
 προσλαβεῖν ἀρχόμενοι καὶ καθ' ἡσυχίαν ἡρέμα τὰ τῆς ψυχῆς αἰ-
 σθητήρια ἐμφρόνως ὁρᾶν τὴν κτίσιν ἐθίσαντες, κέρδος μέγιστον
 ἀπενεγκώμεθα, τὸ καλῶς ὀδηγηθῆναι διὰ τῆς τῶν ὁρατῶν τα-
 ραχῆς καὶ ἀστασίας, ἐπὶ τὰ ἐστῶτα καὶ μὴ κινούμενα, ἀλλὰ μὴ
 10 ἐναπομένειν αὐτοῖς καὶ ἐνεσχεθῆναι ἀνέχεσθαι, ἐξ οὗ τῶν μὲν τὸ
 ἄτακτον μισήσαντες, τῶν δὲ τὸ βάσιμον ποθήσαντες, ἀβύσσω
 ἀβυσσον ἐπικαλεσόμεθα, διὰ τῶν ἐν τοῖς ὁρατοῖς μεγαλουργῶν,
 τοὺς ἐν τοῖς νοητοῖς ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώποις κατανοοῦντες λό-
 γους, καὶ οὕτως ἀτεχνῶς δι' ἀφθεγξίας τῷ ἀδύτῳ τῶν ἀδύτων
 15 παρακύψαντες, τὸ ἑαυτῶν εὐτελὲς ἐπιγνωσόμεθα, διδασκόμενοι
 μυστικῶς διὰ τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, πῶς, ὄντες γῆ καὶ
 σποδός, θείας μεταποιούμεθα δόξης, τῇ τοῦ εὐδοκήσαντος χάρι-
 τι, καὶ τὸ τῇ φύσει εὐτελὲς καὶ ἀπόπτυστον, πρὸς ποίαν μετα-
 σκευάζεται μακαριότητα, καὶ οὕτω, τοῖς τοῦ ἀπείρου καταπλα-
 20 γέντες θεάμασι, τὸ ἰσχυρὸν φυλακτήριον τῶν ἀρετῶν, λέγω δὴ
 τὴν ταπείνωσιν, Θεοῦ δῶρον μέγιστον καὶ πρῶτον, τῆς ἀληθοῦς
 φιλοσοφίας καρπὸν οὖσαν, δρεψόμεθα, δι' ἧς νεκροῦντες τῶν
 παθῶν τὰ αἷτια, φημί δὴ τὰς αἰσθήσεις, μετὰ τῆς πρὸς αὐτὰς τῶν
 αἰσθητῶν συγγενοῦς οἰκειότητος, κόσμου παντελῶς ἑαυτοὺς
 25 ἀποτέμνομεν, ὥστε ἀνεπιθυμήτῳ ψυχῆς ὀμματι ἐπιβάλλειν δύ-
 νασθαι τοῖς νοητοῖς, ἐξ ὧν ἢ μεθ' ἧ, τὴν ψυχὴν ἤδη ἀληθῶς τῇ
 ταπεινώσει ποιωθεῖσαν καὶ λοιπὸν ἱκανὴν γενομένην θείας ἐμ-
 φάσεως δέξασθαι εἰκόνα, παραλαβοῦσα ἢ θεία ἀγάπη, φίλους

12. Ἐπανερχεται ἡ ἰδέα τῆς πράξης καὶ γνώσης, τῶν ἔργων καὶ τῆς θεωρίας.

μας στήν ἀρετὴ θὰ μπορέσομε, κι ὁ Θεὸς βοηθός μας, νὰ ἐπιδο-
 θοῦμε ὅπως πρέπει καὶ στὴ θεία φιλοσοφία¹², καὶ νὰ μεταβοῦμε
 στὴν ἄνω ζωὴ καταφρονώντας τὰ ἐπίγεια, θεωρώντας ἀνώτερο
 καὶ πολυτιμότερο νὰ ἔχομε τὴν ἔσχατη θέση κοντὰ στὸν Θεό, παρὰ
 κοντὰ στὸν ἐδῶ βασιλιὰ νὰ ἔχομε τὰ πρωτεῖα στὶς ἐπίγειες τιμές¹³.
 Κάνοντας ἀπὸ ἐδῶ ἀρχὴ γιὰ τὴν ἀπόκτησὴ της, κι ἀφοῦ συνηθίσο-
 με στὴν ἡσυχία τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς νὰ ἀτενίζουν ἤρεμα καὶ
 μὲ φρόνηση τὴν κτίση, θὰ ἀποκομίσουμε μεγάλο κέρδος, τὸ νὰ ὀδη-
 γηθοῦμε μ' ἐπιτυχία μέσα ἀπὸ τὴν ταραχὴ καὶ τὴν ἀστασία τῶν
 ὄρατῶν στὰ σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητα, κι ὄχι νὰ ἀνεχθοῦμε νὰ μεί-
 νομε καὶ νὰ μπλεχτοῦμε σ' αὐτά. Μισώντας λοιπὸν τὴν ἀταξία
 αὐτῶν καὶ ποθώντας τὴ βασιμότητα ἐκείνων, θὰ προσκαλέσομε
 τὴν ἄδυσο μετὴν ἄδυσο¹⁴, ἀπὸ τὶς μεγαλουργίες μέσα στὰ ὄρατὰ
 κατανοώντας ὅσο εἶναι δυνατὸ στοὺς ἀνθρώπους τοὺς λόγους ποὺ
 περιέχουν τὰ νοητά, καὶ ἔτσι μὲ τρόπο παράδοξο, σκῦδοντας σιω-
 πηλὰ πάνω στὸ ἄδυτο τῶν ἀδύτων, θὰ συναισθανθοῦμε τὴν εὐτέ-
 λειά μας, μαθαίνοντας μυστικὰ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος, πῶς,
 ἐνῶ εἴμαστε χῶμα καὶ τέφρα¹⁵, διεκδικοῦμε τὴ θεία δόξα, μὲ τὴ χά-
 ρη ἐκείνου ποὺ θέλησε νὰ μᾶς τὴν παραχωρήσει, καὶ πρὸς ποιά
 μακαριότητα μεταμορφώνεται ἢ μηδαμινότητα καὶ τὸ σκοτάδι.
 Ἔτσι κατάπληκτοι ἀπὸ τὰ θεάματα τοῦ ἀπείρου, θὰ δρέψουμε τὸ
 ἰσχυρὸ φυλαχτὸ τῶν ἀρετῶν, ἐννοῶ τὴν ταπείνωση, τὸ μέγιστο καὶ
 πρῶτο δῶρο τοῦ Θεοῦ, καρπὸ τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας, μὲ τὴν
 ὁποία, νεκρώνοντας τὰ αἷτια τῶν παθῶν, ἐννοῶ τὶς αἰσθήσεις, μὲ
 τὴν συγγενῆ οἰκειότητα πρὸς αὐτὲς τῶν αἰσθητῶν, ἀποκόπτομε τε-
 λείως τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ ἔτσι μὲ ἀθόλωτο τὸ
 βλέμμα τῆς ψυχῆς θὰ μποροῦμε ν' ἀτενίζομε τὰ νοητά. Ἀπὸ αὐτὰ
 ἢ ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὰ, ἀφοῦ μεταμορφωθεῖ πιά ἀληθινὰ ἢ ψυχὴ ἀπὸ
 τὴν ταπείνωση καὶ ἀφοῦ γίνεi τέλος ἱκανὴ νὰ δεχθεῖ τὴν εἰκόνα
 τῆς φανέρωσης τοῦ Θεοῦ, παραλαμβάνοντάς μας ἢ θεία ἀγάπη,
 μᾶς καθιστᾷ ὄχι πιά δούλους, ἀλλὰ φίλους, χαρίζοντάς μας τὸ ἀπο-

13. Αὐτὸ ποὺ ἐφάρμοσε ὁ Μάξιμος· ἐγκατέλειψε τὸ παλάτι γιὰ τὴ μοναχικὴ
 ζωὴ.

14. Ψαλμ. 41, 8.

15. Γεν. 18, 27.

ἡμᾶς ἀντὶ δούλων ἐργάζεται, τὸ τοῦ νόμου κεφάλαιον, τό, «ἀγά-
πήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ
ὅλης τῆς ψυχῆς σου», καὶ τὰ ἐξῆς, χαριζομένη, ἐν τῷ μηδεμίαν
τῶν ἐν ἡμῖν νοερῶν δυνάμεων πρὸς ἄλλο τι παντελῶς, ἢ πρὸς
5 Θεὸν ἀρρενωπῶς συγχωρεῖν ἀνατείνεσθαι.

Ἄγωνισώμεθα οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, τὸν προτεθέντα ἡμῖν
παρὰ τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐσεβοῦς καὶ Χριστιανικῆς ἐπαγγελίας σκο-
πὸν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. Ὅτι δ' «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα
καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς
10 κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου», τοὺς ἀφανεῖς
τυράννους καὶ πολεμίους, οὐκ ἐν τῷ φανερῷ συγκροτοῦντας τὰς
μάχας, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας τοὺς πολέμους συμπλέ-
κοντας, «Ἀναλάβωμεν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ», ὡς ὁ θεῖος
ἡμῖν παρακελεύεται ἀπόστολος, «ἵνα δυνηθῶμεν ἀντιστῆναι ἐν
15 τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι· καὶ πε-
ριζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώ-
ρακα τῆς δικαιοσύνης, ἐν ᾧ πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ
πεπυρωμένα σβεσθήσεται». Προσκαρτερήσωμεν «διὰ πάσης
προσευχῆς καὶ δεήσεως, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος δέξα-
20 σθαι, ὃ ἔστι ρῆμα Θεοῦ», τὸ διαιροῦν, ἵνα συνελὼν εἶπω, τῶν
κρειττόνων τὰ χείρονα, καὶ διδάσκον τοὺς εὐσεβεῖς τὴν πρέπου-
σαν Χριστιανοῖς ἀγωγὴν, ὅπερ τελείας ἔργον ἐστὶ διακρίσεως,
ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγκράτειαν, σώματος παιδαγω-
γίαν, φρόνημα ταπεινόν, ἐννοίας καθαρότητα, ὀργῆς ἀφανισμόν,
25 ὡς πού φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· νοῦ πρὸς Θεὸν ἀνάπτῃσιν, καὶ
τοῖς πειρασμοῖς, φυλακῆς χάριν τῶν τιμίων, ἀνταγωνίζεσθαι,
προστιθέναί ἀγγαρευομένους, μὴ δικάζεσθαι ἀποστερουμένους,
μίσους ἀγάπην ἀντιμετρεῖν, ἀνοχήν διωγμοῖς ἐξισοῦν, βλασφη-

κορύφωμα τοῦ νόμου, τὸ «ν' ἀγαπήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεό σου με ὅλη τὴν καρδιά σου καὶ με ὅλη τὴν ψυχὴ σου»¹⁶ καὶ τὰ λοιπὰ, με τὸ νὰ μὴν ἐπιτρέπομε καμμιὰ ἀπὸ τὶς νοερὲς δυνάμεις μας νὰ ἀνατείνει πρὸς τίποτε ἄλλο ἀπολύτως, παρὰ μονάχα με ἀνδρική δύναμη πρὸς τὸν Θεό.

Ἄς ἀγωνιστοῦμε λοιπὸν ὅσο ἔχομε τὸν καιρὸ¹⁷ πὺν ἔθεσε στὴ διάθεσή μας ὁ Θεός, νὰ κάνομε πράξη τὸ σκοπὸ τῆς εὐσεβοῦς καὶ χριστιανικῆς πίστεως, γιατί «ἡ πάλη μας δὲν γίνεται πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἐξουσίες, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τῆς ζωῆς αὐτῆς»¹⁸, πρὸς τοὺς ἀόρατους τυράννους καὶ ἐχθρούς, πὺν δὲν δίνουν τὶς μάχες τους στὰ φανερά, ἀλλὰ διεξάγουν τοὺς πολέμους τους στὰ κρυμμένα βάθη τῆς καρδιάς. «Ἄς ἀναλάβομε τὴν πανοπλία τοῦ Θεοῦ», ὅπως μᾶς παραγγέλλει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «γιὰ νὰ μπορέσομε ν' ἀντισταθοῦμε κατὰ τὴν ὥρα τοῦ Πονηροῦ καὶ νὰ σταθοῦμε ὄρθιοι κάνοντας τὸ πᾶν. Ἄς ζωστοῦμε στὴ μέση με τὴν ἀλήθεια καὶ ἄς φορέσομε τὸ θώρακα τῆς δικαιοσύνης, ἐπάνω στὸν ὁποῖο θὰ σθῆσουν ὅλα τὰ πυρακτωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ»¹⁹. Ἄς δείξομε καρτερία «με κάθε προσευχὴ καὶ δέηση καὶ» ἄς δεχθοῦμε «τὸ ξίφος τοῦ Πνεύματος, πὺν εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ»²⁰, ὁ ὁποῖος χωρίζει, γιὰ νὰ μιλήσω με συντομία, τὰ χειρότερα ἀπὸ τὰ καλύτερα, καὶ διδάσκει στοὺς πιστοὺς τὴ χριστιανικὴ ἀγωγή πὺν τοὺς ταιριάζει, πράγμα πὺν εἶναι ἔργο τέλει-ας διάκρισης, τὴν ἀκρίβεια τῶν ματιῶν, τὴ συγκράτηση τῆς γλώσσας, τὴ χαλιναγωγήση τοῦ σώματος, τὸ ταπεινὸ φρόνημα, τὴν καθαρότητα τῆς ἔννοιας, τὸν ἀφανισμό τῆς ὀργῆς, ὅπως γράφει κά-που ὁ μέγας Βασίλειος, τὸ ἀναπτέρωμα τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεό, καὶ ν' ἀνταγωνιζομαστε τοὺς πειρασμοὺς γιὰ χάρη τῆς διαφύλαξης τῶν τιμῶν, ὅταν μᾶς ἀγγαρεύουν νὰ πλειοδοτοῦμε, ὅταν μᾶς ἀφαιροῦν κάτι νὰ μὴν πηγαίνομε στὸ δικαστήριον, στὸ μίσος ὡς ἀντιμέτρομα νὰ βάζομε τὴν ἀγάπη, νὰ ἐξισώνομε τὴν ἀνοχή μας με τὴ δύναμη τῶν διωγμῶν, ὅταν μᾶς βλασφημοῦν νὰ προσευχομαστε γι' αὐτοὺς, νὰ νεκρωθοῦμε ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία, νὰ συσταυρω-

16. Ματθ. 22, 37.

17. Γαλ. 6, 10.

18. Ἐφ. 6, 12.

19. Ἐφ. 6, 13-16.

20. Ἐφ. 6, 17.

μίαις παράκλησιν, νεκρωθῆναι τῇ ἁμαρτίᾳ, συσταυρωθῆναι Χριστῷ, ὄλην μεταθέσθαι πρὸς Θεὸν ἀσχέτως τὴν ἀγάπην.

Ταῦτα γέγραφα, Δέσποτά μου εὐλογημένε, οὐκ ἀγνοῶν ὑμῶν τὸ στερέωμα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀύ-
 5 ξανομένην διὰ τῶν ἐντολῶν σεμνότητα, ἀλλ' εἰδέναι ὑμᾶς βου-
 λόμενος, ὅποιον καὶ ὅποσον ἔχω περὶ ὑμῶν ἀγῶνα, διὰ μερίμνης
 αἰεὶ μου ἐκκαίοντα τὴν καρδίαν, καὶ παρατηρεῖσθαι νηφαιλιότε-
 ρον παρακαλῶ τοὺς τῶν αἰρέσεων προμάχους, ἵνα μὴ τις αὐτῶν
 παραλογισάμενος ὑμᾶς ἐν πειθανολογίᾳ ψεύδους, τὸ ἐν ὑμῖν
 10 διαυγὲς καὶ ζωτικὸν τῆς πίστεως νάμα τοῖς ἰδίοις τῶν ἀσεβῶν
 δογματῶν ἐπιθολῶσαι ρύποις δυνηθῆ, ὅπερ μὴ γένοιτο. Ξίφος
 γὰρ δίστομον καὶ ξυρρὸν ἠκονημένον τὴν γλῶτταν κέκτηνται, ψυ-
 χὰς σφάζουσιν καὶ εἰς πέταυρον ἄδου καὶ βάραθρον σκότους
 παραπέμπουσιν, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς διὰ τῆς ἠπατημένης
 15 αὐτῶν χρηστολογίας ἀποστεροῦσιν. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν
 καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μονογενῆς
 Υἱὸς καὶ Λόγος, ὁ πάσης ὄρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως ποιητῆς, ὁ
 τὸν ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καθὼς αὐ-
 τὸς ἠυδόκησε, καταδεξάμενος θάνατον, καὶ ρυσάμενος ἡμᾶς τῷ
 20 ἰδίῳ αἵματι τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, αὐτὸς κρατήσαι τῆς χει-
 ρὸς ὑμῶν τῆς δεξιᾶς, καὶ ὁδηγήσαι ὑμᾶς εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ
 πληρῶσαι τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ
 καὶ συνέσει πνευματικῇ, καὶ ἀξίως ἑαυτοῦ περιπατῆσαι πεί-
 σειεν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντας καὶ αὐξανομένους
 25 ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, καὶ πάσῃ δυνάμει δυναμῶσαι
 κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακρο-
 θυμίαν, καὶ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας συναθλοῦντας τῷ Εὐαγ-
 γελίῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τηρήσας, ἀξιώσαι τῆς μερίδος τῶν
 ἁγίων ἐν τῷ φωτί, εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις τῆς πανενδόξου Δεσποί-
 30 νης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν
 ἁγίων. Ἀμήν.

θοῦμε μὲ τὸν Χριστό, καὶ νὰ μεταθέσομε χωρὶς κανένα ἔμπόδιο ὅλη τὴν ἀγάπη μας στὸν Θεό.

Αὐτὰ σοῦ τὰ ἔχω γράψει, εὐλογημένε μου Δέσποτα, χωρὶς νὰ ἀγνοῶ βέβαια τὴ σταθερότητα τῆς πίστεως σας στὸν Χριστὸ καὶ τὴν αὐξανόμενη μέσα σ' αὐτόν, χάρις στὶς ἐντολές, σεμνότητά σας. Θέλω ὅμως νὰ μάθετε, ποιὸν καὶ πόσο ἀγώνα ἀνέλαβα γιὰ σᾶς, ποῦ μοῦ φλογίζει μὲ τὴ μέριμνα πάντοτε τὴν καρδιά, καὶ παρακαλῶ νὰ παρακολουθεῖτε προσεκτικότερα τοὺς προμάχους τῶν αἱρέσεων, γιὰ νὰ μὴν μπορέσει κάποιος ἀπὸ αὐτούς, ξεγελώντας σας μὲ τὴν πειστικότητα τοῦ ψεύδους, νὰ θολώσει τὸ διαυγές καὶ ζωτικὸ νάμα τῆς πίστεως σας μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ρύπους τῶν ἀσεβῶν δογμάτων, πράγμα ποῦ εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ. Γιατὶ εἶναι ξίφος δίστομο καὶ ἀκονισμένο ξυράφι ἢ γλώσσα τους, ποῦ σφάζει ψυχές καὶ τὶς παραπέμπει στὸ λάκκο τοῦ Ἄδη καὶ τὸ βάραθρο τοῦ σκότους, ἀποστερώντας τες μὲ τὴν ἀπατηλὴ ἠθικολογία τους ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὁ ποιητὴς ὅλης τῆς ὄρατῆς καὶ ἀόρατης κτίσης, ποῦ ὑπέμενε τὸν γιὰ χάρις μας θάνατο ἀπὸ τὴν ἀνείπωτη²¹ φιλανθρωπία του, ἔτσι ὅπως ὁ ἴδιος ἔκρινε καλὸ, καὶ μᾶς ἔσωσε μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους²², αὐτὸς ἃς μᾶς κρατήσῃ ἀπὸ τὸ δεξιὸ μας χέρι κι ἃς μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ φόβο του, ἃς μᾶς γεμίσει ἀπὸ τὴν ἐπίγνωση τοῦ θελήματός του μὲ κάθε σοφία καὶ πνευματικὴ γνώση καὶ ἃς μᾶς πείσει νὰ περπατήσομε ὅπως τοῦ ἀξίζει, καρποφορώντας σὲ κάθε ἔργο ἀγαθὸ καὶ αὐξάνοντας τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειάς του. Καὶ ἃς μᾶς δυναμώσει μὲ κάθε δύναμη, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰσχύ τῆς δόξας του, σὲ κάθε ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία, κι ἀφοῦ μᾶς φυλάξῃ νὰ συναθλοῦμε στὸ Εὐαγγέλιο τῆς χάριτος μὲ χαρὰ καὶ εὐχαριστία, νὰ μᾶς ἀξιώσει γιὰ τὴ μερίδα τῶν ἁγίων μέσα στὸ φῶς²³, μὲ τὶς εὐχὲς καὶ τὶς ἰκεσίες τῆς πανένδοξης Δέσποινάς μας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ὅλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

21. Ἦσ. 53,7.

22. Κολ. 1,13.

23. Κολ. 1,9-12.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΓ'. ΠΡΟΣ ΠΕΤΡΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟΝ
ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΟΜΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΕΥΗΡΟΥ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

Ἔδειξεν ὡς ἀληθῶς ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, ὡς οὐδὲν δύναται πρὸς μείωσιν τῆς ἀγάπης πνευματικῆς, τὸ ἀλλήλων ἀπειῖναι σωματικῶς, τοὺς κατὰ Θεὸν δι' ἀγάπης νοερῶς ἀλλήλοις συνηρμοσμένους, μὴ ἀπαξιῶσας διὰ τῶν τιμίων αὐτοῦ συλλαβῶν ἐπισκέψασθαί με τὸν ταπεινὸν καὶ ἁμαρτωλόν, καὶ μηδὲν ἔχοντα τῆς αὐτοῦ ἀγάπης ἐπάξιον, ἄσπερ δεξάμενος, ὡσπερ αὐτὸν παρόντα τῷ πνεύματι γεγηθῶς περιλαβὼν ἤσπασάμην, καὶ τῷ μόνῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι τῶν ὅλων Χριστῷ συνήθως ἠύχαρίστησα, γνοὺς μετὰ σωτηρίας αὐτὸν τὴν ὑγρὰν κέλευθον ἐξηνυκέναι. Ἦδὺς γὰρ ὄντως καὶ παρὼν ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, καὶ ἀπὼν οὐχ ἦττον τοῦ παρεῖναι πᾶσιν ἐστὶν ἐπέραστος, διὰ τὴν ἐπιλάμπουσαν αὐτῷ χάριν τῆς πτωχείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δι' ἣν ναὸς ἅγιος εἰς κατοικητήριον Θεοῦ ἐν Πνεύματι γίνεται, πᾶς ὁ ταύτης ὡς Θεοῦ τῆς ἀρετῆς γνησίως μεταποιούμενος, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν μέχρι δούλου μορφῆς, καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ τοῖς ἀνθρώποις αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ παραδείξαντος, ὄνπερ μιμούμενος ὁ εὐλογημένος μου δεσπότης, ἐνδιαθέτως καὶ αὐτὸς ἐκτήσατο τὴν πραότητα τε καὶ τὴν ταπεινῶσιν. Τὴν πραότητα μὲν, ἵνα, τὰς ἐμπαθεῖς τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας κατασβέσας κινήσεις, Θεῷ γένηται καὶ ἀνθρώποις εὐάρεστος. Ἡ πραότης γὰρ οὐδὲν ἕτερον οὔσα καθέστηκεν, ἢ θυμοῦ καὶ ἐπι-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΓ. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟ ΠΕΤΡΟ*
ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ

Ἔδειξε ἀληθινά, ὁ εὐλογημένος μου Κύριος, ὅτι ἡ σωματικὴ ἀπουσία δὲν μπορεῖ νὰ προκαλέσει καμμιά μείωση τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού εἶναι δεμένοι μεταξύ τους νοερά μὲ τὴ θεία ἀγάπη, ἀφοῦ δὲν ἀπαξίωσε νὰ ἐπισκεφθεῖ μὲ τὰ σεβαστά του γράμματα ἐμένα τὸν ταπεινὸ κι ἁμαρτωλὸ, πού δὲν ἔχω τίποτε ἀντάξιο τῆς ἀγάπης του. Ἀφοῦ τὰ ἔλαβα καί, σὰ νὰ ἦταν ὁ ἴδιος παρών, τ' ἀγκάλιασα μὲ ὀλόχαρη ψυχὴ καὶ τὰ φίλησα, σύμφωνα μὲ τὴ συνήθειά μου εὐχαρίστησα τὸν μόνον Θεὸ καὶ Σωτήρα τῶν ὅλων Χριστό, διαπιστώνοντας ὅτι ἔφερες σέ τέλος γερός καὶ σῶος τὸ ὑγρὸ σου ταξίδι. Εὐχάριστος ἀληθινὰ καὶ ὅταν εἶναι παρών ὁ εὐλογημένος κύριός μου, καὶ ὅταν ἀπουσιάζει δὲν εἶναι λιγότερο ἀπὸ ὅ,τι παρών, ἀγαπητὸς ἀπὸ ὅλους, ἐπειδὴ λάμπει ἐπάνω του ἡ χάρη τῆς πτωχείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος¹, μὲ τὴν ὁποία γίνεται πνευματικὸ κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ² καθέννας πού θεραπεύει γνήσια αὐτὴ τὴν ἀρετὴ τοῦ Θεοῦ, πού ταπεινῶσε τὸν ἑαυτὸ του ὡς τὴ μορφὴ τοῦ δούλου³ καὶ τὴν ἔδειξε ὡς παράδειγμα μὲ τὸν ἑαυτὸ του στοὺς ἀνθρώπους μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια, τὸν ὁποῖο μιμούμενος ὁ εὐλογημένος κύριός μου, ἀπέκτησε μέσα του τόσο τὴν πραότητα ὅσο καὶ τὴν ταπείνωση. Τὴν πραότητα, γιὰ νὰ σβήσει τὰ γεμάτα πάθος ξεσπάσματα τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας καὶ νὰ γίνῃ ἀρεστὸς στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους⁴. Γιατὶ ἡ πραότητα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ τέλεια ἀκίνησις τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς

*Γνωστὸς μόνον ἀπὸ τὸν Μάξιμο Ἰλλούστριος = ἐπιφανὴς συγκλητικὸς.

1. Ματθ. 5, 3.

2. Ἐφ. 2, 22.

3. Φιλ. 2, 7.

4. Σοφ. Σ. 4, 10.

θυμίας παντελής πρὸς τὰ παρὰ φύσιν ἀκίνησία, καθ' ἣν φανερόν τὸ θεῖον τοῖς ἔχουσι γίνεται θέλημα. Φησὶ γὰρ ψάλλων ὁ μέγας Δαβίδ, «Ὁδηγήσει πρᾶεῖς ἐν κρίσει, διδάξει πρᾶεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ». Τὴν δὲ ταπεινῶσιν, ἵνα τῆς ὑπερηφανίας ἐκτεμῶν τὰ πω-
 5 ρώματα, εὐχάριστός τε τῷ Θεῷ γένηται, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐπρόσιτος. Ταπεινώσις γάρ ἐστιν ἡ ἐκάστου πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ παράθεσιν ἐκ παραλλήλου τῆς ὑπερεχούσης καὶ ποιητικῆς αἰτίας ἐπίγνωσις, καθ' ἣν ἢ πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων γίνεσθαι πέφυκεν συνδιάθεσις καὶ ἡ τῶν πλημμελημάτων δί-
 10 δοσθαι τοῖς ὀφείλουσιν ἄφεσις. «Ἴδε» γάρ, φησὶν ὁ αὐτὸς μέγας πάλιν Δαβίδ, «τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἀμαρτίας μου».

Οὕτω μὲν οὖν ἔχοντα περὶ τὸν βίον τὸν εὐλογημένον μου δεσπότην, ἐν τῷ στερεώματι τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, φερωνύ-
 15 μως ἀσάλευτον εὐχομαι διαφυλαχθῆναι, καὶ πάσης αἰρετικῆς τρικυμίας ἀνώτερον, ὡς γνήσιον τέκνον τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τεθεμελιωμένον ἐπὶ τῆς εὐσεβοῦς ὁμολογίας, καθ' ἧς οὐδὲν τὸ παράπαν ἰσχύουσιν, ἀνοιγόμενα καθάπερ ἄδου πύλαι, τὰ πονηρὰ τῶν αἰρετικῶν στόματα.
 20 Περὶ γὰρ τῶν νόθων καὶ νόθως ἐκ τῆς ἀγριελαίας παρεγκεντρι-
 σθέντων εἰς τὴν καλλιέλαιον ἐγίνωσκον καὶ πρὶν γράψαι τοὺς εὐλογημένους ὑμᾶς, ὅτι κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, «Ὡς κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον», τῆς κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν ἀηδείας, λέγω τὸ δυσῶδες ἔχουσιν ἐπιστρέψαι, οἷα δὴ Σίμωνες δεῦτεροι καὶ
 25 Δῆμαντες καὶ Ἑρμογένεις, προκρίνειν ἐλόμενοι τῆς ἀληθείας τὸ ψεῦδος, καὶ μηδὲν ἀδικοῦντες, ὡς οἴονται, τῇ ἀποστασίᾳ τοὺς κήρυκας τῆς εὐσεβείας, ἢ βλαπτόμενοι μᾶλλον ἐνδίκως τῇ στερήσει τῆς χάριτος, καὶ οὐδὲ τὸν νῦν αἰῶνα, δι' ὃν τῆς ἀληθείας ἀπέστησαν, ἔχειν καταθυμίως δυνάμενοι, κατὰ φύσιν ἄστατον

ἐπιθυμίας πρὸς τὰ παρὰ φύσιν, κατὰ τὴν ὁποία γίνεται φανερό, ὅς ἐκείνους πού τὴν ἔχουν, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ λέγει στοὺς ψαλμούς του ὁ μέγας Δαβίδ· «Θὰ ὀδηγήσει τοὺς πρᾶους στὴν κρίση, θὰ διδάξει στοὺς πρᾶους τοὺς δρόμους του»⁵. Τὴν ταπείνωση πάλι τὴν ἀπέκτησε, γιὰ νὰ ἀποκόψει τὰ σκληρὰ πετρώματα τῆς ὑπερηφάνειας καὶ νὰ γίνῃ εὐχάριστος στὸν Θεὸ καὶ προσιτὸς σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ταπείνωση εἶναι ἡ ἐπίγνωση πού ἀποκτᾶ καθένας γιὰ τὴν ὑπερέχουσα καὶ δημιουργικὴ αἰτία ὅταν παρατεθεῖ παράλληλα μὲ τὸν Θεό, κατὰ τὴν ὁποία προκαλεῖται ἡ συμπάθεια τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους καὶ δίνεται ἡ συγνώμη γιὰ τὰ σφάλματά τους στοὺς ὀφειλέτες τους. Γιατὶ λέγει πάλι ὁ μέγας Δαβίδ· «Κοίταξε τὴν ταπείνωσή μου καὶ συγχώρησε ὅλες τὶς ἁμαρτίες μου»⁶.

Ὦντας αὐτὴ ἡ ζωὴ τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότη, εὐχομαι νὰ διαφυλαχθεῖ στὸ στερέωμα τῆς πίστεως στὸν Χριστὸ ἀσάλευτος φερώνυμα σὰν πέτρα⁷ κι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε αἵρετικὴ τρικυμία, ὡς γνήσιο τέκνο τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, θεμελιωμένος πάνω στὴν ὀρθὴ ὁμολογία, ἐναντίον τῆς ὁποίας δὲν ἔχουν καμμιᾶ ἀπολύτως δύναμη τὰ πονηρὰ στόματα τῶν αἵρετικῶν, πού ἀνοίγουν σὰν πύλες τοῦ ἄδη⁸. Γιατὶ γιὰ τοὺς νόθους, πού μὲ νόθο τρόπο μπολιάστηκαν ἀπὸ τὴν ἀγριελιὰ σὲ ἐλιὰ ἡμερῆ καὶ καλὴ, γνῶριζα ἐγὼ καὶ πρὶν μοῦ γράψετε ἐσεῖς οἱ εὐλογημένοι, ὅτι σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ προφήτη, «Σὰν τὸ σκυλὶ στὸν ἴδιο του τὸν ἔμετο»⁹, ἐννοῶ τὴ δυσωδία τῆς σχετικῆς μὲ τὴν πίστη ἀηδίας τους, μποροῦν κι αὐτοὶ νὰ ἐπιστρέψουν, αὐτοὶ ἀκριβῶς πού, σὰν δεῦτεροι Σίμωνες καὶ Δήμαντες καὶ Ἑρμογένες¹⁰, προτιμοῦν νὰ διαλέξουν ἀντὶ τῆς ἀλήθειας τὸ ψεῦδος, καὶ σὲ τίποτε δὲν ἀδικοῦν, ὅπως νομίζουν, μὲ τὴν ἀποστασία τους τοὺς κήρυκες τῆς ἀσέβειας, παρὰ βλάπτονται δίκαια περισσότερο μὲ τὴ στέρηση τῆς χάριτος, καὶ οὔτε τὴν παρούσα ζωὴ, πού γιὰ χάρη τῆς ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, δὲν μποροῦν νὰ χαροῦν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ

5. Ψαλμ. 24,9.

6. Ψαλμ. 24,18.

7. Παίξει ὁ Μάξιμος μὲ τὸ ὄνομα : Πέτρος—πέτρα.

8. Ματθ. 16, 18.

9. Παρμ. 26, 11.

10. Πράξ. 8, 18.

δντα καὶ εὐαλλοίωτον καὶ ἀεὶ παρατρέχοντα τοὺς κρατεῖν νομίζοντας.

Ἀηδῆς γὰρ ὄντως ὑπάρχει καὶ δυσωδίας μεστὸς καὶ πάσης τῆς χάριτος ἔρημος, πᾶς λόγος μὴ σώζεσθαι πρεσβεύων κατὰ φύσιν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τὰ ἐξ ὧν Χριστὸς μετὰ τὴν ἄφραστον ἔνωσιν, ἀλλ' οἷον ἀρνούμενος τὴν δλην τοῦ Θεοῦ περὶ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομίαν καὶ περιτέμνων τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ τὸ προσειλημμένον, ἐκ τῆς ἀχράντου καὶ ἀγίας πανενδόξου Παρθένου καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκου, σῶμα λογικὸν ἐμψυχωμένον. 10 Περιτέμνει γὰρ ἀληθῶς τῷ πράγματι, κἂν δοκῆ πως ψιλῶς ὁμολογεῖν τῷ στόματι πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων ἐξαπάτην, καὶ παντελῶς ἀρνεῖται τὴν σάρκωσιν, ὃ μετὰ τὴν ἔνωσιν μὴ λέγων εἶναι, σώζεσθαι τε καὶ λέγεσθαι τῆς σαρκὸς τὴν φύσιν, ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως ἠνωμένην τῷ Θεῷ Λόγῳ καθ' ὑπόστα- 15 σιν, προφάσει δῆθεν εὐλαβείας, τοῦ μὴ τεμεῖν δόξαι διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τὴν ἔνωσιν, αὐτὴν κυρίως εἰπεῖν, τὴν πᾶσαν τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστὸς φύσεων, μετὰ τὴν ἔνωσιν σαφῶς ἀρνούμενος ὑπαρξιν.

ΠΕΡΙ ΑΡΙΘΜΟΥ ΦΥΣΙΚΩΤΕΡΑ ΔΙΑΛΗΨΙΣ

20 Τοῦτο δὲ πάσχουσιν, ὡς ἔοικε, παρὰ τὸ ἀγνοεῖν αὐτούς, ὅτι πᾶς ἀριθμὸς οὔτε διαιρεῖ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, οὔτε διαιρεῖται, οὔτε διαιρέσεως, οὔτε μὴν ἐνώσεως παντελῶς ἐστὶ ποιητικός. Ποιεῖν γὰρ ἢ πάσχειν οὐ πέφυκε, μὴ ὑπάρχων οὐσία ἢ συμβεβη- κός, περὶ ἧ τὸ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν ἐστίν, ἀλλὰ μόνον δηλωτι- 25 κὸς τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων, ὡς δ' ἂν κατὰ τὴν σχέσιν ἔχοντα τύχωσιν, εἴτε ἠνωμένα, εἴτε διακεκριμένα. Οἷον, ἴν' εἴπω τι θαρρήσας, ὄνομα ποσοῦ, χωρὶς τῆς ἐπ' αὐτῷ σχέσε- ως σημαντικόν. Οὔτε γὰρ τὴν τῶν ὄντων ἐξ ἀνάγκης φυσικὴν ὁ ἀριθμὸς ποιεῖται διάκρισιν ἢ ποσότητα, οὔτε τῶν συνημμένων

φύση της εἶναι ἀστατη καὶ εὐκόλα ἀλλοιώνεται καὶ πάντα προσπερνᾷ ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι εἶναι κυρίαρχοί της.

Γιατὶ πραγματικᾶ εἶναι καὶ ἀπὸ δυσωδία γεμάτος καὶ γυμνὸς ἀπὸ κάθε χάρη κάθε λόγος πού πρεσβεύει, ὅτι δὲν διασώζονται σύμφωνα μὲ τὴ φύση τους μετὰ τὴν ἀφραστη ἔνωση μέσα στὸν ἕνα Χριστὸ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστός, ἀλλ' εἶναι σὰ νὰ ἀρνεῖται τὸ σύνολο τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ περικόπτει ἐκεῖνο πού προσέλαβε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἄχραντη καὶ ἁγία καὶ πανένδοξη Παρθένο καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκο, τὸ σῶμα δηλαδή τὸ ἔμψυχο καὶ λογικὸ. Γιατὶ περικόπτει ἀληθινὰ στὴ πραγματικότητα, καὶ ἂν ἀκόμα φαίνεται ὅτι τὴν ὁμολογεῖ ἀπλῶς μὲ τὸ στόμα γιὰ νὰ ἐξαπατηθοῦν οἱ ἀκροατές, καὶ ἀρνεῖται τελείως τὴ σάρκωση, ὁποῖος δὲν ὁμολογεῖ μετὰ τὴν ἔνωση ὅτι εἶναι καὶ διασώζεται καὶ λέγεται ἡ φύση τῆς σάρκας ἐνωμένη ἀσύγχυτα καὶ ἀδιαίρετα καθ' ὑπόστασι μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, μὲ τὴν πρόφασιν δῆθεν εὐλάβειας, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι διέσπασε μὲ τὸν ἀριθμὸ τὴν ἔνωση, ἀρνούμενος νὰ ὁμολογήσει οὐσιαστικᾶ καὶ ἀληθινὰ τὴν ὅλη μετὰ τὴν ἔνωση ὑπαρξὴ τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστός.

ΦΥΣΙΚΟΤΕΡΗ ΕΞΗΓΗΣΗ ΠΕΡΙ ΑΡΙΘΜΟΥ

Ὅπως ὁμως φαίνεται πάσχουν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ ἀγνοοῦν ὅτι κάθε ἀριθμὸς οὔτε διαιρεῖ κατὰ τὸν ἴδιο του λόγο οὔτε διαιρεῖται, ἀλλὰ καὶ οὔτε προκαλεῖ διαίρεση κατὰ κανένα τρόπο οὔτε βέβαια καὶ ἔνωση. Νὰ ἐνεργεῖ δηλαδή καὶ νὰ πάσχει δὲν εἶναι στὴ φύση του, ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι οὔτε οὐσία οὔτε συμβεβηκός, στὰ ὁποῖα ἀνήκει ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ δηλώνει μόνο τὸ ποσὸ τῶν πραγμάτων πού ἀριθμεῖ, ὅποια σχέση καὶ ἂν ἔχουν αὐτά, εἴτε εἶναι ἐνωμένα εἴτε χωριστά. Γιὰ παράδειγμα, γιὰ ν' ἀναφέρω κάτι μὲ θάρρος, ἕνα ὄνομα πού σημαίνει ποσό, χωρὶς τὴ σχέση σ' αὐτό. Οὔτε δηλαδή ὁ ἀριθμὸς κάνει ὑποχρεωτικᾶ τὴ φυσικὴ διάκριση τῶν ὄντων καὶ τὴν ποσότητα, οὔτε δη-

κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀφ' ἑαυτοῦ ἐργάζεται τὴν συνέχειαν, οὔτε μὴν καθ' ὄλου τινός ἐστι χαρακτηριστικὸς ιδιότητος τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος πρὸς ἄλληλα τοῖς συμβεβηκόσι διακεκριμένων ἀτόμων. Ταῦτα γὰρ ποιεῖν τῆς θείας σοφίας τε καὶ δυνάμεως καθέστηκεν ἴδιον, τῆς τὸ πᾶν συστησαμένης καὶ ἀσύγχυτον διατηρούσης ἕκαστον, τοῖς περὶ τὸ πᾶν κατὰ φύσιν τῶν ὄντων διορισμοῖς, ἀλλὰ μόνον, ὡς ἔφην, τοῦ ἀπλῶς, ἀλλ' οὐ τοῦ πῶς τῶν πραγμάτων ποσοῦ ποιεῖται δῆλωσιν, καθάπερ τι ὄνομα ποσοῦ προσφυές.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΟΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Εἰ τοίνυν, κατὰ τοὺς Πατέρας, ὁ ἀριθμὸς τοῦ ποσοῦ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ τῆς σχέσεώς ἐστι δηλωτικός, πᾶν δὲ ποσὸν ἑτερότητι φυσικῇ θεωρούμενον, διαφορὰν πάντως ἐπιδέχεται, 15 διαφορὰν δὲ λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ φυσικὴν μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ οἱ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, καὶ τὸ ποσὸν τῶν διαφερόντων, οὗ χωρὶς ἀμήχανον εἶναι διαφορὰν μετὰ τοῦ δηλοῦντος αὐτὸ ἀριθμοῦ, οὗ χωρὶς ποσὸν καθ' ὄλου γνωσθῆναι ἀδύνατον, λέγειν αὐτοὺς ἀνάγκη μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἴπερ κατὰ τὴν εἴτακτον ἀκο- 20 λουθίαν, εὐσυνάρτητον τὸν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀποδειῖξαι βούλονται λόγον. Εἰ δὲ τὸ ποσὸν τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ φύσεων ἀρνοῦνται μετὰ τὴν ἔνωσιν, μηδὲ τὴν διαφορὰν λέγειν τολμᾶτωσαν, τῶν ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς ἐστι φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσιν, γινώσκοντες ὅτι πᾶν εἴ τι καθ' ὅτιοῦν ἔχει διαφορὰν, ἐν κατὰ 25 πάντα λόγον τε καὶ τρόπον εἶναι οὐ δύναται. Τὸ δὲ μὴ δυνάμενον εἶναι κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον ἐν, δηλονότι κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον, δύο τὸ ἐλάχιστόν ἐστιν ἢ πλείονα. Οὐκοῦν ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντας εἶναι διαφορὰν, ἐν κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον τὸν Χριστὸν εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγειν

μιουργεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τῆ συνοχῇ τῶν ἑνωμένων στὸ ἴδιο εἶδος, οὔτε ὅμως σὲ ἓνα ὅλο χαρακτηρίζει τὴν ἰδιότητα τῶν ἀτόμων τοῦ ἰδίου εἶδους ποὺ διακρίνονται μεταξὺ τους ἀπὸ τὰ συμβεβηκότα. Γιατὶ τὸ νὰ κάνει αὐτὰ εἶναι ἔργο ἀποκλειστικὸ τῆς θείας σοφίας καὶ δύναμης, ποὺ συγκρότησε τὸ σύμπαν καὶ διατηρεῖ ἀσύγχητο τὸ καθένα μὲ τοὺς, σχετικὰ μὲ τὸ πᾶν, κατὰ φύση προσδιορισμοὺς τῶν ὄντων, ἀλλὰ, ὅπως εἶπα, μονάχα δηλώνει ἀπλῶς τὸ ποσό, καὶ ὄχι τὸν τρόπο τῶν πραγμάτων, σὰν ἓνα κατάλληλο ὄνομα ποσοῦ.

ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΑ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥΣ

Ἄν λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ὁ ἀριθμὸς εἶναι δηλωτικὸς τοῦ ποσοῦ τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι τῆς σχέσης τους, κι ἂν κάθε ποσὸ θεωρούμενο ἀπὸ ἄποψη φυσικῆς ἑτερότητας ἐπιδέχεται ὅπωςδήποτε διαφορὰ, καὶ φυσικὴ διαφορὰ στὸ Χριστὸ μετὰ τὴν ἑνωσὴ κηρύττουν καὶ οἱ πολέμιοι τῆς ἀλήθειας, εἶναι ἀνάγκη νὰ λένε μετὰ τὴν ἑνωσὴ καὶ τὸ ποσὸ τῶν διαφερόντων, χωρὶς τὸ ὁποῖο εἶναι ἀδύνατη ἢ ὑπαρξὴ διαφορᾶς μαζί μὲ τὸν ἀριθμὸ ποὺ τὸ δηλώνει, χωρὶς τὸν ὁποῖο εἶναι κυριολεκτικὰ ἀδύνατο νὰ γίνῃ γνωστὸ ἓνα ποσο, ἂν βέβαια θέλουν ν' ἀποδείξουν καλὰ συναρτημένο τὸ λόγο τῆς διδασκαλίας τους σύμφωνα μὲ μιὰ καλὰ διατυπωμένη λογικὴ ἀκολουθία. Ἄν ὅμως ἄρνούνται τὸ ποσὸ τῶν φύσεων ποὺ διασώζονται μετὰ τὴν ἑνωσὴ στὸν Χριστὸ, νὰ μὴν τολμοῦν νὰ μιλοῦνε οὔτε γιὰ διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἑνωσὴ, γνωρίζοντας ὅτι, ὅποιο διαφέρει κατὰ ὅ,τιδήποτε, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα κατὰ ὁποιοδήποτε λόγο καὶ τρόπο. Κι αὐτὸ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μὲ ὁποιοδήποτε λόγο καὶ τρόπο ἓνα, δηλαδή κατὰ κάποιον λόγο καὶ τρόπο, εἶναι τουλάχιστο δύο ἢ περισσότερα. Λέγοντας λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ στὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἑνωσὴ, εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν μποροῦν νὰ λένε ὅτι κατὰ ὁποιοδήποτε λόγο καὶ τρόπο ὁ Χριστὸς

οὐ δύνανται. Εἰ δὲ μὴ κατὰ πάντα καὶ λόγον καὶ τρόπον ἓν ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, δηλονότι κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον, δύο πάντως ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν. Εἰ δὲ κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον δύο ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, 5 διὰ τὴν ἓν αὐτῶ τῶν ἐξ ὧν καὶ ἓν αἴς ἔστι φύσεων διαφορὰν, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος, δῆλον ὡς ἀσεβοῦσι διακενῆς οἱ τὴν μὲν διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν ἔστι φύσεων ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες, αὐτὰς δὲ τὰς φύσεις, ὧν ἡ διαφορὰ, προφανῶς ἀναιροῦντες τῇ σιωπῇ μετὰ τὴν ἔνωσιν· ἀναίρεσις γὰρ ἔστιν ἀληθῶς ἢ τῶν 10 ὄντων καὶ σωζομένων ἐξάρνησις. Ἦ γὰρ οὐκ ἀνήρηται κατ' αὐτοὺς αἱ φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ εἰσὶ καὶ σώζονται, καὶ δίκαιόν ἔστιν αὐτὰς σωζομένας ὁμολογεῖσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἢ, εἴπερ μὴ δίκαιόν ἔστιν αὐτὰς ὁμολογεῖσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν, μήτε εἶναι μήτε σώζεσθαι λέγειν αὐτὰς ἐν Χριστῶ δίκαιόν ἔστι 15 κατ' αὐτούς, καὶ ἀνήρηται. Ὁ γὰρ μὴ δίκαιόν ἔστι πάντως ὀνομάζεσθαι, μηδὲ τὸ παράπαν ὑπάρχειν πολλῶ κρεῖττόν ἔστιν, ὡς οἴμαι, καὶ δικαιότερον λέγειν, ἢ πείσωσιν ἡμᾶς λόγῳ, πῶς ἔστι δίκαιον ἐν Χριστῶ μὴ ὁμολογεῖσθαι τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς ὄντά τε καὶ σωζόμενα μετὰ τὴν ἔνωσιν, χωρὶς τῆς οἰασοῦν τροπῆς καὶ 20 ἀλλοιώσεως καὶ τῆς εἰς ἄλληλα κατὰ τὸν οὐσιώδη λόγον μεταβολῆς, καὶ στέργομεν εὐπειθῶς τῆς τῶν σωζομένων ἐν Χριστῶ καὶ ὄντων ὁμολογίας τὴν στέρησιν.

Ὡσπερ δὲ κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον ἓν οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὕτω πάλιν κατὰ πάντα λόγον τε καὶ 25 τρόπον οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν. Εἰ δὲ μὴ κατὰ πάντα λόγον τε καὶ τρόπον ἔστιν ὁ Χριστὸς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν, πάντως κατὰ τινὰ λόγον τε καὶ τρόπον, διὰ τὴν ὑποστατικὴν ταυτότητα, ἡγουν τὴν μίαν ὑπόστασιν, καθ' ἣν διαφορὰν ἔχειν οὐ δύναται, ἓν ἔστιν ὁ Χριστὸς. Ἐπεὶ οὖν κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον τε καὶ τρόπον ἓν καὶ δύο ἔστιν ὁ αὐτός, ἀναγκαῖον σκοπεῖσθαι, 30 κατὰ ποῖον καὶ ποῖον λόγον ἓν ἔστιν ὁ αὐτός καὶ δύο.

εἶναι ἓνα μετὰ τὴν ἔνωση. Ἐν ὅμως κατὰ ὅποιοδήποτε καὶ λόγο καὶ τρόπο εἶναι ἓνα ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωση, δηλαδή κατὰ κάποιον καὶ λόγο καὶ τρόπο, ὁ Χριστὸς εἶναι δύο ὅπωςδήποτε μετὰ τὴν ἔνωση. Κι ἂν κατὰ κάποιον καὶ λόγο καὶ τρόπο ὁ Χριστὸς εἶναι δύο μετὰ τὴν ἔνωση, ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς πού ὑπάρχει σ' αὐτὸν τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες γίνεται καὶ μέσα στὶς ὁποῖες ὑπάρχει, ὅπως ἔδειξε ὁ λόγος, εἶναι φανερό ὅτι ἀσεβοῦν μάταια ὅσοι κηρύττουν τὴν διαφορὰ τῶν φύσεων μετὰ τὴν ἔνωση ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς, ἐνῶ τὶς ἴδιες τὶς φύσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν τὴν διαφορὰ, προφανῶς τὶς ἀναιροῦν μὲ τὴν σιωπὴ τους μετὰ τὴν ἔνωση· γιατί εἶναι ἀληθινὰ ἀναίρεση ἢ ἄρνηση ἐκείνων πού ὑπάρχουν καὶ διασώζονται. Ἡ δηλαδή δὲν ἔχουν, σύμφωνα μ' αὐτούς, ἀναιρεθεῖ οἱ φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση καὶ ὑπάρχουν καὶ διασώζονται, καὶ εἶναι δίκαιο νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὑπάρχουν μετὰ τὴν ἔνωση, ἢ, ἂν δὲν εἶναι δίκαιο νὰ τὶς ὁμολογοῦμε ὅτι ὑπάρχουν μετὰ τὴν ἔνωση, δὲν εἶναι δίκαιο νὰ λέμε, σύμφωνα μ' αὐτούς, οὔτε ὅτι ὑπάρχουν οὔτε ὅτι διασώζονται στὸν Χριστό, ὅποτε κι ἔχουν ἀναιρεθεῖ. Γιατὶ αὐτὸ πού ὅπωςδήποτε δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ὀνομάζεται, εἶναι δικαιότερο, νομίζω, νὰ λένε ὅτι οὔτε ὑπάρχει καθόλου, ἢ ἄς μᾶς πείσουν μὲ ἐπιχειρήματα, πῶς εἶναι δίκαιο στὸν Χριστό νὰ μὴν ὁμολογοῦνται ὅποια ἀποτελοῦν τὸν Χριστό, πού ὑπάρχουν καὶ διασώζονται μετὰ τὴν ἔνωση χωρὶς ὅποιαδήποτε τροπὴ καὶ ἀλλοίωση καὶ τὴ μεταβολὴ τοῦ ἑνὸς στὸ ἄλλο σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τῆς οὐσίας τους, καὶ δεχόμεστε ὑπάκουα τὴ στέρηση τῆς ὁμολογίας γι' αὐτὰ πού διασώζονται στὸν Χριστό καὶ ὑπάρχουν.

Ὅπως λοιπὸν μὲ κάθε λόγο καὶ τρόπο ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἓνα μετὰ τὴν ἔνωση, ἔτσι πάλι μὲ κάθε λόγο καὶ τρόπο ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι δύο μετὰ τὴν ἔνωση. Κι ἂν ὁ Χριστὸς μὲ κάθε λόγο καὶ τρόπο εἶναι δύο μετὰ τὴν ἔνωση, ὅπωςδήποτε κατὰ κάποιον λόγο καὶ τρόπο ἕξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητας, δηλαδή τὴ μία ὑπόσταση, κατὰ τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει διαφορὰ, ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνα. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ διάφορο λόγο καὶ τρόπο, ὁ ἴδιος εἶναι ἓνα καὶ δύο, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσουμε γιὰ ποιούς λόγους ὁ ἴδιος εἶναι ἓνα καὶ δύο.

ΟΤΙ ΒΛΑΣΦΗΜΟΝ ΤΟ ΛΕΓΕΙΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ
ΜΙΑΝ ΑΠΛΩΣ ΦΥΣΙΝ

Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον ἐν αὐτὸν εἶναι
φήσουσι, μίαν φύσιν ἀπλῶς χωρὶς τῆς οἰασδῆποτε διαφορᾶς
5 δηλονότι κατ' αὐτοὺς ἔσται τὸ ὅλον. Εἰ δὲ τοῦτο λέγειν αὐτοῖς
συγχωρήσομεν, οὐκ ἔσται Θεὸς κατ' αὐτούς, οὔτε μὴν ἄνθρωπος
ὁ Χριστός, οὔτε κτίσμα παντελῶς, οὔτε κτίστης. Ἡ γὰρ ἀπλῶς
λεγομένη φύσις, οὐδ' ἑτέρου τούτων καθάπαξ τὴν οἴανου ἄπι-
δέχεται σημασίαν. Εἰ δὲ τὴν πρόδηλον φεύγοντες ἀτοπίαν εἴ-
10 ποιεν, μίαν μὲν, σύνθετον δὲ τὸν Χριστὸν εἶναι φύσιν, ἠγνόησαν
ὡς ἀληθῶς, πῶς ὁ τῆς ἀσεβείας ζόφος πρὸς τὴν ἐσχάτην αὐτοὺς
ἀπεώσατο πλάνην.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΘΕΤΟΥ ΦΥΣΕΩΣ ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤ'
ΑΥΤΗΝ ΛΟΓΟΥ, ΚΑΙ ΩΣ ΑΣΕΒΟΥΣΙΝ ΟΙ ΛΕΓΟΝΤΕΣ
ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΙΑΝ ΣΥΝΘΕΤΟΝ ΦΥΣΙΝ

Πᾶσα γὰρ σύνθετος φύσις, πρῶτον μὲν ἀπροαίρετον ἔχει
τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν σύνοδον.

Ἐπειτα δὲ καὶ ἀλλήλους ὁμόχρονα τὰ μέρη καὶ ἑαυτῇ κέ-
κτηται, κατὰ τὴν εἰς τὸ εἶναι γένεσιν συνυπάρχοντα, μηδετέρου
20 μέρους θατέρου χρονικῶς προϋπάρχοντος.

Πρὸς ἔτι γε μὴν καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς τὸ πᾶν μεγαλοφυ-
ῶς ὑπογραφούσης ὀλότητος γινώσκεται πεποιημένη, ὧν οὐδὲν
ἐπὶ Χριστοῦ παντελῶς θεωρεῖται τοῖς εὐσεβεῖν βουλομένοις, ἵνα
μὴ τὴν πρὸς τὴν σάρκα τοῦ Λόγου σύνοδον ἀκούσιον ποιῶμεθα
25 καὶ ἀπροαίρετον, καὶ ἢ τῇ σαρκὶ τὸν Θεὸν Λόγον κατὰ τὴν πρὸς
τὸ εἶναι γένεσιν ὁμόχρονον, ἢ τὴν σάρκα τῷ Λόγῳ κατὰ τὴν
ἀναρχὸν ὑπαρξίν συναΐδιον, ἢ καὶ μηδὲν ἔχειν πλεον τῶν λοιπῶν
κατὰ τὴν καθ' ὅλου φύσιν θεωρουμένων εἰδῶν, ὡς μέρος εἰς
συμπλήρωσιν τοῦ παντός κατὰ τὰ λοιπὰ εἶδη, παρὰ τῆς τὸ πᾶν

ΤΟ ΝΑ ΛΕΜΕ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΜΙΑ ΑΠΛΩΣ ΦΥΣΗ
ΕΙΝΑΙ ΒΛΑΣΦΗΜΙΑ

Ἐάν λοιπόν, σύμφωνα μέ τόν λόγο τῆς φύσης, ποῦν ὅτι αὐτός εἶναι ἓνα, σύμφωνα μ' αὐτούς θά εἶναι τὸ ὅλο μία φύση ἀπλῶς, προφανῶς χωρίς ὅποιαδήποτε διαφορά. Κι ἂν ἐπιτρέψομε νά τὸ λένε αὐτὸ, σύμφωνα μ' αὐτούς δέν θά εἶναι Θεός ὁ Χριστός οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε ὀλότελα κτίσμα οὔτε κτίστης. Γιατί ἡ φύση ποῦ λέγεται ἔτσι ἀπλά, δέν ἐπιδέχεται τήν ὅποιαδήποτε σημασία κανένος ἀπολύτως ἀπό αὐτά τὰ δύο. Ἐάν ὅμως, ἀποφεύγοντας τήν ὀλοφάνερη ἀνοησία, ποῦν ὅτι ὁ Χριστός εἶναι μία βέβαια, ἀλλά σύνθετη φύση, ἀγνόησαν σ' ἀλήθεια, πῶς τὸ ζοφερό σκοτάδι τῆς ἀσεβείας τοῦς ἀπόθησε στήν ἔσχατη πλάνη.

ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΘΕΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ
ΤΟ ΛΟΓΟ ΥΠΑΡΕΞΗΣ ΤΗΣ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΑΣΕΒΟΥΝ ΟΣΟΙ ΛΕΝΕ
ΟΤΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΣΥΝΘΕΤΗ ΦΥΣΗ

Κάθε σύνθετη φύση δηλαδή ἔχει κατά πρῶτον ἀπροαίρετη τή σύμπτωση τῶν μερῶν μεταξύ τους κατά τή σύνθεση.

Ἐπειτα ἔχει τὰ μέρη καί ὁμόχρονα μεταξύ τους καί μέ τόν ἑαυτὸ της, ποῦ συνυπάρχουν κατά τή γένεσή τους σιὸ εἶναι, καί κανένα ἀπό τὰ μέρη δέν προϋπάρχει χρονικά ἀπό τὸ ἄλλο.

Κοντά σ' αὐτά ὅμως ἀναγνωρίζεται ὅτι ἔχει γίνει γιά νά συμπληρωθεῖ ἡ ὀλότητα ποῦ περικλείει μεγαλόπρεπα τὸ πᾶν, πράγματα ἀπό τὰ ὅποια κανένα ἀπολύτως δέν θεωρεῖται σιὸν Χριστὸ ἀπό ἐκείνους ποῦ θέλουν νά εἶναι εὐσεβεῖς, γιά νά μὴν κάνομε ἀκούσια καί ἀπροαίρετη τήν ἔνωση τοῦ Λόγου μέ τή σάρκα, ὀπότε ἡ θά κάνομε τόν Θεὸ Λόγο κατά τήν γένεσή του σιὸ εἶναι ὁμόχρονο μέ τή σάρκα, ἡ τή σάρκα συναῖδια μέ τόν Λόγο κατά τήν ἀναρχη ὑπαρξη, ἡ καί ὅτι δέν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπό τὰ λοιπὰ εἶδη θεωρούμενα κατά τή γενική φύση τῶν ὀλων, ὡς μέρος κι αὐτός γιά τή συμπλήρωση τοῦ παντός, ὀπως καί τὰ λοιπὰ εἶδη, καί ἔτσι ὀρί-

συστησαμένης δυνάμεως παρηγμένον τὸν Χριστὸν διοριζόμεθα. Οὗτος γὰρ πάσης συνθέτου φύσεως ὄρος τε καὶ λόγος καὶ νόμος, καθὼς ἢ τῆς ἀληθείας δύναμις καὶ ὁ τῆς λογικῆς ἀκολουθίας δρόμος ποδηγεῖ λέγειν τοὺς μετὰ συνέσεως τὴν τῶν ὄντων
 5 ποιουμένους διάσκεψιν. Καὶ τίς ἔτι τῆς τῶν εὐσεβῶν εἶναι δυνή-
 σεται μοίρας, οὕτω φρονῶν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου, τοῦ πρὸ πάντων ὑπάρχοντος τῶν αἰώνων, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ποιητοῦ τῶν αἰώνων, καὶ κατὰ θέλησιν ἐκούσιον ποιησαμένου πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ αὐθαίρετον τὴν κένωσιν, καὶ εἰς
 10 διόρθωσιν καὶ ἀνακαινισμόν, ἀλλ' οὐκ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ παντός, ἐνανθρωπήσαντος; Τρόπῳ γὰρ οἰκονομίας, ἀλλ' οὐ νόμῳ φύσεως, ἀρρήτως ὁ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους διὰ σαρκὸς ἐπεδήμησε Λόγος. Οὐκοῦν οὐκ ἔστι σύνθετος φύσις ὁ Χριστός, κατὰ τὴν καινοτομίαν τῶν κενούντων τὸ Εὐαγγέλιον, τῶ
 15 νόμῳ τῆς συνθέτου φύσεως, κατὰ τὸν εἰς τὸ εἶναι τρόπον, παντάπασιν ὑπάρχων ἀδούλωτος, ἀλλ' ὑπόστασις σύνθετος, τὴν οἴανουῖν κατ' εἶδος σύνθετον φύσιν αὐτῆς κατηγορουμένην οὐκ ἔχουσα, ὃ καὶ παράδοξον ὑπόστασιν σύνθετον θεᾶσθαι, χωρὶς τῆς κατ' εἶδος αὐτῆς κατηγορουμένης συνθέτου φύσεως.

20 Εἰ δὲ κατ' αὐτοὺς ἐκείνους ὁ Χριστὸς σύνθετός ἐστι φύσις, ἢ θαυμαστὴ τῶν Σευήρου λόγων ἀκρόπολις, ἢ γενικὴ πάντως ἐστὶ, ἢ μοναδική. Τούτων γὰρ ἄλλην ἐπινοῆσαι μέσσην ἀμήχανον. Καὶ εἰ μὲν γενικὴ φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, κατὰ πολλῶν ἔσται δηλονότι καὶ διαφερόντων τῶ ἀριθμῶ κατηγορούμενος, καὶ κατ'
 25 ἐπίνοιαν ἔσται μόνην, ἐν οἷς τὴν ὑπαρξιν ἔχει, καὶ οὐ καθ' ἑαυτὸν ἐν ἰδίᾳ τινὶ ὑποστάσει γνωριζόμενος, χωρὶς τῶν ἐπιθεωρουμένων τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀτόμοις συμβεβηκότων. Τοιοῦτος γὰρ ὁ πάσης γενικῆς φύσεως ὄρος τε καὶ λόγος, καὶ εἰσήχθη πλῆθος ἡμῖν Χριστῶν ἀνθ' ἑνός, κατὰ μηδένα τρόπον τὴν οἴανουῖν ἐχόντων
 30 πρὸς τὸν Θεὸν ἢ τοὺς ἀνθρώπους ταυτότητα, διὰ τὴν Σευήρου κατὰ τῆς ἀληθείας περιττὴν καὶ ἀκάθεκτον μανίαν. Εἰ δὲ μοναδικὴ φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἵνα παρῶμεν λέγειν ὡς οὐδαμῶς ἐστὶ τὸ σύνολον φύσις ἐνὶ προσώπῳ περιγεγραμμένη, κἂν εἰ τᾶ

ζομε ὅτι ὁ Χριστὸς δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴ δύναμη ποὺ δημιούργησε τὸ πᾶν. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι τῆς ὁποιασδήποτε σύνθετης φύσης ὁ ὄρος καὶ ὁ λόγος καὶ ὁ νόμος, καθὼς ὑποδεικνύει ἡ δύναμη τῆς ἀλήθειας καὶ ὁ δρόμος τῆς λογικῆς ἀκολουθίας ὀρίζει νὰ λένε ὅσοι ἐξετάζουν μὲ σύνεση τὰ ὄντα. Καὶ ποιὸς θὰ μπορέσει πλέον ν' ἀνήκει στὴ μερίδα τῶν πιστῶν, ὅταν ἔτσι φρονεῖ γιὰ τὸ Θεὸ καὶ Λόγο, ποὺ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ περισσότερη κυριολεξία, ποὺ εἶναι ποιητῆς τῶν αἰώνων καὶ πραγματοποίησε τὴν κένωσή του πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ διορθώσει καὶ ν' ἀνακαινίσει, ἀλλὰ ὄχι γιὰ νὰ συμπληρώσει τὸ πᾶν; Γιατὶ κατὰ κάποιο τρόπο οἰκονομίας καὶ ὄχι μὲ νόμο τῆς φύσης, καὶ μὲ τρόπο ἄρρητο ἐπιδήμησε στοὺς ἀνθρώπους ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως δὲν εἶναι ὁ Χριστὸς σύνθετη φύση, ὅπως θέλει ὁ νεωτερισμὸς ἐκείνων ποὺ ἀδειάζουν ἀπὸ νόημα τὸ Εὐαγγέλιο, ὄντας τελείως ἀδούλωτος σιὸ νόμο τῆς σύνθετης φύσης ὡς πρὸς τὸν τρόπο τοῦ εἶναι του, ἀλλ' εἶναι ὑπόσταση σύνθετη, ποὺ δὲν ἔχει ὡς κατηγορούμενό της τὴν ὁποιαδήποτε σύνθετη φύση ὡς εἶδος της, πράγμα ποὺ εἶναι παράδοξο, νὰ βλέπομε ὑπόσταση σύνθετη, χωρὶς τὴ σύνθετη φύση ποὺ κατηγορεῖται σ' αὐτὴν ὡς εἶδος της.

Ἄν ὅμως, σύμφωνα μ' ἐκείνους τοὺς ἴδιους, ὁ Χριστὸς εἶναι σύνθετη φύση, ἢ θαυμαστὴ ἀκρόπολη τῶν λόγων τοῦ Σεβήρου, ἢ γενικὴ εἶναι ὅπωςδήποτε ἢ μοναδική. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπινοήσομε κάτι ἐνδιάμεσο σ' αὐτά. Κι ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι γενικὴ φύση, θὰ εἶναι προφανῶς τὸ κατηγορούμενο πολλῶν καὶ διαφορετικῶν στὸν ἀριθμὸ πραγμάτων, καὶ θὰ εἶναι νοητὸς μόνο σὲ ὅποια ἔχει τὴν ὑπαρξή του, χωρὶς τὰ συμβεβηκότα ποὺ παρατηροῦνται στὰ κάτω ἀπὸ αὐτὴν ἄτομα. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ὄρισμὸς καὶ ὁ λόγος κάθε γενικῆς φύσης, καὶ ἀντὶ γιὰ ἓνα Χριστὸ μᾶς προέκυψε πλῆθος Χριστῶν, ποὺ δὲν ἔχουν μὲ κανένα τρόπο τὴν ὁποιαδήποτε ταυτότητα μὲ τὸν Θεὸ ἢ τοὺς ἀνθρώπους, ἐξαιτίας τῆς ὑπεράφθονης καὶ ἀκάθεκτης μανίας τοῦ Σεβήρου κατὰ τῆς ἀλήθειας. Ἄν πάλι ὁ Χριστὸς εἶναι μοναδικὴ φύση, γιὰ νὰ παραλείψομε νὰ ποῦμε ὅτι πουθενὰ καὶ καθόλου δὲν ὑπάρχει φύση ποὺ περιγράφε-

μάλιστα τὸν μυθευόμενον ὄρνιθα τὸν φοίνικα, καθάπερ τι μέγα
 καὶ ἄμαχον παράδειγμα τῆς ἑαυτῆς δόξης συστατικόν, τελευ-
 ταῖον προβάλλονται, πρὸς ὃ καὶ λέγειν τι δέδοικα, μήπως καὶ
 ἀνοίας παρὰ τοῖς συνετοῖς ὀφλήσω γέλωτα, τὸν μῦθον δεῖξαι μῦ-
 5 θον πειρώμενος. Εἰ γὰρ ὄρνις ἐστὶν ὁ φοίνιξ, καὶ ζῶον πάντως
 ἐστίν. Εἰ δὲ ζῶον, πρῶτον μὲν οὐ πάντη μοναδικόν, καθὸ ζῶον.
 Ἐπειτα δέ, εἴπερ ζῶον, καὶ σῶμα ἔμψυχον αἰσθητικόν. Εἰ δὲ
 σῶμα ἔμψυχον αἰσθητικόν ἐστὶν ὁ φοίνιξ, καὶ ὑπὸ γένεσιν ἐστι
 δηλονότι καὶ φθοράν. Αὐτοὺς ἐρωτήσωμεν τοὺς σοφοὺς τῶν ὄν-
 10 των θεάμονας, εἰ δυνατόν ἐστὶ τι τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν
 ἔμψυχων καὶ αἰσθητικῶν σωμάτων μοναδικῆς ὑπάρχειν καθ'
 ὑπόστασιν φύσεως, ὧν ἢ ἐξ ἀλλήλων κατ' εἶδος διαδοχὴ ἀρίδη-
 λος χαρακτήρ τοῦ εἶναι ὄρος ἐστί. Καθάπερ καὶ ἡ θεία Γραφή
 μαρτύρεται, τὸ βέβαιον δι' ἑαυτῆς τῷ λόγῳ παρεχομένη, τῷ με-
 15 γάλῳ Νῶε τὸν Θεὸν εἰσηγουμένη ταῦτα προστάσσοντα. Καὶ εἶ-
 πεν ὁ Θεὸς τῷ Νῶε, «Εἴσελθε σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου εἰς τὴν κι-
 βωτόν, ὅτι σε εἶδον δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ.
 Ἄπὸ δὲ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν εἰσάγαγε πρὸς σὲ
 ἑπτὰ ἑπτὰ, ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν μὴ ὄντων
 20 καθαρῶν, δύο δύο, ἄρσεν καὶ θῆλυ· καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετει-
 νῶν τοῦ οὐρανοῦ τῶν καθαρῶν ἑπτὰ ἑπτὰ, ἄρσεν καὶ θῆλυ, καὶ
 ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ τῶν μὴ καθαρῶν, δύο
 δύο, ἄρσεν καὶ θῆλυ, διαθρέψαι σπέρμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν».
 Οἷς, εἴπερ ὡς πτηνὸν ζῶον ὁ φοίνιξ ἐστὶν ἐναρίθμιος, μοναδικῆς
 25 καθ' ὑπόστασιν φύσεως οὐκ ἐστὶ κατὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν, ἵνα
 ταῦτα, καθὼς ἔφην, μὴ λέγωμεν· οὐ γὰρ φίλον ἡμῖν ὑπὲρ τῶν
 οὐκ ἀναγκαίων τὸ μάχεσθαι· πᾶσιν εὐδηλόν ἐστι, ὡς εἴπερ μονα-
 δικὴ φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, οὔτε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὁμοούσιός
 ἐστὶν, οὔτε τοῖς ἀνθρώποις. Τὸ γὰρ πάντη κατὰ τὴν φύσιν μονα-
 30 δικόν, τῆς πρὸς ὀτιοῦν ἄλλο παντελῶς ἠλλοτριώται φυσικῆς

ται ἀπὸ ἓνα πρόσωπο, ἀκόμα κι ἂν στὸ τέλος προβάλλουν μ' ἐπιμονὴ τὸ μυθικὸ πουλὶ Φοίνικα σὰν μεγάλο κι ἀκαταμάχητο παράδειγμα ποὺ ἀποτελεῖ στήριγμα τῆς δοξασίας τους, γιὰ τὸ ὁποῖο φοβᾶμαι νὰ πῶ κάτι, μήπως θεωρηθῶ γελοῖος γιὰ τὴν ἀνοησία μου ἀπὸ τοὺς φρονίμους, προσπαθώντας νὰ ἀποδείξω μύθο τὸν μύθο. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ φοίνικας εἶναι πουλί, εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ ζῶο. Κι ἂν εἶναι ζῶο, κατὰ πρῶτον ὡς ζῶο δὲν εἶναι μοναδικό. Ἐπειτα, ἂν εἶναι ζῶο, εἶναι καὶ σῶμα μὲ ψυχὴ κι αἰσθήσεις. Κι ἂν ὁ φοίνικας εἶναι σῶμα μὲ ψυχὴ καὶ αἰσθήσεις, προφανῶς ὑπόκειται στὴ γένεση καὶ στὴ φθορὰ. Ἐὰν ρωτήσουμε τοὺς ἴδιους τοὺς σοφοὺς παρατηρητὲς τῶν ὄντων, ἂν εἶναι δυνατὸ κάτι, ποὺ ὑπόκειται σὲ γένεση καὶ φθορὰ ἀπὸ τὰ σώματα μὲ ψυχὴ καὶ αἰσθήσεις, νὰ ἔχει μοναδικὴ φύση καθ' ὑπόστασι, τῶν σωμάτων ποὺ ἡ διαδοχικὴ σειρὰ τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶναι ὀλοφάνερο γνῶρισμά τους καὶ περιέχεται στὸν ὀρισμὸ τους. Τέτοια μαρτυρία δίνει καὶ ἡ θεία Γραφή παρέχοντας μὲ τὰ λεγόμενά της τὴ βεβαιότητα στὸ λόγο, διδάσκοντας ὅτι τέτοιες προσταγὲς ἔδωσε ὁ Θεὸς στὸν μεγάλο Νῶε. Καὶ εἶπε ὁ Θεὸς στὸν Νῶε: «Μπὲς ἐσὺ καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά σου στὴν κιβωτό, γιὰτὶ σὲ βρῆκα δίκαιο ἀπέναντί μου μέσα σ' αὐτὴ τὴ γενιά. Ἀπὸ ὅλα τὰ καθαρὰ ζῶα βάλε μέσα μαζί σου ἑπτὰ καὶ ἑπτὰ, ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά, κι ἀπὸ τὰ ὄχι καθαρὰ ζῶα ἀπὸ δύο, ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά. Κι ἀπὸ ὅλα τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ τὰ καθαρὰ βάλε ἑπτὰ κι ἑπτὰ, ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά, κι ἀπὸ ὅλα τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ τὰ καθαρὰ ἀπὸ δύο, ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά: κι ἀπ' αὐτὰ νὰ διαθρέψεις γενιά γιὰ ὅλη τὴ γῆ»¹¹. Ἐὰν ἀριθμεῖται μ' αὐτὰ σὰν φτερωτὸ ζῶο ὁ φοίνικας, σύμφωνα μὲ τὴ θεία ἀπόφαση δὲν εἶναι μοναδικῆς κατὰ τὴν ὑπόστασι φύσης, γιὰ νὰ μὴ λέμε, ὅπως εἶπα, αὐτὰ τὰ πράγματα. Γιατὶ δὲν ἀγαπᾶμε τίς διαμάχες ὅπου δὲν εἶναι ἀνάγκη. Εἶναι φανερὸ σ' ὅλους ὅτι, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι μοναδικὴ φύση, οὔτε μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα εἶναι φύση ὁμοούσια οὔτε μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ τὸ τελείως μοναδικὸ κατὰ τὴ φύση, εἶναι τελείως ξένο ἀπὸ φυσικὴ συγγένεια πρὸς ὁποιοδήποτε

---

11. Γέν. 7, 1-3.

συγγενείας. Εἰ δὲ κατ' αὐτοὺς ἐκείνους, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος, πάντη κατὰ τὴν φύσιν ὁ Χριστὸς πάντων ἡλλοτριώται τῶν ὄντων, αὐτοὺς εἰπεῖν προτρεψόμεθα τοὺς καινοὺς δογματιστάς, τί ὄντα κατὰ τὴν φύσιν, καὶ ποίῳ λόγῳ σέβουσι τὸν Χριστόν, τὸν 5 μηδέν, ὅσον ἐπὶ ταῖς αὐτῶν ὑποθήκαις τῶν λόγων, ὄντα παρ' αὐτῶν βλασφημούμενον.

Εἰ τοίνυν μέγας καὶ φοβερὸς ἐξ ἀνάγκης ἔπεται κίνδυνος, κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν τοῦ λόγου δύναμιν, τοῖς λέγουσιν ἓν κατὰ τὴν φύσιν εἶναι τὸν Χριστόν, ἤγουν μίαν φύσιν, εἴτε ἁπλῶς λεγο- 10 μένην εἴτε σύνθετον, καὶ ταύτην εἴτε γενικὴν, ἤγουν κοινήν, εἴτε μοναδικήν, ἤγουν ἰδικήν, πάση φυλακῇ τὰς ἑαυτῶν καρδίας τῆς τοιαύτης δόξης τηρήσωμεν καθαρὰς, ἵνα καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ μελλούσης ἀπειλῆς ἐλευθερωθῶμεν. Καὶ τὸ μὲν δύο ἐπὶ Χριστοῦ κατὰ τὸν τῆς φυσικῆς ἑτερότητος λόγον, ἤγουν διαφορᾶς, τῶν ἐξ 15 ὧν ἐστὶ φύσεων σωζομένων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὡς ἐν ὄλω μερῶν, εὐσεβῶς ὁμολογήσωμεν, καθ' ὃν οὐδέποτε τὰ μέρη φυσικῶς ἀλλήλοις συμπίπτουσιν, ἕως ἐκάτερον τὸν οἰκειὸν τῆς φύσεως πρὸς τὸ ἕτερον διαφυλάττει λόγον ἀλώβητον, τὸ δὲ ἓν κατὰ τὸν τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητος λόγον, καθ' ὃν οὐδεμίαν 20 τὸ σύνολον πρὸς ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς ὡς ὅλον τὴν ἐκ διαφορᾶς διακρίσιν, ἤγουν μερισμόν, ἐπιδέχεται, ἕως μία καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σάρκωσιν ὑπόστασις ὑπάρχων πιστεύεται, καὶ εἰς τῆς ἀγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδος προσκυνεῖται παρ' ἡμῶν καὶ δοξάζεται. Μοναδικὴ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπόστασις, ὡς ὅλον, μηδενὶ 25 λόγῳ κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτῆς ἰδιότητα τοῖς ἄκροις ἐπιμεριζομένη, καθ' ἣν αὐτῶν ἀφορίζεται. Ἐκρά δὲ νῦν λέγω, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐξ οὗ πρὸ τῶν αἰώνων ὁ Χριστὸς γεγέννηται θεϊκῶς, καὶ τὴν ἀγίαν πανένδοξον Παρθένον καὶ Μητέρα, ἐξ ἧς ὁ αὐτὸς ἀνθρωπίνως γεγέννηται δι' ἡμᾶς, τῇ πρὸς ἄμφω τὰ ἄκρα 30 τῶν ἰδίων μερῶν οἰκειότητι φυλάττουσα τὴν κατ' οὐσίαν ἀμειώτως ταυτότητα, οἷς μέρεσι τὸν τῆς διαφορᾶς ὁ Χριστὸς ἐπιδεχόμενος λόγον, τῆς οἰκειᾶς οὐκ ἐξίσταται μοναδικῆς ὑποστάσεως.

ἄλλο. Κι ἂν κατὰ τὴν ἄποψη ἐκείνων τῶν ἰδίων, ὅπως ἔδειξε ὁ λόγος, ὁ Χριστὸς εἶναι κατὰ τὴ φύση τελείως ξένος ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, ἃς καλέσομε νὰ μᾶς ποῦν οἱ ἴδιοι οἱ δᾶσκαλοι τῆς νέας πίστεως, τί εἶναι ὡς πρὸς τὴ φύση ὁ Χριστὸς καὶ γιὰ ποιὸ λόγο τὸν λατρεύουν, αὐτὸν ποὺ ἐκεῖνοι βλασφημοῦν λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι τίποτε, ὅσο φαίνεται ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὴ διδασκαλία τους.

Ἄν λοιπὸν ἐξανάγκης ἀκολουθεῖ ἓνας μεγάλος καὶ φοβερὸς κίνδυνος, σύμφωνα μὲ τὸ νόημα ποὺ δώσαμε στὸ λόγο, γι' αὐτοὺς ποὺ λένε ὅτι κατὰ τὴ φύση ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνα, δηλαδή μία φύση, εἴτε τὴν ποῦμε ἀπλή εἴτε σύνθετη, καὶ αὐτὴν πάλι εἴτε γενικὴ, δηλαδή κοινὴ, εἴτε μοναδική, δηλαδή εἰδική, μὲ κάθε προσοχὴ ἃς κρατήσομε καθαρὲς τὶς καρδιές μας ἀπὸ τέτοια γνώμη, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦμε κι ἀπὸ τὴ μελλοντικὴ ἀπειλὴ ἐξαιτίας της. Κι ἃς ὁμολογήσομε μὲ εὐσέβεια, ὅτι στὸν Χριστὸ ὑπάρχει τὸ 'δύο' κατὰ τὸν φυσικὸ λόγο τῆς ἑτερότητας, δηλαδή τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται, οἱ ὁποῖες παραμένουν καὶ μετὰ τὴν ἔνωση ὡς μέρη μέσα σὲ ὅλο, κατὰ τὸν ὁποῖο λόγο οὐδέποτε συμπίπτουν φυσικὰ τὰ μέρη μεταξύ τους, ὅσο καθένα διατηρεῖ ἄθικτο τὸν οἰκεῖο λόγο τῆς φύσης του ἔναντι τοῦ ἄλλου. Καὶ τὸ 'ἓνα' ὑπάρχει σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητας, κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ Χριστὸς δὲν ἐπιδέχεται καμμιά ἀπολύτως ὡς ὅλο διάκριση, δηλαδή μερισμὸ, ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς, ὅσο τὸν πιστεύομε ὅτι εἶναι μία ὑπόσταση καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὸν προσκυνοῦμε καὶ τὸν δοξολογοῦμε ὡς ἓνα τῆς ἀγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδας. Γιατὶ ἡ ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μοναδική, ὡς ὅλον, καὶ γιὰ κανένα λόγο δὲν ἐπιμερίζεται στὰ ἄκρα σύμφωνα μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ τῆς ιδιότητα κατὰ τὴν ὁποία ἀποχωρίζεται ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἄκρα λέγω τώρα, τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες ὁ Χριστὸς ἔχει γεννηθεῖ θεϊκά, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν ἀγία πανένδοξη Παρθένο καὶ Μητέρα, ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ ἴδιος γεννήθηκε σὰν ἄνθρωπος γιὰ χάρη μας, ποὺ μὲ τὴν οἰκειότητά του πρὸς τὰ δύο ἄκρα τῶν ἰδίων του μερῶν φυλάγει ἀπαραμείωτα τὴν ταυτότητά του κατὰ τὴν οὐσία, στὰ ὁποῖα μέρη ὁ Χριστὸς ἐπιδέχεται τὸν λόγο τῆς διαφορᾶς, χωρὶς ν' ἀπομακρῦ-

Πᾶσα γὰρ ὀλότης, καὶ μάλιστα κατὰ σύνθεσιν, ἐκ διαφορῶν θεωρουμένη, τῆς οἰκείας ὑποστάσεως μοναδικῶς φυλάττουσα τὴν ταυτότητα, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν οἰκείων μερῶν ἀσύγχυτον ἔχει διαφορὰν, καθ' ἣν τὸ ἑκατέρου μέρους πρὸς θάτερον κατ' οὐσίαν διασώζει λόγον ἀνόθευτον. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ μέρη 5 κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύνθεσιν, ἀκραιφνή καὶ ἀμείωτον τὸν κατὰ φύσιν λόγον φυλάττοντα, τὴν ἐνικὴν τῆς οἰκείας ὀλότητος ἀδιάκριτον ἔχειν ταυτότητα, καθ' ἣν μοναδικῶς τὸν καθ' ὑπόστασιν διαφυλάττει λόγον παντελῶς ἀδιαίρετον.

10 Εἰ τοίνυν, καθὼς ἔδειξεν σὺν ἀληθείᾳ τρέχων ὁ λόγος, ἀσεβῆς πάντη καθέστηκεν ἐπὶ Χριστοῦ τῷ κατὰ φύσιν λόγῳ θεσπίζειν κειῖσθαι τὸ ἓν, ὡσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν τῷ καθ' ὑπόστασιν λόγῳ τὰ δύο, τὸ μὲν γὰρ τῆς Ἀπολιναρίου δυσωδίας ἐστὶν ἴδιον, συναλείφοντός τε καὶ συγχέοντος εἰς μίαν φύσιν τὰς φύσεις καὶ 15 ἀδιάγνωστον πάντη ποιῶντος τὴν οἰκονομίαν, μηδεμίαν κυρίως εἶναι τιθεμένου φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Φεύγει γὰρ εἶναι ὅπερ ἐστί, τούτων ἑκάτερον εἰς ἄλληλα μεταχωροῦντα καὶ μεταπίπτοντα. Τὸ δὲ τῆς Ἰουδαϊκῆς Νεστορίου φρενοβλαβείας, τὴν μίαν ὑπόστασιν εἰς ὑποστάσεις δύο μερίζοντος, καὶ τὴν ὅλην οἰκονομίαν ἀρνούμενου, τὸ σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν οὐσιωδῶς τὸν 20 Θεὸν Λόγον ἐνωθῆναι λέγειν παραιτουμένου, ἡμεῖς ὀρθῶς τε καὶ προσφυῶς χρῆσώμεθα τῷ λόγῳ, πρὸς τὸ εὐθὲς μεταβάλλοντες τῶν διεστραμμένων τὰς φωνάς· καὶ τὸ μὲν δύο κατὰ τὸν τῆς φυσικῆς ἑτερότητος, ἡγουν διαφορᾶς, λόγον, τὸ δὲ ἓν κατὰ τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον, ἵνα καὶ τὸ διάφορον τῶν ἐξ ὧν ὁ Χριστός 25 ἐστὶ φύσεων ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν διατηρῆται, καὶ τὸ ταῦτόν καὶ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου ὡσαύτως ἀπλήθυντον διασώζηνται. Ἡ γὰρ ἀντάλληλος τῶν πραγμάτων δεῖξις τε καὶ ὁμολογία, τῶν ὑποκειμένων κατὰ 30 τοὺς αἰρετικοὺς ἀφανισμόν ἀπεργάζεται, οὐκ ἀνεχομένης τῆς ἀληθείας τὰς κυρίας παντάπασιν τῶν πραγμάτων συγχωρεῖν εἰς

νεται ἀπὸ τῆ μοναδικῆ ὑπόστασι. Γιατὶ κάθε ὁλότητα, καὶ μάλιστα ὅταν νοεῖται ἀπὸ σύνθεσι διαφόρων, φυλάγοντας μοναδικὴ τὴν ταυτότητα τῆς ὑπόστασῆς τῆς, κρατεῖ καὶ ἀσύγχυτη καὶ τὴ διαφορὰ τῶν ἰδίων τῆς μερῶν μεταξύ τους, καὶ κατ' αὐτὴν διατηρεῖ ἀνόθευτο τὸ λόγο καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο μέρη πρὸς τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Ἐπίσης καὶ τὰ μέρη κατὰ τὴ σύνθεσι μεταξύ τους, φυλάγοντας γνήσιο κι ἀμείωτο τὸν φυσικό τους λόγο, ἔχουν καὶ τὴ μοναδικὴ ταυτότητα τῆς ἴδιας τους τῆς ὁλότητας ἀδιάκριτη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία διατηρεῖ τελείως ἀδιαίρετο τὸν ὑποστατικό τῆς λόγο.

* Ἄν λοιπόν, ὅπως ἔδειξε ὁ λόγος συμβαδίζοντας μὲ τὴν ἀλήθεια, εἶναι τελείως ἀσέβεια νὰ θεσπίζεται ὅτι στὸν Χριστὸ ὑπάρχει τὸ 'ἓνα' σύμφωνα μὲ τὸ φυσικό του λόγο, καὶ ἀντίστροφα τὸ 'δύο' σύμφωνα μὲ τὸν ὑποστατικό λόγο, τὸ πρῶτο εἶναι γνῶρισμα τῆς δυσωδίας τοῦ Ἀπολιναρίου, πὺ συναλείφει καὶ συγχέει τὶς φύσεις σὲ μία καὶ κάνει τελείως ἀδύνατο νὰ διαγνωσθεῖ ἡ οἰκονομία, ἐπειδὴ δέχεται ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά φύσι αὐτοτελῆς μετὰ τὴν ἔνωσι. Γιατὶ παύει νὰ εἶναι ὅ,τι εἶναι, ὅταν τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ μεταβάλλεται καὶ μεταπίπτει στὸ ἄλλο. Τὸ δεύτερο εἶναι γνῶρισμα τῆς ἰουδαϊκῆς φρενοβλάβειας τοῦ Νεστορίου, πὺ μερίζει τὴ μία ὑπόστασι σὲ δύο καὶ ἀρνεῖται ὅλη τὴν οἰκονομία, ἀποφεύγοντας νὰ πεῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνώθηκε κατὰ τὴν οὐσία σὲ ὑπόστασι μὲ τὴ σάρκα. Ἐμεῖς θὰ χρησιμοποιοῦμε ὀρθὰ καὶ κατάλληλα τὸν λόγο, μεταβάλλοντας στὸ ὀρθὸ τὰ λόγια τῶν διαστρεβλωτῶν, τὸ 'δύο' σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φυσικῆς ἑτερότητας, δηλαδὴ τῆς διαφορᾶς, ἐνῶ τὸ 'ἓνα' σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς ὑπόστασις, γιὰ νὰ διατηρεῖται στὸν Χριστὸ καὶ τὸ διαφορετικὸ τῶν φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσι ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ νὰ διασώζεται ἀπολλαπλασιαστικὴ ἢ ταυτότητα καὶ ἡ μοναδικότητα τῆς ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πὺ σαρκώθηκε. Γιατὶ ἢ μὲ ἀντικατάστασι τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο φανέρωσι καὶ ὁμολογία τῶν πραγμάτων, προκαλεῖ σύμφωνα μὲ τοὺς αἰρετικούς τὸν ἀφανισμό τῶν ὑποκειμένων, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὲν ἀνέχεται καθόλου νὰ ἀνταλλάσσονται μεταξύ τους οἱ ἀποκλειστικὲς προσηγορίες τῶν πραγμάτων. Γι'

ἀλλήλας ἀμείβεσθαι προσηγορίας. Διὰ τοῦτο δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστόν, ὡς ἔφην, κατὰ τὸν τῆς διαφορᾶς λόγον τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν αὐτῷ σωζομένων, ὡς Θεὸν τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἔνωσιν.

ΟΤΙ Ο ΛΕΓΩΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ, ΣΥΝΟΜΟΛΟΓΕΙ ΤΟΙΣ ΟΝΟΜΑΣΙ
ΤΑΣ ΦΥΣΕΙΣ ΕΞ ΑΝΑΓΚΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ,
ΟΡΘΩΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙΝ ΠΡΟΗΡΗΜΕΝΟΣ

Εἰ γὰρ Θεὸς καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνω-
10 σιν, κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν, δηλονότι τὰ πράγματα τοῖς ὀνό-
μασιν ἔχων, ἐπαληθεύει μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τὰ γὰρ πράγματα
προεπινοοῦνται τῶν οἰκείων ὀνομάτων, καὶ οὐδ' ἂν εἶναι δυνη-
θεῖη πώποτε χωρὶς τοῦ πράγματος ὄνομα, τοῦ παρέχοντος δι'
ἑαυτοῦ τῷ ὀνόματι θέσιν καὶ ἀντιλαμβάνοντος δήλωσιν. Εἰ δὲ τὰ
15 πράγματα, ὧν εἰσὶ τὰ ὀνόματα, οὐκ ἔχει κατὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Χρι-
στός, ψιλὰς κατ' αὐτούς, ὡς μετὰ μηδενὸς κειμένας ἔχων δει-
χθήσεται τὰς προσηγορίας, καὶ πραγμάτων ἐρήμους, καὶ ἔσται
Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μόνον ὀνόματι κατ' αὐτούς ὁ Χριστός, καὶ
οὐ πράγματι, οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀθεώτερον; Εἰ δὲ τοσοῦτον μαῆναι
20 παραιτούμενοι, φαῖεν μὴ ἐρήμους εἶναι πραγμάτων ἐπὶ Χριστοῦ
τὰς προσηγορίας μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὥσπερ οὐ παραιτοῦνται λέ-
γειν τὰς δύο τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν προσηγορίας, οὕτω
καὶ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε λε-
γέτωσαν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὧν καὶ προσηγορίαι, εἴπερ κατ' ἀλή-
25 θειαν πιστῶς ὁμολογοῦσι σώζεσθαι πραγματιωδῶς κατὰ φύσιν
τὰ ἐνωθέντα μετὰ τὴν ἔνωσιν.

αὐτὸ ὁμολογοῦμε, ὅπως εἶπα, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων ποὺ τὸν ἀποτελοῦν καὶ διατηροῦνται σ' αὐτὸν μετὰ τὴν ἔνωση, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἔνωση.

ΟΤΙ ΟΠΟΙΟΣ ΛΕΓΕΙ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΘΕΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΟΜΟΛΟΓΕΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ
ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΙΣ ΦΥΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΕΝΩΣΗ ΠΡΟΤΙΜΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΠΙΣΤΗ

Ἄν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἔνωση, σύμφωνα μὲ τὴν κοινὴ ὁμολογία, ἔχοντας δηλαδὴ τὰ πράγματα μαζί μὲ τὰ ὀνόματα, ἐπαληθεύεται μετὰ τὴν ἔνωση. Γιατὶ τὰ πράγματα ἔρχονται στὴ σκέψη πρὶν ἀπὸ τὰ οἰκεία ὀνόματα, καὶ δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ ὑπάρξει ὄνομα χωρὶς πρᾶγμα, ποὺ παρέχει θέση στὸ ὄνομα καὶ ἀντιδωρίζεται μὲ τὴν ὀνομασία του. Ἄν ὅμως ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει κατὰ τὴν ἔνωση τὰ πράγματα στὰ ὁποῖα ἀνήκουν τὰ ὀνόματα, θ' ἀποδειχθεῖ σύμφωνα μ' αὐτοὺς ὅτι ἔχει κενὲς προσηγορίες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ὑποκείμενο ἀλλὰ τοὺς λείπουν τὰ πράγματα, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ εἶναι σύμφωνα μ' αὐτοὺς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος στὸ ὄνομα μόνο καὶ ὄχι πραγματικά, πρᾶγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ ἄθεο; Ἄν πάλι ἀποφεύγοντας νὰ δείξουν τόση μανία, ποῦν ὅτι οἱ δύο ὀνομασίες τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἄδειες ἀπὸ πράγματα μετὰ τὴν ἔνωση, ὅπως δὲν ἀρνοῦνται νὰ λένε τις δύο ὀνομασίες τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωση, ἔτσι ἅς λένε μετὰ τὴν ἔνωση καὶ τις δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τις ὁποῖες καὶ στίς ὁποῖες σύγκεται καὶ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ὀνομασίες, ἂν βέβαια σ' ἀλήθεια ὁμολογοῦν μὲ πίστη ὅτι πραγματικά σώζονται κατὰ φύσιν μετὰ τὴν ἔνωση ὅσα ἐνώθηκαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ 'ΕΝ ΔΥΟ' ΦΩΝΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΦΥΣΕΩΣ ΣΕΣΑΡΚΩΜΕΝΗΣ ΕΥΣΕΒΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ
ΠΑΤΕΡΑΣ, ΚΑΙ ΑΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΘΕΤΟΥ ΦΥΣΕΩΣ

Καὶ πάλιν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτως τὸν αὐτὸν ὄντα πι-
5 στεύομεν, ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι. Ὡσπερ γὰρ ἐκ δύο
φύσεων λέγοντες τὸν Χριστόν, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος
ὄντα νοοῦμεν, ὡς ἐκ μερῶν ὄλον, οὕτω καὶ ἐν δύο φύσεσι λέγον-
τες μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὄντα πιστεύο-
μεν, ὡς ὄλον ἐν μέρεσι. Μέρη δὲ Χριστοῦ ἢ θεότης αὐτοῦ καὶ ἡ
10 ἀνθρωπότης ἐστίν, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑφέστηκε. Καὶ αὐθις μίαν
τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην σαρκί, νοεράν τε καὶ λογι-
κὴν ἐχούσῃ ψυχὴν πιστεύειν, λέγειν τε καὶ κηρύττειν ἐδιδάχθη-
μεν, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, διὰ τοῦ «σεσαρκωμένην» εἰπεῖν
τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως εἰσκεκομισμένην νοοῦντες τὴν οὐσίαν.
15 Καὶ πάλιν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ
πάθη, καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰς δύο γεννήσεις, τὴν τε προαιώνιον ἀσω-
μάτως ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τὴν χρονικὴν ἐκ Μητρὸς καὶ Παρθέ-
νου σωματικῶς δι' ἡμᾶς γεγεννημένην. Διὸ μάλιστα καὶ κατὰ
ἀλήθειαν κυρίως Θεοτόκον αὐτὴν ὁμολογοῦμεν, ὡς τὸν ἐκ Πα-
20 τρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων Θεὸν Λόγον, ἐπ'
ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα γεννήσασαν. Μίαν
δὲ φύσιν σύνθετον τὸν Χριστὸν παντελῶς παραιτούμεθα λέγειν,
οὐ μόνον διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς καθ' ὄλου
τῶν ἐγκρίτων Πατέρων πέφανται μέχρι τῆς δεῦρο ταύτην εἰρη-
25 κῶς τὴν φωνὴν, καὶ ὡς προδήλως Ἀπολιναρίου τοῦ αἰρετικοῦ
καὶ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ὑπάρχουσαν γέννημα, ὧν ἀποδεξάμε-
νος Σευῆρος τὴν πλάνην, εἰκότως καὶ ταῖς φωναῖς καλλωπίζε-
ται. Οὐ γὰρ φυσικὴ μονὰς κατὰ σύνθεσιν ἐστὶν ὁ Χριστὸς κατ'
Ἀπολινάριον καὶ Σευῆρον, ἕως σωζομένην διαφυλάττει τῶν ἐξ
30 ὧν ἐστὶ φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀσύγχυτον τὴν ἑτερότητα.
Οὐτε μὴν ὑποστατικὴ δυὰς κατὰ Νεστορίου, ἕως μὴ καθ' ἑαυτὰ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ 'ΣΕ ΔΥΟ', ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΥΣΕΒΗΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΙΑ ΕΝΣΑΡΚΗ
ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΘΕΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Καὶ πάλι πιστεύομε ὅτι ὁ ἴδιος ὑπάρχει ἀδιαίρεται σὲ δύο φύσεις, ἐπειδὴ ὑπάρχει στὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅπως δηλαδὴ ὅταν λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἐννοοῦμε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὅπως ἓνα ὅλο ἀπὸ μέρη, ἔτσι κι ὅταν λέμε 'σὲ δύο' φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση, πιστεύομε ὅτι ὑπάρχει σὲ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὅπως ἓνα ὅλο σὲ μέρη. Μέρη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητά του, ἀπὸ τίς ὁποῖες καὶ στίς ὁποῖες ἔλαβε ὑπόστασι. Καὶ ἐπίσης, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Κύριλλο, διδαχθήκαμε νὰ πιστεύομε καὶ νὰ λέμε καὶ νὰ κηρύττομε μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου, πού ἔχει σαρκωθεῖ μὲ σάρκα καὶ ἔχει νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ, ἐννοώντας μὲ τὸ «πού σαρκώθηκε», ὅτι ἔχει λάβει τὴν οὐσία τῆς δικῆς μας φύσεως. Καὶ πάλι τοῦ ἰδίου καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τόσο τὰ θαύματα ὅσο καὶ τὰ πάθη, καὶ τίς δύο γεννήσεις τοῦ ἰδίου, καὶ τὴν προαιώνια δίχως σῶμα ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὴ χρονικὴ μὲ σῶμα ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία πού ἔγινε γιὰ χάρις μας. Γι' αὐτὸ μάλιστα καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀλήθεια τὴν ὁμολογοῦμε Θεοτόκο πραγματικά, ἐπειδὴ γέννησε μὲ σάρκα στοὺς ἔσχατους καιροὺς τὸν Θεὸ Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ἀρνούμαστε ὅμως ἐντελῶς νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μιὰ σύνθετη φύσις, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς λόγους πού εἴπαμε, ἀλλὰ κι ἐπειδὴ κανένας γενικὰ ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους Πατέρες δὲν φάνηκε ὡς τώρα νὰ ἔχει πεῖ αὐτὸ τὸ πράγμα, ἀλλὰ προφανῶς αὐτὰ εἶναι γέννημα τοῦ αἰρετικοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν ὁπαδῶν του, τῶν ὁποίων τὴν πλάνη δέχθηκε ὁ Σεβῆρος, καὶ φυσικὰ θεωρεῖ τιμὴ του καὶ τὰ ὀνόματα. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπολιναριο δηλαδὴ καὶ τὸν Σεβῆρο ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι φυσικὴ μονάδα ἀπὸ σύνθεσι, ἐωσότου διασώζει καὶ διατηρεῖ τὴν ἑτερότητα τῶν φύσεων, πού τὸν ἀποτελοῦν, καὶ μετὰ τὴν ἔνωση. Οὔτε βέβαια εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν Νεστόριο, καὶ ὑποστα-

τὰ συνελθόντα καὶ ἀλλήνων διακεκριμένα παντελῶς ὑφεστήκασι, καὶ ἕως εἷς ἐστὶν ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, καὶ μὴ προὔποστᾶσαν τῷ οἰκείῳ λόγῳ τῆς φύσεως τὴν ἔνωθεῖσαν αὐτῷ λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένην σάρκα
 5 προσέλαβεν, ἀλλ' ὑπόστασις μία σύνθετος κατὰ τοὺς Πατέρας, καθ' ἣν ὁλος τε Θεὸς ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ εἷς τῆς ἀγίας καὶ πανευφήμου Τριάδος μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁλος ἄνθρωπος ὁ αὐτός, καὶ εἷς τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῆς θεότητος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΣΥΝΘΕΤΟΥ ΦΥΣΙΚΩΤΕΡΑ ΔΙΑΛΗΨΙΣ
 ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΟΥ ΜΗ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ ΠΕΡΙΠΙ-
 ΠΤΕΙΝ ΑΤΟΠΗΜΑΣΙ, ΤΟΥΣ ΟΜΟΛΟΓΟΥΝΤΑΣ ΜΙΑΝ ΣΥΝ-
 ΘΕΤΟΝ ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ, ΤΟΙΣ ΜΙΑΝ ΑΥΤΟΝ
 ΛΕΓΟΥΣΙ ΣΥΝΘΕΤΟΝ ΦΥΣΙΝ

15 Εἰ δέ, ὅτι καὶ πᾶσα σύνθετος ὑπόστασις ἀλλήλοις ὁμόχρονα κέκτηται τὰ μέρη, νομίζοι τις τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν συνάγεσθαι, καὶ τοῖς λέγουσι μίαν τὸν Χριστὸν εἶναι σύνθετον ὑπόστασιν, οὐκ ὀρθῶς κατὰ τὸν ἑμὸν ὁ τοιοῦτος ὑπολαμβάνει λόγον. Οὐ γὰρ ἀπλῶς πᾶσα σύνθετος ὑπόστασις ἀλλήλοις ὁμόχρονα κατὰ τὴν
 20 γένεσιν ἔχει τὰ μέρη, ἀλλ' ἢ ὑπὸ φύσιν σύνθετον δηλονότι τελοῦσα καὶ εἶδος ἔχουσα τοιοῦτον αὐτῆς κατηγορούμενον, ἥτις τῷ κοινῷ καὶ καθ' ὅλου τῆς κατηγορουμένης οὐσίας, ἥτοι φύσεως, τὸ ἄθροισμα τῶν περὶ αὐτὴν ἰδιωμάτων συμπεπλεγμένον ἔχουσα, φύσις ἐστίν, ἡγουν μετὰ ἰδιωμάτων. Εἰ οὖν σύνθετος ἢ ὑφ'
 25 ἦν τελεῖ φύσις ἐστὶ καὶ τὸ κατηγορούμενον εἶδος, καὶ αὐτὴν σύνθετον εἶναι πάντως ἀνάγκη καὶ ἀλλήλοις ὁμόχρονα κεκτῆσθαι τὰ μέρη, διὰ τὴν κατηγορουμένην αὐτῆς οὐσίαν, ἡγουν φύσιν, οὕτως ὑπάρχουσαν, ὡς τὴν αὐτὴν οὖσαν τῷ εἶδει χωρὶς τῶν ἀφοριστικῶν αὐτῆς γνωρισμάτων. Ὡσπερ γὰρ τὴν ἀπλῶς λεγομέ-

τική δυάδα, ὅσο δὲν ὑφίστανται πλήρως καθ'αυτὰ ὅσα ἐνώθησαν καὶ δὲν εἶναι χωρισμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ὅσο εἶναι καὶ μετὰ τὴν σάρκωση ἓνας ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ σαρκώθηκε, καὶ προσέλαβε τὴν ἐνωμένη μαζί του σάρκα προικισμένη μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, ποὺ δὲν εἶχε προϋπάρξει στὸν οἰκειὸ λόγο τῆς φύσης του, ἀλλὰ εἶναι μία ὑπόσταση σύνθετη σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι ὅλος Θεὸς ὁ ἴδιος καὶ ἓνας τῆς ἁγίας καὶ πανεύφημης Τριάδας μαζί μὲ τὴν ἀνθρωπότητα χάρις στὴ θεότητα, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ὅλος ἄνθρωπος καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μαζί μὲ τὴ θεότητα ἕξαιτίας τῆς ἀνθρωπότητος.

**ΦΥΣΙΚΟΤΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΘΕΤΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ
ΚΑΙ ΑΚΡΙΒΗΣ ΥΠΟΔΕΙΞΗ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΕΦΤΟΥΝ ΣΤΑ ΙΔΙΑ
ΑΤΟΠΗΜΑΤΑ ΟΣΟΙ ΟΜΟΛΟΓΟΥΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΜΙΑ ΥΠΟ-
ΣΤΑΣΗ ΣΥΝΘΕΤΗ ΜΕ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ
ΩΣ ΜΙΑ ΣΥΝΘΕΤΗ ΦΥΣΗ**

Ἐὰν ὅμως, ἐπειδὴ κάθε σύνθετη ὑπόσταση ἔχει ὁμόχρονα μεταξύ τους τὰ μέρη της, νομίζει κάποιος, ὅτι συνάγεται ὁ ἴδιος παραλογισμὸς, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ λένε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι σύνθετη ὑπόσταση, αὐτὸς σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ λέγω δὲν σκέφτεται ὀρθά. Γιατὶ γενικὰ κάθε ὑπόσταση σύνθετη δὲν ἔχει ὁμόχρονα μεταξύ τους τὰ μέρη κατὰ τὴ γένεσή της, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ τελεῖ κάτω ἀπὸ σύνθετη φύση καὶ ἔχει αὐτὸ τὸ εἶδος κατηγορούμενό της, ἢ ὁποία, ἔχοντας πλεγμένο τὸ ἄθροισμα τῶν ιδιωμάτων της μὲ τὸ κοινὸ καὶ γενικὸ τῆς οὐσίας, δηλαδή τῆς φύσης ποὺ γίνεται κατηγορούμενο, εἶναι φύση, δηλαδή φύση μὲ ιδιώματα. Ἄν λοιπὸν εἶναι σύνθετη ἡ φύση κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία τελεῖ καὶ τὸ εἶδος ποὺ γίνεται κατηγορούμενο, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ὅπωςδήποτε σύνθετη, καὶ νὰ ἔχει ὁμόχρονα τὰ μέρη της, ἕξαιτίας τῆς οὐσίας ποὺ τῆς κατηγορεῖται, δηλαδή τῆς φύσης, ποὺ ὑπάρχει ἔτσι, ὥστε νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὸ εἶδος χωρὶς τὰ γνωρίσματα ποὺ τὴ χωρίζουν. Ὅπως δηλαδή ὀρίζοντας τὴν γενικὰ λεγόμενη ὑπαρξὴ λέμε, Ὑπόσταση

νην ὑπόστασιν ὀρίζοντές φαμεν, ὑπόστασις ἐστὶν οὐσία τις μετὰ ἰδιωμάτων, ἢ, οὐσία τις τῶν καθ' ἕκαστα περιληπτικῆ τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ἰδιωμάτων, οὕτω τὴν προσδιωρισμένως ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς λεγομένην ὀρίζοντες ὑπόστασιν, λέγομεν,
 5 ὑπόστασις σύνθετός ἐστὶν οὐσία τις σύνθετος μετὰ ἰδιωμάτων, ἢ οὐσία τις σύνθετος τῶν καθ' ἕκαστα περιληπτικῆ τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ἰδιωμάτων. Τὰ γὰρ κοινῶς ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀτόμοις θεωρούμενα, τὸ τῆς οὐσίας, ἦτοι φύσεως, χαρακτηρίζει προηγουμένως ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὴν ἀτόμοις γενικόν.
 10 Πάντων δὲ κοινὸν τῶν ὑπὸ τὸ σύνθετον εἶδος ἀτόμων τὸ σύνθετον, ἄρα φύσιν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὴν ἀτόμοις σύνθετον προηγουμένως χαρακτηρίζει τὸ σύνθετον, ἀλλ' οὐχ ὑπόστασιν.

Ἄλλως τε δὲ πάλιν ἐκ τῶν κοινῶν καὶ καθ' ὄλου πᾶς ἐστὶν ὀρισμὸς τῶν ὑπ' αὐτὰ τελούντων ἀτόμων, καὶ ἐκ τῶν γενικῶν
 15 πάντα φυσικῶς ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκείας ὑπογραφῆς τὰ ὑπ' αὐτά, διὰ τὸ σαφὲς εἶναι τὸ τί κυρίως τε καὶ προηγουμένως ἐστὶ τὸ ὀριζόμενον. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστὶν ἀληθές, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστιν, δῆλον ὅτι ὁ εἰπὼν σύνθετον ὑπὸ φύσιν ἀναγομένην ὑπόστασιν, τὸ ἐνυπάρχον τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας γενικῶς, τῷ ἀτόμῳ τῆς ὑπο-
 20 στάσεως συνεξέφηγε μετὰ τῶν αὐτὴν ἰδικῶς χαρακτηριζόντων ἰδιωμάτων. Ὡστε ὁ φῆσας ὑπὸ τινα φύσιν τελοῦσαν ὑπόστασιν σύνθετον, οὐδὲν ἕτερον εἶπεν, ἢ φύσιν, ἣ γοῦν οὐσίαν, σύνθετον μετὰ ἰδιωμάτων. Εἰ τοίνυν, καθὼς δέδεικται, πᾶσα φύσις σύνθετος ἀπροαίρετον ἔχει τὴν πρὸς ἀλληλα τῶν οἰκείων μερῶν
 25 κατὰ τὴν σύνθεσιν σύνοδον καὶ ἀλλήλοισι ὁμόχρονα κέκτηται τὰ μέρη καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς τὸ πᾶν κατ' εἶδος ἕκαστον ἐν τοῖς οὐσι θεωρουμένης ὁλότητος γεγένηται, καὶ πᾶσα δηλονότι κατὰ τὸ πεφυκὸς ὑπόστασις τὴν αὐτὴν ἔχει τῷ οἰκείῳ γένει τε καὶ εἶδει ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ εἶναι τὴν σύστασιν, δείξωσιν οὖν ὑπὸ
 30 φύσιν σύνθετον τελοῦσαν τὴν τοῦ Χριστοῦ σύνθετον ὑπόστασιν καὶ ὁμόχρονα κεκτῆσθαι τὰ μέρη συναγαγέτωσαν, καὶ τὴν αὐτὴν δικαίως μέμψιν ἡμῶν κατηγορεῖτωσαν. Ἔως δ' ἂν τοῦτο μὴ δύνωνται, κατὰ ψάμμου ποιοῦνται τῶν οἰκείων δογμάτων τὰ ἐρείσματα. Ὁ γὰρ τὸν Χριστὸν τούτοις ὑπαγαγεῖν τοῖς προρηθεῖ-

εἶναι μία οὐσία πού ἔχει ἰδιώματα, ἢ Μία οὐσία πού περιλαμβάνει ὅλα τὰ καθ' ἕκαστα ἰδιώματα τοῦ οἰκείου ἀτόμου τῆς, ἔτσι ὀρίζοντας τὴν προσδιορισμένη καὶ ὄχι γενικὰ λεγόμενη ὑπόσταση λέμε, Ὑπόσταση σύνθετη εἶναι μία σύνθετη οὐσία μὲ ἰδιώματα, ἢ μία οὐσία σύνθετη πού περιλαμβάνει ὅλα τὰ καθέκαστα ἰδιώματα στὸ ἴδιο τῆς τὸ ἄτομο. Γιατὶ ὅσα νοοῦνται κοινὰ στὰ ἄτομα τοῦ ἰδίου εἴδους, χαρακτηρίζουν προηγουμένως τὸ γενικὸ γνῶρισμα τῆς οὐσίας, δηλαδή τῆς φύσης, στὰ κάτω ἀπὸ αὐτὴν ἄτομα. Ἄρα ἡ συνθετότητα χαρακτηρίζει προηγουμένως φύση σύνθετη στὰ κάτω ἀπὸ αὐτὴν ἄτομα, καὶ ὄχι ὑπόσταση.

Καὶ διαφορετικὰ πάλι, ἀπὸ τὰ κοινὰ καὶ καθόλου προέρχεται κάθε ὀρισμὸς τῶν ἀτόμων, πού ὑπάγονται σ' αὐτά, καὶ ἀπὸ τὰ γενικὰ ἔχουν φυσικὰ ὅλα τὰ κάτω ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἀρχὴ τῆς καταγραφῆς τους, γιὰ νὰ εἶναι σαφὲς τί εἶναι ἀληθινὰ καὶ προηγουμένως αὐτὸ πού ὀρίζεται. Κι ἂν αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, ὅπως βέβαια καὶ εἶναι, εἶναι φανερὸ ὅτι, ὅποιος εἶπε σύνθετη τὴν ὑπόσταση πού ἀνάγεται σὲ φύση, παρουσίασε μαζὶ μὲ τὸ ἄτομο τῆς ὑπόστασης καὶ τὰ ἰδιώματα πού τὴν χαρακτηρίζουν σὰν εἶδος κι ἐκεῖνο πού ἐνυπάρχει γενικὰ στὸ κοινὸ τῆς οὐσίας. Ὡστε ὅποιος εἶπε μιὰ σύνθετη ὑπόσταση πού ὑπάγεται σὲ μία φύση, δὲν εἶπε τίποτε ἄλλο, παρὰ μία φύση, δηλαδή μία οὐσία σύνθετη μὲ τὰ ἰδιώματά τῆς. Ἄν λοιπὸν, ὅπως ἀποδείχθηκε, κάθε φύση σύνθετη ἔχει χωρὶς τὴν προαίρεσή τῆς τὴ μεταξὺ τους σύνοδο τῶν κατὰ τὴ σύνθεση μερῶν τῆς, καθὼς καὶ ὁμόχρονα τὰ μέρη τῆς μεταξὺ τους κι ἔχει γίνεи γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἡ ὁλότητα πού νοεῖται σὲ κάθε ἕνα εἶδος μέσα στὰ ὄντα, τότε καὶ κάθε ὑπόσταση κατὰ τὴ φύση ἔχει προφανῶς τὴν ἴδια κι ἀπαράλλαχτη μὲ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος τῆς σύστασης. Ἄς δείξουν λοιπὸν ὅτι ἡ σύνθετη ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ ὑπάγεται σὲ σύνθετη φύση κι ἄς συναγάγουν ὅτι ἔχει ὁμόχρονα τὰ μέρη του, καὶ δίκαια ἄς κατηγορήσουν τὴν μομφὴ πού τοὺς ἀπευθύνομε. Ὅσο ὅμως δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάνουν αὐτά, στηρίζουν στὴν ἄμμο τὰ θεμέλια τῆς διδασκαλίας τους. Γιατὶ, ὅποιος διάζεται νὰ ὑπαγάγει ἀνόητα τὸν Χριστὸ στὰ παράλογα πού εἶπαμε, ἐπειδὴ αὐτὸς καὶ εἶναι σύνθετη ὑπόσταση καὶ μ' εὐσέβεια ἡμεῖς τὸ ὁμολογοῦμε,

σιν άτοποις ἀμαθῶς βιαζόμενος, διὰ τὸ σύνθετον αὐτὸν ὑπόστα-
 σιν καὶ εἶναι καὶ παρ' ἡμῶν εὐσεβῶς ὁμολογεῖσθαι, πολὺ τῆς
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγούσης ὁδοῦ, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν,
 τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἀποπεπλάνηται. Τὸ γὰρ μέγα τοῦτο καὶ σε-
 5 πτὸν τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, οὔτε ὡς ἄτομον καθ' ὄλου τινὰ καὶ
 γενικὴν ἔχει τὴν ὡς εἶδος φύσιν αὐτοῦ κατηγορουμένην, οὔτε μὴν
 αὐτὸ γένος ἐστὶν ἢ εἶδος τῶν ὑπ' αὐτὸ φυσικῶς ἀτόμων κατηγο-
 ρούμενον, ὥστε τινὶ δύνασθαι τῶν εἰρημένων ὑπαχθῆναι κανό-
 νων, οἷα μὴδὲ τοῖς συνθέτοις κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύνοδον
 10 ἴσην καὶ ὁμοίαν ἔχον τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου συνδρομὴν πρὸς τὴν
 σάρκα κατὰ τὴν σύνθεσιν.

ΟΤΙ ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΛΗΨΙΝ Ἡ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΑΡΚΑ ΜΟΝΗ
 ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΓΕΓΟΝΕΝ ΕΝΩΣΙΣ, ΩΣ ΠΑΡΟΝΤΟΣ
 ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΣΑΡΚΟΣ ΚΕΝΩΘΗΝΑΙ
 ΘΕΛΗΣΑΝΤΟΣ

Ἐπὶ γὰρ πάντων καθ' ὄλου τῶν κατὰ φύσιν συνθέτων, οὐχ
 ἢ τοῦδε πρὸς τόδε κατὰ πρόσληψιν σύνοδος, τὴν τοῦδε τοῦ εἶ-
 δους ὡς ἐκ μερῶν ὄλου ποιεῖται σύστασιν, ἀλλ' ἢ ἀθρόα τῶν με-
 ρῶν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι γένεσις, κατὰ τὴν ἅμα τῶ εἶναι
 20 πρὸς ἄλληλα σύνοδον ποιεῖται τοῦ ὄλου τὴν σύνθεσιν. Τὸ δὲ τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ μυστήριον
 οὐ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γέγονεν, ἀλλὰ, Θεὸς ὑπάρχων φύσει
 καὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱὸς ἀπλοῦς τε καὶ ἀσώματος καὶ τῶ Πα-
 τρὶ συναΐδιος καὶ πάντων δημιουργὸς τῶν αἰώνων, φιλαν-
 25 θρώπῳ βουλήσει θέλων κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς γέγονεν ἄν-
 θρωπος, καὶ δι' ἡμᾶς, ἀπλοῦς κατὰ φύσιν καὶ ἀσώματος, ἐξ
 ἡμῶν γέγονεν οἰκονομικῶς καθ' ὑπόστασιν σύνθετος καὶ ἐνσώ-
 ματος, καθά φησιν ἐνθεαστικῶς ὁ ἅγιος καὶ μέγας Ἀρεοπαγίτης
 Διονύσιος ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς Περὶ θείων ὀνομάτων
 30 συγγραφῆς περὶ τῆς θείας σαρκώσεως οὕτως διεξιὼν· «Φιλάν-
 θρωπον δὲ διαφερόντως, ὅτι τοῖς καθ' ἡμᾶς πρὸς ἀλήθειαν ὀλι-

ἔχει παραπλανηθεῖ πολὺ ἀπὸ τὸ δρόμο πὺν ὀδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, ἢ γιὰ νὰ κυριολεκτήσω περισσότερο, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ τὸ μεγάλο αὐτὸ καὶ σεβαστὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ οὔτε ὡς ἄτομο ἔχει κάποια καθόλου καὶ γενικὴ φύση πὺν τοῦ κατηγορεῖται ὡς εἶδος, οὔτε βέβαια αὐτὸ εἶναι γένος ἢ εἶδος πὺν κατηγορεῖται στὰ ἄτομα πὺν ὑπάγονται σ' αὐτό, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ὑπαχθεῖ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς κανόνες πὺν ἀναφέραμε, ἐπειδὴ οὔτε στὰ σύνθετα κατὰ τὴ σύνοδο τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο δὲν ἔχει ἴση καὶ ὀμοια τὴ συνδρομὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν κατὰ τὴ σύνθεση σάρκα.

ΟΤΙ ΜΟΝΟ ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΕΓΙΝΕ Η ΕΝΩΣΗ ΤΟΥ
ΛΟΓΟΥ ΜΕ ΤΗ ΣΑΡΚΑ, ΕΠΕΙΔΗ ΑΥΤΟΣ ΠΡΟ-
ΥΠΗΡΧΕ ΚΑΙ ΘΕΛΗΣΕ ΝΑ ΚΕΝΩΘΕΙ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗ ΣΑΡΚΑ

Σὲ ὀλα δηλαδὴ γενικὰ τὰ σύνθετα κατὰ τὴ φύση δὲν πραγματοποιεῖ ἢ σύνοδος τούτου μ' ἐκεῖνο κατὰ προσληψη τὴ σύσταση τοῦ εἶδους αὐτοῦ σὰν ὀλου ἀπὸ μέρη, ἀλλὰ τὴ σύνθεση τοῦ ὀλου πραγματοποιεῖ ἢ συνολικὴ γένεση τῶν μερῶν ἀπὸ τὸ μὴ ὄν στὸ εἶναι κατὰ τὴν ταυτόχρονη μὲ τὸ εἶναι σύνοδο τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο, τὸ μυστήριο ὀμως τοῦ Κυρίου μας καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρα Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ἔγινε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀλλὰ, ἐνῶ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεὸς καὶ Υἱὸς κατὰ φύση τοῦ Θεοῦ ἀπλὸς καὶ χωρὶς σῶμα καὶ συναῖδιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ δημιουργὸς ὀλων τῶν αἰῶνων, ἀπὸ φιλάνθρωπη βούληση ἔγινε μὲ τὴ θέλησή του ἄνθρωπος προσλαμβάνοντας σάρκα, καὶ ἐνῶ ἦταν ἀπλὸς καὶ ἀσώματος ὡς πρὸς τὴ φύση, ἔγινε κατ' οἰκονομία γιὰ μᾶς καὶ ἀπὸ μᾶς καθ' ὑπόσταση σύνθετος καὶ μὲ σῶμα, ὀπως λέγει μὲ θεία ἔμπνευση ὀ ἄγιος καὶ μεγάλος Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς συγγραφῆς του Περὶ θείων ὀνομάτων, μιλώντας γιὰ τὴ θεία σάρκωση ὡς ἔξῃς· «(καὶ εἶναι) πάρα πολὺ φιλάνθρωπη, ἐπειδὴ κοινῶνησε πραγματικὰ μὲ τὰ δικά μας στὸ σύνολο τους σὲ μᾶ ἀπὸ τὶς ὑπο-

κῶς ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐκοινώνησεν, ἀνακαλουμένη πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἀνατιθεῖσα τὴν ἀνθρωπίνην ἐσχατιάν, ἐξ ἧς ἀρρήτως ὁ ἀπλοῦς Ἰησοῦς συνετέθη, καὶ παράτασιν εἴληφε χρονικὴν ὁ αἰδῖος καὶ εἴσω τῆς καθ' ἡμᾶς γέγονε φύσεως, ὁ πάσης τῆς
5 κατὰ φύσιν τάξεως ὑπερουσίως ἐκβεβηκῶς».

Εἰ τοίνυν μὴ κατὰ νόμον καὶ τάξιν τῆς τῶν συνθέτων φύσεως, ἀλλ' ἐτέρῳ παρὰ τὴν φύσιν τῶν συνθέτων θεσμῶ, κατὰ πρόσληψιν γὰρ ἀφράστως ὁ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν σάρκα συνετέθη Λόγος, ἀλλ' οὐ κατὰ γένεσιν ἅμα τῇ σαρκὶ πρὸς σύνθεσιν τὸ εἶναι
10 λαβῶν, εἰς ὄλου τινὸς κατ' εἶδος συμπλήρωσιν, καθὼς ὁ τῆς ἀληθείας διαπρυσίως πᾶσιν ἐμβοᾷ λόγος, μάτην τοῖς ὑπὸ φύσιν θεσμοῖς ὑπαγαγεῖν ἀθέσμως ἐπιχειροῦσιν οἱ ἀμαθεῖς τὴν πάντα φύσεως ὄρον τε καὶ λόγον ἐκβαίνουσιν σύνθεσιν. Διὰ τοῦτο κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς ὁ λέγων γενέσθαι τὴν ἐνανθρώπησιν,
15 τὴν τε τοῦ Θεοῦ Λόγου προαιώνιον ὑπαρξίν διασώζει, καὶ τὴν ἐκούσιον εὐσεβῶς ὁμολογεῖ καὶ ἀυθαίρετον αὐτοῦ κατὰ χρόνον σάρκωσιν, καὶ τὴν διαφορὰν αὐτοῦ τοῦ προσλαβόντος Λόγου καὶ τῆς προσληφθείσης σαρκὸς ἀσύγχυτον διαφυλάττει καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ὁ δὲ μὴ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς ὁμολογῶν ἀτρέπτως
20 ἐνανθρωπῆσαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐδὲν τῶν εἰρημένων κατ' οὐδένα τρόπον ἀληθῶς ὁμολογεῖν δυνήσεται. Πῶς γὰρ εἰ μὴ προὑπῆρχεν ἀνάρχως ὁ Λόγος, κατὰ θέλησιν σάρκα προσέλαβε κατ' οὐσίαν διάφορον, ἐφ' οὗ μάλιστα, καθάπερ οἶμαι, κυρίως ἢ τοῦ ἑτεροφυοῦς λέγεται γεγενῆσθαι κατὰ πρόσληψιν ἔνωσις, ὡς
25 μόνου τε καὶ μόνως ἀπαθῶς τε καὶ ἀληθῶς προσλαβόντος τὸ ἑτεροούσιον καὶ ἀτρεπτον ἑαυτὸν παντὶ λόγῳ τε καὶ τρόπῳ φυλάξαντος καὶ ἀπλήθυντον καὶ τὸ προσληφθὲν ἀναλλοίωτον, ὅπερ ἀμήχανον ἐπὶ τῆς γεννητῆς γενέσθαι φύσεως, ἐφ' ἧς ἅμα τῇ γενέσει τῶν μερῶν, εἰς ὄλου τινὸς κατ' εἶδος συμπλήρωσιν,
30 κατὰ τὴν ἀθρόαν πρὸς ἀλληλα συνδρομήν, πᾶσα γίνεσθαι πέφυκε σύνθεσις, ἴση κατὰ τὸ ὄλον τὴν πρὸς ἀλληλα τῶν μερῶν ἀνα-

στάσεις της, ἀνακαλώντας μας κοντά της καὶ ἀνασκευάζοντας τὴν ἔσχατη ἀνθρώπινη εὐτέλεια, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει τὴ σύνθεσή του (μὲ ἄρρητο τρόπο) ὁ ἀπλὸς Ἰησοῦς, καὶ ἔλαβε χρονικὴ διάρκεια ζωῆς ὁ ἴδιος καὶ εἰσῆλθε μέσα στὴ δική μας φύση, αὐτὸς ποὺ βγήκε κατὰ τρόπο ὑπερούσιο ἔξω ἀπὸ κάθε φυσικὴ τάξη».

Ἄν λοιπὸν ἔλαβε τὴ σύνθεσή του ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ νόμο καὶ τὴν τάξη τῆς φύσης τῶν συνθέτων, ἀλλὰ μὲ ἄλλη πέρα ἀπὸ τὴ φύση τῶν συνθέτων ἀρχή, καθόσον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πραγματοποίησε τὴ σύνθεσή του μὲ τὴ σάρκα κατὰ πρόσληψη μὲ τρόπο ἀφραστο, καὶ δὲν ἔλαβε πρὸς σύνθεση τὸ εἶναι κατὰ τὴ γένεση μαζὶ μὲ τὴ σάρκα γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἓνα ὅλο εἶδος, ὅπως φωνάζει πρὸς ὅλους ὀλοκάθαρα ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας, μάταια ἐπιχειροῦν οἱ ἀμαθεῖς νὰ ὑποτάξουν ἀνομα στοὺς θεσμοὺς ποὺ ὑπακούουν στὴ φύση, τὴ σύνθεση ποὺ διαφεύγει ἀπὸ κάθε ὄρο καὶ λόγο τῆς φύσης. Γι' αὐτό, ὁποῖος λέγει, ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση ἔγινε μὲ πρόσληψη τῆς σάρκας, διασώζει τὴν προαιώνια ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ὁμολογεῖ εὐλαδικὰ τὴν ἐκούσια καὶ αὐτόγνωμὴ του σάρκωση μέσα στὸ χρόνο, καὶ διαφυλάσσει τὴ διαφορὰ τοῦ ἰδίου του Λόγου ποὺ ἔκανε τὴν πρόσληψη καὶ τῆς σάρκας ποὺ ἔχει προσληφθεῖ ἀσύγχυτη καὶ μετὰ τὴν ἔνωση. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησε ὄχι μὲ πρόσληψη σάρκας χωρὶς τροπὴ, δὲν θὰ μπορέσει νὰ ὁμολογήσει μὲ κανένα τρόπο ἀληθινὰ τίποτε ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν. Γιατὶ πῶς, ἂν δὲν προϋπήρχε χωρὶς ἀρχὴ ὁ Λόγος, προσέλαβε μὲ τὴ θέλησή του σάρκα διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὴν οὐσία, γιὰ τὸν ὁποῖο μάλιστα, ὅπως νομίζω, λέγεται ὅτι ἔχει γίνῃ ἡ ἔνωση κατὰ πρόσληψη τοῦ διαφοροῦ στὴ φύση, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς καὶ μοναδικὰ, χωρὶς μεταβολὴ καὶ πραγματικὰ προσέλαβε τὸ διάφορο στὴν οὐσία καὶ φύλαξε τὸν ἑαυτό του μὲ κάθε λόγο καὶ τρόπο ἀμετάβλητο καὶ ἀπολλαπλασίαστο καὶ ἀναλλοίωτο ὅτι εἶχε προσλάβει, πράγμα ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ συμβεῖ στὴ δημιουργημένη φύση, στὴν ὁποία, μαζὶ μὲ τὴ γένεση τῶν μερῶν γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἓνα ὅλο σὲ εἶδος κατὰ τὴν αἰφνίδια συνδρομὴ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο, γίνεται κατὰ τρόπο φυσικὸν καὶ σύνθεση, φυλάγοντας ἴση ἀναλογία κατὰ τὸ σύνολο τῶν μερῶν μεταξύ τους.

λογίαν φυλάττουσα, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἔχει καὶ τῶν ὄσα σύνθετον ἔχειν τὴν κατ' εἶδος ἔλαχον φύσιν; Ἐφ' ἡμῶν γὰρ ἀναλογούσας ἢ ψυχὴ ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις τὰς φυσικὰς ἔχει τοῦ σώματος δυνάμεις, ὡς δεκτικοῦ κατὰ φύσιν ὄντος διὰ τὴν αὐτῆς ἀθρώσαν ἅμα τῇ σαρκὶ πρὸς τὸ εἶναι γένεσιν, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος κατ' οὐδένα λόγον ἢ τρόπον ἀναλογούσας ἔχων ταῖς οἰκείαις κατὰ φύσιν ἐνεργείαις τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσληφθείσης φύσεως τὰς δυνάμεις· οὐ γὰρ μετρεῖται φύσει τὸ ὑπὲρ φύσιν, οὐδέ τι τὸ παράπαν ἐν τοῖς οὐσὶν ἐστὶ κατὰ φύσιν αὐτοῦ δεκτικόν. Ἴρα μονώτατος
 10 κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένης, θέλων ἀρρήτως γέγονεν ἄνθρωπος, ὡς ὢν καὶ προὖν καὶ πάντα δυνάμενος, τῷ ὑπὲρ φύσιν τρόπῳ τὰς φύσεις καινοτομήσας, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Ταύτην ἔμαθον ἐγὼ τὴν πίστιν καὶ ἐδιδάχθην ἐκ τε τῶν
 15 προαποδημησάντων ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν νῦν περιόντων καὶ τοὺς οἴακας τῆς καθολικῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πεπιστευμένων καὶ ὀρθῶς πρὸς τὸν λιμένα τοῦ θείου θελήματος αὐτὴν διακυβερνῶντων, μεθ' ἧς ταῖς αὐτῶν ἰκεσίαις καὶ ἀπελεύσομαι τὴν παροῦσαν ἀπολιμπάνων ζωὴν,
 20 ἀντὶ παντὸς ἀξιώματος ταύτην τῷ Θεῷ προσφέρων τὴν ὁμολογίαν ἄχραντον καὶ ἀμόλυντον καὶ πάσης αἰρετικῆς ζάλης ὑψηλότεραν. Βίω γὰρ ἐργοῖς καταγλαῖσμένῳ δικαιοσύνης οὐκ ἔχω καυχᾶσθαι, κατὰ πᾶσάν μου τὴν ἐνθάδε ζωὴν παραβάτης ἀυθαίρετος τῶν θείων νόμων γενόμενος.

25 Καὶ ταῦτα μὲν ὑμῖν, ὡς οἶόν τε ἦν, ἐπιτόμως ἐγὼ γέγραφα, κύριοί μου εὐλογημένοι, πρὸς τὸ γινῶσκειν ὑμᾶς, εἴπερ τι τοῖς γραφεῖσιν ἐνεστὶ χρήσιμον, πῶς κἂν ποσῶς ἀποπέμπεσθε τοὺς ἠμφιεσμένους τὸ κώδιον λύκους, ταῖς ἀσήμεοις καταπτοοῦντας ὑλακαῖς τὰ θεῖα καὶ ἡπια τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ποιμένης πρόβα-
 30 τα, καὶ μὴ παρασύρεσθε τῷ ψεύδει κακούργως ὑποκρινομένῳ ἀλήθειαν, τὰς δὲ συνηγόρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως τῶν Πατέρων φωνὰς τέως οὐκ ἠδυνήθην ἐνθεῖναι τῷ γράμματι, διὰ τὴν παρ' ἐμοὶ τῶν βιβλίων πολλὴν ἀπορίαν. Αὐτόθι γὰρ τὸν εὐ-

“Ὅπως γίνεται σ' ἐμᾶς καὶ σὲ ὅλα ὅσα τοὺς ἔλαχε νὰ ἔχουν σύνθετη κατὰ τὸ εἶδος φύση. Σ' ἐμᾶς δηλαδή ἡ ψυχὴ ἔχει τὶς φυσικὲς δυνάμεις τοῦ σώματος ἀνάλογες μὲ τὶς δικές της ἐνέργειες, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του δεκτικὸ ἐξαιτίας τῆς ξαφνικῆς μαζὶ μὲ τὴ σὰρκα γένεσής της πρὸς τὸ εἶναι. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὅμως μὲ κανένα λόγο καὶ τρόπο δὲν ἔχει ἀνάλογες στὶς δικές του φυσικὲς ἐνέργειες τὶς δυνάμεις τῆς φύσης ποὺ προσέλαβε· γιατί δὲν μετριέται μὲ τὴ φύση τὸ πάνω ἀπὸ τὴ φύση καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπολύτως ἀπὸ τὰ ὄντα ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του νὰ εἶναι δεκτικὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ.” Ἄρα τελείως μόνος μὲ προῶσληψη τῆς σάρκας, προικισμένης μὲ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, μὲ θέλησή του, ἔγινε μὲ τρόπο ἄρρητο ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ προϋπῆρχε καὶ μπορεῖ τὰ πάντα, καὶ μὲ ὑπερφυσικὸ τρόπο ἀνακαίνισε τὶς φύσεις, γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο.

Αὐτὴν τὴν πίστη ἔμαθα ἐγὼ καὶ διδάχθηκα τόσο ἀπὸ τοὺς ἁγίους καὶ μακάριους Πατέρες μας ποὺ ἔχουν ἤδη κοιμηθεῖ, ὅσο καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τώρα ζοῦνε καὶ τοὺς ἔχομε ἐμπιστευθεῖ τὴ διεύθυνση τῆς καθολικῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ποὺ τὴν κατευθύνουν ὀρθὰ πρὸς τὸ λιμάνι τοῦ θείου θελήματος, μὲ τὴν ὁποία πίστη καὶ μὲ τὶς δικές τους ἰκεσίες θὰ ἀναχωρήσω ἐγκαταλείποντας τὴν παρούσα ζωὴ, προσφέροντας στὸν Θεό, ἀντὶ κάθε ἄλλου ἀξιώματος, αὐτὴν τὴν ὁμολογία καθαρὴ καὶ ἀμόλυντη καὶ ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ζάλη αἰρετικὴ. Γιατὶ δὲν ἔχω νὰ καυχηθῶ γιὰ ζωὴ λαμπρυσμένη ἀπὸ ἔργα δικαιοσύνης, ἐπειδὴ ἔγινε σὲ ὅλη τὴν ἐδῶ ζωὴ μου μὲ δική μου γνώμη παραβάτης τῶν θείων νόμων.

Αὐτὰ σᾶς γράφω, ὅσο μοῦ ἦταν δυνατό, μὲ συντομία, εὐλογημένοι κύριοί μου, γιὰ νὰ μάθετε, ἂν ὑπάρχει σὲ ὅσα γράφω κάτι χρήσιμο, πῶς καὶ μὲ ποιά δύναμη θὰ διώχνετε τοὺς ντυμένους τὴν προβειὰ λύκους, ποὺ καταπτοοῦν μὲ τὰ ἀναρθρα σὺρλιαχτὰ τους τὰ θεῖα καὶ ἡμερα πρόβατα τοῦ ἁγίου ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ μὴν παρασύρεστε ἀπὸ τὴν ψευτιά ποὺ ὑποκρίνεται μὲ κακουργία τὴν ἀλήθεια. Τὰ λόγια τῶν θεηγόρων Πατέρων, ποὺ ὑπερασπίζονται τὴν ἐκκλησιαστικὴ πίστη, δὲν μπόρεσα τώρα νὰ τὰ παραθέσω στὴν ἐπιστολή, ἐπειδὴ ἔχω μεγάλη ἔλλειψη βιβλίων. Ἔχετε

λογημένον μου δεσπότην ἔχετε, Πατέρα τε καὶ διδάσκαλον κύριον ἀββᾶν Σωφρόνιον, τὸν ὄντως σὺφρονα καὶ σοφὸν τῆς ἀληθείας συνήγορον καὶ ἀήττητον τῶν θείων δογμάτων ὑπέρμαχον, καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ κατὰ πάσης αἰρέσεως δυνατὸν ἀγωνίζεσθαι, μετὰ πάντων τῶν ἄλλων καλῶν, καὶ πλήθει βίβλων θείων πλουτοῦντα καὶ τοὺς βουλομένους μανθάνειν τὰ θεῖα προθύμως πλουτίζοντα. Πρὸς αὐτὸν οὖν φοιτῶντες, πᾶσαν τῶν θείων καὶ σωτηρίων δογμάτων, εὖ οἶδα, κομίσεσθε τὴν ὀρθὴν καὶ ἀπταιστον γνῶσιν. Ἔρρωσθε.

κοντά σας τὸν εὐλογημένο μου δεσπότη, Πατέρα μου καὶ δάσκαλό μου, τὸν κύριο Ἀββᾶ Σωφρόνιο, τὸν πραγματικὰ φρόνιμο καὶ σοφὸ ὑπερασπιστὴ τῆς ἀλήθειας καὶ ἀήττητο ὑπέρμαχο τῶν θείων δογμάτων καὶ ἱκανὸ ν' ἀντιμάχεται μὲ πράξεις καὶ μὲ λόγο κάθε αἴρεση, μαζί μὲ ὅλα τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα πλουτώντας ὁ ἴδιος μὲ ἄφθονα θεῖα βιβλία καὶ πλουτίζοντας πρόθυμα κι ὅσους θέλουν νὰ διδαχθοῦν τὰ θεῖα. Πηγαίνοντας λοιπὸν ταχτικὰ σ' αὐτόν, ξέρω καλά, θ' ἀποκτήσετε τὴν ὀρθὴν καὶ ἀλάθευτη γνώση. Ὑγιαίνετε.

ΙΔ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ

Ὁ μὲν Θεός, κατὰ φύσιν ὑπάρχων ἀγαθός, οὐδὲν ὦν ποιεῖν πέφυκεν ἐστὶ πονηρόν, ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἐπιμελεία γνώμης γινόμενος ἀγαθός, οἷς πέφυκε ποιεῖν ὁ Θεὸς αἰεὶ δείκνυται χαίρων. Ἄλλην γὰρ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι διάγνωσιν, ἢ μόνην τὴν πρὸς τὸ γινόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συνδιάθεσιν. Θεοῦ γὰρ ἴδιον ἢ τῶν ἀγαθῶν ποίησις, ἀνθρώπου δὲ ἢ πρὸς αὐτὰ συνδιάθεσις. Ἀρετὴ γὰρ ἀνδρός ἐστὶ τὸ δεῖξαι τὸ πεποιημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαθέσει γνώμης στεργόμενον. Οὐκοῦν, εἴπερ ἀγαθὸν ἅπαν τὸ τὸν Θεὸν ἔχον τῆς οἰκείας γενέσεως αἴτιον ἀγαθὸν εἰκό-
10 τως, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ μέγιστον ἢ τῶν κατὰ πίστιν διεστηκότων ἔνωσις ἐστίν, ὅτι Θεοῦ προφανὲς ἔργον καθέστηκεν. Εἰ δὲ τοῦτο πάντως ἐστὶν ἀληθές, οἶδ' ὅτι χαίρετε θεώμενοι τοὺς διεσκορπισμένους συναγομένους εἰς ἓν, ἀγαθοὶ τυγχάνοντες, διὰ τὴν ὑμῶν πρὸς τὰ καλὰ συνδιάθεσιν.

15 Δέξασθαι τοίνυν ὡς ἀγαθούς, παρακαλῶ τοὺς θεοφυλάκτους ὑμᾶς, τὸν ταύτην μου τὴν μετρίαν ἐπιφερόμενον συλλαβὴν θεοφιλέστατον διάκονον κύριόν μου Κοσμᾶν, ἄνδρα καλὸν καὶ συνετὸν καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν ἠθεσιν ὠραϊσμένον, καὶ εἰς τοὺς οἰκείους αὐτὸν κατατάξασθαι φίλους, καὶ εἴπερ γένηται χρεία πρὸς
20 τὸ θεοτίμητον πάπαν ὑπὲρ αὐτοῦ καταθέσθαι παράκλησιν, ἵνα τὸν ἴδιον ἀπολάβῃ βαθμὸν τῆς διακονίας, ἐν ἧ τεταγμένος ἦν Ἐκκλησίᾳ, μὴ κατοκνήσῃ. Τοσοῦτον γὰρ γνησίως τὸν εὐσεβῆ

ΙΔ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς στὴ φύση, τίποτε ἀπὸ ὅσα κάνει δὲν εἶναι κακό, ἐννοῶ ὁ ἄνθρωπος, πού γίνεται ἀγαθὸς μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὴ θέλησή του, δείχνει πάντοτε χαρὰ γιὰ ὅσα ἀπὸ τὴ φύση του κάνει ὁ Θεός. Γιατὶ δὲν ἔχει ἄλλο τρόπο ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ καταλάβει ὅτι εἶναι ἀγαθός, παρὰ μονάχα τὴ συγκατάθεση πρὸς ὅ,τι γίνεται ἀπὸ τὸν Θεό. Καθόσον γνῶρισμα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ κάνει τὰ καλά, ἐνῶ τοῦ ἀνθρώπου νὰ χαίρεται μὲ αὐτὰ. Γιατὶ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, νὰ δείξει ὅτι εὐχαριστεῖται μὲ τὴν καρδιά γιὰ ὅ,τι κάμνει ὁ Θεός. Ἄν λοιπὸν εἶναι ἀγαθὸ κάθε τι πού ἔχει αἰτία τῆς δημιουργίας του τὸν Θεό, εἶναι φυσικὰ ἀγαθὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τὸ μέγιστο, ἢ ἔνωση κατὰ τὴν πίστη ἐκείνων πού βρίσκονται σὲ διάσταση στὴν πίστη, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο ἔργο τοῦ Θεοῦ. Κι ἂν αὐτὸ εἶναι ὅπωςδήποτε ἀληθινό, γνωρίζω πολὺ καλά, ὅτι χαίρεστε βλέποντας νὰ συνάγονται σὲ ἓνα οἱ διασκορπισμένοι, γιατί εἴστε ἀγαθοί, ἐξαιτίας τῆς συγκατάθεσής σας πρὸς τὰ καλά.

Παρακαλῶ λοιπὸν ἐσᾶς τοὺς θεοφρούρητους, ὄντας ἀγαθοί, δεχθεῖτε τὸν θεοφιλέστατό μου διάκονο, τὸν κύριό μου Κοσμᾶ, πού φέρνει τὴ σύντομη αὐτὴ ἐπιστολή μου, ὁ ὁποῖος εἶναι καλὸς καὶ συνετὸς καὶ σιολισμένος μὲ τὴν κατὰ Θεὸν διαγωγή, καὶ συμπεριλάβετέ τον στοὺς φίλους σας, κι ἂν χρειαστεῖ νὰ ὑπιβάλετε παράκληση γι' αὐτὸν στὸν θεοτίμητο πάπα γιὰ νὰ λάβει τὸν βαθμὸ τῆς διακονίας, στὴν Ἐκκλησία στὴν ὁποία ἦταν ταγμένος, μὴν ἀμελήσετε. Γιατὶ τόσο γνήσια δέχθηκε τὸν εὐσεβῆ λόγο τῆς θείας διδα-

---

1. Πρόκειται γιὰ τὸν πάπα Ἀλεξανδρείας.

τῶν θείων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων προσήκατο λόγον, ὥστε
 καὶ διαπύρως αὐτοῦ ὑπερμάχεσθαι, καὶ τοῦτον εἰδέναί τῆς εὐσε-
 βείας ὄρον τε καὶ θεσμόν, τὸ μηδὲν ἠρνησθαι φρονεῖν ὧν ἐστὶ
 Χριστὸς μετὰ τὴν ἄφραστον ἔνωσιν, Θεὸς ὁμοῦ κατὰ ταυτὸν
 5 ἀληθῶς ὁ αὐτὸς ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος οὐ γὰρ ἀπέβαλεν ὅπερ
 ἦν, γενόμενος ἀληθῶς ὅπερ οὐκ ἦν· ἄτρεπτος γάρ. Οὐδ' ἠλλοίω-
 σεν ὅπερ γέγονε, διαμείνας ὅπερ ὑπῆρχε· φιλόανθρωπος γάρ· ἀλλ'
 ἄμφω φυσικῶς καθ' ὑπόστασιν ὄλος ἐστίν, ὡς εἷς ἐξ ἀμφοῖν καὶ
 δι' ἐνὸς ἑαυτοῦ σώζων ἀμφοτέρα, δίχα τροπῆς καὶ μειώσεως,
 10 ὡς αὐτὰ καθ' ἔνωσιν ὧν ἀληθῶς τὴν καθ' ὑπόστασιν. Ἡ γὰρ
 καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις πρὸς τὴν διαίρεσιν ἔχουσα τὴν ἀντιδια-
 στολήν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν φυσικὴν τῶν κατ' αὐτὴν ἠνωμένων
 διαφορὰν, τῆς μὲν ποιεῖται τελείαν ἀναίρεσιν, τῆς δὲ παγίαν ἐρ-
 γάζεται τήρησιν, ἧς ὁ ἀριθμὸς καθέστηκε δῆλωσις. Ἐπειδὴ πο-
 15 σοῦ παντελῶς ἀμοιροῦσαν οὐκ ἂν ποτέ τις διαφορὰν ἐπινοήσειε,
 κἂν ὁ σοφώτατος ἦ περὶ λόγους καὶ δυσμαχώτατος. Ἔως γὰρ
 ἂν τοῦ κατὰ σύνθεσιν ὄλου τὰ μέρη σώζεται δίχα συγχύσεως ἐξ
 ὧν τὸ ὄλον συνέστηκεν, ἢ πρὸς ἀλληλα φυσικὴ τῶν καθ' ἔνωσιν
 σωζομένων τοῦ ὄλου μερῶν οὐκ ἀγνοεῖται διαφορὰ. Ἔως δ' ἂν
 20 ἐν τῷ ὄλω τῆς κατ' οὐσίαν διαφορᾶς τῶν μερῶν ὁ λόγος μένη
 σωζόμενος, ἀγνοεῖσθαι τὸ ποσὸν τῶν κατ' οὐσίαν ἀλλήλων δια-
 φερόντων τοῦ ὄλου μερῶν ἀμήχανον, οὐ ποιεῖσθαι πέφυκεν ὁ
 ἀριθμὸς δῆλωσιν, ἀλλ' οὐ διαίρεσιν, ὅτι μὴ τῆς σχέσεως τῶν
 πραγμάτων, τουτέστιν ἐνώσεως ἢ διαιρέσεως, ἀλλὰ μόνης τῆς
 25 ἀπλῶς, ἀλλ' οὐ τῆς πως ποσότητος ὁ ἀριθμὸς ὑπάρχει δηλωτι-
 κός. Εἰ δὲ ποσότητος, ἀλλ' οὐχὶ σχέσεως ὁ ἀριθμὸς ποιεῖσθαι
 πέφυκε δῆλωσιν, οὐ διαιρεῖ παντελῶς τὴν ἔνωσιν ὁ πρὸς μόνην
 εὐσεβῶς τὴν δῆλωσιν τῆς ἐν Χριστῷ σωζομένης τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ
 φύσεων διαφορᾶς τῷ ἀριθμῷ χρώμενος μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ
 30 γινώσκει μόνον ἀσυγχύτους μεμενηκένας τὰς φύσεις μετὰ τὴν
 ἔνωσιν, ἐξ ὧν ὁ εἷς ὑπάρχει Χριστὸς καὶ Κύριος, καὶ Υἱὸς καὶ

σκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε καὶ φλογερὰ νὰ τὸν ὑπερασπίζεται, καὶ νὰ θεωρεῖ ὡς ὄρο καὶ κανόνα τῆς εὐσέβειας τοῦτο, νὰ μὴν ἀρνεῖται δηλαδὴ νὰ πιστεύει τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀφραστη ἔνωση, ποὺ εἶναι ἀληθινὰ ταυτόχρονα ὁ ἴδιος Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος. Δὲν ἀπέβαλε βέβαια αὐτὸ ποὺ ἦταν, ὅταν ἔγινε πραγματικὰ αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν· γιατί εἶναι ἀτρεπτος. Οὔτε ἀλλοίωσε αὐτὸ ποὺ ἔγινε, πρᾶμένοντας αὐτὸ ποὺ πρῶτα ἦταν· γιατί εἶναι φιλόανθρωπος· ἀλλὰ εἶναι ἀκέραιος καὶ στὰ δύο κατὰ φύσιν σὲ μία ὑπόσταση. Εἶναι ἓνας ἀπὸ δύο καὶ μὲ τὸν ἓνα ἑαυτὸ του διασώζει καὶ τὰ δύο, χωρὶς τροπὴ καὶ μείωση, ἐπειδὴ εἶναι καὶ τὰ δύο αὐτὰ σὲ μία καθ' ὑπόστασιν ἔνωση. Γιατί ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωση, ποὺ ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν διαίρεσιν, καὶ ὄχι πρὸς τὴν φυσικὴν διαφορὰ τῶν ἐνωμένων σ' αὐτὴ μελῶν τῆς, προκαλεῖ τὴν τέλει ἀναίρεσιν τῆς πρώτης, ἐργάζεται ὅμως τὴν πάγια τήρησιν τῆς δεύτης, τὴν ὁποία δηλώνει ὁ ἀριθμὸς. Ἐπειδὴ στερεῖται ποσοῦ, κανένας ποτὲ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ σκεφθεῖ διαφορὰ, ἀκόμα κι ἂν εἶναι σοφώτατος στὰ λόγια καὶ πάρα πολὺ δύσκολο ν' ἀντικρουσεῖ. Ὅσο δηλαδὴ διασώζονται χωρὶς σύγχυσιν τὰ μέρη ἑνὸς ὅλου ποὺ προέρχεται ἀπὸ σύνθεσιν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μέρη ἔχει τὴν σύστασίν του τὸ ὅλο, δὲν ἀγνοεῖται ἡ φυσικὴ διαφορὰ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο τῶν μερῶν τοῦ ὅλου ποὺ διασώζονται στὴν ἔνωση. Καὶ ὅσο μένει καὶ διατηρεῖται μέσα στὸ ὅλο ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς τῶν μερῶν κατὰ τὴν οὐσίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγνοεῖται τὸ ποσοῦ τῶν μερῶν τοῦ ὅλου ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους κατὰ τὴν οὐσίαν, ποσοῦ ποὺ ὁ ἀριθμὸς δηλώνει ἀπὸ τὴν φύσιν του. Δὲν δηλώνει ὅμως τὴν διαίρεσιν, γιατί δὲν εἶναι δηλωτικὸς τῆς σχέσης τῶν πραγμάτων, δηλαδὴ τῆς ἔνωσης ἢ τῆς διαίρεσης, ἀλλὰ τῆς γενικῆς μόνο ποσότητος καὶ ὄχι τῆς ὀρισμένης κατὰ κάποιον τρόπο. Κι ἂν ὁ ἀριθμὸς ἀπὸ τὴν φύσιν του δηλώνει τὴν ποσότητα καὶ ὄχι τὴν σχέσιν, δὲν διαιρεῖ τελείως τὴν ἔνωση, ὅποιος μ' εὐσεβῆ πρόθεσιν χρησιμοποιοῖ τὸν ἀριθμὸν γιὰ νὰ δηλωθεῖ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται καὶ ἡ ὁποία σώζεται στὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ γνωρίζει μόνο ὅτι οἱ φύσεις ἔχουν μείνει ἀσύγχυτες μετὰ τὴν ἔνωση, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὑπάρχει ὁ ἓνας Χριστὸς καὶ Κύριος καὶ Υἱὸς

Θεός, δηλονότι σεσαρκωμένος καὶ τελείως ἐνανθρωπήσας. Διὸ
 καὶ μίαν φύσιν αὐτοῦ τοῦ Λόγου «σεσαρκωμένην», σαρκὶ ψυχὴν
 ἐχούση τὴν νοερὰν τε καὶ λογικὴν πρεσβεύει μετὰ τὴν ἔνωσιν,
 οὐκ ἀγνοῶν τὴν διαφορὰν, ἀλλ' ἐξιστῶν καὶ οἷον ἔξω τιθεὶς τὴν
 5 διαίρεσιν, ἴν' ὁμοῦ τε διὰ τουτωνὶ τῶν φωνῶν (α), Ἀπολιναρίου
 τὴν σύγχυσιν καὶ Νεστορίου τὴν διαίρεσιν, τὰ ἐκ διαμέτρου
 κακά, τῆς θείας ἀλλῆς ἀπελάσειε, καὶ γένηται καθαρὸς τοῦ μυ-
 στηρίου προσκυνητῆς, ὁμολογῶν τὸν αὐτὸν ἄνωθεν ἐκ τοῦ Πα-
 τρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ τὸν αὐτὸν κάτω-
 10 θεν, προσλήψει δηλονότι σαρκὸς λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυ-
 χωμένης ἐκ τῆς μητρὸς δι' ἡμᾶς ἐπ' ἐσχάτων γεννηθέντα τῶν
 χρόνων. Καὶ διὰ τοῦτο κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν εἶναι Θεοτόκον
 τὴν ἀγίαν Παρθένον πιστεύων, ὅτι περ αὐτὸν ἀντὶ σποράς συλ-
 λαβοῦσα τὸν Λόγον, κεκύηκέ τε καὶ τέτοκεν ἐξ αὐτῆς σαρκω-
 15 θέντα, τὸν αὐτὸν ἐνεργοῦντα τὰ θαύματα, τὸν αὐτὸν τῆς τῶν ἀν-
 θρωπίνων παθημάτων κατὰ θέλησιν ἀνεχόμενον πείρας, τὸν αὐ-
 τὸν σταυρωθέντα, ταφέντα, ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς
 Γραφάς, ἀναληφθέντα σεσαρκωμένον εἰς οὐρανοῦς, ἐξ ὧν ἄσαρ-
 κος πρὸς ἡμᾶς κατελήλυθεν, ὡς οἶδεν αὐτός, ὁ μηδεμίαν ἔχων
 20 ὡς Θεὸς κατὰ φύσιν τὴν ἐκ τόπων εἰς τόπους μετάβασιν. Φύσει
 γὰρ ἄπειρος, καὶ διὰ τοῦτο μηδενὶ τρόπῳ τοῖς οὔσι χωρούμενος,
 ὡς πάσης περιγραφῆς ὑπάρχων ἐλεύθερος, καὶ φύσει φιλάν-
 θρωπος, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἡμῶν κατὰ θέλησιν σαρκικῆς γεννή-
 σεως ἀνασχόμενος, καὶ χωρητὸς τοῖς ἡμετέροις γενόμενος, τὸν
 25 αὐτὸν ἤξοντα μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,
 καὶ δικαίαν ἐκάστω δοῦναι τὴν κατ' ἀξίαν ἡτοιμασμένων διανο-
 μὴν.

Ταύτην ἀσπασίως προσηκάμενον τὴν ὁμολογίαν τὸν εἰρη-
 μένον θεοφιλέστατον κύριον Κοσμᾶν, κάγῳ προσηκάμην χαί-
 30 ρων καὶ τῆς ψυχῆς προὔτιμησα τῆς ἐμῆς τὴν ἀπλὴν αὐτοῦ κατὰ
 Χριστὸν διάθεσιν γνούς, καὶ περὶ ὧν ἠρώτησε δογματικῶν κε-

καὶ Θεός, δηλαδή μὲ σάρκα καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ καὶ πρεσβεύει μία φύση τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου μετὰ τὴν ἔνωση, πού ἔχει σαρκωθεί καὶ ἔχει στὴ σάρκα του τὴ νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ, χωρὶς ν' ἀγνοεῖ τὴ διαφορὰ, ἀλλὰ ἀποβάλλοντας καὶ πετώντας κατὰ κάποιον τρόπο ἔξω τὴ διαίρεση, ὥστε μὲ αὐτὰ τὰ δύο ὀνόματα μαζί νὰ ἀπελάσει ἀπὸ τὴ θεία πύλη τὰ διαμετρικὰ κακά, τοῦ Ἀπολινα-ρίου τὴ σύγχυση καὶ τοῦ Νεστορίου τὴ διαίρεση, καὶ νὰ γίνεῖ ἀ-γνὸς προσκυνητῆς τοῦ μυστηρίου, ὁμολογώντας αὐτὸν τὸν ἴδιο πού γεννήθηκε στὸν οὐρανὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες, καὶ τὸν ἴδιο πάλι στὴ γῆ, δηλαδή μὲ τὴν πρόσληψη τῆς σάρκας προικισμένη μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴ μητέρα του γιὰ χάριμας στοὺς ἔσχατους καιροὺς. Καὶ γι' αὐτὸ πιστεύει ὅτι εἶναι πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκος ἢ ἁγία Παρθένος, ἐπειδὴ συνέλαβε χωρὶς σπορὰ τὸν ἴδιο τὸν Λόγο, τὸν κυοφόρησε καὶ τὸν γέννησε μὲ σάρκα ἀπὸ τὴ δικὴ της. Αὐτὸν τὸν ἴδιο πού ἐνεργοῦσε τὰ θαύματα, αὐτὸν πού μὲ τὴ θέλησή του ἀνέχθηκε νὰ δοκιμάσει τὰ ἀνθρώπινα παθήματα, αὐτὸν τὸν ἴδιο πού σταυρώθηκε, πού ἐτάφηκε, πού ἀναστήθηκε τὴν τρίτη ἡμέρα σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, καὶ ἀναλήφθηκε μὲ σάρκα στοὺς οὐρανοὺς, ἀπὸ ὅπου χωρὶς σάρκα, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει, κατέβηκε σ' ἐμᾶς¹, αὐτὸς πού ὡς Θεὸς δὲν ἔκανε, σύμφωνα μὲ τὴ φύση του, καμμιὰ μετὰβαση ἀπὸ τόπους σὲ τόπους. Γιατί, ὄντας ἀπὸ τὴ φύση του ἄπειρος, γι' αὐτὸ δὲν χωρεῖ μὲ κανένα τρόπο στὰ ὄντα, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε περιγραφή καὶ φιλόανθρωπος ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ γι' αὐτὸ ἀνέχθηκε μὲ τὴ θέλησή του τὴ δικὴ μας σαρκικὴ γέννηση καὶ χώρεσε μέσα στὰ δικά μας καὶ αὐτὸς θὰ ρθεῖ μέσα στὴ δόξα του γιὰ νὰ κρίνει ζωντανοὺς καὶ νεκροὺς καὶ νὰ δώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του τὴ δίκαιη προετοιμασμένη ἀμοιβή.

Αὐτὴν τὴν ὁμολογία μετὰ χαρᾶς ἀφοῦ δέχθηκε ὁ θεοφιλέστατος κύριος Κοσμάς πού ἀνέφερα, τὸν δέχθηκα μετὰ χαρᾶς καὶ ἐγὼ καὶ τὸν προτίμησα ἀπὸ τὴν ἴδια μου τὴ ζωὴ, διαπιστώνοντας τὴν ἀπλή κατὰ Χριστὸν διάθεση τῆς ψυχῆς του, καὶ γιὰ ὅσες δογμα-

1. Α' Κορ. 15, 4.

φαλαίων, ἔγγραφον δέδωκα αὐτῷ σύντομον τὴν ἀπόκρισιν, ἣν
 καὶ τοὺς θεοφυλάκτους ὑμᾶς λαβεῖν καὶ γυμνάσαι τῶν εἰκότων
 ἐστίν. Ὁφελεῖτε γὰρ αὐτὸν διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπὶ τῷ κειμένῳ κα-
 λῆς ἐξηγήσεως, ἀναπληροῦντες τῶν διὰ τὴν συντομίαν ἔλλει-
 5 φθέντων τὸν νοῦν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ὑπομιμνήσκω δὲ
 τοὺς θεοφυλάκτους ὑμᾶς γρηγορεῖν καὶ προσεύχεσθαι κατὰ τὴν
 τοῦ Κυρίου διαταγὴν, ἵνα μὴ ταῖς παγίσι τῶν πανταχόθεν ἡμᾶς
 περιεστηκότων ἀλῶμεν πειρασμῶν. Ἐὰν γὰρ γρηγορῶμεν καὶ
 νήφωμεν, τοὺς τῶν δαιμόνων οἶδ' ὅτι φυλαττόμεθα δόλους, καὶ
 10 ἐὰν προσευχώμεθα, πρὸς τὴν ἡμετέραν βοήθειαν τὴν θεῖαν ἐπι-
 σπώμεθα χάριν, συμμαχοῦσαν ἡμῖν καὶ πάσης ἡμᾶς ἀποφαίνου-
 σαν νικητὰς ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ ρυομένην ἡμᾶς πάσης
 πλάνης καὶ ἀγνωσίας, καὶ μάλιστα νῦν τοῦτο πράττειν ὀφείλο-
 μεν, ὅτε καὶ δίχα τῆς ἐντολῆς γίνεται τῆς ἐπὶ τὸν Θεὸν καταφυγῆς
 15 διδάσκαλος ἢ φύσις, λαμβάνουσα σύμβουλον τὴν περίστασιν. Τί
 γὰρ τῶν νῦν περιεχόντων τὴν οἰκουμένην κακῶν περιστατικώ-
 τερον; Τί δὲ τοῖς ἡσθανομένοις τῶν γινομένων δεινότερον; Τί δὲ
 τοῖς πάσχουσιν ἑλεεινότερον ἢ φοβερώτερον; Ἔθνος ὄρᾳν ἔρη-
 μικόν τε καὶ βάρβαρον ὡς ἰδίαν γῆν διατρέχον τὴν ἀλλοτρίαν,
 20 καὶ θηρσὶν ἀγρίοις καὶ ἀτιθάσοις, μόνης ἀνθρώπων ἔχουσι ψι-
 λὸν σχῆμα μορφῆς, τὴν ἡμερον πολιτείαν δαπανωμένην, καὶ
 λαὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ ἀνέκαθεν ἀνθρώπων αἵμασι χαίροντα καὶ
 μόνην θεῖαν εὐαρέστησιν εἰδότα τὸν φόνον τοῦ πλάσματος, καὶ
 διὰ τοῦτο πλεόν μαινόμενον, πάντων τῶν ἐπὶ κακίᾳ διαβεβοημέ-
 25 νων ἐν τῷ πλούτῳ τῆς πονηρίας γενέσθαι περιφανέστερον, καὶ
 οἷς Θεὸς ἀπεχθάνεται, Θεὸν θεραπεύειν οἰόμενον, τὸν μόνον
 πάντων τῶν ἐπὶ γῆς λαῶν ἀπιστότατον, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ὑπο-
 δοχὴν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως ἐπιτηδειότατον προπομπεύον-
 τα, τρόπῳ τε παντὶ καὶ διαθέσει τῆς ἐνδημίας τοῦ πονηροῦ, καὶ
 30 δι' ὧν πράττει μνηύοντα τοῦ Ἀντιχρίστου τὴν παρουσίαν, ἐπειδὴ

τικὲς ἀρχὲς μὲ ρώτησε τοῦ ἔδωσα σύντομη γραπτὴ ἀπάντησις, τὴν ὁποία κατὰ φυσικὸ λόγον μπορεῖτε νὰ λάβετε καὶ ἑσεῖς οἱ θεοφύλακτοι καὶ νὰ τὴν ἀναλύσετε. Γιατὶ ὠφελεῖτε αὐτὸν μὲ τὴ δική σας καλὴ ἀνάπτυξη τοῦ κειμένου, συμπληρώνοντας τὸ νόημα ὅσων παραλείφθηκαν ἕξαιτίας τῆς συντομίας. Αὐτὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ὑπενθυμίζω ὅμως σ' ἑσᾶς τοὺς θεοφύλακτους νὰ εἴστε ἀγρυπνοὶ καὶ νὰ προσεῦχεσθε σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελία τοῦ Κυρίου², γιὰ νὰ μὴν συλληφθοῦμε στὶς παγίδες τῶν πειρασμῶν ποὺ μᾶς τριγυρίζουν ἀπὸ παντοῦ. Γιατὶ, ἂν εἴμαστε ἐπάγρυπνοὶ καὶ προσεκτικοί, προφυλαγῶμαστε, ὅπως ξέρω, ἀπὸ τοὺς δόλους τῶν δαιμόνων, καὶ ἂν προσευχῶμαστε, ἐπισύρομε πρὸς βοήθειά μας τὴ θεία χάρις, ποὺ συμμαχεῖ μαζί μας καὶ μᾶς ἀναδεικνύει νικητὲς κάθε ἀντίμαχης δύναμης, γλυτώνοντάς μας ἀπὸ κάθε πλάνη καὶ ἄγνοια, πράγμα ποὺ κατεξοχὴν τώρα ὀφείλομε νὰ τὸ κάνομε, τὴ στιγμὴ μάλιστα ποὺ καὶ χωρὶς τὴν ἐντολὴ ἢ φύση γίνεται δάσκαλος τῆς καταφυγῆς στὸν Θεό, παίρνοντας ὡς σύμβουλόν της τὴ δύσκολη περίστασις. Γιατὶ ποιὸ ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ ταλαιπωροῦν τώρα τὴν οἰκουμένη εἶναι δυσκολώτερο. Καὶ ποιὸ ἀπὸ ὅσα γίνονται εἶναι φοβερώτερο γι' αὐτοὺς ποὺ τὰ δοκιμάζουν; Καὶ τί εἶναι γι' αὐτοὺς ποὺ πάσχουν πιὸ ἔλεεινὸ ἢ πιὸ φοβερό; Βλέπομε ἓνα ἔθνος ἀπὸ τὴν ἔρημο καὶ βάρβαρο ν' ἄλωνίζει σὰν δικὴ του τὴν ξένη χώρα, τὴν εἰρηνικὴ πολιτεία νὰ διαρπάζεται ἀπὸ θηρία ἄγρια καὶ ἀνήμερα, ποὺ ἔχουν μόνο ἓνα ἀπλὸ ἀνθρώπινο σχῆμα, καὶ ἓνα λαὸ ἰουδαϊκόν, ποὺ χαίρεται ἀνέκαθεν μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων καὶ μὰ μόνο εὐαρέστησι τοῦ Θεοῦ γνωρίζει, τὸ φόνον τοῦ πλάσματός του, καὶ γι' αὐτὸ περισσότερο μανιάζει, νὰ γίνῃ περιφανέστερος ἀπὸ ὅλους ὅσοι ἔγιναν διαβόητοι γιὰ τὴν κακία τους, καὶ ποὺ νομίζει ὅτι ὁ Θεὸς λατρεύεται μ' αὐτὰ ποὺ μσεῖ, τὸν μόνο πιὸ ἄπιστο ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, καὶ γι' αὐτὸ πάρα πολὺ ἐπιτήδειο νὰ ὑποδέχεται τὴν ἐξουσία τῶν ἐχθρῶν, προπομπεύοντας μὲ κάθε τρόπο καὶ κάθε προθυμία τὴν παραμονὴ τοῦ πονηροῦ. Καὶ μὲ ὅσα πράττει προα-

τὴν τοῦ ἀληθῶς Σωτῆρος ἠγγνόησεν· τὸν δυσμενῆ καὶ παράνο-
 μον, μισάνθρωπόν τε καὶ μισόθεον, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον μισάν-
 θρωπον, ὅτι μισόθεον, καὶ ταῖς κατὰ τῶν ἀγίων ἐντρυφᾶν ὕβρεσι
 συγχωρούμενον, ὡς ἐγγὺς οὔσης τῆς ἐκδικήσεως, ἵνα καὶ κο-
 5 λασθῆ δικαιότερον, φανείσης αὐτοῦ διὰ τῶν πραγμάτων τελείως
 τῆς κατὰ τοῦ Θεοῦ τυραννίδος τε καὶ ἐπαναστάσεως, τὸν τοῦ
 ψεύδους προστάτην λαόν, τῆς τε μισαιφονίας δημιουργὸν καὶ τῆς
 ψεύδους προστάτην λαόν, τῆς τε μισαιφονίας δημιουργὸν καὶ τῆς
 ἀληθείας ἐχθρόν, τὸν πικρὸν τῆς ἐμῆς πίστεως διώκτην, δι' ἧς ἡ
 πολύθεος κατελύθη πλάνη καὶ τῶν δαιμόνων αἱ φάλαγγες ἀπη-
 10 λάθησαν, δι' ἧς «Πάντα τὰ ἔθνη κεκροτήκασι χειῖρας», κατὰ τὴν
 προφητείαν, «καὶ ἠλάλαξαν τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως, ὅτι
 Κύριος ὕψιστος, φοβερὸς, Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν».
 Ἐγνώσθη μυστικῶς αὐτοῖς διὰ σαρκὸς ἐπιδημήσας ὁ μονογενὴς
 Υἱὸς· Κύριος μὲν, ὡς δούλοις ἀρετὴν ἐπιτάσσει τοῖς διὰ πράξε-
 15 ως τῶν ἐντολῶν ἀνεχομένοις· ὕψιστος δέ, ὡς τῆς ἀληθοῦς
 γνώσεως χορηγὸς τοῖς πόθῳ σοφίας διὰ θεωρίας πρὸς τὴν γυ-
 μνὴν συμβόλων ἐπειγομένοις τῶν μυστηρίων κατάληψιν· φοβε-
 ρὸς δέ, ὡς κριτῆς καὶ τῶν παραβάσεων ἐκδικητής· βασιλεὺς δέ,
 ὡς ἐκάστῳ τῶν κατ' ἀξίαν ἠτοιμασμένων διανομεύς· καὶ μέγας,
 20 ὡς ὑπὲρ φύσιν διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία ποιῶν, καὶ διὰ πά-
 θους ἀπάθειαν, καὶ διὰ θανάτου ζωὴν δημιουργῶν, καὶ παρα-
 δόξῳ δυνάμει ταῖς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα στερήσεσι τὰς ἀτρέπτους
 ἐξεις τῶν ἀγαθῶν τῇ φύσει δωρούμενος, καὶ οὐδ' οὕτως ὁ παρά-
 φρων αἰσχύνεται λαὸς καὶ λήγει διώκων πίστιν καὶ ἀρετὴν,
 25 ἅπερ σαφῶς διώκει διὰ βασκανίαν, ὡς ἀμφοτέρων ἐκπεπτω-
 κώς, καὶ οὐκ εἰδὼς ὅτι πέπτωκεν, ἐπ' ἀμφοτέραις χωλαίνων
 ταῖς ἰγνύαις καὶ διαναστῆναι τοῦ πτώματος τῆς ἀσεβείας παντε-
 λῶς μὴ δυνάμενος ἢ μὴ βουλόμενος, εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς πί-
 στιν καὶ ἀρετὴν δεῖ προδιδούς ὑπερηφανίας χάριν καὶ ἡδονῆς,

ναγγέλλει τὴν παρουσία τοῦ Ἀντιχρίστου, ἐπειδὴ ἀγνόησε τὴν παρουσία τοῦ ἀληθινοῦ Σωτήρα, τὸν Ἀντίχριστο πού εἶναι ἐχθρικός καὶ παράνομος, μισάνθρωπος καὶ μισόθεος, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἀκόμα πιὸ μισάνθρωπος, ἐπειδὴ εἶναι μισόθεος, καὶ πού τοῦ παραχωρεῖται νὰ χαίρεται μὲ τὶς ὕβρεις κατὰ τῶν ἁγίων, γιατί πλησιάζει ἡ ἐκδίκηση, γιὰ νὰ λάβει τὴ δίκαια τιμωρία του, ἀφοῦ ἀποδείχθηκε στὰ πράγματα τέλεια ἡ βιαιότητά του κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνταρσία του. Βλέπομε τὸν προστάτη λαὸ τοῦ ψεύδους, τὸν δημιουργὸ τοῦ ἀνόσιου ἐγκλήματος καὶ τὸν ἐχθρὸ τῆς ἀλήθειας, τὸν σκληρὸ διώκτη τῆς δικῆς μου πίστεως, μὲ τὴν ὁποία καταλύθηκε ἡ πλάνη τῆς πολυθεΐας καὶ ἀποκρούσθηκαν οἱ φάλαγγες τῶν δαιμόνων, καὶ μὲ τὴν ὁποία, σύμφωνα μὲ τὴν προφητεία, «Ὅλα τὰ ἔθνη χειροκρότησαν καὶ ἀλάλαξαν πρὸς τὸν Θεὸ ἀλαλαγμὸ ἀγαλλίασης. Γιατί ὁ Κύριος εἶναι ὕψιστος, φοβερός, βασιλιὰς μέγας σὲ ὅλη τὴ γῆ»³. Ἐγινε γνωστὸς σ' αὐτοὺς μὲ τρόπο μυστικὸ ἐπιδημώντας στὴ γῆ μὲ σάρκα ὁ μονογενὴς Υἱός. Εἶναι Κύριος, ἐπειδὴ ἐπιτάσσει τὴν ἀρετὴ στοὺς δούλους του γιὰ ὅσους θέλουν νὰ ἀσκήσουν τὶς ἐντολές μὲ τὶς πράξεις τους· ὕψιστος, ἐπειδὴ εἶναι χορηγὸς τῆς ἀληθινῆς γνώσης σὲ ἐκείνους πού ἀπὸ πόθο σοφίας βιάζονται νὰ κατανοήσουν γυμνὰ τὰ σύμβολα τῶν μυστηρίων μὲ τὴ θεωρία· εἶναι φοβερός, ὡς κριτῆς καὶ τιμωρὸς τῶν παραβάσεων· βασιλιὰς, γιατί ἀπονέμει στὸν καθένα ὅ,τι τοῦ ἔχει σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του ἐτοιμαστῆ· καὶ μέγας, ἐπειδὴ μὲ τρόπο, πού ξεπερνᾶ τὴ φύση, ἐκτελεῖ τὰ ἀντίθετα μὲ τὰ ἀντίθετά τους, καὶ μὲ τὸ πάθος δημιουργεῖ τὴν ἀπάθεια, καὶ μὲ τὸ θάνατο τὴ ζωὴ, καὶ μὲ παράδοξη δύναμη μὲ τὶς στερήσεις τοῦ σώματός του δωρίζει στὴ φύση τὰ ἀμετάβλητα ἀποκτήματα τῶν ἀγαθῶν. Κι οὔτε ἔτσι ὁμως δὲν ντρέπεται ὁ παρανοϊκὸς λαὸς καὶ δὲν σταματᾶ νὰ καταδιώκει τὴν πίστη καὶ τὴν ἀρετὴ. Κι αὐτὰ σαφῶς τὰ καταδιώκει ἀπὸ φθονερὴ ζήλεια, ἐπειδὴ τὰ ἔχασε καὶ τὰ δύο καὶ δὲν γνωρίζει ὅτι τὰ ἔχασε, χωλαίνοντας καὶ μὲ τὰ δύο του πόδια⁴, καὶ δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ

3. Ψαλμ. 46, 2.

4. Γ Βασ. 18, 21.

ὡς ἀποστάτης λαὸς καὶ μωρὸς καὶ ἔθνος ἀπαίδευτον. Αἷς ἐπιμε-
 ρίσας ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν ὁ ἀποστάτης καὶ πλήρης ἀνομιῶν, τὴν
 μὲν ἀποστασίας Θεοῦ ποιεῖται μητέρα, τὴν δὲ μισανθρωπίας
 δημιουργόν, ἵνα καὶ Θεὸς αὐτῷ καὶ κτίσις ὑβρίζηται, ὁ μὲν κατα-
 5 φρονούμενος, ἡ δὲ φθειρομένη τοῖς αὐτοῦ μiasμοῖς τῶν ἐπιτη-
 δευμάτων.

Τί τούτων, ὡς ἔφην, Χριστιανῶν ὀφθαλμοῖς ἢ ἀκοαῖς φο-
 βερῶτερον; Ἔθνος ἀπηνὲς καὶ ἀλλόκοτον κατὰ τῆς θείας
 κληρονομίας ὄρᾳν ἐπανατείνεσθαι χεῖρας συγχωρούμενον. Ἀλλὰ
 10 ταῦτα τὸ πλῆθος ὧν ἡμάρτομεν συμβῆναι πεποίηκεν. Οὐ γὰρ
 ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πεπολιτεύμεθα. Πάντες
 ἡμάρτομεν, πάντες ἠνομήσαμεν, πάντες ἀφήκαμεν τὴν ὁδὸν τῶν
 ἐντολῶν τὴν εἰποῦσαν, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός», καὶ κατ' ἀλλήλων
 ἐθηριώθημεν, ἀγνοήσαντες τῆς φιλανθρωπίας τὴν χάριν καὶ τῶν
 15 ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ παθημάτων τὸ μυστήριον,
 καὶ «διωδεύσαμεν τρίβους ἀβάτους», τὰς τῶν παθῶν τῆς ἀτι-
 μίας δηλαδὴ σχέσεις τῇ διαθέσει τῆς γνώμης κυρώσαντες. Ἀλλὰ
 γρηγορήσωμεν καὶ προσευξώμεθα, «μήπως πλέον βαρυνθῶσιν
 αἱ καρδίαι ἡμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ». Κραιπάλη γάρ ἐστιν ὁ
 20 ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς πίστεως ἐν καιροῖς διωγμῶν δισταγμός, μέθη
 δὲ ἡ τῶν κατὰ φύσιν ἀποβολὴ λογισμῶν, δι' ὧν ἡ ἀληθὴς γενέ-
 σθαι πέφυκε τῶν ὄντων διάγνωσις, ὅτ' ἂν ἐξ ἀτονίας ἐποκλάση
 ταῖς ἐπηρεῖαις τῶν πειρασμῶν ἡ ψυχὴ καὶ σκοτωθεῖσα πάθη
 σάλον περὶ τὸν λόγον, ὡς ἔφην, τῆς πίστεως. Ἐὰν γὰρ προσευ-
 25 χώμεθα καὶ γρηγορῶμεν βεβαιότεραν μᾶλλον τὴν εἰς τὸν Κύριον
 ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν κατέχομεν, θεωροῦντες
 καὶ τῇ πείρᾳ λαμβάνοντες ὧν προεῖπε τὴν ἐκβασιν, καὶ οὐ ξενι-
 ζόμεθα παντελῶς καὶ σάλον κατὰ ψυχὴν ὑπομένομεν, ὡς παρ'
 ἐπαγγελίαν πάσχοντες, ἀλλὰ βεβαιότεραν τὴν πίστιν κατέχομεν,
 30 βλέποντες διὰ τῶν πραγμάτων πληρουμένην τοῦ Κυρίου τὴν

τὴν πώση τοῦ στήν ἀσέβεια, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ κατάλληλα, δὲν θέλει. Γιατὶ πάντα προδίδει τὴν πίστη καὶ τὴν ἀρετὴ γιὰ χάρη τῆς ὑπερηφάνειας καὶ τῆς ἡδονῆς, ὡς λαὸς ἀποστάτης καὶ ἀνόητος⁵, καὶ λαὸς ποὺ δὲν ἔχει διδαχθεῖ. Σ' αὐτὲς μοίρασε τὴ ζωὴ του, ὁ λαὸς ὁ ἀποστάτης καὶ βουτηγμένος στὶς ἀνομίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὴν πρώτη τὴν κάνει μητέρα τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τὸν Θεό, τὴ δεύτερη δημιουργὸ τῆς μισανθρωπίας, γιὰ νὰ ὑβρίζεται καὶ ὁ Θεὸς καὶ ἡ κτίση του· ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ περιφρονεῖται, καὶ ἡ φύση μὲ τὸ νὰ φθείρεται ἀπὸ τὰ μιάσματα τῶν πράξεών του.

Ποιὸ εἶναι τὰ μάτια τῶν Χριστιανῶν, ὅπως εἶπα, ἢ στ' αὐτιά τους πιὸ φοβερὸ ἀπὸ αὐτά; Ἐνα ἔθνος ἄσπλαχνο καὶ ἄλλοπρόσαλλο νὰ βλέπει κανεὶς νὰ τοῦ παραχωρεῖται ἢ ἐξάπλωσὴ του εἰς βάρος τῆς θείας κληρονομίας. Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἔκανε νὰ συμβοῦν τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μας. Γιατὶ δὲν ἦταν ἡ πολιτεία μας ἀντάξια τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ⁶. Ὅλοι ἁμαρτήσαμε, ὅλοι ἀνομήσαμε, ὅλοι ἀφήσαμε τὴν ὁδὸ τῶν ἐντολῶν⁷ ποῦ εἶπε, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς»⁸, καὶ γίναμε θηρία ὁ ἕνας ἐναντίον τῶν ἄλλων, ἀγνοώντας τὴ χάρη τῆς φιλανθρωπίας καὶ τὸ μυστήριον τῶν παθημάτων γιὰ χάρη μας τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔλαβε σάρκα, καὶ «βαδίσουμε δρόμους δύσβατους»⁹, δηλαδὴ ἐπιβεβαιώνοντας μὲ τὴ διάθεση τῆς γνώμης μας τὴν κατοχὴ μας ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας¹⁰. Ἀλλὰ ἄς σταθοῦμε ἀγρυπνοὶ καὶ ἄς προσευχηθοῦμε «μήπως βαρύνουν περισσότερο οἱ καρδιὲς ἀπὸ τὴν κραιπάλη καὶ τὴ μέθη»¹¹. Γιατὶ κραιπάλη εἶναι ὁ δισταγμὸς στὴν ὁμολογία τῆς πίστεως σὲ καιροὺς διωγμοῦ, ἐνῶ μέθη ἢ ἀποβολὴ τῶν σύμφωνα μὲ τὴ φύση μας λογισμῶν, μὲ τοὺς ὁποῖους πετυχαίνεται ἡ ἀληθινὴ γνώση τῶν ὄντων, ὅταν ἀπὸ ἀτομία γονατίσει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν πειρασμῶν, καὶ σκοτισμένη κλονιστεῖ, ὅπως εἶπα, ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς πίστεως. Ἄν δηλαδὴ προσευχόμεσθε καὶ ἀγρυπνοῦμε, κατέχομε ἀκόμα σταθερότερα τὴν πίστη στὸν Κύριό μας καὶ Θεὸ Ἰησοῦ Χριστό, βλέποντας καὶ λαμβάνοντας μὲ πείρα τὴν ἔκβαση ὅσων προεῖπε. Καὶ δὲν

5. Δευτ. 32, 6.

6. Φιλ. 1, 27.

7. Δαν. 9, 5.

8. Ἰω. 14, 6.

9. Σοφ. Σ. 5, 7.

10. Ρωμ. 1, 26.

11. Λουκᾶ 21, 34.

πρόρρησιν. Εἰ δὲ βεβαίωσιν πίστεως οἶδε ποιεῖν ἢ τῶν προρρη-
 θέντων ἔκβασις, πλεον διὰ τῶν γινομένων καὶ ἡμεῖς τὴν πίστιν
 ἡμῶν βεβαιώσομεν, ἀληθῆ τὸν εἰρηκότα τυγχάνειν εὐρίσκοντες,
 καὶ Θεὸν αὐτὸν ὁμολογήσωμεν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
 5 μηδένα παντελῶς ὑφορώμενοι θάνατον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἔμ-
 προσθεν τοῦ Πατρὸς ὁμολογήσῃ καὶ σεσωσμένους διὰ τῆς κα-
 λῆς ὁμολογίας προσαγάγῃ, ἧς αὐτὸς εἰς τὴν τῶν ἡμετέρων κα-
 λῶν ὑποτύπωσιν ἀπήρξατο, «μαρτυρήσας ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,
 καὶ ὁμολογήσας τὴν καλὴν ὁμολογίαν, ἦν μιμεῖσθαι κατὰ τὴν αὐ-
 10 τοῦ χάριν ἀξιοθεῖναι, ὅτ' ἂν καλέσοι καιρὸς, μὴ προπετῶς
 ἐπιπηδῶντες τοῖς ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας κινδύνοις, ἀλλὰ
 φεύγοντες ὄση δύναμις τοὺς πειρασμούς, φειδοῖ τε τῶν διωκόν-
 των καὶ τῆ κατ' ἐπίγνωσιν δοκιμασίᾳ τῆς ἐνούσης ἡμῖν φυσικῆς
 ἀσθενείας· τοὺς νηπιάζοντας παιδαγωγοῦντες καὶ τὸν καλοῦντα
 15 περιμένοντες Λόγον, ὃς ἐν τοῖς νομίμως τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας
 ὑπερμαχομένοις ἀγῶνας ἀοράτως παραγινόμενος, τὸν τῆς μαρ-
 τυρίας διέξεισι δρόμον, ὡς μόνος αἰσθήσῃ καὶ φύσιν νικῆσαι δυ-
 νάμενος, ἐπειδὴ σαφῶς αἰσθήσεως νίκη καὶ φύσεώς ἐστι τὸ
 μαρτύριον, δι' οὗ πέφυκε νοῦ τε καὶ λόγου γίνεσθαι κατὰ τῶν
 20 παθῶν ἐπανάστασις, καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ βεβαιοῦται πόθος, πα-
 ραδόξως διὰ θανάτου πείθων τοὺς ἐραστὰς διαβῆναι πρὸς τὸν
 ποθούμενον, ᾧ παραστῆναι καταξιωθεῖναι ταῖς εἰς αὐτὸν ὁμο-
 λογίαις ἀστράπτοντες, ἃς καὶ συναπενέγκοιμεν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν
 ἀπιόντες καὶ πρὸς τὸν ἀτελεύτητον μεταβαίνοντες κόσμον, εὐ-
 25 χαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ
 ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἀγίων. Ἀμήν.

παραξενευόμαστε καθόλου και δὲν κλονίζεται καθόλου ἡ ψυχὴ μας, πού ὑποφέρομε ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεση, ἀλλὰ κρατοῦμε σταθερότερη τὴν πίστη μας, βλέποντας νὰ ἐκπληρώνεται μὲ τὰ πράγματα ἢ πρόρρηση τοῦ Κυρίου. Κι ἂν μπορεῖ ἡ πραγμάτωση ὄσων προαναγγέλθηκαν νὰ προκαλέσει τὴ βεβαίωση τῆς πίστεως, περισσότερο κι ἐμεῖς μέσω ἐκείνων ποὺ γίνονται θὰ βεβαιώσομε τὴν πίστη μας, βρίσκοντας ὅτι Ἐκεῖνος πού μᾶς μίλησε εἶπε τὴν ἀλήθεια. Κι ἅς τὸν ὁμολογήσομε Θεὸ μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ φοβόμαστε κανένα θάνατο, ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ μᾶς ὁμολογήσει μπροστὰ στὸν Πατέρα του¹², καὶ σωσμένους πιά νὰ μᾶς φέρει κοντά του μὲ τὴν καλὴ ὁμολογία, πού αὐτὸς ἀρχισε γιὰ νὰ προδιαγράψει τὰ ἀγαθὰ τὰ δικά μας, «ὅταν μαρτύρησε στὸν Πόντιο Πιλάτο καὶ ὁμολόγησε τὴν καλὴ ὁμολογία»¹³. Αὐτὴν ἅς ἀξιωθοῦμε νὰ μιμηθοῦμε μὲ τὴ χάρη του, ὅταν τὸ καλέσει ὁ καιρὸς, χωρὶς νὰ πέφτομε μὲ ὀρμὴ στοὺς κινδύνους γιὰ τὸ λόγο τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ ἀποφεύγοντας μὲ ὄλη μας τὴ δύναμη τοὺς πειρασμούς, ἀπὸ λύπη γιὰ τοὺς διῶκτες μας καὶ μὲ τὴν κατ' ἐπίγνωση διαπίστωση τῆς φυσικῆς ἀσθένειας μέσα μας, παιδαγωγώντας τοὺς νήπιους πνευματικὰ καὶ περιμένοντας τὸν Λόγο πού μᾶς καλεῖ. Αὐτὸς φτάνοντας ἀόρατος κοντὰ σ' ἐκείνους πού ὑπερασπίζονται νόμιμα τοὺς ἀγῶνες γιὰ χάρη τῆς εὐσέβειας, ἐκτελεῖ τὸ δρόμο τοῦ μαρτυρίου, ὡς ὁ μόνος πού μπορεῖ νὰ νικήσει τὴν αἴσθησι καὶ τὴ φύση, ἐπειδὴ τὸ μαρτύριο εἶναι σαφῶς νίκη τῆς αἴσθησι καὶ τῆς φύσις, μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ ἐπίθεση τοῦ νοῦ καὶ τοῦ Λόγου κατὰ τῶν παθῶν, κατὰ τὴν ὁποία ἐπίθεση ἐνισχύεται ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ, πείθοντας κατὰ τρόπο παράδοξο τοὺς ἐραστὲς νὰ διαβοῦν μέσω τοῦ θανάτου πρὸς αὐτὸν πού ποθοῦν.

Σ' αὐτὸν ἅς ἀξιωθοῦμε νὰ σταθοῦμε κοντά, ἀπαστραπτοντας ἀπὸ τὶς ὁμολογίες μας γι' αὐτόν, τὶς ὁποῖες εἶθε καὶ νὰ πάρομε μαζί μας ἀναχωρώντας ἀπὸ ἐδῶ καὶ μεταβαίνοντας στὸν ἀτελείωτο κόσμος, μὲ τὶς εὐχὲς καὶ τὶς πρεσβεῖες τῆς παναγίας Δέσποινας μας, τῆς Θεοτόκου κι ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ὄλων τῶν ἀγίων. Ἀμήν.

12. Λουκᾶ 12, 8.

13. Α' Τιμ. 6, 12.

ΣΧΟΛΙΟΝ

α'. Ὁ χρώμενος, φησί, πρὸς μόνην δῆλωσιν τῆς διαφορᾶς ἐπὶ Χριστοῦ τῆ φωνῇ τῶν δύο φύσεων, Ἀπολιναρίῳ μάχεται, καὶ ὁ λέγων πάλιν τὴν φωνὴν τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσεως σσεσαρκωμένης, ἐκβάλλει τὴν Νεστορίου διαίρεσιν. Τὰς δύο γὰρ λέγει φωνὰς ὁ φεύγων ἐπ' ἴσης τὴν ἑκατέρου τούτων δυσσέβειαν.

ΣΧΟΛΙΟ

α'. Ὅποιος, λέγει, χρησιμοποιεῖ μόνο γιὰ τὴ δὴλωση τῆς διαφορᾶς στὸν Χριστὸ τὴν ὀνομασία τῶν δύο φύσεων, πολεμᾷ τὸν Ἀπολινάριο. Κι ὅποιος πάλι λέγει τὸ ὄνομα τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσης ποὺ ἔχει σαρκωθεῖ, ἀπορρίπτει τὴ διαίρεση τοῦ Νεστορίου. Γιατὶ τὰ δύο ὀνόματα χρησιμοποιεῖ ὅποιος ἀποφεύγει ἐξίσου τὴν ἀσέβεια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΕ. ΠΡΟΣ ΚΟΣΜΑΝ
ΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΟΥ,
ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ ΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ

Τῷ θεοφιλεστάτῳ κυρίῳ Κοσμᾷ διακόνῳ,
Μάξιμος ταπεινὸς χαίρειν.

Ἐπειδήπερ πολλὸς ἡμῖν περὶ τῆς θείας σαρκώσεως κεκίνη-
ται λόγος, αὐτῶν ἀψάμενος τῶν λεπτῶν τῆς εὐσεβείας δογμα-
5 των, ἐξ ὧν λαβόμενος ἀφορμῆς τὴν ἐμὴν ἀπήτησας ταπείνωσιν
εἶπεῖν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τί τὸ κοινὸν ἐστὶ καὶ καθόλου, καὶ τί
τὸ μερικὸν καὶ ἴδιον, ἴν' ἐντεῦθεν ἡμῖν σαφῆς ὁ πᾶς τῆς ἐνώσεως
γένηται λόγος, ἐμὸν μὲν οὐδὲν ἐρῶ παντελῶς, ὃ δὲ παρὰ τῶν
Πατέρων ἐδιδάχθην φημί, μηδὲν παραμείβων τῆς αὐτῶν ἐπὶ
10 τούτοις διδασκαλίας.

Κοινὸν μὲν οὖν ἐστὶ καὶ καθολικόν, ἡγουν γενικόν, κατὰ
τοὺς Πατέρας, ἡ οὐσία καὶ ἡ φύσις· ταυτὸν γὰρ ἀλλήλαις ταύτας
ὑπάρχειν φασίν. Ἴδιον δὲ καὶ μερικὸν ἡ ὑπόστασις καὶ τὸ πρό-
σωπον· ταυτὸν γὰρ ἀλλήλοις κατ' αὐτοὺς ταῦτα τυγχάνουσιν.
15 Καὶ δηλοῖ Τερεντίῳ τάδε γράφων ὁ μέγας Βασίλειος· «Εἰ δὲ δεῖ
καὶ ἡμᾶς ἐν βραχεῖ τὸ ἡμῖν δοκοῦν εἶπεῖν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι ὃν
ἔχει λόγον τὸν κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν
ὑπόστασιν. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν καὶ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας λόγῳ
τοῦ εἶναι μετέχει, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἰδιώμασιν ὁ δεῖνός ἐστι καὶ
20 ὁ δεῖνα». Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς πρὸς Ἀμφιλόχιον περὶ τῶν τοιού-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΕ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΑ
ΤΟΝ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ,
ΔΗΛΑΔΗ ΠΕΡΙ ΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ

Στὸν θεοφιλέστατο διάκονο κύριο Κοσμᾶ,
ὁ ταπεινὸς Μάξιμος εὐχεται νᾶναι γεμάτος χαρά.

Ἐπειδὴ κινήσαμε μεγάλο λόγο γιὰ τὴ θεία σάρκωση, ἀγγίζοντας τὰ ἴδια τὰ λεπτὰ δόγματα τῆς ὀρθῆς πίστεως, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παίρνοντας ἀφορμὴ ζήτησες ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, νὰ πῶ τί εἶναι τὸ κοινὸ καὶ καθόλου (γενικὸ), καὶ τί τὸ μερικὸ καὶ ἴδιο, ὥστε ἀπὸ ἐδῶ νὰ ἀποσαφηνισθεῖ ὅλος ὁ λόγος γιὰ τὴν ἔνωση, δικό μου βέβαια τίποτε δὲν θὰ πῶ, ἀπλῶς θὰ πῶ ὅτι διδάχθηκα ἀπὸ τοὺς Πατέρες, χωρὶς νὰ παρακάμπτω καθόλου ἀπὸ τὴ σχετικὴ μ' αὐτὰ διδασκαλία τους.

Κοινὸ λοιπὸν καὶ καθολικὸ, δηλαδὴ γενικὸ, εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες ἡ οὐσία καὶ ἡ φύση. Γιατί λένε ὅτι αὐτὲς εἶναι μεταξύ τους τὸ ἴδιο. Ἰδιο πάλι καὶ μερικὸ εἶναι ἡ ὑπόσταση καὶ τὸ πρόσωπο· γιατί κι αὐτά, σύμφωνα μ' αὐτούς, εἶναι τὸ ἴδιο μεταξύ τους, καὶ τὸ δηλώνει ὁ μέγας Βασίλειος γράφοντας στὸν Τερέντιο τὰ ἀκόλουθα: «Καὶ ἂν πρέπει νὰ πῶ κι ἐγὼ μὲ συντομία τὴ γνώμη μου, θὰ πῶ ἐκεῖνο, ὅτι ὅποια σχέση ἔχει τὸ κοινὸ πρὸς τὸ ἴδιο, αὐτὴ τὴ σχέση ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόσταση. Ὁ καθένας δηλαδὴ ἀπὸ μᾶς μετέχει στὸ εἶναι καὶ μὲ τὸν κοινὸ λόγο τῆς οὐσίας καὶ μὲ τὰ ἰδιώματά του εἶναι ὁ τάδε καὶ ὁ τάδε»¹. Καὶ ὁ ἴδιος πάλι μιλώντας

1. Ἐπιστολὴ 214, Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Ἀπαντα Μ. Βασιλείου, τόμ 1, σ. 330,13-17.

των διεξιῶν, τάδε φησίν· «Οὐσία δὲ καὶ ὑπόστασις ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν, ἣν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθέκαστον, οἷον, ὡς ἔχει τὸ ζῶον πρὸς τὸν δεῖνα ἄνθρωπον». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Οἱ δὲ ταύτῳ λέγοντες οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἀναγκάζονται πρόσωπα
5 μόνον ὁμολογεῖν διάφορα». Καὶ πάλιν κανονικὴν τινα διδάσκων ἐπέστελλεν ἐρμηνεύων τὴν τοῦ ὁμοουσίου διάνοιαν· «Αὕτη δὲ ἡ φωνὴ καὶ τοῦ Σαβελλίου κακὸν ἐπανορθοῦται. Ἄναιρει γὰρ τὴν ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως, καὶ εἰσάγει τελείαν τῶν προσώπων τὴν ἔννοιαν· οὐ γὰρ αὐτό τί ἐστὶν ὁμοούσιον ἑαυτῷ, ἀλλ' ἕτερον
10 ἕτέρῳ. Ὡστε καλῶς ἔχει καὶ εὐσεβῶς, τῶν τε ὑποστάσεων τὴν ιδιότητα διορίζουσα, καὶ τῆς φύσεως τὸ ἀπαράλλακτον περιστῶσα». Καὶ πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Νεοκαισαρεῖς διδάσκει φάσκων· «Καὶ γὰρ εἰδέναι χρῆ, ὅτι ὡσπερ ὁ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας μὴ ὁμολογῶν εἰς πολυθεΐαν ἐκπίπτει, οὕτως ὁ τὰ ἴδια τῶν
15 ὑποστάσεων μὴ διδούς, εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἀποφέρεται». Καὶ πάλιν ἐν οἷς Εὐστάθιον τὸν Ἀρμένιον ὑπογράψαι πεποίηκε, διαρρήδην γράφων φαίνεται· «Προσῆκει τοίνυν ἐναργῶς ὁμολογεῖν, ὅτι πιστεύουσι κατὰ τὰ ρήματα τὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐκτεθέντα ἐν τῇ Νικαίᾳ, καὶ κατὰ τὴν ὑγιῶς ὑπὸ τῶν ρημάτων ἐμφε-
20 ρομένην διάνοιαν. Εἰσὶ γὰρ τινες, οἱ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ πίστει δολοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῶν βούλημα τὸν νοῦν τῶν ἐν αὐτῇ ρημάτων ἔλκοντες. Ὅπου γε καὶ Μάρκελλος ἐτόλμησεν ἀσεβῶν εἰς τὴν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ψιλὸν αὐτὸν ἐξηγούμενος λόγον, ἐκεῖθεν προ-
25 φασίσασθαι τὰς ἀρχὰς εἰληφέναι, τοῦ ὁμοουσίου τὴν διάνοιαν κακῶς ἐξηγούμενος. Καὶ τινες τῶν ἀπὸ τῆς δυσσεβείας τοῦ Λίβυος Σαβελλίου ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν ταύτῳ εἶναι ὑπολαμβάνοντες, ἐκεῖθεν ἔλκουσι τὰς ἀφορμὰς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῆς ἑαυτῶν βλασφημίας, ἐκ τοῦ ἐγγεγράφθαι τῇ πίστει, Ἐὰν δὲ τις
30 λέγῃ ἐξ ἑτέρας οὐσίας ἢ ὑποστάσεως τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοῦτον

2. Ἐπιστολὴ 236, Ὅπ. π., σ. 174,26–176,2.   3. Ὅπ. π., σ. 176,19–20.
4. Κανονικὲς λέγονταν οἱ γυναῖκες ποὺ ζοῦσαν κατὰ ὁμάδες μέσα στὴν

γι' αὐτὸ τὸ θέμα στὸν Ἀμφιλόχιο λέγει τὰ ἑξῆς: «Οὐσία καὶ ὑπόστασις ἔχουν αὐτὴ τὴ διαφορά, τὴν ὁποία ἔχει τὸ κοινὸ πρὸς τὸ καθ' ἕκαστο. Ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ ζῶο γενικὰ πρὸς τὸν τάδε ἄνθρωπο»². Κι ἔπειτ' ἀπὸ ἄλλα: «Ὅποιοι λένε ἴδια τὴν οὐσία καὶ τὴν ὑπόστασις, ὑποχρεώνονται νὰ ὁμολογοῦν μόνον πρόσωπα διάφορα»³. Καὶ πάλι διδάσκοντας κάποια κανονικὴ⁴, ἔστειλε ἐπιστολὴ ὅπου ἐρμηνεύει τὸ νόημα τοῦ ὁμοουσίου⁵: «Αὐτὴ ἡ λέξις ἐπανορθώνει καὶ τὸ κακὸ τοῦ Σαβελλίου. Γιατὶ ἀναιρεῖ τὴν ταυτότητα τῆς ὑπόστασις καὶ εἰσάγει τέλεια τὴν ἔννοια τοῦ προσώπου. Γιατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι κάτι ὁμοούσιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ κάτι ἄλλο πρὸς κάποιο ἄλλο. Ὡστε εἶναι σωστὴ καὶ εὐσεβὴς, ἀφοῦ καὶ τὴν ιδιότητα τῶν ὑποστάσεων καθορίζει καὶ παριστάνει τὸ ἀπαράλλακτο τῆς φύσις»⁵. Καὶ πάλι στὴ δευτέρῃ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Νεοκαισαρεῖς διδάσκει: «Γιατὶ πρέπει νὰ γνωρίζετε, ὅτι ὅπως ὁποῖος δὲν ὁμολογεῖ τὸ κοινὸ τῆς οὐσίας παρεκλίνει στὴν πολυθεΐα, ἔτσι κι ὁποῖος δὲν δηλώνει τὰ ἰδιαίτερα τῶν ὑποστάσεων, ὁδηγεῖται στὸν Ἰουδαϊσμό». Καὶ πάλι σ' ἐκεῖνα ποὺ ἔκανε τὸν Εὐστάθιο τὸν Ἀρμένιο νὰ συγκατατεθεῖ φαίνεται νὰ γράφει κατηγορηματικὰ: «Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογοῦν ἀπερίφραστα, ὅτι πιστεύουν σύμφωνα μὲ τὶς διατυπώσεις ποὺ ἔκαναν οἱ Πατέρες μας στὴ Νίκαια καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθὴ ἔννοια τῶν λόγων αὐτῶν. Γιατὶ ὑπάρχουν μερικοί, ποὺ καὶ σ' αὐτὴν τὴν πίστι ἀκόμα νοθεύουν τὸ λόγο τῆς ἀλήθειας καὶ σύρουν τὸ νόημα τῶν λόγων πρὸς ὅ,τι θέλουν αὐτοί, ὅπως εἶναι ὁ Μάρκελλος ποὺ τόλμησε νὰ διαπράξει ἀσέβεια στὴν ὑπόστασις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξηγώντας τὴν ὡς ἄπλο λόγον προφασίστηκε ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ ἔλαβε τὶς ἀρχές, ἐξηγώντας λανθασμένα τὴν ἔννοια τοῦ ὁμοουσίου. Καὶ μερικοὶ ἀπὸ τὴν αἵρεσι τοῦ Λίβου Σαβελλίου, ταυτίζοντας τὴν ὑπόστασις καὶ τὴν οὐσία, παίρνουν ἀπὸ ἐκεῖ τὶς ἀφορμὲς γιὰ νὰ κατασκευάσουν τὴ βλασφημία τους, ἐπειδὴ ἔχει γραφεῖ στὴν ὁμολογία ὅτι Ἐάν κάποιος λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπὸ ἄλλη οὐσία ἢ ὑπόστασις, αὐτὸν τὸν ἀνα-

πόλη βάσει κανόνος καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν κοινωνικὲς ἐργατρίες.

5. Ἐπιστολὴ 52 Πρὸς κανονικὰς, Ὁ. π. τ. 3, σ. 202,3-8.

ἀναθεματίζει ἡ ἀγία καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία'. Οὐ γὰρ ταῦτόν εἶπον ἐκεῖνοι οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν. Εἰ γὰρ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐδήλουν [ἔννοιαν] αἱ φωναί, τίς χρεῖα ἦν ἑκατέρων; Ἀλλὰ δῆλον, ὡς τῶν μὲν ἀρνούμενων τὸ ἐκ τῆς οὐσίας, ἄλλων δὲ λεγόντων
 5 ἐξ ἄλλης τινὸς ὑποστάσεως· οὕτως ἀμφοτέρω ὡς ἀλλότρια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος ἀπηγόρευσαν. Ἐπεὶ, ὅπου γε τὸ ἑαυτῶν ἐδήλουν φρόνημα, εἶπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς εἶναι τὸν Υἱόν, οὐκέτι προσθέντες τό, ἐκ τῆς ὑποστάσεως. Ὡστε ἐκεῖνο μὲν κεῖται ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ πονηροῦ φρονήματος, τοῦτο
 10 δὲ φανέρωσιν ἔχει τοῦ σωτηρίου δόγματος».

Συνωδὰ δὲ τούτῳ καὶ Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἐν τῷ θεολογικῷ προτέρῳ λόγῳ τάδε φαίνεται φάσκων· «Μεσότητα δὲ ὅτ' ἂν εἶπω, τὴν ἀλήθειαν λέγω, πρὸς ἣν βλέπειν καλῶς ἔχει μόνον, καὶ τὴν φαύλην συναίρεσιν παραιτούμενους καὶ
 15 τὴν ἀτοπωτέραν διαίρεσιν, ὡς μήτε εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τὸν Λόγον, δέει πολυθεΐας, ψιλὰ ἡμῖν καταλιπεῖν τὰ ὀνόματα, τὸν αὐτὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ὑπολαμβάνουσι». Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· «Ἐπειδὴ χρὴ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, ἡγουν τρία πρόσωπα,
 20 καὶ ἐκάστην μετὰ τῆς ιδιότητος. Τηροῖτο δ' ἂν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, εἷς μὲν Θεός, εἷς ἐν αἴτιον Υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ συντιθεμένων, οὐδὲ συναλειφομένων· αἱ δὲ τρεῖς ὑποστάσεις μηδεμιᾶς ἐπινοουμένης συναλοιφῆς ἢ ἀναλύσεως ἢ συγχύσεως, ἵνα μὴ τὸ πᾶν καταλυθῆ, δι' ὧν τὸ ἐν σεμνύνεται πλέον,
 25 ἢ καλῶς ἔχει. Καὶ κατὰ τὸ ἐν καὶ ταῦτόν τῆς θεότητος, ἵνα οὕτως ὀνομάσω, κίνημά τε καὶ βούλημα, καὶ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα». Καὶ ἐν τῷ Συντακτηρίῳ λόγῳ πάλιν· «Πιστεύομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ὁμοούσιά τε καὶ ὁμόδοξα, ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα τὴν τελείωσιν ἔχει· οἶδας ὁ μνηθεῖς, ἀρνησις δὲ

θεματίζει ἡ ἁγία καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία. Γιατὶ ἐκεῖνοι δὲν εἶπαν ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπόστασις. Ἐὰν οἱ λέξεις εἶχαν μία καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοια, τί χρειαζόταν νὰ εἶναι δύο; Ἀλλὰ εἶναι φανερό ὅτι, ἐπειδὴ ἄλλοι ἀρνοῦνται τὸ ἄπο τὴν οὐσία⁶ καὶ ἄλλοι ἔλεγαν ἀπὸ κάποια ἄλλη ὑπόστασις, ἔτσι ἀπαγόρευσαν καὶ τὰ δύο ὡς ξένα πρὸς τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ, ὅπου δήλωναν τὴ δικὴ τους πίστιν, εἶπαν ὅτι ὁ Υἱὸς ἦταν ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα χωρὶς νὰ προσθέσουν τὸ ἄπο τὴν ὑπόστασις. Ὡστε ἐκεῖνο λέγεται γιὰ νὰ ἀναιρεθεῖ τὸ πονηρὸ φρόνημα, ἐνῶ αὐτὸ περιέχει τὴ φανέρωσις τοῦ σωτηρίου δόγματος».

Σύμφωνα μ' αὐτὸν καὶ ὁ Γρηγόριος, ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας, στὸν πρῶτο θεολογικὸ του λόγο γράφει φανερὰ τὰ ἑξῆς: «Ὅταν πῶ μεσότητα, λέγω τὴν ἀλήθεια, καὶ εἶναι καλὸ ν' ἀποβλέπομε μόνο σ' αὐτὴν, ἀφήνοντας κατὰ μέρος καὶ τὴ φαύλη συναίρεσις καὶ τὴν πιὸ παράλογη διαίρεσις. Ὡστε οὔτε ἀπὸ φόβο τῆς πολυθεΐας νὰ συναيرهθεῖ σὲ μία ὑπόστασις ὁ Λόγος, καὶ νὰ μᾶς ἀφήσουν ψιλὰ ὀνόματα καὶ νὰ θεωροῦμε τὸν ἴδιο Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα». Καὶ λίγο πιὸ κάτω πάλι: «Ἐπειδὴ πρέπει καὶ τὸν ἕνα Θεὸ νὰ τηροῦμε καὶ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις νὰ ὁμολογοῦμε, δηλαδὴ τρία πρόσωπα, καὶ τὴν κάθε μία μὲ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματά της, γι' αὐτὸ ἃς τηρεῖται, σύμφωνα μὲ τὴ δικὴ μου ἄποψη, ἕνας Θεός, ἐνῶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα νὰ ἀναφέρονται σ' ἕνα αἴτιο, χωρὶς νὰ συντίθενται οὔτε νὰ συναλείφονται. Ἄς ὁμολογοῦνται ἐπίσης καὶ οἱ τρεῖς ὑποστάσεις, χωρὶς νὰ νοεῖται καμμιά συναλοιφή ἢ ἀνάλυσις ἢ σύγχυσις, γιὰ νὰ μὴν καταλυθεῖ τὸ πᾶν, μὲ τὶς ὁποῖες δοξάζεται τὸ ἕνα καὶ εἶναι ἔτσι περισσότερο ἀπὸ καλά. Καὶ νὰ ὁμολογοῦμε καὶ τὴ μία θεότητα, μὲ τὴ μία κίνησις καὶ θέλησις, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, καὶ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας»⁶. Καὶ στὸν Συντακτικὸν λόγο του πάλι γράφει: «Πιστεύομε σὲ Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πού εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας καὶ δόξας, στοὺς ὁποίους καὶ τὸ βάπτισμα ἔχει τὴν τελείωσίν του, πού τὸ ξέρεις ἐσὺ πού βαπτίσθηκες, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀρνήσις τῆς ἀθεΐας καὶ ὁμολογία τῆς θεότητος, καὶ ἔτσι

6. Λόγος 20, Θεολογικὸς γ', ΕΠΕ, Ἐπαντα Γρηγορίου Θεολόγου τ. 4. σ. 266,3-13.

ἀθεΐας καὶ ὁμολογία θεότητος· καὶ οὕτω καταρτιζόμεθα, τὸ μὲν ἐν τῇ οὐσίᾳ γνωρίζοντες καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως, τὰ δὲ τρία ταῖς ὑποστάσεσιν, ἤγουν προσώποις». Καὶ μέντοι κἀν τῷ εἰς τὰ Φῶτα λόγῳ ταῦτά φησιν ὁ αὐτός· «Θεοῦ δὲ ὅτ' ἂν
 5 εἶπω, ἐνὶ φωτὶ περιαστράφητε καὶ τρισί· τρισὶ μὲν κατὰ τὰς ιδιότητας, ἤγουν ὑποστάσεις, εἴ τινα φίλον καλεῖν, εἴτε πρόσωπα· οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχήσομεν, ἕως ἂν πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρωσιν· ἐνὶ δέ, κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἤγουν θεότητος». Τοσαύτην μὲν οἱ θεηγόροι Πατέρες
 10 ἡμῶν Γρηγόριος καὶ Βασίλειος ὑπάρχουσιν τῶν θείων δογμάτων τὴν συμφωνίαν παρέστησαν, ταυτὸν διαρρήδην εἰπόντες· τῇ μὲν οὐσίᾳ τὴν φύσιν, ὡς κοινὸν καὶ καθόλου, τῇ δὲ ὑποστάσει τὸ πρόσωπον, ὡς ἰδικόν τε καὶ μερικόν, μηδαμῶς συμφύραντες τῶν λεγομένων τὴν ἔννοιαν, διὰ τῆς τούτων εἰς ἀλλήλας περι-
 15 τροπῆς καὶ συγχύσεως. Ὑφ' ἑνὸς γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἐνεργηθέντες, τὴν ὀρθὴν τῆς πίστεως τοῖς λαοῖς παραδεδώκασιν ὁμολογίαν. Τούτοις δὲ συμφώνως εὐρήσεις καὶ πάντα τοὺς κατὰ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος πιστευθέντας τῆς Ἐκκλησίας τοὺς οἰακας, τὸν ὀρθὸν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως πρεσβεύσαντας
 20 λόγον καὶ μηδὲν ταύτης τῆς ἐννοίας παντελῶς ἐκτραπέντας.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΦΥΣΙΚΩΤΕΡΑ, ΠΑΡΙΣΤΩΣΑ ΩΣ ΟΥΔΕΝ ΤΩΝ
 ΟΝΤΩΝ ΕΤΕΡΩΙ ΤΑΥΤΟΝ ΕΣΤΙ ΚΑΤ' ΟΥΣΙΑΝ ΚΑΙ ΥΠΟ-
 ΣΤΑΣΙΝ, ΑΛΛΑ ΤΑ ΜΕΝ ΚΑΤ' ΟΥΣΙΑΝ ΤΑΥΤΑ ΤΑΙΣ ΥΠΟ-
 ΣΤΑΣΕΣΙΝ ΕΤΕΡΑ, ΤΑ ΔΕ ΤΑΥΤΑ ΚΑΘ' ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ,
 ΠΑΝΤΩΣ ΚΑΤ' ΟΥΣΙΑΝ ΕΤΕΡΑ

Εἰ δὲ ταῦτὸν μὲν οὐσίαν καὶ φύσιν, ταῦτὸν δὲ πρόσωπον καὶ ὑπόστασις, δῆλον ὡς τὰ ἀλλήλοις ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσια, πάντως ἀλλήλοις ἑτεροῦπόστατα. Κατ' ἄμφω γάρ, φημὶ δὴ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, οὐδὲν ἐν τοῖς οὐσίᾳ ἐστὶν ἑτέρω ταῦτόν. Διότι τὰ

καταρτιζόμεσθε, ἀναγνωρίζοντας τὸ ἓνα γιὰ τὴν οὐσία καὶ τὴν ἀδιαίρετη προσκύνηση, ἐνῶ τὰ τρία στὶς ὑποστάσεις, δηλαδή στὰ πρόσωπα»⁷. Καὶ βέβαια καὶ στὸν λόγο του, Εἰς τὰ Φῶτα, τὰ ἴδια λέγει ὁ ἴδιος. «Καὶ ὅταν λέγω, λουσθεῖτε τὸ ἓνα φῶς καὶ τὰ τρία τοῦ Θεοῦ, τὸ 'σὲ τρία' τὸ λέγω σύμφωνα μὲ τὶς ιδιότητες, δηλαδή τὶς ὑποστάσεις, ἂν θέλει κάποιος νὰ τὸ πεῖ ἔτσι, εἴτε πρόσωπα. Δὲν θὰ λογομαχήσουμε γιὰ τὰ ὀνόματα, ἐφόσον βέβαια αὐτὰ μᾶς ὀδηγοῦν στὴν ἴδια ἔννοια· τὸ 'σὲ ἓνα' πάλι τὸ λέγω σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς οὐσίας, δηλαδή τῆς θεότητος»⁸. Τόσο μεγάλη παρουσίασαν τὴ συμφωνία τῶν θείων δογμάτων οἱ θεηγόροι Πατέρες μας Γρηγόριος καὶ Βασίλειος, λέγοντας κατηγορηματικὰ τὰ ἴδια· μὲ τὴν οὐσία εἶπαν τὴ φύση, ὡς κοινὸ καὶ γενικὸ ὄνομα, ἐνῶ μὲ τὴν ὑπόσταση τὸ πρόσωπο, ὡς εἰδικὸ καὶ μερικὸ, χωρὶς νὰ ἀναμγνύουν καθόλου τὴν ἔννοια τῶν λεγομένων τους μὲ τὴν μεταξὺ αὐτῶν περιτροπὴ καὶ σύγχυση. Ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, παρέδωσαν στοὺς λαοὺς τὴν ὀρθὴ ὁμολογία. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς θὰ βρεῖς καὶ ὅλους ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία ἐμπιστεύθηκε κατὰ καιροὺς τὴ διακυβέρνησή της, ποὺ ὁμολόγησαν τὸν ὀρθὸν λόγον τῆς εὐσεβοῦς πίστεως καὶ δὲν παρεξέκλιναν καθόλου ἀπὸ τὴν ἔννοια αὐτή.

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΦΥΣΙΚΟΤΕΡΗ, ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΟΤΙ ΚΑΝΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΟΝΤΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟ Μ' ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΑΣΗ, ΑΛΛΑ ΟΣΑ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΟΥΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΙΣ, ΕΝΩ ΤΑ
ΙΔΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ
ΔΙΑΦΟΡΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ

* Ἄν εἶναι τὸ ἴδιο οὐσία καὶ φύση καὶ ἴδιο πρόσωπο καὶ ὑπόσταση, εἶναι φανερὸ ὅτι ὅσα εἶναι τῆς ἴδιας φύσης καὶ οὐσίας μεταξὺ τους, εἶναι ὅπωςδήποτε μεταξὺ τους διαφορετικῆς ὑπόστασης. Γιατὶ ὡς πρὸς τὰ δύο, ἐννοῶ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση, κανέ-

7. Λόγος 42, Ὁπ. π., τόμ. 2, σ. 270, 2-8.

8. Λόγος 39, Ὁπ. π., τόμ. 5, σ. 90, 16-21

κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀλλήλοις ἠνωμένα φύσιν, ἤγουν οὐσίαν, τουτέστι τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καὶ φύσεως κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἤγουν πρόσωπον, οὐκ ἂν ἐνωθεῖη ποτ' ἄν· τουτέστιν ἐν πρόσωπον ἔχειν οὐ δυνήσεται καὶ μίαν ὑπόστασιν·
5 καὶ τὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἤγουν πρόσωπον, ἠνωμένα, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἤγουν φύσιν, οὐκ ἂν συναφθεῖη ποτ' ἄν· τουτέστι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καὶ φύσεως οὐκ ἂν γενόμενα φανείη ποτ' ἄν. Ἀλλὰ τὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἠνωμένα φύσιν, ἤγουν οὐσίαν, τουτέστι τὰ μιᾶς καὶ
10 τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καὶ φύσεως, ἀλλήλων διακέκριται ταῖς ὑποστάσεσιν, ἤγουν προσώποις, ὡς ἐπ' ἀγγέλων ἔχει καὶ ἀνθρώπων καὶ πάντων τῶν ἐν εἴδει καὶ γένει θεωρουμένων κτισμάτων. Ἄγγελος γὰρ ἀγγέλου, καὶ ἄνθρωπος ἀνθρώπου, καὶ βοῦς βοός, καὶ κύων κυνός διακέκριται κατὰ τὴν ὑπόστασιν,
15 ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν. Τολμήσει δὲ τὸ μεῖζον ὁ λόγος εἰπεῖν, ὡς οὐδ' ἐπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἀνάρχου τε καὶ ποιητικῆς τῶν ὄντων αἰτίας θεωροῦμεν ταῦτὸν ἀλλήλαις τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, εἴπερ μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν θεότητος οἶδαμεν, ἐν τρισὶν ὑπάρχουσιν ὑποστάσεσι διαφερούσαις ἀλλήλων
20 ταῖς ιδιότησι, καὶ τρεῖς ὑποστάσεις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ τε καὶ φύσει τῆς θεότητος. Μονὰς γὰρ ἐν Τριάδι καὶ ἐν μονάδι Τριάς ἐστὶν ἡμῖν τὸ προσκυνούμενον· Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα ἅγιον εἰς Θεός· οὔτε τοῦ Υἱοῦ ὄντος Πατρός, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατήρ· οὔτε τοῦ Πνεύματος ὄντος Υἱοῦ, ἀλλ' ὅπερ ὁ Υἱός· πάντα
25 γὰρ ὅσα ὁ Πατήρ, πλὴν ἀγεννησίας, ἐστὶν ὁ Υἱός (γεννητὸς γάρ), καὶ πάντα ὅσα ὁ Υἱός, πλὴν τῆς γεννήσεως, ἐστὶ τὸ Πνεῦμα ἅγιον (ἐκπορευτὸν γάρ). Τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορευσεως οὐ τεμνουσῶν εἰς τρεῖς ἀνίσους ἢ ἴσας οὐσίας τε καὶ φύσεις τὴν μίαν φύσιν καὶ δύναμιν τῆς ἀφράστου θεότη-
30 τος, ἀλλὰ τὰ ἐν οἷς ἢ ἅπερ ἢ μία θεότης ἐστίν, ἤγουν οὐσία καὶ φύσις, χαρακτηριζουσῶν πρόσωπα, τουτέστιν ὑποστάσεις· καὶ τὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἤγουν πρόσωπον, ἠνω-

να ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἄλλο. Γιατί, ὅσα εἶναι ἐνωμέ-
να μεταξύ τους ὡς πρὸς μία καὶ τὴν ἴδια φύση, ἤτοι οὐσία, δηλαδή
ὅσα εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας καὶ φύσης, δὲν θὰ ἐνωθοῦν ποτὲ σὲ μία
καὶ τὴν ἴδια ὑπόσταση, ἤτοι πρόσωπο· δηλαδή δὲν θὰ καταστει
δυνατὸν νὰ ἔχουν ἓνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόσταση. Καὶ ὅσα εἶναι
ἐνωμένα σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ ὑπόσταση, δηλαδή πρόσωπο, δὲν θὰ
συναφθοῦν ποτὲ σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ οὐσία, ἤτοι φύση, δηλαδή
δὲν θὰ μπορούσαν νὰ φανοῦν ποτὲ ὅτι ἔγιναν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς
οὐσίας καὶ φύσης. Ἀλλὰ τὰ ἐνωμένα σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ φύση,
ἤτοι οὐσία, δηλαδή ὅσα εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ
φύσης, διακρίνονται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις,
δηλαδή τὰ πρόσωπα, ὅπως συμβαίνει στοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς
ἀνθρώπους καὶ σὲ ὅλα τὰ κτίσματα ποὺ νοοῦνται σὲ εἶδος καὶ
γένος. Ὁ ἀγγελος δηλαδή διακρίνεται ἀπὸ ἀγγελο καὶ ὁ ἀνθρω-
πος ἀπὸ ἀνθρωπο καὶ τὸ μοσχάρι ἀπὸ τὸ μοσχάρι καὶ τὸ σκυλί ἀπὸ
τὸ σκυλί ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση, ὄχι ὅμως ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ
τὴ φύση. Ὁ λόγος μάλιστα θὰ τολμήσει νὰ πεῖ καὶ τὸ πιὸ μεγάλο,
ὅτι οὔτε σ' αὐτὴν τὴν πρώτη καὶ χωρὶς ἀρχὴ καὶ ποιητικὴ αἰτία
τῶν ὄντων δὲν θεωροῦμε ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο μεταξύ τους ἢ φύση καὶ
ἢ ὑπόσταση, ἐφόσον βέβαια ἀναγνωρίζομε μία οὐσία καὶ φύση τῆς
θεότητος, ποὺ ὑπάρχει σὲ τρεῖς διαφορετικὲς ὑποστάσεις διάφορες
μεταξύ τους ὡς πρὸς τὶς ιδιότητες, καὶ τρεῖς ὑποστάσεις στὴ μία καὶ
τὴν αὐτὴ οὐσία μαζὶ καὶ φύση τῆς θεότητος. Γιατί, αὐτὸ ποὺ
προσκυνοῦμε εἶναι Μονάδα σὲ Τριάδα καὶ Τριάδα σὲ μονάδα, Πα-
τέρας, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα ἅγιο, ἓνας Θεός. Οὔτε ὁ Υἱὸς εἶναι Πατέ-
ρας ἀλλὰ ὅ,τι εἶναι ὁ Πατέρας, οὔτε τὸ Πνεῦμα εἶναι Υἱὸς ἀλλὰ ὅ,τι
εἶναι ὁ Υἱός. Γιατί ὁ Υἱὸς ἔχει ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἐκτὸς ἀπὸ
τὴν ἀγεννησία (γιατὶ εἶναι γεννητός), καὶ ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς ἐκτὸς
ἀπὸ τὴ γέννηση τὰ ἔχει τὸ ἅγιο Πνεῦμα (γιατὶ ἐκπορεύεται). Ἡ ἀ-
γεννησία καὶ ἡ γέννηση καὶ ἡ ἐκπόρευση δὲν χωρίζουν σὲ τρεῖς ἄ-
νισες ἢ καὶ ἴσες οὐσίες καὶ φύσεις τὴ μία φύση καὶ δύναμη τῆς ἄ-
φραστης θεότητος, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἢ εἶναι ἢ μία θεότητα,
δηλαδή οὐσία καὶ φύση, καὶ τὰ χαρακτηρίζουν πρόσωπα, δηλαδή
ὑποστάσεις καὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ ὑπόσταση, ἤτοι

μένα, τουτέστι μιᾶς ὑποστάσεως ὄντα, καὶ ἐνὸς συμπληρωτικὰ προσώπου, τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, ἦτοι φύσεως, διαφέρουσιν, ὡς ἐπὶ ψυχῆς ἀνθρωπίνης ἔχει καὶ σώματος, καὶ τῶν ὅσα καθ' ὑπόστασιν ἐσχήκασιν τὴν πρὸς ἄλληλα σύνοδον. Οὐ γὰρ ἀλ-
5 λήλοις ὁμοούσια ταῦτα τυγχάνουσιν.

Τὰ τοίνυν κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἡγουν φύσιν, ἠνωμένα, τουτέστι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα καὶ φύσεως, ὁμοούσια μὲν ἀλλήλοις πάντως εἰσὶ καὶ ἑτεροῦπόστατα· ὁμοού-
σια μὲν, τῷ λόγῳ τῆς ἀπαραλλάκτως αὐτοῖς ἐν ταυτότητι φυ-
10 σικῆ ἑνθεωρουμένης οὐσιώδους κοινότητος, καθ' ὃν οὐκ ἔστιν ἄλλον ἄλλου, μᾶλλον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τε καὶ λέγεται· πάντες δὲ τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιδέχονται τῆς οὐσίας ὄρον τε καὶ λόγον. Ἐτεροῦπόστατα δέ, τῷ λόγῳ τῆς αὐτὰ διακρινοῦσης προσωπικῆς ἑτερότητας, καθ' ὃν ἄλλος ἄλλου διακέκριται, μὴ συμβαί-
15 νοντες ἀλλήλοις τοῖς καθ' ὑπόστασιν χαρακτηριστικοῖς ιδιώμασιν, ἀλλ' ἕκαστος τῷ κατ' αὐτὸν ἀθροισμῷ τῶν ιδιωμάτων ἰδικώτατον τῆς οἰκείας καθ' ὑπόστασιν ἐπιφέρεται λόγον, καθ' ὃν τὴν πρὸς τὰ ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσια κοινωνίαν οὐκ ἐπιδέχεται. Τὰ δὲ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἡγουν πρόσωπον,
20 ἠνωμένα, τουτέστι, τὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὄντα συμπληρωτικὰ καθ' ἑνωσιν ὑποστάσεως, ὁμοῦπόστατα μὲν ἀλλήλοις εἰσὶ καὶ ἑτεροούσια. Ὁμοῦπόστατα μὲν, τῷ λόγῳ τῆς καθ' ἑνωσιν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένης προσωπικῆς ἀδιαιρέτου μονάδος, καθ' ὃν τὰ διαιροῦντα θάτερον τῆς κατ' οὐσίαν οἰκείας καινότητος ιδιώ-
25 ματα, κατὰ τὴν ἅμα τῷ εἶναι πρὸς ἄλληλα σύνοδον, ποιεῖται χαρακτηριστικὰ τῆς ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένης μιᾶς ὑποστάσεως, καθ' ἣν ἢ πρὸς ἄλληλα θεωρεῖται ταυτότης, τὴν οἴαντοῦν μὴ δεχομένη διαφορὰν, ὡς ἐπὶ ψυχῆς ἀνθρωπίνης ἔχει καὶ σώματος. Τὰ γὰρ ἀφορίζοντα τό τινος σῶμα τῶν λοιπῶν σωμάτων καὶ
30 τὴν τοῦ τινος ψυχὴν τῶν λοιπῶν ψυχῶν ιδιώματα, συνδραμόντα καθ' ἑνωσιν, χαρακτηρίζει μὲν κατὰ ταῦτόν ἅμα καὶ ἀφορίζει τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρωθεῖσαν ὑπόστασιν, Πέτρου φέρε εἰπεῖν ἢ Παύλου, ἀλλ' οὐ τὴν Πέτρου ἢ

πρόσωπο, ένωμένα, δηλαδή ανήκουν σέ μία ύπόσταση και συμπληρώνουν ένα πρόσωπο, διαφέρουν ώς πρòς τò λόγο τῆς οὐσίας, δηλαδή τῆς φύσης, ὅπως συμβαίνει στήν ανθρώπινη ψυχή και τò σῶμα και σέ ὅσα ένώθηκαν μεταξύ τους κατὰ ύπόσταση. Αὐτὰ δηλαδή δέν εἶναι ὁμοούσια (τῆς ἴδιας οὐσίας) μεταξύ τους.

“Ὅσα λοιπὸν εἶναι ένωμένα κατὰ τὴ μία και τὴν αὐτὴ οὐσία, ἤτοι φύση, δηλαδή εἶναι μιᾶς και τῆς αὐτῆς οὐσίας και φύσης, εἶναι ὅπωςδήποτε ὁμοούσια τὸ ένα με τὸ ἄλλο και ἕτεροῦπόστατα. Ὅμοούσια εἶναι γιὰ τὸ λόγο τῆς κοινῆς οὐσίας πὸν νοεῖται σ’ αὐτὰ ἀπαράλλαχτη σέ φυσικὴ ταυτότητα, κατὰ τὸν ὅποιο λόγο δέν εἶναι ὁ ἕνας περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλο αὐτὸ πὸν εἶναι και λέγεται, ἀλλὰ ὅλοι ἐπιδέχονται τὸν ένα και τὸν αὐτὸ ὄρισμὸ και λόγο τῆς οὐσίας. Ἐτεροῦπόστατα πάλι εἶναι γιὰ τὸ λόγο τῆς ἑτερότητας ὡς πρòς τὸ πρόσωπο πὸν τὰ διακρίνει, κατὰ τὸν ὅποιο ὁ ἕνας διακρίνεται ἀπὸ τὸν ἄλλο, καθὼς δέν συμπίπτουν μεταξύ τους ὡς πρòς τὰ χαρακτηριστικὰ ιδιώματα τῆς ύπόστασης, ἀλλὰ ὁ καθένας ἐπιδέχεται γιὰ τὸ ἄθροισμα τῶν ιδιωμάτων του λόγο εἰδικότατο τῆς ύπόστασῆς του, κατὰ τὸν ὅποιο δέν ἐπιδέχεται τὴν κοινωνία με ὅσα εἶναι τῆς ἴδιας φύσης και οὐσίας. Τὰ ένωμένα ὅμως σέ μία και τὴν αὐτὴν ύπόσταση, ἤτοι πρόσωπο, δηλαδή ὅσα συμπληρώνουν μία και τὴν αὐτὴ με τὴν ένωση ύπόσταση, εἶναι ὁμοῦπόστατα μεταξύ τους και ἕτεροούσια. Ὅμοῦπόστατα εἶναι, γιὰ τὸ λόγο τῆς προσωπικῆς ἀδιαίρετης μονάδας πὸν ἀπὸ αὐτὰ συμπληρῶνεται κατὰ ένωση, κατὰ τὸν ὅποιο τὰ ιδιώματα πὸν χωρίζουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὴν οἰκεῖα κοινότητα τῆς οὐσίας, κατὰ τὴν ένωση μεταξύ τους ἀμέσως με τὴν ύπαρξὴ τους, τὰ κάνει χαρακτηριστικὰ τῆς μιᾶς ύπόστασης πὸν συμπληρῶνεται ἀπὸ αὐτὰ, κατὰ τὴν ὅποια νοεῖται ἢ μεταξύ τους ταυτότητα, πὸν δέν δέχεται τὴν ὅποιαδήποτε διαφορά, ὅπως γίνεται στήν ανθρώπινη ψυχή και τò σῶμα. Γιατί, ὅσα ιδιώματα χωρίζουν τò σῶμα κάποιου ἀπὸ τὰ λοιπὰ σώματα και τὴν ψυχή κάποιου ἀπὸ τὶς λοιπὲς ψυχές, ἀφοῦ συνῆλθαν σέ ένωση, χαρακτηρίζουν βέβαια κατὰ τὸ αὐτὸ και ταυτόχρονα χωρίζουν ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους τὴν ύπόσταση πὸν ὁλοκληρώθηκε ἀπὸ αὐτὰ, γιὰ παράδειγμα τοῦ Πέτρου ἢ τοῦ Παύλου, ὄχι ὅμως τὴν ψυχή τοῦ Πέτρου ἢ τοῦ Παύ-

Παύλου ψυχὴν ἀπὸ τοῦ οἰκείου σώματος. Ἐμφω γὰρ ἀλλήλοις ταῦτόν ψυχὴ τε καὶ σῶμα, τῷ λόγῳ τῆς καθ' ἑνωσιν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένης μιᾶς ὑποστάσεως, ὅτι μὴ καθ' αὐτὰ τούτων ἐκάτερον ὑπέστη θατέρου κεχωρισμένον, πρὸ τῆς ἐξ αὐτῶν εἰς
 5 γένεσιν εἶδους συνθέσεως. Ἄμα γὰρ γένεσις, ἄμα σύνθεσις, ἄμα καὶ ἡ κατὰ σύνθεσιν ἐξ αὐτῶν τοῦ εἶδους συμπλήρωσις. Ἐτεροουσία δέ, τῷ λόγῳ τῆς πρὸς ἀλληλα φυσικῆς ἑτερότητας, καθ' ὃν οὐδαμῶς ἐπιδέχονται κατ' οὐσίαν τοὺς ἀλλήλων ὄρους τε καὶ λόγους, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον ἀποδίδωσι θάτερον τῆς οἰκείας
 10 οὐσίας πρὸς τὸν θατέρου λόγον ἀσύμπτωτον, καθ' ὃν τὴν ψυχῆς καὶ σώματος οὐσιώδη σώζοντες διαφορὰν, οὐ συγχέομεν τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένην ὑπόστασιν, τῇ πρὸς θάτερον θατέρου περιτροπῇ τε καὶ μεταβολῇ τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν, ἡγουν φύσεων, τὸν ἀφανισμόν δεχομένην.

15 Εἰ δὲ κατὰ τὴν ἄμα πρὸς εἶδους γένεσιν ψυχῆς τε καὶ σώματος σύνοδον, ὃ τις ἀποτελεῖσθαι πέφυκεν ἄνθρωπος, τῷ μὲν λόγῳ τῆς τῶν οἰκείων μερῶν φυσικῆς κοινότητος πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους σώζων τὸ ὁμοούσιον, τῷ δὲ λόγῳ τῆς τῶν αὐτῶν ιδιότητος πρὸς τοὺς ἄλλους φυλάττων ἀνθρώπους τὸ ἑτεροῦπό-
 20 στατον, ἐνούμενος μὲν τῇ κατὰ φύσιν κοινότητι τῶν οἰκείων μερῶν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, πρὸς οὓς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατ' εἶδος ἐπιφέρεται φύσιν, διαιρούμενος δὲ τῇ καθ' ὑπόστασιν τῶν μερῶν ιδιότητι τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, πρὸς οὓς ἕτερόν τε κατὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ διάφορον ἐπιφέρεται πρόσωπον, ᾧ διακρίνε-
 25 ται λόγῳ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τὴν ἐνότητα τῆς οἰκείας προσωπικῆς ἀδαιρέτου μονάδος φυλάττων παντελῶς ἀδιάφορον, καὶ ᾧ τοῖς ἄλλοις ἐνοῦσθαι λόγῳ πέφυκεν ἀνθρώποις, τὴν διαφορὰν τῆς τῶν οἰκείων μερῶν οὐσιώδους ἑτερότητας σώζων ἀσύγχυτον· σαφῆς ἐντεῦθεν ἡμῖν καὶ μηδὲν ἔχων γριφῶδες ὁ
 30 περὶ τῆς σαρκώσεως, ἡγουν ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ἐνὸς τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προκυνητῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου καθέστηκε λόγος.

λου ἀπὸ τὸ οἰκεῖο σῶμα, γιὰ τὸ λόγο τῆς μιᾶς ὑπόστασης ποὺ συγκροτεῖται ἀπὸ αὐτὰ κατὰ ἔνωση, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρξαν καθ' ἑαυτὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο χωρισμένο ἀπὸ τὸ ἄλλο, πρὶν ἀπὸ τὴ σύνθεσή του ἀπὸ αὐτὰ γιὰ νὰ γίνεи τὸ εἶδος. Εἶναι δηλαδὴ ταυτόχρονη ἢ ὑπαρξή τους, ταυτόχρονη ἢ σύνθεση, καὶ ταυτόχρονη ἢ κατὰ σύνθεση ὁλοκλήρωση ἀπὸ αὐτὰ τοῦ εἶδους. Εἶναι ὁμως διαφορετικῆς οὐσίας, γιὰ τὸ λόγο τῆς φυσικῆς ἑτερότητας τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ τὸν ὅποιο δὲν ἐπιδέχονται καθόλου κατὰ τὴν οὐσία τοὺς μεταξὺ τους ὁρισμοὺς καὶ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καθένα τους ἀποδίδει διάφορο λόγο τῆς οἰκείας οὐσίας ἀσύμπτωτο πρὸς τὸν λόγο τοῦ ἄλλου, κατὰ τὸν ὅποιο, διατηρώντας τὴ διαφορὰ οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, δὲν συγχέομε τὴν ὑπόστασι ποὺ συμπληρώνεται ἀπὸ αὐτὰ, ποὺ θ' ἀφανιζόταν ἀπὸ τὸν ἐναλλαγὴ καὶ τὴ μεταβολὴ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο τῶν μερῶν, δηλαδὴ τῶν φύσεων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἔγινε ἢ σύνθεσή τους.

Ἄν ὁμως συμβαίνει κατὰ τὴν ταυτόχρονη ἔνωση ψυχῆς καὶ σώματος γιὰ τὴ γένεσι τοῦ εἶδους ν' ἀπαρτίζεται ὁ συγκεκριμένος ἄνθρωπος, διατηρώντας γιὰ τὸν λόγο τῆς φυσικῆς κοινότητος τῶν οἰκειῶν μερῶν τὸ ὁμοούσιο μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, καὶ γιὰ τὸν λόγο τῆς ἴδιας τους ἰδιαιτερότητας σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους φυλάγοντας τὸ ἑτεροῦπόστατο, ἐννοούμενος μὲ τὴν κοινὴ φυσικὴ σύστασι τῶν οἰκειῶν μερῶν μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, μὲ τοὺς ὁποίους ἔχει μία καὶ τὴν αὐτὴ κατὰ τὸ εἶδος φύσι, καὶ χωριζόμενος ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἄνθρώπους μὲ τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν μερῶν τῆς ὑπόστασής του, πρὸς τοὺς ὁποίους παρουσιάζει ἄλλο καὶ διάφορο κατὰ τὴν ὑπόστασι πρόσωπο, γιὰ τὸν ὅποιο λόγο διακρίνεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους φυλάγοντας ἐντελῶς ἀδιάφορη τὴν ἐνότητα τῆς οἰκείας προσωπικῆς ἀδιαίρετης μονάδας, καὶ μὲ τὸν λόγο κατὰ τὸν ὅποιο ἐκ φύσεως ἐνώνεται μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, διασώζοντας ἀσύγχυτη τὴν κατὰ τὴν οὐσία διαφορὰ τῶν οἰκειῶν μερῶν, ἔγινε ἀπὸ αὐτὸ σαφῆς καὶ δὲν περιέχει κανένα γρίφο ὁ λόγος μας γιὰ τὴ σάρκωσι, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ ἑνὸς προσώπου τῆς ἁγίας καὶ ὁμοούσιας καὶ προσκυνητῆς Τριάδας τοῦ Θεοῦ Λόγου.

ΟΤΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΑΙΣ ΜΕΝ ΚΑΤ ΟΥΣΙΑΝ ΤΩΝ ΟΙΚΕΙΩΝ ΜΕΡΩΝ
 ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΚΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΣΙΝ ΕΝΟΥΜΕΝΟΣ, ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΑΛ-
 ΛΗΛΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΗΝ ΕΙΧΕ ΔΙΑΦΟΡΑΝ, ΤΑΙΣ
 ΔΕ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΙΔΙΟΤΗΣΙ ΤΟ ΚΑΘ' ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ ΔΙΕ-
 ΔΕΙΚΝΥ ΤΑΥΤΟΝ ΩΣ ΟΛΟΥ, ΚΟΙΝΟΝ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ

Διδάσκων διαρρήδην ἡμᾶς, ὅτι περὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τέ-
 λειος ὑπάρχων κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν, καθ' ἣν ταῦτον
 ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι καὶ ὁμοούσιος, κατὰ τε τὸ πρό-
 σωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν, καθ' ἣν ἕτερος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ
 10 τὸ Πνεῦμα καθέστηκε, τὴν προσωπικὴν ἀσύγχυτον σώζων δια-
 φορὰν, σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος ἀγίου καὶ τῆς ἀγίας Θεοτόκου
 καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τελείως ἐνηθρώπησεν, τουτέστι τέ-
 λειος γέγονεν ἄνθρωπος, κατὰ πρόσληψιν δηλονότι σαρκὸς ψυ-
 χὴν ἐχούσης νοερὰν τε καὶ λογικὴν, ἐν αὐτῷ τὴν τε φύσιν λαβού-
 15 σης καὶ τὴν ὑπόστασιν, τουτέστι τὸ εἶναί τε καὶ τὸ ὑφεστᾶναι,
 κατ' αὐτὴν ἅμα τοῦ Λόγου τὴν σύλληψιν, ἐπεὶ περ αὐτὸς ὁ Λόγος
 ἀντὶ σπορᾶς, μᾶλλον δὲ σπορὰ τῆς οἰκείας θέλων εὐρέθη σαρ-
 κώσεως, καὶ γέγονε κατὰ τὴν ὑπόστασιν σύνθετος, ὁ κατὰ τὴν
 φύσιν ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος, εἷς καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μονιμότητι τῶν
 20 ἐξ ὧν συνέστη μερῶν διαμένων ἀτρεπτος, ἀδαιρητός τε καὶ ἀ-
 σύγχυτος, ἵνα ἢ καθ' ὑπόστασιν μεσίτης τοῖς ἐξ ὧν συνετέθη μέ-
 ρεσι τὴν τῶν ἄκρων ἐν ἑαυτῷ συνάπτων διάστασιν, «ποιῶν εἰ-
 ρήνην καὶ ἀποκαταλλάσσει τῷ Θεῷ» καὶ Πατρὶ διὰ τοῦ Πνεύ-
 ματος τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην, ὡς Θεὸς ἀληθῶς κατ' οὐ-
 25 σίαν ὑπάρχων, καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς φύσει κατ' οἰκονομίαν γε-
 νόμενος, μήτε τῇ κατὰ φύσιν διαφορᾷ τῶν οἰκείων μερῶν διαι-
 ρούμενος, μήτε τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνότητι τῶν αὐτῶν συγχεόμε-
 νος, ἀλλὰ τῷ μὲν λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη με-
 ρῶν κοινότητος, Πατρὶ τε καὶ Μητρὶ κατὰ φύσιν ἐνούμενος, τὴν
 30 πρὸς ἀλλήλα τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν διεδεικνυτο σώζων
 διαφορὰν, τῷ δὲ λόγῳ τῆς καθ' ὑπόστασιν τῶν οἰκείων μερῶν

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΝΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΟΥ-
ΣΙΩΔΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΜΕ ΤΑ ΑΚΡΑ ΔΙΑΤΗΡΟΥΣΕ ΤΗ ΔΙΑΦΟ-
ΡΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ, ΕΝΩ ΜΕ ΤΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΕΔΕΙΧΝΕ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ
ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΩΣ ΟΛΟΥ, ΚΟΙΝΗ ΚΑΙ ΣΤΑ ΔΥΟ.

Διδάσκοντάς μας κατηγορηματικά ότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τέλειος τόσο κατὰ τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι ἴδιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ὁμοούσιος, ὅσο καὶ κατὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ὑπόσταση, κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε διάφορος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, διασώζοντας ἀσύγχυτη τὴν προσωπικὴ διαφορὰ, λαμβάνοντας σάρκα ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἁγία Θεοτόκο καὶ ἀειπαρθένο Μαρία, ἐνανθρώπησε τέλεια, δηλαδὴ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, μὲ τὴν πρόσληψη προφικῶς τῆς σάρκας, προικισμένης μὲ ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ, πού μέσα σ' αὐτὸν ἔλαβε καὶ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση, δηλαδὴ τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὑφίσταται, ταυτόχρονα μὲ τὴ σύλληψη τὴν ἴδια τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἀντὶ τῆς σπορᾶς, ἢ καλύτερα βρέθηκε θέλοντας σπορὰ τῆς ἴδιας του σάρκωσης, καὶ ἔγινε κατὰ τὴν ὑπόσταση σύνθετος, αὐτὸς πού ἦταν κατὰ τὴ φύση ἀπλὸς καὶ ἀσύνθετος, ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς μέσα στὴ μονιμότητα τῶν μερῶν ἀπὸ τὰ ὁποία ἀποτελέστηκε, παραμένοντας ἄτρεπτος, ἀδιαίρετος καὶ ἀσύγχυτος, γιὰ νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσταση ἐνδιάμεσος στὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποία εἶχε συντεθεῖ, συνάπτοντας στὸν ἑαυτό του τὴ διάσταση τῶν ἄκρων, «φέρνοντας εἰρήνη καὶ συμφιλιώνοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση μὲ τὸν Θεὸ»¹ καὶ Πατέρα μέσω τοῦ Πνεύματος. Γιατί, ὄντας Θεὸς πραγματικὰ κατὰ τὴν οὐσία καὶ γενόμενος κατ' οἰκονομία ἄνθρωπος ἀληθινὸς στὴ φύση, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὰ ἴδια του μέρη οὔτε καὶ συγχέεται μὲ τὴν ὑποστατικὴ ἐνότητά τους, ἀλλὰ μὲ τὸ λόγο τῆς κοινότητος κατὰ τὴν οὐσία τῶν μερῶν, ἀπὸ τὰ ὁποία ἔγινε ἡ σύνθεσή του, ἐνωνόταν μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα κατὰ τὴν φύση, καὶ ἀποδεικνυόταν ὅτι διασώζει τὴ διαφορὰ μεταξὺ τους τῶν μερῶν πού τὸν ἀποτελοῦσαν, ἐνῶ μὲ τὸ λόγο τῆς

9. Ἐφ. 2, 16.

ιδιότητος, τῶν ἄκρων Πατρός τε φημι καὶ Μητρὸς διακρινόμε-
 νος, τὸ μοναδικὸν τῆς οἰκείας ὑποστάσεως ἔχων διεφαίνεται
 παντελῶς ἀδιάφορον, ἐν τῇ πρὸς ἄλληλα κατ' ἄκρον προσωπικῇ
 ταυτότητι τῶν οἰκείων μερῶν διαπαντὸς ἐνιζόμενον. Ἡ γὰρ κατ'
 5 οὐσίαν θατέρου τῶν μερῶν πρὸς τὰ ἄκρα κοινότης, ἐν τῇ ἐνότητι
 τῆς μιᾶς ὑποστάσεως, ἀσύγχυτον τὸ διάφορον τῆς θατέρου δια-
 σώζουσα φύσεως, μίαν ἀμφοτέρων ἐκ τῆς ἐνώσεως τοῖς εὐσε-
 βέσιν οὐκ ἐδίδου γνωρίζεσθαι φύσιν, ἵνα μὴ γένηται παντελῶς
 κατ' οὐσίαν τῶν μερῶν ἀπογένεσις ἢ κατὰ σύνθεσιν τῆς ἐξ αὐ-
 10 τῶν τοῦ ὄλου μιᾶς φύσεως γένεσις, οὐκ ἔχουσα πῶς τὴν φυσικὴν
 πρὸς τὰ μέρη τῶν ἄκρων φυλάξει συγγένειαν, μὴ σώζουσα τὴν
 κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν διαφορὰν
 μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' ὑπόστασιν μίαν παρεῖχεν ὄραν ἐκ τῆς
 ἐνώσεως σύνθετον, τῇ κατὰ φύσιν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν
 15 ὑπάρξει συντηρουμένην. Ἡ δὲ καθ' ὑπόστασιν θατέρου τῶν ὡς
 εἰς ὄλου τινὸς τοῦ Χριστοῦ σύνθεσιν μερῶν ιδιότης, τῷ κατ' οὐ-
 σίαν κοινῷ συνεπινοουμένη, γνώρισμα κοινὸν ἀπετέλεσε τῶν
 μερῶν, τὸ χαρακτηρίζον τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρωθεῖσαν μίαν
 ὑπόστασιν. Κοινὴν γὰρ σαρκὸς καὶ θεότητος κατὰ τὴν ἄρρητον
 20 ἔνωσιν γεγενῆσθαι φαμεν, τὴν ἐξ αὐτῶν συνόδῳ τῇ καθ' ἔνωσιν
 φυσικὴν, ἡγουν ἀληθῆ τε καὶ πραγματικὴν, συμπληρωθεῖσαν
 τοῦ Χριστοῦ μίαν ὑπόστασιν. Φημι δὲ κοινήν, ὡς μίαν καὶ τὴν
 αὐτὴν τῶν μερῶν ἰδικωτάτην ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποφανθεῖσαν
 ὑπόστασιν, μᾶλλον δὲ μίαν τοῦ Λόγου καὶ τὴν αὐτὴν ὑπάρχουσαν
 25 νῦν τε καὶ πρότερον, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἀναιτίως, ἀπλῆν τε καὶ
 ἀσύνθετον, ὕστερον δὲ δι' αἰτίαν προσλήψει σαρκὸς νοερῶς
 ἐψυχωμένης ἀτρέπτως γενομένην κατ' ἀλήθειαν σύνθετον, καθ'
 ἦν τῶν ἄκρων, Πατρός τε φημι καὶ Μητρὸς, ἀφοριζόμενος, πρὸς
 ἑαυτὸν ἦνεται, καθοτιοῦν οὐκ ἔχων διαφορὰν, ἵνα μὴ γένηται
 30 παντελῆς τῆς καθ' ὑπόστασιν τῶν μερῶν ταυτότητος ἀπογένε-
 σις, ἢ τῆς κατ' αὐτὴν τῶν μερῶν διαφορᾶς γένεσις, εἰς δυάδα
 προσωπικὴν διαλύουσα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, οὐκ ἔχουσα
 πῶς δεῖξαι τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν προσωπικὴν ταυτότα

ἰδιαιτερότητας τῶν μερῶν του κατὰ τὴν ὑπόστασι διακρινόταν ἀπὸ τὰ ἄκρα, ἐννοῶ τὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα, καὶ παρουσιαζόταν νὰ ἔχει τελείως ἀδιάφορη τὴ μοναδικότητα τῆς ἴδιας του τῆς ὑπόστασις, πὺ ἐνώνοταν γιὰ πάντα στὴν προσωπικὴ ταυτότητα τῶν ἰδίων του τῶν μερῶν μεταξύ τους κατὰ τὸ ἄκρο. Ἡ κοινότητα δηλαδὴ οὐσίας καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο μέρη πρὸς τὰ ἄκρα, στὴν ἐνότητα τῆς μιᾶς ὑπόστασις, διασώζοντας τὴ διαφορὰ τῆς φύσις τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, δὲν ἔδινε βέβαια στοὺς εὐσεβεῖς τὴ δυνατότητα ν' ἀναγνωρίζουν μία φύσις τῶν δύο ἀπὸ τὴν ἔνωσι, γιὰ νὰ μὴν γίνει τέλεια ἔξαφάνισι τῶν μερῶν κατὰ τὴν οὐσία ἢ ἐμφάνισι μὲ σύνθεσι ἀπὸ αὐτὰ τοῦ ὅλου μιᾶς φύσις, μὴ βρίσκοντας πῶς νὰ φυλάξει τὴ φυσικὴ συγγένεια τῶν ἄκρων πρὸς τὰ μέρη, ἂν δὲν ἔσωζε τὴ διαφορὰ οὐσίας μεταξύ τους μετὰ τὴν ἔνωσι τῶν μερῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέστηκε, ἀλλὰ μᾶς ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ δοῦμε μία ὑπόστασι σύνθετη ἀπὸ τὴν ἔνωσι, πὺ τὴ συντηροῦσε ἢ κατὰ φύσις ὑπαρξὴ τῶν μερῶν πὺ τὴ συνέθεταν. Ἐνῶ ἢ ὑποστατικὴ ἰδιαιτερότητα καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο μέρη πρὸς σύνθεσι ἐνὸς ὅλου τοῦ Χριστοῦ, πὺ συνεπινοεῖται μὲ τὴν κοινότητα τῆς οὐσίας, ἀπέτελεσε κοινὸ γνῶρισμα τῶν μερῶν, πὺ χαρακτηρίζει τὴ μία ὑπόστασι πὺ αὐτὰ ἀπέτελεσαν. Γιατὶ λέμε, ὅτι ἀποτελέστηκε κοινὴ ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ τὴ θεότητα κατὰ τὴν ἄρρητη ἔνωσι ἢ ἀπὸ αὐτὰ συμπληρωμένη μία φυσικὴ ὑπόστασι τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ ἀληθινὴ καὶ πραγματικὴ, μὲ τὴ σύνοδό τους κατὰ ἔνωσι. Καὶ λέγω κοινὴ, ἐπειδὴ παρουσιάστηκε ἀπὸ τὴν ἔνωσι μία καὶ ἢ αὐτὴ εἰδικότατη ὑπόστασι, ἢ καλύτερα μία ὑπόστασι τοῦ Λόγου καὶ ἢ αὐτὴ, πὺ ὑπάρχει τώρα καὶ πρῶτα. Ἀλλὰ πρῶτα ὑπῆρχε χωρὶς αἰτία καὶ ἦταν ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, ἐνῶ ὕστερα μὲ αἰτία, μὲ πρόσληψι τῆς σάρκα προικισμένης μὲ ψυχὴ νοερή, πὺ ἔγινε χωρὶς τροπὴ πραγματικὰ σύνθετη, κατὰ τὴν ὁποῖα, ἐνῶ χωριζόταν ἀπὸ τὰ ἄκρα, ἐννοῶ τὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα, ἐνώθηκε πρὸς τὸν ἑαυτό του, μὴ ἔχοντας διαφορὰ σὲ τίποτε, γιὰ νὰ μὴν ἔξαφανιστεῖ ἐντελῶς ἢ ταυτότητα τῶν μερῶν κατὰ τὴν ὑπόστασι, ἢ γένεσι τῆς διαφορᾶς τῶν μερῶν τῆς σύμφωνα μ' αὐτὴν διαλύοντας τὴν ἔνωσι τῶν ὑποστάσεων σὲ δυάδα προσώπων, μὴ ἔχοντας τρόπο νὰ δείξει

σωζομένην, τῇ καθ' ὑπόστασιν διαφορᾷ πρὸς δυάδα προσώπων μεριζομένην.

ΟΤΙ ΤΑ ΜΕΝ ΚΑΘ' ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ ΚΟΙΝΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟ ΟΛΟΝ, ΗΓΟΥΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΗΦΟΡΙΖΕ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ, ΤΑ ΔΕ ΚΑΤ' ΟΥΣΙΑΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΚΡΑ ΚΟΙΝΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ, ΩΣ ΟΛΟΝ ΣΥΝΗΠΤΕ ΤΟΙΣ ΑΚΡΟΙΣ ΟΥΣΙΩΔΩΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

Οὐ γὰρ οἷς ἠφορίζετο τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ιδιώμασιν ἢ σάρξ, τούτοις διετήρει τὴν πρὸς τὸν Λόγον διαφορὰν, οὐτ' ἂν πάλιν οἷς τοῦ Λόγου διέφερεν ιδιώμασι, τούτοις καὶ ἡμῶν ἠφορίζετο, ἀλλ' οἷς πρὸς ἡμᾶς ἠφορίζετο, τούτοις τὴν καθ' ὑπόστασιν πρὸς τὸν Λόγον διέσωζεν ἔνωσιν, ἤγουν ταυτότητα, καὶ οἷς ἡμῖν ἦνωτο φυσικῶς, τούτοις δηλαδὴ τὴν πρὸς τὸν Λόγον σωζομένην εἶχεν οὐσιώδη διαφορὰν. Ὡσπερ καὶ ὁ Λόγος, οἷς ἠφορίζετο τοῦ κοινοῦ τῆς θεότητος ιδιώμασιν ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος, τούτοις πρὸς τὴν σάρκα τὴν καθ' ὑπόστασιν διέσωζεν ἔνωσιν, ἤγουν ταυτότητα, καὶ οἷς ὡς Θεὸς τὴν πρὸς τὴν σάρκα φυσικὴν ἐτήρει διαφορὰν, τούτοις Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι κατ' οὐσίαν ἐνούμενος ἐπήλλαττε τὴν τε πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὰ ἄκρα διαφορὰν καὶ ταυτότητα, (α) κοινότησι μὲν τῶν μερῶν κατὰ φύσιν τοῖς ἄκροις ἐνούμενος, 20 ιδιότησι δὲ τῶν αὐτῶν, δηλαδὴ μερῶν, καθ' ὑπόστασιν τῶν ἄκρων διακρινόμενος· ἐν μὲν τῇ καθ' ὑπόστασιν ταυτότητι τῶν οἰκείων μερῶν πρὸς ἑαυτὸν δεικνύς σωζομένην τὴν τῶν ἄκρων διαφορὰν, ἐν δὲ τῇ τῶν μερῶν κατ' οὐσίαν ἑτερότητι τὴν πρὸς τὰ μέρη τῶν ἄκρων ταυτότητα φυσικὴν ἐπιφερόμενος. Εἰ δὲ ταῖς 25 μὲν κοινότησι τῶν μερῶν ἦνωτο τοῖς ἄκροις, ταῖς δὲ τῶν (β) μερῶν ιδιότησιν ἠφορίζετο τῶν ἄκρων, δῆλον ὡς οἷς ἦνωτο τοῖς ἄκροις, τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν φυσικὴν εἶχε σωζομένην διαφορὰν, οἷς δὲ διεκρίνετο τῶν ἄκρων, τὴν καθ' ὑπόστασιν τῶν μερῶν εἶχε ταυτότητα διαφαινομένην.

30 Οὐκοῦν ἑκατέρου τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν ὁ Χριστὸς εἶχε τό τε κοινὸν καὶ τὸ ἰδικόν· τὸ μὲν κοινὸν ἐν τῷ λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν πρὸς τὰ ἑαυτοῦ μέρη τῶν ἄκρων ταυτότητος, καθ'

ὅτι σώζεται ἡ ταυτότητα τῶν μερῶν μεταξύ τους χωρισμένη με τὴν ὑποστατικὴ διαφορὰ σὲ δυάδα προσώπων.

ΤΑ ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΑ ΚΟΙΝΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΧΩΡΙΖΑΝ ΤΟ ΟΛΟ, ΔΗΛΑΔΗ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΑΠΟ ΤΑ ΑΚΡΑ, ΕΝΩ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΟΥΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΚΡΑ ΩΣ ΟΛΟ ΕΝΩΝΑΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΜΕ ΤΑ ΑΚΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ.

Ἡ σὰρκα, με ὅποια ἰδιώματα χωριζόταν ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, δὲν διατηροῦσε μ' αὐτὰ τὴ διαφορὰ τῆς πρὸς τὸν Λόγο, οὔτε πάλι, με ὅποια ἰδιώματα διέφερε ἀπὸ τὸν Λόγο, διέφερε μ' αὐτὰ κι ἀπὸ μᾶς, ἀλλά, με ὅποια διέφερε ἀπὸ μᾶς, μ' αὐτὰ διέσωζε τὴν ὑποστατικὴ τῆς ἔνωση, δηλαδή τὴν ταυτότητα με τὸ Λόγο, καὶ με ὅποια ἐνωνόταν με μᾶς κατὰ τὴ φύση, με αὐτὰ προφανῶς διέσωζε τὴν οὐσιώδη διαφορὰ τῆς με τὸν Λόγο. Ὅπως βέβαια καὶ ὁ Λόγος, με ὅποια διέφερε ἀπὸ τὸ κοινὸ τῆς θεότητος ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος, με αὐτὰ διέσωζε τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση, δηλαδή τὴν ταυτότητα, με τὴ σὰρκα· καὶ με ὅποια ὡς Θεὸς τηροῦσε τὴ φυσικὴ διαφορὰ με τὴ σὰρκα, με αὐτὰ ἐνωμένος κατὰ τὴν οὐσία με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἀντάλασσε τὴ διαφορὰ καὶ τὴν ταυτότητα πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ τὰ ἄκρα. Με τὰ κοινὰ δηλαδή τῶν μερῶν ἐνωνόταν κατὰ τὴ φύση με τὰ ἄκρα, καὶ με τὰ ἰδιά τους, δηλαδή τῶν μερῶν, διακρινόταν ἀπὸ τὰ ἄκρα κατὰ τὴν ὑπόσταση, δείχνοντας στὴν ὑποστατικὴ ταυτότητα τῶν οἰκείων μερῶν νὰ διατηρεῖται ἡ διαφορὰ τῶν ἄκρων πρὸς τὸν ἑαυτό του, ἐνῶ στὴν ἑτερότητα οὐσίας τῶν μερῶν πρόβαλλε τὴν ταυτότητα φύσεων τῶν ἄκρων πρὸς τὰ μέρη. Ἄν ὅμως με τὰ κοινὰ τῶν μερῶν ἐνωνόταν με τὰ ἄκρα, ἐνῶ με τὰ ἴδια τῶν μερῶν διέφερε ἀπὸ τὰ ἄκρα, εἶναι φανερὸ ὅτι, με ὅποια ἐνωνόταν με τὰ ἄκρα, με αὐτὰ διέσωζε τὴ φυσικὴ διαφορὰ τῶν μερῶν μεταξύ τους. Καὶ με ὅποια διακρινόταν ἀπὸ τὰ ἄκρα, ἔδειχνε φανερὰ τὴν ταυτότητα τῶν μερῶν καὶ τὴν ὑπόσταση.

Ἐπομένως ὁ Χριστὸς εἶχε τὸ κοινὸ καὶ τὸ ἰδιαίτερο καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔγινε ἡ σύνθεσή του· τὸ κοινὸ στὸ λόγο τῆς ταυτότητας οὐσίας τῶν ἄκρων πρὸς τὰ δικά του μέρη,

ὄν τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν σωζομένην
 εἶχε διαφορὰν, τὸ δὲ ἴδιον ἐν τῷ λόγῳ τῆς καθ' ὑπόστασιν ταυτό-
 τητος τῶν μερῶν, καθ' ὃν ἠφορίζετο τῶν ἄκρων, ἀσύγχυτον τὴν
 πρὸς αὐτὰ σώζων διάκρισιν. Ἡ γὰρ ἀληθῆς καθ' ὑπόστασιν
 5 ἔνωσις ἐκατέρου τῶν εἰς ὄλου τινὸς σύνθεσιν ἀλλήλοις συνερ-
 χομένων μερῶν κατὰ τὴν ἅμα πρὸς ὄλου τινὸς γένεσιν σύνοδον,
 τὸ ἀφορίζον ἐκάτερον τῆς κατ' οὐσίαν κοινότητος ἰδιώμα, τῷ
 κοινῷ συμπαραλαβοῦσα, δείκνυσιν ἐνυπόστατον, ἀλλ' οὐχ ὑπό-
 στασιν, ὅτι μὴ καθ' αὐτὸ διωρισμένως ὑπέστη, τῶν ὁμογενῶν ἢ
 10 τοῦ καθ' ἔνωσιν αὐτῷ πρὸς ὄλου τινὸς γένεσιν συνυφαστώτος
 ἀφοριζόμενον, ὅπερ ἴδιόν ἐστιν ὑποστάσεως. Τὸ γὰρ καθ' αὐτὸ
 διωρισμένως συνεστῶς ἐστιν ὑπόστασις, (γ') εἴπερ ὑπόστασιν
 εἶναι φασιν οὐσίαν μετὰ ἰδιωμάτων, ἀριθμῷ τῶν ὁμογενῶν δια-
 φέρουσαν, (δ') ἐνυπόστατον δὲ τὸ καθ' αὐτὸ μὲν οὐδαμῶς ὑφι-
 15 στάμενον, ἐν ἄλλοις δὲ θεωρούμενον, ὡς εἶδος ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ
 ἀτόμοις, ἢ τὸ σὺν ἄλλῳ διαφόρῳ κατὰ τὴν οὐσίαν εἰς ὄλου τινὸς
 γένεσιν συντιθέμενον, ὅπερ καθ' ὅσον μὲν διαφέρει τοῖς ἀφορί-
 ζουσιν αὐτὸ τῶν κατ' οὐσίαν εἰς ὄλου τινὸς γένεσιν συντιθέμε-
 νον, ὅπερ καθ' ὅσον μὲν διαφέρει τοῖς ἀφορίζουσιν αὐτὸ τῶν
 20 κατ' οὐσίαν ὁμογενῶν ἰδιώμασι, τοσοῦτον τῷ συγκειμένῳ καθ'
 ὑπόστασιν ἐνίζεται ταυτιζόμενον. Οὐ γὰρ οἷς ἀφορίζεται τῶν
 ὁμογενῶν ἰδιώμασι, τούτοις διακρίνεται καὶ τοῦ συγκειμένου
 καθ' ἔνωσιν καὶ συνυφαστώτος, ἀλλ' οἷς διενήνοχε τῶν ὁμοου-
 σίων ἀφοριστικοῖς ἰδιώμασι, τούτοις πρὸς τὸ συγκείμενον τὴν
 25 καθ' ἔνωσιν φυλάττει ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως, ἐν τῷ πάντῃ
 μοναδικῷ τοῦ προσώπου συντηρουμένην, ὅπερ ἐπὶ τῆς θείας οἰ-
 κονομίας, ἤγουν σαρκώσεως, ὁ ἀληθῆς πρεσβεύει λόγος. Οἷς
 γὰρ ἡμῶν ἀφοριζομένη διέφερεν ἢ σὰρξ ἰδιώμασι, τούτοις τὴν
 πρὸς τὸν Λόγον καθ' ὑπόστασιν εἶχε ταυτότητα, καὶ οἷς ὁ Λόγος
 30 Πατρός τε καὶ Πνεύματος διέφερεν ἰδιώμασιν, ὡς Υἱὸς ἀφορι-
 ζόμενος, τούτοις τὸ καθ' ὑπόστασιν πρὸς τὴν σάρκα μοναδικὸν
 διετήρει σωζόμενον, μηδενὶ λόγῳ παντελῶς διαιρούμενον.

Οὐκοῦν οὐχ ὑπόστασις ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου καθέστηκε σὰρξ.

κατὰ τὸν ὁποῖο διέσωζε καὶ μετὰ τὴν ἔνωση τῆ διαφορὰ τῶν μερῶν μεταξύ τους, ἐνῶ τὸ ἰδιαίτερο στὸ λόγο τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητα τῶν μερῶν, κατὰ τὸν ὁποῖο διέφερε ἀπὸ τὰ ἄκρα διατηρώντας τὴ διάκριση πρὸς αὐτὰ ἀσύγχυτη. Γιατὶ ἡ ἀληθινὴ κατὰ τὴν ὑπόστασι ἔνωση καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο μέρη, πού συνέρχονται μεταξύ τους γιὰ τὴ σύνθεσι ἑνὸς ὅλου, κατὰ τὴν ταυτόχρονη σύνοδό τους πρὸς δημιουργία ἑνὸς ὅλου, τὸ ἰδίωμα πού χωρίζει τὸ καθένα ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς οὐσίας, συμπαραλαμβάνοντάς το στὸ κοινό, τὸ δείχνει ἐνυπόστατο, ὄχι ὅμως ὑπόστασι, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε ὑπόστασι καθεαυτὸ συγκεκριμένη, πού νὰ τὸ χωρίζει ἀπὸ τὰ ὁμογενῆ ἢ ἀπὸ αὐτὸ πού συνυπάρχει μ' αὐτὸ κατὰ ἔνωση γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς ὅλου, πράγμα πού εἶναι χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ὑπόστασις. Γιατὶ ὑπόστασι εἶναι αὐτὸ πού ἔχει καθορισμένη καθεαυτὸ σύστασι, ἐφόσον ὑπόστασι λένε ὅτι εἶναι οὐσία μὲ ἰδιώματα, πού διαφέρει ἀπὸ τὰ ὁμογενῆ κατὰ τὸν ἀριθμὸ, ἐνῶ τὸ ἐνυπόστατο, αὐτὸ καθεαυτὸ δὲν ἔχει καμμιά ὑπόστασι, νοεῖται ὅμως σὲ ἄλλα ὡς εἶδος τῶν κάτω ἀπὸ αὐτὸ ἀτόμων, ἢ αὐτὸ πού συντίθεται μαζί μὲ ἕνα ἄλλο, διάφορο κατὰ τὴν οὐσία, γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα ὅλο, τὸ ὁποῖο, καθ' ὅσον διαφέρει μὲ τὰ ἰδιώματα πού τὸ χωρίζουν ἀπὸ τὰ σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία ὁμογενῆ, ἄλλο τόσο μὲ αὐτὸ πού σύγκειται γίνεται ἕνα καὶ ταυτίζεται. Γιατὶ μὲ ὅποια ἰδιώματα χωρίζεται ἀπὸ τὰ ὁμογενῆ, δὲν διακρίνεται μ' αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖνο πού σύγκειται μαζί του καὶ συνυπάρχει κατὰ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ μὲ ὅποια ἰδιώματα διαχωριστικὰ διαφέρει ἀπὸ τὰ ὁμογενῆ, μὲ αὐτὰ φυλάγει ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἔνωση τὴν ταυτότητα τῆς ὑπόστασις πρὸς αὐτὸ πού συντίθεται μαζί του, πού συντηρεῖται στὴν τέλεια μοναδικότητα τοῦ προσώπου, πράγμα πού πρεσβεύει γιὰ τὴ θεία οἰκονομία, δηλαδὴ τὴ σάρκωσι, ὁ ἀληθινὸς λόγος. Γιατὶ, μὲ ὅποια διαχωριστικὰ ἰδιώματα διέφερε ἡ σάρκα ἀπὸ μᾶς, μὲ αὐτὰ ταυτιζόταν καθ' ὑπόστασι πρὸς τὸν Λόγο, καὶ μὲ ὅποια ἰδιώματα διέφερε ὁ Λόγος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, διαχωριζόμενος ὡς Υἱός, μὲ αὐτὰ διέσωζε τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο ταύτισις καθ' ὑπόστασι μὲ τὴ σάρκα, πού μὲ κανένα λόγο δὲν ἀποχωριζόταν τέλεια.

Ἐπομένως ἡ σάρκα δὲν ἔγινε ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Οὐδέποτε γάρ, οὐδόσον ἐπινοίας ψιλῆς πέφυκε τάχος χωρεῖν, καθ' ἑαυτὴν τὸ παράπαν ὑπέστη τοῖς ἀφορίζουσιν αὐτὴν ἰδιώμασι διωρισμένη τῶν ὁμογενῶν, ἢ πρὸς τὸν συγκείμενον καθ' ὑπόστασιν Λόγον, τοῦ κοινοῦ τὸ ἴδιον ἔχουσα κεχωρισμένον, ἀλλ' ἔνυπόστατος ὡς ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτὸν λαβοῦσα τοῦ εἶναι τὴν γένεσιν, καὶ αὐτοῦ γενομένη καθ' ἔνωσιν σὰρξ, καὶ πρὸς αὐτὸν καθ' ὑπόστασιν ἐνιζομένη, τῷ λόγῳ τῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἀφορίζουσης αὐτὴν ἰδιότητος. Καὶ σαφέστερον εἶπεῖν, αὐτοῦ τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν ποιουμένη τὸ ἴδιον, ὡς πού καὶ τὸ κατ' οὐσίαν κοινόν, οὐ καὶ σὰρξ ἀληθῶς καθ' ἔνωσιν γέγονεν.

ΟΤΙ ΘΕΟΣ ΥΠΑΡΧΩΝ ΤΕΛΕΙΟΣ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ, ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΕΛΕΙΟΣ Ο ΑΥΤΟΣ, ΤΩΝ ΑΠΕΡ ΗΝ, ΕΙΧΕ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟΝ, ΟΙΣ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ ΕΠΟΙΕΙΤΟ ΤΗΝ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ ΕΝΩΣΙΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΙΝ, ΤΗΜΕΝ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ ΕΝΩΣΕΙ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ ΕΝ ΕΑΥΤῶΙ ΣΩΖΟΜΕΝΑΣ ΤΑΣ ΕΞ ΩΝ ΣΥΝΕΤΕΘΗ ΔΥΟ ΦΥΣΕΙΣ ΠΙΣΤΟΥΜΕΝΟΣ, ΤΗ ΔΕ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΕΙΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ

Εἰ γὰρ φύσει Θεὸς ὢν ὁ Λόγος προσλήψει σαρκὸς νοερῶς ψυχωμένης δίχα τροπῆς γέγονεν ἄνθρωπος, δῆλον ὡς ἐξ ἀμφοῖν εἷς καὶ δι' ἑνὸς ἑαυτὸν κατ' ἀλήθειαν ἄμφω πιστούμενος, ἀμφοτέρων εἶχεν ὁ αὐτὸς τό τε κοινόν καὶ τὸ ἴδιον, οἷς τὴν πρὸς τὰ ἄκρα ἐποιεῖτο ἔνωσιν καὶ διάκρισιν, τῇ μὲν πρὸς ἄλληλα φυσικῇ διαφορᾷ τῶν οἰκείων μερῶν κατ' οὐσίαν τοῖς ἄκροις ἐνούμενος, τῇ δὲ τῶν αὐτῶν, δηλονότι μερῶν, ταυτότητι καθ' ὑπόστασιν τῶν ἄκρων διακρινόμενος. Εἰ δὲ διαφορὰν εἶχεν ὁ αὐτὸς καὶ ταυτότητα, δῆλον ὡς ἐν καὶ δύο ἦν ὁ αὐτός. Ἐν μὲν, τῷ λόγῳ τῆς οἰκείας κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἀδαιρέτου μονάδος, δύο δέ, τῷ λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα τῶν οἰκείων μερῶν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἑτερότητας. (ε') Διαφορὰ γάρ ἐστίν λόγος,

Γιατί ποτέ, οὔτε ὅσο γίνεται νὰ χωρέσει μιὰ ἀκαριαία ἀπλῆ σκέψη, δὲν ἔλαβε καμμιά ὑπόσταση καθ' ἑαυτὴν προσδιορισμένη μὲ τὰ ιδιώματα πού τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὰ ὁμογενῆ, ἢ ἔχοντας χωρισμένο τὸ ἰδιαίτερο ἀπὸ τὸ κοινὸ πρὸς τὸν Λόγο, πού σύγκειται μαζί του καθ' ὑπόσταση, ἀλλ' ἦταν ἐνυπόστατη, ἐπειδὴ σ' αὐτὸν μέσα καὶ γι' αὐτὸν ἔλαβε τὴ γένεση τοῦ εἶναι καὶ ἔγινε σάρκα ἐκείνου μὲ ἔνωση, καὶ μ' ἐκεῖνον γινόταν ἓνα καθ' ὑπόσταση, μὲ τὸ λόγο τῆς ιδιότητος πού τὴ χώριζε ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. Καὶ γιὰ νὰ τὸ πῶ σαφέστερα, ἀποτελώντας τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου τὸ ἰδιαίτερο κατὰ τὴν ὑπόσταση, ὅπως βέβαια καὶ τὸ κοινὸ κατὰ τὴν οὐσία μ' ἐκεῖνον πού μὲ τὴν ἔνωση ἔγινε ἀληθινὰ καὶ σάρκα του.

ΕΠΕΙΔΗ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΕΛΕΙΟΣ ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΕΛΕΙΟΣ, ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΠΟΤΕΛΟΥΣΑΝ ΕΙΧΕ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ, ΜΕ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΣΕ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ. ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ ΒΕΒΑΙΩΝΟΝΤΑΣ ΟΤΙ ΔΙΕΣΩΖΕ ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ ΤΙΣ ΔΥΟ ΦΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΙΧΕ ΓΙΝΕΙ ΣΥΝΘΕΤΟΣ, ΕΝΩ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΚΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ ΕΔΕΙΧΝΕ ΤΗ ΜΟΝΑΔΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ.

Ἄν δηλαδή ὁ Λόγος ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεὸς καὶ μὲ τὴν πρόσληψη σαρκὸς προικισμένης μὲ νοερὴ ψυχὴ ἔγινε χωρὶς τροπὴ ἄνθρωπος, δηλαδή ἓνας ἀπὸ δύο, καὶ μὲ τὸ ἓνα βεβαιώνοντας ἀληθινὰ τὰ δύο, ἔχει ὁ ἴδιος καὶ τὸ κοινὸ καὶ τὸ ἰδιαίτερο, μὲ τὰ ὁποῖα πραγματοποιοῦσε τὴν ἔνωσή του μὲ τὰ ἄκρα καὶ τὴ διάκρισή του ἀπὸ αὐτά. Μὲ τὴ φυσικὴ δηλαδή διαφορὰ τῶν οἰκείων μερῶν μεταξύ τους ἔνωνόταν μὲ τὰ ἄκρα κατὰ τὴν οὐσία, ἐνῶ μὲ τὴν ταυτότητα τῶν ἰδίων, δηλαδή τῶν μερῶν, διακρινόταν ἀπὸ τὰ ἄκρα καθ' ὑπόσταση. Ἄν τώρα ὁ ἴδιος εἶχε διαφορὰ καὶ ταυτότητα, εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν ἓνα καὶ δύο. Ἐνα γιὰ τὸ λόγο τῆς οἰκείας ἀδιάρρηκτοῦ μονάδας κατὰ τὴν ὑπόσταση, καὶ δύο, γιὰ τὸν λόγο τῆς ἑτερότητας κατὰ τὴν οὐσία τους καὶ μετὰ τὴν ἔνωση τῶν οἰκείων μερῶν του μεταξύ τους. Διαφορὰ δηλαδή εἶναι ὁ Λόγος, κατὰ τὸν

καθ' ὃν ἢ πρὸς ἄλληλα τῶν σημαιομένων ἑτερότης σώζεσθαι πέφυκεν καὶ τοῦ πῶς εἶναι δηλωτικός, (ς') ταυτότης δέ ἐστὶν ἀπαραλλαξία, καθ' ἣν ὁ τοῦ σημαιομένου λόγος τὸ πάντη κέκτῃται μοναδικόν, μηδενὶ τρόπῳ διαφορᾶς γνωριζόμενον.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΔΙΑΛΗΨΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΣ,
ΔΙ' ἧς ΔΕΙΚΝΥΤΑΙ ΤΟ ΚΑΤ' ΟΥΣΙΑΝ ΠΟΣΟΝ
ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΟΝ

Εἰ τοίνυν σώζεται μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν Χριστῷ τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν ἢ πρὸς ἄλληλα κατὰ τὴν οὐσίαν διαφορὰ, σαφῆς
10 ὑπάρχει τοῖς εὐσεβοῦσιν ἀπόδειξις, ὡς τὸ κατ' οὐσίαν ποσὸν με-
μένηκε τῶν ἠνωμένων ἀμείωτον μετὰ τὴν ἔνωσιν, τὸν ἑκατέρου
μέρους πρὸς θάτερον ἐν τῷ κατὰ σύνθεσιν ἐξ αὐτῶν ὄλω δια-
σῶζον τῆς οὐσίας ὄρον τε καὶ λόγον ἀσύμπτωτον. Εἰ δὲ καὶ ἢ
τοῦ ὄλου πρὸς τὰ οἰκεῖα μέρη, μᾶλλον δὲ φάναι σαφέστερον, ἢ
15 πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ὄλου σύνθεσιν ὑπο-
στατικῆ διασώζεται ταυτότης, δῆλον ὡς οὐδενὶ τρόπῳ τὰ μέρη
κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένην μίαν ὑπόστασιν πρὸς ἄλλη-
λα παντελῶς διαφέρουσι. Καὶ λοιπὸν οὐδεὶς ἐστὶ λόγος δεῖξαι
δυνάμενος, ἢ τὸ κατ' οὐσίαν διάφορον συγχεόμενον, ἢ τὸ καθ'
20 ὑπόστασιν μοναδικὸν διαιρούμενον.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ ΤΕ ΚΑΙ ΦΙΣΙΚΩΤΕΡΑ ΠΕΡΙ
ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΗΤΟΣ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΛΟΥΝΤΟΣ
ΑΥΤΑΣ ΑΡΙΘΜΟΥ

Οὐκοῦν εἶπερ διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγο-
25 μεν, πάσῃ δὲ πάντως ἐξ ἀνάγκης διαφορᾶ συνεισᾶγεσθαι πέφυκε
ποσόν, οὐ δηλωτικὸν τὸν ἀριθμὸν εἶναι γνωρίζομεν, εἰκότως
πρὸς δήλωσιν μόνην τῆς τῶν διαφερόντων διαφορᾶς μετὰ τὴν
ἔνωσιν τὸν ἀριθμὸν παραλαμβάνοντες, οὐ διαιρούμεν τῷ
ἀριθμῷ τὰ σημαινόμενα παντελῶς, ἀλλὰ δηλοῦμεν σωζομένην

ὁποῖο σώζεται ἢ ἑτερότητα τῶν σημαινομένων μεταξύ τους, καὶ δηλώνει τὸν τρόπο ὑπαρξῆς τους. Ἐνῶ ταυτότητα εἶναι ἢ ἀπαραλλαξία, κατὰ τὴν ὁποία ὁ λόγος τοῦ σημαινομένου ἔχει τὸ ἐντελῶς μοναδικό, πὺ δὲν γνωρίζεται μὲ κανένα τρόπο διαφορᾶς.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ, ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ
ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ Η ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΝΩΜΕΝΩΝ
ΠΟΥ ΣΩΖΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ

Ἄν λοιπὸν σώζεται μετὰ τὴν ἔνωση στὸν Χριστὸ ἢ διαφορὰ κατὰ τὴν οὐσία τῶν μερῶν μεταξύ τους ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέστηκε, ὑπάρχει σαφῆς ἀπόδειξη γιὰ τοὺς πιστοὺς, ὅτι ἢ ποσότητα τῶν ἐνωμένων μερῶν ἔμεινε μετὰ τὴν ἔνωση ἀμείωτη, διασώζοντας ἀσύμπτωτο τὸν ὄρισμό καὶ τὸ λόγο τῆς οὐσίας καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο μέρη πρὸς τὸ ἄλλο μέσα στὸ ὅλο τῆς σύνθεσής τους. Καὶ ἂν διασώζεται καὶ ἢ ὑποστατικὴ ταυτότητα τοῦ ὅλου πρὸς τὰ οἰκεῖα μέρη ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω σαφέστερα, τῶν μερῶν μεταξύ τους κατὰ τὴ σύνθεση τοῦ ὅλου ἀπὸ αὐτόν, εἶναι φανερὸ ὅτι μὲ κανένα ἀπολύτως τρόπο τὰ μέρη δὲν διαφέρουν μεταξύ τους κατὰ τὴν ὑπόσταση πὺ αὐτὰ συμπληρώνουν. Καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος πὺ μπορεῖ νὰ δείξει ἢ τὴ διαφορὰ κατὰ τὴν οὐσία νὰ συγχέεται, ἢ τὴ μοναδικότητα τῆς ὑπόστασης νὰ διαιρεῖται.

ΕΚΤΕΝΕΣΤΕΡΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΩΤΕΡΗ ΑΠΟΔΕΙΞΗ
ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΙΘΜΟΥ ΠΟΥ ΤΙΣ ΔΗΛΩΝΕΙ

Ἐπομένως, ἂν μιλοῦμε γιὰ διαφορὰ στὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση καὶ ὅπωςδήποτε μὲ κάθε διαφορὰ συνεισάγεται ὑποχρεωτικὰ ἢ ποσότητα, τῆς ὁποίας ὡς δηλωτικὸ γνωρίζομε τὸν ἀριθμό, εὐλόγα χρησιμοποιώντας τὸν ἀριθμὸ πρὸς δήλωση μόνο τῆς διαφορᾶς τῶν διαφορετικῶν μετὰ τὴν ἔνωση, δὲν διαιροῦμε καθόλου μὲ τὸν ἀριθμὸ τὰ σημαινόμενα, ἀλλὰ ἀπλῶς δηλώνομε ὅτι διασώ-

τῶν ἠνωμένων τὴν ὑπαρξιν, ὅτι καὶ μόνου ποσοῦ δηλωτικὸς πᾶς εἶναι πέφυκεν ἀριθμὸς, ἀλλ' οὐ διαιρετικός. Τὸ γὰρ μὴ ποιοῦν ἢ πάσχον, πῶς ἂν εἶη τῆς οἰασοῦν σχέσεως κύριον; Ἐπειδὴ μόνης οὐσίας ἐστὶ τὸ μὲν ποιεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ πάσχειν
 5 συμβεβηκός, ἤγουν ποιότητος, ἄφ' ὧν εἶναι καὶ ἐξ ὧν τὰς σχέσεις, οἱ τῶν τοιούτων γυμνασταὶ λόγων προιέναι φασίν. Μᾶλλον δὲ σκοποῦσιν ἡμῖν ἀκριβέστερον, οὐδὲ τούτων, οὐσίας τέ φημι καὶ συμβεβηκός, καθεστήκασιν ἔργον αἱ σχέσεις, ἀλλὰ τῆς πάντων ποιητικῆς αἰτίας τε καὶ δυνάμεως, καὶ λόγον ἐνθεμένης
 10 ἐκάστω τῶν γεγονότων τοῦ εἶναι συστατικὸν καὶ τῆς πρὸς ἀλληλα φυσικῆς παραστατικὸν οἰκειώσεώς τε καὶ ἀλλοτριώσεως. Εἰ δὲ κυρίως αἱ σχέσεις οὐκ ἔχουσιν αἰτίαν ποιητικὴν ἐαυτῶν τὴν οὐσίαν, σχολῇ γ' ἂν τὸν ἀριθμὸν, ὃς καθὸ μὲν οὐκ ἔστιν οὐσία, ποιεῖν οὐ δύναται παντελῶς, καθὸ δὲ συμβεβηκός, ἤγουν ποιό-
 15 τῆς, οὐκ ἔστιν, πάσχειν οὐ πέφυκεν. Εἰ δὲ μῆτε ποιεῖν, μῆτε πάσχειν ὁ ἀριθμὸς πέφυκεν, ἄρα σημεῖόν ἐστι ποσοῦ δηλωτικόν, τῆς ἐν τῷ δηλουμένῳ ποσῷ σχέσεως οὐδεμίαν ποιούμενος ἔμφασιν, ὅτι μὴ γένος ἐστίν, ἀλλων κατηγορεῖσθαι δυνάμενος, ἀλλὰ σημεῖον, ὡς ἔφην, τοῦ κατ' ἀλλων κατηγορικῶς φερομέ-
 20 νου γένους ἐμφαντικόν.

Εἰ δὲ μὴ τό τε ποιεῖν μῆτε πάσχειν ὁ ἀριθμὸς ἔχει, δῆλόν ἐστιν, ὅτι καθὸ μὲν οὐ ποιεῖ, σχέσεως τῆς οἰασοῦν οὐκ ἔστι δηλωτικός, τουτέστιν ἐνώσεως ἢ διαιρέσεως· ἐτέρου γάρ, ὡς ἔφην, λόγου τοῦτο κατέστηκε· καθὸ δὲ πάσχειν οὐ πέφυκεν, οὐ
 25 διαιρεῖται. Καθ' ἐαυτὸν γὰρ ἀδιαίρετός ἐστι πᾶς ἀριθμὸς, τὴν κατ' ἀλλοίωσιν οὐκ ἐπιδεχόμενος κίνησιν, ὅπερ ἴδιον ὑπάρχει ποιότητος, οὔτε συστολὴν καὶ διαστολὴν, ὅπερ ἴδιον οὐσίας κατέστηκεν, οὔτε μὴν ἀδξῆσιν καὶ μείωσιν, ὅπερ ἴδιόν ἐστι ποσότητος. Εἰ δὲ ποσότητος, ἀλλ' οὐ σχέσεως (μόνης γὰρ τῆς ἀπλῶς
 30 ἀλλ' οὐ τῆς πῶς λεγομένης ποσότητος, ὁ ἀριθμὸς ὑπάρχει σημαντικός), δῆλον ὡς οὔτε διαίρεσιν, οὔτε μὴν ἐνωσιν ὁ ἀρι-

ζεται ἢ ὑπαρξὴ τῶν ἐνωμένων· γιὰτὶ κάθε ἀριθμὸς δηλώνει τὸ ποσό μόνο, χωρὶς νὰ τὸ διαιρεῖ. Αὐτὸ δηλαδὴ ποῦ οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε πάσχει, πῶς θὰ ἦταν ἀρμόδιο γιὰ ὁποιαδήποτε σχέση; Γιὰτὶ τὸ νὰ παράγει ἐνέργεια εἶναι ἰδιότητα τῆς οὐσίας μόνο, ὅπως καὶ τὸ νὰ πάσχει τοῦ συμβεβηκότος, δηλαδὴ τῆς ποιότητος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ μέσω τῶν ὁποίων λένε οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τοὺς λόγους αὐτούς, ὅτι προέρχονται οἱ σχέσεις. Ἡ καλύτερα, ἐὰν ἐξετάσομε τὸ πρᾶγμα ἀκριδέστερα, οὔτε αὐτῶν ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ σχέση, ἐννοῶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ συμβεβηκότος, ἀλλὰ τῆς ποιητικῆς αἰτίας τῶν ὄλων καὶ δυνάμης, ποῦ ἔχει βάλει σὲ κάθε δημιουργήμα τὸν συστατικὸ λόγὸ τῆς ὑπαρξῆς του καὶ παραστατικὸ τῆς φυσικῆς μεταξὺ τους οἰκείωσης καὶ ἀποξένωσης. Καὶ ἂν πραγματικὰ οἱ σχέσεις δὲν ἔχουν αἰτία ποιητικὴ τὴν οὐσία τους, δύσκολα θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν τὸν ἀριθμὸ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι οὐσία, δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ τὶς δημιουργήσῃ, κι ἐπειδὴ δὲν εἶναι συμβεβηκός, δηλαδὴ ποιότητα, δὲν συμβαίνει νὰ πάσχει. Ἄν ὁμως οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε πάσχει, ἄρα εἶναι ἓνας δείκτης ποῦ δηλώνει τὸ ποσό, χωρὶς νὰ δίνει καμμιά ἐνδειξὴ γιὰ τὴν σχέση μέσα στὸ ποσό ποῦ δηλώνει, γιὰτὶ δὲν εἶναι γένος, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ κατηγορούμενο ἄλλων, ἀλλ' εἶναι, ὅπως εἶπα, σημεῖο (δείκτης), ποῦ φανερώνει τὸ γένος ποῦ γίνεται κατηγορούμενο ἄλλων.

Ἄν λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς δὲν ἔχει τὴν ἰδιότητα οὔτε νὰ ἐνεργεῖ οὔτε νὰ πάσχει, εἶναι φανερό ὅτι, ἐφόσον δὲν ἐνεργεῖ, δὲν δηλώνει καμμιά ὁποιαδήποτε σχέση, δηλαδὴ οὔτε ἔνωση οὔτε διαίρεση· γιὰτὶ, ὅπως εἶπα, αὐτὸ εἶναι ἔργο ἄλλου· καὶ ἐφόσον δὲν ἔχει στὴ φύση του τὴν ἰδιότητα νὰ πάσχει, δὲν διαιρεῖται. Γιὰτὶ κάθε ἀριθμὸς εἶναι καθ' ἑαυτὸν ἀδιαίρετος, ἐπειδὴ δὲν ἐπιδέχεται τὴν κίνηση τῆς ἀλλοίωσης, πρᾶγμα ποῦ εἶναι γνώρισμα τῆς ποιότητος, οὔτε συστολὴ καὶ διαστολὴ, ποῦ εἶναι γνώρισμα τῆς οὐσίας, οὔτε βέβαια καὶ αὔξηση καὶ μείωση, ποῦ εἶναι γνώρισμα τῆς ποιότητος. Ἄν λοιπὸν εἶναι δηλωτικὸς τῆς ποιότητος, καὶ ὄχι τῆς σχέσης (γιὰτὶ ὁ ἀριθμὸς σημαίνει ἀπλῶς καὶ μόνο τὴν ποσότητα, καὶ ὄχι τὸ πῶς εἶναι αὐτή), τότε εἶναι φανερό ὅτι δὲν εἶναι στὴ φύση του νὰ κάνει ὁ ἀριθμὸς οὔτε διαίρεση, οὔτε βέβαια καὶ ἔνωση, ἀλλὰ

θμὸς ποιεῖν πέφυκεν, ἀλλὰ μόνην ποσότητος δῆλωσιν, ὡς δ' ἂν
 ταύτην ὑπάρχουσαν ἐννοήσωμεν. Οὐσίας γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ τὸ
 ποιεῖν, καὶ συμβεβηκότος, ἤγουν ποιότητος, τὸ πάσχειν, ὧν οὐ-
 θέτερόν ἐστιν ὁ ἀριθμὸς. Εἰ γὰρ ἦν οὐσία, καὶ ἀθύπόστατον ἦν,
 5 μὴ δεόμενον ἐτέρου πρὸς σύστασιν· εἰ δὲ συμβεβηκὸς ἦν, ἤγουν
 ποιότης, ἢ τὴν ἰδιαίτατα διαφορὰν ἐποίει, καὶ τὸν ὀρισμὸν τοῦ
 ὑποκειμένου συνῆγε τῷ γένει συμπλεκόμενος, καὶ δῆλωσιν εἴ-
 δους, ἀλλ' οὐ ποσοῦ παρεῖχεν· ἢ τὴν κοινῶς διαφορὰν τῷ εἶδει
 συναπτόμενος εἰσήγε, καὶ τὴν ἄλλου πρὸς ἄλλον τῶν ὑπὸ τὸ
 10 αὐτὸ εἶδος ἀναγομένων ἀτόμων ἐποίει διάκρισιν· ἢ τὴν ἰδίως λε-
 γομένην διαφορὰν, ἐν τῷ ἀθροισμῷ τῶν ἐν τῷ ἀτόμῳ πάντων
 ἰδιωμάτων ἐποίει, καὶ οὐκ ἄλλον ἀπ' ἄλλου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλ-
 λοῖον ἐδήλου δεικνύμενον τὸν δι' αὐτοῦ σημαινόμενον. Εἰ δὲ τοῖς
 ὀρισμοῖς τῶν πραγμάτων παντελῶς οὐδεὶς συμπαραλαμβάνει
 15 τὸν ἀριθμὸν, οὐκ ἔστιν ὁ ἀριθμὸς οὔτε οὐσία, οὔτε ποιότης. Εἰ δὲ
 τούτων μηδὲν ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς, δῆλον ὡς οὔτε ποιεῖν πέφυκεν,
 οὔτε πάσχειν· εἰ δὲ τὸ ποιεῖν οὐκ ἔχει καὶ τὸ πάσχειν ὁ ἀριθμὸς,
 εἰκότως οὔτε ἐνοῖ τὸ παράπαν, οὔτε διαιρεῖ ὡς ποιῶν, οὔτε μὴν
 ὡς πάσχων διαιρεῖται παντάπασιν, ἀλλὰ μόνης τῆς τῶν πραγμά-
 20 των ποσότητος ποιούμενος δῆλωσιν, τῆς αὐτῶν οὐκ ἐφάπτεται
 σχέσεως.

Εἰ δὲ μόνης ποσότητος, ἀλλ' οὐ τῆς οἰασοῦν κατ' αὐτὴν νο-
 ουμένης σχέσεως ὁ ἀριθμὸς ὑπάρχει δηλωτικός, φωνὴ τίς ἐστὶν
 μᾶλλον, ἢν' οὕτως εἶπω, καὶ προσηγορία ποσῶ προσφυῆς ὁ
 25 ἀριθμὸς. Οὐκοῦν ὁ διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ λέγων μετὰ τὴν ἔνω-
 σιν, καὶ ποσὸν πάντως τῇ διαφορᾷ συνεπενόησε τῶν διαφερόν-
 των. Τὸ γὰρ παντελῶς ἀπλοῦν, καὶ διαφορᾶς ἀνεπίδεκτον, ὅτι
 καὶ πάντη ταυτὸν ἑαυτῷ καὶ μοναδικόν, καὶ ὅλον καὶ ὅλως
 ἄσχετον, ὡς τὸ ἐν ποσῷ γένος (Ζ) οὐκ ἔχον κατηγορούμενον, καὶ
 30 διὰ τοῦτο παντελῶς οὐκ ἀριθμούμενον, ὁ δὲ τῇ διαφορᾷ ποσὸν
 συνεπινοήσας (ἀμήχανον γὰρ γνωσθῆναι διαφορὰν ποσοῦ παν-
 τελῶς ἀμοιροῦσαν), πρὸς μόνην δῆλωσιν, ἀλλ' οὐ διαίρεσιν τοῦ
 τῇ διαφορᾷ συνεπινοηθέντος ποσοῦ παραλαμβάνων τὸν ἀρι-

δηλώνει μόνο ποσότητα, για να μπορούσαμε να καταλάβουμε ότι αυτή υπάρχει. Γιατί, όπως είπα, το να ενεργεί κάτι είναι γνώρισμα της ουσίας, και το να πάσχει πάλι είναι του συμβεβηκότος, δηλαδή της ποιότητας, από τα όποια κανένα δεν είναι ο αριθμός. Γιατί, αν ήταν ουσία, θα ήταν και αυτοϋπόσταση και δεν θα χρειαζόταν άλλο για να υπάρχει. "Αν πάλι ήταν συμβεβηκός, δηλαδή ποιότητα, η θα έκανε την ειδικότερη διαφορά και θα έπαιρνε τον όρισμό του υποκειμένου, συμπλεκόμενος με το γένος, και θα δήλωνε το είδος κι όχι το ποσό, η θα επέφερε την κοινή διαφορά συναπτόμενος με το είδος και θα έκανε τη διάκριση του ενός από το άλλο των ατόμων που ανάγονται στο ίδιο είδος, η θα έκανε την λεγόμενη ιδίως διαφορά με την άθροιση όλων των ιδιωμάτων του ατόμου, και δεν θα έδειχνε μόνο αυτόν που θα σήμαινε ότι είναι άλλο από κάποιον άλλον, αλλά θα τον έδειχνε και διαφορετικόν." Αν λοιπόν στους όρισμούς των πραγμάτων κανένας απολύτως δεν περιλαμβάνει τον αριθμό, δεν είναι ο αριθμός ούτε ουσία ούτε ποιότητα, κι αν δεν είναι ο αριθμός κανένα από αυτά, είναι φανερό ότι δεν έχει στη φύση του ούτε να ενεργεί ούτε να πάσχει. Κι αν ο αριθμός δεν έχει το γνώρισμα ούτε να ενεργεί ούτε να πάσχει, είναι φυσικό ότι ούτε ένώνει καθόλου ούτε διαιρεί, όπως αν ενεργούσε, ούτε βέβαια και σα να πάσχει διαιρείται καθόλου, αλλά επειδή δηλώνει μόνο την ποσότητα των πραγμάτων, δεν αγγίζει τη σχέση μεταξύ τους.

Κι αν ο αριθμός δηλώνει μόνο την ποσότητα κι όχι την οποιαδήποτε σχέση που μπορεί να νοηθεί σ' αυτήν, είναι μάλλον ο αριθμός ένα όνομα, για να εκφρασθῶ ἔτσι, και μιά προσηγορία κατάλληλη για την ποσότητα. Έπομένως όποιος δέχεται διαφορά στον Χριστό μετά την ένωση, σκέφθηκε όπωσδήποτε μαζί με τη διαφορά και ποσό των διαφορετικῶν. Γιατί δ,τι είναι τελείως άπλό, δεν μπορεί να δεχθεί διαφορά, επειδή είναι και έντελῶς το αυτό με τον έαυτό του και μοναδικό και όλο και τελείως άσχετο, επειδή δεν έχει κατηγορούμενό του το γένος του ποσοῦ, και γι' αυτό δεν αριθμείται καθόλου. "Όποιος όμως σκέφθηκε με τη διαφορά ποσό (γιατί είναι αδύνατο να γίνει γνωστή διαφορά γυμνή τελείως από

θμόν, οὐκ ἐξίσταται τῆς ἀληθείας, τὸ ἐπινοούμενον ἐξ ἀνάγκης τῆ διαφορᾶ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ σημαίνων ποσόν, ἐπειδὴ, καθὼς ἔφην, πάση καθ' ὄντινα τρόπον λεγομένη διαφορᾶ πάντως συνεπινοεῖται ποσόν, οὗ φύσει δηλωτικόν, ἀλλ' οὐ διαιρετικὸν εἶναι
5 τὸν ἀριθμὸν ἐδιδάχθημεν.

Εἰ δὲ μᾶλλον φροντίζει τῆς ἀληθείας ὁ τὸ συνεπινοούμενον ἐξ ἀνάγκης τῆ διαφορᾶ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ σημαίνων ποσόν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου σύστασιν, ἵνα μὴ τῶν ἐνωθέντων πρεσβεύση σύγχυσιν, πῶς οὐ δίκαιον κατὰ τινὰς οἶσθαι χρὴ διὰ ταύτην
10 ὁμολογεῖσθαι τὴν αἰτίαν τῶν ἐν Χριστῷ σωζομένων ἀσυγχύτως μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸ κατ' οὐσίαν ποσόν, ὅπότε ἂν ὁ ἀριθμὸς διαφορᾶς, ὡς ἔδειξε διὰ πλάτους ὁ λόγος, ἀλλ' οὐ διαιρέσεως ποιεῖσθαι δήλωσιν πέφυκεν; Εἰ μὲν οὖν ἀναλλοίωτος ὁ κατ' οὐσίαν θατέρου τῶν ἐνωθέντων διέμεινε λόγος μετὰ τὴν ἔνωσιν, πρὸς
15 τὸν θατέρου τῆς οὐσίας ὄρον μὴ μεταπίπτων, προδήλως ἢ τοῦ Χριστοῦ θεότης μεμένηκε κατ' οὐσίαν ἀνθρωπότης, πρὸς τὴν τῆς θεότητος φύσιν μὴ παθοῦσα μεταβολήν. Εἰ δὲ οὐδὲ ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἡ ἀνθρωπότης εἰς ἀλλήλας διαπεφοιτήκασιν διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, ἀλλ' ἀσύγχυτοι κατὰ τὸν μέγαν
20 Κύριλλον μεμενήκασιν αἱ φύσεις, σαφῶς ἢ μετὰ τὴν ἔνωσιν διαφορὰ τῶν σωζομένων ἐν Χριστῷ καθέστηκε φύσεων, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος. Εἰ δὲ τῶν ἀσυγχύτως ἐν Χριστῷ σωζομένων ἐστὶν ἡ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωσιν, διαφορὰν δὲ γνωσθῆναι ποσοῦ παντελῶς κεχωρισμένην ἀμήχανον, λεγέσθω πρὸς δήλωσιν τῆς
25 διαφορᾶς τὸ ποσὸν τῶν διαφερόντων, ἵνα μὴ ψιλήν πως καὶ οὐκ ἀληθῆ τὴν διαφορὰν ὑποπτευθῶμεν πρεσβεύοντες. Ψιλήν γὰρ πᾶσαν διαφορὰν οἶδεν ὁ λόγος, τὴν οὐκ ἔχουσαν ὑπαρκτικῶς ὑποκειμένην τὴν, ὣν ἐστὶ διαφορὰ, πραγμάτων ἀλήθειαν.

Ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτὸν ὑπόστασιν τε καὶ φύσιν, (ἡ') κυρίως
30 μηδέποτε λέγοντες, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν, ὡς ἀνωτέρω προλαβὼν ἀπέδειξε ὁ λόγος, εὐσεβῶς ἐπὶ Χριστοῦ τὸ

ποσό), και παραλαμβάνει τὸν ἀριθμὸ μόνον γιὰ τὴ δήλωση, ὄχι ὅμως καὶ τὴ διαίρεση τοῦ ποσοῦ ποὺ συνεπινοήθηκε μὲ τὴ διαφορὰ, δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴ σημαίνει ὑποχρεωτικὰ τὸ ποσὸ ποὺ ἐπινοεῖται στὴ διαφορὰ μὲ τὸν ἀριθμὸ, τὸ ὁποῖο ποσὸ διδαχθήκαμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς δηλώνει, ἀλλὰ δὲν διαιρεῖ.

Κι ἂν φροντίζει περισσότερο γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὅποιος σημαίνει τὸ ποσὸ ποὺ συνεπινοεῖται ὑποχρεωτικὰ μὲ τὴ διαφορὰ μέσω τοῦ ἀριθμοῦ γιὰ τὴ σύσταση τοῦ μυστηρίου, γιὰ νὰ μὴν πρεσβεύει σύγχυση τῶν ἐνωμένων, πῶς δὲν εἶναι δίκαιο, σύμφωνα μὲ ὀρισμένους, νὰ θεωροῦμε, ὅτι πρέπει γι' αὐτὴ τὴν αἰτία νὰ γίνεται δεκτὸ τὸ ποσὸ κατὰ τὴν οὐσία ὡς ἀσύγχυτο μετὰ τὴν ἔνωση, τὴ στιγμή ποὺ ὁ ἀριθμὸς ὑπάρχει γιὰ νὰ δηλώνει τὴ διαφορὰ, ὅπως δείξαμε πλατιὰ στὸ λόγο μας, κι ὄχι τὴ διαίρεση; Ἄν λοιπὸν ὁ κατὰ τὴν οὐσία λόγος καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐνώθηκαν παραμένει ἀναλλοίωτος καὶ δὲν μεταπίπτει στὸν ὀρισμὸ τῆς οὐσίας τοῦ ἄλλου, ὀλοφάνερα ἢ θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἔμεινε θεότητα στὴν οὐσία, χωρὶς νὰ μεταπέσει στὴν οὐσία τῆς σάρκας, καὶ τοῦ ἰδίου πάλι ἢ ἀνθρωπότητα παρέμεινε ἀνθρωπότητα στὴν οὐσία, καὶ δὲν ἔπαθε καμμιά μεταβολὴ πρὸς τὴ φύση τῆς θεότητας. Κι ἂν λοιπὸν οὔτε ἢ θεότητα τοῦ Χριστοῦ οὔτε ἢ ἀνθρωπότητά του δὲν ἔπαθαν καμμιά ἀμοιβαία μετάπτωση ἐξαιτίας τῆς ἔνωσής τους σὲ ὑπόσταση, ἀλλὰ οἱ φύσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες, σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλον Κύριλλον, ἔγινε σαφὴς ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ποὺ διασώζεται μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ δὲν μπορεῖ κανένας λόγος νὰ προβάλλει ἀντίρρηση. Κι ἂν ἡ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση εἶναι τῶν φύσεων νὰ σώζονται ἀσύγχυτες στὸν Χριστὸ, κι ἂν εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ νοήσουμε διαφορὰ χωρισμένη ἀπὸ τὸ ποσὸ, ἃς λεχθεῖ τὸ ποσὸ αὐτῶν ποὺ διαφέρουν πρὸς δήλωση τῆς διαφορᾶς, γιὰ νὰ μὴ γίνουμε ὑποπτοὶ ὅτι πρεσβεύουμε μὴ ἀπλῆ καὶ ὄχι πραγματικὴ διαφορὰ. Γιατὶ ἀπλῆ διαφορὰ ξέρει ὁ λόγος ἐκείνην ποὺ δὲν ἔχει ὡς ὑποκείμενό της ποὺ ὑπάρχει, τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων ἐκείνων στὰ ὁποῖα ἀνήκει διαφορὰ.

Ἐμεῖς λοιπὸν χωρὶς νὰ λέμε ποτὲ ὅτι ταυτίζονται ἢ ὑπόσταση καὶ ἡ φύση, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων, ὅπως δείξαμε προηγουμένως στὸ λόγο μας, πρεσβεύουμε μ' εὐσέβεια γιὰ τὸν

ταυτὸν πρεσβεύομεν καὶ τὸ διάφορον. Τὸ μὲν, τῷ λόγῳ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως, καθ' ὃν ταυτὸν τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ τὸν Θεὸν Λόγον ὁμολογοῦμεν, ἵνα μὴ προσθήκη προσωπικὴν ἢ πανεύφημος λάβη Τριάς, γινομένη τετράς, τὸ δέ, τῷ λόγῳ τῆς κατ' οὐσίαν 5 τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ἑτερότητας, καθ' ἣν εἰς ἄλληλα τὰ μέρη τοῦ Χριστοῦ παντελῶς οὐ μεταπίπτουσιν. Οὐ γὰρ ταυτὸν ποτε κατ' οὐσίαν γένοιτ' ἂν θεότης καὶ ἀνθρωπότης, ἵνα μηδὲν ἢ κτιστὸν τῇ θεότητι καθ' ἑνωσιν ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον. Ἐπειδὴ φύσει φύσιν ὁμοούσιον εἶναι λέγειν, μαινομένης διανοίας ὑπάρχειν γι- 10 νῶσκομεν. Οὐκ ἔστι γὰρ φύσει ποτ' ἂν φύσις ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιος. Τὸ γὰρ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον ἐπὶ μόνων τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος πρὸς μίαν οὐσίαν ἀναγομένων ἀτόμων λέγεσθαι πέφυκεν.

ΟΤΙ Ο ΜΗ ΤΑΥΤΟΝ ΦΥΣΙΝ ΛΕΓΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ
ΕΥΣΕΒΩΣ ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΕΓΕΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑΝ, ΤΗΝ ΜΕΝ ΚΑΘ' ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ
ΕΙΝΑΙ ΠΙΣΤΕΥΩΝ ΤΗΝ ΔΕ ΚΑΤΑ ΦΥΣΙΝ

Ταύτην ἔχοντες τὴν ὁμολογίαν ἡμεῖς, οὔτε τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἀρνούμεθα μετὰ τὴν ἑνωσιν, ἐξ ὧν ὁ εἶς συνετέθη Χρι- 20 στὸς, ἀσυγχύτως μεμενηκέναι τὰς φύσεις πιστεύοντες, οὔτε τὴν καθ' ὑπόστασιν ἄγνοοῦμεν ἑνωσιν, ἕνα τὸν Χριστὸν τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς ὁμολογοῦντες Τριάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῷ κατ' ἀλή- θειαν σωζομένων, δίχα τομῆς καὶ συγχύσεως μετὰ τὴν ἑνωσιν 25 διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ποιοῦμεν κατάδηλον, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς συγχύσεως, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ἐπει γινώσκομεν, διαπρυσίῳ τῇ φωνῇ τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, σαρκὶ ψυχὴν ἐχούση τὴν νοερὰν κατὰ τῆς Νεστορίου προβαλλόμεθα διαιρέσεως, ἐπίσης καὶ τὴν Ἀπο- 30 λιναρίου φεύγοντες σύγχυσιν, τὴν τῶν ἐνωθέντων φυσικὴν ἀρνούμενου διαφορὰν μετὰ τὴν ἑνωσιν, καὶ ταυτὸν τῷ Λόγῳ κατὰ φύσιν τὴν σάρκα πρεσβεύοντος διὰ τὴν ἑνωσιν, καὶ τὴν Νεστο-

Χριστὸ τὴν ταυτότητα καὶ τὸ διάφορο. Τὸ πρῶτο γιὰ τὸ λόγο τῆς μιᾶς ὑπόστασης, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο ὁμολογοῦμε τὸν Θεὸ Λόγο τὸν αὐτὸ μὲ τὴ σάρκα του, γιὰ νὰ μὴ δεχθεῖ ἡ πανεύφημη Τριάδα προσθήκη προσώπου καὶ γίνεῖ τετράδα, ἐνῶ τὸ ἄλλο γιὰ τὸ λόγο τῆς ἑτερότητας κατὰ τὴν οὐσία ἐκείνων πού τὸ συνιστοῦν, κατὰ τὴν ὁποία ἀποκλείεται τελείως ἡ ἀμοιβαία μετάπτωση τῶν μερῶν τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ δὲν θὰ γίνουν ποτὲ τὸ ἴδιο ἢ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει τίποτε τὸ κτιστὸ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιο μὲ ἔνωση μὲ τὴ θεότητα. Ἐπειδὴ τὸ νὰ λέγει κανεὶς μιὰ φύση ὁμοούσια μὲ ἄλλη φύση, ξέρομε ὅτι προέρχεται ἀπὸ μαινόμενη διάνοια. Γιατὶ δὲν εἶναι ποτὲ μιὰ φύση ὅμοια μὲ τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία μιᾶς ἄλλης φύσης. Τὸ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιο λέγεται μόνο γιὰ τὰ ἄτομα πού κατὰ τὸ ἴδιο εἶδος ἀνάγονται σὲ μία οὐσία.

ΟΠΟΙΟΣ ΔΕΝ ΤΑΥΤΙΖΕΙ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΑΣΗ, ΔΕΧΕΤΑΙ Μ' ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ, ΠΙΣΤΕΥΟΝΤΑΣ ΟΤΙ Η ΕΝΩΣΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΕΝΩ Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΑΤΑ ΦΥΣΗ

Αὐτὴ τὴν ὁμολογία κρατώντας οὔτε τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων μετὰ τὴν ἔνωση ἀρνούμαστε, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔγινε ἡ σύνθεση τοῦ Χριστοῦ, πιστεύοντας ὅτι οἱ φύσεις ἔχουν μείνει ἀσύγχυτες, οὔτε ἀγνοοῦμε τὴν ἔνωση σὲ ὑπόσταση, ὁμολογώντας τὸν Χριστὸ ἕνα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς ἀγίας καὶ ὁμοούσιας καὶ προσκυνητῆς Τριάδας. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἀριθμὸ δηλώνομε τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελέστηκε ὁ Χριστός, πού διασώζονται πραγματικά σ' αὐτὸν χωρὶς τομὴ καὶ χωρὶς σύγχυση μετὰ τὴν ἔνωση, γιὰ νὰ ἀναιρεθεῖ ἡ σύγχυση τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς. Κι ἐπειδὴ ἀναγνωρίζομε τὴν ἔνωση σὲ ὑπόσταση, μὲ δυνατὴ φωνὴ προβάλλομε κατὰ τῆς διαίρεσης τοῦ Νεστορίου τὴ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου πού ἔχει σαρκωθεῖ σὲ σάρκα προικισμένη μὲ ψυχὴ νοερή, κι ἀποφεύγομε ἐπίσης καὶ τὴ σύγχυση τοῦ Ἀπολιναρίου, πού ἀρνεῖται τὴ φυσικὴ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση αὐτῶν πού ἐνώθηκαν καὶ πού ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης πρεσβεύει ὅτι ἡ σάρκα εἶναι τὸ

ρίου διαίρεσιν, ὑποστατικὴν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν διαφορὰν καταγγέλλοντος καὶ τὴν σαρκὸς καθ' ὑπόστασιν πρὸς τὸν Λόγον ταυτότητα διατέμνοντος.

ΟΤΙ ΣΕΥΗΡΟΣ ΤΑΥΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΛΕΓΩΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΑΣΙΝ, ΣΥΓΧΥΣΙΝ ΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑΝ, ΚΑΘ' ΗΝ ΔΕΙΚΝΥΤΑΙ ΤΟΝ ΤΕ ΤΗΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΔΙΑΣΤΕΛΑΩΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΚΑΙ ΤΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ ΕΙΣ ΘΕΟΤΗΤΩΝ ΔΥΑΔΑ ΤΕΜΝΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΒΛΑΣΦΗΜΩΣ ΕΚΒΑΛΛΩΝ ΟΥΣΙΩΔΟΥΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ

10 Σευῆρος δὲ ταυτὸν κυρίως οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, φύσιν τε λέγων καὶ πρόσωπον ἐπὶ τῆς θείας σαρκώσεως, οὔτε τὴν ἔνωσιν οἶδεν ἀσύγχυτον, κἂν προσποιεῖται λέγειν, οὔτε τὴν διαφορὰν ἀδιαίρετον, κἂν εἰ καὶ τοῦτο κομπᾶζων διέξεισιν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἔνωσιν σύγχυσιν κατὰ τὸν Ἀπολινάριον ἀπεργάζεται, τὴν δὲ δια-
15 φορὰν ἀλλοτρίωσιν κατὰ τὸν Νεστορίον. Εἰ γὰρ ταυτόν ἐστιν ὑπόστασις καὶ φύσις, οὐδενὶ τρόπῳ κατ' αὐτὸν ἢ σὰρξ ἔσται τῷ Λόγῳ ταυτὸν ἢ ἕτερον. Λέγων γὰρ τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορὰν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν, Νεστορίῳ τὴν ἔνωσιν καὶ αὐτὸς συνδιαίρων εὐρεθήσεται, καθ' ὑπόστασιν τῆς σαρκὸς
20 πρὸς τὸν Λόγον τὴν διαφορὰν ἐπάγων μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως τῆς ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾶς νοεῖσθαι κατ' αὐτὸν δυναμένης, ἢ ὡς ἐν ὑποστατικῇ ποιότητι διαφορᾶς, εἴπερ ταυτὸν φύσις ἐστὶν καὶ ὑπόστασις. Ἀνάγκη γὰρ ἔχει λέγων τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορὰν, καὶ τὴν ὡς ἐν ὑποστατικῇ
25 ποιότητι προσεπάγειν διαφορὰν, ἵνα δείξῃ ταυτὸν οὐσαν τῇ φύσει τὴν ὑπόστασιν. Εἰ δὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν οὐ λέγη διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν, φοβούμενος τὴν διαίρεσιν, μηδὲ τὴν φυσικὴν λεγέτω διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἴπερ ἑαυτῷ διέγνω στοιχεῖν καὶ οὐδ' αὐτὸς ἑαυτῷ διωρίσατο κανόνας φυλάττειν ἐσπούδακεν,

ἴδιο μὲ τὸν Λόγο, ἀλλὰ καὶ τὴ διαίρεση τοῦ Νεστόριου, ποὺ διδάσκει ὅτι ἡ διαφορὰ στὸν Χριστὸ εἶναι ὑποστατική, καὶ διαχωρίζει τὴν ὑποστατικὴ ταυτότητα τῆς σάρκατος πρὸς τὸν Λόγο.

Ο ΣΕΒΗΡΟΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΟΤΙ Η ΦΥΣΗ ΚΑΙ Η ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟ, ΚΑΘΙΣΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΣΥΓΧΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ ΔΙΑΙΡΕΣΗ, ΚΙ ΕΤΣΙ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ ΟΤΙ ΔΙΑΣΤΕΛΛΕΙ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΗΣ ΤΡΙΑΔΑΣ ΣΕ ΤΕΤΡΑΔΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΕ ΔΥΑΔΑ ΘΕΟΤΗΤΩΝ, ΑΦΑΙΡΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΒΛΑΣΦΗΜΑ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΟΥΣΙΩΔΗ ΥΠΑΡΞΗ

Ὁ Σεβῆρος, λέγοντας ὅτι σ' ἀλήθεια εἶναι τὸ ἴδιο οὐσία καὶ ὑπόσταση, καθὼς καὶ φύση καὶ πρόσωπο στὴ θεία σάρκωση, οὔτε τὴν ἔνωση γνωρίζει ἀσύγχυτη, ἔστω κι ἂν προσποιεῖται ὅτι τὴ δέχεται, οὔτε βέβαια καὶ τὴ διαφορὰ ἀδιαίρετη, ἔστω κι ἂν τὸ κηρύττει κομπάζοντας κι αὐτὸ. Ἀλλὰ τὴν ἔνωση, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπολινάριο, τὴ μεταβάλλει σὲ σύγχυση, καὶ τὴ διαφορὰ σὲ ἀποξέση, ἀκολουθώντας τὸν Νεστόριο. Γιατί, ἂν εἶναι τὸ ἴδιο ὑπόσταση καὶ φύση, μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ εἶναι σύμφωνα μ' αὐτὸν τὸ ἴδιο ἢ διαφορετικὸ ἢ σάρκα μὲ τὸν Λόγο. Δεχόμενος δηλαδή τὴ διαφορὰ στὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση σὰν κατὰ κάποιον τρόπο ποιότητα φυσική, θὰ βρεθεῖ κι αὐτὸς νὰ διαιρεῖ τὴν ἔνωση μαζί μὲ τὸν Νεστόριο, μεταφέροντας τὴ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση τῆς σάρκατος πρὸς τὸν Λόγο σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσταση, ἐπειδὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ κατ' αὐτὸν ἀλλιῶς σὰν σὲ φυσικὴ ποιότητα ἢ διαφορὰ, παρὰ ὡς διαφορὰ ποιότητας ὑποστατικῆς, ἂν ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση εἶναι τὸ ἴδιο. Γιατί εἶναι ἀναγκασμένος, μιλώντας γιὰ διαφορὰ σὰν σὲ ποιότητα φύσεων, νὰ προσθέτει καὶ τὴ διαφορὰ σὰν σὲ ποιότητα ὑποστάσεων, γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ ὑπόσταση μὲ τὴ φύση. Κι ἂν δὲν παραδέχεται τὴν ὑποστατικὴν διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση, ἐπειδὴ φοβᾶται τὴ διαίρεση, νὰ μὴ δέχεται οὔτε τὴ φυσικὴν διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση, ἂν βέβαια διαπίστωσε ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ἐνδιαφέρθηκε νὰ φυλάξει τοὺς κανόνες ποὺ ὁ ἴδιος ὄρισε γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ ἀναγνωρίζει

ἐπειδὴ ταυτὸν οἶδεν ἀλλήλαις, ὄρω τε καὶ λόγῳ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Εἰ δὲ κατ' ἄμφω, λέγω δὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, οὐκ ἔχει διαφορὰν, ὡς Σευήρῳ δοκεῖ, πρὸς τὸν Λόγον ἢ σὰρξ, ἔστω σαφῶς ἢ αὐτὴ τῷ αὐτῷ ὁμοούσιός τε καὶ ὁμοῦπόστατος κατὰ τὴν Ἀπολιναρίου ληρωδίαν. Καὶ εἰ μὲν ὁμοούσιός ἐστι τῷ Λόγῳ ἢ σὰρξ, ἔσται καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ὁμοούσιος, καὶ ἡ Τριάς φανήσεται γενομένη τετράς, ἐπειδὴ τὰ ὁμοούσια τὴν καθ' ὑπόστασιν οὐκ ἐπιδέχονται πρὸς ἀλληλα σύμβασιν. Εἰ δὲ ὁμοῦπόστατός ἐστι τῷ Λόγῳ ἢ σὰρξ, ἔσται πρὸς τὸν ἕτεροούσιον· τὰ γὰρ ὁμοῦπόστατα τὸν πρὸς ἀλληλα τῆς οὐσίας λόγον πάντῃ τε καὶ πάντως διάφορον ἔχουσιν. Εἰ δὲ πρὸς τὸν Λόγον, ὡς ὁμοῦπόστατος μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἕτεροούσιός ἐστιν ἢ σὰρξ, εἰς δύο φύσεις ὁ Χριστὸς τεμνόμενος εὐρεθήσεται κατὰ Σευῆρον μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἴπερ πάντως κατ' αὐτὸν διαιρέσεως ὁ ἀριθμὸς κέκτηται δύναμιν. Οὕτω πᾶν τὸ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενον εὐπερίτρεπτόν ἐστιν ἑαυτῷ καὶ εὐπερίπτωτον.

Εἰ δὲ μίαν φύσιν λέγων Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν σύνθετον, τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ δοκεῖ προσρίπτειν αὐτῇ διαφορὰν, πρῶτον μὲν καθὸ φύσις σύνθετος, οὐδενὶ τῶν ὄντων ἔσται παντελῶς ὁ Χριστὸς ὁμοούσιος, εἴπερ κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν εἰς καὶ μόνος ἐστὶν ὁ Χριστός. Φύσις γὰρ φύσει, καθὼς εἴρηται, οὐκ ἂν εἴη ποτ' ἂν παντελῶς ὁμοούσιος. Τινὶ δὲ τῶν ὄντων οὐκ ὦν ὁμοούσιος, οὔτε Θεὸς ἔσται παντελῶς ὁ αὐτός, οὔτε μὴν ἄνθρωπος, ἢ εἴπερ Θεός, ἔσται πολύθεος ὁ τοῦτο πρεσβεύων, ὡς ἀσυνθέτου μὲν φύσεως ὡς ἀπλῆς λέγων Θεὸν τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· συνθέτου δὲ φύσεως ὡς οὐχ ἀπλῆς λέγων Θεὸν τὸν Χριστόν, καὶ δύο θεότητας καταγγέλλων δειχθήσεται, μίαν ἀπλῆν καὶ μίαν σύνθετον.

Ἐπειτα δὲ τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ λέγων διαφορὰν, εἰ μὲν ὑποκεῖσθαι λέγη ταῖς διαφόροις ποιότησι τὰς φύσεις ὧν εἰσιν αἱ ποιότητες, δύο φύσεων καὶ τὸς δειχθήσεται μετὰ τὴν ἔνωσιν ποιούμενος δῆλωσιν, ὧν κατηγωνίσαστο, συνήγορος καὶ μὴ

ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο μεταξύ τους κατὰ τὸν ὄρισμό καὶ τὸ λόγο ἢ φύση καὶ ἢ ὑπόστασις. Ἐάν ὅμως δὲν ἔχει διαφορὰ καὶ σὰ δύο, ἐννοῶ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόστασις, ὅπως πιστεύει ὁ Σεβῆρος, ἢ σάρκα πρὸς τὸν Λόγο, ἃς εἶναι ξεκάθαρα ἢ ἴδια μὲ τὸν ἴδιο ὁμοούσιος καὶ ὁμοῦπόστατος, σύμφωνα μὲ τὴ φλυαρία τοῦ Ἀπολιναρίου. Κι ἂν εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας ἢ σάρκα μὲ τὸν Λόγο, θὰ εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας καὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἡ Τριάδα θὰ φανεῖ ὅτι ἔγινε τετράδα, ἐπειδὴ τὰ ὁμοούσια δὲν ἐπιδέχονται τὴ συμφωνία κατὰ ὑπόστασις μεταξύ τους. Κι ἂν ἡ σάρκα εἶναι ὁμοῦπόστατη μὲ τὸ Λόγο, θὰ εἶναι πρὸς τὸν ἑτεροούσιο, γιατί τὰ ὁμοῦπόστατα ἔχουν ὅπωςδήποτε μὲ κάθε τρόπο διάφορο τὸν μεταξύ τους λόγο τῆς οὐσίας. Κι ἂν ἡ σάρκα, ὡς ὁμοῦπόστατη μὲ τὸν Λόγο μετὰ τὴν ἔνωση, εἶναι ἑτεροούσια, θὰ βρεθεῖ ὁ Χριστὸς νὰ κόβεται σὲ δύο φύσεις, σύμφωνα μὲ τὸν Σεβῆρο, μετὰ τὴν ἔνωση, ἂν βέβαια σύμφωνα μ' αὐτὸν ὁ ἀριθμὸς ἔχει ὅπωςδήποτε δύναμη νὰ διαιρεῖ. Ἔτσι κάθε τι πού μάχεται τὴν ἀλήθεια, ἀνατρέπεται εὐκολα καὶ εὐκολα περιπίπτει σὲ ἄλλο.

Ἐάν πάλι, λέγοντας μία φύση σύνθετη τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωση, φαίνεται ὅτι ἐπιρρίπτει σ' αὐτὴν τὴ διαφορὰ σὰν σὲ ποιότητα φύσεων. Πρῶτον, γιατί ὡς φύση σύνθετη μὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν θὰ εἶναι ὁ Χριστὸς ὁμοούσιος, ἐφόσον βέβαια ὁ Χριστὸς εἶναι κατὰ τὴν οὐσία καὶ τὴ φύση ἕνας καὶ μόνος. Γιατί, ὅπως εἶπαμε, μία φύση δὲν θὰ ἦταν ποτὲ τελείως ὁμοούσια μὲ ἄλλη φύση. Μὴ ὄντας ὁμοούσιος μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα, οὔτε Θεὸς θὰ εἶναι καθόλου ὁ ἴδιος οὔτε βέβαια καὶ ἄνθρωπος. Ἡ, ἐφόσον εἶναι Θεός, θὰ εἶναι πολυθεὸς αὐτὸς πού ἔχει αὐτὴ τὴν ἀποψη, ἐπειδὴ λέγει τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο Θεὸ ἀσύνθετης φύσης, ὡς ἀπλῆς, ἐνώ τὸν Χριστὸ τὸν λέγει Θεὸ σύνθετης φύσης, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀπλῆ, καὶ θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι κηρύττει δύο θεότητες, μία ἀπλῆ καὶ μία σύνθετη.

Ἐπειτα, λέγοντας τὴ διαφορὰ σὰν σὲ ποιότητα φύσεων, ἂν λέγει ὅτι ὑπόκεινται σὲς διάφορες ποιότητες οἱ φύσεις τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ποιότητες, θὰ ἀποδειχθεῖ καὶ αὐτὸς ὅτι δηλώνει δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση, τίς ὁποῖες πολέμησε, καὶ νὰ γίνεται ἔτσι συνήγο-

θέλων γινόμενος. Εἰ δὲ ψιλῶν ποιότητων χωρὶς τῶν πραγμάτων εἶναι λέγη τὴν διαφορὰν, τούτων λεγέτω καὶ τὴν ἔνωσιν. Ὡν γὰρ ἡ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωσιν, τούτων προδήλως ἡ ἔνωσις· καὶ δι' ὀλίγων συλλαβῶν Ἐπικούρου τὸν αὐτοματισμὸν καὶ
 5 Μᾶνεντος τὴν ἀπατηλὴν φαντασίαν εἰσήγαγε, οὐκ ὄντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀλήθειαν τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ ταῖς διακένοις ποιότησι, καὶ ἔσται ποιότητι μόνῃ Θεὸς ὁ Χριστός, καὶ οὐ πραγματι. Ἀθανασία γὰρ καὶ θνητότης, ὧν εἶναι λέγει μετὰ τὴν ἔνωσιν διαφορὰν, φύσεων μὲν ὑπάρχουσιν, οὐ φύσεις δέ. Ποῦ γὰρ
 10 θνητότης, οὐκ ὄντος τοῦ θνήσκοντος, ἢ ἀθανασίας, οὐκ οὔσης τῆς φύσεως ἧς οὐχ ἄπτεται θάνατος; Ἀλλ' ὄντως ἀσυλλόγιστον ἢ πονηρία, καὶ τὸ δοκεῖν εἶναι σοφόν, μεγάλης καθίστασθαι πέφυκεν ἀνοίας δημιουργόν. Καὶ σιωπὴν ἀσπάζεσθαι πρὸς τοὺς τοιούτους μᾶλλον λυσιτελέστερον τοῖς συνετοῖς, ἢ τῷ κατ' αὐτῶν
 15 ἐλέγχῳ παίζειν νομίζεσθαι καὶ αὐτοὺς τὸ μυστήριον. Ὁ μὲν οὖν Σευῆρος οὕτως ἔχων περὶ Χριστοῦ τοῖς οἰκείοις συντέθηκε δόγμασι.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΗΣ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑΣ
 ΤΗΣ ΑΛΗΘΟΥΣ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

20 Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω φρονοῦμεν, οὐχ οὕτω πιστεύομεν, «οὐδ' αὕτη ἐστὶν ἡ μερὶς τοῦ Ἰακώβ», φησὶν ὁ εἰπών, ἀλλ' ἐκ δύο φύσεων τελείως ἔχουσῶν κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ εἶναι λόγον, θεότητός τε φημι καὶ ἀνθρωπότητος, συντεθεῖσθαι τὸν ἕνα Χριστόν, ἡγουν τὴν αὐτοῦ μίαν ὑπόστασιν ὁμολογοῦντες, ἀσυγχύτους μεμενηκέ-
 25 ναι, καὶ τῆς οἴασουν δίχα τομῆς τὰς φύσεις πιστεύομεν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τὸν Χριστὸν γὰρ εἶναι πιστεύοντες τὰς ἐξ ὧν συνετέθη σώζεσθαι φύσεις ὡμολογήσαμεν μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο φυσικὴν μὲν ἐπ' αὐτοῦ, τὰ μέρη δηλονότι σκοποῦντες ἐξ ὧν συνετέθη, διαφορὰν καταγγέλλομεν, ὅτι μὴ ταυτὸν θεότης κατ' οὐ-

ρός τους και χωρίς νά τὸ θέλει. Ἐάν ὅμως λέγει ὅτι ἡ διαφορὰ εἶναι ἀπλῶν ποιότητων χωρίς τὰ πράγματα, ἃς πεῖ καὶ τὴν ἔνωση αὐτῶν. Γιατί, ὅποιον εἶναι ἡ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση, αὐτῶν προφανῶς εἶναι καὶ ἡ ἔνωση. Καὶ μὲ λίγες λέξεις εἰσήγαγε τὸν αὐτοματισμὸ τοῦ Ἐπικούρου καὶ τὴν ἀπατηλὴ φαντασία τοῦ Μάνεντα, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἀληθινὰ στὰ πράγματα, ἀλλὰ στὶς κενὲς ποιότητες, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ εἶναι Θεὸς κατὰ τὴν ποιότητα μόνο καὶ ὄχι στὴν πραγματικότητα. Γιατί ἡ ἀθανασία καὶ ἡ θνητότητα, τῶν ὁποίων λέγει ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση, εἶναι τῶν φύσεων, δὲν εἶναι οἱ ἴδιες φύσεις. Ποῦ δηλαδὴ ἀνήκει ἡ θνητότητα, ἂν δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ πεθαίνει, ἢ ἡ ἀθανασία, ἂν δὲν ὑπάρχει ἡ φύση ποὺ δὲν τὴν ἀγγίζει ὁ θάνατος; Ἄλλ' εἶναι πραγματικὰ ἀπερίσκεπτη ἡ πονηρία, καὶ τὸ νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι εἶναι σοφός, δημιουργεῖ συνήθως μεγάλη ἀνοησία. Κι εἶναι ὠφελιμότερο γιὰ τοὺς συνετοὺς νὰ χρησιμοποιοῦν πρὸς αὐτοὺς τὴ σιωπὴ, παρὰ μὲ τὸν ἐναντίον τους ἔλεγχο νὰ θεωροῦνται ὅτι χλευάζουν καὶ αὐτοὶ τὸ μυστήριον. Ὁ Σεβῆρος λοιπὸν αὐτὰ πιστεύοντας γιὰ τὸν Χριστό, πέθανε μαζί μὲ τὴ διδασκαλία του.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΚΘΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ
ΤΗΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐμεῖς δὲν ἔχομε αὐτὰ τὰ φρονήματα, δὲν ἔχομε αὐτὴν τὴν πίστη «οὔτε αὐτὴ εἶναι ἡ μερίδα τοῦ Ἰακώβ», ὅπως λέγει κάποιος¹⁰, ἀλλὰ, ὁμολογώντας ὅτι ἀπὸ δύο φύσεις, ποὺ εἶναι τέλειες κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τῆς ὑπαρξῆς τους, ἐννοῶ τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔχει συντεθεῖ ὁ ἓνας Χριστός, δηλαδὴ ἡ μία ὑπόστασή του, πιστεύομε ὅτι οἱ φύσεις ἔχουν μείνει μετὰ τὴν ἔνωση ἀσύγχυτες, χωρίς τὴν ὁποιαδήποτε τομῆ. Πιστεύοντας δηλαδὴ ὅτι εἶναι ὁ Χριστός, ὁμολογήσαμε ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση διατηροῦνται οἱ φύσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελέσθηκε, καὶ γι' αὐτὸ, ἀποβλέποντας στὰ συνθετικά του μέρη, ὁμολογοῦμε σ' αὐτὸν φυσικὴν διαφορὰ, ἐπειδὴ δὲν

10. Ἰερ. 10, 16.

σίαν καὶ ἀνθρωπότης, ὑποστατικὴν δὲ ταυτότητα, ταυτὸν γὰρ καθ' ὑπόστασιν ὑπάρχει τῷ Λόγῳ προδήλως ἢ σὰρξ. Πραγματικὴν οὖν γινώσκοντες μετὰ ἔνωσιν τῶν ἐξ ὧν Χριστὸς συνετέθη φύσεων τὴν διαφορὰν, τὴν καθ' ὑπόστασιν οὐκ ἀγνοοῦμεν ταυ-
5 τότητα, εἴπερ πρὸς ἀλλήλα μὲν φυσικῶς διαφέροντα τὰ μέρη τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὡς ὄλου τοῦ ἐξ αὐτῶν συντεθέντος ὑπόστασιν οὐ διαφέρουσιν, ὅτι μὴ πέφυκε τῷ τοῦ ὄλου λόγῳ τὰ συμπληρωτικὰ μέρη τοῦ ὄλου διαφέρειν ἀλλήλων παντᾶπασι.

Φύσεις μὲν οὖν δύο τὸν αὐτὸν ὁμολογήσαντες, Θεὸν ὁμοῦ
10 τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον ἐγνωρίσαμεν, εἴπερ μὴ ψιλὰς καὶ κατὰ μηδενὸς κειμένας ἐπ' αὐτοῦ τὰς κλήσεις προφέρομεν. Ἐν δύο δὲ φύσεσιν ἀδιαιρέτως τε καὶ ἄσυγχύτως μετὰ τὴν ἔνωσιν ὄντα πιστεύοντες, ἐν θεότητι τέλειον τὸν αὐτὸν, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον τὸν αὐτὸν κατηγγείλαμεν, ὡς ὄλον ἐν μέρεσιν. Ἐξ
15 ὧν γὰρ συνετέθη μερῶν, ἐν αὐτοῖς ὡς ὄλον γνωρίζεται μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὅτι μὴδ' ἄλλην ἔχει τοῦ εἶναί τε καὶ σώζεσθαι καὶ κυρίως λέγεσθαι δήλωσιν ὁ Χριστός, ἢ τὴν πρὸς τὸ εἶναι φυσικῶς μετὰ τὴν ἔνωσιν διαμονὴν τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μερῶν. Οὐ μόνον γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις, καὶ κυριώτερον εἶπεῖν, ταῦ-
20 τὰ ἐστὶν ὁ Χριστός· ἀριθμοῦμεν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστός, οὐ μερίζοντες, μὴ γένοιτο, τὰς φύσεις, ἀλλὰ μόνης τῆς αὐτῶν σωζομένης μετὰ τὴν ἔνωσιν διαφορᾶς ποιούμενοι δήλωσιν. Σύνοδον δὲ καθ' ἔνωσιν φυσικὴν, ἤγουν ἀληθῆ τε καὶ πραγματικὴν, ὁμολογοῦμεν κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, καὶ Θεο-
25 τόκον κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν τὴν παναγίαν Παρθένον πρεσβεύομεν, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς αὐτὸν τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀφράστως ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γεννηθέντα Θεὸν Λόγον συλλαβοῦσαν ἀληθῶς, καὶ ἀρρήτως ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα γεννήσασαν. Καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη λέγομεν, ὡς
30 ἐνός ὄντος δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ τοῦ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργοῦντος, τὰ μὲν θεῖα σαρκικῶς, ὅτι διὰ σαρκὸς φυσικῆς ἐν-

εἶναι τὸ ἴδιο ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἢ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, καθὼς καὶ ταυτότητα ὑποστατική, γιατί προφανῶς κατὰ τὴν ὑπόστασις εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ Λόγο ἢ σάρκα. Δεχόμενοι λοιπὸν ὅτι εἶναι πραγματική ἢ διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔχει συντεθεῖ ὁ Χριστός, δὲν ἀγνοοῦμε τὴν ταυτότητα ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασις, ἐφόσον βέβαια διαφέρουν μεταξύ τους ὡς πρὸς τὴ φύση τὰ μέρη τοῦ Χριστοῦ, δὲν διαφέρουν ὅμως ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασις ὡς ὅλο πού ἔχει συντεθεῖ ἀπὸ αὐτά. Γιατί δὲν γίνεται, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ ὅλου, νὰ διαφέρουν καθόλου μεταξύ τους τὰ μέρη πού συμπληρώνουν τὸ ὅλο.

Ἄφοῦ λοιπὸν ὁμολογήσαμε τὸν ἴδιο μὲ δύο φύσεις, ἀναγνωρίσαμε τὸν ἴδιο ὅτι εἶναι μαζί Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐφόσον δὲν ἀπευθύνομε σ' αὐτὸν τὰ ὀνόματα ἀπλὰ καὶ πού δὲν λέγονται γιὰ τίποτε. Πιστεύοντας ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις χωρὶς διαίρεση καὶ χωρὶς σύγχυση, ὁμολογήσαμε τὸν ἴδιο τέλειο ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ τέλειο ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, σὰν ἓνα ὅλο σὲ μέρη. Ἄπὸ τὰ μέρη δηλαδή ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχει συντεθεῖ, στὰ μέρη αὐτὰ ἀναγνωρίζεται ὡς ὅλο μετὰ τὴν ἔνωση. Γιατί δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο πού νὰ δηλώνει ὅτι ὁ Χριστός ὑπάρχει καὶ παραμένει καὶ λέγεται ἀληθινά, παρὰ τὴ φυσικὴ διατήρηση στὸ εἶναι μετὰ τὴν ἔνωση τῶν μερῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχει συντεθεῖ. Καὶ ὄχι μόνο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ μέσα σ' αὐτά, καὶ γιὰ νὰ μιλῆσω πιὸ κυριολεκτικᾶ, αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ἀριθμοῦμε τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστός μετὰ τὴν ἔνωση, δίχως νὰ χωρίζομε τὶς φύσεις, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ δηλώνομε ἀπλῶς τὴ διαφορὰ τους πού σώζεται μετὰ τὴν ἔνωση. Ὁμολογοῦμε ὅμως συνένωση κατὰ φυσικὴ ἔνωση, δηλαδή ἀληθινὴ καὶ πραγματικὴ, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Κύριλλο, καὶ πρεσβεύομε ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ Θεοτόκο τὴν παναγία Παρθένο, ὄχι ἔτσι ἀπλά, ἀλλὰ ἐπειδὴ κυοφόρησε ἀληθινὰ τὸν Θεὸ Λόγο πού γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ μὲ ἄρρητο τρόπο τὸν γέννησε ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὴ σάρκα της. Καὶ ἀποδίδομε στὸν ἴδιο τόσο τὰ θαύματα ὅσο καὶ τὰ πάθη, ἐπειδὴ εἶναι ἓνας, δηλαδή ὁ Χριστός, πού ἐνεργεῖ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα· τὰ θεῖα μὲ τρόπο σαρκικό, ἐπειδὴ

εργείας οὐκ ἀμοιρούσης τὴν τῶν θαυμάτων προὔβαλλετο δύναμιν, τὰ δ' ἀνθρώπινα θεϊκῶς, ὅτι δίχα βίας φυσικῆς, κατ' ἐξουσίαν τὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν θέλων κατεδέχετο πείραν. Τοῦ αὐτοῦ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν καὶ 5 τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, ἐξ ὧν ἄσαρκος κατελθὼν, οὐ μετῆλθε τόπους ἀμείψας, ὁ μηδενὶ λόγῳ τοῖς οὐσι χωρούμενος (πάσης γὰρ ὑπάρχει περιγραφῆς ἐλεύθερος), ἀλλ' ἐπεφάνη διὰ σαρκὸς ὡς φύσει φιλόανθρωπος, κατὰ γέννησιν ἀληθῆ τὴν ἐκ γυναικὸς χωρητός, ὡς ἠθέλησε, τοῖς ἡμετέροις γε- 10 νόμενος. Διὸ καὶ μίαν αὐτῶ καὶ σαρκωθέντι προσάγομεν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι τὴν προσκύνησιν.

Εἰ τοίνυν ψυχῇ τε καὶ στόματι Θεοτόκον κυρίως τὴν ἁγίαν Παρθένον λέγομεν, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν γεγενῆσθαι λέγομεν φυσικὴν, καὶ ἓνα Κύριον καὶ Χριστὸν καὶ Υἱόν, καὶ μίαν 15 αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην πρεσβεύομεν, καὶ ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδος, Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι συμπροσκυνούμενον καὶ συναριθμούμενον τὸν Χριστὸν εἶναι πιστεύομεν, πῶς ὡς διαιροῦντες παρὰ τῶν ἀφόβων, καὶ πάντα ψευδῶς λέγειν τολμώντων λοιδορούμεθα, διὰ μόνην τοῦ ἀριθμοῦ ψιλὴν τὴν 20 φωνήν, ἐπὶ μόνῃ δηλώσει παρ' ἡμῶν, ὡς πολλάκις εἴρηται, τῆς σωζομένης διαφορᾶς τῶν φύσεων προφερομένη μετὰ τὴν ἔνωσιν; Εἰ μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης πάντως ὁ ἀριθμὸς τοῦ ποσοῦ τῶν πραγμάτων ποιεῖται διαίρεσιν, δειξάτω τις τοῦτο, καὶ στέργομεν ὡς ἀληθῆ τὴν συκοφαντίαν. Εἰ δὲ μόνον ἐπηρεάζουσι διαβάλλ- 25 λοντες τοὺς τὴν ἀληθῆ τοῦ μυστηρίου καταγγέλλοντας πίστιν, δι' ἣν νοσοῦσι φιλοδοξίαν, αὐτοὶ δώσουσι τῷ Θεῷ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὑπὲρ ὧν εἰς πλάνην συνήρπασαν, οἳ γε πεπληρωκότες τοῦ παρόντος βίου τὸν δόλιχον. Οἱ δὲ περιόντες, Θεὸν σχοῖεν αὐτοὺς μεταβάλλοντα, καὶ πρὸς ἐπί- 30 γνωσιν αὐτοὺς ἄγοντα τῆς ἀληθείας, τῆς νῦν παρ' αὐτῶν πολε-

ἐμφάνιζε τὴ δύναμη τῶν θαυμάτων του μέσω τῆς σάρκας, πού δὲν ἦταν γυμνὴ ἀπὸ φυσικὴ ἐνέργεια, ἐνῶ τὰ ἀνθρώπινα θεϊκὰ, ἐπειδὴ χωρὶς φυσικὸ ἔξαναγκασμὸ δεχόταν τὴν πείρα τῶν ἀνθρώπινων παθῶν θέλοντας κι ἀσκώντας τὴν ἐξουσία του. Τοῦ ἰδίου τὸν σταυρὸ καὶ τὸν θάνατο καὶ τὴν ταφὴ καὶ τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἀνάληψη στοὺς οὐρανοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἐνῶ κατέβηκε δίχως σάρκα, δὲν ἐπέστρεψε ἀλλάζοντας τόπους, αὐτὸς πού μὲ κανένα λόγο δὲν χωρεῖ στὴν πλάση. Γιατὶ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε περιορισμὸ, φανερώθηκε ὅμως μὲ τὴ σάρκα ὡς φιλόανθρωπος ἀπὸ τὴ φύση του μὲ ἀληθινὴ γέννησι ἀπὸ γυναίκα, ὅπως θέλησε, χωρώντας μέσα στὰ δικὰ μας. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦ ἀποδίδομε καὶ ὅταν σαρκώθηκε μία προσκύνησι μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα.

Ἄν λοιπὸν μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα λέμε τὴν ἁγία Παρθένο ἀληθινὰ Θεοτόκο, καὶ ὁμολογοῦμε τὴν ἔνωσι κατὰ ὑπόστασι, καὶ λέμε ὅτι ἔγινε συνένωσι κατὰ φυσικὴ ἔνωσι, καὶ δεχόμαστε ἕναν Κύριο καὶ Χριστὸ καὶ Υἱό, καὶ πρεσβεύομε μία φύση πού σαρκώθηκε τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ πιστεύομε ὅτι εἶναι ἕνας ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα, πού συμπροσκυνεῖται καὶ συναριθμεῖται μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, πῶς μᾶς κατηγοροῦν ὅτι διαιροῦμε, ὅσοι δὲν νιώθουν φόβο καὶ τολμοῦν νὰ λένε ψέματα γιὰ τὰ πάντα, μόνο γιὰ τὴν ἀπλὴ ἐκφώνησι τοῦ ἀριθμοῦ πού γίνεται μετὰ τὴν ἔνωσι, μὲ μόνη δήλωσι ἀπὸ μέρους μας, ὅπως πολλὲς φορὲς εἶπαμε, τὴ διατήρησι τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων; Ἄν λοιπὸν ἀναγκαστικὰ ὅπωςδήποτε ὁ ἀριθμὸς κάνει τὴ διαίρεσι τῶν πραγμάτων, ἅς μᾶς τὸ δείξει κάποιος, καὶ δεχόμαστε ὡς ἀληθινὴ τὴ συκοφαντία. Ἄν ὅμως μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τοὺς βλάψουν, διαβάλλουν ἐκείνους πού ὁμολογοῦν τὴν ἀληθινὴ πίστι τοῦ μυστηρίου, ἕξαιτίας τῆς φιλοδοξίας ἀπὸ τὴν ὁποία πάσχουν, αὐτοὶ θὰ δώσουν λόγο στὸν Θεὸ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσις, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος¹¹, γιὰ ἐκείνους πού παρέσυραν στὴν πλάνη, αὐτοὶ πού ἔχουν συμπληρώσει τὴ δολοδρομία τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ὅσοι ὅμως ἐπιζοῦν, ἅς γίνει ὁ Θεὸς αὐτὸς πού θὰ τοὺς μεταβάλλει καὶ θὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀλήθειας, πού τώρα πολεμοῦν. Γιατὶ ἔτσι συμφέρει νὰ λέμε, ἕξαι-

11. Ρωμ. 14, 12.

μουμένης. Οὕτω γὰρ συμφέρει λέγειν, διὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν ὑπερέχεσθαι τῶν καταρωμένων.

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα πρὸς σὲ κατ' ἐπιτομὴν περὶ ὧν ἠρώτησας διεξῆλθον, δοῦλε Θεοῦ, τῆς σῆς χάριν πληροφορίας, οὐκ ἄλλως μὲν ἔχων κατὰ ψυχὴν, ὡς τινες τῶν Σευήρω χαιρόντων διαθρυλλοῦσιν, ἄλλως δὲ λαλῶν τοῖς παρατυγχάνουσι (μὴ τοῦτο νομίσῃς), ἀλλ' ὡς ἐδιδάχθην καὶ φρονῶ καὶ πιστεύω καὶ παρὰ τῶν Πατέρων παρέλαβον λαλῶ. Καὶ τὸ δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, αὐτὴν μου τὴν διάνοιαν προφέρω σωματουμένην τοῖς ῥήμασιν. Εἰ δὲ ψευδῆς ὁ λόγος, μὴ τύχω τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, ἀλλὰ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τὴν ἀλλοτριώσιν ὡς ψεύδους καρπὸν ἀπενέγκωμαι. Σὺ δὲ τῆς εὐπειθείας ἔνεκεν τῆς ἐμῆς, ἀμείψασθαί με ταῖς εὐχαῖς καταξίωσον, ὅπως Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων αὐτὸν, ἰάσηται μου τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς τῇ δυνάμει τοῦ μυστηρίου τῶν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ ζωοποιῶν παθημάτων, ὁ μόνος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

α'. Ἐν τῷ ὄρω, ἢ τῶν κατ' οὐσίαν ταυτῶν, φησί, θεωρεῖται κοινότης.

β'. Ὅτι τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν σύνθετον ὑπόστασιν ἰδιώματα, φησί, κοινὰ τῶν αὐτῆς ὑπάρχει μερῶν.

γ'. Ὅρος ὑποστάσεως ἀκριβής.

δ'. Ὅρος, ἡγουν ὑπογραφή, τοῦ ἐνυποστάτου.

ε'. Ὅρος διαφορᾶς γενικός.

στ'. Ὅρος ταυτότητος γενικός.

ζ'. Γένος λέγεται τὸ ποσόν, οὗ δηλωτικός ἐστὶν ὁ ἀριθμός.

η'. Κυρίως εἶπε, διὰ τὸ μὴ μεταβάλλειν εἰς ἀλλήλους τοὺς οἰκείους ὀρισμούς. Ὡν γὰρ οὐχ εἷς ὀρισμός, οὐχ εἷς λόγος· ὧν δὲ

τίας τῆς ἐντολῆς πού ὀρίζει νά προσευχόμαστε γιά ἐκείνους πού μᾶς καταρῶνται¹².

Ἐγὼ λοιπόν αὐτὰ εἶχα νά σοῦ πῶ μέ συντομία γι' αὐτὰ πού μέ ρώτησες, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, γιά χάρη τῆς ἐνημέρωσής σου. Δέν κρύβω ἄλλα στήν ψυχή, ὅπως διαδίδουν μερικοί ἀπό τοὺς συντρόφους τοῦ Σεβήρου, καί ἄλλα λέγω σέ ὅσους συναντῶ (μὴ νομίσεις κάτι τέτοιο), ἀλλὰ μιλῶ ὅπως διδάχθηκα καί φρονῶ καί πιστεύω κι ὅπως παρέλαβα ἀπὸ τοὺς Πατέρες. Καί γιά νά μιλήσω πρὸ κυριολεκτικῶς, προβάλλω τὴν ἴδια μου τὴ σκέψη σωματωμένη στοὺς λόγους μου. Ἄν λέγω ψέματα, νά μὴν τύχω τὴν ἐκεῖ μακαριότητα, ἀλλὰ νά ἀποκομίσω ὡς καρπὸ τοῦ ψεύδους μου τὴ στέρηση τῶν ὑποσχεμένων ἀγαθῶν. Σὺ ὅμως, ἐξαιτίας τῆς ὑπακοῆς μου, κρίνε με ἄξιο νά μέ ἀνταμείψεις μέ τίς προσευχές σου, ὥστε ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας, ἡ σωτηρία ἐκείνων πού τὸν φοβοῦνται, νά θεραπεύσει τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου μέ τὴ δύναμη τοῦ μυστηρίου τῶν γιὰ χάρη μας ζωοποιῶν παθημάτων του, ὁ μόνος πού δοξάζεται μαζί μέ τὸν Πατέρα καί τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Στὸν ὀρισμὸ, λέγει, διακρίνεται ἡ κοινότητα ἐκείνων πού εἶναι τὰ αὐτὰ κατὰ τὴν οὐσία.
2. Ὅτι τὰ ιδιώματα πού χαρακτηρίζουν τὴ σύνθετη ὑπόσταση, εἶναι, λέγει, κοινὰ τῶν μερῶν της.
3. Ὁρισμὸς λεπτομερῆς τῆς ὑπόστασης.
4. Ὁρισμὸς, δηλαδὴ περιγραφή, τοῦ ἐνυπόστατου.
5. Γενικὸς ὀρισμὸς τῆς διαφορᾶς.
6. Γενικὸς ὀρισμὸς τῆς ταυτότητας.
7. Γένος λέγεται τὸ ποσὸ πού δηλώνει ὁ ἀριθμὸς.
8. Εἶπε κύρια καί ἀποκλειστικά, ἐπειδὴ οἱ οἰκεῖοι ὀρισμοὶ δὲν μεταβάλλονται ἀμοιβαῖα. Γιατί, ὅποια δὲν ἔχουν ἕναν ὀρισμὸ, δὲν

12. Ματθ. 5, 44. Λουκᾶ 6, 28.

οὐχ εἷς ὁ λόγος, διάφορος ὁ τοῦ εἶναι τρόπος· ὧν δὲ διάφορος ὁ τοῦ εἶναι τρόπος ἐστίν, τούτων ἢ διὰ πάντων ταυτότης οὐκ ἐστίν. Οὐκοῦν οὐκ ἐστὶ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις, ὅτι μὴ κυρίως εἷς τούτων ἐστὶν ὁ τοῦ εἶναι τρόπος καὶ λόγος καὶ ὀρισμός. Κατα-
s χρηστικῶς οὖν, καὶ πρὸς τι τυχόν, ἀλλ' οὐ κυρίως λεχθήσεται ὑπόστασις.

ἔχουν ἓνα λόγο· ὅποια δὲν ἔχουν ἓνα λόγο, ἔχουν διάφορο τρόπο ὑπάρξεως· κι ὅποια ἔχουν διαφορετικὸ τρόπο ὑπάρξεως, αὐτῶν ἡ ταυτότητα δὲν περνᾶ ἀπὸ ὅλα. Ἐπομένως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ ὑπόσταση, γιατί δὲν εἶναι κυριολεκτικὰ ἓνας ὁ τρόπος ὑπαρξεως καὶ ὁ λόγος καὶ ὁ ὄρισμός αὐτῶν. Θὰ ὀνομαστεῖ λοιπὸν ὑπόσταση ὄχι κύρια, ἀλλὰ καταχρηστικὰ καὶ ἀναφορικὰ μὲ κάτι τυχαῖο.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Πολλαῖς με λύπης καταικιζόμενον μάστιξιν ἐπὶ τοῖς συμβᾶ-
σιν ἐκ συκοφαντίας τῶν μὴ φοβουμένων τὸν Κύριον, τῷ γεν-
ναίῳ τῶν ἀρετῶν φύλακι κυρίῳ Γεωργίῳ φθάσαν παρεμυθήσα-
το τὸ γράμμα σου τὸ ἱερόν, ὅσιε πάτερ· τοῦτο μὲν τῆς ποθουμέ-
5 νης σου πᾶσιν ὑγείας εὐαγγέλια φέρον, τοῦτο δὲ τῆς εἰς τὸν Κύ-
ριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν Θεὸν ὀρθῆς ὁμολογίας
μηνύον τὸ βάσιμον, ὅπερ παθημάτων δοκιμασία βεβαιωθέν,
πρὸς ἀτρεψίαν σοι μετεποιήθη, παρ' οὐδὲν θεμένῳ τῆς παρού-
σης ζωῆς τὴν δυσημερίαν, ἧς πάλαι τὴν εὐημερίαν ἔχων εὐκατα-
10 φρόνητον, πρὸς μόνὰ τὰ ἐλπιζόμενα τῆς ψυχῆς ὄλον τὸν πόθον
μεθώρμισας, ὄντινα πίστις καὶ ἀγαθὴ πέφυκε χαρακτηρίζειν
συνείδησις, ἢ μὲν τὸν εὐσεβῆ φυλάττουσα λόγον, μηδενὶ τρόπῳ
ψεύδους δόξης χραινόμενον, ἢ δὲ τὸν θεάρεστον δημιουργοῦσα
βίον, τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν κατορθούμενον. Ἀμφοτέρων γάρ,
15 λόγου τέ φημι καὶ βίου χρεία, τῷ προτιμᾶν ἐσπουδακότι πάντων
τὴν τῆς σοφίας συμβίωσιν, ἵνα καὶ τὸ μυστήριον τῆς ὑπὲρ ἡμῶν
διὰ σαρκὸς τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἀτρέπτου κενώσεως εὐσεβῶς
καταγγέλλωμεν, ὁμολογοῦντες τὸν Χριστὸν κατ' ἀλήθειαν Θεὸν
ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον, τὸ μὲν ἀναιτίως ὄντα δι' ἑαυτόν, τὸ δὲ δι'
20 ἡμᾶς γενόμενον ὕστερον. Οὐθ' ὅπερ ἦν, δι' ὅπερ γέγονε ἀποθέ-
μενον (ἀτρέπτος γάρ), οὐθ' ὅπερ γέγονε δι' ὅπερ ἦν ἀπαρνούμε-
νον (φιλόανθρωπος γάρ). Αὐτῷ γὰρ μόνῳ κυρίως ὄντι περιουσία

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΣΤ'. ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Πληγωμένο από τὰ ἀλλεπάλληλα μαστιγώματα τῆς λύπης ποῦ μοῦ προκάλεσαν οἱ συκοφαντίες ἐκείνων ποῦ δέν φοβοῦνται τὸν Κύριο, μὲ παρηγόρησε φτάνοντας τό ἱερὸ γράμμα σου, ὅσιε πάτερ, στὸν γενναῖο φύλακα τῶν ἀρετῶν κύριο Γεώργιο, ἀπὸ τῆ μά, γιατί μᾶς ἔφερε καλὲς εἰδήσεις γιὰ τὴν ὑγεία σου ποῦ ὅλοι ποθοῦμε, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιατί μὴνύει τὴ σταθερότητα τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας στὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό μας, πράγμα ποῦ, ἀφοῦ δεβαιώθηκε ἀπὸ τὴ δοκιμασία τῶν παθημάτων, μεταβλήθηκε σ' ἐσένα σὲ σταθερότητα, ἐπειδὴ δέν ὑπελόγισες καθόλου τίς κακὲς ἡμέρες τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἀπεναντίας, θεωρώντας εὐκαταφρόνητες τίς παλιὲς καλὲς ἡμέρες της, ἄλλαξες τὴν κατεύθυνση τοῦ πόθου τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα μόνο, τὸν ὁποῖο πόθο χαρακτηρίζουν ἡ πίστη καὶ ἡ ἀγαθὴ συνείδηση, ἡ πρώτη φυλάγοντας τὸν εὐσεβῆ λόγο, ποῦ δέν μολύνεται μὲ κανένα τρόπο οὔτε μὲ ἰδέα ψεύδους, ἐνῶ ἡ συνείδηση δημιουργώντας τὴ θεάρεστη ζωὴ ποῦ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν. Γιατί καὶ τὰ δύο, ἐννοῶ ὁ λόγος καὶ ὁ βίος, χρειάζονται σ' αὐτὸν ποῦ ἔθεσε μπροστὰ ἀπὸ ὅλα τὴν προτίμηση τῆς συμβίωσης μὲ τὴ σοφία, ὥστε καὶ τό μυστήριό τῆς κένωσης τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων χωρὶς τροπὴ μέσω τῆς σάρκας γιὰ χάρη μας νὰ ὁμολογοῦμε μ' εὐσέβεια, ὁμολογώντας τὸν Χριστὸ ἀληθινὰ Θεὸ μαζί καὶ ἄνθρωπο· Θεό, γιατί εἶναι χωρὶς αἰτία ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ ἄνθρωπο, γιατί ἔγινε ὕστερα γιὰ χάρη μας. Καὶ οὔτε αὐτὸ ποῦ ἦταν τὸ ἀπέθεσε γι' αὐτὸ ποῦ ἔγινε, γιατί εἶναι ἀμετάβλητος, οὔτε αὐτὸ ποῦ ἔγινε τὸ ἀρνήθηκε γι' αὐτὸ ποῦ ἦταν, γιατί εἶναι φιλόανθρωπος. Γιατί σ' αὐτὸν μόνο ἦταν δυνατὸν κυριο-

δυνάμεως γενέσθαι δυνατόν ἦν δίχα τροπῆς ἄσυγχύτως ὅπερ οὐκ ἦν, καὶ ἄμφω μεῖναι κυρίως ὅπερ ἦν τε καὶ γέγονε, τὸ κατ' ἄκρον τῆς οἰκείας ὑποστατικῆς μονάδος ἐνικῶ μὴ δεχομένη διαίρεσιν, διὰ τὴν φυσικῶς σωζομένην ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν
 5 τῶν ἐξ ὧν συνετέθη διαφοράν, εἶπερ σαρκὶ νοερῶς ἐψυχωμένη καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεῖς, τοῖς μὲν θαύμασιν ὅπερ ἦν ἀτρέπτως μένων ἐδείκνυτο, τοῖς δὲ παθήμασιν ὅπερ γέγονεν ἀναλλοιώτως σώζων ἐφαίνετο, καὶ δι' ἄμφοτέρων, θαυμάτων τε λέγω καὶ παθημάτων, τὴν τε τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσιν, καὶ τὴν τῆς θεώσεως
 10 ἡμῖν ἐδωρήσατο χάριν. Καὶ τιμήσωμεν ἀναστροφῇ βίου κατηγλαῖσμένου ταῖς ἐντολαῖς τὴν κλῆσιν τῆς χάριτος, ὑπ' οὐδενὸς ἡδονῆς ἢ τῆς οἰασοῦν ὀδύνης καθ' ὅτιοῦν δονούμενοι, καὶ δείξωμεν δι' ὧν ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν, ὅτι μόνου Θεοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον τε καὶ ἀντάλλαγμα περιεχόμεθα, πᾶσαν
 15 αὐτῷ πιστεύσαντες ἡμῶν τὴν ζωὴν, τὴν παροῦσάν τε καὶ τὴν μέλλουσαν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τῷ τῆς παραγωγῆς ὄντες λόγῳ, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ τῆς ἀγωγῆς ὑπάρχοντες τρόπῳ, καὶ εἰς αὐτὸν τῷ κατὰ τὴν χάριν μυστηρίῳ τῆς ἐλπίζομένης θεώσεως λήξοντες, καὶ τὸ δεῖ εἶναι διὰ τοῦ νῦν φεῦ εἶναι δοκοῦντος, ἀπολάβωμεν, δεί-
 20 ξαντες ἡμῶν δι' ὧν πάσχομεν τὴν περὶ Θεὸν κεκρυμμένην διάθεσιν, μηδενὶ τρόπῳ τῶν συμπιπτόντων ἡμῖν ἀλγεινῶν ἀλλοιουμένην.

Μὴ τοίνυν ἐκκακῆσωμεν ἐν ταῖς θλίψεσι, τίμιε πάτερ, εἰδότες ὡς «ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν,
 25 ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει», βεβαίαν ἔχουσα τὴν ὑπὲρ ὧν πάσχομεν αἰωνίων ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν, ἀλλὰ γενναίως ἐνέγκωμεν τὰ συμβαίνοντα, πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ἀφορῶντες τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦν, ὃς, Θεὸς ὢν ἀληθινός, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θέλων κατεδέξατο θάνατον, ἵνα πάσχοντες χαίρωμεν, σύμ-

λεκτικὰ νὰ γίνει ἕξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς δυνάμεώς του χωρὶς τροπὴ καὶ ἀσύγχυτα ὅ,τι δὲν ἦταν καὶ νὰ μείνει καὶ τὰ δύο ἀληθινὰ αὐτὸ πού ἦταν κι αὐτὸ πού ἔγινε, χωρὶς τὸ κάθε ἄκρο τῆς οἰκείας ὑποστατικῆς μονάδας νὰ δέχεται διαίρεση, ἔπειδὴ διασώζεται σ' αὐτὸ κατὰ τρόπο φυσικὸ μετὰ τὴν ἔνωση ἢ διαφορὰ τῶν μερῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέσθηκε, ἐφόσον, ἔνωμένος σὲ ὑπόσταση μὲ σάρκα προικισμένη μὲ ψυχὴ νοερή, φαινόταν μὲ τὰ θαύματά του νὰ μένει χωρὶς τροπὴ αὐτὸ πού ἦταν, ἐνῶ μὲ τὰ παθήματα παρουσιαζόταν νὰ διασώζει ἀναλλοίωτα αὐτὸ πού εἶχε γίνει, καὶ μὲ τὰ δύο, ἐννοῶ τὰ θαύματα καὶ τὰ παθήματα, μᾶς δώρησε τὴν ἀναίρεση τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴ χάρη τῆς θέωσης. Κι ἄς τιμήσομε μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας, καταστολισμένης μὲ τὶς ἐντολές, τὴν κλήση τῆς χάριτος, χωρὶς νὰ κλονιζόμαστε ἀπὸ καμμιά ἡδονὴ ἢ ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε ὀδύνη σὲ τίποτε, κι ἄς δείξομε μὲ ὅσα πράττομε ἢ πάσχομε ὅτι ἐξαρτόμαστε μόνο ἀπὸ τὸ Θεὸ πού ἔδωσε τὸν ἑαυτό του λύτρο κι ἀντάλλαγμα γιὰ χάρη μας¹, ἔχοντας ἐμπιστευθεῖ σ' αὐτὸν ὅλη τὴ ζωὴ μας, τὴν τωρινὴ καὶ τὴ μελλοντικὴ, γιὰτὶ ἀπὸ αὐτὸν ἔχομε τὸ εἶναι μὲ τὸ λόγο τῆς παραγωγῆς καὶ μέσω αὐτοῦ³ ὑπάρχομε μὲ τὸν τρόπο τῆς καθοδήγησης, καὶ σ' αὐτὸν⁴ θὰ καταλήξομε μὲ τὸ γιὰ χάρη μας μυστήριον τῆς θέωσης πού ἐλπίζομε, καὶ θ' ἀπολαύσομε γιὰ πάντα τὴ μακαριότητα μὲ αὐτὸ πού τώρα νομίζομε δυστυχία, δείχνοντας μὲ ὅσα πάσχομε τὸν κρυμμένο πόθον μας γιὰ τὸν Θεό, πού δὲν ἀλλοιώνεται ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ πού μᾶς τυχαίνουν.

Ἄς μὴν ἀγανακτήσομε λοιπὸν στὶς θλίψεις⁵, τίμει πατέρ, γνωρίζοντας ὅτι «ἡ θλίψη δημιουργεῖ τὴν ὑπομονή, ἡ ὑπομονὴ τὴ δοκιμασία, καὶ ἡ δοκιμασία τὴν ἐλπίδα, πού δὲν ντροπιάζεται»⁶, ἔπειδὴ ἔχει σίγουρη τὴν ἀπόλαυση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν γιὰ τὰ ὁποῖα πάσχομε, ἀλλὰ ἄς ὑποφέρομε μὲ γενναιότητα ὅσα μᾶς συμβαίνουν, ἀτενίζοντας στὸν ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας μας Ἰησοῦ⁷, ὁ ὁποῖος, ὄντας Θεὸς ἀληθινός, καταδέχθηκε θέλοντας τὸν γιὰ χάρη μας θάνατον,

1. Α' Τιμ. 2, 6.

2. Ρωμ. 11, 36.

3. Ὅπ. π.

4. Ὅπ. π.

5. Ἐφ. 3, 13.

6. Ρωμ. 5, 3-5.

7. Ἐβρ. 2, 10.

φυτοι αὐτῶ γενόμενοι διὰ θανάτου πρὸς ἀνάστασιν ζυμούμενοι
ζωῆς ἀκαταλύτου. Ἐπειδὴ θείου νόμου καθέστηκε βούλησις,
καλοποιοῦντας ἡμᾶς πάσχειν ἀδίκως, ὡς Χριστοῦ μαθητὰς εἰς
τὴν τῆς ἀμαρτίας κατάκρισιν, ἦν δι' ἀπάτης ὁ νοητὸς ὄφις παρα-
5 βῆναι τὴν θεῖαν ἐντολὴν καὶ τῶν αἰώνιων προτιμῆσαι τὰ πρό-
σκαιρα παραπείσας τὸν ἄνθρωπον ἐπεισήγαγεν, ὃν πατεῖν ἐξου-
σίαν ἐλάβομεν, τὴν φυλάττουσαν χάριν φυλάττοντες τῇ τηρήσει
τῶν ἐντολῶν φρουρουμένην, ἥτις μόνη κακοπαθεία σαρκὸς ἐ-
κουσίω τε καὶ ἀκουσίω, συλλογισμῶ σῶφρονι, κατορθοῦται
10 τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον, ᾧ πᾶσαν προσηλώσας σου τὴν ἐπιθυ-
μίαν, οὐκ αἰσθάνη τῶν θλιβερῶν, ὅσιε πάτερ, νικῶσαν ἔχων τὴν
παροῦσαν θλίψιν, τὴν χαρὰν τῶν ἐλπίζομένων, ὧν τύχοιμεν ἅ-
παντες, Χριστοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ταῦτα,
καθὼς οἶδεν, ἡμῖν ὡς ἕκαστος ἄξιός ἐστι διανέμοντος, τῇ πρε-
15 σβεΐα τῆς ἀχράντου καὶ Παναγίας αὐτοῦ Μητρὸς Ἄειπαρθένου,
καὶ πάντων τῶν ἀγίων. Ἀμήν.

γιὰ νὰ χαιρόμαστε μέσα στὰ παθήματά μας, ἀφοῦ γίνομε σύμφυτοι μ' αὐτὸν⁸ μέσω τοῦ θανάτου, κι ἀναζυμωθοῦμε γιὰ ν' ἀναστηθοῦμε στὴ ζωὴ τὴν ἀκατάλυτη. Γιατὶ ὀρίσθηκε μὲ ἀπόφαση θείου νόμου, ἐνῶ εὐεργετοῦμε νὰ ὑποφέρομε ἄδικα, ὡς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν καταδίκη τῆς ἁμαρτίας, ποὺ εἰσήγαγε δόλια μὲ ἀπάτη τὸ νοητὸ φίδι⁹, παραπείθοντας τὸν ἄνθρωπο νὰ παραβεῖ τὴ θεία ἐντολὴ¹⁰ καὶ νὰ προτιμήσει ἀπὸ τὰ αἰώνια τὰ πρόσκαιρα, τὸ ὁποῖο φίδι ἐλάβαμε τὴν ἐξουσία νὰ τὸν πατοῦμε¹¹, διατηρώντας τὴ χάρη ποὺ μᾶς φυλάει φρουρούμενη ἀπὸ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν, ἡ ὁποία κατορθώνεται μόνο μὲ τὴν ταλαιπωρία τῆς σάρκας τὴν ἐκουσία καὶ τὴν ἀκούσια, καὶ τοὺς γεμάτους σωφροσύνη συλλογισμοὺς ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν τὸν Κύριο, στὸν ὁποῖο, ἂν προσηλώσεις ὅλη τὴν ἐπιθυμία σου, δὲν αἰσθάνεσαι τὰ θλιβερά, ὅσιε πάτερ, ἐπειδὴ τὴν παρούσα θλίψη ποὺ ἔχεις τὴ νικᾶ ἢ χαρὰ ἐκείνων ποὺ ἐλπίζεις, τὰ ὁποῖα εὐχομε νὰ ἐπιτύχομε ὅλοι καὶ νὰ μᾶς τὰ μοιράσει στὸν καθένα κατὰ τὴν ἀξία του, ὅπως γνωρίζει, ὁ Χριστὸς, ὁ μέγας Θεὸς καὶ Σωτὴρας μας¹², μὲ τὴ μεσολάβηση τῆς ἄχραντης καὶ παναγίας καὶ ἀειπάρθενης Μητέρας του καὶ ὅλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

8. Ρωμ. 6, 5.

11. Λουκᾶ 10, 19.

9. Α' Πέτρ. 2, 15.

12. Τιτ. 2, 13.

10. Γεν. κεφ. 3.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΖ'. ΠΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΝ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΑΡΚΩΣΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

Χαρᾶς μεγάλης καὶ εὐφροσύνης πνευματικῆς ἐνέπλησέ με
τὸν ταπεινὸν καὶ ἁμαρτωλόν, καὶ σὺν ἐμοὶ πᾶσαν, ὡς εἶπεῖν, τὴν
ἀγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὸ τίμιον τοῦ θεοφυλά-
κτου μου δεσπότη γράμμα, κομίσαν ἡμῖν εὐαγγέλια τῆς στερραῆς
5 καὶ ἀμεταθέτου γνώμης, αὐτοῦ τε καὶ τοῦ σὺν αὐτῷ δεσπότη
μου κυρίου Χριστοπέμπτου τοῦ σοφωτάτου Σχολαστικοῦ, περὶ
τὴν ὀρθὴν καὶ εὐσεβῆ καὶ σωτήριον ὁμολογίαν τῆς κατὰ Χρι-
στὸν τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν Θεὸν πίστεως, τὸν διὰ τοῦτο γενόμενον
ἄνθρωπον, ἵνα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ
10 καὶ στήσῃ τοῦ φέρεσθαι κακῶς πρὸς ἑαυτήν, μᾶλλον δὲ καθ'
ἑαυτῆς στασιάζουσάν τε καὶ μεμερισμένην καὶ μηδεμίαν ἔχουσαν
στάσιν, διὰ τὴν περὶ ἕκαστον τῆς γνώμης ἀστάθμητον κίνησιν.
Διὸ πάντες εὐχαριστοῦντες ἐφ' ὑμῖν τῷ Θεῷ, τιμιώτατοι, δεή-
σεις ἀπαύστως ποιούμεθα, κἂν ἁμαρτωλοὶ τυγχάνωμεν, συντη-
15 ρῆσαι ὑμᾶς ἀκλονήτως τε καὶ ἀσειστόως εἰς τὸν ἅπαντα χρόνου
τὴν σωτήριον τῆς πίστεως ὁμολογίαν, πιστεύοντας ὅτι περ ὁ τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸς καὶ Λόγος ἐξ ἀνθρώπων, ὑπὲρ ἀνθρώ-
πων, κατὰ ἀνθρώπους χωρὶς ἁμαρτίας ἀληθῶς γενόμενος ἄν-
θρωπος, οὔτε μὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀληθῶς εἶναι μεμείωται, μεμε-
20 νηκῶς ὅπερ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἀεὶ ἔσται κατὰ φύσιν Θεός, ἀλλὰ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΖ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΑΝΟ ΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ
ΤΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΔΟΓΜΑ
ΤΗΣ ΣΑΡΚΩΣΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Μὲ χαρὰ μεγάλη καὶ πνευματικὴ εὐφροσύνη μὲ γέμισε ἐμένα τὸν ταπεινὸ καὶ ἁμαρτωλὸ καὶ μαζί μου ὅλη, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, τὴν ἁγία καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὸ ἱερὸ γράμμα τοῦ θεοφύλακτου δεσπότη μου, ἀφοῦ μᾶς ἔφερε τις καλὲς εἰδήσεις τῆς σταθερῆς καὶ ἀμετάθετης γνώμης τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ συντρόφου του Κυρίου Χριστόπεμπτου τοῦ σοφώτατου Σχολαστικοῦ, σχετικὰ μὲ τὴν ὀρθὴ καὶ εὐσεβῆ καὶ σωτήρια ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ μας Θεοῦ, ὁ ὁποῖος γι' αὐτὸ ἔγινε ἄνθρωπος, γιὰ νὰ φέρει κοντὰ του τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τὴ σταματήσει ἀπὸ τὴν κακὴ φορὰ τῆς πρὸς τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἢ καλύτερα ἀπὸ τὸ νὰ στασιάζει ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τῆς καὶ νὰ διχάζεται, χωρὶς νὰ ἔχει καμμιά παύση, ἐπειδὴ ἡ κίνηση τῆς γνώμης γιὰ τὸ κάθετι εἶναι ἀστάθμητη. Γι' αὐτὸ ὅλοι εὐχαριστώντας γιὰ σᾶς τὸν Θεό, ἐντιμότατοι, ἀπευθύνομε ἀκατάπαυστα δεήσεις, ἂν καὶ εἴμαστε ἁμαρτωλοί, νὰ διατηρήσετε ἀκλόνητοι καὶ ἄσειστοι σ' ὅλη τὴ ζωὴ σας τὴ σωτήρια ὁμολογία τῆς πίστεως, πιστεύοντας ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἀπὸ ἀνθρώπους, γιὰ χάρη τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅπως οἱ ἄνθρωποι, χωρὶς ἁμαρτία, ἔγινε ἄνθρωπος ἀληθινὰ καὶ δὲν ἄλλαξε ἀπὸ Θεὸς καὶ ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, οὔτε ὅμως μειώθηκε καθόλου στὸ νὰ εἶναι ἀληθινὸς ἄνθρωπος, παραμένοντας Θεὸς κατὰ τὴ φύση ὅπως ἦταν καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντα. Ἀλλά, ἐνῶ ἦταν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του Θεὸς κατὰ τὴν οὐσία καὶ

Θεὸς ὑπάρχων κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν δι' ἑαυτόν, ἀτρέπτως κατ' οἰκονομίαν δι' ἡμᾶς ἀληθῶς γέγονεν ἄνθρωπος, κατὰ πρόσληψιν δηλονότι σαρκός, νοεράν τε καὶ λογικὴν ἐχούσης ψυχὴν. Διὸ καὶ Θεὸς φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ αὐτός, καὶ ἄνθρωπος φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ αὐτός ὡς τοῦτο κάκεῖνο κατ' ἀλήθειαν ἀνελλιπῶς ὁ αὐτός ὑπάρχων, ἅτε δὴ τινος τῶν ἐπὶ τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως, ἤγουν τελείας ἐνανθρωπήσεως, πρὸς ἔνωσιν τὴν καθ' ὑπόστασιν συνενηνεγμένων φύσεων, μηδαμῶς ἑαυτὴν ἠρνημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ φυλαττούσης τὸν ἑαυτῆς οὐσιώδη λόγον τε καὶ ὄρον, ἥτοι τὴν φυσικὴν ιδιότητα, πρὸς τὴν ἑτέραν ἀσύγχυτον καὶ ἀμετάβλητον μετὰ τὴν ἔνωσιν. Οὔτε γὰρ ἀναιρεῖ τὴν διαφορὰν τῶν εἰς μίαν ὑπόστασιν συνενηνεγμένων ἢ ἔνωσις, ἀλλὰ τὴν εἰς ἀναμέρος αὐτῶν παντελῶς ἐξωθεῖται διαίρεσιν.

15 Σωζομένων οὖν ἀμειώτως ἐν Χριστῷ κατὰ φύσιν τῶν ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, πῶς οὐκ ἔστι δίκαιον ὁμολογεῖσθαι τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, κατὰ τινὰς μὴ συνορῶντας ὡς ἐπισφαλές ἐστι καὶ ἐπικίνδυνον καὶ εἰς ψυχὴν πᾶσαν ἔχον ζημίαν, τὸ πρὸς τὰ δῆλα μάχεσθαι καὶ τὴν οὕσαν ἀρνεῖσθαι προδήλως ἀλήθειαν, καὶ μόνων ἐκείνων ἴδιον εἶναι τῶν ἀνάστασιν καὶ κρίσιν τὸ παράπαν μὴ προσδοκῶντων; Ἐπεὶ τίτι καταφανῆς οὐκ ἔστι καὶ ἐπίδηλος ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ὡς ἀπλοῦς καὶ ἀπέριττος καὶ μηδὲν ἔχων γριφῶδες τὸ σύνολον; Εἰ γὰρ Θεὸς καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ Χριστὸς πράγματι καὶ ἀληθείᾳ 25 μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐχὶ μόνον κλήσει καὶ προσηγορίᾳ Θεὸς λέγοιτο εἶναι καὶ ἄνθρωπος, δῆλόν ἐστιν ὡς ὁ λέγων τε καὶ φρονῶν τὸν Χριστὸν Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀληθῶς εἶναι συνωμολόγησε τοῖς ὀνόμασι τὰς φύσεις ὧν εἰσι τὰ ὀνόματα, εἴπερ μὴ ψιλὰς ἐπὶ Χριστοῦ τὰς προσηγορίας κεῖσθαι 30 φρονεῖ καὶ παντελῶς πραγμάτων ἐρήμους. Τί μὲν οὖν ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν ἀκόπων πέπραχεν, εἰ τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς ἐν Χριστῷ καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον σώζεσθαι λέγοι κατὰ φύσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν;

τῆ φύση, κατ' οἰκονομία ἔγινε χωρὶς τροπὴ γιὰ χάρη μας ἀληθινὸς ἄνθρωπος, μὲ πρόσληψη δηλαδὴ τῆς σάρκας προικισμένη μὲ ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ. Γι' αὐτό, ἐνῶ ἦταν κατὰ τὴ φύση καὶ πραγματικὰ ὁ ἴδιος Θεός, καὶ πάλι ὁ ἴδιος κατὰ τὴ φύση καὶ πραγματικὰ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἦταν καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο πραγματικὰ χωρὶς μείωσις, ἐπειδὴ κατὰ τὸ μυστήριον τῆς σάρκωσής του, δηλαδὴ τῆς τέλειαν ἐνανθρώπησής του, καμμιὰ ἀπὸ τὶς φύσεις ποῦ συνῆλθαν στὴν ὑποστατικὴ ἔνωσις δὲν εἶχε ἀρνηθεῖ καθόλου τὸν ἑαυτὸ τῆς γιὰ χάρη τῆς ἔνωσις, ἀλλὰ διατηρεῖ μετὰ τὴν ἔνωσις τὸν οὐσιώδη λόγο καὶ ὄρισμό τῆς, δηλαδὴ τὴ φυσικὴ ἰδιότητα, ἀσύγχυτη καὶ ἀμετάβλητη πρὸς τὴν ἄλλη. Οὔτε δηλαδὴ ἀναιρεῖ ἡ ἔνωσις τὴ διαφορὰ τῶν δύο ποῦ ἐνώθησαν σὲ μιὰ ὑπόστασις, ἀλλὰ ἀποκλείει τελείως τὴ διαίρεσις τῶν δύο μερῶν.

Ἄφοῦ λοιπὸν διασώζονται χωρὶς μείωσις στὸν Χριστὸ κατὰ τὴ φύση τὰ συνθετικὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσις, πῶς δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ὁμολογοῦνται τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέσθηκε ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσις, σύμφωνα μὲ κάποιους ποῦ δὲν βλέπουν πόσο ἐπισφαλὲς εἶναι τὸ πράγμα καὶ ἐπικίνδυνον καὶ ὅλη ἡ ζημία ἐπιβαρύνει τὴν ψυχὴ, τὸ νὰ μάχεται πράγματα φανερὰ καὶ νὰ ἀρνεῖται τὴν πρόδηλη ἀλήθεια, πράγμα ποῦ εἶναι γνώρισμα ἐκείνων μόνο ποῦ δὲν προσδοκοῦν καθόλου ἀνάστασις καὶ κρίσις; Γιατὶ σὲ ποιὸν δὲν εἶναι καταφανὴς καὶ πρόδηλος ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας, σὰν ἀπλὸς καὶ ἀπέριττος ποῦ εἶναι καὶ ποῦ δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως σκοτεινὸ σημεῖο; Ἄν δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἔνωσις, καὶ δὲν λεγόταν ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μὲ ἀπλῆ κλήσις καὶ προσηγορία, εἶναι φανερό ὅτι αὐτὸς ποῦ λέγει καὶ πιστεύει τὸν Χριστὸ Θεὸ μαζὶ καὶ ἄνθρωπο μετὰ τὴν ἔνωσις, συνομολογεῖ ὅτι πραγματικὰ ὑπάρχουν μαζὶ μὲ τὰ ὀνόματα οἱ φύσεις ποῦ ἔχουν τὰ ὀνόματα αὐτά, ἐφόσον βέβαια δὲν πιστεύει ὅτι οἱ προσηγορίες ἀποδίδονται στὸν Χριστὸ ἀπλῶς καὶ ἐντελῶς κενὲς ἀπὸ πράγματα. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ ἄτοπο ποῦ ἐπραξε ἡ ἀγία καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἂν λέγει ὅτι τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέσθηκε ὁ Χριστὸς σώζονται μέσα στὸν Χριστὸ σὲ ἔνωσις ἀδιάσπαστη σύμφωνα μὲ τὴ

Τί δὲ τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίας ἀλλότριον πεφρόνη-
 κεν, εἰ μήτε τὴν θείαν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς τετρά-
 φθαι φύσιν, μῆτε τὴν αὐτῆς τῆς σαρκὸς φύσιν εἰς τὴν τοῦ Λόγου
 φύσιν μεταπεφοιτηκέναι δοξάζει διὰ τὴν ἔνωσιν, φρονεῖν τε καὶ
 5 λέγειν διδάσκει τοὺς πιστοὺς μετὰ τὴν ἔνωσιν; Τί δὲ μᾶλλον οὐ
 βεβαιοῖ τῆς πατρικῆς παραδόσεως οὕτω φρονεῖν ἐκδιδάσκουσα,
 καὶ ἓνα Κύριον ὁμολογοῦντα καὶ ἓνα Χριστόν, καὶ ἓνα Υἱὸν τὸν
 αὐτόν, καὶ μίαν αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου φύσιν σε-
 σαρκωμένην, σαρκὶ ψυχὴν ἐχούσῃ τὴν λογικὴν τε καὶ νοερᾶν,
 10 κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἁγίου καὶ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλ-
 λου τὴν φωνὴν ἐκλαμβάνουσα, διὰ τοῦ «σεσαρκωμένην» λέγειν;
 τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας εἰσκομίζεσθαι νοοῦσα τὴν δῆλωσιν καὶ μὴ
 ἀρνούμενη τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου τὴν φύσιν διὰ τὴν ἔνωσιν; Τὰ
 γὰρ σωζόμενα κατὰ φύσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀτρέπτως καὶ ἀ-
 15 διαιρέτως καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἐν Χριστῷ καὶ μετὰ τὴν
 ἔνωσιν χωρὶς τῆς οἰασοῦν μειώσεως, πάντως καὶ ὁμολογεῖσθαι
 πρεπωδέστατόν ἐστι καὶ δικαιοτάτον μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ἀληθοῦς
 γὰρ πίστεως καθέστηκεν ἴδιον, ὁμολογεῖν ὅπερ φρονεῖν ἐδιδά-
 χθημεν. Εἰ τοίνυν σώζεται κατὰ φύσιν τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς μετὰ
 20 τὴν ἔνωσιν, καὶ φρονεῖν αὐτὰ πάντως εἶναι δίκαιόν ἐστιν ἐν Χρι-
 στῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Εἰ δὲ φρονεῖν σώζεσθαι τὰ ἐξ ὧν ὁ Χρι-
 στὸς δίκαιόν ἐστι μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ὁμολογεῖν αὐτὰ πολλῶ
 μᾶλλον ἂν εἴη δικαιοτάτον τε ὁμοῦ καὶ πρεπωδέστατον, καὶ πᾶσι
 τοῖς σωτηρίας φροντίζουσι σπουδαιότατον, εἴπερ ἐνδειξίς πίστε-
 25 ως καθέστηκεν ἀληθοῦς ἢ κατ' αὐτὴν ἀνελλιπῆς ὁμολογία. Καὶ
 ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Ὅτε γὰρ πλείονα λέγειν ἀνάγκη, πρὸς
 ὑμᾶς γε ποιούμενον τὸν λόγον καὶ τοὺς μηδὲν διὰ τῆς χάριτος
 τῶν εἰς τὴν ὀρθὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ὀρώντων ἀγνοοῦντας.

Περὶ δὲ ὧν γεγράφατέ μοι, πάντων μοι τιμιώτατοι, ἀνήγα-
 30 γον τῷ εὐλογημένῳ δούλῳ τοῦ Θεοῦ, τῷ πανευφήμῳ ἐπάρχῳ,
 δοὺς αὐτῷ καὶ τὰς τιμίας ὑμῶν συλλαβάς, καὶ ὑπέσχετο προθύ-

φύση τους ἀσύγχυτα καὶ ἀδιαίρετα μετὰ τὴν ἔνωση; Καὶ ποιὸ ξένο ἀπὸ τῆ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων πίστεψε, ἂν διδάσκει ὅτι οὔτε ἡ θεία φύση τοῦ Λόγου μεταβλήθηκε στὴ φύση τῆς σάρκας, οὔτε αὐτῆς τῆς ἴδιας σάρκας ἡ φύση ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης μεταπήδησε στὴ φύση τοῦ Λόγου, διδάσκοντας αὐτὸ νὰ φρονοῦν καὶ νὰ ὁμολογοῦν οἱ πιστοὶ μετὰ τὴν ἔνωση; Καὶ ποιὸ ἀπὸ τὴν πατερικὴ παράδοση δὲν βεβαιώνει περισσότερο, διδάσκοντας τοὺς πιστοὺς ἔτσι νὰ φρονοῦν καὶ ὁμολογώντας ἓνα Κύριο καὶ ἓνα Χριστὸ καὶ ἓναν Υἱὸ τὸν ἴδιο καὶ μία φύση τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ Λόγου, ποὺ ἔχει σαρκωθεῖ, «σεσαρκωμένη», μὲ σάρκα ποὺ ἔχει ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, ἐκλαμβάνοντας τὴ λέξη σύμφωνα μὲ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ἁγίου καὶ μακαρίου Πατέρα μας Κυρίλλου, ἐννοώντας μὲ τὸ «σεσαρκωμένη» ποὺ λέγει ὅτι δηλώνει τὴν οὐσία ποὺ προσέλαβε ἀπὸ μᾶς, χωρὶς νὰ ἀρνεῖται τὴ φύση τῆς σάρκας τοῦ Λόγου ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης; Γιατὶ εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ πάρα πολὺ πρέπον καὶ δίκαιο νὰ ὁμολογοῦνται μετὰ τὴν ἔνωση αὐτὰ ποὺ σώζονται κατὰ τὴ φύση, χωρὶς σύγχυση καὶ τροπὴ καὶ διαίρεση, σὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη στὸν Χριστὸ καὶ μετὰ τὴν ἔνωση χωρὶς τὴν ὁποιαδήποτε μείωση. Καθόσον εἶναι γνῶρισμα ἀληθινῆς πίστεως, νὰ ὁμολογοῦμε αὐτὸ ποὺ διδαχθήκαμε νὰ πιστεύομε. Ἐὰν λοιπὸν σώζονται κατὰ τὴ φύση μετὰ τὴν ἔνωση τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέστηκε ὁ Χριστός, εἶναι δίκαιο νὰ πιστεύομε ὅτι καὶ ὑπάρχουν στὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση. Κι ἂν εἶναι δίκαιο νὰ πιστεύομε ὅτι σώζονται μετὰ τὴν ἔνωση τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέστηκε ὁ Χριστός, πολὺ περισσότερο θὰ εἶναι δικαιοτάτο καὶ μαζὶ πάρα πολὺ πρέπον νὰ τὰ ὁμολογοῦμε καὶ σπουδαιότατο γιὰ ὅλους ὅσοι φροντίζομε γιὰ τὴ σωτήρια, ἀφοῦ δεῖγμα ἀληθινῆς πίστεως εἶναι ἡ ἀνελλιπὴς ὁμολογία σύμφωνα μὲ αὐτὴν. Αὐτὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε περισσότερα, ἀφοῦ μιλάμε σ' ἐσᾶς, ποὺ δὲν ἀγνοεῖτε τίποτε μὲ τὴ δύναμη τῆς χάριτος ἀπὸ ὅσα ἀφοροῦν στὴν ὀρθὴ πίστι τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ ὅσα ὁμως μοῦ ἔχετε γράψει, πιδὸ ἀκριβοί μου ἀπὸ ὅλους, τὰ ἀνέφερα στὸν εὐλόγημένο δούλο τοῦ Θεοῦ, στὸν πανεύφημο ἑπαρχο, καὶ τοῦ ἔδωσα συνάμα καὶ τὰ σεπτὰ γράμματά σας, ὁ

μως πᾶσαν ὑμῶν πληρῶσαι κέλευσιν. Καὶ οὐ παύομαι ὑπο-
 μιμνήσκων αὐτόν, ἕως ἂν πάντως εἰς πέρας ἀγάγοι τὴν ὑμετέραν
 κέλευσιν. Ὁ Κύριος δὲ καὶ Θεὸς τῶν ὄλων καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς
 Χριστός, ὁ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως καταδεξάμενος θάνατον
 5 καὶ τῷ οἰκείῳ αἵματι λυτρωσάμενος ἡμᾶς τῆς ἐξουσίας τοῦ σκό-
 τους καὶ δοὺς ἡμῖν τὴν ἐντολὴν καινὴν ἐν τῷ τοσοῦτον ἡμᾶς ἀλ-
 λήλους ἀγαπᾶν, ὅσον καὶ ἠγαπήμεθα, αὐτὸς κρατήσαι τῆς χειρὸς
 ὑμῶν τῆς δεξιᾶς καὶ ὀδηγήσαι ὑμᾶς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ
 κατευθύνοι ὑμῶν τὰ κατ' αὐτόν διαβήματα, φέρων ὑμᾶς ἐν
 10 πληρώματι καρπῶν δικαιοσύνης εἰς τὸν θαυμαστὸν τόπον τῆς
 σκηνῆς αὐτοῦ, ἐνθα πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία.

ὁποῖος μοῦ ὑποσχέθηκα ὅτι θὰ ἐκπληρώσει ὅ,τι τοῦ ζητᾶτε, καὶ δὲν παύω νὰ τοῦ κάνω ὑπομνήσεις, ὥσπου νὰ πραγματοποιήσει τὴν παραγγελία σας. Καὶ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τῶν ὅλων καὶ Σωτήρας μας Ἰησοῦς Χριστὸς, πού καταδέχθηκε θέλοντας γιὰ χάρη μας τὸ θάνατο καὶ μὲ τὸ αἷμα του μᾶς λύτρωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκοτούς¹, καὶ μᾶς ἔδωσε τὴ νέα ἐντολή ν' ἀγαπᾶμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ὅσο ἔχομε ἀγαπηθεῖ², αὐτὸς ἃς μᾶς πιάσει ἀπὸ τὸ χέρι κι ἃς μᾶς ὀδηγήσει σὲ κάθε ἀγαθὸ ἔργο³ κι ἃς κατευθύνει πρὸς αὐτὸν τὰ διδύματα μάς, ὀδηγώντας μὲ πληρότητα καρπῶν δικαιοσύνης στὸν θαυμαστὸ τόπο τῆς σκηνῆς του, ὅπου εἶναι ἡ κατοικία ὅλων ἐκείνων πού εἶναι γεμάτοι ἀπὸ χαρᾶ⁴.

---

1. Κολ 1, 13.

3. Ψαλμ 72, 21.

2. Ἰω. 13, 34.

4. Ψαλμ 86, 7.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΗ'. ΠΡΟΣ ΑΣΚΗΤΡΙΑΣ
ΑΠΟΣΤΑΣΑΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ
ΕΚ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΕΠΑΡΧΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ

Ἐγὼ μὲν ὦμην ὑμᾶς ὡς ἀληθῶς ἐστηρίχθην καλῶς καὶ ἀμεταθέτους ἔχειν τὰς τῆς ψυχῆς βάσεις ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀμώμητον καὶ ἄπταιστον πίστιν τοῦ Χριστοῦ ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς ὁμολογίας τε καὶ ἐλπίδος, τὴν καλέσασαν ὑμᾶς τοῦ Θεοῦ χάριν αἰδουμένας, καὶ τῷ ζῶντι καὶ ἀρτίῳ καὶ ἀμωμήτῳ σώματι τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐνώσασαν, καὶ ἤδη καταρρυείσας φθινάδι νόσῳ πλάνης τε καὶ ἀγνοίας ρώσασαν, καὶ μέλος εὐχρηστον τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος ποιησαμένην, καθ' ἣν ὁ εὐσεβῆς καὶ ὀρθὸς καὶ ἀληθῆς καὶ σωτήριος τῆς ἀποστολικῆς πίστεως ἀκμάζων κηρύττεται λόγος, πᾶσαν ἐντὸς ἑαυτοῦ ποιούμενος τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ τὸ λείπον ἀεὶ τῷ ἤδη συνειλημμένῳ προσάγων καὶ προστιθέμενος, καὶ μίαν ἀπάντων τῶν ἀπὸ περάτων τῆς γῆς ἕως τῶν περάτων αὐτῆς, καὶ ψυχὴν καὶ γλῶσσαν εἶναι δεικνὺς τῷ πνεύματι κατὰ τὴν ὁμόνοιαν καὶ ὁμοφωνίαν τῆς πίστεως, ἣν ἀρρήτως ἐξ ἀνθρώπων, ὑπὲρ ἀνθρώπων, κατ' ἀνθρώπους ἀληθῶς προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης λογικὴν τε καὶ νοεράν, καὶ οὐ τροπῆ θεότητος ἀνθρώπος γενόμενος, δηλονότι χωρὶς ἀμαρτίας, ὁ τῶν ἀνθρώπων δημιουργὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ὁμολογεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι, μηδεμίαν αὐτοῦ καθάπαξ ἀρνούμενους φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἥγουν μετὰ τὴν ἐνανθρώ-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΗ'. ΠΡΟΣ ΑΣΚΗΤΡΙΕΣ
ΠΟΥ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,
ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΞΙΜΟ ΩΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ
ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΕΠΑΡΧΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἐγὼ νόμιζα, ὅτι στ' ἀλήθεια εἶχατε ἀποχτήσει καλὴ στήριξη καὶ εἶχατε ἀμετακίνητα τὰ θεμέλια τῆς ψυχῆς σας ἀπὸ τὴν ὀρθὴ καὶ εὐσεβῆ ὁμολογία καὶ ἐλπίδα ὡς πρὸς τὴν ἀμώμητη καὶ ἀλάθητη πίστι τοῦ Χριστοῦ, σεβόμενες τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ ποῦ σᾶς κάλεσε καὶ σᾶς ἔνωσε μὲ τὸ ζωντανὸ καὶ ἀκέραιο καὶ ἀμώμητο σῶμα τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἣ ὁποία, ἐνῶ ἦσατε ἐξαντλημένες πιά καὶ κατάκοιτες ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴ νόσο τῆς πλάνης καὶ τῆς ἄγνοιας, σᾶς σήκωσε καὶ σᾶς ἐνδυνάμωσε καὶ σᾶς ἔκανε χρήσιμο μέλος τοῦ κοινοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία ἀκούγεται ἀκμαῖος ὁ εὐσεβῆς καὶ ὀρθὸς καὶ ἀληθινὸς καὶ σωτήριος λόγος τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, περιλαμβάνοντας ὅλη τὴν ὑφήλιο, προσάγοντας καὶ προσθέτοντας πάντοτε ὅ,τι λείπει σ' αὐτὸ ποῦ εἶχε ἤδη συγκεντρωθεῖ, καὶ δείχνοντας ὅτι ὅλοι ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τῆς γῆς ὡς τὴν ἄλλη ἔχουν μία ψυχὴ καὶ γλῶσσα μὲ τὴν ὁμόνοια ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὁμοφωνία στὴν πίστι, τὴν ὁποία μὲ τρόπο ἄρρητο ἀπὸ ἀνθρώπους, γιὰ χάρι τῶν ἀνθρώπων, καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀληθινὰ μὲ τὴν πρόσληψη σάρκας προικισμένης μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, ἀφοῦ ἔγινε ἀνθρώπος χωρὶς μεταβολὴ τῆς θεότητος, δηλαδὴ χωρὶς ἁμαρτία, ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων Λόγος τοῦ Θεοῦ, δίδαξε ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὁμολογοῦμε καὶ νὰ ἀσπαζόμαστε, χωρὶς νὰ ἀρνούμαστε μετὰ τὴν ἔνωση, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση, καμμιὰ ἀπὸ

πησιν, μήτε τὴν θεϊαν, καθ' ἣν Θεὸς ἀεί τε δι' ἑαυτὸν καὶ τῷ Πα-
 τρὶ ὁμοούσιος ἔστι τε καὶ διαμένει, μήτε τὴν ἀνθρωπίνην, καθ'
 ἣν ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἀληθῶς δι' ἡμᾶς γέγονεν, ὡς φιλάνθρω-
 πος, καὶ ἡμῖν ἔστιν ὁμοούσιος. Οὔτε γὰρ ἐτράπη τοῦ ὄπερ ἦν τε
 5 καὶ ἔστιν καὶ εἰς ἀεὶ ἔσται κατὰ φύσιν Θεός, οὔτε μὴν τοῦ ὄπερ
 γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον σαρκὸς ἐψυχωμέ-
 νης τὴν φύσιν μετέβαλεν, εἷς ὢν καὶ ὁ αὐτὸς Θεός τε καὶ ἄνθρω-
 πος, οὐ κλήσει μόνον καὶ προσηγορίᾳ Θεὸς ὑπάρχων καὶ ἄν-
 θρωπος, ἀλλὰ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ
 10 ὑπάρχων κυρίως καὶ ἀληθῶς ὀνομαζόμενος. Τὸ ἐκ τῆς ἐνώσε-
 ως ἓν τε καὶ μοναδικὸν καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν ἔ-
 χων, ὡς οἱ Πατέρες διδάσκουσι, φάσκοντες, «Εἰ γὰρ καὶ τὸ συν-
 αμφοτέρων ἓν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ συνόδῳ», καθ' ἣν οἰκονο-
 μικῶς δι' ἡμᾶς ὡς ἀγαθός, σύνθετος γενέσθαι καταδεξάμενος,
 15 τὸ κατὰ φύσιν ἀπλοῦν, καθ' ἣν ὁμοφυῆς ἔστι τῷ Πατρὶ καὶ ὁμο-
 ούσιος διαμένει, φυλάττων ἀλώβητον καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν.
 Οὐ γὰρ ταυτὸν θεότης καὶ ἀνθρωπότης. Κἂν γὰρ γέγονεν ἄν-
 θρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς νοε-
 ρῶς καθ' ὑπόστασιν ἀδιασπᾶστος ἐνωθείσης αὐτῷ γέγονεν ἄν-
 20 θρωπος. Διὸ καὶ Θεός ἔστιν ὁ αὐτὸς κυρίως καὶ ἄνθρωπος, ὡς
 ἐκεῖνο ὢν καὶ τοῦτο γενόμενος, καὶ τοῦτο κάκεινο ὑπάρχων
 ἀνελλιπῶς, μήτε τῷ ἄκρως μοναδικῷ τῆς ὑποστάσεως συγγεό-
 μενος, καθ' ἣν ὁ τῆς διαφορᾶς παντελῶς ἄπεστι λόγος, μήτε τῷ
 ἀκραιφνεῖ τῆς ἐτερότητος τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε φύσεων διαι-
 25 ρούμενος, καθ' ἣν ὁ τῆς διαφορᾶς διὰ τὴν ἔνωσιν οὐδαμῶς ἀνή-
 ρηται λόγος.

Τῆς οὖν διαφορᾶς τῶν ἐξ ὧν ἔστι φύσεων ὁ Χριστὸς ἀσυγ-
 χύτως σωζομένης καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἔστιν, ὡς οἴμαι,
 παντελῶς ὁ δεῖξαι δυνάμενος λόγος, δίκαιον εἶναι τὸ ποσὸν τῶν
 30 φυσικῶς διαφερόντων καὶ ἐν Χριστῷ σωζομένων καθ' ἔνωσιν

τις δύο του φύσεις, οὔτε τῆ θεία, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι καὶ παραμένει πάντοτε Θεὸς καθ' ἑαυτὸν καὶ ὁμοῦσιος μὲ τὸν Πατέρα, οὔτε τὴν ἀνθρώπινη, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἴδιος ὡς φιλόανθρωπος ἔγινε γιὰ χάρη μας ἀληθινὰ ἄνθρωπος καὶ εἶναι ὁμοῦσιος μ' ἐμᾶς. Γιατὶ οὔτε μεταβλήθηκε ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἦταν καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι γιὰ πάντα κατὰ τὴ φύση Θεός, οὔτε πάλι ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἔγινε, ἄνθρωπος δηλαδή, μὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη μὲ σὰρκα ἔμψυχη, μετέβαλε φύση, ἀλλὰ εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος, καὶ δὲν εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μὲ τὴν κλήση μόνο καὶ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ κυριολεκτικὰ ὑπάρχει καὶ ἀληθινὰ ὀνομάζεται. Τὸ ἓνα καὶ τὸ μοναδικὸ ἀπὸ τὴν ἔνωση τὸ ἔχει σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόστασι καὶ ὄχι κατὰ τὴ φύση, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες ποῦ λένε· «Ἄν καὶ τὰ δύο ἀποτελοῦν ἓνα, δὲν εἶναι ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔνωση»¹, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κατ' οἰκονομία γιὰ χάρη μας ὡς ἀγαθός, ἐνῶ δέχθηκε νὰ γίνει σύνθετος, διατηρεῖ τὴν ἀπλότητα τῆς φύσεως του, κατὰ τὴν ὁποία φύση παραμένει ὁμοφυῆς μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁμοῦσιος, φυλάσσουντάς τὴν ἀνεπηρέαστη καὶ μετὰ τὴ σάρκωση. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἢ θεότητα καὶ ἢ ἀνθρωπότητα. Κι ἂν δηλαδή ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἔγινε ἄνθρωπος μὲ πρόσληψη σάρκας ποῦ ἐνώθηκε μαζὶ του νοερὰ σὲ ὑπόστασι ἀδιάσπαστη. Γι' αὐτὸ ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ Θεὸς κυριολεκτικὰ καὶ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τὸ πρῶτο ἦταν καὶ τὸ δεύτερο ἔγινε, καὶ εἶναι χωρὶς ἔλλειψη καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, χωρὶς νὰ συγχέεται οὔτε μὲ τὴν ἄκρα μοναδικότητα τῆς ὑπόστασις, ὅπου ἀπουσιάζει τελείως ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς, οὔτε μὲ τὴν ἀληθινὴ ἑτερότητα τῶν φύσεων ποῦ τὸν ἀποτελοῦν διαιρεῖται, στὴν ὁποία ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς δὲν ἔχει βέβαια ἔξαλειφθεῖ ἔξαιτίας τῆς ἔνωσης.

Ἡ διαφορὰ λοιπὸν τῶν φύσεων ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς σώζεται ἀσύγχυτη καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ δὲν ὑπάρχει, ὅπως νομίζω, καθόλου ὁ λόγος ποῦ μπορεῖ νὰ δείξει ὅτι εἶναι δίκαιο νὰ μὴν ὁμολογεῖται τὸ ποσὸ αὐτῶν ποῦ διαφέρουν κατὰ τὴ

1. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΛΣΤ'.

ἀδιάσπαστον μὴ ὁμολογεῖσθαι· διότι πᾶσα διαφορὰ ποσὸν ἑαυτῇ
 συνεισάγει πάντως τινῶν, ἀλλήλων κατὰ τι διαφερόντων. Οὐ
 γὰρ ποσοῦ χωρὶς πώποτε τις, κἂν εὐμήχανος ἦ καὶ ποριμώτα-
 τος, διαφορὰν εἶναι φάναι δυνήσεται, καλῶς φρονῶν καὶ ἀλη-
 5 θείας κἂν μικρὸν γοῦν λόγον ποιούμενος, σαφῶς γινώσκων, ἢ
 τῆς κατ' οὐσίαν τινῶν ἑτερότητος ἢ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ ιδιό-
 τητά τινων ἀνομοιότητος πᾶσαν εἶναι διαφορὰν, ἣν ἢ ποσότης
 τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων, εἴτε καθ' ἑνωσὶν εἰσιν, ἢ καὶ ταύ-
 τῆς χωρὶς πάντως ἐργάζεται. Ἐφ' ὧν γὰρ μὴ κατὰ πάντα τρόπον
 10 ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς θεωρεῖται λόγος, ποσότητος ἔνεστιν ἔμφασις,
 ἣς ἐστὶν ἴδιον ἢ διαφορὰ. Εἰ τοίνυν ἐπὶ Χριστοῦ τῇ μὲν ἐνώσει
 κατὰ λόγον τὸ πάντη μοναδικὸν καθ' ὑπόστασιν, ὡς οἱ Πατέρες
 διδάσκουσιν, ἔπεται λέγειν, τῇ δὲ τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστὸς φύ-
 σεων καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως ἐν
 15 Χριστῷ σωζομένων διαφορᾷ τὸ ποσὸν λέγειν ἐστὶν ἀκόλουθόν
 τε καὶ πρόσφορον, δῆλον ὅτι, ὡσπερ ὁ μὴ λέγων τὸν Χριστὸν διὰ
 τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν μίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σε-
 σαρκωμένην, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀγιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν
 καὶ διδασκάλου Κυρίλλου νοουμένην ὀρθῶς, οὐ πιστεύει γεγενῆ-
 20 σθαι τὴν ἑνωσιν, οὕτω καὶ ὁ μὴ τὰς δύο μετὰ τὴν ἑνωσιν φύσεις
 ὁμολογῶν, ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστός, τὴν διαφορὰν σώζεσθαι λέ-
 γειν οὐ δύναται. Φυσικῆς γὰρ τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἑτερό-
 τητός ἐστι μετὰ τὴν ἑνωσιν ἢ διαφορὰ, ἀλλ' οὐ τῆς κατὰ ποιότη-
 τα μόνην ἀνομοιότητος, χωρὶς τῶν ὑποκειμένων ταῖς ποιότησι
 25 φύσεων, ὧν ἄνευ ποιότητα καθ' ἑαυτὴν εἶναι τῶν ἀδυνάτων
 ἐστίν, ἵνα μὴ ψιλήν, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ψευδῆ τὴν
 διαφορὰν εἰσάγωμεν καὶ ἀνύπαρκτον.

Ταύτην ἀκριβῶς κατέχειν ὑμᾶς κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς πί-
 στεως τὴν ὁμολογίαν πεπεισμένος, πᾶσι πανταχοῦ ποτε γράφειν
 30 οὐκ ὤκνουσιν πατριάρχαις καὶ ἐπισκόποις καὶ ἀρχουσι, καὶ αὐτοῖς
 τοῖς εὐσεβεστάτοις καὶ πανημέροις ἡμῶν βασιλεῦσιν, ὑπὲρ εὐχα-

φύση καὶ σώζονται στὸν Χριστὸ ἔνωμένα ἀδιάσπαστα. Καθόσον κάθε διαφορὰ φέρνει μαζί της ὅπωςδήποτε καὶ τὴν ποσότητα κάποιων ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους σὲ κάτι. Γιατί δίχως ποσότητα ποτὲ κανένας, ἔστω κι ἂν εἶναι πολυμήχανος κι ἐφευρετικὸς, δὲν θὰ μπορέσει νὰ πει ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ, ἂν φρονεῖ ὀρθὰ καὶ ἐνδιαφέρεται ἔστω καὶ λίγο μόνο γιὰ τὴν ἀλήθεια, γνωρίζοντας καθαρά, ὅτι κάθε διαφορὰ ἔγκειται ἢ στὴν ἑτερότητα τῆς οὐσίας κάποιων, ἢ στὴν ἀνομοιοτήτά τους ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ιδιότητα, τὴν ὁποία διαφορὰ κάνει ὅπωςδήποτε ἢ ποσότητα τῶν πραγμάτων ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ ἔνωση ἢ εἶναι καὶ χωριστά. Γιατί, σὲ ὅποια δὲν νοεῖται μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο ὁ ἕνας καὶ αὐτὸς λόγος, ὑπάρχει ἔνδειξη ποσότητας, γνώρισμα τῆς ὁποίας εἶναι ἢ διαφορὰ. Ἐν ἑπομένῳ στὸν Χριστὸ ἔπεται νὰ λέμε λογικὰ ὅτι ὑπάρχει κατὰ τὴν ὑπόστασι τὸ τελείως μοναδικὸ ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες, καὶ ἂν ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν δύο φύσεων ποὺ ἀποτελοῦν τὸν Χριστό, ποὺ καὶ μετὰ τὴν ἔνωση σώζονται στὸν Χριστὸ ἀσύγχυτα καὶ ἀδιαίρετα, εἶναι ἀκόλουθο καὶ κατάλληλο νὰ δηλώνεται τὸ ποσὸ, εἶναι φανερὸ ὅτι, ὅπως αὐτὸς ποὺ δὲν θέλει νὰ πει ὅτι ὁ Χριστὸς ἕξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης εἶναι μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε, σύμφωνα μὲ τὸ ὀρθὸ νόημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἁγιωτάτου πατέρα καὶ διδασκάλου μας Κυρίλλου, δὲν πιστεύει ὅτι ἔχει γίνει ἢ ἔνωση, ἔτσι κι ὅποιος δὲν ὁμολογεῖ μετὰ τὴν ἔνωση τίς δύο φύσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς, δὲν μπορεῖ νὰ πει ὅτι σώζεται ἢ διαφορὰ. Γιατί ἢ διαφορὰ τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωση εἶναι φυσικῆς ἑτερότητας καὶ ὄχι τῆς ποιοτικῆς μόνο ἀνομοιοτήτας, χωρὶς τίς φύσεις ποὺ ὑπόκεινται σὲ ποιότητες, χωρὶς τίς ὁποῖες εἶναι ἀπὸ τὰ ἀδύνατα νὰ ὑπάρξει ποιότητα καθ' ἑαυτήν, γιὰ νὰ μὴ εἰσάγομε μιὰ ἀπλῆ, ἢ γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ κυριολεκτικὰ, μιὰ διαφορὰ ψευδῆ κι ἀνύπαρκτη.

Ἐχοντας ἀπόλυτα πεισθεῖ, ὅτι κατέχετε αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, δὲν κουραζόμουν ποτὲ νὰ γράφω παντοῦ σὲ πατριάρχες καὶ ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντες καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη τοῦ ἡμερώτατους βασιλεῖς μας, νὰ

ριστίας Θεοῦ, κατάδηλον πᾶσι ποιῶν τὴν ὑμῶν εἰς Χριστὸν
 γνησίαν μετὰθεσίν τε καὶ πίστιν. Καὶ οὐκ ὤμην ποτέ, καθάπερ
 ἔφην, ὑμᾶς οὕτω ταχέως μετατίθεσθαι τῆς σωτηρίου κλήσεως
 ὑμῶν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας, ὁ ἐξ ἀρχῆς δι' ἀπάτης
 5 εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὑποσυρόμε-
 νος πονηρός, καὶ ὑμᾶς ἴσχυσε παραπεῖσαι, τῆς ἀληθείας προτι-
 μῆσαι τὸ ψεῦδος, καὶ πλέον Θεοῦ καὶ τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν
 τοῖς ἀγίοις, συνηθείας ἔνεκεν πονηρᾶς, ἀπαταιῶσιν ἀνθρώποις
 χαρίσασθαι πρὸς θάνατον δελεάζειν μόνον δεδίδαγμένοις, καὶ
 10 πρὸς τὸν ἴδιον ἔμετον ὑμᾶς καθάπερ κύνας, προφητικῶς εἶπεῖν,
 ἐπιστρέψαι δεδύνηται, παρεγγυῶ, εἴπερ οὕτως ἀνιάτως ἔχετε,
 καὶ εἰς τέλος προέθεσθε τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν ἀποστραφῆναι,
 τέως τὰς γινομένας εἰς ὑμᾶς παρ' ἐμοῦ δωρεὰς δοῦναι Θεο-
 πέμπτῳ τῷ ἐμῷ ἀνθρώπῳ, ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνον παρ' ἐμοῦ στα-
 15 λέντι μετ' ἐγγράφου ἐντάλματος, πρὸς τὸ μηδεμίαν ἀμφιβολίαν
 ἔχειν ὑμᾶς περὶ τούτου. Καὶ πάλιν, εἴ τι παρίσταται τοῖς εὐσεβε-
 στάτοις καὶ φιλοχρίστοις καὶ πανημέροις ἡμῶν βασιλεῦσι καὶ
 τοῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχαις, τὰ καθ' ὑμᾶς πάντα δι' ἐμοῦ σὺν
 Θεῷ παρὰ τὴν αὐτῶν γαληνότητα γινομένου μανθάνουσι περὶ
 20 τῆς ἀποστασίας ὑμῶν, καὶ τῆς τοσαύτης κακουργίας καὶ ἀγνω-
 μοσύνης, γενέσθαι καλῶς ἔχειν κρινῶ. Οὔτε γὰρ παρασιωπήσο-
 μαι τοσοῦτον κακόν. Εἰ δὲ τὸ φρικτὸν τοῦ Χριστοῦ κατὰ νοῦν
 λαμβάνουσαι δικαστήριον, ἐφ' οὗ παρουσίᾳ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγ-
 γέλων καὶ παντὸς δήμου τῶν κατ' οὐρανὸν στρατιῶν καὶ πάσης
 25 τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἢ παρ' ἐμοῦ πρὸς ὑμᾶς περὶ τούτου
 συγκροτηθήσεται δίκη, μεταμελήθητε καὶ πρὸς τὸν καλέσαντα
 πάλιν ὑμᾶς ἐν χάριτι Θεοῦ ἐπανέλθετε, καὶ αὐτὴν ἤδη τὴν ἐμοῦ
 δωρηθεῖσαν ὑμῖν κτίσιν ἔχειν ὑμᾶς βούλομαι, καὶ οὐ παύσομαι
 ἕως τὴν παροῦσαν καὶ πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν οἰκονομοῦμαι
 30 ζῆν, τρόπους ἐπινοῶν εἰς σύστασιν ὑμῶν περισσοτέραν, καὶ
 ἑμαυτὸν ἀντίλυτρον τῶν ὑμετέρων ψυχῶν οὐκ ἂν παραιτήσομαι
 δοῦναι, εἴπερ ἀναγκαίως τοῦτο γενέσθαι καλέσοι καιρός. Καὶ

ἐκφράζουν εὐχαριστίες στὸν Θεό, κάνοντας ὀλοφάνερη σ' ὅλους τὴ γνήσια μετάθεση καὶ τὴν πίστη σας στὸν Χριστό, καὶ δὲν πίστευα ποτέ, ὅπως εἶπα, ὅτι θὰ μετατίθεσθε τόσο γρήγορα ἀπὸ τὴ σωτήρια κλήση σας. Ἐπειδὴ ὅμως γιὰ τὶς δικές μου ἁμαρτίες, ὁ πονηρὸς πού παρέσυρε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ ἀπάτη σὲ ὄλεθρο καὶ ἀπώλεια τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μπόρεσε νὰ παραπείσει καὶ σᾶς νὰ προτιμήσετε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τὸ ψεῦδος, καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὀρισμένα γιὰ τοὺς ἁγίους, ἐξαιτίας τῆς κακῆς συνήθειας, νὰ χαρισθεῖτε σὲ ἀνθρώπους ἀπατεῶνες, πού ἔχουν μάθει μόνο νὰ δελεάζουν πρὸς τὸ θάνατο, καὶ μπόρεσε νὰ σᾶς στρέψει, γιὰ νὰ μιλήσω σύμφωνα μὲ τοὺς προφήτες, σὰν σκυλιὰ στὸν ἴδιο σας τὸν ἔμετο², σᾶς παραγγέλλω, ἂν εἶναι τόσο ἀνίατη ἢ ἀσθένειά σας καὶ βάλατε τελικὸ σκοπὸ σας ν' ἀποστραφεῖτε τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, νὰ δώσετε στὸν Θεὸ πεμπτο τὶς δωρεές πού ἔκανα σ' ἐσᾶς, τὸν δικὸ μου ἄνθρωπο, πού γι' αὐτὸ καὶ μόνο τὸν ἔστειλα μὲ ἔγγραφη διαταγὴ, γιὰ νὰ μὴν ἔχετε καμμιά ἀμφιβολία γι' αὐτὸ. Καὶ πάλι, ἂν ἔχουν κάτι ὑπόψη νὰ γίνεи οἱ εὐσεβέστατοι καὶ φιλόχριστοι καὶ ἡμερώτατοι βασιλεῖς μας καὶ οἱ ἁγιώτατοι πατριάρχες, μαθαίνοντας ὅλα τὰ σχετικά μὲ σᾶς ἀπὸ μένα ὅταν ἐπισκεφθῶ τὴ γαληνότητά τους, σχετικά μὲ τὴν ἀποστασία σας καὶ τὴν τόση κα-κοήθεια καὶ ἀγνωμοσύνη σας, ἐγὼ θὰ κρίνω ὅτι εἶναι καλό. Οὔτε βέβαια θ' ἀποσιωπήσω τέτοιο κακό. Ἄν ὅμως μεταμεληθεῖτε φέρνοντας στὸ νοῦ σας τὸ φρικτὸ δικαστήριον τοῦ Θεοῦ, ὅπου παρουσία ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ τοῦ συνόλου τῶν στρατιῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους θὰ συγκροτηθεῖ ἀπὸ ἔμένα ἐναντίον σας ἡ δίκη γι' αὐτὸ τὸ θέμα, καὶ ἐπιστρέψετε στὸ Θεὸ πού σᾶς κάλεσε πάλι μὲ τὴ χάρη του, θέλω τότε νὰ ἔχετε κι αὐτὸ τὸ κτίσμα πού σᾶς ἔχω δωρήσει, καὶ ὅσο οἰκονομεῖ ὁ Θεὸς νὰ ζῶ τὴν παρούσα καὶ πρόσκαιρη αὐτὴ ζωὴ, δὲν θὰ παύσω νὰ ἐπινοῶ τρόπους γιὰ τὴν καλύτερη κατάρτισή σας, καὶ δὲν θὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὸ νὰ δώσω τὸν ἑαυτό μου ὡς ἀντίλυτρο τῶν ψυχῶν σας, ἂν ὁ καιρὸς τὸ καλέσει νὰ γίνεи αὐτὸ ἀναγκαστικά. Καὶ θὰ τὸν δώσω ὀλόψυχα ὅταν ὁ Θεὸς

δώσω γε προθύμως πρὸς τοῦτό τε καλοῦντος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος, εἰ μόνον ὑμεῖς ἑαυτὰς Χριστῷ τῷ Θεῷ πάλιν ἀποκαταστήσητε καὶ τὴν γενομένην ὑμῖν ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπανόδου καλῶς ἐξιάσησθε τομὴν καὶ διάστασιν.

μέ καλέσει σ' αὐτὸ μέ τήν χάρη του, ἂν μόνον ἔσεῖς συμφιλωθεῖτε καὶ πάλι μέ τὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ καὶ θεραπεύσετε τέλεια μέ τήν ἐπιστροφή σας τήν ἀποκοπή καὶ διαίρεση πού τολμήσατε ἀπὸ τὸ σῶμα του.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΘ'. ΠΡΟΣ ΠΥΡΡΟΝ
ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ

Τὴν ἀγίαν σου, θεοτίμητε πάτερ, ἐπιστολὴν ἀναγνούς, ὄλον
ὄλω τῷ Πνεύματι τὸν σὸν νοῦν ἐπέγγνων πεποιωμένον, καὶ το-
σοῦτον τῆς φυσικῆς ἐξεστηκότα διέγγνων συνέσεως, ὅσον τῆς
θείας καὶ ὑπὲρ φύσιν κατέλαβον σοφίας ἐπειλημμένον. Αὐτὸν
5 γάρ σου παρόντα διὰ τῶν γραμμάτων οἷον ὄρᾱν ἐδόκουν τὸν θε-
όσοφον νοῦν, μόναις ἀστράπτοντα ταῖς ἀκηράτοις ἀκτῖσι τοῦ
Πνεύματος, αἷς μεταμορφοῦσθαι πρὸς τὸ θειότερον πέφυκεν ὁ
τῷ Πατρὶ τῶν ὄλων υἱοθετεῖσθαι καταξιούμενος, καὶ τοσοῦτόν
με τῆς ἐπὶ τοῖς θείοις δόγμασιν ἀγνοίας λυτρούμενον, ὅσον τὸ
10 πρὶν τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐδόκουν ἀντέχεσθαι γνώσεως. Διὸ θαυμάσας
σου τὴν ἐν ὄλοις ἀγχίνοιαν, μόνην ἐκείνην ἀναβοήσας τὴν φωνὴν
ἀπεφθεγξάμην, ἣν πάλαι γυνή τις πρὸς τὸν Κύριον κέκραγε, τῶν
αὐτοῦ ρημάτων καταπλαγεῖσα τὴν δύναμιν, «Μακαρία ἡ κοιλία
ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὖς ἐθήλασας». Οὐ μόνον δὲ τὴν τε-
15 κοῦσάν σε μακαρίζω, τίμιε πάτερ, ὡς τοιοῦτου μητέρα γενέσθαι
καταξιωθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν συλλαμβάνουσαν καὶ κύουσαν ἀεὶ
τὸν εὐσεβῆ λόγον καὶ τίκτουσάν σου διάνοιαν, ὡς τοῦ ὑπὲρ φύσιν
Λόγου κατὰ χάριν κοιλίαν ἀποφανθεῖσαν χωρητικὴν, διὰ τὴν
πρὸς αὐτὸν τὸν Λόγον τῆς γνώμης οἰκείωσιν. Καὶ μὴν κατὰ τὰς
20 σὰς παγίας ἐξεις τὰς ἐκ τῆς σῆς καρδίας ἐκδιδομένας, αἷς μα-
στῶν δίκην κατὰ τε τὴν πράξιν καὶ τὴν θεωρίαν διατρέφεις τὸν
Λόγον, τῇ χορηγίᾳ τῶν εὐσεβῶν νοημάτων τε καὶ τρόπων συν-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΙΘ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΥΡΡΟ
ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟ ΠΡΕΣΒΤΕΡΟ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟ

Όταν διάβασα τὴν ἁγία ἐπιστολή σου, Πατέρα τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεό, διαπίστωσα ὅτι ὅλος ὁ νοῦς σου εἶναι διαποτισμένος μὲ ὅλο τὸ Πνεῦμα, καὶ διέκρινα ὅτι τόσο εἶχες ξεφύγει ἀπὸ τὴ φυσικὴ σύνεση, ὅσο εἶχα ἀντιληφθεῖ ὅτι εἶχες συλλάβει τὴ θεία καὶ πέρα ἀπὸ τὴ φύση σοφία. Γιατὶ μοῦ φαινόταν σὰ νὰ ἔβλεπα μπροστᾶ μου μὲ τὰ γράμματά σου τὸν θεόπνευστο νοῦ σου, πού ἄστραφτε μὲ μόνες τὶς ἀθάνατες ἀκτίνες τοῦ Πνεύματος, μὲ τὶς ὁποῖες συμβαίνει νὰ μεταμορφώνεται πρὸς τὸ θεϊκότερο ὅποιος ἀξιῶνεται νὰ υἱοθετηθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν ὄλων, κι ἔνιωθα τέτοια ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν ἄγνοιά μου γιὰ τὰ θεῖα δόγματα, ὅσο πρωτύτερα νόμιζα ὅτι κρατοῦσα δυνατὰ τὴ γνώση γι' αὐτά. Γι' αὐτό, θαυμάζοντας τὴ διάνοια τοῦ πνεύματός σου σὲ ὅλα, ἀνεβόησα διατυπώνοντας μόνο τὴ φράση ἐκείνη, πού παλαιᾶ κάποια γυναίκα φώναξε στὸν Κύριο κατάπληκτη ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν λόγων του· «Μακάρια ἡ κοιλιά πού σὲ κράτησε καὶ οἱ μαστοὶ πού θήλασες»¹. Καὶ δὲν μακαρίζω τὴ μητέρα σου μόνο, τίμιε Πατέρα, πού ἀξιῶθηκε νὰ γίνῃ μητέρα τέτοιου παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ διάνοιά σου πού συλλαμβάνει πάντοτε καὶ κυοφορεῖ καὶ γεννᾷ τὸν εὐσεβῆ λόγο, ἐπειδὴ ἀποδείχθηκε κατὰ χάρη κοιλιά πού χώρισε τὸν πᾶν ἀπὸ τὴ φύση Λόγο, ἐξαιτίας τῆς οἰκείωσης τῆς γνώμης σου πρὸς τὸν ἴδιο τὸν Λόγο. Ἄλλὰ καὶ γιὰ τὶς πάγιες ἔξεις σου πού ἀναβλύζουν ἀπὸ τὴν καρδιά σου, μὲ τὶς ὁποῖες σὰν ἀπὸ μαστοὺς μὲ τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία διατρέφεις τὸν Λόγο, πού συναυξάνεται μὲ τὴ χορηγία τῶν εὐσεβῶν νοσημάτων καὶ τρόπων καί, γιὰ νὰ μιλήσω παράδοξα, μεταβάλλοντας σὲ θέωση τὴν αὐξηση τοῦ νοῦ πού διατρέφει. Γιατί, τί ἄλλο

---

1. Λουκᾶ 11, 27.

αυξανόμενον, καὶ παραδόξως εἰπεῖν, τὴν οἰκείαν αὐξήσιν τοῦ
 διατρέφοντος νοῦ ποιούμενον θέωσιν. Τί γὰρ ἕτερον εἶχον φθέγ-
 ξασθαι πρὸς σέ, τίμιε πάτερ, τοιούτων γεννήτορα λόγων γεγενη-
 μένον θεώμενος, δι' ὧν, ὡς ἐξ ὄρους τινὸς τοῦ ὕψους τῆς γνώσε-
 5 ὡς τὴν ἐπὶ τοῖς θείοις δόγμασι, καθάπερ πλάκας θεοχαράκτους
 διὰ τοῦ νέου Μεσίτου καὶ ἐφ' ἡμῖν μεγάλου Μωϋσέως καὶ ἱερέ-
 ων ἱερέως, καὶ τῆς καθ' ὄλην τὴν οἰκουμένην ἐξάρχου θείας ἱε-
 ρωσύνης, κομισθεῖσάν τε καὶ ἐκδοθεῖσαν κατεμήνυσας ψῆφον,
 ἦν ἡ ἀγία καὶ μόνη προσκυνουμένη Τριάς, ὡς δι' ὄργάνου τοῦ
 10 ρηθέντος ὑπηγόρευσεν ἀρχιερέως, καὶ πρὸς ὁμόνοιαν πλεον ἐπέ-
 δεσε τὰς Ἐκκλησίας, εἰς οὐδὲν θεμένας τὴν δόξασαν τοῖς πολ-
 λοῖς γεγενῆσθαι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν περὶ τὴν πίστιν
 καινοτομίαν;

Ταύτην γὰρ ὀλοσχερῶς ἡ δοθεῖσα διεσώσατο ψῆφος τὴν
 15 ἔννοιαν, καθ' ἣν πιστεύειν οἱ θεοφόροι Πατέρες ἡμῶν ταῖς ἀγίαις
 Ἐκκλησίαις παρέδοσαν, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν φάμενοι Θεὸν Λόγον
 καὶ πρὸ σαρκός, καὶ μετὰ σαρκός, ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ δι' ἡμᾶς ἐψυ-
 χωμένην νοερῶς καθ' ὑπόστασιν ἠνωσεν, ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτό-
 κου καὶ Ἀειπαρθένου προσληφθεῖσαν Μαρίας· σπορὰ δηλαδὴ
 20 τῆς οἰκείας αὐτὸς γενέσθαι καταξιώσας σαρκώσεως, ἵνα καὶ ἄν-
 θρωπος ἀληθῶς γένηται, καὶ δεῖξῃ κατὰ τὴν ἄσπορον σύλληψιν
 καὶ τὴν ἄφθορον γέννησιν τὴν φύσιν καινοτομουμένην, καὶ μηδε-
 μίαν τῇ καινοτομίᾳ πάσχουσαν μείωσιν. Θεοῦ γὰρ δι' ἀγαθότητα
 πρὸς ἀνθρώπους ὑπῆρχεν αὐθαίρετος κένωσις τὸ μυστήριον,
 25 ἀλλ' οὐ θεότητος ἔκπτωσις, ἢ διὰ σαρκὸς ἐκούσιος συγκατάβα-
 σις· μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν, καὶ γενόμενος ὅπερ οὐκ ἦν· ἄτρεπτος
 γάρ. Καὶ ὅπερ γέγονε διετήρησε, διαμείνας ὅπερ ὑπῆρχε· φιλάν-
 θρωπος γάρ. Δι' ὧν ἐνήργει θεοπρεπῶς δεικνὺς ὅπερ γέγονεν
 ἀναλλοίωτον, καὶ δι' ὧν ἔπασχεν ἀνθρωποπρεπῶς, πιστούμε-
 30 νος ὅπερ ἦν μὴ τρεπόμενον. Ἐνήργει γάρ, τὰ μὲν θεῖα σαρκικῶς,
 ὅτι διὰ σαρκὸς φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἀμοιρούσης, τὰ δ' ἀνθρώ-
 πινα θεϊκῶς, ὅτι κατὰ θέλησιν ἐξουσιαστικῶς, ἀλλ' οὐ κατὰ πε-

εἶχα νὰ πῶ σ' ἐσένα, τίμιε πᾶτερ, βλέποντας νὰ ἔχεις γίνει πατέρας τέτοιων Λόγων, μὲ τοὺς ὁποίους, σὰν ἀπὸ κάποιο ὄρος τῆς γνώσης τῶν θείων δογμάτων καὶ σὰν θεοχάρακτες πλάκες, διὰ μέσου τοῦ νέου Μεσίτη καὶ μεγάλου δικοῦ μας Μωυσῆ καὶ ἱερέως τῶν ἱερέων καὶ ἔξαρχου τῆς θείας ἱερωσύνης σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, φέρνοντας καὶ ἀνακοινώνοντας, διακήρυξες τὴν ἀπόφαση ἐκείνη, τὴν ὁποία ἡ ἀγία καὶ μὴ προσκυνούμενη Τριάδα ὑπαγόρευσε μὲ ὄργανο τὸν ἀρχιερέα πὺ προαναφέρθηκε, καὶ συνέδεσε περισσότερο τίς Ἐκκλησίες σὲ ὁμόνοια, πὺ θεώρησαν ἀνύπαρκτη τὴν καινοτομία σχετικὰ μὲ τὴν πίστη πὺ οἱ πολλοὶ εἶδαν νὰ γίνεται στὴν πόλη τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Γιατὶ ἡ ἀπόφαση πὺ δόθηκε αὐτὴν ἀπολύτως τὴν ἔννοια διέσωσε, κατὰ τὴν ὁποία παρέδωσαν νὰ πιστεύομε στὶς ἀγίες Ἐκκλησίες οἱ θεόσοφοι Πατέρες μας, λέγοντας ὅτι εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος πρὶν λάβει καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν σάρκα, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος γιὰ χάρη μας ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του καθ' ὑπόστασι, προικισμένη μὲ ψυχὴ νοερή, πὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἀγία Θεοτόκο καὶ Ἀειπαρθένο Μαρία, κρίνοντας δηλαδὴ ἄξιο νὰ γίνει αὐτὸς σπορὰ τῆς ἴδιας του τῆς σάρκωσης, ὥστε καὶ ἄνθρωπος νὰ γίνει στ' ἀλήθεια, καὶ νὰ δείξει κατὰ τὴν ἄσπορη σύλληψη καὶ τὴν ἄφθορη γέννηση ὅτι ἡ φύση καινοποιεῖται, μὴ παθαίνοντας καμμιά μείωση μὲ τὴν καινοτομία. Γιατὶ ἔξαιτίας τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὸ μυστήριον ἦταν αὐτοπροαίρετη κένωση, ὄχι ὁμως ἔκπτωση ἀπὸ τὴν θεότητα ἢ ἐκούσια συγκατάβαση μέσω τῆς σάρκας. Γιατὶ ἔμεινε αὐτὸ πὺ ἦταν, ἂν καὶ ἔγινε αὐτὸ πὺ δὲν ἦταν, γιὰτὶ εἶναι ἀμετάβλητος. Καὶ αὐτὸ πὺ ἔγινε τὸ διατήρησε, παραμένοντας αὐτὸ πὺ ἦταν, γιὰτὶ εἶναι φιλόανθρωπος. Μὲ ὅσα ἐνεργοῦσε σὰν Θεός, ἔδειχνε ἀναλλοίωτο αὐτὸ πὺ εἶχε γίνει, καὶ μὲ ὅσα ἔπασχε σὰν ἄνθρωπος, βεβαίωνε αὐτὸ πὺ ἦταν ὅτι δὲν μεταβαλλόταν. Γιατὶ ἐνεργοῦσε τὰ θεῖα μὲ τρόπο σαρκικὸ, ἐπειδὴ τὰ ἐνεργοῦσε μὲ τὴν σάρκα πὺ δὲν εἶναι γυμνὴ ἀπὸ φυσικὴ ἐνέργεια, ἐνῶ τὰ ἀνθρώπινα μὲ τρόπο θεϊκὸ, ἐπειδὴ ἐνεργοῦσε μὲ αὐτεξούσια θέληση, ἀλλὰ δὲν δεχόταν στὴν κάθε περίπτωση τὴν πείρα τῶν ἀνθρώπινων παθημάτων. Οὔτε δηλαδὴ τὰ θεῖα ἐνεργοῦσε μὲ

ρίστασιν τὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθημάτων προσίετο πειραν. Οὐτε γὰρ τὰ θεῖα θεϊκῶς, ὅτι μὴ γυμνὸς ὑπῆρχε Θεός, οὔτε τὰ ἀνθρώπινα σαρκικῶς, ὅτι μὴ ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν. Διὰ τοῦτο τὰ θαύματα δίχα πάθους οὐκ ἦν, καὶ τὰ παθήματα χωρὶς οὐχ ὑπῆρ-
 5 χε θαύματος, ἀλλὰ τὰ μὲν, ἴν' εἶπω τολμήσας, οὐκ ἀπαθῆ, τὰ δὲ προδήλως θαυμάσια, καὶ ἄμφω παράδοξα, ὅτι καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ὡς ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προερχόμενα Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, δι' ἀμφοτέρων πιστουμένου πραγματικῶς, τὴν τῶν ἐξ ὧν καὶ ἄπερ ὑπῆρχεν ἀλήθειαν. Τὸ γὰρ ἕκ τινων ἀσυγχύ-
 10 τως ἐνώσει τῇ κατὰ σύνοδον φυσικὴν ἀποτελούμενον, καὶ τὰς φύσεις ἐξ ὧν συνέστηκεν ἀτρέπτους διατηρεῖ, καὶ τὰς αὐτῶν συστατικὰς ἀμειώτως διασώζει δυνάμεις, εἰς ἑνὸς ἔργου συμπλήρωσιν, εἴτε πάθος, εἴτε θαῦμα τὸ γινόμενον ἦν, κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ θαυμαστοῦ σου, πάτερ, καὶ τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας σαρκώ-
 15 σεως προσφυοῦς παραδείγματος, τῆς ἐκπυρωθείσης μαχαίρας, ἧς τὴν τομὴν ἐπιστάμεθα καυστικὴν, καὶ τὴν καῦσιν οἶδαμεν τμητικὴν. Πυρὸς γὰρ καὶ σιδήρου καθ' ὑπόστασιν γέγονε σύνοδος, μηδετέρου τῆς κατὰ φύσιν διὰ τὴν πρὸς θάτερον ἔνωσιν ἐκστάντος δυνάμεως, μήτε μὴν ἄφετον ταύτην κεκτημένον μετὰ
 20 τὴν ἔνωσιν, καὶ τῆς τοῦ συγκειμένου καὶ συνυφαστώτος κεχωρισμένην.

Ταύτην μὲν οὖν εὖρον ἐγὼ τοῖς ὑμετέροις γράμμασι σοφῶς ἐνυφανθεῖσαν τὴν τῶν θείων δογμάτων ἀκρίβειαν, ἧς κατὰ τὴν ἐνοῦσάν μοι περὶ τὸ νοεῖν μετρίαν δύναμιν ἐπιστήσας τὸν νοῦν,
 25 ἠύξάμην ἱκανωθῆναι ταύτην φυλάξαι, καὶ τῇ διανοίᾳ κατασχεῖν, ὑπὸ λήθης τινὸς μὴ δεχομένην περιγραφὴν. Σὺ δέ, θεοτίμητε πάτερ, συμπάθησόν μοι τῷ σῶ δούλω, καὶ τὴν δέουσαν ὡς φιλάνθρωπος παράσχου συγγνώμην, ἀδυνατοῦντι πρὸς τὴν τῶν κεκελευσμένων ἐγχείρησιν. Καὶ μὴ μου καταγνώως ἀπείθειαν, ἀλλὰ
 30 μᾶλλον ἀπόδεξαί με τῆς οἰκείας ἀμαθίας ἐπιγνώμονα γενέσθαι σπουδάζοντα (μισητὸν γὰρ τὸ προπετεὺς καὶ πρῶτον τῆς ἐσχάτης

τρόπο θεϊκό, ἐπειδὴ δὲν ἦταν μόνο Θεός, οὔτε τ' ἀνθρώπινα σαρκικά, ἐπειδὴ δὲν ἦταν μόνο ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ τὰ θαύματα δὲν ἦταν δίχως πάθος καὶ τὰ παθήματα δὲν ἦταν ἀπογυμνωμένα ἀπὸ θαῦμα, ἀλλὰ, γιὰ νὰ μιλήσω τολμηρά, τὰ θαύματα δὲν ἦταν ἀπαθῆ, ἐνῶ τὰ πάθη ἦταν ὀλοφάνερα θαυμαστά, καὶ ἦταν καὶ τὰ δύο παράδοξα, ἐπειδὴ ἦταν καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, ἀφοῦ προέρχονταν ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ αὐτὸ Θεὸ Λόγο, πού εἶχε σαρκωθεί καὶ πού καὶ μὲ τὰ δύο βεβαίωνε πραγματικά (μὲ τὰ πράγματα) τὴν ἀλήθεια αὐτῶν ἀπὸ τὰ ὅποια προερχόταν καὶ ἦταν. Γιατὶ αὐτὸ πού ἀποτελεῖται ἀπὸ κάποια πού συνῆλθαν φυσικά σὲ ἔνωση χωρὶς σύγχυση, καὶ τὶς φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες προῆλθε διατηρεῖ ἄτρεπτες, καὶ τὶς συστατικὲς τοὺς δυνάμεις διασώζει ἀμείωτες, γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἕνα ἔργο, εἴτε πάθος ἦταν τὸ γεγονός εἴτε θαῦμα, σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα, πάτερ, τοῦ θαυμαστοῦ σου καὶ κατάλληλου γιὰ τὸ μυστήριο τῆς θείας σάρκωσης παραδείγματος τοῦ πυρακτωμένου μαχαιριοῦ, τοῦ ὁποῖου γνωρίζομε ὅτι τὸ κόψιμό του καίει καὶ τὸ κάψιμο του τέμνει. Γιατὶ συνῆλθαν σὲ ὑπόσταση ἢ φωτιά καὶ ὁ σίδηρος καὶ κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν ἀποχωρίσθηκε ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς φύσης του ἕξαιτίας τῆς ἔνωσής του μὲ τὸ ἄλλο, οὔτε βέβαια εἶναι σ' αὐτὸ ἐλεύθερη μετὰ τὴν ἔνωση καὶ χωριστὰ ἀπὸ ἐκεῖνο πού κεῖται καὶ ὑπάρχει μαζί του.

Αὐτὴ τὴν ἀκρίβεια λοιπὸν τῶν θείων δογμάτων ἐγὼ βρῆκα ἐνυφασμένη σοφὰ στὰ γράμματά σας, στὴν ὁποία συγκεντρώνοντας τὴν προσοχή μου μὲ τὴ μέτρια νοσητικὴ δύναμη πού ἔχω, εὐχήθηκα νὰ γίνω ἱκανὸς νὰ τὴ φυλάξω καὶ νὰ κρατήσω στὴ διάνοιά μου χωρὶς νὰ δέχεται περιορισμὸ ἀπὸ κάποια λήθη. Ἐσὺ ὁμως, Πατέρα τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεό, δεῖξε συμπάθεια πρὸς ἐμένα τὸν δούλο σου καὶ δῶσε μου, ὡς φιλόανθρωπος, τὴ συγγνώμη πού πρέπει, ἂν δείχνω ἀδυναμία στὴν διαπραγμάτευση ἐκείνων πού μοῦ ἔχεις ζητήσει, καὶ μὴ μοῦ καταλογίσεις ἀνυπακοή, ἀλλὰ μάλλον νὰ μὲ ἀποδεχθεῖς, ἀφοῦ προσπαθῶ νὰ λάβω ἐπίγνωση τῆς ἀμάθειάς μου (γιατὶ ἡ προπέτεια εἶναι μισητὴ καὶ πρῶτο γέννημα τῆς ἔσχατης ἄγνοιας, στὴν ὁποία συμβαίνει νὰ διαφαίνεται ἡ νόσος τῆς ὑπερηφάνειας, πού δημιουργεῖ στοὺς κατεχόμενους ἀπὸ αὐτὴν ἀν-

ἀγνοίας γέννημα, καθ' ὃ πέφυκεν ἢ τῆς ὑπερηφανίας διαφαίνε-
 σθαι νόσος, ἔξιν δημιουργοῦσα τοῖς αὐτῇ κατειλημμένοις ἀντίθε-
 ον), καὶ δέξαι μου παντὸς πάθους καθαρὰν τὴν ἐπὶ τοῦτο παραί-
 τησιν, καὶ μὴ ἀπόση με τοὺς αὐτοὺς σοι προβαλλόμενον λόγους,
 5 οὓς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πρὸς τὸν Θεὸν Μωϋσῆς πρότερον καὶ Ἰε-
 ρεμίας ὕστερον προῦβάλλοντο, ὁ μὲν, «Δέομαι, Κύριε», λέγων,
 «οὐχ ἱκανός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδὲ
 ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν πρὸς με· ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος
 ἐγὼ εἰμι», ὁ δέ, «Ὁ ὦν, Δέσποτα Κύριε», φάσκων, «οὐκ ἐπί-
 10 σταμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερός εἰμι». Ἐπ' ἀληθείας γὰρ ἰσχνόφω-
 νός εἰμι καὶ βραδύγλωσσος καὶ τῆς ἐπὶ τῷ λαλεῖν τὰ καλὰ συνέ-
 σεως ἐστερημένος, μήτε νοῦν ἔχων ἐπιβάλλοντα τοῖς θείοις,
 μήτε τὸν κατὰ προφορὰν λόγον ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ μεγέθει τῶν
 ζητηθέντων δυνάμενον. Νεάζω γὰρ ἔτι τοῖς πάθεσι, καὶ πλεονε-
 15 κτοῦσαν τὸν νόμον τοῦ πνεύματος κέκτημαι τῆς σαρκὸς τὴν ἐπα-
 νάστασιν. Ὅποταν, καὶ εἰ δῶμεν καθ' ὑπόθεσιν μηδὲν λείπεσθαι
 με τῆς ἐν τούτοις δυνάμεως, τίς οὕτω θρασὺς ὑπάρχει καὶ τολ-
 μηρός, ὥστε τοῖς οὕτω κατὰ θεῖαν ψῆφον ἱεραρχικῶς θεσπι-
 σθεῖσιν ἐπιδιατάττεσθαι; Παρακαλῶ δὲ μᾶλλον τιμίους σου
 20 γράμμασιν ὀρισμῶ μοι διασαφῆσαι, τίς ἢ ἐνέργεια, καὶ ποσαχῶς
 ἢ ἐνέργεια, καὶ τί παρὰ ταύτην ἐπὶ τὸ ἐνέργημα, καὶ τίνα τούτων
 φαμέν, πρὸς τε τὸ ἔργον καὶ τὴν πρᾶξιν τὴν διαφορὰν, ἵνα ἔχω
 τῶν γραφέντων γινώσκειν τὴν δύναμιν. Οὕπω γὰρ ἀκριβῶς ἐπι-
 στηῆσαι δεδύνημαι, τίνα καὶ πῶς λεγομένην ἢ νοουμένην ἐκδέξα-
 25 σθαι χρὴ τὴν μίαν ἐνέργειαν. Οὐχ ἀπλῶς γὰρ φωνὰς ἀσήμους
 προφέρομεν, ἀλλ' ἐννοίας ταῖς φωναῖς διασημαίνομεν, δι' ἣν αἴ-
 τίαν φωνὰς μὲν πολλάκις παραχωροῦντας εὔρον τοὺς θεηγόρους
 Πατέρας, ἐννοίας δὲ οὐδαμῶς, ὅτι μὴ ἐν συλλαβαῖς, ἀλλ' ἐν νοή-
 μασί τε καὶ πράγμασι τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑπάρχει μυστήριον.
 30 Τὸ μὲν γὰρ ἐποιοῦν εἰρήνην φροντίζοντες, τὸ δὲ ψυχὰς τῇ ἀλη-
 θεία στηρίζοντες. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

τίθησι διάθεση-ἔξι), καὶ δέξου μου καθαρὴ ἀπὸ κάθε πάθος τὴν παράκλησή μου γι' αὐτό, καὶ μὴ μὲ ἀπωθήσεις ἐπειδὴ προβάλλω τοὺς λόγους, πὺ στὴν ἀνάλογη περίπτωση πρόβάλλαν στὸν Θεὸ πρῶτα ὁ Μωυσῆς καὶ ὕστερα ὁ Ἰερεμίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας ἔλεγε, «Παρακαλῶ, Κύριε, δὲν εἶμαι ἱκανὸς πρὶν ἀπὸ τὸ χθὲς οὔτε πρὶν ἀπὸ τὴν τρίτη μέρα, οὔτε ἀφότου ἄρχισες νὰ μιλᾷς σ' ἐμένα· γιατί ἡ φωνή μου εἶναι ἀδύνατη καὶ εἶμαι βραδύγλωσσος»², καὶ ὁ ἄλλος· «Δέσποτα Κύριε, ἐσὺ πὺ ὑπάρχεις· δὲν ξέρω νὰ μιλήσω, ἐπειδὴ εἶμαι νέος»³. Γιατί σ' ἀλήθεια ἔχω ἀδύνατη φωνή καὶ εἶμαι βραδύγλωσσος καὶ μοῦ λείπει ἡ γνώση νὰ λέγω τὰ σωστά. Οὔτε ὁ νοῦς μου μπορεῖ νὰ συλλάβει τὰ θεῖα, οὔτε ὁ προφορικός μου λόγος μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ μέγεθος αὐτῶν πὺ μοῦ ζητήσατε. Εἶμαι ἀκόμη νέος στὰ πάθη καὶ γίνεται σ' ἐμένα ἐπανάσταση τῆς σάρκας ἰσχυρότερη ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ Πνεύματος, ὅποτε, καὶ ἂν ὑποθέσομε ὅτι δὲν ὑστερῶ καθόλου στὰ θέματα αὐτά, ποιὸς εἶναι τόσο θρασὺς καὶ τολμηρὸς, ὥστε νὰ προσθέσει κάτι σὲ ὅσα θεσπίσθηκαν ἔτσι ἀπὸ τοὺς ἱεράρχες μὲ θεῖα ἀπόφαση; Ἀλλὰ μᾶλλον παρακαλῶ μὲ σεβαστὸ γράμμα σου νὰ μοῦ διασαφήσεις μὲ ὄρισμὸ ποιὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ πόσες ἐννοίες ἔχει, καὶ κοντὰ σ' αὐτὴν τί εἶναι τὸ ἐνέργημα. Καὶ ποιὰ λέμε, ὅτι εἶναι ἡ διαφορὰ τους ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ τὴν πράξη, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ καταλάβω τὴν ἐννοια αὐτῶν πὺ γράφεις. Γιατί δὲν μπόρεσα ἀκόμα νὰ καταλάβω μὲ ἀκρίβεια, ποιὰ εἶναι καὶ πῶς πρέπει ν' ἀποδεχθῶ τὴ μία ἐνέργεια ὅταν αὐτὴ λέγεται καὶ νοεῖται. Γιατί δὲν προφέρομε ἀπλῶς λέξεις χωρὶς σημασία, ἀλλὰ σηματοδοτοῦμε τίς λέξεις μὲ ἐννοίες. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο βρῆκα πολλὰς φορὲς νὰ παραχωροῦν οἱ θεηγόροι Πατέρες λέξεις, καθόλου ὅμως ἐννοίες, γιατί τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας δὲν ὑπάρχει σὲ λέξεις καὶ συλλαβὰς, ἀλλὰ σὲ νοήματα καὶ πράγματα. Τὸ ἕνα τὸ ἔκαναν φροντίζοντας τὴν εἰρήνην, ἐνῶ τὸ ἄλλο στηρίζοντας τίς ψυχὰς μὲ τὴν ἀλήθεια. Αὐτὰ λοιπὸν σχετικὰ μ' αὐτά.

Παρακαλῶ ὅμως, τίμε πάτερ, τὴν ἀγιότητά σας, νὰ δεχθεῖτε μὲ εὐμένεια τοὺς θεῖους πατέρες, πὺ φέρουν αὐτὸ τὸ μέτριον γράμ-

2. Ἐξ. 4, 10.

3. Ἰερ. 1, 6.

Δέομαι δέ, πάτερ τίμιε, τῆς σῆς ἀγιότητος, εὐμενῶς τοὺς
 τοῦτο τὸ μέτριον ἐπιφερομένους γράμμα θείου προσδέξασθαι
 Πατέρας, διὰ χρεῖαν λυσιτελοῦσαν τῷ κοινῷ τάγματι τῶν μονα-
 χῶν, ἑαυτοὺς εἰς τοῦτον πλοῦν ἐπιδεδωκότας, καὶ πάντα γενέ-
 5 σθαι αὐτοῖς καταδέξασθαι, ὅσα τῆς θείας ἐντολῆς ὁ ἀκριβῆς
 βούλεται λόγος, τοὺς τῶν θείων ἐφιεμένους καὶ μονώτατον τοῦ
 οἰκείου βίου τὸν σαρκωθέντα Λόγον ἔχοντας ὑποτύπωσιν. Ἄξι-
 οὖτοι γὰρ τυγχάνουσι τῆς ὑμετέρας ἐπὶ τοῦτο σπουδῆς, ὅτι τὸν θεῖον
 ἔλκουσιν ἀμέμπτως τῆς ἀρετῆς τε καὶ τῆς γνώσεως ζυγόν. Δέ-
 10 δοικα δὲ ταῦτα γράφων μὴ παρρησίας ἀκαίρου καὶ ἀπειροκαλίας
 παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι σε, πάτερ, καὶ τῆς σῆς πεῖραν οὐκ εἰληφόσι
 συγκαταβάσεως, ὄνειδος ἀπενέγκωμαι, καὶ λεχθῆ καὶ περὶ ἐμοῦ
 δικαίως, ὅπερ τις τῶν ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου σοφῶν ἔφη, θε-
 ασάμενος ἐπὶ τινι φυσηθέντα τινὰ τῶν ἀπειροκάλων·

15 Ἐξέμηνε πρὸς ὕβριν μωρόν,
 σοφὸς μειδιάσας.

Ἐν πᾶσιν οὖν, ἄγιε πάτερ, συγχώρησόν μοι τῷ σῷ δούλῳ,
 καὶ ταῖς σαῖς πανιέροις εὐχαῖς ἐξιλέωσόν μοι Χριστὸν τὸν Θεόν,
 ὃν διὰ παντὸς τῇ τε τοῦ νοῦ καθαρότητι καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ βίου
 20 θεραπεύεις.

μα καὶ ποὺ ἀνέλαβαν αὐτὸ τὸ ταξίδι γιὰ ὑπόθεση ὠφέλιμη στὴν κοινὴ τάξη τῶν μοναχῶν, καὶ νὰ δεχθεῖτε νὰ τύχουν αὐτοὶ ὅσα θέλει ὁ ἀκριθῆς λόγος τῆς θείας ἐντολῆς, γι' αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰ θεῖα καὶ ἔχουν ὑπογραμμὸ τοῦ βίου τους μοναδικὸ τὸν Λόγο ποὺ σαρκώθηκε. Γιατὶ εἶναι ἄξιοι τῆς φροντίδας σας γι' αὐτὸ, καθόσον σέρνουν ἄμεμπτα τὸν θεῖο ζυγὸ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως. Γράφοντας αὐτά, πάτερ, φοβᾶμαι μήπως ἀποσπάσω τὴν κατηγορίαν τῆς ἄκαιρης παρρησίας καὶ ἀγροικίας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν γνωρίζουν καὶ δὲν ἔχουν λάβει πείρα τῆς συγκαταβατικότητάς σας, καὶ λεχθεῖ δίκαια καὶ γιὰ μένα ἐκεῖνο ποὺ εἶπε κάποιος σοφὸς ἀπὸ τοὺς ἔξω ἀπὸ τὴν πίστη μας, ὅταν εἶδε κάποιον ἀγροῖκο νὰ κομπάζει γιὰ κάτι.

Ἐνὰ ἀπλὸ μειδιάματό του ὁ σοφὸς ἔκανε τὸν ἀνόητο
νὰ τραπεῖ μανιασμένος σὲ ὕβρεις.

Γιὰ ὅλα λοιπὸν, ἅγιε πάτερ, συγχώρεσε ἐμένα τὸν δοῦλο σου καὶ μὲ τίς πανίερες εὐχὰς ἐξευμένισε γιὰ χάρη μου τὸν Χριστὸ τὸν Θεό, τὸν ὁποῖο ὑπηρετεῖς πάντοτε τὸσο μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, ὅσο καὶ μὲ τὴν ἀκρίβεια τῆς ζωῆς σου.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

Ἐγὼ μὲν εἰδὼς τῶν οἰκείων πλημμελημάτων τὸ πλῆθος
καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ὡς εἰκὸς διαδεξομένην με κατακρίσιν, μετὰ
τὴν ταύτης ἀπόλειψιν τῆς ζωῆς καθορῶν, καὶ οἷον ἐκεῖνο τὸ
μέγα καὶ φρικτὸν δικαστήριον κατὰ ψυχὴν ἤδη συνηθροισμένον
5 κατανοῶν, ἐφ' οὐπερ κατ' ἀξίαν ἕκαστος ὧν πεπρᾶχαμεν τὰς
ἀμοιβὰς ἀποληψόμεθα, τὴν σιωπὴν σύννοικον ἔχειν διενόηθην,
τῶν ὑπὲρ ἐμὲ θείων λόγων, ὡς γέ μοι δοκεῖ, παντοίως φειδόμε-
νος, μὴ πως πλέον κατακριθῶ καὶ δικαιότερον, ὡς λόγους Θεοῦ
προφέρων ὑπ' ἐμοῦ τῆ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀπραξία νενεκρωμέ-
10 νους, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἀκούουσι τὴν ἐν χάριτι ζωὴν παρασχεῖν
οὐ δυναμένους, καὶ τοὺς τῶν ἀρετῶν παραδειῖξαι τρόπους ἐν τῇ
πολιτείᾳ μου τοῦ λέγοντος οὐκ ἰσχύοντας, καὶ γένωμαι τῆς μελ-
λούσης ὑπόδικος ἀπειλῆς, ὡς οὐ μόνον αὐτὸς ἐν ἑμαυτῷ διὰ τῶν
πονηρῶν μου τρόπων τοὺς ζωοποιοὺς τοῦ Θεοῦ καταφρονεύσας
15 λόγους, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀκούουσι τῆς πρὸς αὐτοὺς καταφρονήσε-
ως εἰκόνα ζῶσαν καὶ πᾶσι κατάδηλον, τὴν ὄλην μου τοῦ βίου
πονηρὰν ἀναστροφὴν παρεχόμενος. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὡς εἶπον,
ταῦτα καὶ εἰδὼς καὶ φοβούμενος, τὴν περὶ τὸ λέγειν τε καὶ γρά-
φειν τοὺς θείους λόγους προθυμίαν ἀπεσεισάμην, ὧν οὐκ ἔχω
20 τὴν ἐργασίαν, διακενῆς τοὺς ἐπαίνους παρὰ τῶν ἀκουόντων κο-
μίζεσθαι μεγίστην ἀδικίαν εἶναι κρίνων καὶ ζημίαν ὀλέθριον.
Ἐπειδὴ δὲ νενίκηκέ μου τῆς σιωπῆς τὴν ψῆφον ταῖς πολλαῖς
τῶν θείων ἐπωδαῖς λογισμῶν ὁ πολὺς τὴν φρόνησιν καὶ πάντα

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Κ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΜΑΡΙΝΟ*

Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζω τὸ πλῆθος τῶν σφαλμάτων μου καὶ ἐπειδὴ βλέπω τὴν κατάκριση πού, ὅπως εἶναι φυσικό, μὲ περιμένει γι' αὐτὰ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ σὰν νὰ κατανοῶ κατὰ κάποιο τρόπο ἐκεῖνο τὸ μέγα καὶ φρικτὸ δικαστήριον νὰ ἔχει πιά συγκεντρωθεῖ στὴν ψυχὴ μου, κατὰ τὸ ὅποιο θὰ λάβομε ὁ καθένας τὴν ἀμοιβὴ τῶν πράξεών μας ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία μας, γι' αὐτὸ σκέφθηκα νὰ πάρω συνοδὸ μου τὴ σιωπῆ, προσέχοντας μὲ κἄθε τρόπο, ὅπως βέβαια νομίζω, τοὺς θείους λόγους πού μὲ ἀφοροῦν, μήπως κατακριθῶ περισσότερο καὶ δικαιότερα, ἐπειδὴ λέγω λόγους τοῦ Θεοῦ πού τοὺς ἔχω νεκρώσει ἀπὸ τὴν ἀπραξία τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ προσφέρουν σὲ ὅσους μὲ ἀκοῦνε τὴ ζωὴ τῆς χάριτος καὶ νὰ δείξουν τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν πού δὲν ἰσχύουν στὴ ζωὴ ἐμοῦ πού μιλῶ, καὶ γίνω ἔτσι ὑπόδικος τῆς μέλλουσας ἀπειλῆς, ἐπειδὴ δὲν σκότωσα μόνο μέσα μου μὲ τοὺς πονηροὺς τρόπους μου τοὺς ζωοποιοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἔδωσα στοὺς ἀκροατὲς ζωντανὴ εἰκόνα τῆς περιφρόνησός μου πρὸς αὐτοὺς καὶ καταφάνερη σ' ὅλους ὅλη τὴν πονηρὴ πορεία τῆς ζωῆς μου. Ἐγὼ λοιπὸν, ὅπως εἶπα, ἐπειδὴ τὰ γνωρίζω αὐτὰ καὶ τὰ φοβοῦμαι, ἀπομάκρυνα τὴν προθυμία νὰ λέγω καὶ νὰ γράφω τοὺς θείους λόγους, πού μοῦ λείπει ἢ πραγματοποιήσῃ τους, θεωρώντας ὅτι εἶναι μέγιστη ἀδικία νὰ δέχομαι κούφιους ἐπαίνους, καὶ ὀλέθρια ζημία. Ἐπειδὴ ὅμως νίκησε τὴν ἀπόφασί μου τῆς σιωπῆς μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐπωδὲς τῶν θείων λογισμῶν ὁ πολὺς στὴ φρόνηση καὶ σὲ ὅλα σεβαστὸς ὀσιώτατος ἡγούμενος, πού δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἀποκρούσω ἕξαιτίας τῆς ἀπα-

---

* Πρεσβύτερος στὴν Κύπρο, στὸν ὅποιο ὁ Μάξιμος ἐγράψε πολλὰ γιὰ τὸν δόγματα τῆς πίστεως.

μοι τίμιος ὁ ὀσιώτατος ἡγούμενος, ὃν οὐκ ἠδυνήθη ἀπώσασθαι διὰ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ κατὰ θεϊαν σύνεσιν τῶν ἀρετῶν καλλονήν, καὶ ταύτην ἐβιάσατό με χαράξαι τὴν μετρίαν συλλαβὴν πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν, μέρη τινὰ τῶν κατὰ Θεόν σου κα-
5 τορθωμάτων ἀφηγησάμενος καὶ ὠφελήσας τὰ μέγιστα, δεῖν ὠήθη ἐκεῖνα κατ' ἐπιτομὴν εἰπεῖν, ὅσα σοί τε κάμοι καὶ πᾶσι τοῖς ἀκούειν ἐθέλουσι συμφέρον ἐστὶ καὶ σωτήριον.

Δαβὶδ ὁ μέγας προφήτης καὶ βασιλεὺς τοῖς ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν προθεμένοις καὶ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τὴν ἔνθεον σωτηρίαν προ-
10 ελομένοις, τὴν ἀληθῶς γνωστικὴν ὁδὸν παραδεικνύς τῶν θείων ἀρετῶν καὶ τὴν ἔμπρακτον τῆς γνώσεως θύραν ὑπανοίγων, φησὶν· « Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν ». Εἰ δὲ σοφίας ἀρχὴ καθέστηκεν ὁ φόβος, τέλος δηλαδὴ σοφίας ἡ ἀγαθὴ πέφυκεν εἶναι σύνεσις τοῖς ποιούσιν αὐ-
15 τήν. Εἰ δὲ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὅση δύναμις τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ κτήσασθαι σπουδάσωμεν καὶ τὴν σύνεσιν τὴν ἀγαθὴν. Τὸν μὲν φόβον, ἵνα φύγωμεν τῆς ἀμαρτίας τοὺς μολυσμούς, τῇ προσδοκίᾳ τῶν αἰωνίων κολάσεων αὐτοὺς τῆς ψυχῆς ἐκτινάσ-
20 μονες ἀποδειχθῶμεν θελημάτων. Ὁ γὰρ φοβούμενος τὰς ἐπιταῖς παραβάσει τῶν θείων ποινὰς ἐντολῶν, τοῖς μολύνουσιν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν οὐχ ἀλίσκεται πάθει· καὶ ὁ τὴν σύνεσιν τὴν ἀγαθὴν ἐνδιαθέτως ἔχων, κατὰ τὸν δέοντα λόγον διακρίνουσαν τῶν αἰωνίων τὰ πρόσκαιρα, πᾶσι γίνεται τοῖς θείοις κατάκομος
25 ἀγαθοῖς, μηδενὶ τρόπῳ τὴν ἐν αὐτῷ γνώσιν ἀργεῖν δειχθῆναι παρασκευάζων. Ὡς γὰρ ὁ φόβος ἐν τοῖς ἀληθῶς τὸν Θεὸν φοβου-
μένοις τῶν ἀκαθάρτων γίνεται παθῶν ἀναιρέτης, οὕτω καὶ ἡ σύνεσις τῶν ἀληθῶς συνετῶν πασῶν γίνεται δημιουργὸς τῶν ἀρετῶν. Οὐκοῦν φοβηθῶμεν τὸν Θεὸν καὶ μηδὲν ὧν μὴ βούλε-
30 ται πράξωμεν, καὶ τὴν αὐτοῦ σύνεσιν ἀγαπήσωμεν καὶ μηδὲν ὧν βούλεται πράττειν καταμελήσωμεν. Μισεῖ γὰρ πᾶσαν ἀνομίαν ὁ

στράπτουσας σ' αὐτὸν καλλονῆς τῶν ἀρετῶν σύμφωνα μὲ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, καὶ μ' ἐξεβίασε νὰ χαράξω αὐτὴ τὴ μέτρια γραφὴ πρὸς τὴ θεοσέβειά σου καὶ νὰ σοῦ διηγηθῶ μερικὰ ἀπὸ τὰ θεῖα κατορθώματά σου καὶ νὰ προσφέρω μεγίστη ὠφέλεια, νόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ πῶ μὲ συντομία ἐκεῖνα, ὅσα σὲ ἐσένα καὶ σ' ἐμένα καὶ σὲ ὅλους ὅσοι θέλουν ν' ἀκοῦν εἶναι συμφέρον καὶ σωτηρία.

Ὁ Δαβίδ, ὁ μέγας προφήτης καὶ βασιλιάς, ὑποδεικνύοντας τὴν ἀληθινὴ γνωστικὴ ὁδὸ τῶν ἀρετῶν καὶ ἀνοίγοντας τὴν ἔμπρακτὴ θύρα τῆς πράξης σὲ ὅσους εἶχαν πρόθεσὴ τους τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ εἶχαν διαλέξει τὴν ἔνθεη σωτηρία ὅλων τῶν ἐπίγειων ἀνθρώπων, λέγει· «Ἀρχὴ τῆς σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ σύνεση εἶναι ἀγαθὴ γιὰ ὅλους ὅσοι τὴν ἔχουν»¹. Ἄν ὅμως ἀρχὴ τῆς σοφίας στάθηκε ὁ φόβος, προφανῶς τέλος τῆς σοφίας εἶναι ἡ ἀγαθὴ σύνεση, γιὰ ὅσους τὴν ἔχουν. Κι ἂν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, ἄς ἐπιδιώξομε μ' ὅλη τὴ δύναμή μας ν' ἀποχτήσομε τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγαθὴ σύνεση. Τὸν φόβο, γιὰ ν' ἀποφύγομε τοὺς μολυσμοὺς τῆς ἁμαρτίας ἀποτινάζοντάς τον μὲ τὴν προσδοκία τῶν αἰώνιων κολάσεων ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους, καὶ τὴ σύνεση, γιὰ ν' ἀποδειχθοῦμε πραγματοποιοὶ συνειδητοὶ ὅλων τῶν θείων θελημάτων. Γιατί, ὅποιος φοβᾶται τις ποινὲς γιὰ τις παραβάσεις τῶν θείων ἐντολῶν, δὲν αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ μολύνουν τὴν ψυχὴ του, κι ὅποιος ἔχει εὐδιάθετη τὴν ἀγαθὴ σύνεση, ποὺ κάνει ὅπως πρέπει τὴ διάκριση τῶν πρόσκαιρων ἀπὸ τὰ αἰώνια, γίνεται κατάφορτος ἀπὸ θεῖα ἀγαθὰ, κάνοντας μὲ κάθε τρόπο ἀδύνατο νὰ δειχθεῖ ὅτι ἀργεῖ σ' αὐτὸν ἡ γνώση. Ὅπως δηλαδὴ ὁ φόβος σὲ ἐκείνους ποὺ φοβοῦνται ἀληθινὰ τὸν Θεὸ γίνεται ἀναιρέτης τῶν ἀκάθαρτων παθῶν, ἔτσι καὶ ἡ σύνεση τῶν ἀληθινὰ συνετῶν γίνεται δημιουργὸς ὅλων τῶν ἀρετῶν. Ἄς φοβηθοῦμε λοιπὸν τὸν Θεὸ κι ἄς μὴ πράξομε τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δὲν θέλει, κι ἄς ἀγαπήσομε τὴ σύνεσὴ του κι ἄς μὴν ἀμελήσομε νὰ πράξομε κανένα ἀπὸ ὅσα θέλει. Γιατί ὅποιος φοβᾶται τὸν Θεὸ μισεῖ κάθε ἀνομία, καὶ ὅποιος ἐγκατέστησε στὴν ψυχὴ του τὴν ἀγαθὴ σύνεση ἀγαπᾶ κάθε δικαιο-

1. Ψαλμ. 110,10.

τὸν Θεὸν φοβούμενος, καὶ ἀγαπᾷ πᾶσαν δικαιοσύνην ὃ τὴν ἀγαθὴν εἰσοικισάμενος σύνεσιν. Σημαίνει γάρ, ὡσπερ τὸν φοβούμενον τὸ πρὸς τὴν ἀνομίαν μῖσος, οὕτω καὶ ἡ πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπη κατάδηλον ποιεῖται τὸν συνετόν.

5 Μὴ τοίνυν κατηφείας ἤθεσι μόνοις τὸν φόβον σχηματισώμεθα, μηδὲ μέχρι τῶν φαινομένων τρόπων ὑπάρχουσιν τὴν εὐλάβειαν δείξωμεν, ἀλλὰ διαθέσει ψυχῆς καὶ ταπεινώσει καρδίας πυκνοῖς κατὰ τὸ βάθος στεναγμοῖς κατησφαλισμένης καὶ τῇ μάστιγι τῆς τῶν προημαρτημένων μνήμης κατὰ τὴν συνείδησιν
10 ἀφανῶς πληττομένης, καὶ διὰ τοῦτο τῇ πρὸς ἑαυτὴν συστολῇ τὰ τῶν ἄλλων πταίσματα παντελῶς ὄρᾳν οὐκ ἀνεχομένης. Ὁ γὰρ μόνοις τοῖς ἤθεσι τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ὑποκρινόμενος, οὐδὲν τοῦ πιθήκου τὸ σύνολον διενήνοχεν, ἀνθρώπων ἤθη μιμουμένου καὶ σχήματα. Τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον ἐν τετράποσι, τῆς ἀνθρωπίνης
15 φύσεως πόρρω κατὰ φύσιν διεστηκός, τῇ τῶν ἡθῶν μιμήσει τοῖς θεωμένοις ἄνθρωπος εἶναι δοκεῖ, μηδὲν φύσει κεκτημένος ἀνθρώπινον, ὡσπερ καὶ ὁ τὰ μὲν ἤθη τῶν ἀληθῶς φοβουμένων τὸν Κύριον πρὸς τὴν τῶν ὀρώντων ἀπάτην μιμούμενος, τὴν δὲ τῆς γνώμης διάθεσιν οὐκ ἔχων κατὰ τὸ ἴσον ἐκείνοις τῷ θείῳ
20 φόβῳ πεποιωμένην, Σαδδουκαῖός τις ἕτερος ἢ Γραμματεὺς καὶ ὢν καὶ καλούμενος· τὸ μὲν σχῆμα σώζων τῆς εὐλαβείας μετ' εὐπρεπείας τῆς ἔξωθεν, παντελῶς δὲ τοῦ πράγματος διὰ τὴν ἀκάθαρτον ἐν τῷ βάθει που κειμένην τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ πάθη φιλίαν ἀπολειπόμενος.

25 Μηδὲ πάλιν μόνη προφορᾷ λόγων πρὸς κάλλος ἀπεξεσμένων τὴν θείαν γνώσιν ἐπιδειξώμεθα, μηδὲ μέχρι ψιλοῦ τοῦ δύνασθαι μόνον λαλεῖν δίχα τοῦ πράττειν εἶναι τὴν ἀγαθὴν ὀρισώμεθα σύνεσιν, ἀλλὰ διαθέσει ψυχῆς κατὰ τὴν πράξιν ταῖς ἀρεταῖς ποιωθείσης, καὶ διὰ τοῦτο πράξει μὲν τὸ φέγγος λαμπρυνούσης
30 τῆς γνώσεως, γνώσει δὲ τὸν τόνον φαιδρυνούσης τῆς πράξεως.

οσύνη. Γιατί, ὅπως τὸ μίσος πρὸς τὴν ἀνομία δηλώνει τὸν φοβούμενο, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴ δικαιοσύνη κάνει ὀλοφάνερο τὸν συνετό.

Ἄς μὴ δώσομε λοιπὸν στὸ φόβο μας τὸ διακριτικὸ τῆς κατήφειας, οὔτε νὰ δείξομε ὅτι ἡ εὐλάβειά μας φτάνει μέχρι τὶς ἐκδηλώσεις πού φαίνονται, ἀλλὰ ἄς τὴ δείξομε μὲ τὴ διάθεση τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ταπείνωση τῆς καρδιᾶς μας κατασφαλισμένη μὲ πυκνοὺς στεναγμοὺς μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας καὶ μὲ τὸ μαστίγιο τῆς θύμησης τῶν προηγούμενων σφαλμάτων μας, πού τὴ χτυπάει κρυφὰ ἡ συνείδηση, καὶ γι' αὐτὸ μὲ τὸ μᾶζεμα στὸν ἑαυτό της, δὲν ἀνέχεται καθόλου νὰ βλέπει τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων. Γιατί, ὅποιος μόνο μὲ τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς ὑποκρίνεται τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, σὲ τίποτε ἀπολύτως δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν πίθηκο πού ἀντιγράφει τὰ ἦθη καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ δηλαδή τὸ ζωντανὸ ἀνάμεσά στα τετράποδα, πού ἀπέχει πάρα πολὺ ὡς πρὸς τὴ φύση του ἀπὸ τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴ μίμηση τῶν ἡθῶν τοὺς μοιάζει νὰ εἶναι ἄνθρωπος γιὰ ὅσους τὸ βλέπουν, ἐνῶ ἀπὸ τὴ φύση του δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἀνθρώπινο. Ὅπως κι αὐτὸς πού μιμεῖται τὰ ἦθη ἐκείνων πού φοβοῦνται ἀληθινὰ τὸν Κύριο γιὰ νὰ ἐξαπατᾷ ὅσους τὸν βλέπουν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχει καὶ τὴν ἴση ἐσωτερικὴ ψυχικὴ διάθεση μ' ἐκείνους ἐμποτισμένη ἀπὸ τὸν θεῖο φόβο, εἶναι ἓνας ἄλλος Σαδουκαῖος ἢ Γραμματεὺς, καὶ ὄντας τέτοιος καὶ ὀνομαζόμενος, ὁ ὅποιος σώζει τὸ σχῆμα τῆς εὐλάβειας μὲ ἐξωτερικὴ κοσμιότητα, ὑστερεῖ ὅμως ἐντελῶς ἀπὸ τὸ πρᾶγμα ἐξαιτίας τῆς ἀκάθαρτης φιλίας πρὸς τὰ πάθη τῆς κρυμμένης κάπου στὸ βάθος τῆς ψυχῆς.

Οὔτε πάλι νὰ δείξομε τὴ θεία γνώση διατυπώνοντας μόνο λόγους τορνευμένους μὲ μαστοριὰ ὥστε νὰ εἶναι ὠραῖοι, οὔτε νὰ φτάσομε νὰ ὀρίσομε τὴν ἀγαθὴ σύνεση μονάχα στὸ νὰ μποροῦμε ἀπλῶς νὰ μιλοῦμε χωρὶς νὰ πράττομε αὐτὰ πού λέμε, ἀλλὰ νὰ εἶναι μὲ τὴ διάθεση τῆς ψυχῆς ἐμποτισμένη κατὰ τὴν πράξη ἀπὸ τὶς ἀρετὲς καὶ ἔτσι μὲ τὴν πράξη νὰ λαμπρύνει τὸ φέγγος τῆς γνώσης, ἐνῶ μὲ τὴ γνώση νὰ φαιδρύνει τὴν ἔνταση τῆς πράξης, ὥστε συμβαδίζοντας ὁ φόβος στὰ πράγματα μὲ τὸν πόθο τοῦ Θεοῦ σύμφω-

ἵνα τῷ κατὰ τὴν ἀγαθὴν σύνεσιν πόθῳ τοῦ Θεοῦ συνελθὼν διὰ
 τῶν πραγμάτων ὁ φόβος, τελείαν ἡμῖν τὴν θεῖαν ἐργάσωνται σο-
 φίαν, ἐν μὲν τῇ κατὰ τὸν θεῖον φόβον ἀποχῆ τῶν κακῶν ἀρχομέ-
 νην, ἐν δὲ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν κατὰ τὴν ἀγαθὴν σύνεσιν τε-
 5 λειουμένην. Ὁ γὰρ ἐν μόνῃ ψιλῇ τῇ προφορᾷ τῶν θεῶν λόγων
 εἶναι τὴν σύνειν διοριζόμενος, ἔοικε ψιττακῷ τοὺς ἀνθρωπίνους
 μιμηλευομένῳ λόγους. Τοῦτο γὰρ μονώτατον τὸ ζῶον ἐν τοῖς
 πτηνοῖς τοὺς ἀνθρωπίνους διδασκόμενον ὑποκρίνεται λόγους,
 μηδὲν ἔχων παντελῶς κατὰ τὴν φύσιν ἀνθρώπινον, ὥσπερ καὶ ὁ
 10 μέχρι μόνῃ τῆς ψιλῆς προφορᾶς τοὺς μὲν τῶν ἀληθῶς συνετῶν
 λόγους πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων κατάπληξιν μιμηλευόμενος,
 τὴν δὲ τῆς γνώσεως ἔξιν οὐκ ἔχων τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν πε-
 ποιωμένην, Φαρισαῖός τις ἄλλος ὡς ἀληθῶς ἢ ψεκτὸς ἱερεὺς
 καὶ ὢν καὶ καλούμενος· τὴν μὲν σύνεισιν τῇ προφορᾷ μόνῃ τῶν
 15 λόγων ὑποκρινόμενος, αὐτῆς δὲ τῆς ὄντως ἐν τοῖς ἔργοις ἐχού-
 σης τὸ εἶναι σοφίας παντελῶς ἀπολειπόμενος, καὶ διὰ τοῦτο
 μέγα φουσῶν καὶ τῇ ἀλαζονείᾳ τῆς ὑποτρεφούσης αὐτοῦ τὴν κατὰ
 νοῦν ὑπερηφανίαν οἰήσεως, κατὰ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας ἰστά-
 μενος, οὐκ εἰδῶς, ὡς ἔοικεν, ὅτι δαιμόνων θεολογία προδήλως
 20 ἢ τῶν ἐπ' αὐτῇ διὰ φιλοδοξίαν μέγα φουσῶντων καθέστηκε δίχα
 πράξεως γνῶσις, ἐπιτιμῶντα διαρρήδην Ἰησοῦν ἔχουσα, τὸν δῆ-
 θεν θεολογούμενον, κἂν ὁ τοιοῦτος τῷ πάθει κρατούμενος οὐκ
 αἰσθάνεται.

Διὰ τοι τοῦτο φόβῳ φοβηθῶμεν ἡμεῖς τὸν Θεόν, καὶ παντὸς
 25 ρύπου σαρκὸς καὶ πνεύματος ἑαυτοὺς ἐλευθερώσωμεν, μὴ συγ-
 χωροῦντες τὸν νόμον τῆς σαρκὸς διὰ τῆς ἐπαινουμένης τῶν με-
 λῶν νεκρώσεως ἐπαναστῆναι τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος, μηδὲ
 μόνοις τοῖς κατ' ἥθος φαινομένοις τρόποις περιγράψωμεν τοῦ
 θεοῦ φόβου τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ τῆς ἐντὸς κατὰ ψυχὴν
 30 καλῆς διαθέσεως κήρυκα ποιησώμεθα τὴν περὶ τὸ ἥθος κατα-
 στολήν, ἵνα φύγωμεν τὴν μέλλουσαν τοῦ πυρὸς ἀπειλήν, καὶ τὴν

να μὲ τὴν ἀγαθὴ σύνεση, νὰ μᾶς τελειοποιήσουν τὴ θεία σοφία, ἀρχίζοντας ἀπὸ θεῖο φόβο μὲ τὴν ἀποχή ἀπὸ τὰ κακὰ, καὶ τελειοποιούμενοι στὴν πράξη τῶν ἐντολῶν μὲ τὴν ἀγαθὴ σύνεση. Γιατί, ὅποιος ὀρίζει ὅτι ἡ σύνεση ἐκδηλώνεται μόνο μὲ τὴν ἀπλῆ προφορὰ τῶν θείων λόγων, μοιάζει μὲ παπαγάλο πού μιμεῖται τ' ἀνθρώπινα λόγια. Γιατὶ αὐτὸ καὶ μόνο ἀπὸ ὅλα τὰ φτερωτὰ διδάσκεται καὶ ὑποκρίνεται τ' ἀνθρώπινα λόγια, ἐνῶ δὲν ἔχει στὴ φύση του τίποτε τὸ ἀνθρώπινο, ὅπως ἀκριδῶς κι ὅποιος μιμεῖται τοὺς λόγους τῶν ἀληθινὰ συνετῶν ὡς τὸ βαθμὸ μόνο τῆς ἀπλῆς ἐκφώνησης γιὰ νὰ καταπλήξει ἐκείνους πού τὸν ἀκοῦν, ἐνῶ δὲν ἔχει τὴν ἔξη τῆς γνώσης ἐμποτισμένη μὲ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀρετῶν, εἶναι καὶ ὀνομάζεται ἀληθινὰ ἓνας ἄλλος Φαρισαῖος ἢ ἀξιόμειπτος ἱερέας, ἀφοῦ ὑποκρίνεται τὴ σύνεση μόνο μὲ τὴν προφορὰ τῶν λόγων, ἐνῶ στερεῖται τελείως τὴν ἴδια τὴ σοφία πού ὑπάρχει μέσα στὰ ἔργα, καὶ γι' αὐτὸ μὲ μεγάλη ἰδέα καὶ μὲ τὴν ἀλαζονεία τῆς οἴησης πού τροφοδοτεῖ τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ νοῦ του, ὀρθώνεται ἐναντίον τοῦ λόγου τῆς ἀλήθειας, μὴ γνωρίζοντας, ὅπως φαίνεται, ὅτι εἶναι ὀλοφάνερα θεολογία δαιμόνων ἢ χωρὶς τὴν πράξη γνώση ἐκείνων πού ἀπὸ φιλοδοξία ἔχουν μεγάλη ἔπαρση γι' αὐτή, πού ἔχει τὸν Ἰησοῦ νὰ τὴν κατηγορεῖ ἀπερίφραστα², τὸν Ἰησοῦ πού τάχα αὐτὸς θεολογεῖ, κι ἂν ἀκόμα δὲν τὸ αἰσθάνεται κυριαρχημένος ἀπὸ τὸ πάθος.

Γι' αὐτὸ ἃς νιώσομε κι ἐμεῖς μεγάλο φόβο γιὰ τὸν Θεὸ κι ἃς ἀπαλλάξομε τὸν ἑαυτὸ μας ἀπὸ κάθε ρύπο τῆς σάρκας καὶ τοῦ πνεύματος, μὴ ἐπιτρέποντας νὰ ἐπαναστατήσῃ ὁ νόμος τῆς σάρκας μὲ τὴν ἐπαινούμενη νέκρωση τῶν μελῶν κατὰ τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος, οὔτε νὰ περιορίσομε σ' ἐπιφανειακοὺς μόνο τρόπους συμπεριφορᾶς τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ θείου φόβου, ἀλλὰ ἃς κάνομε κήρυκα τῆς καλῆς ψυχικῆς διάθεσης τὴν εὐπρέπεια τῆς συμπεριφορᾶς, γιὰ ν' ἀποφύγομε τὴ μελλοντικὴ ἀπειλὴ τῆς φωτιᾶς. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἀγαθὴ σύνεση ἃς τὴν στολίσομε μὲ τὴν πραγματοποίηση τῶν ἐντολῶν, γιὰ νὰ μὴν περιφέρομε, ὡς κενόδοξοι, λόγους

σύνεσιν τὴν ἀγαθὴν τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν κατακοσμήσωμεν,
 ἵνα μὴ νεκροὺς, ὡς κενόδοξοι, περιφέρωμεν λόγους καὶ τῆς κατὰ
 τὴν πράξιν τῶν ἐντολῶν ἐστερημένους ζωῆς, ἀλλ' ἐμπράκτους
 τοὺς θείους λόγους ποιήσωμεν, εἰρήνην μετὰ πάντων διώκοντες
 5 καὶ ἀγάπην, χρηστότητός τε καὶ πραότητος ἐπιμελούμενοι καὶ
 μακροθυμίας καὶ τῆς ἐν πᾶσι πρὸς πάντας ἀνοχῆς, μεθ' ὑπομο-
 νῆς τὰ συμβαίοντα φέροντες καὶ εὐχαριστίας, καὶ ὡς θεῖα δόμα-
 τα (δόγματα) τὰς θλίψεις ἀκατασείστως δεχόμενοι, μηδὲν πρὸς
 τοὺς λόγους τῆς διὰ τούτων συμφερόντως διεξαγωγῆς ἡμῶν
 10 τὴν ζωὴν προνοίας ἀντιτείνοντες, ὅπως τύχωμεν τῆς αἰωνίου
 ζωῆς μετὰ πάντων τῶν ἀγίων, κατατρυφῶντες τῶν μελλόντων
 ἀγαθῶν ἐν τῇ διαμονῇ τῆς τῶν αἰωνίων μακαριότητος, λέγοντος
 πρὸς ἡμᾶς ἀκούοντες τοῦ Θεοῦ, «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πα-
 τρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ
 15 καταβολῆς κόσμου», καὶ εὐφρανθῶμεν ἐκείνων ἀπολαύοντες
 τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, «ἅπερ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ
 ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ
 Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν».

νεκρούς καί στερημένους ἀπὸ τὴν ἔμπρακτῃ ζωὴ τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ ἅς κάνομε ἔμπρακτους τοὺς θείους λόγους, ἐπιδιώκοντας μαζί μὲ ὅλα τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀγάπη, φροντίζοντας τὴ χρησιότητα καὶ τὴν πραότητα καὶ τὴ μακροθυμία καὶ τὴν ἀνοχή ὅλων σὲ ὅλα, καὶ ὑποφέροντας μὲ ὑπομονή καὶ εὐχαριστία ὅσα μᾶς συμβαίνουν, ὅπως καὶ δεχόμενοι ἀκατάσειστοι ὡς θεῖες παραχωρήσεις τὶς θλίψεις, χωρὶς νὰ διαμαρτυροῦμαστε καθόλου γιὰ τοὺς λόγους τῆς πρόνοιας πού μ' αὐτὲς διευθύνει τὴ ζωὴ μας πρὸς τό συμφέρον μας, γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὴν αἰώνια ζωὴ μαζί μὲ ὅλους τοὺς ἁγίους, ἀπολαμβάνοντας τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ στὰ σκηνώματα τῆς αἰώνιας μακαριότητος, καὶ ν' ἀκούσομε τὸν Θεὸ νὰ μᾶς λέγει· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου· κληρονομηστε τὴ βασιλεία πού ἔχει ἐτοιμαστῆ γιὰ σᾶς ἀπὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου»³, κι ἅς εὐφρανθοῦμε ἀπολαμβάνοντας ἐκεῖνα τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ, «πού μάτια δὲν τὰ ἔχουν δεῖ καὶ αὐτιά δὲν τὰ ἔχουν ἀκούσει καὶ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν τὰ ἔχει νιώσει, ἐκεῖνα πού ὁ Θεὸς ἐτοίμασε γιὰ ὅσους τὸν ἀγαποῦν»⁴.

---

3. Ματθ. 25, 34.

4. Α' Κορ. 2, 9.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΑ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΙΩΤΑΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ

Αὐτὸν ἑαυτῷ τὸν Θεὸν ἴσον ὕψει τε καὶ βάθει, δι' εὐσεβοῦς
ἐρεύνης τοῦ μυστηρίου τῆς περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ οἰκονομίας διαγνοῦς
ὁ θεοφύλακτὸς μου δεσπότης, καὶ θαυμάσας πῶς ὁ ὄρος τῆ ἀο-
ριστίας, τάναντία καὶ ἀμιγῆ, περὶ αὐτὸν συναφθέντα, δι' ἀλλήλων
5 ἔσχε τὴν δῆλωσιν (τῆς μὲν ἀπειρίας τῷ ὄρω ἀρρήτως συνορι-
σθείσης, τοῦ δὲ ὄρου ὑπερφυῶς τῆ ἀπειρία συναπλωθέντος), αὐ-
τὸν δὲ περὶ ὃν ταῦτα κατ' ἄμφω ταυτὸν ἑαυτῷ, μηδὲν τὸ παρα-
παν ἑαυτοῦ καθυφέντα κατὰ τὸ ἄπειρον, ὡς κατὰ φύσιν μὲν ἀό-
ριστον, κατ' οἰκονομίαν δὲ ἀκατάληπτον καὶ ὄντα καὶ γινωσκό-
10 μενον, τὸ τε ὕψος τῆς θεϊκῆς δόξης ἀδιανόητον ἔχοντα καὶ τὸ βα-
θος τῆς οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως ἀπερίληπτον, ἐμφρόνως
ἑαυτὸν κηροῦ δίκην, ὡσπερ σφραγιῖδι τῷ Θεῷ εὐείκτως ὑπέθη-
κεν, ὃν δι' ὄλου εἰς τὸ βάθος ἐντυπωθέντα δεξάμενος, ἀρίδηλον
μίμημα τῆς θείας ἑαυτὸν κατέστησε μακαριότητος. Σοφῶς γὰρ
15 τοῖς θείοις ἑαυτὸν ἐναμείψας τρόποις, τῷ μὲν ταπεινῷ τῆς φύσε-
ως δι' ἀρετῆς ἐκέρασε τὸ τῆς ἀξίας ἀνάστημα, τῷ δὲ ὕψει τῆς
ἀξίας ἔμπαλιν διὰ γνώσεως τὴν τῆς φύσεως συνεπῆρε ταπεινώ-
σιν, καὶ θάτερον θατέρω παραδόξως ἐνθεωρεῖσθαι πεποίηκε.
Κατ' ἄμφω γὰρ ταυτὸν ἑαυτῷ, μηδὲν ἐν ἀμφοτέροις καθυφέντα
20 σεμνότητος, ἑαυτὸν συνετήρησε, δείξας μάλα σαφῶς, δι' ὧν ἀκί-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΑ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΙΩΤΑΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ

Ἐπειδὴ ὁ θεοφύλακτος κύριός μου μὲ εὐσεβῆ ἔρευνα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας γιὰ μᾶς κατανόησε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἴσος μὲ τὸν ἑαυτό του στὸ ὕψος καὶ στὸ βάθος καὶ θαύμασε πῶς ὁ περιορισμὸς μὲ τὴν ἀοριστία, τὰ ἀντίθετα δηλαδή καὶ ἄσχετα, ὅταν ἐνώθηκαν σ' αὐτόν, δῆλωσαν ἀμέσως ἀμοιβαῖα τὸ ἓνα τὸ ἄλλο (ἢ ἀπειρία δηλαδή μὲ τρόπο ἄρρητο περιορίστηκε μέσα στὸ πέρασ καὶ τὸ πέρασ μὲ τρόπο ὑπερφυσικὸ ἀπλώθηκε στὴν ἔκτασι μαζί μὲ τὴν ἀπειρία), καὶ ὅτι ἦταν ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο αὐτὸς στὸν ὁποῖο ἀναφέρονται αὐτά, χωρὶς καμμιά ἀπολύτως μείωσή του ὡς πρὸς τὴν ἀπειρία του, ἔπειδὴ εἶναι ἀπεριόριστος κατὰ τὴ φύση καὶ κατ' οἰκονομία ἀκατάληπτος καὶ εἶναι καὶ ἀναγνωρίζεται, καὶ ὅτι εἶναι ἀδιανόητο τὸ ὕψος τῆς θεϊκῆς δόξας του καὶ ἀδύνατο νὰ περιληφθεῖ τὸ βάθος τῆς συγκατάβασής του σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομία, ἔβαλε τὸν ἑαυτό του συνειδητὰ καὶ μ' εὐπίθεια σὰ νὰ ἦταν κερὶ κάτω ἀπὸ τὸν Θεὸ σὰ νὰ ἦταν σφραγίδα, κι ἀφοῦ τὸν δέχθηκε ὀλόκληρον ἐντυπωμένο στὰ βάθη του, ἔκανε τὸν ἑαυτό του ὀλοφάνερο μίμημα τῆς θείας μακαριότητος. Ἀφοῦ δηλαδή ἔκανε σοφὴ ἐναλλαγὴ τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τοὺς θεῖους τρόπους, μὲ τὴν ταπεινότητα τῆς φύσης μέσω τῆς ἀρετῆς συγκέρασε τὸ ἀνάστημα τῆς ἀξίας, ἐνῶ ἀντίθετα, στὸ ὕψος τῆς ἀξίας μέσω τῆς γνώσης ἀνέβασε τὴν ταπεινότητα τῆς φύσης, κι ἔκανε νὰ νοεῖται κατὰ τρόπο παράδοξο τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο. Γιατὶ καὶ στὰ δύο διατηρήθηκε ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἑαυτό του, χωρὶς νὰ δέχθηκε καὶ στὰ δύο καμμιά μείωσι τοῦ μεγαλείου του, κι ἔδειξε μὲ πολλὴ σαφή-

βδηλον τὴν πρὸς Θεὸν ἐκτήσατο μίμησιν, ὡς τὴν ἱερωσύνην ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς ἄνθ' ἑαυτοῦ χειροτονήσας προῦβάλετο, ἐφ' ᾧτε καὶ σωματικῶς ὀρώμενος, καὶ τὰ αὐτοῦ μυστήρια τοῖς ὀρᾶν δυναμένοις μὴ διαλίπη φαινόμενα.

5 Διὰ τοῦτο θεοειδῶς τῷ λόγῳ μετὰ τῶν τρόπων φερόμενος ὁ ἐμὸς δεσπότης, πολλὴν μοι σωτηρίαν ἐνετεκμήνατο. Ὡς γὰρ τοὺς ἀνθρώπους καταλλαγῆναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὡς παισθέντας μᾶλλον ἢ παιίσαντας ὁ Κύριος παρεκάλεσε, καθὼς μαρτυρεῖ λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος, « Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύ-
10 ομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ », ἵνα ἐντρέψη τῷ μεγέθει τῆς εὐεργεσίας πρὸς συναίσθησιν ἐλθεῖν τῆς οἰκείας πωρώσεως, οὕτω καὶ ὁ ἐμὸς δεσπότης, δι' ἑκουσίου ὑφέσεως εὐμηχάνως με χειρ-
15 ᾠπερ διδάσκειν διὰ τὴν ἀξίαν προβέβληται, κἂν ὀψέ ποτε τῆς οἰκείας ἀμαθίας κατέστησεν ἐπιγνώμονα. Ὁμολογῶν οὖν τῷ δεσπότη μου τὴν χάριν καὶ σεμνύνομαι τῷ τρόπῳ δι' οὗ τὸ νέφος μου τῆς οἰήσεως εὐαφῶς ἀπεώσατο, καὶ αἰτῶν αὐτὸν τοιούτοις καὶ λόγοις καὶ τρόποις ρυθμίζοντα τὸν αὐτοῦ δοῦλον μὴ παύσα-
20 σθαι.

νεια μὲ ὅσα ἐπέτυχε ν' ἀποκτήσει τὴν ἀκίβδηλη μίμηση τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς πρόβαλλε πάνω στὴ γῆ ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν ἱερωσύνη χειροτονώντας τοὺς ἱερεῖς, μὲ σκοπὸ καὶ νὰ τὸν βλέπομε σωματικά, καὶ τὰ μυστήριά του νὰ μὴν παύσουν νὰ γίνονται φανερὰ σὲ ἐκείνους πού ἔχουν τὴ δύναμη νὰ τὰ βλέπουν.

Γι' αὐτό, συμπεριφερόμενος θεϊκὰ ὁ κύριός μου στὸ λόγο μαζί καὶ στοὺς τρόπους, πρόσφερε σὲ μένα ὡς τεχνίτης πολλὴ σωτηρία. Ὁ Κύριος δηλαδὴ παρακάλεσε τοὺς ἀνθρώπους νὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἐπειδὴ ἀδικήθηκαν μᾶλλον, παρὰ ἔσφαλαν, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγοντας: «Εἴμαστε οἱ πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ, γιατί ὁ Θεὸς εἶναι πού παρακαλεῖ μὲ ὅσα λέμε ἡμεῖς. Σᾶς παρακαλοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθείτε μὲ τὸν Θεό»¹, γιὰ νὰ σᾶς κάνει νὰ ντραπεῖτε καὶ μὲ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας νὰ ἔρθετε σὲ συναίσθηση τῆς πώρωσής σας. Ἔτσι καὶ ὁ κύριός μου, μὲ ἐκούσια ταπείνωση, κἀνοντάς με ὑποχείριό του μ' ἔξυπνο τρόπο, μὲ τὸ ὅτι θέλησε νὰ μάθει ἀπὸ μένα μ' ἐπιστολὴ αὐτὰ πού προβάλλει ὅτι διδάσκει ἕξαιτίας τοῦ ἀξιώματός του, ἔστω κι ἄργα μὲ ἔκανε νὰ λάβω ἐπίγνωση τῆς ἀμάθειάς μου. Ὁμολογῶ λοιπὸν τὴ χάρη στὸν κύριό μου καὶ καυχίεμαι γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀπομάκρυνε ἀπὸ ἑμένα τόσο ἐπιδέξια τὸ νέφος τῆς ἔπαρσής μου, καὶ ζητῶ ἀπὸ αὐτὸν νὰ μὴν παύσει νὰ κατευθύνει τὸν δούλο του μὲ ἀνάλογους καὶ λόγους καὶ τρόπους.

---

1. Β'. Κορ. 5, 20.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΒ'. ΠΡΟΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΝ

Εἰ μὲν θαρροῦντες τῷ Πνεύματι, καθὰ ἀλύτως περικειμένην ὑμῖν αὐτοῖς ἔχετε τὴν ἀγάπην, μηδενὸς δεομένην πρὸς καινισμόν, ἀμελεῖν τῶν πρὸς τοὺς φίλους διέγνωτε γραμμάτων, ἐπαινωῶ τε τὸν νόμον καὶ ὑμᾶς ἀποδέχομαι, πιστεύοντας ἐκείνῳ τῆς 5 ἀγάπης τὸν θησαυρόν, ἐξ οὗ τε καὶ εἰς ὃν ἄρχεσθαί τε καὶ ἀναπαύεσθαι πέφυκεν. Εἰ δὲ τοῦ καθήκοντος φιλικοῦ τρόπου κατολιγωροῦντες τοῦ γράφειν δι' ὅκνου παραιτεῖσθε, τάναντία ποιεῖν οὐ παύσομαι, φίλους αἰδεῖσθα διὰ μέγεθος τῆς κατὰ κόσμον προλήψεως οὐκ εἰδώς. Εἰ δὲ τῶν δύο τοῦ μὴ γράφειν οὐδὲν κα- 10 θέστηκεν αἴτιον, δέξασθε ἀπόντων, καὶ δότε προθύμως ἀποῦσιν, ὡς ἐδίδαξεν ἡ φύσις, διὰ γραμμάτων τὴν ἔντευξιν, μᾶλλον δέ, ὡς Θεὸς τὴν φύσιν σοφίσας παρεμυθήσατο. Κεντρίζει γὰρ ἡρεμοῦσαν τὴν μνήμην καὶ διεγείρει νυστάζουσαν, πρὸς τὸ ἰδεῖν καὶ ἀναμάττεσθαι τῶν φιλουμένων τὰ πρόσωπα, γράμμασι λό- 15 γος μορφούμενος, δι' ὧν ὁ πόθος, πυρὸς δίκην σβεσθέντος, ἐκ μικροῦ σπινθῆρος πάλιν ἀναρριπίζεται.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΒ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΣΕΝΤΙΟ

Ἄν, ἔχοντας τὸ θάρρος σας στηριγμένο στὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ ἔχετε τὴν ἀγάπη νὰ σᾶς περιβάλλει κατὰ τρόπο ἄλυτο, τὴν ἀγάπη πού δὲν χρειάζεται τίποτε γιὰ νὰ ἀνακαινιστεῖ, ἀποφασίσατε νὰ ἀμελεῖτε νὰ γράφετε στοὺς φίλους, καὶ τὸ νόμο ἐπαινώ καὶ ἐσᾶς ἀποδέχομαι, ἀφήνοντας στὰ χέρια ἐκείνου τὸν θησαυρὸ τῆς ἀγάπης, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ στὸν ὁποῖο εἶναι φυσικὸ ν' ἀρχίζομε καὶ ν' ἀναπαυόμαστε. Ἄν ὅμως δείχνετε ἀδιαφορία γιὰ τὸν ἐπιβαλλόμενο φιλικὸ τρόπο καὶ παραλείπετε νὰ γράφετε ἀπὸ ὀκνηρία, δὲν θὰ παύσω νὰ κάνω τὰ ἀντίθετα· δὲν ξέρω νὰ σέβομαι φίλους γιὰ τὸ μέγεθος τῆς συνήθειας τοῦ κόσμου. Ἄν ὅμως κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν εἶναι αἰτία νὰ μὴ μοῦ γράφετε, δεχθεῖτε γραφὴ ἀπὸ τοὺς ἀπόντες καὶ δώστε πρόθυμα σὲ ἀπόντες ἀπόκριση μὲ γράμμα, ὅπως μᾶς δίδαξε ἡ φύση, ἢ καλύτερα ὅπως ὁ Θεὸς ἔδωσε μὲ τρόπο σοφὸ παρηγοριὰ στὴ φύση. Κεντριζεὶ δηλαδὴ τὴ θύμηση ὅταν ἀδρανεῖ καὶ τὴ διεγείρει ὅταν νυστάζει, γιὰ νὰ δεῖ καὶ ν' ἀναπλάσει τὰ πρόσωπα τῶν ἀγαπημένων, ὁ λόγος πού ἐκφράζεται στὰ γράμματα, μὲ τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ὁ πόθος σβῆσει σὰν τὴ φωτιά, ἀναρριπίζεται ἀπὸ μικρὴ πάλι σπῖθα.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΓ'. ΠΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Ἀγάπης ἴδιον ὑπάρχει πνευματικῆς, οὐ μόνον παρόντας εὐ-
εργετεῖν τοὺς χρήζοντας, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας παραμυθεῖσθαι, καὶ
μὴ συγχωρεῖν τοῖς σώμασι τὰς ψυχὰς συνδιατέμνεσθαι, μήτε
μὴν τοῦ λόγου, δι' οὗ τὴν εἰκόνα φέρει τοῦ Κτίσαντος ἢ ψυχὴ πε-
5 ριγράφεσθαι τόπῳ τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἢ παρόντας τοῖς ἠγαπημέ-
νοις διὰ φωνῆς κατ' ὄφθαλμοὺς τὰ πρέποντα διαλέγεσθαι, ἢ
ἀπόντας διὰ γραμμάτων προσομιλεῖν. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἢ
φύσις κατὰ Θεοῦ χάριν σοφῶς ἐπενόησε, πρὸς ἔνωσιν ἀδιάστα-
τον τῶν πολλῶ διεστηκότων ἀλλήλων σωματικῶς τῷ τοπικῶ
10 διαστήματι. Οὕτω γὰρ ὁ λόγος συχνότερον ἐνηχούμενος φωνῇ τε
καὶ γράμμασι δυσέκνιπτον μνήμην ἐντίθεται τῇ ψυχῇ, πρὸς τὸ
διὰ παντὸς ὄρᾳν τοὺς ἀεὶ κατ' ἀγάπην παρόντας τῷ πνεύματι,
καὶ περιπτύσσεσθαι καὶ πάντων ἀνακαλεῖσθαι τῶν λυπηρῶν.
Μὴ τοίνυν ἐπιλάθησθέ μου τοῦ παιδὸς ὑμῶν καὶ μαθητοῦ, τίμιοι
15 Πατέρες, ἀλλ' ὡς ἀγάπης ὄντες καὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι,
θρέψατε λόγῳ τῶν ἀρετῶν τὴν λιμώττουσάν μου ψυχὴν, καὶ
φωτίσατέ μου τὸν νοῦν ἀγνοίας ζόφῳ πεπιεσμένον, πρὸς τὸν
ἀποκείμενον ὑμῖν ἐν οὐρανοῖς ὑπὲρ τούτου μισθὸν ἀποβλέπον-
τες, κἂν τὸ γινόμενον τυχὸν πρὸς ὀλίγον ὑμᾶς κρείττονος ἀπάγη
20 καὶ τιμιωτέρας σχολῆς. Οἶδα γάρ, ὡς οὐκ ἴσον πρὸς εὐδοξίαν,
ἀμέσως τε Θεῷ προσομιλεῖν καὶ τῶν ἡττόνων συμπαθῶς προ-
νοεῖν. Πλὴν οὐδὲ τοῦτο τῶν Θεῶ νενομισμένων ἀλλότριον.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΓ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΤΕΦΑΝΟ

Τῆς πνευματικῆς ἀγάπης γνώρισμα εἶναι, ὄχι μόνο νὰ εὐεργετῆ κανεὶς ὅποιους ἔχουν ἀνάγκη ὅταν εἶναι παρόντες, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐγκαρδιώνει κι ὅταν εἶναι ἀπόντες καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπει νὰ χωρίζονται οἱ ψυχές ἀπὸ τὰ σώματα, οὔτε βέβαια ἢ δύναμη τοῦ λό-γου, πὺ μ' αὐτὸν ἢ ψυχὴ ἔχει τὴν εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ, νὰ πε-ριορίζεται τοπικά , ἀλλὰ ἢ νὰ συνομιλοῦμε μὲ τοὺς ἀγαπητούς μας γι' αὐτὰ πὺ πρέπει προφορικὰ ἔχοντάς τους μπροστὰ μας, ἢ ν' ἀπευθυνόμαστε σ' αὐτοὺς μὲ γράμματα ὅταν εἶναι ἀπόντες. Γιατὶ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐπινόησε σοφὰ ἢ φύση μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἐνώνονται στενὰ ὅσοι εἶναι χωρισμένοι μεταξύ τους σωματικὰ μὲ μεγάλη τοπικὴ ἀπόσταση. Γιατὶ ἔτσι ὁ λόγος μεταδιδόμενος συ-χνότερα μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὴν ἐπιστολὴ σταλάζει μέσα στὴν ψυχὴ ἀνεξάλειπτη μνήμη, γιὰ νὰ βλέπομε πάντοτε αὐτοὺς πὺ εἶναι πά-ντα παρόντες μὲ ἀγάπη στὴν ψυχὴ μας καὶ νὰ τοὺς ἀγκαλιάζομε καὶ νὰ ἀναιροῦμε ὅλα τὰ λυπηρὰ. Μὴ λησμονήσετε λοιπὸν τὸ παιδί σας καὶ μαθητὴ σας, σεβαστοὶ Πατέρες, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶστε μαθητὲς καὶ δάσκαλοι τῆς ἀγάπης, θρέψατε μὲ τὸν λόγο τῶν ἀ-ρετῶν σας τὴν πεινασμένη μου ψυχὴ, καὶ φωτίσατε τὸ νοῦ μου πὺ τὸν πιέζει τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας, ἀποβλέποντας στὸ μισθὸ πὺ σᾶς περιμένει γι' αὐτὸ στοὺς οὐρανοὺς, ἔστω κι ἂν αὐτὸ πὺ γίνεται σᾶς ἀπομα-κρύνει γιὰ λίγο μόνο ἀπὸ σπουδαιότερη καὶ ἀξιότερη ἀπασχόλη-ση. Γιατὶ γνωρίζω, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ νὰ δοξαστεῖ κάποιος, τὸ νὰ συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸ νὰ προνοεῖ μὲ συμπάθεια γιὰ τοὺς κατωτέρους του. Πλὴν ὅμως οὔτε αὐτὸ εἶναι ξένο ἀπὸ ὅσα ἔχει θεσπίσει ὁ Θεός.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΔ'. ΠΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΝ

Ἦκε τὸ τίμιον τοῦ θεοφυλάκτου μου δεσπότητος γράμμα
μετὰ τῆς εἰρήνης, καὶ αὐτὸν ὄλον φέρον τοῖς τρόποις φαινόμενον.
Τῇ γὰρ τῶν λόγων σεμνότητι πέφυκέ πως ἐμφαίνεσθαι μετὰ τῆς
τῶν τρόπων ἐπιεικείας καὶ τῆς ψυχῆς ἢ διάθεσις. Καὶ ἦσθην
5 ὡσπερ αὐτὸν παρόντα δεξάμενος τὸν ἐμὸν δεσπότην, καὶ ἦσπα-
σάμην τῷ πνεύματι, καὶ ὄλον τῷ χωρήματι τῆς καρδίας περιλα-
βῶν ἀπεθέμην, καὶ ἐδόξασα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν σοφῶς
τοῖς ἀνθρώποις ἐμφῶντα τῆς ἀγάπης τὸν νόμον, καθ' ὃν ἀλλή-
λων ἀπειῖναι οὐδέποτε δύνασθαι, κἂν πολλῶ διεστήκασιν ἀλλή-
10 λων σωματικῶς τῷ τοπικῶ διαστήματι, οἱ τῶν σπερμάτων τῆς
ἀγάπης δεόντως ἐπιμελεῖσθαι γινώσκοντες. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰρή-
νης κοσμικῆς εὐαγγέλια τὸ γράμμα κομίσαν, εἰς χαρὰν τῆς ψυχῆς
τὴν λύπην μεθήρμοσε, δέον ἐστὶν ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτῆς εἰκότως τῷ
χαρισαμένῳ Θεῷ γενέσθαι πάντως εὐγνώμονας, ἵνα μὴ φανῶ-
15 μεν ἀχάριστοι περὶ τὴν εὐποιίαν, κακῶς τὸν εὐεργέτην ἀνταμει-
ψάμενοι. Γενησόμεθα δὲ πάντως εὐγνώμονες, εἰς δέον τῇ εἰρήνῃ
χρησάμενοι καὶ τὴν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν κοσμοκράτορα κα-
κῶς ἡμῖν ἐνυπάρξασαν ἀθετήσαντες φιλίαν, καὶ διὰ τῶν παθῶν
πρὸς τὸν Θεὸν συνιστάμενον κἂν ὄψῃ ποτὲ καταλύσωμεν πόλε-
20 μον, καὶ σπονδὰς ἀλύτους τῆς πρὸς αὐτὸν εἰρήνης ποιήσαντες ἐν
τῇ καταργήσει τοῦ σώματος, τῆς πρὸς αὐτὸν ἐχθρας παυσώμε-
θα. Ἀδύνατον γὰρ ἐστὶν ἡμᾶς φιλωθῆναι Θεῷ, διὰ τῶν παθῶν

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΔ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ*

Ἐφτασε τὸ σεπτὸ γράμμα τοῦ θεοφύλακτου δεσπότη μου μαζί με τὴν εἰρήνη¹, φέροντάς μου κι αὐτὸν τὸν ἴδιο φανερωμένον ὀλόκληρο με τοὺς τρόπους του. Γιατὶ με τὴ σεμνότητα τῶν λόγων συμβαίνει νὰ φανερώνεται μαζί με τὴν κοσμιότητα τῶν τρόπων καὶ ἡ διάθεση τῆς ψυχῆς. Καὶ εὐχαριστήθηκα ποὺ δέχθηκα τὸν κύριό μου σὰ νὰ ἦταν παρὼν καὶ τὸν ἀγκάλιασα πνευματικὰ καὶ τὸν ἔβαλα ὀλόκληρο μέσα στὴν καρδιά μου, καὶ δόξασα τὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ μας ποὺ φύτεψε σοφὰ στοὺς ἀνθρώπους τὸ νόμο τῆς ἀγάπης, σύμφωνα με τὸν ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μακριὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἔστω κι ἂν βρίσκονται σὲ μεγάλη ἀπόσταση σωματικὰ ἀναμεταξύ τους, ὅσοι γνωρίζουν νὰ καλλιεργοῦν ὅπως πρέπει τὰ σπέρματα τῆς ἀγάπης. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ γράμμα, φέροντάς μου τὴν καλὴ εἶδηση τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου, μετέβαλε σὲ χαρὰ τὴ λύπη τῆς ψυχῆς μου, εἶναι πρέπον νὰ δείξομε ὅπωςδήποτε, ὅπως εἶναι εὐλόγο, τὴν εὐγνωμοσύνη μας γι' αὐτὴν στὸν Θεὸ ποὺ μᾶς τὴ χάρισε, γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε ἀχάριστοι στὴν εὐεργεσία του, ἀνταμείβοντας με τρόπο κακὸ τὸν εὐεργέτη μας. Καὶ θὰ γίνομε ὅπωςδήποτε εὐγνώμονες, ἂν χρησιμοποιήσομε τὴν εἰρήνη ὅπως πρέπει, κι ἂν ἀρνηθοῦμε τὴ φιλία ποὺ εἶχαμε πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν κυρίαρχο τοῦ κόσμου, κι ἔστω ἀργὰ κάποτε ἂν καταλύσομε τὸν πόλεμον ποὺ συγκροτεῖται κατὰ τοῦ Θεοῦ μέσῳ τῶν παθῶν, καὶ κάνοντας ἄλυτες συνθήκες συμφωνίας εἰρήνης μαζί του με τὴν κατάργησιν τοῦ σώματος¹, ἃς σταματήσομε τὴν ἔχθρα μας πρὸς αὐτόν. Γιατὶ εἶναι

---

* Ἴσως ἀναφέρεται στὴν εἰρήνη μετὰ τὴ νίκη τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τοῦ Χοσροῦ.
1. Βλ. Ρωμ. 6, 6.

πρὸς αὐτὸν στασιάζοντας καὶ τῷ πονηρῷ τυράννῳ καὶ φονευτῇ
 τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διὰ κακίας δασμοφορεῖν ἀνεχομένους, μὴ
 πρότερον δι' ὄλου πολεμωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γὰρ τότε
 τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, κἄν πιστῶν προσ-
 5 ηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς περιπλάττωμεν, μέχρις οὗ πάθεσιν ἀτιμίας
 δουλεύειν βουλόμεθα, καὶ οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατὰ κό-
 σμον εἰρήνης λοιπὸν περιγενήσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμέ-
 νης, καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ποιητὴν στασιαζούσης, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ
 βασιλείαν γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης, ἔτι μυρίοις πεπραμένης
 10 ὠμοῖς δεσπόταις, εἰς κακίαν αὐτὴν κατεπεΐγουσι, καὶ τὴν εἰς
 ἀπώλειαν φέρουσιν ὁδὸν τῆς σωζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἰ-
 ρεῖσθαι παρασκευάζουσιν. Ἐπειδὴν δὲ τῆς τῶν παθῶν μέθης
 ἐκνήψωμεν καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πονηρᾶς κατεξαναστῶμεν καὶ
 τυραννικῆς βασιλείας καὶ τὸν αὐτοῦ πικρότατον ζυγὸν ἑαυτῶν
 15 ἐκτιναξώμεθα καὶ κατίδοιμεν ὅσον ἡμᾶς ἢ πρὸς αὐτὸν φιλία κα-
 τέφθειρε, τῆνικαῦτα δεξόμεθα τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου βασιλέ-
 ως Χριστοῦ τὴν εἰρηνικὴν παρουσίαν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀοράτως γινο-
 μένην, καὶ ἀνεξόμεθα ὑπὸ τὸν αὐτοῦ γενέσθαι ζυγόν, νόμοις ἀλη-
 θείας τάσσοντος ἡμᾶς καὶ ρυθμίζοντος, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν στεί-
 20 λασθαι ἐκουσίως φιλίαν καταδεξόμεθα, φόρους αὐτῷ καὶ δα-
 σμοὺς ἐκουσίως προσάγοντες τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν κατ' ἐντολὴν
 τελεσφορουμένους ἐν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης καρπούς. Οἷς ὑπὲρ
 τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἠδόμενος ὁ μόνος ἀπροσδεής, πάντα ἡμῖν
 χαρίσεται ὡς ἀψευδής, ὅσα ἡμῖν ἐπηγγείλατο. Τὰ δὲ ἐστίν, «ἃ
 25 ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ-
 που οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Εἰς
 τοῦτο γὰρ ἡμᾶς πεποίηκεν, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσε-
 ως καὶ τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι, καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι
 κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν, δι' ἣν πᾶσά τε τῶν ὄντων ἢ σύστα-

ἀδύνατο νὰ γίνομε φίλοι μὲ τὸν Θεό, ἂν στασιάζομε ἔναντίον του μὲ τὰ πάθη κι ἀνεχόμεστε νὰ δίνομε φόρους στὸν πονηρὸ τύραννο καὶ φονέα τῶν ψυχῶν μας διάβολο, χωρὶς νὰ κηρύξομε προσηγομένως γενικὸ πόλεμο ἔναντίον τοῦ πονηροῦ. Γιατὶ μέχρι τότε εἴμασθε ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τοῦ Θεοῦ, κι ἂν ἀκόμη πλάθομε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας τὴν προσηγορία τῶν πιστῶν, ὅσο ἔξακολουθοῦμε νὰ θέλομε νὰ εἴμαστε δούλοι στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας², καὶ δὲν θ' ἀποκομίσουμε κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν εἰρήνη τοῦ κόσμου, ὅταν ἡ ψυχὴ μας βρίσκεται σὲ κακὴ κατάσταση καὶ στασιάζει ἔναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ δημιουργοῦ της, χωρὶς νὰ θέλει νὰ δεχθεῖ τὴ βασιλικὴ ἐξουσία του, ὄντας ἀκόμη πουλημένη σὲ ἄπειρους σκληροὺς κυρίους ποὺ τὴν σπρώχνουν διὰ τῆς βίας στὴν κακία καὶ τὴν φέρουν στὴ θέση ξεγελώντας τὴν νὰ προτιμήσει ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας, τὸ δρόμο ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ἀπώλεια. Ὅταν ὅμως συνέλθομε ἀπὸ τὴ μέθη τῶν παθῶν κι ἐπαναστατήσομε κατὰ τῆς πονηρῆς καὶ τυραννικῆς βασιλείας τοῦ διαδόλου κι ἀποτινάξομε ἀπὸ πάνω μας τὸν σκληρότατο ζυγὸ του καὶ διαπιστώσομε πόσο μᾶς ἔφθειρε ἡ φιλία μας πρὸς αὐτόν, τότε θὰ δεχθοῦμε στὴν ψυχὴ μας νὰ μᾶς ἀγγίξει ἡ εἰρηνικὴ κι ἀόρατὴ παρουσία τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου βασιλιᾶ Χριστοῦ, καὶ θ' ἀνεχθοῦμε νὰ μποῦμε κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ Χριστοῦ ποὺ βάζει τὴ ζωὴ μας σὲ τάξη καὶ μᾶς κυβερνᾷ μὲ νόμους ἀλήθειας, καὶ θὰ δεχθοῦμε νὰ προσφέρουμε θέλοντας τὴ φιλία πρὸς αὐτόν, ἀποδίδοντάς του μὲ τὴ θέλησή μας φόρους καὶ δασμοὺς, τοὺς καρποὺς δηλαδὴ τῆς δικαιοσύνης ποὺ ὠριμάζουν μὲ τὶς ἀρετὲς βάσει τῶν ἐντολῶν του, μὲ τοὺς ὁποίους εὐχαριστούμενος γιὰ χάρη τῆς σωτηρίας μας ὁ μόνος ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ ἀνάγκη, θὰ μᾶς χαρίσει ὡς ἀψευδῆς ὅσα μᾶς ὑποσχέθηκε· καὶ αὐτὰ εἶναι, «ὅσα μάτια δὲν εἶδαν κι αὐτιά δὲν ἄκουσαν καὶ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν στοχάστηκε, ὅσα ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν»³. Γιατὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἔχει πλάσει, γιὰ νὰ γίνομε κοινωνοὶ τῆς θείας φύσης καὶ μέτοχοι τῆς ἀιδιότητάς του⁴, καὶ νὰ φανοῦμε ὅμοιοι μ' αὐτόν μὲ τὴν κατὰ χάρη θέωσή μας, γιὰ χάρη τῆς ὁποίας

2. Ρωμ. 1, 26.

3. Α' Κορ. 2, 9.

4. Β' Πέτρ. 1, 4.

σίς ἐστι καὶ ἡ διαμονὴ καὶ ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγὴ καὶ γένεσις.

Γενώμεθα τοίνυν ἄξιοι τῆς εἰρήνης, δέσποτά μου εὐλογημένε, τὰ ἐν ἡμῖν στασιάζοντα πρὸς Θεὸν πάθη ἑαυτῶν ἀνδρικῶς περιελόντες. Τήξωμεν ὄση δύναμις τὸ σῶμα, δι' οὗ σφριγῶντος ἡ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν ψυχὴν γίνεσθαι πέφυκεν εἴσοδος. Ἀναγνώσμασι θείοις πλανώμενον στήσωμεν τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν πάλιν ἐπαναγάγωμεν. Ἐγκρατείας τόνοις καὶ ἀγρυπνίας κατ' ὄρεξιν εἰς πολλὰ φερομένην ἀτάκτως τὴν ἐπιθυμίαν, σωφρόνως καταστείλωμεν. Εὐχαῖς καὶ δεήσεσι καὶ ἐλεημοσύναις τὸν θυμὸν ζέοντα καὶ ταρασσόμενον σοφῶς κατευνάσωμεν. Φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀπειλῇ τῶν μελλόντων ἀκολάστως κινούμενά τε καὶ ἐνεργοῦντα τὰ αἰσθητήρια παύσωμεν. Ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων μνησθῶμεν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φοβερᾶς τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἐξόδου, καὶ πῶς ὑπαντῶσιν αὐτῇ κατὰ τὸν ἀέρα τοῦτον αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις τοῦ σκότους, πᾶσα πρὸς ἑαυτὴν διέλκουσά τε καὶ κατατέμνουσα, κατ' ἀναλογίαν τῆς σχετικῶς πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ μέσου πάθους γενομένης κακῆς οἰκειότητος. Μνησθῶμεν τῆς ἐν τῷ ἄδῃ κατὰ συνείδησιν γινομένης τῇ ψυχῇ πικρᾶς ὀδύνης ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν αὐτῇ κακῶς διὰ τοῦ σώματος πεπραγμένων. Μνησθῶμεν τῆς τελευταίας τοῦ παντὸς κόσμου συντελείας, καθ' ἣν τῷ πολλῷ καὶ ἀπλέτῳ πυρὶ τὸ πᾶν καταφλέγεται τοῦτο, στοιχείων φοβερῶς κλονουμένων τῇ τήξει τῆς καύσεως, οὐρανοῦ τῇ ἐλίξει [καὶ] φόβῳ κατ' ἐπειξιν φεύγοντος ἀπὸ προσώπου πυρὸς τοῦ προκαθαίροντος τὴν κτίσιν διὰ τὴν τοῦ Καθαροῦ παρουσίαν, θαλάσσης ἀφανιζομένης, γῆς βρασσομένης καὶ ἐκ πυθμένος καὶ τὰς ἀπείρους τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀμειώτως παρεχούσης μυριάδας. Μνησθῶμεν τῆς φρικτῆς ὥρας τῆς ἀπολογίας τῆς ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ γενησομένης, ἠνίκα πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν καὶ πᾶσα ἡ ἀπὸ καταβολῆς τοῦ αἰῶνος κτίσις τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾷ τὰ ἐκάστῳ προσόντα, μέχρι καὶ ψιλοῦ ἐνθυμήματος, ἠνίκα τοὺς μὲν διὰ τὴν τῶν ἔργων λαμπρότητα τὸ

ἔλαβαν τὰ ὄντα τῆ σύστασι καὶ διατηροῦνται, καθὼς καὶ ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ γένεσι τῶν μὴ ὄντων.

Ἄς γίνομε λοιπὸν ἄξιοι τῆς εἰρήνης, εὐλογημένε δέσποτά μου, ἀποκόπτοντας γενναῖα τὰ πάθη ποὺ στασιάζουν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Ἄς καταλειώσομε τὸ σῶμα μὲ ὄση δύναμη ἔχομε, μὲ τὸ ὁποῖο, ὅταν αὐτὸ ἀκμάζει, συντελεῖται συνήθως ἢ εἴσοδος τοῦ διαβόλου στὴν ψυχὴ. Τὸ νοῦ μας ποὺ περιπλανιέται ἄς τὸν σταθεροποιήσομε μὲ θεῖα ἀναγνώσματα καὶ ἄς τὸν ἐπαναφέρομε πάλι στὸν Θεό. Μὲ ἔντονη ἐγκράτεια καὶ ἀγρυπνία ἄς καταστείλομε φρόνιμα τὴν ἐπιθυμία μας, ποὺ κατὰ τὴν ὄρεξή μας στρέφεται ἀτακτα σὲ πολλά. Ἄς κατευνάσομε μὲ σοφία τὴν ψυχὴ μας, ποὺ βράζει καὶ ταράζεται, μὲ προσευχὲς καὶ δεήσεις καὶ ἐλεημοσύνες. Ἄς ἐμποδίσομε τὰ αἰσθητήριά μας μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπειλὴ τῶν μελλοντικῶν, νὰ κινοῦνται καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἀκόλαστα. Μὲ ὅλα αὐτὰ καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἄς θυμόμαστε τὸν θάνατο καὶ τὴ φοβερὴ ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ πῶς τὴν προϋπαντοῦν στὸν ἀέρα αὐτὸν οἱ ἀρχές, οἱ ἐξουσίες καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ σκοτοῦς, τραβώντας τὴν ἢ κάθε μία στὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ χωρίζοντάς τὴν, κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς σχετικῆς μ' αὐτὴν κακῆς οἰκειότητος ποὺ ἀναπτύχθηκε μὲσω κάποιου πάθους. Ἄς ἔχομε στὸ νοῦ τὴν πικρὴ κατὰ συνείδησι ὀδύνη ποὺ νιώθει ἡ ψυχὴ στὸν ἄδη ἐνθυμούμενη τὶς σωματικὲς ἁμαρτίες ποὺ ἔπραξε. Ἄς θυμόμαστε τὴν τελικὴ συντέλεια ὀλόκληρου τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν ὁποία θὰ κατακαίεται τὸ σύμπαν αὐτὸ μὲ πολλὴ καὶ καθολικὴ φλόγα καὶ τὰ στοιχεῖα θὰ τραντάζονται φοβερὰ λειώνοντας ἀπὸ τὴ θερμότητα· ὁ οὐρανὸς θὰ τυλίγεται γεμάτος φόβο καὶ θὰ φεύγει διαστικὰ μπροστὰ στὴ φωτιὰ ποὺ προκαθαίρει τὴν κτίσι ἐξαιτίας τῆς παρουσίας τοῦ Καθαροῦ· ἡ θάλασσα θὰ ἐξαφανίζεται, ἡ γῆ θὰ βράζει καὶ ἀπὸ τὰ ἔγκατὰ τῆς θὰ βγάξει τὶς ἄπειρες μυριάδες τῶν ἀνθρώπων χωρὶς νὰ λείπει κανένας. Ἄς βάλομε στὸ νοῦ μας τὴ φρικτὴ ὥρα τῆς ἀπολογίας ποὺ θὰ κάνομε στὸ φοβερὸ καὶ φρικτὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ὅλες οἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν καὶ ὅλη ἡ δημιουργία τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου θὰ παρακολουθεῖ ὅτι ὁ καθένας ἔκανε, ἀκόμα καὶ τὴν ἀπλὴ σκέψη, ὅταν ἄλλοι λόγῳ τῆς λαμπρότη-

ἄφραστον φῶς διαδέξεται, καὶ ἡ τῆς ἀγίας καὶ μακαρίας Τριάδος ἔλλαμψις τρανώτερον ἐπιλαμπούσης τοῖς ὄρᾶν καὶ ὑποδέχεται διὰ καθαρότητα ψυχῆς δυναμένοις, τοὺς δὲ διὰ τὴν τῶν ἔργων ἀτοπίαν τὸ σκότος ὑποδέξεται τὸ ἐξώτερον καὶ ὁ ἀκοίμητος
 5 σκώληξ καὶ τὸ πῦρ τῆς γεέννης τὸ ἄσβεστον, καὶ τὸ πάντων βαρύτατον, ἢ ἐν τῷ συνειδότι αἰσχύνη πέρας οὐκ ἔχουσα. Μνησθῶμεν τούτων ἀπάντων, ἵνα τῶν μὲν γενώμεθα ἄξιοι, τῶν δὲ πείραν λαβεῖν μὴ κατακριθῶμεν, καὶ γενώμεθα ἑαυτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ μόνου καὶ ὄλου Θεοῦ καὶ ὄλοι, μηδὲν ἐπίγει-
 10 ον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες, ἵνα Θεῷ πλησιάσωμεν καὶ θεοὶ γενώμεθα, ἐκ Θεοῦ τὸ θεοὶ εἶναι λαβόντες. Οὕτω γὰρ τιμᾶται τὰ θεῖα δωρήματα καὶ ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης ὁ καταλλάξας ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ
 15 σταυροῦ καὶ ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, αὐτὸς τὴν εἰρήνην αὐτοῦ τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν χάρισηται τῷ εὐλογημένῳ μου δεσπότη, καὶ ἀξιῶσαι αὐτὸν τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας, ἐνθα πάντων τῶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία καὶ ὁ τῶν ἑορταζόντων χορός.

τας τῶν ἔργων τους θὰ τοὺς δεχθεῖ τὸ ἄφραστο φῶς, καὶ ἡ ἔλλαμψη τῆς ἀγίας καὶ μακάριας Τριάδας φωτίζοντας ἀκόμα περισσότερο ἐκείνους πὺ θὰ μποροῦν ἐξαιτίας τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς τους νὰ τὴ βλέπουν καὶ νὰ τὴ δέχονται, κι ἄλλοι ἐξαιτίας τῶν ἀνάγκων ἔργων τους θὰ τοὺς δεχθεῖ τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο καὶ τὸ σκουλήκι τὸ ἀκοίμητο κι ἡ ἄσθηστη φλόγα τῆς γέεννας, καὶ τὸ χειρότερο ἀπὸ ὅλα, ἡ χωρὶς τέλος ντροπὴ πὺ θὰ νιώθει ἡ συνείδηση. Ἐσ ἔχομε στὸ νοῦ μας ὅλα αὐτὰ, ὥστε νὰ γίνομε ἄξιοι γιὰ τὰ πρῶτα, ἐνῶ τὰ δεύτερα νὰ μὴν καταδικαστοῦμε νὰ τὰ δοκιμάσομε, κι ἂς ἀνήκομε στὸν ἑαυτὸ μας καὶ στὸν Θεὸ, ἢ καλύτερα μόνο καὶ σ' ὅλον τὸν Θεὸ, χωρὶς νὰ ἔχομε μαζί μας τίποτε γήινο, γιὰ νὰ πλησιάσομε τὸν Θεὸ καὶ νὰ γίνομε θεοί, παίρνοντας τὴ θεότητά μας ἀπὸ τὸν Θεὸ. Γιατί ἔτσι τιμῶνται τὰ θεῖα δωρήματα καὶ ἔτσι γίνεται ἡ φιλοφρονητικὴ ὑποδοχὴ τῆς θείας εἰρήνης. Αὐτὰ γιὰ τὰ παραπάνω.

Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης πὺ μᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του μέσω τοῦ σταυροῦ⁵ καὶ πὺ μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκοτοῦς⁶, αὐτὸς ἂς χαρίσει στὸν εὐλογημένο δεσπότη μου τὴν εἰρήνη πὺ ὑπερβαίνει κάθε νοῦ⁷, καὶ νὰ τὸν κάνει ἄξιο τῆς ἐπουράνιας βασιλείας του, ὅπου εἶναι ἡ κατοικία ἐκείνων πὺ εὐφραίνονται⁸ καὶ ὁ χορὸς ἐκείνων πὺ ἐορτάζουν⁹.

5. Β' Κορ. 5, 19.

8. Ψαλμ. 86, 7.

6. Κολ. 1, 13.

9. Ψαλμ. 41, 5.

7. Φιλ. 4, 7.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΕ'. ΠΡΟΣ ΚΟΝΩΝΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ
ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ

Πιστεύω καθὼς παρέλαβον καὶ ἐδιδάχθην, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγά-
πη ἐστὶ, καὶ ὅτι καθὼς αὐτὸς εἷς ἐστὶ, μηδέποτε τοῦ εἷς εἶναι
παυόμενος, οὕτω τοὺς κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀγάπην ζῶντας ἕνα ποιεῖ
καὶ μίαν αὐτοῖς χαρίζεται καρδίαν καὶ ψυχὴν, κἂν πολλοὶ τύχοιεν
5 ὄντες, ἵνα, ὡς μίαν ψυχὴν ἔχοντες, τὰς ἀλλήλων ἐπιγινώσκωσι
καρδίας, καὶ μὴ κάμνωσι τῇ ἀγνοίᾳ ἐρευνῶντες περὶ τῶν ἀδή-
λων, στοχαζόμενος ἕκαστος τὴν ἐφ' ἑαυτῷ τοῦ πέλας διάθεσιν.
Διὰ τοῦτο πιστεύων τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ τῇ ἐν σοὶ κινουμένην,
ἄγιε πάτερ, ὅτι οὐδὲν ἀγνοεῖς τῶν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ, ὥσπερ
10 ἴσως, κἂν τολμηρὸν εἶπειν, οὔτε ἐγὼ τῶν ἐν σοί, θαρρῶ παραι-
τήσασθαι τέως κατὰ τὸ παρὸν τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀφιξίν, εἰδὼς ὅτι
οὐ παρακοῆς τὴν παραίτησιν εἶναι πιστεύετε, ἀλλὰ πάθους σω-
ματικοῦ βία με κωλύοντος τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ πρόθυμον τῆς ψυ-
χῆς εἰς ἔργον προελθεῖν μὴ συγχωροῦντος. Ἀλλὰ καὶ ἀπὼν τῷ
15 σώματι διὰ τοῦ παρόντος γράμματος, ὁ αἰεὶ παρὼν τῷ πνεύματι
καὶ μηδέποτε ὑμῶν κατὰ ψυχὴν χωριζόμενος, ἀσπάζομαι σε τὸν
ἐμὸν κατὰ Θεὸν πατέρα καὶ προστάτην καὶ τῆς ἐμῆς ἐπιμελητὴν
σωτηρίας, καὶ τὴν ἀγίαν σου καὶ τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀξίαν
ποιήμνην, καὶ παρακαλῶ δεῆσαις ὑπὲρ ἐμοῦ ποιεῖσθαι πρὸς Κύ-
20 ριον, ἵνα ζῶσαν καὶ ἐμπρακτον τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἀπενέγκω-
μαι, μὴ νεκρωθεῖσαν τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν ἔχουσαν

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΕ'. ΠΡΟΣ ΚΟΝΩΝΑ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ
ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟ

Πιστεύω, ὅπως παρέλαβα καὶ διδάχθηκα, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη¹, καὶ ὅτι, ὅπως αὐτὸς εἶναι ἕνας, χωρὶς νὰ παύει ποτὲ νὰ εἶναι ἕνα, ἔτσι καὶ ἐκείνους πού ζοῦν σύμφωνα μὲ τὴ δική του ἀγάπη, τοὺς κάνει ἕνα καὶ τοὺς χαρίζει μιὰ καρδιὰ καὶ μιὰ ψυχὴ², καὶ ἂν ἀκόμα τύχει νὰ εἶναι πολλοί, ὥστε, ἔχοντας μιὰ ψυχὴ, νὰ καταλαβαίνουν τὶς καρδιῆς ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου καὶ νὰ μὴν κουράζονται ἀγνοώντας νὰ ἐρευνοῦν γιὰ τὰ ἄδηλα, σκεφτόμενος ὁ καθένας τί διάθεση ἔχει ὁ ἄλλος γι' αὐτόν. Γι' αὐτό, πιστεύοντας ὅτι μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ζωντανὴ μέσα σου, ἅγιε πάτερ, δὲν ἀγνοεῖς τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔχω στὴν καρδιά μου, ὅπως ἴσως —κι ἂς φαίνεται τολμηρὸς ὁ λόγος— δὲν ἀγνοῶ καὶ ἐγὼ τὰ δικά σου, τολμῶ ν' ἀναβάλω πρὸς τὸ παρὸν τὸν ἐρχομό μου σ' ἐσᾶς, γνωρίζοντας ὅτι δὲν πιστεύετε πῶς ἡ ἀναβολὴ προέρχεται ἀπὸ παρακοή, ἀλλὰ ὀφείλεται σὲ σωματικὸ πάθημα πού μ' ἐμποδίζει μὲ τὴ βία νὰ κινηθῶ, καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς μου. Ἄλλὰ, ἂν καὶ εἶμαι ἀπὸν σωματικά, μὲ τὴν παρούσα ἐπιστολή, ἐγὼ ὁ παρὼν πάντοτε πνευματικά καὶ πού ποτὲ δὲν σᾶς ἀποχωρίζομαι ψυχικά, σὲ ἀσπάζομαι ἐσένα τὸν κατὰ Θεὸν πατέρα καὶ προστάτη μου καὶ ἐπιμελητὴ τῆς σωτηρίας μου, καθὼς καὶ τὸ ἅγιο καὶ ἄξιο τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ποιμνιό σου, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ κά-νετε δεήσεις γιὰ χάρη μου στὸν Κύριο, γιὰ νὰ μεταφέρω ζωντανὴ καὶ ἐμπρακτὴ τὴν πίστη σ' αὐτόν, χωρὶς νὰ ἔχει νεκρωθεῖ ἀπὸ τὰ

---

1. Α' Ἰω. 4, 16.

2. Πράξ. 4, 32.

τοῦ τε σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσε-
 ως αὐτοῦ, τοῦ μὲν σταυροῦ κατὰ τὴν ἀπραξίαν τῆς ἀμαρτίας, τοῦ
 δὲ θανάτου κατὰ τὴν πληρεστάτην ἀποβολὴν τῆς κακίας, τῆς δὲ
 ταφῆς κατὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τὰ αἰσθητὰ φαν-
 5 τασίας, τῆς δὲ ἀναστάσεως κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν καὶ
 τὴν περιουσίαν τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως ἀληθοῦς καὶ τὴν εἰς ὕψος
 τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν φθειρομένων ἔγερσιν, ἵνα γένωμαι σύσ-
 σωμος αὐτοῦ καὶ σύμψυχος. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν αὐτοῦ
 ἐπαγγελίαν κατὰ πάντα ὅμοιος, χωρὶς τῆς πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν
 10 φύσιν ταυτότητος, ἵνα μὴ, τὴν δοθεῖσάν μοι παρ' αὐτοῦ διὰ τῶν
 εἰρημένων ζωὴν νεκρώσας τοῖς ἔργοις τῆς ἀτιμίας, τὸ κρῖμα δι-
 καίως σχῶ τῶν ἀποκτεινάντων τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, τὸν Κύριον
 ἡμῶν τὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Φοβερὸν γὰρ ὄντως καὶ πάσης
 κατακρίσεως ὑπερέκεινα, τὸ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ κατὰ
 15 δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκουσίως νεκρῶσαι ζωὴν διὰ τῆς
 πρὸς τὰ φθειρόμενα ἀγάπης. Καὶ ἴσασι πάντως τοῦτον τὸν φόβον
 οἱ τὴν ἀλήθειαν τῆς φιλαυτίας προτιμᾶν μελετήσαντες.

πάθη, ἀλλὰ ἔχοντας τὴ δύναμη τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Τὴ δύναμη τοῦ σταυροῦ, γιὰ νὰ μὴν πράττω τὴν ἁμαρτία· τοῦ θανάτου, γιὰ τὴν τέλεια ἀποβολὴ τῆς κακίας· τῆς ταφῆς, γιὰ τὴν ἀπόθεση τῆς φαντασίας σχετικὰ μὲ τὰ αἰσθητὰ· τῆς ἀναστάσεως, γιὰ τὸν πλουτισμὸ τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἀφθονίαν καὶ ἀληθινὴν ἐπίγνωσίν του καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς διάνοιάν μου ἀπὸ τὰ φθειρόμενα, γιὰ νὰ γίνω ὁμόσωμος καὶ ὁμόψυχος αὐτοῦ³. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσίν του, νὰ γίνω σὲ ὅλα ὅμοιός του, χωρὶς βέβαια τὴν ὡς πρὸς τὴ φύσιν ταυτότητα μ' αὐτόν⁴, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, νεκρώνοντας τὴ ζωὴ ποὺ μοῦ χάρισε μ' αὐτὰ ποὺ εἶπα, νὰ ὑποστῶ δίκαια μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀτιμίας τὴν καταδίκη ἐκείνων ποὺ θανάτωσαν τὴ ζωὴ τους, τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστό. Γιατὶ εἶναι φοβερό πραγματικὰ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε καταδίκη, νὰ νεκρώσομε μὲ τὴ θέλησίν μας, ἕξαιτίας τῆς ἀγάπης μας πρὸς τὰ φθειρόμενα, τὴ ζωὴ ποὺ μᾶς ἔδωσε μὲ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁ Θεός. Κι αὐτὸν τὸ φόβον τὸν νιώθουν ὅπωςδήποτε ὅποιοι ἔβαλαν σκοπὸ τους νὰ προτιμοῦν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ σώματος.

---

3. Ἐφ. 3, 6.

4. Α' Ἰω. 3, 2.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΚΣΤ'. ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

ΕΡΩΤΗΣΑΝΤΑ ΠΩΣ ΕΝΙΟΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝΕΣΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ
ΥΠΕΡ ΟΡΓΗΣ ΘΕΗΛΑΤΟΥ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗΣ ΤΩι ΥΠΗΚΟΩι ΠΛΗ-
ΘΕΙ ΚΑΤΕΘΥΟΝ ΤΕΚΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΑΥΕΤΟ
Η ΟΡΓΗ, ΚΑΘΩΣ ΠΟΛΛΟΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΣΤΟΡΗΤΑΙ

Καὶ Ἑλλησιν ὁ Θεὸς συνεχώρει χρηματίζεσθαι, δι' ὧν
ἑαυτοῖς τὴν τῶν μελλόντων πρόγνωσιν καὶ τὴν τῶν λυπούντων
ἀπαλλαγὴν ἐπενόησαν τρόπων, καὶ ἐδίδου πολλάκις κατ' ἐλπί-
δας αὐτοῖς ἐκβαίνειν τὰ πράγματα, πᾶσι προοδοποιῶν κατὰ
5 πρόνοιαν, καθὼς ἕκαστος ἠδύνατο δέξασθαι, τὴν τοῦ μέλλοντος
μεγάλου μυστηρίου παραδοχὴν. Εἰ γὰρ φιλοστοργία τῶν ἀρχόν-
των πρὸς τοὺς ἀρχομένους δι' ἔργου προβαίνουσα ὄλον ὑφήρπα-
σε τῆς ἐπικειμένης ἀνάγκης τὸ ὑπήκοον, οὐ ξένον οὐδὲ ἄπιστον,
εἰ ὁ φύσει φιλόανθρωπος καὶ μόνος Δημιουργὸς καὶ Βασιλεὺς τῶν
10 ἀνθρώπων τὸν αὐτοῦ Υἱὸν ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων εἰς θά-
νατον κατ' οἰκονομίαν διὰ σαρκὸς προέσχετο, ἵνα τῶν κατεχόν-
των λυτρώσῃται κακῶν. Ἀμέλει τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ
Ἰούδα κατὰ τῶν Μωαβιτῶν ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ τοῦ ἁγίου
Ἑλισσαίου τοῦ προφήτου, καὶ μετὰ μεγάλην νίκην μελλόντων
15 καὶ αὐτὴν πᾶσαν τῆς βασιλείας πορθῆσαι τὴν πόλιν, λαβὼν κατὰ
τὸ εἰθισμένον, ὡς ἔοικεν, ἔθνεσιν ὁ τῆς χώρας βασιλεὺς τὸν υἱὸν
αὐτοῦ κατ' ὀφθαλμοὺς τῶν βασιλέων ἐπὶ τοῦ τείχους κατέθυσε.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΣΤ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ
ΠΟΥ ΕΡΩΤΗΣΕ, ΠΩΣ ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ
ΓΙΑ Ν' ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΟΥΝ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΘΕΗΛΑΤΗ ΟΡΓΗ ΓΙΑ
ΤΟΥΣ ΥΠΗΚΟΟΥΣ ΤΟΥΣ ΘΥΣΙΑΖΑΝ ΤΕΚΝΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ
ΚΑΙ Η ΟΡΓΗ ΕΠΑΥΕ, ΟΠΩΣ ΙΣΤΟΡΟΥΝ ΠΟΛΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ

Καὶ στοὺς Ἕλληνας παραχωροῦσε ὁ Θεὸς νὰ παίρνουν χρησμούς, μὲ τοὺς τρόπους ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἐπινοήσει γιὰ τὴν πρόγνωση τῶν μελλοντικῶν ποὺ τοὺς ἀφοροῦσαν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ λυπηρὰ, καὶ πολλὰς φορές τοὺς ἔδινε τὴν ἔκβαση τῶν πραγμάτων σύμφωνα μὲ τὶς προσδοκίαις τους, προετοιμάζοντας μὲ ὅλα σύμφωνα μὲ τὴν πρόνοιάν του, ἀνάλογα μὲ τὸ τί μποροῦσε ὁ καθένας νὰ δεχθεῖ, τὸ ἐπικείμενο μεγάλο μυστήριον. Γιατί, ἂν ἡ φιλοστοργία τῶν ἀρχόντων γιὰ τοὺς ὑπηκόους τους προχωρώντας σὲ ἔργα γλύτωσε ὅλους τοὺς ὑπηκόους ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ποὺ τοὺς ἀπειλοῦσε, δὲν εἶναι παράξενο οὔτε ἀπίστευτο ἂν ὁ ἀπὸ τὴ φύση του φιλόανθρωπος καὶ μόνος Δημιουργὸς καὶ Βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων παρέδωσε κατ' οἰκονομία τὸν Υἱὸν του σὲ θάνατον μὲ τὴ σάρκα γιὰ χάριν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ τὴν λυτρώσει ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ τὴν κατεῖχαν. Ὅταν λοιπὸν οἱ βασιλιάδες τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Μωαβιτῶν στὰ χρόνια τοῦ προφήτη Ἐλισσαίου, καὶ ἔπειτα ἀπὸ μεγάλη νίκη ἐπρόκειτο νὰ ἐκπορθήσουν καὶ αὐτὴν ὅλη τὴν πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ὁ βασιλιάς τῆς χώρας σύμφωνα μὲ τὴ συνήθεια τῶν ἐθνῶν, ὅπως φαίνεται, πῆρε τὸ γιό του καὶ τὸν θυσίασε πάνω στὸ τεῖχος¹ μπροστὰ στὰ μάτια

---

1. Δ' Βασ. 3, 21, 27.

καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τοὺς μὲν βασιλεῖς ἰλεώσατο καὶ ἔπεισεν ἀποστραφῆναι τῆς κατ' αὐτοῦ δισκευασμένης ὀργῆς, τοὺς δὲ ὑπηκόους διεσώσατο. Τοῖς μὲν οὖν Ἑλλησι τὰ ἐξ αὐτονομίας ἐπιτελεῖν συγχωρῶν ὁ Θεός, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου μυστηρίου πα-
 5 ραδοχὴν σοφῶς ἐσφετερίζετο, τῷ δὲ Ἰσραηλίτῃ λαῷ νόμον δι-
 δούς, δι' ὅλου τὸ μέλλον διετύπου μυστήριον. Ὅθεν μετὰ τὸ φα-
 νῆναι καὶ κατ' ἐνέργειαν γενέσθαι τὸ τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστή-
 ριον, ταῦτα κάκεῖνα ἐξ Ἑθνῶν καὶ Ἰουδαίων κατήργησεν, ὅσα
 πρὸ τούτου δέδωκεν, ἢ γίνεσθαι συνεχώρησεν πρὸς τὴν τοῦ μέλ-
 10 λοντος διατύπωσιν. «Ἐξ αὐτοῦ» γάρ, «καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐ-
 τὸν τὰ πάντα», ὅσα γέγονεν ἢ γενήσεται, κατὰ πάντα καιρὸν ἢ
 τρόπον· τὰ μὲν κατ' εὐδοκίαν, τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ
 συγχώρησιν. Οὐκ ἔστιν οὖν μῦθος τὸ τοῖς ἀρχαίοις μνημονευό-
 μενον, ἀλλὰ γέγονεν ἀληθῶς καὶ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ, τὸ ἐφ' ᾧ
 15 γέγονεν ἀλέξημα. Τὸ δὲ κατὰ λεπτὸν περὶ τῶν γραφέντων, σὺν
 Θεῷ παρ' ὑμῖν γινόμενος ἅμα γυμνάζωμεν. Πλὴν ὁ γνοὺς πῶς
 καὶ ὄφρα σάρκες δύνανται θεραπεύειν διὰ τέχνης νοσοῦντας,
 δέξεται πιστῶς τῆς θείας προνοίας τὴν μέθοδον.

τῶν βασιλέων, καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξiléωσε τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἔπεισε ν' ἀφήσουν τὴν ἐκδίκησιν πού ἐτοίμαζαν ἐναντίον του, καὶ ἔσωσε ἔτσι τοὺς ὑπηκόους του. Παραχωρώντας λοιπὸν στοὺς Ἕλληνες νὰ τελοῦν τὶς πράξεις τῆς αὐτονομίας τους, τοὺς κέρδιζε μὲ σοφὸ τρόπο στὴν παραδοχὴ τοῦ μεγάλου μυστηρίου, ἐνῶ δίνοντας στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ τὸ νόμο, διατύπωνε ὀλόκληρο τὸ μελλοντικὸ μυστήριον. Γι' αὐτὸ μετὰ τὴν ἀποκάλυψή του καὶ τὴν ἐνεργοποίησιν τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας μας, κατάργησε καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ἐθνικὰ καὶ τὰ Ἰουδαϊκὰ, ὅσα εἶχε δώσει πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἢ ἐπέτρεψε νὰ γίνουσι γιὰ τὴν προτύπωσιν τοῦ μελλοντικοῦ. Γιατὶ «ἀπὸ αὐτὸν προέρχονται ὅλα, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἔγιναν, καὶ σ' αὐτὸν ὀδεύουν»², ὅσα ἔχουσι γίνεσθαι ἢ θὰ γίνουσι σὲ κάθε καιρὸ καὶ μὲ κάθε τρόπο, ἄλλα ἐπειδὴ ἔτσι εὐδόκησε, καὶ ἄλλα γιὰτὶ ἔτσι τὰ οἰκονόμησε. Δὲν εἶναι λοιπὸν μύθος αὐτὸ πὸν μνημονεύουσι οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλ' ἔγινε σὲ ἀλήθεια καὶ ἐπακολούθησε σ' αὐτὸ τὸ ἀμυντήριον πὸν ἔγινε γι' αὐτὸ τὸ κακόν. Τὶς λεπτομέρειες γιὰ ὅσα ἔγραψα θὰ τὶς συζητήσομε, ὅταν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἔρθω σ' ἐσᾶς. Πλὴν ὅμως, ὅποιος ξέρει πῶς μποροῦν καὶ οἱ σάρκες τοῦ φιδιοῦ μὲ τέχνη νὰ θεραπεύουσι τοὺς ἄρρωστους, θὰ δεχθεῖ μὲ πίστιν καὶ τὴν μέθοδον τῆς θείας πρόνοιαν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΖ'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΝ

Οί μὲν κατὰ κόσμον, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην στησάμενοι, τῆς ἀλλήλων χρήζουσι σωματικῆς παρουσίας πρὸς τὴν ταύτης συντήρησιν, διὰ τὴν λήθην τὴν καταμαραίνουσαν φυσικῶς πάντα τὸν περὶ μόνα τὰ σώματα συνιστάμενον πόθον, ᾧ συγκα-
5 τασβέννυσθαι πέφυκεν ἡ μνήμη τῶν οὕτω πρὸς ἀλλήλους διακειμένων. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ συντηρεῖν δύνασθαι δοκοῦν τὴν κατὰ κόσμον πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, διίστησι κόρος ἐπιγενόμενος καὶ ὄλην τὴν προλαβοῦσαν ἀφανίζων διάθεσιν. Καὶ ἐπίλειψις δὲ τινος πολλάκις τῶν ταύτης ποριστικῶν αἰτιῶν,
10 ἢ καὶ μικρά τις παρεμπесоῦσα πρόφασις, ταχεῖαν ποιεῖται τῆς οὕτω συνισταμένης ἀγάπης τὴν εἰς μῖσος περιτροπήν, οἱ δὲ κατὰ Θεὸν τῷ δεσμῷ τῆς ἀγάπης ἀλλήλοις ἀλύτως καταδεθέντες καὶ σὺν ἀλλήλοις ὄντες, καὶ ἀλλήλων ἀπόντες, μᾶλλον τὸν ταύτης δεσμὸν ἐπιτείνουσι, διὰ Θεὸν ταύτην ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, τὸν καὶ
15 ἀγάπην ὄντα καὶ τὴν τοῦ ἀγαπᾶν δύνασθαι τοῖς ἀξίοις παρεχόμενον δύναμιν, καὶ μάλα γε, καθάπερ οἶμαι, δικαίως. Τοῖς γὰρ κατὰ φύσιν ρευστοῖς συναπορρεῖν πέφυκε καὶ ἡ τῶν κατ' αὐτὰ πρὸς ἀλλήλους διακειμένων διάθεσις, τοῖς δὲ σταθεροῖς καὶ ἀειώσαυτως ἔχουσιν ἀκλόνητος παντάπασι καὶ ἀτίνακτος συνδια-
20 μένειν εἶωθε, καὶ ἡ τῶν κατ' αὐτὰ πρὸς ἀλλήλους διακειμένων στοργή, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐπιτείνουσα τὸν εἰς ἀλλήλους πόθον

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΖ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ

“Όσοι κατὰ κόσμον ἔχουν ἐγκαταστήσει μεταξύ τους τὴν ἀγάπη, γιὰ τὴ συντήρησή της ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ σωματικὴ παρουσία, ἕξαιτίας τῆς λήθης ποὺ καταμαραίνει ὅλο τὸν πόθο ποὺ στρέφεται στὰ σώματα μόνο, μαζί μὲ τὸν ὁποῖο συμβαίνει νὰ σβῆνει ἡ μνήμη ἐκείνων ποὺ συνδέονται μεταξύ τους μ’ αὐτὸ τὸν τρό-πο. Κάποτε ὅμως κι αὐτὸ τὸ ἴδιο, ποὺ φαίνεται ὅτι μπορεῖ νὰ συντηρήσει τὴν κοσμικὴ σχέση μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, τὸ διασπᾶ ὁ κόρος ἐπερχόμενος, ἀφανίζοντας ὅλη τὴν προηγούμενη διάθεση. Καὶ ἡ ἔλλειψη πολλὰς φορές κάποιου ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συντελοῦν σ’ αὐτήν, ἢ καὶ μιὰ μικρὴ ἀφορμὴ ποὺ παρουσιάζεται μεταβάλλει γρήγορα τὴν ἀγάπη ποὺ δημιουργεῖται μ’ αὐτὸν τὸ ντροπο σὲ μίσος. Ἐνῶ ὅσοι ἔχουν καταδεθεῖ μεταξύ τους μὲ τὰ ἄλυτα δεσμὰ τῆς θείας ἀγάπης¹, καὶ ὅταν βρίσκονται μαζί καὶ ὅταν εἶναι μακριά, ἐπιτείνουν περισσότερο τὰ δεσμὰ της, ἐπειδὴ τὴν ἔχουν στὴν ψυχὴ τους χάρη στὸν Θεό, ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος ἀγάπη καὶ παρέχει στοὺς ἀξιους καὶ τὴ δύναμη νὰ μποροῦν ν’ ἀγαποῦν, καί, ὅπως νομίζω, πολὺ δίκαια. Γιατί, μαζί μὲ ὅσα ἀπὸ τὴ φύση τους ρέουν καὶ κυλοῦν, συμβαίνει συνήθως νὰ φεύγει μαζί τους καὶ ἡ διάθεση ἐκείνων ποὺ βρίσκονται μεταξύ τους σὲ μιὰ κατάστασι ἀνάλογη μ’ αὐτά, ἐνῶ μὲ ὅσα εἶναι σταθερὰ καὶ πάντοτε τὰ αὐτά, μένει συνήθως τελείως ἀκλόνητη καὶ ἄσειστη ἢ στοργὴ ἐκείνων ποὺ βρίσκονται μεταξύ τους σὲ μιὰ ἀνάλογη πάλι κατάστασι μ’ αὐτά, ποὺ ἐπιτείνει τόσο πολὺ τὸν μεταξύ τους πόθο, ὅσο συμβαίνει ὁ αἴτιος τῆς σχέσης

---

1. Α' Ἰω. 4, 16.

πρὸς τὸ ἀόριστον, ὅσον ὁ ταύτης τῆς σχέσεως αἴτιος πρὸς ἑαυτὸν ἔλκειν τοὺς ἀλλήλους ἡρτημένους τῷ πνεύματι πέφυκε ὁ Θεός.

Κατὰ τοῦτον τοίνυν τὸν τρόπον ἀγαπῶν σε, λίαν ἠγαπημένε, διὰ παντὸς ἀχώριστον ἔχω συνόντα κατὰ ψυχὴν, εἰς βάθος τετυ-
5 πωμένον τῷ πνεύματι, κἂν πολὺ τοῦ χρόνου μῆκός ἐστι καὶ μέγα τὸ διαμέσου τῶν τόπων διάστημα, μηδέποτε τοῦ βλέπειν νοη-
τῶς καὶ ἀσπάζεσθαι παύομενος. Ὑφ' οὗ κατὰ τὸ ἴσον, εἰ μὴ καὶ
μᾶλλον ἀγαπᾶσθαι πιστεύων, ἀόκνως περὶ ὧν χρεία γράφειν οὐ
παραιτοῦμαι, μίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν γεγενῆσθαι ψυχὴν γινώ-
10 σκων διὰ τοῦ πνεύματος. Καὶ οἶδα ὅτι οὐ νομίζεις ὑβρίζεσθαι
τοῦτο ἀκούων, τὴν πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ φοβεράν καὶ ὑπέρ-
νοῦν καὶ λόγον συγκατάβασιν λογιζόμενος.

Δέχου τοίνυν τὸν τὴν παροῦσαν ἐπιφερόμενον μετρίαν συλ-
λαβὴν εὐμενῶς, καὶ γενοῦ αὐτῷ πάντα, ἅπερ ὁ τὰς ἀλλήλων ἐπι-
15 μερίζεσθαι συμφορὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐνομοθέτησε, καὶ τοσοῦ-
τον οἰκειώσασθαι τὸν πέλας, ὅσον μὴ ἄλλον ἐκεῖνον νομίζεσθαι,
κατὰ τὴν ἀντιδοθεῖσαν τῶν εἰς ἀλλήλους μεταποιηθέντων διά-
θεσιν. Οὐ γὰρ μόνον «χαίρειν μετὰ χαιρόντων», ἀλλὰ «καὶ
κλαίειν μετὰ κλαιόντων»· καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀγαπᾶν, ἀλλ' ὡς ἑαυ-
20 τὸν τὸν πλησίον, ὁ θεῖος διαγορεύει λόγος, ἵνα μὴ λέγω τὴν και-
νὴν ἐντολήν, τὴν καὶ αὐτὰς ὑπὲρ ἀλλήλων ἀγάπης χάριν, ἠνίκα
καιρὸς ἐστὶν ἀγωνίζεσθαι, τὰς ψυχὰς τιθέναι προστάσσουσας,
ἦν ὁ δοὺς ἔργῳ πεπλήρωκε Κύριος, ὑπὲρ ἡμῶν θεῖναι τὴν ἑαυ-
τοῦ ψυχὴν μὴ παραιτησάμενος, ἡμῖν ὑποτύπωσιν τελείας εὐαρε-
25 στήσεως, καθ' ἣν ὁ τῆς φιλαυτίας ἡρέμα κατασβέννυται νόμος, ὁ
κατ' ἀρχὰς δι' ἡδονῆς ἡμᾶς ἀπατηλῶς Θεοῦ καὶ ἀλλήλων ἀπα-
γαγών, καὶ ἀνθ' ἑνὸς Θεοῦ, πολλοὺς εἶναι ἢ οὐδένα τὸ σύνολον

αὐτῆς Θεὸς νὰ ἔλκει πρὸς τὸν ἑαυτὸ του ἐκείνους πού εἶναι μεταξὺ τοὺς πνευματικὰ συνδεδεμένοι.

Ἄγαπώντας σε λοιπὸν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, πολὺ ἀγαπημένε μου, σ' ἔχω στήν ψυχὴ μου ἀχώριστο ἀπὸ ἑμένα γιὰ πάντα, μέ τυπωμένη τῇ μορφῇ σου στὸ βάθος τοῦ νοῦ μου, ἔστω κι ἂν ὑπάρχει μεγάλο μάκρος τοῦ χρόνου καὶ μεγάλη μεταξὺ μας τοπικὴ ἀπόστασις, χωρὶς νὰ παύω ποτὲ νὰ σέ βλέπω νοερὰ καὶ νὰ σέ ἀσπάζομαι. Ἐξαιτίας αὐτοῦ, πιστεύοντας ὅτι μ' ἀγαπᾶτε ἐξίσου μ' ἑμένα, ἂν ὄχι καὶ περισσότερο, δὲν παραλείπω νὰ σᾶς γράφω ἀκούραστα γιὰ ὅσα εἶναι ἀνάγκη, ἐπειδὴ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔχομε ἀποχτήσει οἱ δύο μας μὲ τὴν πνευματικὴ ἀγάπη μιὰ ψυχὴ. Καὶ γνωρίζω, ὅτι δὲν νομίζεις πὼς ἀδικεῖσαι μ' αὐτὸ πού λέγω, σκεπτόμενος τῇ φοβερῇ καὶ πάνω ἀπὸ σκέψη καὶ λόγο συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Δέξου λοιπὸν μὲ καλωσύνη αὐτὸν πού σοῦ φέρνει αὐτὴ τῇ σύντομῃ ἐπιστολῇ καὶ γίνε γι' αὐτὸν τὰ πάντα, ὅσα γίνεται ἐκεῖνος πού νομοθέτησε νὰ μοιράζονται τίς συμφορὲς οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ τους, καὶ νὰ κάνομε τόσο δικὸ μας τὸν πλησίον μας, ὅσο νὰ μὴ νομίζομε ὅτι εἶναι ἄλλος ἀπὸ μᾶς, σύμφωνα μὲ τὴν ἀμοιβαία διάθεσις ἐκείνων πού μεταφέρθησαν στὴ θέσι τῶν ἄλλων. "Ὅχι δηλαδή «νὰ χαιρόμαστε μόνο μὲ ὅσους χαίρονται, ἀλλὰ καὶ νὰ κλαῖμε μὲ ὅσους κλαῖνε»². Κι ὄχι νὰ ἀγαπᾶμε ἀπλῶς τὸν πλησίον μας, ἀλλὰ, λέγει ὁ θεῖος λόγος, «σὰν τὸν ἑαυτό μας»³, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὴν καινὴ ἐντολή, πού προστάζει, ὅταν εἶναι καιρὸς ἀγώνων, γιὰ χάρις τῆς ἀγάπης τῶν ἄλλων νὰ θυσιάζομε καὶ τίς ἴδιες τίς ψυχές μας⁴, τὴν ὁποία ἐντολή ἐφάρμοσε ἔμπρακτα ὁ Κύριος πού τὴν ἔδωσε, ἀφοῦ δὲν θέλησε ν' ἀποφύγει νὰ θυσιάσει τὴ ζωὴ του γιὰ μᾶς⁵, δίνοντάς μας τὸ παράδειγμα τῆς τέλει εὐαρέστησής του, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία σβήνει ἡρεμα ὁ νόμος τῆς φιλαυτίας, πού μᾶς ἀπομάκρυνε στήν ἀρχὴ τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, ξεγελώντας μας μὲ τὴν ἡδονή, καὶ μᾶς δίδαξε ὅτι ἀντὶ ἑναὺς ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, ἢ καὶ

2. Ρωμ. 12, 15.

3. Ματθ. 19, 19.

4. Ἰω. 15, 13.

5. Ἰω. 10, 15.

νομισθῆναι διδάξας, παντελῶς τὴν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου πρὸς τὴν σάρκα κατέραξε δύναμιν, καὶ εἰς πολλὰς τὴν μίαν φύσιν κατατεμῶν μοίρας, ὑπὲρ ἡδονῆς κατ' ἀλλήλων τὴν τοῦ ἐν ἡμῖν θυμοῦ δύναμιν ἐθηρίωσε.

5   Γενοῦ τοίνυν, ὡς εἶπον, πάντα τῷ χρήζοντι τῆς σῆς ἐπικουρίας, ἵνα τοιοῦτον εὔροις τὸν Θεόν σοι γινόμενον, τὸν πάντα πᾶσι γίνεσθαι διὰ φιλανθρωπίαν καταδεχόμενον.

κανένας, καί συνέτριψε τελείως τὴ δύναμη κατὰ τῆς σάρκας τοῦ λόγου ποὺ ἔχομε μέσα μας καὶ κομμάτιασε σὲ πολλές μοῖρες τὴ μία φύση, ἀποθηριώνοντας γιὰ χάρη τῆς ἡδονῆς τὴ δύναμη τοῦ θυμοῦ τοῦ ἐνὸς ἐναντίον τοῦ ἄλλου.

Γίνε λοιπόν, ὅπως εἶπα, τὰ πάντα σὲ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθειά σου, γιὰ νὰ δεῖς τὸν Θεὸ νὰ γίνεται ὁμοῖος ἀπέναντί σου, τὸν Θεὸ ποὺ καταδέχεται νὰ γίνει τὰ πάντα γιὰ τοὺς πάντες ἀπὸ φιλανθρωπία.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΗ'. ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΣΙΚΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

Τῆς θείας ἐπὶ γῆς κατὰ τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν τῆς ἀρχιερωσύνης, τίμιε πάτερ, μιμητῆς εἶναι λαχὼν ἀγαθότητος, οὐδένα τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὴν τρόπων ἀπλήρωτον εἶσας, ἀλλὰ πάντα ἀλλήλοις ἐφεξῆς συνομαρτοῦντας ἔχων, τῷ ἄνωθεν ἐξυφασμένῳ διὰ τοῦ Πνεύματος χιτῶνι τῶν ἀρετῶν ἐσπούδασας καλλωπίσαι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης μυστήριον, ὄντινα χιτῶνα σχίσαι οὐδέποτε δύνανται, οὔτε πλήθει πειρασμῶν ὑμᾶς σταυροῦντες οἱ δαίμονες. Σπούδασον οὖν τὰ διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ συναγαγεῖν εἰς ἓν. Χαρακτήρ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς θείας ἐστὶν ἀγαθότητος, καὶ ὡς κεφαλὴ τοῦ τιμίου σώματος τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας γενόμενος, τὰ μέλη συναρμολόγησον ἀλλήλοις διὰ τῆς ἀρχιτεκτονίας τοῦ Πνεύματος, καὶ κάλεσον φωνῇ μεγάλῃ ὡς κῆρυξ τῶν θείων διδαγμάτων καταστάς τοὺς τε μακρὰν καὶ τοὺς ἐγγύς, καὶ ἑαυτῷ κατάδησον τῷ ἀλύτῳ δεσμῷ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, εἴπερ μέντοι ἀπέδρα καὶ παντελῶς ἐξηφάνισται ἡ τῶν ἐχθρῶν προσδοκία, δι' ἣν τοσοῦτον τῆς ἐνεγκούσης ἀπεξενώθησαν, ἵνα καὶ σοὶ ἐξὸν ἦ χριστοπρεπῶς λέγειν· «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός». Ἄλλ' ἀξιώσον τὸν σὸν ταπεινὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλον καὶ ἰκέτην περὶ τούτου τιμίων σου συλλαβῶν, ἅγιε πάτερ, καὶ δι' εὐχῶν παραθέσθαι τῷ Θεῷ προσφέρων θυσίαν αἰνέσεως μὴ ἀπαξιώσης.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΚΗ'. ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΣΙΚΙΟ

Τίμιε πάτερ, ἀφοῦ σοῦ ἔλαχε νὰ εἶσαι πάνω στή γῆ μιμητῆς τῆς θείας ἀγαθότητας σύμφωνα μὲ τὴ χάρη τῆς ἀρχιερωσύνης ποῦ σοῦ δόθηκε, δὲν ἄφησες ἀνεκπλήρωτη καμμιά ἐκδήλωση ἀπὸ αὐτὲς ποῦ τὴ χαρακτηρίζουν, ἀλλά, συνδέοντας ὅλες συνέχεια μεταξύ τους, ἐπιδίωξες νὰ καλλωπίσεις τὸ μυστήριο τῆς ἀρχιερωσύνης μὲ τὸν χιτώνα τῶν ἀρετῶν¹ ποῦ ὕφανε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο χιτώνα δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ τὸν σκίσουν, οὔτε μὲ πληθος πειρασμῶν μὲ τὸ ὁποῖο οἱ δαίμονες σᾶς σταυρώνουν. Φρόντισε λοιπὸν νὰ συγκεντρώσεις σὲ ἓνα² τὰ σκορπισμένα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ κι αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς θείας ἀγαθότητας. Κι ἀφοῦ ἔγινες κεφαλὴ τοῦ ἱεροῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, συναρμολόγησε ἓνα μὲ τ' ἄλλο τὰ μέλη μὲ τὴν ἀρχιτεκτονία τοῦ Πνεύματος, κι ἀφοῦ καταστάθηκες κήρυκας τῶν θείων διδαγμάτων, κάλεσε μὲ δυνατὴ φωνὴ καὶ ἐκείνους ποῦ εἶναι μακριὰ καὶ αὐτοὺς ποῦ εἶναι κοντὰ καὶ δέσμευσέ τους μαζί σου μὲ τὰ ἄλυτα δεσμὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, ἀφοῦ βέβαια ἔλειψε καὶ ἔξαφανίστηκε τελείως ἡ ἀπειλὴ τῶν ἐχθρῶν, ποῦ γι' αὐτὴν τόσο διάστημα ἀποξενώθηκαν ἀπὸ τὴν πατρίδα, ὥστε νὰ μπορεῖς κι ἐσὺ νὰ λέγεις ἔτσι ὅπως πρέπει στὸν Χριστό· «Νά, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ ποῦ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός»³. Ἀλλὰ κρίνε, ἅγιε πάτερ, ἄξιο τὸν ταπεινὸ κι ἀνάξιο δοῦλο καὶ ἰκέτη σου γι' αὐτὸ τὸ θέμα κάποιων ἐπιστολικῶν σου λόγων, καὶ μὴν ἀρνηθεῖς ν' ἀπευθυνθεῖς στὸν Θεὸ μὲ τὶς προσευχὲς σου προσφέροντας θυσία ὕμνου κι αἰνέσεως.

1. Ἰω. 19, 23.

2. Ἰω. 11, 52.

3. Γεν. 33, 5.

ΚΘ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Ὁ μὲν Θεὸν ζητῶν κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ποθῶν τὸ πρόβατον ἐνεδύσατο, καὶ οὕτως σώσας τὸ πλανώμενον, πρὸς τὰ σύννομα τῶν ὤμων ἐπιθείς, συμπαθῶς ἐπανήγαγε. Σὺ δέ, πανάγιε πάτερ καὶ ποιμὴν, μόνον Πνεύματος ἁγίου πληρώσας τῆς δι-
5 δασκαλίας τὸν δόνακα, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανήγαγες πλήρη, τὴν ἀκουσίως μὲν τῆς πατρίδος ἀποφοιτήσασαν ἀγέλην τῶν λογικῶν προβάτων, ἐκουσίως δὲ προστρέχουσαν τῇ φωνῇ σου τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ ἐπιστήμονος, ὡς τελείαν διάγνωσιν ἔχουσαν τοῦ συμφέροντος. Οὐ γὰρ πλανηθεῖσα τὰ μακρὰ διεπέρασε πε-
10 λάγη, τῆς θείας κατολιγωρήσασα νομῆς, ἀσφαλείας δὲ χάριν σωστικῆς τῶν κατὰ ψυχὴν θείων ἀναθημάτων.

Ἄλλὰ δέξαι ποιμνὴν οὐ μόνον ἀνεπίβατον λύκοις διαμείναςαν, ἀλλὰ καὶ λύκων ἀναιρετικὴν γενομένην, καὶ πολλοῖς πλουτοῦσαν τοῖς κατὰ ψυχὴν ἀγαθοῖς, «καὶ ἔντεινον, καὶ κατευοδοῦ,
15 καὶ βασίλευε, ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης, ὡς τῶν κατ' εὐσέβειαν θείων δογμάτων διδάσκαλος καὶ βίου καθαρῶ καὶ σεμνῆς πολιτείας ὑφηγητῆς καὶ τοῖς ἐν πᾶσιν ὀρθῆς διακρίσεως νομοθέτης, προσλαβόμενος μάλιστα μετὰ τῆς εἰρημένης ἱερᾶς ποιμνῆς καὶ τὸν ἡγιασμένον κύρον ἀββᾶν Γεῶργιον
20 τὸν πρεσβύτερον, ἄνθρωπον ἱερόν, ἴσον τῷ λόγῳ κεκτημένον τὸν βίον, καὶ δι' ἀμφοτέρων ὄντα τῆς πονηρᾶς καθαιρέτην δυνάμεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ μεγάλη κατεπόθην λύπη μὴ φέρων τὴν τούτων διάζευξιν, ἢ κάμῃ προσλάβετε καὶ ὑπὸ τὰς ὑμετέρας καταπαύετε πτέρυγας, ἢ στηρίξατε δι' εὐχῶν πρὸς τὸ γενναίως φέρειν
25 τὴν ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τῶν φιλτάτων ὀδύνην.

ΚΘ'. ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὁ Θεὸς βέβαια κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ ἀναζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ πρόβατο καὶ ποθώντας αὐτὸ ντύθηκε τῇ μορφῇ του, κι ἔτσι, ἀφοῦ ἔσωσε τὸ πρόβατο ποὺ πλανιόταν, παίρνοντάς το στοὺς ὤμους τὸ ἐπανέφερε στὸ κοπάδι¹. Ἀλλὰ ἐσύ, πανάγιε πάτερ καὶ ποιμὴν, ἀφοῦ γέμισες μόνο μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τῇ φλογέρα τῆς διδασκαλίας, ἐπανέφερες κοντά σου ἀκέραιο τὸ κοπάδι τῶν λογικῶν προβάτων, ποὺ χωρὶς νὰ θέλει ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν πατρίδα, ἀλλὰ ἀκολουθοῦσε τρέχοντας τῇ φωνῇ σου θέλοντας, ἐσένα τοῦ καλοῦ κι ἔμπειρου ποιμένα, ἔχοντας τέλεια γνώση τοῦ συμφέροντός του. Γιατὶ στὴν περιπλάνησή του δὲν διέσχισε τὰ μακρινὰ πελάγη ἐπειδὴ περιφρόνησε τὴ θεία βοσκή, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσῃ μὲ ἀσφάλεια τὶς θεῖες δωρεὲς τῆς ψυχῆς του.

Δέξου λοιπὸν τὸ κοπάδι ποὺ ὄχι μόνο παρέμεινε ἀπείραχτο ἀπὸ τοὺς λύκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς λύκους ἐξόντωσε καὶ πλούτησε μὲ πολλὰ ἀγαθὰ τὴν ψυχὴ καὶ «τέντωσε τὸ τόξο σου καὶ προχώρησε μ' ἐπιτυχία, κι ἄς εἶναι ἡ βασιλεία σου γεμάτη ἀλήθεια, πραότητα καὶ δικαιοσύνη»², σὰν δάσκαλος ποὺ εἶσαι τῶν θείων δογμάτων τῆς εὐσέβειας, ὁδηγὸς τοῦ καθαρῶ βίου καὶ τῆς πολιτείας καὶ νομοθέτης τῆς ὀρθῆς διάκρισης σὲ ὅλα, παίρνοντας κοντά σου μάλιστα μαζί μὲ τὸ ἱερὸ ποίμνιο ποὺ ἀνέφερα καὶ τὸν ἁγιασμένο κύριο ἀβδῶ Γεώργιο³, τὸν πρεσβύτερο, ἀνθρωπο σεβαστό, ποὺ ὁ βίος του ἦταν ὁμοιος μὲ τὸ λόγο του καὶ ποὺ μὲ τὰ δύο ἔγινε ὁ καθαιρέτης τῆς πονηρῆς δύναμης. Ἀλλ' ἔχοντας βούλιαξα μέσα σὲ μεγάλη λύπη, γιατί δὲν ὑποφέρω τὸ χωρισμὸ μου ἀπὸ ἐσᾶς τοὺς δύο, ἢ πάρτε κι ἐμένα μαζί σας καὶ ξεκουράστε με κάτω ἀπὸ τὰ φτερά σας, ἢ στηρίξτε με μὲ τὶς προσευχῆς σας νὰ ὑποφέρω μὲ γενναιότητα τὸν πόνο γιὰ τὸν χωρισμὸ τῶν πολυαγαπητῶν μου.

1. Ματθ. 18, 12. Λουκᾶ 15, 4.

2. Ψαλμ. 44, 5.

3. Ὑπονοεῖται ὁ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Α'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

Φασὶν οἱ τὴν τῶν ὄντων φύσιν λογικῶς διασκεψάμενοι, παντὸς ἑλκτικὴν εἶναι τοῦ ὑποκειμένου τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν, ᾧ παραβάλλοντες συμβολικῶς τὸν Θεὸν οἱ τῶν θείων ἐξηγηταὶ μυστηρίων, ἑλκτικὸν καὶ αὐτὸν εἶναί φασι πάντων τῶν βουλομένων τοῖς αὐτοῦ πείθεσθαι νόμοις καὶ τὸ ζῆν ὀσίως ἀνεχομένων ἀσπάζεσθαι, πρὸς ὃν, ὡσπερ ἐν εἰκόνι γραφὴν εὐφυῶς τὴν μίμησιν ἔχουσιν ὑπάρχειν λέγοντες τὴν ἱερωσύνην, καὶ αὐτὴν τῷ ἴσῳ κατὰ τὴν χάριν συμπαθείας νόμῳ, πάντων ἑλκτικὴν εἶναι τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν φύσιν διαγορευούσι. Ταύτην οὖν καὶ αὐτός, 10 ἅγιε πάτερ, ἐπὶ γῆς τοῦ Θεοῦ τὴν εἰκόνα ἔχειν λαχὼν, κάλεσον πρὸς ἑαυτὸν συμπαθείας τρόποις καὶ λόγοις τοὺς πρὸς σὲ ποθοῦντας ἐπανελθεῖν καὶ ὑπὸ σοῦ ποιμανθῆναι κατ' εὐχὰς ἐπιθυμοῦντας, καὶ πίστωσον ἐπαγγελίαις ἀληθέσι διὰ συλλαβῶν σου τιμίων, τὴν εἰς αὐτοὺς σὺν Θεῷ περὶ πάντα σου πρόνοιαν, εἶπερ 15 παντελῶς ἢ τῶν ἐχθρῶν δυσώδης ἀπεγένετο προσδοκία, δι' ἣν τοσαύτην ὑπέμειναν φυγὴν οἱ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατακολουθεῖν ἀσφαλὲς ἠγησάμενοι, τῷ διαρρήδην βοῶντι· «Ἐὰν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην», καὶ τὴν ἐπαινετὴν δειλίαν τοῦ θράσους προκρίναντες, ἵνα, μετὰ Θεὸν τοῖς 20 σοῖς πιστεύοντες λόγοις, ἀφόβως ποιήσωνται τὴν ἐπάνοδον, καὶ τῶν πόνων οἷς ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ τοῦ πεισθῆναι Θεῷ τοὺς διώ-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
Α΄. ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΩΑΝΝΗ*

“Οποιοι υπέβαλαν σέ λογική εξέταση τὰ ὄντα λένε, ὅτι ἡ δύναμη τοῦ πυρός εἶναι ἑλκτική κάθε ὑποκείμενης ὕλης, μέ τὸ ὁποῖο παραβάλλοντας συμβολικά τὸν Θεὸ οἱ ἐξηγητὲς τῶν θείων μυστηρίων, διδάσκουν ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἔλκει ὅλους ἐκείνους πού θέλουν νὰ πείθονται στοὺς νόμους του καὶ ἐπιθυμοῦν ν’ ἀκολουθοῦν ἅγιότροπο ζωῆς, πρὸς τὸν ὁποῖο, ὅπως ἀκριβῶς λέγοντας ὅτι ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἡ ἐπιδέξια μίμηση πού κάνει ἡ ζωγραφικὴ σὲ εἰκόνα, ἔτσι κι αὐτὴ ἐξίσου σύμφωνα μέ τὸ νόμο τῆς συμπάθειας βεβαιώνουν ὅτι ἔλκει μέ τὴ θεία χάρη ὅλους ἐκείνους πού ἀνήκουν στὴν ἴδια φύση. Αὐτὴ λοιπὸν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ ἔχοντας λάχει, ἅγιε πάτερ, κι ἐσύ, κάλεσε κοντὰ σου μέ λόγους καὶ τρόπους συμπάθειας ἐκείνους πού ποθοῦν νὰ ἐπιστρέψουν σ’ ἐσένα καὶ προσεύχονται κι ἐπιθυμοῦν νὰ σὲ ἔχουν ποιμένα τους, καὶ βεβαίωσε μέ ἀληθινὲς ὑποσχέσεις, μέσω σεβαστῆς ἐπιστολῆς σου, τὴν μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ πρόνοιά σου πρὸς αὐτοὺς σὲ ὅλα, ἐφόσον ἔλειψε τελείως ἡ βρομερὴ ἀπειλὴ τῶν ἐχθρῶν, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ὑποχρεώθηκαν σὲ τόσο μακρὰ φυγὴ ἐκεῖνοι πού θεώρησαν ἀσφάλειά τους ν’ ἀκολουθοῦν τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μέ αὐτὸν πού διακηρύττει ἀπερίφραστα, «Ἄν σὰς διώχνουν ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ, φεύγετε σὲ ἄλλη»¹, καὶ προτίμησαν τὴν ἀξιέπαινη δειλία ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸ θάρρος, ὥστε, πιστεύοντας ἔπειτα ἀπὸ τὸν Θεὸ στὰ δικὰ σου λόγια, νὰ κάνουν ἄφοβα τὴν ἐπιστροφή τους, καὶ ἀπὸ τοὺς πόνους τους πού υπέφεραν κατὰ τὴ φοβερὴ αὐτὴ ξενιτεία γιὰ χάρη

---

* Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸν Ἰωάννη Κυζικηνό, ὀνομαστὸ τότε ἐπίσκοπο.
1. Ματθ. 10, 23.

κοντας φεύγειν κελεύοντι κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ξενιτείαν ὑπεπιάσθησαν, ἄνεσιν εὐρωσιν ἐλεήμονα τὴν σὴν περὶ αὐτοὺς κατὰ πάντα συγκρότησιν.

Μὴ τοίνυν ἀπαξιώσης, ἅγιε πάτερ, τὸν σὸν ἰκέτην καὶ δοῦ-
 5 λον παρακαλοῦντα προσδέξασθαι, ἀλλὰ τίμησον οἰκείαις συλλα-
 βαῖς, ὡς τίμιος, τὸν μηδεμιᾶς τιμῆς ἄξιον, καὶ δι' εὐχῶν παρά-
 θου τῷ Χριστῷ τῷ μόνῳ τιμίῳ καὶ τὸν ἄτιμον πολυτίμως δι'
 ἑαυτοῦ τιμήσαντι ἄνθρωπον, ὄντινα Δεσπότην καὶ Κύριον κατὰ
 πάντα μιμούμενος, ἄλλον ἐκεῖνον κατὰ χάριν τοῦ Πνεύματος σε-
 10 αὐτὸν τοῖς ὀρώσι κατέστησας.

ΛΑ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Ὡσπερ ἀκτίς ἐπισπᾶται προσηνῶς τὴν υἰγιαίνουσαν ὄψιν
 κατὰ φύσιν προσχαίρουσαν φωτὶ καὶ τῆς οἰκείας λαμπρότητος
 μεταδίδωσιν, οὕτω καὶ ἡ ἀληθῆς ἱερωσύνη χαρακτήρ οὕσα διὰ
 15 πάντων τῆς μακαρίας θεότητος τοῖς ἐπὶ γῆς, πᾶσαν ψυχὴν κατὰ
 τὴν ἔξιν φιλόθεόν τε καὶ θεῖαν ἐφέλκεται πρὸς ἑαυτὴν καὶ τῆς
 ἰδίας μεταδίδωσι γνώσεως, εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης, ἵνα, πρὸς τὸ
 πέρας τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐκάστην τῆς ψυχῆς ἐνέγκασα δύνα-
 μιν, Θεῷ παραστήσῃ διὰ πάντων θεωθέντας τοὺς ὑπ' αὐτῆς μυ-
 20 σταγωγούμενους. Τέλος γὰρ τῆς κατὰ ψυχὴν λογικῆς ἐνεργείας ἡ
 ἀληθῆς γνῶσις ἐστὶ, τῆς ἐπιθυμητικῆς δὲ ἡ ἀγάπη, τῆς δὲ θυμι-
 κῆς ἡ εἰρήνη, ὡσπερ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἱερωσύνης τὸ διὰ τούτων
 θεοποιεῖσθαι τε καὶ θεοποιεῖν. Ἐφ' ᾧ γὰρ ζητεῖν τὸν Θεὸν ἔχο-
 μεν φυσικῶς τὸ λογίζεσθαι, καὶ αὐτὸν μόνον ποθεῖν τὴν ἐπιθυ-
 25 μίαν ἔλάβομεν, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζεσθαι μόνου τὸν θυμὸν
 ἔκομισάμεθα. Τέλος δὲ τῆς μὲν ζητήσεως ἡ ἀληθῆς γνῶσις ἐστὶ,
 τοῦ δὲ πόθου ἡ διηνεκῆς καὶ διάπυρος ἀγάπη, τῶν δὲ θείων
 ἀγώνων ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα εἰρήνη.

τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὑπακοῆς τοὺς στὸν Θεό, ποὺ προστάζει ν' ἀποφεύγομε τοὺς διώκτες μας, νὰ βροῦν ἀνακούφιση σπλαχνικὴ τῆ φροντίδα σου γι' αὐτοὺς σέ ὅλα.

Μὴν ἀρνηθεῖς λοιπόν, ἅγιε πᾶτερ, νὰ δεχθεῖς ἐμένα τὸν ἰκέτη καὶ δοῦλο σου ποὺ σέ παρακαλῶ, ἀλλὰ, ὡς τίμιος ἐσύ, τίμησέ με μὲ τὴν ἐπιστολή σου, ἐμένα ποὺ δὲν εἶμαι ἄξιος γιὰ καμμιά τιμὴ, καὶ μὲ προσευχῆς ἐμπιστέψου με στὸν Χριστό, τὸν μόνο ἄξιο τιμῆς, καὶ ποὺ μὲ πολλή τιμὴ τίμησε μὲ τὸν ἑαυτό του τὸν δίχως τιμὴ ἄνθρωπο. Αὐτὸν τὸν Δεσπότη καὶ Κύριό μας μιμούμενος σέ ὅλα, ἀνέδειξες τὸν ἑαυτό σου μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος μπροστὰ σ' αὐτοὺς ποὺ σέ βλέπουν ἄλλον σὰν Ἐκεῖνον κύριο.

ΛΑ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅπως ἡ ἀκτίνα ἔλκει ἀπαλὰ τὴν ὑγιῆ ὄψη, ποὺ χαίρεται ἀπὸ τὴ φύση τῆς μὲ τὸ φῶς, καὶ τῆς μεταδίδει τὴ λαμπρότητά τῆς, ἔτσι καὶ ἡ ἀληθινὴ ἱερωσύνη, ποὺ εἶναι ἡ σφραγίδα σέ ὅλα τῆς μακάριας θεότητος πάνω στὴ γῆ, ἔλκει πρὸς τὸν ἑαυτό τῆς κάθε φιλόθεη στὴν ἔξη καὶ θεία ψυχὴ καὶ τῆς μεταδίδει τὴ γνώση τῆς, τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀγάπη, ὥστε, ὀδηγώντας πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐνέργειας τῆ δύναμη κάθε ψυχῆς, νὰ παρουσιάσει μπροστὰ στὸν Θεὸ θεωμένους καθ' ὅλα αὐτοὺς ποὺ διδάσκει. Γιατὶ τέλος τῆς λογικῆς ἐνέργειας τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀληθινὴ γνώση, τῆς ἐπιθυμητικῆς ἐνέργειας ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς θυμικῆς (συναισθηματικῆς) ἡ εἰρήνη, ὅπως βέβαια καὶ τέλος τῆς ἀληθινῆς ἱερωσύνης εἶναι νὰ θεοποιεῖται μὲ αὐτὰ καὶ νὰ θεοποιεῖ. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἔχομε τὸν φυσικὸ λογισμό γιὰ νὰ ἀναζητοῦμε τὸν Θεό, καὶ ἐλάβαμε τὴν ἐπιθυμία αὐτὸν μόνο νὰ ποθοῦμε, ὅπως καὶ φέρομε τὸ θυμὸ γιὰ ν' ἀγωνιζόμεστε γι' αὐτὸν μόνο. Καὶ τέλος τῆς ζήτησης εἶναι ἡ ἀληθινὴ γνώση, τοῦ πόθου ἡ ἀδιάλειπτη καὶ φλογερὴ ἀγάπη, καὶ τῶν θείων ἀγώνων ἡ εἰρήνη ποὺ ξεπερνᾷ κάθε νοῦ¹.

1. Φιλ. 4, 7.

Τούτων ὄντας τῶν ἄκρων ἀγαθῶν ποιητὰς τε καὶ διδασκάλους τοὺς παναγίους καὶ παμμακαρίστους ὑμᾶς γινώσκουσα ἢ ὄντως δούλη τοῦ Θεοῦ καὶ θυγάτηρ καὶ μήτηρ κυρία Εὐδοκία ἢ ἐγκλειστή, μετὰ τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἀγέλης πρὸς ὑμᾶς ἐπανῆλθε, νικητὰς ἀποδείξασα τοὺς θεοτιμήτους ὑμᾶς πάντων τῶν πρὸς 5 ἑαυτοὺς ἔχειν αὐτὴν σπουδασάντων. Δούλη γὰρ ἀληθῶς ἐστίν, ὡς τῶν θείων ἐντολῶν πληρωτικὴ, θυγάτηρ δὲ ὡς διὰ πάντων κατὰ τὴν ἕξιν ἀπαράλλακτον ἔχουσα πρὸς τὸν Θεὸν τὴν ἐμφέρειαν, μήτηρ δὲ ὡς καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐν ἄλλοις ἕξεως γεννητι-
10 κή.

Ἄλλ' εὐφραίνεσθε τὸ λοιπὸν καὶ ἀγαλλιᾶσθε, τὸ τιμιώτερον μέρος τῆς ὑμετέρας ἀγίας ἐπαναλαβόντες ποιίμνης, καὶ μάλιστα προσλαβόμενοι καὶ τὸν ἡγιασμένον κύριόν μου Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, τὸ ὄντως θεῖον γεώργιόν τε καὶ θείου καὶ μεγάλου
15 Γεωργίου γεωργὸν δοκιμώτατον, ἰκανὸν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, κατὰ τὴν ψυχῶν γεωργικὴν ἐπιστήμην, καὶ διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπέραστον τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον. Ἄλλ' ἐπειδὴ τέως ἐγὼ κατέστην ἡμιθνής καὶ ἡμίτομος, τῆς ἐπωφελοῦς αὐτῶν ἀπερρωγῶς συζυγίας, ἢ κάμῃ προσλάβετε ὡς
20 μέλος νενοσηκὸς καὶ θεραπεύσατε, ἢ δι' εὐχῶν με παραμυθήσασθε καὶ πείσατε ἀπαθῶς φέρειν τὸν χωρισμόν. Καὶ τοῦτο γὰρ τῆς θείας καὶ ἀληθοῦς ἱερωσύνης καθέστηκεν ἴδιον.

Ἐπειδὴ γινώριζε ἡ ἀληθινὴ δούλη τοῦ Θεοῦ καὶ θυγατέρα καὶ μητέρα κυρία Εὐδοκία ἡ ἔγκλειστη, ὅτι εἶστε αὐτῶν τῶν ἄκρων ἀγαθῶν ποιητὲς καὶ δάσκαλοι ἐσεῖς οἱ πανάγιοι καὶ παμμακάριστοι, ἐπέστρεψε σ' ἐσαῖς μὲ τὸ ἱερὸ ποίμνιό της, γιὰ νὰ ἀποδείξει νικητὲς ἐσαῖς τοὺς τιμημένους ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀπὸ ὅλους ὅσοι προσπάθησαν νὰ τὴν ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους. Γιατὶ εἶναι ἀληθινὴ δούλη, ἐπειδὴ ἐκτελεῖ τὶς θεῖες ἐντολές, θυγατέρα, ἐπειδὴ σὲ ὅλα ἔχει ἀπαράλλαχτη τὴν ὁμοιότητα μὲ τὸν Θεό, καὶ μητέρα, ἐπειδὴ γεννᾷ καὶ στοὺς ἄλλους τὴν ἔξῃ τῆς ἀρετῆς.

Νιώθετε λοιπὸν εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση, πού ἐλάβατε πίσω τὸ πολυτιμότερο μέρος τῆς ἀγίας ποιμένης σας, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ μαζὶ μ' αὐτὲς ἐλάβατε καὶ τὸν ἀγιασμένο κύριό μου, τὸν πρεσβύτερο Γεώργιο, τὴν ἀληθινὴ θεία καλλιέργεια καὶ γεωργὸ δοκιμώτατο τοῦ θείου καὶ μεγάλου Γεωργίου, ἱκανὸν στὸ ἔργο καὶ τὸν λόγο μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ ὅλο τὸν λαό, πού ἀσκεῖ τὴ γεωργικὴ ἐπιστήμη τῶν ψυχῶν καὶ γι' αὐτὸ ἀγαπητὸ σ' ὅλους ἐκείνους πού ἀγαποῦν τὸν Κύριο. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐγὼ προηγουμένως εἶχα καταντήσει μισοπεθαμένος καὶ κατὰ μισὸ μέρος κομμένος καὶ ἀποχωρισμένος ἀπὸ τὴν ὠφέλιμη συζυγία μ' αὐτοὺς, ἢ πάρετε κι ἐμένα σὰν ἓνα μέλος πού ἀρρώστησε καὶ θεραπεῦστε με, ἢ παρηγορῆστε με μὲ τὶς προσευχές σας καὶ πείσετέ με νὰ ὑποφέρω τὸν χωρισμὸ μὲ ἀταραξία. Γιατὶ κι αὐτὸ εἶναι γινώρισμα τῆς θείας καὶ ἀληθινῆς ἱερωσύνης.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΑΒ'. ΠΡΟΣ ΑΒΒΑΝ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΝ

Ἐπειδὴ ταφὴν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν νεκρωθέντος καὶ ταφέντος
κατὰ σάρκα Χριστοῦ καὶ ἀνάστασιν ἐορτάζειν μέλλομεν, σκοπή-
σωμεν εἰ καὶ ἡμεῖς ἐνεκρώθημεν καὶ ἐτάφημεν κατὰ τὸν πα-
λαιὸν ἄνθρωπον τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος.
5 Σημεῖον δὲ τῆς μὲν τοῦ πρώτου νεκρώσεως ἢ τῶν παθῶν παν-
τελῆς ἐλευθερία, τῆς δὲ τοῦ δευτέρου ἀναστάσεως ἢ κατὰ συνεί-
δησιν ἀκηλίδωτος καὶ ἀληθῆς παρρησία καὶ ὁ κατὰ νοῦν φωτι-
σμὸς τῆς γνώσεως. Καὶ εἰ μὲν ταῦτα γεγόνασιν ἐν ἡμῖν, Χριστῶ
τῷ Θεῷ συνεορτάζωμεν, εἰ δὲ μήγε, ἀγωνισώμεθα κἄν μὴ προ-
10 δοῦναι τοῖς πάθεσι τὸν Λόγον κατὰ τὸν Ἰούδαν, ἢ μὴ ἀρνήσασθαι
κατὰ τὸν Πέτρον, μὴ πως οὐκ ἰσχύσωμεν μετανοῆσαι, καὶ ἀπα-
χθῶμεν ἀκερδῶς μεταμελούμενοι, ἢ πικρῶς κλαῦσαι καὶ πλῦναι
τὰ τῆς ἀρνήσεως στίγματα. Ἐρνησις γάρ ἐστι τοῦ Λόγου, ἢ τοῦ
πράττειν τὸ ἀγαθὸν διὰ φόβον παραίτησις, προδοσία δὲ ἢ κατ'
15 ἐνέργειαν ἐμπρόθετος πρὸς ἀμαρτίαν ὁρμή, ὧν μὴ γένοιτο ἡμᾶς
πειραν λαβεῖν.

ΑΓ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟΝ

Εἰ κατὰ τὸν μέγαν νικητὴν τῶν πειρασμῶν Ἰώβ, «Πειρατή-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΛΒ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΒΒΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟ

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ γιορτάσομε τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ πέθανε καὶ τάφηκε κατὰ σὰρκα γιὰ χάρη μας, καὶ τὴν ἀνάστασή του, ἃς ἐξετάσομε μὴπως κι ἐμεῖς γίναμε νεκροὶ καὶ ταφήκαμε ὡς πρὸς τὸ παλαιὸν ἄνθρωπο, ποὺ φθείρεται μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς ἀπάτης, καὶ ἀναστηθήκαμε ὡς πρὸς τὸν νέον ἄνθρωπο ποὺ ἀνεκαινίζεται σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ¹. Σημεῖο τῆς νέκρωσης τοῦ πρώτου εἶναι ἡ πλήρης ἐλευθερία τῶν παθῶν, ἐνῶ τῆς ἀνάστασης τοῦ δευτέρου ἡ ἀκηλίδωτη καὶ ἀληθινὴ παρησία τῆς συνείδησης κι ὁ ἀπὸ τῆ γνώση φωτισμὸς τοῦ νοῦ. Κι ἂν αὐτὰ ἐκπληρώθηκαν μέσα μας, ἃς ἐορτάσομε μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ τὸν Θεό· ἂν ὅμως ὄχι, ἃς ἀγωνιστοῦμε νὰ μὴν προδώσομε κὰν τὸν Λόγο στὰ πάθη ὅπως ὁ Ἰούδας, ἢ ἃς μὴν τὸν ἀρνηθοῦμε ὅπως ὁ Πέτρος², μὴπως δὲν βροῦμε τὴ δύναμη νὰ μετανοήσομε, καὶ ἀπαχθοῦμε ἀπὸ τὸν κόσμο μὲ ἀνώφελη πιά μεταμέλεια, ἢ νὰ κλάψομε πικρὰ καὶ νὰ πλύνομε τὰ στίγματα τῆς ἄρνησης. Γιατί ἄρνηση τοῦ Λόγου εἶναι, νὰ μὴ θέλομε ἀπὸ φόβο νὰ πράττομε τὸ ἀγαθό, ἐνῶ προδοσία εἶναι ἢ κατὰ πρόθεση ὁρμὴ πρὸς ἐκτέλεση τῆς ἁμαρτίας, τὰ ὅποια εὐχομαι ἐμεῖς νὰ μὴ τὰ δοκιμάσομε.

ΛΓ. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

* Ἄν, σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλο νικητὴ τῶν πειρασμῶν Ἰώβ, «ὁ

1. Ἐφ. 4, 22-24.

2. Ματθ. 26, 70.

ρίν ἐστὶν ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων», «καὶ ὁ κόσμος», ὡς εἶπεν ὁ Κύριος, «ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται», καὶ, «πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων», ὡς ὁ μέγας ἀποφαίνεται Δαβὶδ, καὶ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν πάλιν ἢ πρὸς ἀνθρώπους ἢ πρὸς δαίμονας κατὰ τὴν δικαίαν
 5 κρίσιν τοῦ Θεοῦ πάντως ἔχειν ἡμᾶς δεῖ, κατὰ τὸν ἅγιον Ἀπόστολον, παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν ὑπομονὴν δοῦναι, πρὸς τὸ δυνηθῆναι ἡμᾶς ἐκ τῆς ἰλύος τῶν παθῶν ἀνασπασθῆναι, καὶ στῆναι ἐπὶ τὴν ἄσειστον πέτραν, τὴν ἐν Χριστῷ λέγω διὰ τῆς χάριτος ἀπάθειαν, νεκρωθέντων ἐν ἡμῖν τοῦ τε πειράζοντος βίου, καὶ
 10 τοῦ πονηρευομένου κόσμου, καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων, τουτέστι τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς, καὶ τῆς κατ' αἴσθησιν ἡδονικῆς ἀπάτης, καὶ τῶν σαρκικῶν παθημάτων, καὶ τῶν ψυχικῶν ἐμπαθῶν κινήματων, καὶ τῶν ἐπὶ τούτοις ἀκουσίων ἐπαγωγῶν, αἵτινες «θλίψεις» ἐκλήθησαν.

15 Ὑπομείνωμεν οὖν ἵνα σωθῶμεν, ὅτι «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος σωθήσεται». Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ μεθ' ἡμῶν. Ἀμήν.

ΛΔ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Εἰρήνην ἀπιὼν πρὸς τὸ πάθος ὁ Κύριος ἀφῆκεν ἡμῖν, καὶ πάλιν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν εἰρήνην δέδωκεν ἡμῖν. Τί διὰ τούτων
 20 αἰνιττοῦμενος; Τὸ δεῖν τοὺς ἐναντίους καιροὺς ἀπαθῶς διαφέρειν ἡμᾶς, μῆτε ταῖς λυπηραῖς περιστάσεσιν ὑποπίπτοντας, κρείττονος ἐλπίδος εἶναι χωρὶς, μῆτε ταῖς φαιδραῖς ὑποθέσεσι συμπεριφερομένους, τὸν παιδαγωγοῦντα ἡμᾶς λογισμὸν ἀπωθεῖσθαι, ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς εἶναι καὶ πάσχοντας καὶ εὐπαθοῦντας. Τοῦτο
 25 δὲ οὐ γίνεται, εἰ μὴ πρότερον ἐπιβῶμεν ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον (τουτέστιν ὑπεράνω γενώμεθα παρακοῆς τῶν θείων λό-

βίος τῶν ἀνθρώπων εἶναι πειρασμός»³, καί, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, «ὁ κόσμος κείτεται μέσα στήν κακία»⁴, καί ὅτι «οἱ θλίψεις τῶν δικαίων εἶναι πολλές»⁵, ὅπως ἀποφαίνεται ὁ μέγας Δαβίδ, καί εἶναι ὅπωςδήποτε ἀναγκαῖο νά ἔχομε πειρασμούς καί νά παλεύομε ἤ πρὸς ἀνθρώπους ἤ πρὸς δαίμονες⁶, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Ἀπόστολο, ἅς παρακαλέσομε τὸν Θεὸ νά μᾶς δώσει ὑπομονή, ὥστε νά μπορέσομε ν' ἀποσπαστοῦμε ἀπὸ τὸν βουρκο τῶν παθῶν καί νά σταθοῦμε πάνω στήν ἀκλόνητη πέτρα, ἐννοῶ τὴν ἀπάθεια ποὺ δίνει μὲ τὴ χάρη του ὁ Χριστός, ἀφοῦ νεκρωθοῦν μέσα μας καί ἡ ζωὴ ποὺ μᾶς δημιουργεῖ πειρασμούς, καί ὁ κόσμος ποὺ εἶναι παραδομένος στήν κακία, καί οἱ ἀνθρώποι καί οἱ δαίμονες, δηλαδή ἡ ἐμπαθῆς ζωὴ καί ἡ ἀπατηλὴ ἡδονὴ τῆς αἴσθησης, καί τὰ σαρκικὰ παθήματα καί τὰ ἐμπαθῆ κινήματα τῆς ψυχῆς, καί ὅσα ἐπακόλουθα ἔχουν αὐτά, τὰ ὁποῖα ὀνομάστηκαν θλίψεις.

Ἄς δείξομε λοιπὸν ὑπομονὴ γιὰ νά σωθοῦμε, γιατί, «ὅποιος ὑπομείνει ὡς τὸ τέλος, αὐτὸς θὰ σωθεῖ»⁷. Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ μαζί σας. Ἀμήν.

ΛΔ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Βαδίζοντας ὁ Κύριος πρὸς τὸ πάθος μᾶς ἄφησε εἰρήνη, καί πάλι, ὅταν ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, μᾶς ἔδωσε εἰρήνη⁸. Τί ὑπαινίσσεται μ' αὐτά; Ὅτι πρέπει ν' ἀντιμετωπίζομε μὲ ἀπάθεια τὶς ἀντιξοότητες τῶν καιρῶν, καί οὔτε ὅταν πέφτομε σὲ περιστάσεις λυπηρὲς νά εἶμαστε χωρὶς ἐλπίδα γιὰ τὸ καλύτερο, οὔτε ὅταν μᾶς τυχαίνουν περιπτώσεις χαρᾶς ν' ἀποδιώκομε τὸν λογισμό ποὺ παιδαγωγεῖ, ἀλλὰ νά εἶμαστε πάντοτε οἱ ἴδιοι καί στὰ δυσάρεστα καί στὰ εὐχάριστα. Αὐτὸ ὅμως δὲν μποροῦμε νά τὸ πετύχομε, ἀν πρῶτα δὲν πατήσομε πάνω στήν ἀσπίδα καί τὸ βασιλίσκο⁹ (δηλαδή ἀν δὲν φανοῦμε ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν παρακοὴ τῶν θείων λό-

3. Ἰωβ 7, 1.   4. Α'. Ἰω. 5, 19.   5. Ψαλμ. 33, 20.   6. Ἐφ. 6, 12.
7. Μάρκ. 13, 13.   8. Ἰω. 14, 27· 20, 19.   9. Ψαλμ. 90, 13.

γων καὶ παραδοχῆς τῶν πονηρῶν λογισμῶν), καὶ καταπατήσω-
μεν λέοντα καὶ δράκοντα, τουτέστι θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, ὧν ἀ-
πογενομένων, πᾶσα ἡμῖν ἔσται εἰρήνη, μηδενὸς ἡμᾶς κινήσαι
δυναμένου πρὸς μηδὲν τῶν ὧδε μενόντων.

5 Κρατήσωμεν θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, καὶ ὅλον ὁμοῦ τὸν οἶκον
τῶν ἀλλοφύλων μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ κατεβάλομεν, τὴν ἐμπαθῆ
ζωὴν τε καὶ ἀγωγὴν τοῖς πάθεσι συναποκτείναντες.

ΛΕ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Εἰ μετὰ τὴν μεγάλην καὶ φοβερὰν ἐκείνην ἔρημον ὁ Ἰσραη-
10 λίτης λαὸς τὴν γῆν λαμβάνει τῆς ἀναπαύσεως, καὶ τὸ πάντων
καταπληκότερον ἄκουσμα, ὁ δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος Θεὸς
ᾧ καὶ πάντων Κύριος, διὰ παθημάτων καὶ σταυροῦ καὶ θανά-
του εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ εἰσέρχεται, οὐκ ὄντος ἄλλου τρόπου
ὠρισμένου αὐτῷ, καθὼς γέγραπται, «Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν
15 τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;», μὴ ἐκκακήσω-
μεν ἐν ταῖς θλίψεσιν ἐκλυόμενοι, ἀλλ' ἀπιδώμεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν
τῆς σωτηρίας ἡμῶν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, καὶ ὑπομείνωμεν τὰ
συμβαίνοντα γενναίως. Πάσης γὰρ θλίψεως τέλος ἐστὶν ἡ χαρά,
καὶ παντὸς κόπου ἡ ἀνάπαυσις καὶ πάσης ἀτιμίας δόξα, καὶ
20 ἀπλῶς, πάντων τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἀλγεινῶν τέλος ἐστὶ τὸ μετὰ
Θεοῦ γενέσθαι διὰ παντὸς καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πέρας μὴ ἐχούσης
ἀνέσεως ἀπολαῦσαι.

Ἄλλ' εὖξαι, πάτερ, ἵνα τύχωμεν αὐτῆς καλῶς τὴν θάλασσαν
τοῦ βίου περάσαντες, καὶ ἀβρόχους τὰς νοητὰς βάσεις τῆς ψυχῆς
25 τῆς αὐτοῦ ἄλμης φυλάξαντες.

γων κι ἀπὸ τὴν παραδοχὴ τῶν λογισμῶν τῆς κακίας), καὶ δὲν καταπατήσαμε τὸ λιοντάρι καὶ τὸν δράκοντα¹⁰, δηλαδὴ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, τὰ ὅποια ὅταν φύγουν, θὰ ἔρθει σ' ἐμᾶς ὅλη ἡ εἰρήνη καὶ τίποτε δὲν θὰ μπορέσει νὰ μᾶς κινήσει σὲ κάτι ἀπὸ ὅσα μένουν ἐδῶ.

Ἄς συγκρατήσομε τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, καὶ θὰ ἔχομε καταβάλει ὅλον τὸν οἶκο τῶν ἀλλοφύλων μαζὶ μὲ ὅσα περιέχει, φονεύοντας μαζὶ μὲ τὰ πάθη καὶ τὴ ζωὴ τῶν παθῶν καὶ τὴ συμπεριφορά μας.

ΛΕ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἄν μετὰ τὴν ἀπέραντη καὶ φοβερὴ ἐκείνη ἔρημο, οἱ Ἰσρα-ηλίτες φτάνουν στὴ γῆ ὅπου θ' ἀναπαύονταν, καὶ τὸ ἐκπληκτικότερο ἄγγελμα ἀπὸ κάθε ἄλλο, ὅτι αὐτὸς ποὺ γιὰ χάρη μας ἔγινε ἄνθρωπος, ἐνῶ εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων, μέσω παθημάτων καὶ σταυροῦ καὶ θανάτου εἰσέρχεται στὴ δόξα του, χωρὶς νὰ εἶχε ὀριστεῖ γι' αὐτὸν ἄλλος τρόπος, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Δὲν ἔπρεπε ὁ Χριστὸς νὰ τὰ πάθει αὐτὰ καὶ νὰ εἰσέλθει στὴ δόξα του;»¹¹, ἄς μὴ δυσανασχετήσομε γιὰ τὶς θλίψεις ποὺ μᾶς διαλύουν, ἀλλὰ «ἄς στρέψομε τὸ βλέμμα μας στὸν ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας μας καὶ ὀλοκληρωτὴ αὐτῆς Ἰησοῦ»¹², κι ἄς ὑπομείνομε αὐτὰ ποὺ μᾶς συμβαίνουν μὲ γενναιότητα. Γιατὶ τὸ τέλος κάθε θλίψης εἶναι ἡ χαρὰ, καὶ κάθε κόπου ἢ ἀνάπαυση, καὶ κάθε καταφρόνησης ἢ δόξα, καὶ γενικᾶ ὅλων τῶν ὀδυνηρῶν ποὺ ὑποφέρομε γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς τέλος εἶναι, νὰ βρεθοῦμε γιὰ πάντα κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ ν' ἀπολαύσομε τὴν αἰώνια καὶ δίχως τελειωμὸ ἄνεση.

Ἄλλὰ προσευχήσου, πατέρα, νὰ τὴν ἐπιτύχομε, ἀφοῦ διαπλεύσομε μὲ ἀσφάλεια τὴ θάλασσα τοῦ βίου κι ἀφοῦ φυλάξομε τὰ νοητὰ πόδια τῆς ψυχῆς ἄβροχα ἀπὸ τὴν ἀρμύρα του.

10. Ψαλμ. 90, 13.

11. Λουκᾶ 24, 26.

12. Ἐβρ. 12, 2.

ΛΣΤ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Εὐλογημένος ἐστὶν ὁ δεσπότης ἡμῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ εὐλο-
 γημένος ὁ κῆπος τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὃν ἐφύτευσεν ὁ ἀληθινὸς γε-
 ωργὸς Ἰησοῦς καὶ πεπλήρωκεν ἀθανάτων φυτῶν δικαιοσύνης,
 οὗ καὶ ἡμεῖς τῶν καρπῶν μετελάβομεν, τῶν αὐτοῦ πνευματικῶν
 5 λαχάνων ἐμφορηθέντες, οἷς καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος οἶδε τρέφειν
 τοὺς πρὸς τὴν ἄμεσον τῶν θείων αὐτοψίαν ἐξασθενοῦντας,
 βρωματίζων αὐτοὺς ὥσπερ λάχανα τὴν φυσικὴν τῶν ὀρατῶν
 θεωρίαν, καὶ διὰ τῆς τῶν φαινομένων μεγαλοπρεπείας πρὸς τὸν
 αὐτῆς κτίστην χειραγωγῶν, ὃν μιμούμενος καὶ ὁ εὐλογημένος
 10 ἡμῶν πατὴρ καὶ διδάσκαλος, φιλοστόργως ἡμᾶς ἐφιλοφρόνησε,
 ταύτης ἡμῖν τῆς κτίσεως συμβολικῶς παραθεὶς διὰ τῶν λαχά-
 νων τὴν κατανόησιν. Ἀλλὰ μετὰδος καὶ στερεᾶς τροφῆς καὶ κί-
 νησον ἡμῶν ἀνορεκτοῦσαν πρὸς τὰ θεῖα τὴν ταῖς ἡδοναῖς παρει-
 μένην ψυχῆν, ἐπιστύφων τῷ λεπτοτέρῳ τῆς προνοίας καὶ τῆς
 15 κρίσεως λόγῳ τὴν ἔφεσιν, ἵνα μὴ μόνον λαχάνοις διατρέφῃς τοὺς
 σοὺς μαθητάς, μόνους τοὺς τῶν γινομένων καὶ ἀπογινομένων
 λόγους διδάσκων, ἀλλὰ καὶ σίτῳ καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ τοῖς τῶν
 αἰδίων στήρισον λόγοις, τὸν τε συνεκτικὸν τῶν ἀρετῶν ὡς στερ-
 ρὸν ἄρτον λόγον διδούς, καὶ τῷ κατὰ τὴν ἀληστον γνῶσιν, ὡς-
 20 περ οἴνῳ τὴν καρδίαν λόγῳ διαθερμαίνων πρὸς ἔκστασιν θεο-
 ποιὸν τῶν σῶν ὀπαδῶν, καὶ τὴν διατρέφουσαν καὶ ἄσβεστον τὸν
 ἐν τούτοις διατηροῦσαν πυρσόν, καθάπερ ἔλαιον, τὴν εἰρηνικὴν
 καὶ ἀτάραχον τῆς πραότητος ἕξιν ἐμποιῶν τοῖς σοῖς οἰκέταις.

ΛΖ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Πάλιν σου τίμιον γράμμα μετὰ ξενίων, ἅγιε πάτερ, δεδέγμε-
 θα, καὶ πάλιν τῶν Ἰσων τοῖς προτέροις καλῶν ἀπηλαύσαμεν,

ΛΣΤ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Εὐλογημένος εἶναι ὁ δεσπότης μας ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ εὐλογημένος ὁ κῆπος τῆς καρδιάς του, τὸν ὁποῖο φύτεψε ὁ ἀληθινὸς γεωργὸς Ἰησοῦς καὶ τὸν γέμισε μὲ ἀθάνατα φυτὰ δικαιοσύνης, τοῦ ὁποῖου ἀπολαύσαμε κι ἐμεῖς τοὺς καρπούς καὶ χορτάσαμε ἀπὸ τὰ πνευματικὰ λάχανά του, μὲ τὰ ὁποῖα γνωρίζει καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος νὰ τρέφει¹ ἐκείνους πὺ ἐξασθενοῦν στὴν ἄμεση αὐτοψία τῶν θείων, τρέφοντάς τους σὰν μὲ λαχανικά μὲ τὴ φυσικὴ θεωρία τῶν ὄρατῶν καὶ χειραγωγώντάς τους μὲ τὴ μεγαλοπρέπεια τῶν φαινομένων πρὸς τὸν Δημιουργὸ τους, τὸν ὁποῖο μιμούμενος καὶ ὁ εὐλογημένος πατέρας καὶ δάσκαλός μας, μᾶς φιλοξένησε μὲ φιλοστοργία καὶ φιλοφροσύνη, παραθέτοντάς μας συμβολικά μὲ τὰ λάχανα τὴν κατανόηση αὐτῆς τῆς κτίσεως.

Ἄλλὰ δῶσε μας καὶ στερεὰ τροφή καὶ ἀνακίνησε τὴν ἀτάραχη γιὰ τὰ θεῖα ψυχὴ πὺ τὴν ἔχουν ἐξασθενήσει οἱ ἡδονές, τονώνοντας τὸν πόθο της μὲ τὸν λεπτότερο τῆς πρόνοιας καὶ τῆς κρίσης λόγο, γιὰ νὰ μὴ διατρέφεις τοὺς μαθητές σου μὲ λάχανα μόνο, διδάσκοντάς τους μόνο τοὺς λόγους ἐκείνων πὺ ἔγιναν καὶ πέρασαν, ἀλλὰ στήριξέ τους καὶ μὲ τὸ ψωμί καὶ τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι τῶν αἰωνίων², δίνοντάς τους σὰν στερεὸ ψωμί τὸν συνεκτικὸ τῶν ἀρετῶν λόγο, καὶ θερμαίνοντας τὴν καρδιά τῶν ὀπαδῶν σου, σὰν μὲ κρασί, μὲ τὸν λόγο τῆς ἀλάθευτης γνώσης γιὰ νὰ περιέλθουν σὲ ἔκσταση θεοποιητικὴ, καὶ ἐμβάλλοντας στὴν ψυχὴ τῶν δικῶν σου δούλων τὴν εἰρηνικὴ κι ἀτάραχη ἔξη τῆς πραότητος, ἡ ὁποία σὰν τὸ λάδι τροφοδοτεῖ καὶ διατηρεῖ ἄσθηστη τὴν ἐσωτερικὴ φλόγα τους.

ΛΖ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Πάλι δεχθήκαμε σεβαστὸ γράμμα σου μὲ δῶρα, ἅγιε πάτερ, καὶ πάλι ἀπολαύσαμε τὴν ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη εὐχαρίστηση.

1. Ρωμ. 14, 2.

2. Γεν. 27, 37.

τοῖς μὲν ξενίοις τὴν μελαίνουσαν ἡμῶν τὴν ψυχὴν καῦσιν τῶν παθῶν κατασβέσαντες, πρὸ αὐτῶν γὰρ τοὺς νοητοὺς λόγους βεβρώκαμεν οὐκ εἰκῆ καὶ μάτην καὶ ὡς ἔτυχε ταῦτα παρὰ σοῦ πέμφθαι πιστεύσαντες, τοῦ διὰ πάντων μετὰ λόγου κινουμένου
 5 καὶ πνεύματος καὶ ψυχῆς ἡμῖν παιδεύμα ποιουμένου καὶ τὴν βρῶσιν τοῦ σώματος, τῷ δὲ γράμματι τὴν πασῶν μητέρα τῶν ἀρετῶν εὐρηκότες ταπεινῶσιν, δι' ἧς ἢ τε γένεσις τῶν καλῶν καὶ φυλακὴ δημιουργεῖται τοῖς ἔχουσιν, ἱκανῶς ἔδακρύσαμεν, πόσον ταύτης ἀπωκίσμεθα τῆς ὁδοῦ διαθρήσαντες. Τὸ γὰρ σὸν
 10 πένθος τῶν ἐφ' οἷς ἐνεχόμεθα κακῶν ἔλεγχος γέγονε, καὶ βαθύκοιμωμένην ἡμῶν ἐξύπνισε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν μνήμην ἐγύμνασε κεκαλυμμένην τῷ πέπλῳ τῆς φυσιοῦσης οἰήσεως, καὶ πεποίηκεν ἡμᾶς ἑαυτῶν ἐπιγνώμονας, συμμέτρως ἐπαισθομένους τῆς τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων ὀχλήσεως. Καὶ ποσῶς σοφίας
 15 μετόχους πεποίηκε, τῶν ἰδίων πλημμελημάτων λαβόντας διάγνωσιν, εἴπερ ἀληθῆς ὁ λέγων, «οἱ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες σοφοί».

Μὴ τοίνυν παύση, τίμιε πάτερ, καὶ λόγῳ καινίζων ἡμῶν τὴν διάνοιαν, καὶ δι' εὐχῆς τὴν τῶν κακῶν ἡμῖν αἰτούμενος λύτρωσιν, ἵνα τούτων λάβῃς μισθὸν παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ τὴν
 20 τελείαν τῆς ψυχῆς κατὰ συνείδησιν κάθαρσιν.

ΛΗ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τίμιε πάτερ, ὅτι μετανοίας ἀρίστης ἡμῖν σεαυτὸν δέδωκας ὑποτύπωσιν, πείθων δι' ἐξαγορίας τοὺς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς σκοτεινοὺς τῶν παθῶν γυμνῶσαι θησαυρούς, δι' ἧς
 25 τὸ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐπικυροῦσθαι πέφυκε μῖσος. Ἡμεῖς γὰρ ἔσμεν ἐπ' ἀληθείας οἱ τὰ πάθη περιέποντες, ὧν ἡ μνήμη μετὰ τὴν πρᾶξιν φέρει τὴν ἀηδίαν, ὡς μὲν κρόμμου τὴν τῶν πονηρῶν

Μὲ τὰ δῶρα σθήσαμε τῇ φωτιᾷ τῶν παθῶν πού σκοτείνιαζε τὴν ψυχὴν, γιὰτὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ καταφάγαμε τοὺς νοητοὺς λόγους, ἀφοῦ πιστέψαμε ὅτι δὲ μᾶς τὰ εἶχες στείλει ἔτσι τυχαῖα καὶ χωρὶς λόγο, ἐσὺ πού σέ ὅλα ἐνεργεῖς λογικὰ καὶ πνευματικὰ καὶ μεταβάλλεις καὶ τὴ σωματικὴ ἀκόμη τροφὴ σέ μάθημα τῆς ψυχῆς μας. Στὸ γράμμα πάλι βρήκαμε τὴ μητέρα ὅλων τῶν ἀρετῶν, τὴν ταπείνωσι, πού προκαλεῖ σ' ὅσους τὴν ἔχουν τὴ γένεση τῶν καλῶν καὶ τὴ φύλαξή τους, καὶ γέμισαν τὰ μάτια μας δάκρυα, ὅταν σκεφθήκαμε πόσο εἴχαμε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὸ δρόμο. Γιὰτὶ τὸ πένθος σου ἔγινε ἀπόδειξη τῶν κακῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα εἴμαστε ἔνοχοι, καὶ ξύπνησε τὴ βαθιὰ κοιμισμένη σκέψη μας καὶ γύμνωσε τὴ μνήμη μας πού ἦταν σκεπασμένη μὲ τὸν πέπλο τῆς ἔπαρσης, πού κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ φουσκώνει, καὶ μᾶς ἔκανε ν' ἀποχτήσομε αὐτογνωσία, συνειδητοποιώντας κατάλληλα τὴν ἐνόχληση ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας. Καὶ μᾶς ἔκανε κατὰ κάποιον βαθμὸ μετόχους τῆς σοφίας, ἔχοντας ἀναγνωρίσει τὰ ἴδια μας λάθη, ἂν βέβαια εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος αὐτοῦ πού λέγει· «Ὅσοι γνωρίζουν τὸν ἑαυτό τους, εἶναι σοφοί»¹.

Μὴν παύσεις λοιπόν, τίμιε πάτερ, καὶ μὲ τὸ λόγο σου νὰ ἀνακαινίζεις τὴ σκέψη μας, καὶ μὲ τὴν προσευχὴ σου νὰ ζητᾶς τὴ λύτρωσή μας ἀπὸ τὰ δεινὰ, γιὰ νὰ λάβεις ἀμοιβὴ γι' αὐτὰ ἀπὸ τὸν Θεό, πού δίνει τὴν τέλεια ψυχικὴ κάθαρση στὴ συνείδησή μας.

ΛΗ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Σ' εὐχαριστοῦμε, τίμιε πάτερ, πού μᾶς ἔδωσες τὸν ἑαυτό σου ἄριστο παράδειγμα μετάνοιας, πείθοντάς μας νὰ δείξομε μὲ τὴν ἐξαγόρευση γυμνὰ τὰ σκοτεινὰ μέσα μας ταμεῖα τῶν παθῶν, μὲ τὴν ὁποῖα ἐπιβεβαιώνεται κατὰ τρόπο φυσικὸ τὸ μίσος πρὸς τὴν ἁμαρτία. Γιὰτὶ ἐμεῖς εἴμασε σ' ἀλήθεια ἐκεῖνοι πού καλλιεργοῦμε τὰ πάθη μας, ἢ θύμηση τῶν ὁποίων μετὰ τὴν πράξη προκαλεῖ τὴν

1. Παροιμ. 13, 10.

ἀγαπῶντες λογισμῶν συγκατάθεσιν, καθ' ἣν τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικὸν πρὸς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ἀμβλύτερον γίνεται, λεπίδας ὡσπερ λαμβάνον τὰς ἐμπαθεῖς τῶν ὀρατῶν φαντασίας. Κόρης γὰρ μύσις, κατὰ τοὺς ἐτυμολογοῦντας, τὸ κρόμμυον. Ὡς δὲ σκόροδα,
 5 τὴν δι' ἐνεργείας τῶν παθῶν συμπλήρωσιν τρώγοντες, καθ' ἣν ὁ νοῦς ἀκαθαρσίας πληρούμενος, τοῖς ἔξω πνεῖ δι' αἰσχυρῶν ρημάτων τε καὶ τρόπων, τὴν ὧν διὰ πράξεως βέβρωκε κακῶν δυ-σωδίαν.

Ἄλλὰ δίδαξον ἡμᾶς, ἄγιε πάτερ, πῶς μετὰ τὴν τούτων ἀπο-
 10 βολὴν ἀγαπήσομεν τὸ μάννα, φημὶ δὲ τὸν λογικὸν τῆς θείας γνώσεως ἄρτον, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑόμενον, καὶ φυλάζομεν ἄφθαρτόν, μήτε πρὸς τὴν αὔριον δι' ἀναβολῆς θησαυρίζοντες, ἵνα μὴ βράση σκώληκας παθῶν σαρκικῶν διὰ τῆς ἀργίας σηπόμενον, μήτε δι' ἐπιδείξεως θριαμβεύοντες, ἵνα μὴ γένηται φρουδὸν τῇ
 15 κενοδοξία τηκόμενον.

Τοιούτοις καὶ πάλιν λόγοις θρέψον ἡμᾶς, τίμιε πάτερ, τοὺς σοὺς μαθητάς, καὶ παράθου δι' εὐχῆς τῷ Θεῷ, δίχα τῆς σῆς μεσιτείας προσκυνῆσαι μὴ δυναμένους.

ΛΘ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Ἀφθόνως ἡμῶν διατρέφεις, ἡγιασμένε πάτερ, τόν τε φαινόμενον καὶ τὸν νοούμενον ἄνθρωπον, τῷ μὲν σώματι χορηγῶν τὰ πρὸς σύστασιν, τῇ δὲ ψυχῇ διδοὺς τὰ πρὸς αὔξησιν τὴν ἐν πνεύματι. Πεποίηκέ σε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' ἀμφοτέρα πλούσιον, εὐλογήσας τὴν εἰσοδὸν σου. Εἰσοδὸν μὲν γὰρ λέγω τὴν τῶν χορηγουμέ-
 25 νων σοι παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων κτησιν πολυπλασιαζομένην διὰ τῆς πράξεως, ἐξοδὸν δὲ τὴν ἄλλοις παρὰ σοῦ γινομένην τοῦ λόγου διάδοσιν, καὶ ἐν ἐκείνοις δηλαδὴ τοῖς λαμβάνουσιν, ὡσπερ καρπὸν φέρουσαν τὴν τῶν καθηκόντων ἐνέργειαν.

ἀηδία. Ἀγαποῦμε τὴ συγκατάθεση στοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, σὰν κρεμύδια, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ὀπτική ἰκανότητα τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση ἀμβλύνεται ὀλοένα, λαμβάνοντας σὰν λέπια τὶς ἐμπαθεῖς φαντασίαι τῶν ὄρατῶν. Γιατί, σύμφωνα μὲ τοὺς ἐτυμολόγους, τὸ κρεμύδι (κρόμμυο) σημαίνει μύση τῆς κόρης (=κλείσιμο τῆς κόρης τοῦ ματιοῦ). Ἔπειτα, συμπληρώνοντας τὰ πάθη μας μὲ τὴν ἐνέργειά τους, σὰ νὰ τρώμε σκόρδα, ὁ νοῦς, γεμίζοντας ἀπὸ ἀκαθαρσία, ἀποπνέει στοὺς ἔξω μ' αἰσχροὺς λόγους καὶ τρόπους τὴ δυσωδία τῶν κακῶν ποὺ ἔχει καταπιεῖ.

Ἄλλὰ δίδαξέ μας, ἅγιε πάτερ, πῶς μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ τους θὰ ἀγαπήσομε τὸ μάννα, ἐννοῶ τὸ λογικὸ ψωμί τῆς θείας γνώσης, ποὺ μᾶς ἔστειλε σὰν βροχὴ ὁ οὐρανός, καὶ πῶς θὰ τὸ διατηρήσομε, ὥστε νὰ μὴ χαλάσει, οὔτε ἀποταμιεύοντάς το γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα, γιὰ νὰ μὴ γεμίσει ἀπὸ τὰ σκουλήκια τῶν σαρκικῶν παθῶν¹, σαπίζοντας ἀπὸ τὴν ἀχρηστία, οὔτε νὰ θριαμβολογοῦμε ἐπιδεικτικά, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ λειώνοντας ἀπὸ τὴν κενοδοξία μας.

Μὲ τέτοια λόγια θρέψε μας καὶ πάλι, τίμιε πάτερ, ἐμᾶς τοὺς μαθητὲς σου, κι ἐμπιστέψου μας μὲ τὴν προσευχὴ σου στὸν Θεό, γιὰτὶ δὲν μπορούμε νὰ τὸν προσκυνοῦμε χωρὶς τὴ μεσολάβησή σου.

ΛΘ. ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἄφθονα τρέφεις, ἅγιε πάτερ, καὶ τὸ ὄρατὸ μέρος μας καὶ τὸ νοητό· στὸ σῶμα χορηγεῖς τ' ἀπαραίτητα γιὰ τὴ σύστασή του, ἐνῶ στὴν ψυχὴ δίνεις τὰ κατάλληλα γιὰ τὴν πνευματικὴ αὐξηση. Γιατί ὁ Θεὸς σὲ ἔκανε πλούσιο καὶ στὰ δύο, εὐλογώντας τὴν εἴσοδό σου¹. Εἴσοδο βέβαια ἐννοῶ τὴν ἀπόκτηση τῶν χαρισμάτων ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ποὺ πολλαπλασιάζονται μὲ τὴν πράξη, ἐνῶ ἔξοδο, τὴ διάδοση τοῦ λόγου σὲ ἄλλους ποὺ γίνεται ἀπὸ ἐσένα, καὶ ποὺ σ' ἐκείνους, δηλαδή σ' ἐκείνους ποὺ τὸν δέχονται, καρποφορεῖ τὴν ἐνέργεια αὐτῶν ποὺ ἀπαιτοῦνται.

1. Ἔξ. 16, 15-20.

1. Ψαλμ. 120, 8.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΙΝΕΣ
ΕΞ ΕΤΕΡΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ

Μ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ

Τῷ σοφῷ καὶ τιμίῳ γράμματι τῆς ὑμετέρας, δέσποτα, πα-
τρικῆς ἀγιωσύνης ἐντυχῶν ἐπιμελῶς, πάντα τε σκοπήσας καὶ
πᾶσάν μου τῆς συνειδήσεως ἀναγνοὺς τὴν βίβλον, οὐδὲν εὖρον
ἐμοὶ τῶν ἐμφερομένων ..εσω..ολο.. θᾶπτον συνέστειλα τῆς ψυ-
5 χῆς τὸν τόνον, διασφίγξας τὴν χαύνωσιν, ἀλλοτρίων καλῶν
ἐπαίνοις προστεθῆναι μάταιον ἠγησάμενος, καὶ μῶνης ἴδιον εἶναι
κρίνας ψυχῆς τὴν ροπὴν ἐχομένης πρὸς πᾶσαν ἀπάτην ἐπαγω-
γόν. Τῷ ὄντι γὰρ μάταιον, ὡς ἀρετῆς μεστὸν ἐπαίνους οἰκειοῦ-
σθαι προπετῶς πειρᾶσθαι, τὸν ἐν τοῖς πράγμασι τὸ κλέος τῶν
10 λεγομένων οὐκ ἔχοντα. Ἄλλ' ὁ ἐμὸς δεσπότης ἐκ τῶν οἰκείων
τῆς ἀρετῆς πλεονεκτημάτων τὰ τῶν ἄλλων κρίνων ψηφίζεται,
διὰ περιουσίαν θεοειδοῦς τελειότητος τὸ αἴσχος καλύπτων, τὸν
πολλοῖς... παθῶν τετρωμένον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν
Κύριον. Πλὴν ἐγώ, δέσποτά μου εὐλογημένε... παμφαῶς ἐπ'
15 ἀρετῇ τελειότητος τὴν κέλευσιν ἠρωσ...οιμότατος, παντὸς ὀνει-
δους καὶ ψόγου τυχὸν ἐμβῆναι μέλλων, ὡς ἐμῆς ἂν ἐπὶ τοῦτο
προπετείας ἔνεκεν παρὰ τῶν ..λοσ..νων, τὴν ὑμετέραν ἀγάπην
ἀνωτέρω τιθε..... κυρίῳ ἀββᾶ Θωμᾶ τούτῳ προθύμως ὑπουργ-
..πράγματι. Ὁρέγοντες δηλαδὴ τὴν ἀρκοῦσαν ὕλην, ὡς οἶμαι, διὰ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΠΟ ΑΛΛΟ ΚΩΔΙΚΑ*

Μ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟ

Διάβασα με προσοχή, δέσποτά μου, τὸ σοφὸ καὶ σεβαστὸ γράμμα τῆς πατρικῆς ἀγιωσύνης σου, κι ἀφοῦ ἐξέτασα τὰ πάντα καὶ διάβασα ὅλο τὸ βιβλίον τῆς συνείδησής μου, δὲν βρῆκα τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται σ' ἐμένα πού..., περιορίσα γρήγορα τὴν ἔνταση τῆς ψυχῆς μου, σφίγγοντας τὴ χαύνωσή μου, θεωρώντας μάταιη τὴν ἀποδοχὴ ἐπαίνων μὲ ξένες ἀρετὲς καὶ κρίνοντας ὅτι εἶναι γνώρισμα μόνο μᾶς ψυχῆς πού ἔχει τὴ ροπὴ νὰ τὴν ὀδηγεῖ σὲ κάθε ἀπάτη. Εἶναι πραγματικὰ μάταιο, νὰ προσπαθῶ νὰ οἰκιοποιηθῶ μὲ ἀναίδεια ἐπαίνους, ἐπειδὴ τάχα εἶμαι γεμάτος ἀπὸ ἀρετὴ, ἐνῶ δὲν ἔχω στὰ πράγματα τὴ δόξα τῶν λόγων. Ἄλλὰ ὁ κύριός μου, κρίνοντας τοὺς ἄλλους μὲ βάση τὰ πλεονεκτήματα τῆς δικῆς του ἀρετῆς, γνωματεύει μὲ ἀφθονία θεϊκῆς τελειότητος, καλύπτοντας τὸ αἴσχος, ἐμένα πού μ' ἔχουν πληγώσει πολλὰ πάθη, ὅπως κάνουν ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τὸν Κύριο. Ὡστόσο ἐγώ, εὐλογημένε δέσποτά μου, εἶμαι ἐτοιμότετος νὰ ἐκπληρώσω τὴ διαταγὴ σου ἐξαιτίας τῆς ὀλόφωτης τελειότητος τῆς ἀρετῆς, κι ἅς πρόκειται ν' ἀντιμετωπίσω κάθε ντροπὴ καὶ κατηγορία, ἐπειδὴ ἐξαιτίας τῆς προπέτειάς μου ἔθεσα πιὸ πάνω τὴν ἀγάπη σας.

Τὸν κύριο ἀββᾶ Θωμᾶ¹ πρόθυμα τὸν ὑπηρετῶ ἔμπρακτα. Ἐπιθυμῶντας δηλαδή, ὅπως νομίζω, καύσιμη ὕλη γιὰ τὸ χειμῶνα

* Τὸ κείμενο ἐδῶ εἶναι φθαρμένο ἀρκετὰ καθὼς καὶ στὴ ΜΒ.

1. Ὁ ἴδιος βρῖσκεται καὶ στὰ ἐρωτήματα εἰς Γρηγόριον καὶ Διονύσιον.

τοῦ χειμῶνος, τὴν τοιαύτην ὑμῶν τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος πληρῶσαι κέλευσιν δύνασθαι.

Σώζοιό μοι λίαν, ἠγαπημένε καὶ τίμιε πάτερ, καὶ σώζοις ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχολῆσιν υμ... τὸν σὸν οἰκέτην καὶ δοῦλον, προσθήσω δὲ καὶ ἐραστήν, πάσης τῇ ἑαυτοῦ μεσιτεῖα διαβολικῆς ἐξαιρούμενος μηχανῆς.

ΜΑ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Εἰς Χριστὸν πάντα αἰχμαλωτίζειν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος δεδιδαγμένος, ἐκ πάντων οἶδε καρποῦσθαι ὠφέλειαν, ὥσπερ οὖν καὶ 10 ὑμεῖς ἐξ ἐμοῦ τοῦ πάμπαν τῆς θείας ἠλλοτριωμένου χάριτος, καὶ τῶν νόμων τῆς σαρκὸς γενναίως καταδεδεμένου. Καὶ μηδὲν ἔχοντός εἰμι καὶ σπουδαίως, χρεῶν ἦν με παραιτεῖσθαι καθόλου ποῦ ποτε φοιτᾶν, ἵνα μὴ βλάπτω μᾶλλον, ποιῶν τὴν κέλευσιν ὑμῶν. Καὶ ἔρχομαι ὅτε ὁ Κύριος θελήσῃ, γινώσκων ἀχράντους 15 καὶ ἀμολύντους ὑμᾶς διαμεμενηκένοι καὶ συνουσιάζοντές μοι τῷ βεβήλω. Τὸ γὰρ καθ' ἕξιν ἄγιον ὥσπερ τὸ φύσει, ὑπ' οὐδενὸς ἀκαθάρτου χρανθήσεται.

Περὶ δὲ τῆς τοῦ Βεστίτορος, καλῶς ποιεῖτε συμπάσχοντες, εἰ μὴ ἔχη βλάβην τὸ πρᾶγμα, καὶ μάλιστα εἰ γινώσκετε δύνασθαι 20 ἀνέξεσθαι αὐτῆς.

ΜΒ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Ὁ μακάριος Δαβίδ, ὁ μέγας ἐκεῖνος τοῦ Κυρίου βασιλεύς, μετὰ τοὺς φοβεροὺς τῶν ἀλλοφύλων πολέμους, μετὰ τοὺς μεγάλους τῶν ὁμοφύλων πειρασμούς, μετὰ τὰς ἐπιπόνους φυγὰς καὶ 25 τὰς ὑπὲρ τῶν πολλῶν εὐεργεσιῶν συχνὰς ἐπιβουλάς, μετὰ τὰς τῶν συγγενῶν ἐπαναστάσεις, μετὰ τὴν τρ.....σιν τε καὶ βασιλείαν, ὅταν ἦσθετο τοῦ Θεοῦ πανταχόθεν αὐτῷ .....αύοντος, τότε

πὸν φτάνει, μπορῶ νὰ ἐκπληρώσω μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ τὴ διαταγὴ σας αὐτή.

Εὐχομαι νὰ εἶσαι καλά, ἀγαπημένε καὶ τίμιε πάτερ, καὶ νὰ σώξεις μὲ τὶς προσευχές σου στὸν Θεὸ κι ἐμένα τὸν οἰκεῖο καὶ δοῦλο σου, καὶ θὰ προσθέσω καὶ ἐραστή, πὸν ξεφεύγω μὲ τὴ μεσολάβησή σου ἀπὸ κάθε διαβολικὸ τέχνασμα.

ΜΑ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Διδαγμένος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ αἰχμαλωτίζει ὅλους γιὰ τὸν Χριστό, ἀπὸ ὅλους γνωρίζει νὰ βγάζει ὠφέλεια, ὅπως ἀκριβῶς βέβαια κι ἐσεῖς ἀπὸ ἐμένα, πὸν εἶμαι τελείως ἀποξενωμένος ἀπὸ τὴ θεία χάρη κι εἶμαι δεμένος πάρα πολὺ ἰσχυρὰ μὲ τοὺς νόμους τῆς σάρκας. Κι ἀφοῦ τίποτε καλὸ δὲν ἔχω καὶ καμμιά ἀρετὴ, ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶ τελείως ἀπὸ τὸ νὰ πηγαίνω κάπου, γιὰ νὰ μὴ προκαλῶ βλάβη μάλλον, ἐκτελώντας τὴν προσταγὴ σας. Γ' αὐτὸ θὰ ἔρθω ὅταν θελήσει ὁ Κύριος, γνωρίζοντας ὅτι ἔχετε παραμείνει καθαροὶ κι ἀμόλυντοι καὶ ὅτι δέχεστε τὴ συναναστροφὴ ἐμένα τοῦ βέβηλου. Γιατὶ ἐκεῖνο πὸν ἔγινε ἅγιο ἀπὸ ἕξι, ὅπως τὸ κατὰ φύση, δὲν θὰ τὸ μολύνει κανένα ἀκάθαρο.

Γιὰ τὴ γυναῖκα τοῦ Βεσίτορα, κάνετε καλὰ νὰ δείχνετε συμπόνια, ἂν αὐτὸ πράγμα δὲν προκαλεῖ βλάβη, καὶ μάλιστα ἂν γνωρίζετε ὅτι μπορεῖτε νὰ τὴν ἀνεχθεῖτε.

ΜΒ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὁ μακάριος Δαβίδ, ὁ μεγάλος ἐκεῖνος βασιλιάς τοῦ Κυρίου, ἔπειτα ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς πολέμους ἐναντίον τῶν ἀλλοφύλων, κι ἔπειτα ἀπὸ τοὺς μεγάλους πειρασμοὺς ἀπὸ τοὺς ὁμοφύλους του, ἔπειτα ἀπὸ τὴ γεμάτη πόνους φυγὴ του καὶ τὶς συχνὲς ἐπιβουλὲς ἐναντίον του ὡς πληρωμὴ τῶν πολλῶν εὐεργεσιῶν του, ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἐπαναστάσεις τῶν συγγενῶν του, ἔπειτα ἀπὸ ..... καὶ τὴ βασι-

διενοήθη οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ Κυρίῳ Θεῷ.... καὶ ἀποδέχεται
 μὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὡς καλῶς διανοηθέντα ..... ἡσιν δὲ καὶ ὁμῶς
 διαστολὴν πρόσφορον, λέγων ... σπέρμα τὸ ἐξ αὐτοῦ δεῖν εἰς πέ-
 ρας ἀγαγεῖν τὸ καλὸν τ...ας ἐγχείρημα, προσθεὶς τὴν αἰτίαν, διὰ
 5 τὸ πολὺ αὐτὸν ἐκκεχυκέναι αἷμα ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πείθεται μὲν
 παραινούντι τῷ Θεῷ, ἀσπάζεται δὲ μεθ' ἡδονῆς τὴν συμβουλήν,
 καὶ τῆς ἰδίας μορφῆς κρίνει τιμιωτέραν. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐκ οἰκο-
 δομεῖ τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν, παραπέμπει δὲ τῷ υἱῷ δαψιλ... δίδωσι
 τὴν τε ὕλην καὶ τὸ παράδειγμα, διδασκόμενος ..... ὡς οἶμαι, τοὺς
 10 εὐτάκτους τῆς σωτηρίας δεσμούς. Καὶ ἵνα μὴ τὴν καθ' ἕκαστον
 τῶν εἰρημένων διεξερχόμενος θεωρίαν μηκύνω τὸν λόγον, τὸ εἰ-
 ρηνικόν .... τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ δυνάμενον ἄνω ... αὐταὶ εἰσιν, καὶ
 εἴ τις....., ἀλλὰ μὴ φόβῳ δορυφορεῖν πείσαι δυναμένην καὶ εἰς
 τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θειοτάτου ναοῦ συνεργουῖσαν βλάβος λαμβά-
 15 νουσάν· τὸν τε Χηρὰν βασιλέα Τύρου καὶ τὰς ἑκατὸν πενήκοντα
 χιλιάδας τῶν ἀλλοφύλων τῶν λατόμων καὶ ὑδροφόρων. Ἄλλ'
 «Ἐντεινον, καὶ κατευόδου, καὶ βασίλευε», κἂν χωρὶς Μαξίμου
 τοῦ σοῦ ἐβασίλευσας, «ἐνεκεν ἀληθείας καὶ πρᾶότητος καὶ δι-
 καιοσύνης», αἵτινες αὐταὶ εἰσι. Προσθήσω δέ, καὶ ἀγρύπνει
 20 κατὰ κράτος μὴ συναπαχθῆναι καθ' ὅ τι σὺν ταῖς τῶν ἐθνικῶν
 βασιλέων θυγατράσι, μήπως συνδιέλωσι τὴν βασιλείαν εἰς υἱὸν
 ἄφρονα καὶ δοῦλον ἀποστάτην. Πολὺ γὰρ ἐκῶν ....

Ἐρρωσο, πάτερ τίμιε, καὶ εὐχου τῷ σῷ δούλῳ .... που-
 μένω, καὶ δεινῶς ἐνεχομένῳ ὑπὸ πολλῶν ἁμαρτιῶν.

λεία, ὅταν ἔνωσε νὰ τὸν περιβάλλει ἀπὸ παντοῦ ὁ Θεός, τότε σκέφθηκε νὰ οἰκοδομήσει ναὸ γιὰ τὸν Κύριο τὸν Θεὸ¹... καὶ ὁ Θεὸς τὸν δέχεται ἐπειδὴ σκέφθηκε καλὰ... κάνει ὅμως μιὰ ἀναβολή, λέγοντας ὅτι τὸ καλὸ αὐτὸ ἐγγείρημα θὰ τὸ φέρει σὲ πέρασ ὁ δικὸς του ἀπόγονος, προσθέτοντας καὶ τὴ δικαιολογία, ὅτι εἶχε χύσει πολὺ αἷμα πᾶνω στὴ γῆ. Ὑπακοῦει στὴν παραίνεση τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποδέχεται μ' εὐχαρίστηση τὴ συμβουλή καὶ τὴν κρίνει πρὸ σεβαστῆ ἀπὸ τὸ δικό του μελέτημα². Ἔτσι δὲν χτίζει ἐκεῖνος τὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παραπέμπει τὸ πρᾶγμα στὸ γιό του καὶ τοῦ δίνει ἄφθονα καὶ τὰ ὑλικά καὶ τὸ παράδειγμα. Ἔτσι διδασκόταν ..., νομίζω, τοὺς καλὰ βαλμένους δεσμοὺς τῆς σωτηρίας. Καὶ γιὰ νὰ μὴ δίνω μακρὸς στὸ λόγο μου ἐκθέτοντας τὴ θεωρία γιὰ καθένα πού ἀνέφερα, τὸ εἰρηνικὸ... τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο μποροῦσε ἐπάνω ... αὐτὲς εἶναι, καὶ ἂν κάποιος ... ἀλλὰ πού δὲν μπορεῖ νὰ πείσει μὲ τὸ φόβο σὲ δορυφορία καὶ συνεργώντας στὴν οἰκοδόμησι τοῦ θεϊκότετου ναοῦ μὲ βλάβη τῆς. Καὶ τὸν Χηρὰν τὸν βασιλιὰ τῆς Τύρου καὶ τοὺς ἑκατὸν πενήντα χιλιάδες ἄλλοφύλους, λατόμους καὶ νεροκουβαλητές. Ἄλλὰ «τέντωσε τὸ τόξο σου καὶ πρόχωρησε μ' ἐπιτυχία καὶ βασίλευε», ἔστω καὶ ἂν βασίλευες χωρὶς τὸν Μάξιμό σου, «γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πραότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης»³. Καὶ θὰ προσθέσω σ' αὐτὰ καὶ ν' ἀγρυπνᾷς μήπως σὲ ἀπαγάγουν καὶ ἐσένα μαζὶ μὲ τὶς θυγατέρες τῶν βασιλέων⁴, μήπως μοιράσουν τὴ βασιλεία ἀπὸ κοινοῦ σὲ γιὸ ἀνόητο καὶ δοῦλο πού ἀποστάτησε. Γιατὶ πολὺ μὲ θέλησή μου ...

Νά'σαι καλὰ, τίμιε πάτερ, καὶ νὰ εὐχῆσαι γιὰ τὸν δοῦλο σου πού λυπᾶται καὶ εἶναι κατακυριευμένος φοβερᾶ ἀπὸ πολλὰς ἁμαρτίες.

1. Β' Βασ. 7, 5.

2. Ἐντὶ μορφῆς ἴσως 'μορφῆς'. Στὰ μετάφραση ἀκολουθήσαμε τὸν Λατῖνο μεταφραστή, πού διαβάζει 'μελέτη'.

3. Ψαλμ. 44, 5.

4. Γ' Βασ. 11, 1.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΜΓ'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΝ

Ἦκεν τὸ τίμιον τοῦ θεοφυλάκτου μου δεσπότου γράμμα, μετὰ τῆς εἰρήνης καὶ αὐτὸν ὄλον φέρον τοῖς τρόποις φαινόμενον. Τῇ γὰρ τῶν λόγων σεμνότητι πέφυκέ πως ἐμφαίνεσθαι μετὰ τῆς τῶν τρόπων ἐπιεικείας καὶ τῆς ψυχῆς ἢ διάθεσις, καὶ ἤσθην ὡσπερ αὐτὸ δεξάμενος τὸν ἐμὸν δεσπότην, καὶ ἠσπασάμην τῷ πνεύματι, καὶ ὄλον τῷ χωρήματι τῆς καρδίας περιλαβὼν ἀπεθέμην, καὶ ἐδόξασα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, φῶς τοῖς ἀνθρώποις ἐμφύντα τῆς ἀγάπης τὸν νόμον, καθ' ἣν ἀλλήλων ἀπειῖναι οὐδέποτε δύνανται, κἂν πολλῶ διεστήκασιν ἀλλήλων σωματικῶς 10 τῷ τοπικῷ διαστήματι, οἱ τῶν σπερμάτων τῆς ἀγάπης δεόντως ἐπιμελεῖσθαι γινώσκοντες.

Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰρήνης κοσμικῆς εὐαγγέλια τὸ γράμμα κομίσαν, εἰς χαρᾶν τῆς ψυχῆς τὴν λύπην μεθήρμοσε, δέον ἐστὶ καὶ ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτῆς εἰκότως τῷ χαρισαμένῳ Θεῷ γενέσθαι πάντως εὐγνώμονας, ἵνα μὴ φανῶμεν ἀχάριστοι περὶ τὴν εὐποιίαν, 15 κακῶς τὸν εὐεργέτην ἀνταμειψάμενοι. Γενησόμεθα δὲ πάντως εὐγνώμονες, εἰς δέον δῆλον ὅτι τῇ εἰρήνῃ χρησάμενοι, καὶ τὴν πρὸς τὸν κόσμον καὶ κοσμοκράτορα κακῶς ἡμῖν ἐνυπάρχουσαν ἀθετήσαντες φιλίαν, τὸν διὰ τῶν παθῶν πρὸς τὸν Θεὸν συνεστάμενον καὶ ὄψέ ποτε καταλύσαντες πόλεμον, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς 20 τῆς πρὸς αὐτὸν εἰρήνης ποιήσαντες ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος, τῆς πρὸς αὐτὸν ἐχθρας παυσώμεθα. Ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἡμᾶς αὐτῷ φιλωθῆναι, διὰ τῶν παθῶν πρὸς αὐτὸν στασιάζοντας

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΜΓ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ ΙΩΑΝΝΗ

Ἦρθε τὸ σεβαστὸ γράμμα τοῦ θεοφύλακτου κυρίου μου μὲ τὸ ἄγγελμα τῆς εἰρήνης καὶ τὸν ἴδιο ἀκέραιο νὰ φαίνεται μέσα στὴ συμπεριφορὰ του. Γιατὶ μὲ τὴ σεμνότητά τῶν λόγων εἶναι φυσικὸ νὰ ἐμφανίζεται μαζί μὲ τὴν κοσμιότητα τῶν τρόπων καὶ ἡ διάθεση τῆς ψυχῆς, καὶ εὐχαριστήθηκα σὰ νὰ εἶχα δεχθεῖ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν κύριό μου καὶ τὸν ἀγκάλιασα μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἐκλείσα ὅλον μέσα στὴν καρδιά μου, καὶ δόξασα τὸν Χριστὸ τὸν Θεό μας, ποὺ φύτεψε ὡς φῶς στὶς καρδιές τῶν ἀνθρώπων τὸ νόμο τῆς ἀγάπης¹, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ποτὲ δὲν μποροῦν ν' ἀπουσιάσουν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀκόμα κι ἂν ἀπέχουν μεταξύ τους σωματικὰ μὲ μεγάλη ἀπόσταση, ὅσοι γνωρίζουν νὰ φροντίζουν ὅπως πρέπει τὰ σπέρματα τῆς ἀγάπης.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ γράμμα, φέρνοντας τίς καλὲς εἰδήσεις τῆς κοσμικῆς εἰρήνης, ἄλλαξε σὲ χαρὰ τὴ λύπη τῆς ψυχῆς, εἶναι πρέπον φυσικὰ καὶ ἡμεῖς νὰ εὐγνωμονοῦμε γι' αὐτὴν ὅπωςδὴποτε τὸν Θεὸ ποὺ μᾶς τὴ χάρισε, γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε ἀχάριστοι πρὸς τὴν εὐεργεσία, ἀνταμείβοντας ἄσχημα τὸν εὐεργέτη μας. Καὶ θὰ γίνομε ὅπωςδὴποτε εὐγνώμονες, ἐὰν χρησιμοποιήσομε, ὅπως εἶναι φανερό, κατάλληλα τὴν εἰρήνη καὶ ἀθετήσομε τὴ φιλία ποὺ ὑπῆρχε μέσα μας κακῶς πρὸς τὸν κόσμο καὶ τὸν κοσμοκράτορα, καταλύοντας ἔστω κι ἄργά τὸν πόλεμο ποὺ συγκρότησαν τὰ πάθη ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ κάνομε συνθήκες μ' αὐτὰ γιὰ τὴν εἰρήνη πρὸς αὐτὸν καταργώντας τὸ σῶμα, ἅς σταματήσομε τὴν ἔχθρα μας πρὸς αὐτόν. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ συμφιλιωθοῦμε ἡμεῖς μ' αὐτόν, ἐφόσον στασιάζομε μὲ τὰ πάθη μας ἐναντίον του καὶ ἀνεχόμεστε νὰ

1. Παροιμ. 6, 23.

καὶ τῷ πονηρῷ τυράννῳ καὶ φονευτῇ τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διὰ
κακίας δασμοφορεῖν ἀνεχομένους, μὴ πρότερον δι' ὄλου πολε-
μωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γὰρ τότε τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν
ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, κἂν πιστῶν προσηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς περι-
5 πλάττωμεν, μέχρις οὗ πάθεσιν ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα, καὶ
φόρους εἰσφέρειν δεινοῦς ἐκουσίως διὰ τῶν ἔργων τῆς αἰσχύνης
τῷ διαβόλῳ καταδεχόμεθα. Καὶ οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατὰ
κόσμον εἰρήνης λοιπὸν γενήσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμένης
καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ποιητὴν στασιαζούσης καὶ ὑπὸ τὴν βασιλείαν
10 αὐτοῦ γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης, ἔτι μυρίοις πεπραμένης δεσπό-
ταις εἰς κακίαν αὐτὴν ἀεὶ κατεπείγουσι, καὶ τὴν εἰς ἀπώλειαν φέ-
ρουσαν ὁδὸν, τῆς σωζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἰρεῖσθαι παρα-
σκευάζουσιν. Ἐπειδὴν δὲ τῆς τῶν παθῶν μέθης ἐκνήψωμεν καὶ
τῆς τοῦ διαβόλου πονηρίας κατεξαναστῶμεν καὶ τυραννικῆς βα-
15 σιλείας, καὶ τὸν αὐτοῦ πικρότατον ζυγὸν ἑαυτῶν ἐκτιναξώμεθα,
καὶ ὅσον κατείδομεν ἡμᾶς τῇ πρὸς αὐτὸν φιλίᾳ κατέφθειρε, τῆνι-
καῦτα δεξόμεθα τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου βασιλέως Χριστοῦ τὴν
εἰρηνικὴν παρουσίαν, ἐν ἑαυτοῖς ἀοράτως γινομένην, καὶ ἀνεξό-
μεθα ὑπὸ τὸν αὐτοῦ γενέσθαι ζυγόν, νόμοις ἀληθείας τάσσοντος
20 ἡμᾶς καὶ ρυθμίζοντος καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκουσίως στείλασθαι
φιλίαν καταδεξόμεθα, φόρους αὐτῷ δασμοὺς ἐκουσίως προσά-
γοντες, τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν κατ' ἐντολὴν τελεσφορομένους ἐν
ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης καρπούς. Οἷς ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας
ἠδόμενος ὁ μόνος ἀπροσδεής, πάντα ἡμῖν χαρίζεται ὡς ἀψευ-
25 δής, ὅσα ἡμῖν ἐπηγγείλατο. Τὰ δ' ἔστιν, «ἃ ὄφθαλμὸς οὐκ εἶδεν,
καὶ οὗς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ
ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς καὶ
πεποίηκεν, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως, καὶ τῆς αὐτῆς
ἀϊδιότητος μέτοχοι, καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἐκ χάρι-
30 τος θέωσιν, δι' ἣν πᾶσά τε τῶν ὄντων ἡ σύστασις ἐστὶ καὶ ἡ δια-
μονὴ καὶ ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγὴ καὶ γένεσις.

πληρώνομε φόρους με τὴν κακία στὸν πονηρὸ τύραννο καὶ φονέα τῶν ψυχῶν διάβολο, καὶ δὲν γίνομε προηγουμένως ὀλοκληρωτικὰ πολέμοι τοῦ πονηροῦ. Γιατὶ μέχρι τότε παραμένομε ἔχθροὶ καὶ πολέμοι τοῦ Θεοῦ, ἔστω κι ἂν δημιουργοῦμε γιὰ μᾶς τὴν πλαστὴ παροσηγορία τῶν πιστῶν, ὅσο θέλομε νὰ εἴμαστε δοῦλοι στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας², καὶ καταδεχόμεστε νὰ δίνομε στὸ διάβολο θέλοντας φόρους φοβεροὺς με πράξεις ντροπῆς. Κι ἐπομένως δὲν θὰ ἔχομε κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν εἰρήνη τοῦ κόσμου, ἂν ἡ ψυχὴ μας εἶναι σὲ κακὴ κατάσταση καὶ ἂν στασιάζει ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ Δημιουργοῦ της καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ σκύψει στὴ βασιλικὴ ἐξουσία του, ἀφοῦ εἶναι ἀκόμα πουλημένη σὲ μύριους κυρίους ποὺ τὴν ὑποχρεώνουν στὴν κακία καὶ τὴν κάνουν με τρόπο ἀπατηλὸ νὰ προτιμᾶ ἀπὸ τὴν ὁδὸ ποὺ σώζει, τὴν ὁδὸ ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ἀπώλεια. "Ὅταν ὁμως συνέλθομε ἀπὸ τὴ μέθη τῶν παθῶν κι ἐπαναστατήσομε κατὰ τῆς πονηρίας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς τυραννικῆς του ἐξουσίας κι ἀποτινάξομε ἀπὸ πάνω μας τὸν ὀλόπικρο ζυγὸ του καὶ δοῦμε πόσο μᾶς ἔφθειρε με τὴ φιλία μας πρὸς αὐτόν, τότε θὰ δεχθοῦμε τὴν εἰρηνικὴ παρουσία τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου βασιλέα Χριστοῦ, νὰ ἔρχεται ἀόρατη σ' ἐμᾶς καὶ θ' ἀνεχθοῦμε νὰ μποῦμε στὸ ζυγὸ του, ποὺ μᾶς βάζει σὲ τάξη καὶ μᾶς κατευθύνει με νόμους ἀλήθειας, καὶ θὰ δεχθοῦμε τότε νὰ συνάψομε με θέλησή μας τὴ φιλία πρὸς αὐτόν, δίνοντάς του με τὴ θέλησή μας ὡς φόρους τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης, ποὺ ὀριμάζουν μέσα μας με τὴν σύμφωνα με τὶς ἐντολὲς ἀρετῆ μας, με τοὺς ὁποίους εὐχαριστούμενος γιὰ τὴ σωτηρία μας³ ὁ μόνος ποὺ δὲν χρειάζεται τίποτε⁴, θὰ μᾶς χαρίσει τὰ πάντα ὡς ἀληθινός, ὅσα μᾶς ὑποσχέθηκε. Κι αὐτὰ εἶναι «ὅσα μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ ἄνθρωπος δὲν φαντάστηκε, ὅσα ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γιὰ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν»⁵. Γιατὶ γι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἔπλασε, γιὰ νὰ γίνομε κοινωνοὶ τῆς θείας φύσης καὶ μέτοχοι τῆς αἰδιότητάς της⁶, καὶ νὰ φανοῦμε ὅμοιοι μ' αὐτόν ὡς πρὸς τὴν κατὰ χάρη θέωση, χάρη στὴν ὁποία συγκροτοῦνται καὶ διατηροῦνται ὅλα τὰ ὄντα καὶ παράγονται καὶ γίνονται τὰ μὴ ὄντα.

2. Ρωμ. 1, 26.

4. Ψαλμ. 15, 2.

3. Ἐβρ. 5, 9.

5. Α' Κορ. 2, 9.

6. Β' Πέτρ. 1, 4.

Γενώμεθα τοίνυν ἄξιοι τῆς εἰρήνης, δέσποτά μου εὐλογημέ-
 νε, τὰ ἐν ἡμῖν πρὸς Θεὸν στασιάζοντα πάθη ἐαυτῶν ἀνδρικῶς
 περιελόντες. Τήξωμεν ὄση δύναμις τὸ σῶμα, δι' οὗ σφριγῶντος
 ἢ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν ψυχὴν γίνεσθαι πέφυκεν εἴσοδος. Ἄνα-
 5 γνώσμασι θείοις πλανώμενον στήσωμεν τὸν νοῦν, καὶ πρὸς
 Θεὸν πάλιν αὐτὸν ἐπανάγωμεν. Ἐγκρατείας τόνοις καὶ ἀγρυ-
 πνίας κατ' ὄρεξιν εἰς πολλὰ φθειρομένην ἀτάκτως τὴν ἐπιθυ-
 μίαν, σωφρόνως καταστείλωμεν. Εὐχαῖς καὶ δεήσεσι καὶ ἐλεη-
 μοσύναις τὸν θυμὸν ζέοντα καὶ ταρασσόμενον σοφῶς κατευνά-
 10 σωμεν, φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀπειλῇ τῶν μελλόντων ἀκολάστως κι-
 νούμενά τε καὶ ἐνεργοῦντα τὰ αἰσθητήρια παύσωμεν. Ἐπὶ πᾶσι
 καὶ πρὸ πάντων μνησθῶμεν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φοβερᾶς τῆς
 ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἐξόδου, καὶ πῶς ἀπαντῶσιν αὐτῇ κατὰ
 τὸν ἀέρα τοῦτον αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις σκότους,
 15 πᾶσα πρὸς ἐαυτὴν διέλκουσά τε καὶ κατατέμνουσα κατ' ἀναλο-
 γίαν τῆς σχετικῶς πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ μέσου πάθους γενομένης
 κακῆς οἰκειότητος. Μνησθῶμεν τῆς ἐν ἄδη κατὰ συνείδησιν γι-
 νομένης τῇ ψυχῇ πικρᾶς ὀδύνης, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν αὐτῇ κακῶς
 διὰ τοῦ σώματος πεπραγμένων. Μνησθῶμεν τῆς τελευταίας τοῦ
 20 παντὸς κόσμου συντελείας, καθ' ἣν τῷ πολλῷ καὶ ἀπλέτῳ πυρὶ
 τὸ πᾶν καταφλέγεται τοῦτο, στοιχείων φοβερῶς κλονουμένων
 τῇ τήξει τῆς καύσεως, καὶ οὐρανοῦ τῇ εἰλήσει τῷ φόβῳ κατ'
 ἔπειξιν φεύγοντος ἀπὸ προσώπου πυρὸς τοῦ προκαθαίροντος
 τὴν κτίσιν διὰ τὴν τοῦ Καθαροῦ παρουσίαν· θαλάσσης ἀφανίζο-
 25 μένης, γῆς βρασσομένης καὶ ἐκ πυθμένος σειομένης, καὶ τὰς
 ἀπείρους τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀμειώτως παρεχούσης
 μυριάδας. Μνησθῶμεν τῆς φρικτῆς ὥρας τῆς ἀπολογίας τῆς ἐπὶ
 τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἡνίκα πᾶσα ἡ
 δύναμις τῶν οὐρανῶν καὶ πᾶσα ἡ ἀπὸ καταβολῆς τοῦ αἰῶνος
 30 κτίσις τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾷ τὰ ἐκάστῳ προσόντα μέχρι καὶ ψι-
 λοῦ ἐνθυμήματος, ἡνίκα τοὺς μὲν διὰ τὴν τῶν ἔργων λαμπρότη-
 τα τὸ ἀφραστον φῶς διαδέξεται καὶ ἡ τῆς ἀγίας καὶ μακαρίας
 Τριάδος ἔλλαμψις τρανότερον ἐπιλαμπούσης, τοῖς ὄρῃν καὶ ὑπο-

Ἐπειδὴ γίνομε λοιπὸν ἄξιοι τῆς εἰρήνης, εὐλογημένε δέσποτά μου, περιορίζοντας μὲ τρόπο ἀνδρικό τὰ μέσα μας πάθη ποὺ στασιάζουν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λειώσομε μὲ ὅση δύναμη ἔχομε τὸ σῶμα μας, μέσω τοῦ ὁποίου, ὅταν βρῖσκεται σὲ σφριγηλή κατάστασι, γίνεται συνήθως ἡ εἴσοδος τοῦ διαβόλου στὴν ψυχὴ. Μὲ θεῖα ἀναγνώσματα ἅς σταθεροποιήσομε τὸ νοῦ μας ποὺ πλανιέται κι ἅς τὸν ἐπαναφέρομε πάλι στὸν Θεό. Μὲ ἔντονη ἐγκράτεια καὶ ἀγρυπνία πρόθυμη ἅς καταστείλομε μὲ σωφροσύνη τὴν ἐπιθυμίαν ποὺ φθείρετε ἄτακτα σὲ πολλά. Μὲ προσευχὰς καὶ δεήσεις καὶ ἐλεημοσύνας ἅς κατευνάσομε σοφὰ τὸν θυμὸν ποὺ βράζει καὶ κοχλάζει, καὶ μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπειλὴν τῶν μελλοντικῶν ἅς σταματήσομε τὰ αἰσθητήρια ποὺ κινουῦνται καὶ ἐνεργοῦν ἀκόλαστα. Σὲ ὅλα καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο ἅς θυμόμαστε τὸ θάνατον καὶ τὴν φοβερὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ πῶς τὴν προὔπαντοῦν στὸν ἀέρα αὐτὸν οἱ ἀρχεῖς καὶ οἱ ἐξουσίαι καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, ποὺ κάθε μία τὴν τραβάει πρὸς τὸν ἑαυτὸν καὶ τὴν χωρίζει ἀνάλογα μὲ τὴν κακὴν οἰκειότητα ποὺ ἀπέκτησε μ' αὐτὴς μ' ἐνδιάμεσον τὸ σχετικὸ πάθος. Ἐπειδὴ θυμηθοῦμε τὴν πικρὴν ψυχικὴν ὀδύνην τῆς συνείδησός μας στὸν ἄδην, καθὼς θυμᾶται ὅσα κακῶς ἐπραξέμε μὲ τὸ σῶμα. Ἐπειδὴ θυμηθοῦμε τὴν τελευταίαν συντέλειαν τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν ὁποίαν μέσα στὴν πολλὴν καὶ πελώριαν φλόγαν καταφλέγεται αὐτὸ τὸ πᾶν, ἐνῶ τὰ στοιχεῖα τραντάζονται φοβερὰ μὲ τὸ λειώσιμο μέσα στὴν θερμότητα, ὁ οὐρανὸς περιστρεφόμενος φεύγει διαστικὰ ἀπὸ φόβον προστὰ ἀπὸ τὴν φωτιὰν ποὺ καθαρίζει τὴν κτίσιν ἕξαιτίας τῆς παρουσίας τοῦ Καθαροῦ, ἡ θάλασσα ἕξαφανίζεται καὶ ἡ γῆ βράζει καὶ σείεται ἀπὸ τὰ ἔγκατά της καὶ βγάζει ἀμείωτες τὶς ἀπειρες μυριάδες τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων. Ἐπειδὴ θυμηθοῦμε τὴν φρικτὴν ὥραν τῆς ἀπολογίας πάντων στὸ φοβερὸν βῆμα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλες οἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν καὶ ὅλη ἡ δημιουργία τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνα θὰ παρατηροῦν ὅσα ἀφοροῦν τὸν καθένα μέχρι τὴν πρὸ μικρὴν σκέψιν, ὅποτε ἄλλους ἕξαιτίας τῆς λαμπρότητας τῶν ἔργων τους θὰ τοὺς δεχθεῖ τὸ ἀφραστο φῶς καὶ ἡ λάμψις τῆς ἁγίας καὶ μακάριαν Τριάδας ποὺ φωτίζει καθαρότερα ἐκείνους ποὺ μποροῦν νὰ τὴν δοῦν καὶ νὰ τὴν

δέχεσθαι διὰ καθαρότητα ψυχῆς αὐτὴν δυναμένοις, τοὺς δὲ διὰ τὴν τῶν ἔργων ἀτοπίαν τὸ σκότος ὑποδέξεται τὸ ἐξώτερον καὶ ὁ ἀκοίμητος σκώληξ καὶ τὸ πῦρ τῆς γεέννης τὸ ἄσβεστον, καὶ τὸ πάντων βαρύτερον, ἢ ἐν τῷ συνειδῶτι αἰσχύνῃ πέρασ οὐκ ἔχου-
 5 σα. Μνησθῶμεν τούτων ἀπάντων, ἵνα τῶν μὲν ἄξιοι γενώμεθα, τῶν δὲ πεῖραν λαβεῖν μὴ κατακριθῶμεν, καὶ γενώμεθα ἑαυτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ μόνου καὶ ὄλου τοῦ Θεοῦ καὶ ὄλοι, καὶ μηδὲν ἐπίγειον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες, ἵνα Θεῷ πλησιάσωμεν, καὶ θεοὶ γενόμενοι, ἐκ Θεοῦ τὸ θεοὶ εἶναι λαβόντες. Οὕτω γὰρ τι-
 10 μᾶται τὰ θεῖα δωρήματα καὶ ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου, ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ καταλλάξας ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ ἐχθροὺς ὄντας ἐξαγοράσας τῷ ἰδίῳ αἵματι τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, αὐτὸς τὴν εἰρήνην
 15 αὐτοῦ τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν χαρίσεται τῷ εὐλογημένῳ μου δεσπότη, καὶ ἄξιῶσοι αὐτὸν τῆς οὐρανίου αὐτοῦ βασιλείας, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἢ κατοικία καὶ ὁ τῶν ἑορταζόντων χορός.

ἀποδεχθούν χάρη στήν καθαρότητα τῆς ψυχῆς τους, κι ἄλλους, ἕξαιτίας τῆς ἀπρέπειας τῶν ἔργων τους θὰ τοὺς ὑποδεχθεῖ τὸ σκότος τὸ ἑξώτερο⁷ καὶ τὸ ἀκοίμητο σκουλήκι καὶ ἡ ἄσβεστη φωτιά τῆς γέεννας⁸, καὶ τὸ πιὸ βαρὺ ἀπὸ ὅλα, ἡ ντροπὴ τῆς συνείδησής μας ποὺ δὲν ἔχει τέλος. Ἄς θυμηθοῦμε ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ γίνομε γιὰ τὰ πρῶτα ἄξιοι καὶ τὰ δεῦτερα νὰ μὴν καταδικαστοῦμε νὰ τὰ δοκιμάσομε, κι ἄς δεχθοῦμε ν' ἀνήκομε στὸν ἑαυτό μας καὶ στὸν Θεό, ἢ καλύτερα ὅλοι στὸν μόνο καὶ ὄλο τὸν Θεό. Ἄς μὴ φέρομε μέσα μας τίποτε τὸ ἐπίγειο, γιὰ νὰ πλησιάσομε τὸν Θεὸ καὶ νὰ γίνομε θεῖοι, παίρνοντας ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἔτσι τιμῶνται τὰ θεῖα δωρήματα καὶ ἀντιμετωπίζεται μὲ φιλοφροσύνη ἡ παρουσία τῆς θείας εἰρήνης.

Αὐτὰ γι' αὐτὸ τὸ θέμα. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης⁹, ποὺ μᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸν ἑαυτό του μέσω τοῦ σταυροῦ¹⁰ καὶ μᾶς ἔξαγόρασε, ἂν καὶ ἡμαστέ ἐχθροὶ του, ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκοτόους μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα¹¹, αὐτὸς ἄς χαρίσει τὴν εἰρήνη του, ποὺ ξεπερνᾷ κάθε νοῦ¹², στὸν εὐλογημένο δεσπότη μου, κι ἄς τὸν κάνει ἄξιο γιὰ τὴν οὐράνια βασιλεία του, ὅπου εἶναι ἡ κατοικία ὅσων χαίρονται¹³ καὶ ὁ χορὸς ἐκείνων ποὺ γιορτάζουν¹⁴.

7. Ματθ. 8, 12.

10. Κολ. 1, 20.

13. Ψαλμ. 84, 7.

8. Μάρκ. 9, 43.

11. Ρωμ. 5, 10.

14. Ψαλμ. 41, 5.

9. Ρωμ. 15, 33.

12. Φιλ. 4, 7.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΜΔ'. ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟΝ
ΠΕΡΙ ΘΕΤΙΚΗΣ

Διὰ νόμου καὶ προφητῶν πάλαι τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην πολυτρόπως νομοθετήσας, ἐπὶ τέλει τῶν χρόνων δι' ἑαυτοῦ ταύτην ἐπλήρωσεν ὡς φιλάνθρωπος, γενόμενος ἄνθρωπος. Οὐκ ἀγαπήσας μόνον ἡμᾶς ὡς ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτόν, καθὼς καὶ ἡ τοῦ μυστηρίου δύναμις διδάσκει σαφῶς τοὺς εὐσεβῶς τὴν εἰς αὐτὸν τῆς πίστεως ὁμολογίαν παρειληφότας. Εἰ γὰρ ἐκὼν ὡς ὑπεύθυνος ἑαυτόν κατὰ θέλησιν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν παθεῖν ὀφειλόντων ὡς ὑπευθύνων πάθει καὶ θανάτῳ προΐσχετο, παντί που τῷ κἂν ποσῶς ἡσθημένῳ τῆς χάριτος δῆλόν ἐστιν, ὡς ὑπὲρ ἑαυτόν ἠγάπησεν ἡμᾶς τοὺς ὑπὲρ ὧν ἑαυτόν κατὰ θέλησιν τῷ θανάτῳ παρέδωκε, καὶ τῆς ἰδίας κατὰ φύσιν δόξης ὡς ὑπεράγαθος, κἂν τολμηρὸς ὁ λόγος, τὴν κατ' οἰκονομίαν εὐκαίρως ὑπὲρ ἡμῶν ὕβριν ὡς τιμιωτέραν προείλατο. Τιμὴ γὰρ ὑπερβάλλουσα καὶ δόξα Θεοῦ πλεονάζουσα καὶ τῆς φυσικῆς δόξης μᾶλλον εἰς τὸ φανερόν πρόοδος τε καὶ ἔνδειξις καθέστηκεν ἀληθῶς, ἢ πρὸς αὐτὸν τῶν πεπλανημένων ἐπάνοδος. Καὶ οὐδὲν αὐτῷ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας εἰς δόξης λόγον ἔστιν οἰκειότερον, ὑπὲρ ἧς ἅπας λόγος καὶ ἅπαν μυστήριον, καὶ τὸ δὴ πάντων μυστηρίων μυστηριωδέστατον, αὐτὸς ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἀγάπης ἀληθῶς κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς νοερῶς τε καὶ λογικῶς ἐψυχωμένης γενόμενος ἄνθρωπος καὶ εἰς ἑαυτόν τὰ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΜΔ'. ΣΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ ΙΩΑΝΝΗ
ΠΕΡΙ ΘΕΤΙΚΗΣ

Ἐφοῦ ὁ Θεὸς ὡς ἀγαθὸς νομοθέτησε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ νόμο καὶ τοὺς προφήτες μὲ πολλοὺς τρόπους τὴν ἀγάπη μεταξὺ τους, στὸ τέλος τοῦ ὀρισμένου χρόνου ὡς φιλόανθρωπος τὴν πραγματοποίησε μὲ τὸν ἑαυτὸ του, μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀνθρώπος. Δὲν μᾶς ἀγάπησε μόνον ὅπως τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως καὶ τὸ νόημα τοῦ μυστηρίου διδάσκει μὲ σαφήνεια ἐκείνους ποὺ παρέλαβαν μ' εὐσέβεια τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως σ' αὐτόν. Ἐφοῦ δηλαδὴ μὲ τὴ θέλησή του, σὰ νὰ ἦταν ἔνοχος, προῖσφερε τὸν ἑαυτὸ του στὸ πάθος καὶ στὸν θάνατο γιὰ μᾶς ποὺ ὀφείλαμε νὰ πάθουμε σὰν πραγματικοὶ ἔνοχοι, εἶναι φανερὸ στὸν καθένα ποὺ ἔστω κι ἐλάχιστα ἐνίωσε τὴ χάρη, ὅτι ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἐμᾶς ποὺ γιὰ χάρη μας θέλοντας παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὸ θάνατο¹, καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ σύμφωνη μὲ τὴ φύση του δόξα, ὡς ὑπεράγαθος, καὶ ὡς εἶναι τολμηρὸς ὁ λόγος μου, προτίμησε στὸν κατάλληλο χρόνο τὴν κατ' οἰκονομία ταπεινώση, θεωρώντας τὴν ὡς ἀνώτερη. Γιατὶ εἶναι τιμὴ ὑπερβολικὴ καὶ ὑπερπλούσια δόξα Θεοῦ καὶ εἶναι ἀληθινὰ ἐκδήλωση μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ φυσικὴ δόξα του ἢ ἐπάνοδος τῶν πλανημένων σ' αὐτόν, καὶ τίποτε δὲν ὑπολογίζει περισσότερο γιὰ τὴ δόξα του ἀπὸ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι ὅλος ὁ λόγος καὶ ὅλο τὸ μυστήριον· καὶ τὸ μυστήριον βέβαια πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ μυστήρια εἶναι ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἔγινε ἀπὸ ἀγάπη ἀληθινὸς ἀνθρώπος μὲ πρόσληψη σάρκα προικισμένης μὲ νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ, καὶ καταδέχθηκε στὸν ἑαυτό του, χωρὶς νὰ μεταβληθεῖ, τὰ πάθη τῆς

1. Ἦσ. 53, 7.

πάθη τῆς φύσεως ἀτρέπτως καταδεξάμενος, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ δῶ τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἀρετῆς ὑποτύπωσιν καὶ τῆς εἰς αὐτόν τε καὶ ἀλλήλους εὐνοίας τε καὶ ἀγάπης εἰκόνα ζῶσαν, δυσωπῆσαι πάντας δυναμένην πρὸς ὀφειλομένην
5 ἀντίδοσιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦ Θεοῦ νόμος ἐστὶ παλαιός τε καὶ νέος ἀλλήλους ἡμᾶς τοσοῦτον ἀγαπᾶν, ὅσον καὶ ἠγαπήμεθα, καὶ τοσοῦτον ἀλλήλων οἰκειοῦσθαι τὰς συμφοράς, ὥστε καὶ εἰς ἀλλήλους κατὰ ἀντίδοσιν διὰ τὴν σχέσιν τῆς ἀγάπης ἀλλήλων ἀμείβεσθαι
10 τὰς διαθέσεις, κατὰ τὴν «χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων» κελεύουσιν ἐντολήν, παρακαλῶ τὸν θεοφύλακτον καὶ εὐλογημένον μου δεσπότην, ἕνα καὶ μόνον ἔχοντα σκοπὸν ἀκολουθῆσαι διὰ τῆς ἴσης φιλανθρωπίας τῷ διεληλυθότι τοῦς οὐρανοὺς Ἰησοῦ, μηδενὶ καταδεθέντα τὸ παράπαν πατριᾶς
15 δεσμῷ πρὸς τοῦτον τὸν πλάνον κόσμον καὶ κοσμοκράτορα· πλάνος γὰρ ὄντως ὁ παρῶν κόσμος ὑπάρχει, δι' ἀπάτης αἰεὶ δελεάζων πρὸς ἐπιθυμίαν τῶν φθειρομένων, καὶ τῇ δουλείᾳ τῶν ὑλικῶν ἐνδιασφίγγων τοῦς κατὰ φύσιν ἐλευθέρους καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν κληρονόμους, τὸ παίζειν δι' ἡδονῆς καὶ ὑποκλέ-
20 πτειν τοῦς κρατεῖσθαι τούτοις ἀνεχομένους.

Ἔνα τοίνυν, ὡς ἔφην, τὸν τοῦ σωθῆναι σκοπὸν ἔχοντα τὸν εὐλογημένον μου δεσπότην γινώσκων, παρακαλῶ δεχόμενον τὸν σὺν αὐτῷ μου δεσπότην τὸν μεγαλοπρεπέστατον Ἰλλούστριον κύριον θεοχάριστον, τὸν ἐπιφερόμενον τὴν παροῦσάν μου
25 μετρίαν συλλαβὴν, γενέσθαι αὐτῷ πάντα ἐν οἷς τῆς αὐτοῦ μετὰ Θεόν, μᾶλλον δέ, σὺν Θεῷ, ἐπικουρίας δεῖται, ὅσα τὸν Θεὸν ἡμῖν αὐτοῖς γενέσθαι καὶ τὸν πλησίον βουλόμεθα, περὶ ὧν ἂν δεῶμεθα. Ἄνθρωπος γὰρ ὄντως ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ παντὸς ἔργου δικαιοσύνης ναός, καὶ τῆς ἐμῆς παροικίας προστάτης μετὰ Θεὸν
30 γνήσιος, καὶ τῶν πολλῶν καὶ συχνῶν καὶ χαλεπῶν ἀσθενειῶν παρήγορος πρόθυμος, καὶ ἀπλῶς, κατὰ τὴν ὑποῦσαν αὐτῷ δύνα-

φύσης, γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ δώσει σ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τὸν ἑαυτό του παράδειγμα ἀρετῆς καὶ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους μεταξύ μας, πὺ μπορεῖ νὰ λυγίσει καὶ νὰ παρακινήσει τοὺς πάντες γιὰ ὀφειλόμενη ἀντίδοση.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχει παλαιὸς νόμος τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ νέος, ν' ἀγαποῦμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο τόσο, ὅσο καὶ ἔχομε ἀγαπηθεῖ², καὶ τόσο πολὺ νὰ θεωροῦμε δικές μας τὶς συμφορὲς τῶν συνανθρώπων μας, ὥστε καὶ ν' ἀλλάξομε ἀμοιβαῖα τὶς διαθέσεις μας πρὸς τοὺς ἄλλους κατὰ ἀνταπόδοση, ἐξαιτίας τῆς σχέσης τῆς ἀγάπης, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ πὺ προστάζει, «νὰ χαιρόμαστε μὲ ἐκείνους πὺ χαίρονται καὶ νὰ κλαῖμε μὲ ἐκείνους πὺ κλαῖνε»³, παρακαλῶ τὸν θεοφύλακτο δεσπότη μου τὸν εὐλογημένο, πὺ ἔχει ἓνα μονάχα σκοπὸ, ν' ἀκολουθήσει μὲ τὴν ἴση ἀπόδειξη φιλανθρωπίας «τὸν Ἰησοῦ πὺ πέρασε τοὺς οὐρανοὺς»⁴, χωρὶς νὰ δεσμευθεῖ μὲ κανένα ἀπολύτως δεσμὸ συγγένειας μ' αὐτὸν τὸν πλάνο κόσμος καὶ τὸν κοσμοκράτορα. Γιατὶ εἶναι πλάνος πραγματικὰ ὁ κόσμος αὐτὸς πὺ μᾶς δελεάζει μὲ ἀπάτη νὰ ἐπιθυμήσομε τὰ φθειρόμενα, καὶ μὲ τὴ δουλεία τῶν ὑλικῶν συσφίγγει μεταξύ τους τοὺς ἀπὸ τὴ φύση τους ἐλεύθερους καὶ κληρονόμους τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν, περιπαίζοντας μὲ τὴν ἡδονὴ καὶ ξεγελώντας ἐκείνους πὺ ἀνέχονται νὰ εἶναι ὑποχείριοι σ' αὐτὰ.

Γνωρίζοντας λοιπὸν, ὅπως εἶπα, ὅτι ἔχει ἓνα σκοπὸ ὁ εὐλογημένος δεσπότης μου, τὸ σκοπὸ τῆς σωτηρίας, παρακαλῶ νὰ δεχθεῖ τὸν κύριό μου, πὺ εἶναι μαζί του, τὸν ἐπιφανέστατο Ἰλλούστριο, κύριο ἀγαπητὸ στὸν Θεό, πὺ φέρνει τὴν παρούσα σύντομη ἐπιστολή, καὶ νὰ λάβει ὅλα γιὰ τὰ ὁποῖα τοῦ χρειάζεται μετὰ τὸν Θεό, ἢ καλύτερα μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, βοήθεια, ὅσα θέλομε νὰ γίνει γιὰ μᾶς ὁ Θεὸς καὶ ὁ πλησίον μας, γιὰ ὅσα παρακαλοῦμε. Γιατὶ εἶναι πραγματικὰ ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ κάθε ἔργου δικαιοσύνης ναὸς, καὶ μετὰ τὸν Θεὸ γνήσιος προστάτης τῆς παροικίας μου καὶ πρόθυμος παρηγορητὴς στὶς πολλὰ καὶ συχνὰ καὶ βαρὺ ἀσθένειές μου, καὶ γενικὰ ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη πὺ ἔχει, βοήθησε κι ἐμένα

2. Λευίτ. 19, 18· Ἰω. 13, 34.

3. Ρωμ. 12, 15.

4. Ἐβρ. 4, 14.

μιν, κάμοι καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐπήρκεσεν. «Δῶν αὐτῷ Κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρ' αὐτῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ», διότι πολλῶν γέγονεν ἀνάπαυσις καὶ παρηγορία. Ὅθεν εἶπερ ἡδρον χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότη καὶ τοῖς ἠγαπημένοις
 5 αὐτῷ κατὰ Θεὸν ἔχει με σύμψηφον, πάντως αὐτοῦ διὰ πάσης σπουδῆς ἀντιλάβηται, μηδὲν ἄδικον, ὡς ἦκεν εἰς τὴν αὐτοῦ δύναμιν, εἰς αὐτὸν γενέσθαι συγχωρῶν. Τοῦτο γὰρ τῆς ἀγάπης ὁ νόμος ὑπαγορεύει καὶ τὸ μυστήριον τῆς πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ διὰ σαρκὸς βούλεται θειοτάτης ἐπιδημίας, ἵνα τὰς εὐεργε-
 10 σίας τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότη καὶ τὴν ἀνόθευτον σπουδὴν τῆς εἰς αὐτὸν ἀντιλήψεως ἐπανέλθοι σὺν Θεῷ διηγούμενος, κἀγὼ προσθήκην δέξομαι καυχήματος, τοιοῦτον ἔχειν παρὰ Θεοῦ λαχῶν ἐπὶ γῆς δεσπότην πρόθυμον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καὶ πάντων τῶν δεομένων προστάτην ἔτοιμόν τε καὶ εἰλικρινέ-
 15 στατον.

Ὁ Θεὸς ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, ὁ τῆς ἡμῶν ἔνεκεν σωτηρίας πάντα πᾶσι σωτηρίως οἰκονομῶν, αὐτὸς κρατήσαι τῆς χειρὸς σου τῆς δεξιᾶς, δέσποτά μου, καὶ ὀδηγήσαι σε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αὐτοῦ δικαιοσύνης, καὶ ἀξιῶσαι τῆς ἐπουρανίου
 20 βασιλείας καλῶς ἐνταῦθα τῶν θείων μεταποιηθέντα χαρισμάτων. Ὁ Θεὸς τῶν ὄλων καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διατηρήσοι τοὺς εὐσεβεστάτους καὶ πανημέρους ἡμῶν βασιλέας, καὶ δυναμῶσοι τὸ κράτος τῆς εὐσεβοῦς αὐτῶν βασιλείας, καὶ λαλήσοι περὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν δούλων αὐτῶν εἰς τὰς καρ-
 25 δίας αὐτῶν ἀγαθὰ τε καὶ εἰρηνικά. Καὶ ἴν' εἶπω τι τολμήσας· ποιεῖ γάρ με τολμηρὸν τὸ ἀλγεῖν· πλὴν καὶ αὐτὸ εὐχὴν τῷ Θεῷ προσφιλεῖ· συγχωρήσοι αὐτοῖς, ὅτι τὸν τῆς χώρας ταύτης πανεύφημον ὕπαρχον ὡς λύχνον ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ φαίνοντα, καὶ πάντας τρόπον τινὰ τῆς τοῦ μὴ βλέπειν ὀδύνης ἐλευθεροῦντα, κατε-
 30 δέξαντο κἂν πρὸς ροπὴν μεταστείλασθαι, ἀνθρωπον φιλόθεον, πιστόν, εὐσεβῆ, ἀγαθόν, εὐλαβῆ, σώφρονα, ἐγκρατῆ, ἀνεκτικόν, πρᾶον, συμπαθῆ, ἐλεήμονα, πτωχοτρόφον, ξενοτρόφον, ὀρφανοτρόφον, νοσοκόμον, γηρωκόμον, προστάτην χηρῶν, μοναχῶν κηδεμόνα, ἀκτῆμα [ἀπήμονα], φιλεκκλησίσιον, καί, ἵνα συνελῶν

καὶ πολλοὺς ἄλλους. «Ἄς τοῦ δώσει ὁ Θεὸς τὴ χάρη νὰ βρεῖ ἔλεος κοντά του ἐκείνη τὴν ἡμέρα»⁵, ἐπειδὴ στάθηκε γιὰ πολλοὺς ἀνάπαυση καὶ παρηγοριά. Γι' αὐτό, ἂν βρῆκα χάρη ἀπὸ τὸν εὐλογημένο μου δεσπότη καὶ μ' ἔβαλε στὴν ἴδια μοίρα μὲ τοὺς ἀγαπημένους του κατὰ Θεόν, ἄς τὸν βοηθήσει μὲ κάθε ἐπιμέλεια καὶ ὅσο φτάνει ἢ δύναμή του νὰ μὴν ἐπιτρέψει νὰ τοῦ γίνει καμμιά ἀδικία. Γιατὶ αὐτὸ ὑπαγορεύει ὁ νόμος τῆς ἀγάπης κι αὐτὸ θέλει καὶ τὸ μυστήριο τῆς ἐπίσκεψης μὲ σάρκα τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὡστε νὰ γυρίσει καὶ νὰ μᾶς διηγεῖται τίς εὐεργεσίες τοῦ εὐλογημένου μου κυρίου καὶ τὴν ἄδολη φροντίδα πρὸς βοήθειά του, κι ἐγὼ νὰ δεχθῶ αὐξηση στὴν καύχησή μου, ὅτι μοῦ ἔλαχε καὶ ἔχω ἀπὸ τὸν Θεὸ πάνω στὴ γῆ ἕναν τέτοιο δεσπότη πρόθυμο σὲ κάθε ἔργο ἀγαθὸ καὶ προστάτη πρόθυμο ὅλων ἐκείνων πού τὸν παρακαλοῦν καὶ γεμάτο εἰλικρίνεια.

Ὁ Θεὸς ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος⁶, αὐτὸς πού γιὰ τὴ σωτηρία μας οἰκονομεῖ τὰ πάντα γιὰ ὅλους μὲ τρόπο σωτηριώδη, αὐτὸς νὰ κρατήσῃ τὸ δεξί σου χέρι καὶ νὰ σὲ ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ σὲ κάνει ἄξιο τῆς ἐπουράνιας βασιλείας, ἀφοῦ οἰκειοποιηθεῖς ἐδῶ μ' ἐπιτυχία τὰ θεῖα χαρίσματα. Ὁ Θεὸς τῶν ὅλων καὶ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ διατηρήσῃ τοὺς εὐσεδέστατους καὶ γαληνότατους βασιλεῖς μας καὶ νὰ δυναμώσῃ τὸ κράτος τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας τους καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ στὶς καρδιές τους ἀγαθὰ καὶ εἰρηνικὰ φρονήματα γιὰ μᾶς τοὺς ταπεινοὺς δούλους τους. Καὶ γιὰ νὰ πῶ κάτι τολμηρό, γιατί ὁ πόνος μὲ κάνει τολμηρό, ἀλλὰ κι αὐτὸ εἶναι προσευχὴ στὸν Θεὸ ἀγαπητῆ. Νὰ τοὺς συγχωρέσει, ἐπειδὴ τὸν πανεύφημο ὑπαρχο τῆς χώρας αὐτῆς, πού σὰν φάρος φέγγει σὲ τόπο σκοτεινὸ⁷ καὶ ἐλευθερώνει κατὰ κάποιον τρόπο ὅλους ἀπὸ τὴν ὀδύνη τοῦ ὅτι δὲν βλέπουν, θέλησαν ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή νὰ τὸν ἀνακαλέσουν, ἕναν ἄνθρωπο φιλόθεο, πιστό, εὐσεβῆ, ἀγαθό, εὐλαβῆ, φρόνιμο, ἐγκρατῆ, ἀνεκτικό, πρᾶο, συμπαθῆ, εὐσπλαχνο, φτωχοτρόφο, ὀρφανοτρόφο, νοσοκόμο, γηροκόμο, προστάτη τῶν χηρῶν, φροντιστῆ τῶν μοναχῶν, χωρὶς περιουσία, φίλο τῆς ἐκκλησίας, καί, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία,

5. Β' Τιμ. 1, 18.

6. Ἐξ. 34, 6. Ἰω. 4, 2.

7. Β' Πέτρ. 1, 19.

εἶπω, πάντων καὶ ζώντων καὶ νεκρῶν φίλον, τοὺς μὲν ζῶντας παντοίοις τρόποις φιλοστοργίας περιποιούμενον, τοὺς δὲ νεκροὺς οἰκοδομημάτων κάλλεσι τιμῶν τὰ πρὸς ταφήν, ὡς Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ νεκρωθῆναι καταδεξάμενον Κύριον, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις τοῦ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν πίστιν ὀρθοῦ λόγου ζηλωτὴν ἐκθυμώτατον, κήρυκα βίου δικαιοσύνης. Καὶ συντόμως εἶπεῖν, ἄλλοις μὲν ἄλλα κατὰ τὴν ἐκάστου ἔφεσιν ἐπὶ γῆς διεσπούδασται, Γεωργίου δὲ τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ γηρωκομεῖα καὶ ξενοκομεῖα καὶ πτωχοτροφεῖα καὶ τὰ μοναστήρια καὶ τὰ ξενοτάφια καὶ ὄσα πλήθη πτωχῶν τε καὶ πενήτων κατὰ γένος ἀγγεληδὸν κατὰ τὰς πόλεις διέρριπται, περιστεῖλαί τε καὶ διαθρέψαι, καὶ ἐώας τε καὶ δύσεως, βορείου τε καὶ νοτίου λήξεως τοὺς ὄρους ὑπερβῆναι ταῖς ἀκτῖσι τῆς φιλανθρωπίας, ἔργον ὑπάρχει καὶ σπούδασμα.

15 Τούτων οὕτως ἐχόντων, τίς ἀγνοεῖ τῶν ὀπωσοῦν εὐσεβείας μεταποιουμένων, πόσῃν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ περὶ τὸ πᾶν ἢ τῶν τοιούτων ἔργων εὐαρέστησις προσεκαλεῖτο, διὰ παντὸς ταῖς αὐτοῦ προσὸν προθυμίαις ἀκμάζουσα; Τὸ καὶ ἐναντίον, τῇ τούτων ἀργίᾳ συμβαῖνον διὰ τὸ δύσφημον σιωπήσομαι. Τίς δὲ μετρηῆσαι 20 δυνήσεται τὰ κρουνηδὸν παρὰ παντὸς ὀφθαλμοῦ χεθέντα δάκρυα παρὰ τῶν ταύτην οἰκούντων τὴν γῆν ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ, πάντων περιεχομένων αὐτοῦ καὶ ἀνθελκόντων βίᾳ πρὸς αὐτούς, καὶ τῷ πλοίῳ τρόπον τινὰ προσβῆναι μὴ συγχωρούντων, καὶ ταῖς οἰμωγαῖς ποτνωμένων, οἶονεὶ ζητούντων κατὰ γένος καὶ ἡλικίαν, οἱ μὲν τῆς πενίας τὸν ποριστήν, οἱ δὲ τῆς εὐπορίας τὸν οἰκονόμον, αἱ χῆραι τὸν προστάτην, οἱ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, οἱ πτωχοὶ τὸν φιλόπτωχον, καὶ τὸν φιλόξενον οἱ ξένοι· καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον, οἱ νοσοῦντες τὸν ἰατρόν, οἱ ἐν συμφοραῖς τὴν παράκλησιν, πολὺὰ τὴν βακτηρίαν, καὶ ἀπλῶς πάντες τὸν πάντα

φίλο ὄλων, καὶ ζωντανῶν καὶ νεκρῶν· τοὺς ζωντανοὺς τοὺς περιποιεῖται μὲ κάθε ἐκδήλωση φιλοστοργίας, ἐνῶ τοὺς νεκροὺς τοὺς τιμᾶ μὲ ὥραϊες οἰκοδομὲς γιὰ τὴν ταφὴ τους, ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαία τὸν Κύριό μας⁸ πὺ δέχθηκε γιὰ χάρη μας τὸ σαρκικὸ θάνατο. Κι ἀκόμα, κοντὰ σ' αὐτὰ, ζηλωτὴ ἐνθουσιώδη τοῦ ὀρθοῦ λόγου σύμφωνα μὲ τὴν ἀποστολικὴ πίστη, κήρυκα τοῦ βίου τῆς δικαιοσύνης. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἄλλοι ἔχουν διαφορετικὴ δροντίδα ὁ καθένας, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπιθυμία τους πάνω στὴ γῆ, ἐνῶ τοῦ Γεωργίου ἔργο εἶναι τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ γηροκομεῖα καὶ τὰ ξενοκομεῖα καὶ τὰ πτωχοτροφεῖα καὶ τὰ μοναστήρια καὶ οἱ τάφοι γιὰ τοὺς ξένους καὶ ὅσα πλήθη ἀπόρων καὶ φτωχῶν κατὰ οἰκογένειες ἔχουν σκορπιστεῖ σὶς πόλεις, περιμένοντας νὰ τὰ προστατέψει καὶ νὰ τὰ θρέψει. Καὶ ἀκόμα ἔργο καὶ προσπάθειά του εἶναι νὰ περάσει μὲ τὶς ἀκτίνες τῆς φιλανθρωπίας τὰ ὄρια τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσης, τὰ βόρεια καὶ τὰ νότια ἄκρα τῆς περι-οχῆς.

Ἔχοντας αὐτὰ ἔτσι, ποιὸς ἀγνοεῖ, ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἔχουν λίγη σχέση μὲ τὴν εὐσέβεια, πόση εὐμένεια τοῦ Θεοῦ ἐπέσυρε ἢ εὐαρέστηση ἀπὸ τέτοια ἔργα γιὰ τὸ σύνολό τους, εὐαρέστηση πὺ ἐκδηλώνεται πλούσια σὶς πρόθυμες πρωτοβουλίες του; Τὸ ἀντίθετο πὺ συμβαίνει ἐξαιτίας τῆς ἀργίας σ' αὐτὰ τὰ ἔργα τὸ ἀποσιωπῶ, ἐπειδὴ εἶναι προσβλητικὸ. Καὶ ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ μετρήσει τὰ δάκρυα πὺ χύθηκαν κατὰ τὴν ἀναχώρησή του ποτάμι ἀπὸ κάθε μάτι ἐκείνων πὺ κατοικοῦν σ' αὐτὴ τὴ γῆ, ὅταν ὄλοι τὸν ἀγκάλιαζαν καὶ τὸν τραβοῦσαν βίαια ἀπὸ τοὺς ἄλλους πρὸς τὸν ἑαυτό τους, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο δὲν ἐπέτρεπαν νὰ ἐπιβιδαστεῖ σὶς πλοῖο, καὶ ἀπὸ ἐκείνους πὺ θρηνοῦσαν καὶ κραύγαζαν καὶ σὰ νὰ ζητοῦσαν κατὰ γένος καὶ ἡλικία ἄλλοι τὸν προμηθευτὴ τῆς φτώχειας, ἄλλοι τὸν διαχειριστὴ τοῦ πλούτου, οἱ χοῖρες τὸν προστάτη, οἱ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, οἱ φτωχοὶ τὸν φίλο τους, τὸν φιλοξενητὴ τους οἱ ξένοι, οἱ ἀδελφοὶ τὸ φιλάδελφο, οἱ ἄρρωστοι τὸν γιατρό, ὅσοι βρίσκονται σὲ συμφορὲς τὴν παρηγοριᾶ, οἱ γέροντες τὸ μπαστούνι, καὶ ὄλοι γενικὰ αὐτὸν πὺ ἔγινε τὰ πάντα στοὺς πάντες, γιὰ νὰ

πᾶσι γενόμενον, ἵνα κερδάνη τοὺς πάντας, καὶ ὑπὲρ πάντων τῷ Θεῷ κερδηθῆ; Διὸ κατὰ τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ, δέσποτά μου εὐλογημένε, δι' ὧν οἶδας τρόπων τε καὶ προσώπων, εἰ δυνηθείης αὐτὸν πάλιν ἐπανελθεῖν ποιῆσαι, μεγάλην θυσίαν γίνωσκε τῷ Θεῷ καὶ τοῖς θεοστηρίκτοις ἡμῶν βασιλεῦσιν εὐνοίαν γνησίαν καὶ ἀσφάλειαν ἀρραγῆ δεδωκὼς τὴν προβολήν. Οὐδεὶς γὰρ αὐτοῦ καθέστηκε γνησιώτερος δοῦλος τῆς αὐτῶν εὐσεβοῦς βασιλείας.

Ἔρρωσό μοι, λίαν ἠγαπημένε, καὶ πάντων μοι τιμιώτατε
10 δοῦλε γνήσιε τοῦ Θεοῦ.

ΜΕ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

Πάση μὲν γενεᾷ κατὰ καιροὺς ὁ Θεὸς τῆς τῶν ἀνθρωπίνων προνοούμενος φύσεως καὶ τῆς ἡμῶν ἀπάντων σωτηρίας ἐπιμελούμενος, φωτὸς δίκην ταῖς ἀρεταῖς ἐξαστράπτοντα τὸν ὁσίως
15 πολιτευσόμενον, ὡς κατὰ πρόθεσιν χωρητικὸν τῶν θείων νόμων ἀνέδειξε, τοσαύτην ἰσχὺν δεδωκὼς, ὅσον εἰκὸς πρὸς ἐπιστροφὴν ἔχρηζεν ὁ λαὸς ὁ ἀγόμενος, ἵνα, ὡσπερ λαμπτήρι τινι φωτὸς ἔργων δικαιοσύνης οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων προσέχοντες, κατὰ Θεὸν καὶ αὐτοὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ρυθμίζωσι, μηδενὸς
20 αὐτοῦ ἐξ ἀγνοίας πάθους ὑποσκελίζοντος. Ἴμῖν δὲ κατὰ καιρὸν λαμπτήρ τις καὶ κανὼν ἀρετῆς ἀναδέδεικται Γεώργιος ὁ φιλόχριστος ἑπαρχος, ὁ πολὺς καὶ τοσοῦτος τὴν ἀρετὴν καὶ τοσαύτην πλουτοῦσαν τῇ χάριτι θεόθεν δεξάμενος δύναμιν, καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ πάλαι προκεχειρισμένων καὶ προβεβλημένων ὑπεραίρουσαν
25 τοσοῦτον, ὅσον ἡμεῖς, ἤγουν ἢ καθ' ἡμᾶς γενεά, πολλῶ βάρει κακίας καταπεπιεσμένοι ἐδεόμεθα πρὸς ἀνάνευσιν καὶ ἐκ τῆς τῶν κακούντων ἡμᾶς πληθύος. Ἄνῆρ εἰ καὶ τις ἄλλος τῶν πάλαι τε καὶ νῦν φιλοθεωτάτων ἀγαθός τε καὶ φιλάνθρωπος, ἐλεήμων, πραῆς, ἀνεκτικός, μακρόθυμος, ταπεινόφρων, σώφρων, ἀόργητος,
30 ἀφιλάργυρος, ἀγαπητικός, ἀμνησικάκος, εὐεργετικός, φι-

κερδίσει τούς πάντες⁹, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα νὰ κερδηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό; Γι' αὐτό, σύμφωνα μὲ τὴ χάρη πού σοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, εὐλογημένε δέσποτά μου, μὲ τούς τρόπους καὶ τὰ πρόσωπα, ἂν θὰ μπορέσεις νὰ τὸν κάνεις πάλι νὰ ἐπανέλθει, νὰ ξέρεις ὅτι θὰ προσφέρεις μεγάλη προσφορὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς θεοστήρικτους βασιλεῖς μας γνήσια ἀγάπη καὶ ἀσφάλεια ἄσειστη. Γιατὶ κανένας δὲν στάθηκε γνησιώτερος δοῦλος τῆς πιστῆς βασιλείας τους.

Νὰ εἶσαι καλά, πολὺ ἀγαπημένε, κι ἀπὸ ὅλους πιὸ σεβαστέ μου γνήσιε δοῦλε τοῦ Θεοῦ.

ΜΕ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ

Κατὰ καιροὺς σὲ κάθε γενιά ὁ Θεὸς προνοώντας γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ φροντίζοντας γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων μας ἀναδεικνύει ἐκεῖνον πὺ πολυτεύεται ὅσια, ἀστράφτοντας μὲ τὴ ἀρετὴ του ὅμοια μὲ φῶς, ἐπειδὴ μὲ τὴ θέλησή του ἐνστερνίζεται τούς θείους νόμους, δίνοντάς του τόση δύναμη, ὅση χρειάζεται ὁ λαὸς γιὰ νὰ ὁδηγεῖται στὴν ἐπιστροφή, ὥστε, προσέχοντάς τον σὰν μιὰ λαμπάδα φωτεινῆ ἔργων δικαιοσύνης οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, νὰ ρυθμίζουν κι αὐτοὶ τὴ ζωὴ τους ὅπως θέλει ὁ Θεὸς καὶ νὰ μὴν τοὺς ὑποσκελίζει κανένας ἀπὸ ἄγνοια. Στὸν καιρὸ τὸ δικὸ μας ἔλαμψε σὰν κάποιο φῶς καὶ κανόνας ἀρετῆς ὁ Γεώργιος ὁ φιλόχριστος ἔπαρχος, ὁ τόσο σπουδαῖος καὶ μεγάλος στὴν ἀρετὴ, καὶ πὺ δέχθηκε τόσο δύναμη ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐμπλουτισμένη μὲ τὴ χάρη καὶ πὺ ξεπερνᾶ τόσο πολὺ ὅσους παλιὰ εἶχαν ὀριστεῖ καὶ προβληθεῖ γι' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, ὅση βοήθεια ἐμεῖς, δηλαδή ἡ δικὴ μας γενιά, καταπιεσμένοι ἀπὸ πολὺ βᾶρος κακίας, χρειαζόμαστε γιὰ νὰ σηκωθοῦμε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν πὺ μᾶς ταλαιπωροῦν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἓνας ἄνθρωπος περισσότερο φιλόθεος ἀπὸ καθένα ἀπὸ τοὺς παλαιούς καὶ τωρινούς, ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἐλεητικός, πρᾶος, ἀνεκτικός, μακρόθυμος, γεμάτος ταπεινοφροσύνη καὶ σωφροσύνη, χωρὶς νὰ ὀργίζεται, ἀφιλοχρήματος, γεμάτος ἀγάπη,

λόξενος, φιλόπτωχος, συμπαθής, κοινωνικός, σπουδαιότατος, ἄγρυπνος, φιλεκκλήσιος, καὶ τὸ δὴ πάντων τιμιώτερον, τοῦ κατὰ τὴν ὀρθὴν πίστιν εὐσεβοῦς λόγου ζηλωτῆς ἐκθυμώτατος. Καὶ τὰ λοιπὰ ἀκολούθως ἐν τῇ προτέρᾳ περιέχεται ἐπιστολῇ,
 5 καθ' ἣν καὶ δι' ἄλλης τῶ εὐλογημένῳ μου δεσπότη συλλαβῆς ἐκ μέρους ἐσήμανα. Πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἀνδρὸς κατορθώματα λόγου δυνάμει περιληφθῆναι τῶν ἀμηχάνων ἐστὶ καὶ ἀνεγχωρήτων, καὶ ταῦτα διὰ τὸ μόνον γινώσκοντα τὸν θεοφύλακτόν μου δεσπότην τοῦ ἀνδρὸς τὸ φιλόθεον, ὡς θείας δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων
 10 ὑπὸ τῆς χάριτος ὄντα, δέξασθαι τε καὶ τιμῆσαι δεδήλωκα, καὶ παραθέσθαι τοῖς ἐπὶ γῆς τὸ θεῖον εἰκονίζουσι κράτος εὐσεβέσι καὶ πανημέροις ἡμῶν βασιλεῦσι, καὶ πείσαι γλώσσας ἀδίκους ἀνδρῶν παρανόμων μὴ παριδέχεσθαι, ποιούσας δόλον ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον καὶ ἀγαπώσας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην, ἵνα μὴ
 15 χώρα τῶ ψεύδει κατὰ τῆς ἀληθείας δοθῇ καὶ παρρησίαν λάβῃ κατὰ τῆς δικαιοσύνης ἢ ἀδικία, καὶ ἀπλῶς κατὰ πάσης ἀρετῆς ἢ κακία, διὰ τῆς εἰς ἄλληλα τούτων ἐναλλαγῆς καὶ συγχύσεως. Γέγραπται γάρ, «Ζημιοῦν ἄνδρα δίκαιον, οὐκ ἀγαθόν· οὐδ' ὄσιον ἐπιβουλεύειν δυνάσταις δικαίοις». Τοῦτο γὰρ ἐργάζεσθαι τῶ εὐ-
 20 λογημένῳ μου δεσπότη εὐχομαι φύλακα τυγχάνουσαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος.

Τὸν δὲ ταύτην ἐπιφερόμενον τῆς ἐμῆς οὐδενίας συλλαβὴν, πρεσβυτέραν ἔχοντα τῆς ἡλικίας τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς τὴν φρόνησιν, παρακαλῶ δεχθῆναι προσφόρως διὰ τὴν ἐμπρέπου-
 25 σαν αὐτῶ σύνεσιν, ὡς τῆς θείας τῶν λόγων σπουδῆς μεταποιούμενον καὶ γνήσιον περὶ ἐμὲ τὸν ταπεινὸν σχέσιν ἔχειν οὐκ ἀπαξιοῦντα.

ἀμνησίκακος, εὐεργετικός, φιλόξενος, φίλος τῶν φτωχῶν, πονετικός, κοινωνικός, πολὺ σοβαρὸς, ἄγρυπνος, φίλος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ σπουδαιότερο βέβαια ἀπὸ ὅλα, ζηλωτὴς ἔνθερμος τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας τῆς ὀρθῆς πίστεως. Καὶ ἡ λοιπὴ συνέχεια περιέχεται στὴν προηγούμενη ἐπιστολή, στὴν ὁποία καὶ μὲ ἄλλη διατύπωση δήλωσα μερικὰ στὸν εὐλογημένο δεσπότη μου. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ περιληφθοῦν καὶ νὰ χωρέσουν ὅλα τὰ κατορθώματα τοῦ ἀνδρὸς στὴ δύναμη τοῦ λόγου. Κι αὐτὰ τὰ ἔχω δηλώσει μόνο γιὰ νὰ γνωρίζει ὁ κύριός μου ὁ θεοφύλακτος, πόσο ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ ὁ ἄνδρας αὐτός, ἐπειδὴ βρίσκεται στὴ σκιά τῆς θείας χάριτος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, καὶ νὰ τὸν δεχθεῖ καὶ νὰ τὸν τιμήσει, καὶ νὰ τὸν παρουσιάσει στοὺς εὐσεβέστατους καὶ γαληνότερους βασιλεῖς μας ποὺ εἰκονίζουν τὸ θεῖο κράτος στὴ γῆ, καὶ νὰ τοὺς πείσει νὰ μὴν ἀκοῦνε τις ἄδικες γλῶσσες ἀνθρώπων ἀνόμων, ποὺ κατασκευάζουν τὸ δόλο σὰν ἀκονημένο ξυράφι καὶ ἀγαποῦν τὴν κακία περισσότερο ἀπὸ τὴν καλωσύνη¹⁰, γιὰ νὰ μὴ δοθεῖ χῶρος στὸ ψεῦδος κατὰ τῆς ἀλήθειας καὶ πάρει θάρρος ἢ ἀδικία κατὰ τῆς δικαιοσύνης, καὶ γενικὰ ἢ κακία ἐναντίον κάθε ἀρετῆς μὲ τὴν ἀμοιβαία ἐναλλαγὴ καὶ σύγχυσή τους. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ: «Δὲν εἶναι καλὸ νὰ βλάπτει κανεὶς τὸν δίκαιο, οὔτε ὅσο νὰ ἐπιβουλεύεται ἄρχοντες δίκαιους»¹¹. Αὐτὸ ἀρμόζει στὸν εὐλογημένο κύριό μου, τὸν ἔραστή τῆς σοφίας καὶ τῆς φρόνησης, ποὺ εὐχομαι νὰ τὴ φυλάει γιὰ πάντα ὁ θεοφρούρητος δεσπότης μου, γιατί αὐτὴ εἶναι φύλακας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός του.

Ἄλλὰ κι αὐτὸν ποὺ κομίζει αὐτὴ τὴν ἐπιστολή τῆς μηδαμινότητάς μου, τοῦ ὁποίου ἡ φρόνησις τῆς ψυχῆς εἶναι πιὸ ἠλικιωμένη ἀπὸ τὴν ἡλικία τοῦ σώματος, παρακαλῶ νὰ τὸν δεχθεῖτε κατάλληλα γιὰ τὴ σύνεση ποὺ τὸν διακρίνει, ἐπειδὴ οἰκειοποιεῖται τὴ θεία σπουδὴ τῶν λόγων καὶ δὲν ἀπαξιεῖ νὰ ἔχει γνήσια σχέση μ' ἐμένα τὸν ταπεινὸ.

10. Ψαλμ. 51, 4, 5.

11. Παροιμ. 17, 26.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

Χθὲς ὀκτωκαιδεκάτῃ τοῦ μηνός, ἧτις ἦν ἡ ἀγία Πεντηκοστή, ὁ πατριάρχης ἐδήλωσέ μοι λέγων·

Ποίας Ἐκκλησίας εἶ; Βυζαντίου; Ρώμης; Ἀντιοχείας; Ἀλεξανδρείας; Ἱεροσολύμων; Ἴδου πᾶσαι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰς
5 ἐπαρχιῶν ἠνώθησαν. Εἰ τοίνυν εἰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνώθητι, μήπως, ξένην ὁδὸν τῷ βίῳ καινοτομῶν, πάθῃς ὅπερ οὐ προσδοκᾷς.

Πρὸς οὗς εἶπον· Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὀρθὴν καὶ σωτήριον τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁμολογίαν, Πέτρον μακαρίσας
10 ἐφ' οἷς αὐτὸν καλῶς ὁμολόγησεν, ὁ τῶν ὄλων εἶναι Θεὸς ἀπεφήνατο. Πλὴν μάθω τὴν ὁμολογίαν, ἐφ' ἣν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν γέγονεν ἡ ἔνωσις, καὶ τοῦ γενομένου καλῶς, οὐκ ἄλλοτριοῦμαι.

Καὶ φασὶ· Κἂν οὐκ ἔχωμεν περὶ τούτου κέλευσιν, λέγομεν
15 διὰ τὸ γενέσθαι σε πάντως ἀπροφάσιστον. Δύο λέγομεν ἐνεργείας διὰ τὴν διαφορὰν, καὶ μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν.

Τὰς δύο διὰ τὴν ἔνωσιν μίαν φατὲ γεγονέναι, ἢ παρὰ ταύτας, εἶπον, ἐτέραν;

Οὐ, φασίν, ἀλλὰ τὰς δύο μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν.

20 Ἀπηλλάγημεν πραγμάτων, ἔφην, ἑαυτοῖς ἀνυπόστατον πιστιν, καὶ Θεὸν ἀνύπαρκτον πλάσαντες. Εἰ γὰρ εἰς μίαν συγχέομεν τὰς δύο διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ πάλιν εἰς δύο διαιροῦμεν διὰ τὴν διαφορὰν, οὐκ ἔσται μονὰς οὔτε δυὰς ἐνεργειῶν, ἀλλήλαις ἀναι-

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟ

Χτὲς δεκαοκτῶ τοῦ μηνός, ποὺ ἦταν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, ὁ Πατριάρχης μὲ ἐρώτησε καὶ μοῦ εἶπε·

Ποιᾶς Ἐκκλησίας εἶσαι; Τοῦ Βυζαντίου; Τῆς Ρώμης; Τῆς Ἀντιόχειας; Τῆς Ἀλεξανδρείας; Τῶν Ἱεροσολύμων; Νά, ὅλες ἐνώθηκαν μαζί μὲ τὶς ἐπαρχίες τους. Ἄν λοιπὸν εἶσαι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐνωθεῖς, μὴπως, ἀνοίγοντας καὶ βαδίζοντας ἕνα νέο καὶ παρὰξενο δρόμο στὴ ζωὴ σου, πάθεις αὐτὸ ποὺ δὲν περιμένεις.

Σ' αὐτοὺς ἀπάντησα· Καθολικὴ Ἐκκλησία¹ ἀποφάνθηκε ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, ὅτι εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ σωτήρια ὁμολογία σ' αὐτόν, μακαρίζοντας τὸν Πέτρο γιὰ τὴν καλὴ ὁμολογία ποὺ τοῦ ἔκανε. Ἄς μάθω ὅμως τὴν ὁμολογία, μὲ βάση τὴν ὁποία ἔγινε ἡ ἐνωσιὶ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δὲν χωρίζομαι ἀπὸ τὸ καλὸ ποὺ ἔγινε.

Καὶ εἶπαν· Ἄν καὶ δὲν ἔχομε ἐντολὴ γι' αὐτό, σοῦ λέμε ἐπειδὴ δὲν προβάλλεις προφάσεις. Ὁμολογοῦμε δύο ἐνέργειες ἑξαιτίας τῆς διαφορᾶς καὶ μία ἑξαιτίας τῆς ἐνώσεως.

Ἐγὼ παρατήρησα· Λέτε ὅτι οἱ δύο ἑξαιτίας τῆς ἐνώσεως ἔγιναν μία, ἢ μία ἄλλη ἐκτὸς ἀπὸ αὐτές.

ἌΟχι βέβαια, εἶπαν, ἀλλὰ οἱ δύο ἔγιναν μία χάρις στὴν ἐνωσι.

ἌΑπαλλαχθήκαμε ἐπὶ τέλους, εἶπα, ἀπὸ ἐνοχλήσεις πλάθοντας μία πίστι ἀνυπόστατη καὶ Θεὸ ἀνύπαρκτο. Ἄν δηλαδὴ συγχέομε τὶς δύο σὲ μία ἑξαιτίας τῆς ἐνώσεως, καὶ πάλι τὴ διαιροῦμε σὲ δύο ἑξαιτίας τῆς διαφορᾶς, δὲν εἶναι οὔτε μονάδα οὔτε δυάδα ἐνεργ-

ρουμένων αεί, καὶ ποιουσῶν ἀνενέργητον ᾧ προσπέφυκαν καὶ παντελῶς ἀνύπαρκτον. Τὸ γὰρ μηδεμίαν ἔχον ἐκ φύσεως ἀναφαίρετον καὶ μηδενὶ λόγῳ τροπῆς ἀλλοιουμένην καὶ μεταπίπτουσιν κίνησιν, πάσης οὐσίας ἐστέρηται κατὰ τοὺς Πατέρας, 5 οὐκ ἔχον ἐνέργειαν οὐσιωδῶς αὐτὸ χαρακτηρίζουσιν. Τοῦτο οὖν λέγειν οὐ δύναμαι, οὔτε ἐδιδάχθην παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ὁμολογεῖν. Τὸ δοκοῦν ὑμῖν, οὔσιν ἐξουσιασταῖς, ποιήσατε.

Οὐκοῦν ἄκουσον, ἔφησαν· Ἔδοξε τῷ δεσπότη καὶ τῷ πατριάρχῃ, διὰ πραικέπτου τοῦ πάππα Ρώμης, ἀναθεματισθῆναί 10 σε μὴ πειθόμενον, καὶ τὸν ὀριζόμενον αὐτοῖς ἀπενέγκασθαι θάνατον.

Τὸ τῷ Θεῷ πρὸ παντὸς αἰῶνος ὀρισθὲν ἐν ἐμοὶ δέξοιτο πέρας, φέρον αὐτῷ δόξαν πρὸ παντὸς ἐγνωσμένην αἰῶνος, αὐτοῖς τοῦτο ἀκούσας ἀπεκρινάμην.

15 Καὶ πρὸς τὸ γνῶναί σε, καὶ προσθήκην εὐχῆς τῷ Θεῷ ποιήσασθαι καὶ δεήσεως, ἐμφανῆ σοι τὰ δηλωθέντα πεποίηκα, παρακαλῶν τῷ κυρίῳ Θεῷ καὶ τοῖς ἐκεῖ σὺν αὐτῷ πατράσιν ἡμῶν ἁγίοις γνώρισμα καταστήσαι ταῦτα, τῆς αὐτῆς χάριν αἰτίας.

γειῶν, πού πάντα ἀναιροῦνται ἀναμεταξύ τους καὶ κάνουν ἀνενεργὸ καὶ τελείως ἀνύπαρκτο σὲ ὅποιο ἀποδόθηκαν. Γιατί, ὅποιο δὲν ἔχει καμμία κίνηση ἀπὸ τὴ φύση του ἀναφαίρετη καὶ πού μὲ κανένα λόγο τροπῆς δὲν ἀλλοιώνεται καὶ δὲν μεταπίπτει, εἶναι, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, στερημένο ἀπὸ κάθε οὐσία, καὶ δὲν ἔχει ἐνέργεια πού νὰ τὸ χαρακτηρίσει ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Αὐτὸ λοιπὸν δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ, οὔτε διδάχθηκα ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες νὰ τὸ ὁμολογῶ. Αὐτὸ πού νομίζετε, ἔχετε τὴν ἐξουσία καὶ νὰ τὸ κάνετε.

Ἐκρίνε λοιπὸν, εἶπαν· Ὁ δεσπότης καὶ πατριάρχης ἔκρινε καλὸ μὲ ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Ρώμης νὰ ἀναθεματιστεῖς, ἂν δὲν ὑπακούσεις, καὶ νὰ ὑποστεῖς τὸν θάνατο πού θὰ σοῦ ὀρίσουν.

Ὅ,τι ὄρισε ὁ Θεὸς γιὰ μένα πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, αὐτὸ ἄς ἐκπληρωθεῖ, ἀπάντησα σ' αὐτοὺς ὅταν τοὺς ἄκουσα.

Καὶ γιὰ νὰ τὰ μάθεις καὶ νὰ προσθέσεις μιὰ προσευχὴ στὸν Θεὸ καὶ δέηση, σοῦ φανέρωσα ὅσα μοῦ εἶπαν, παρακαλώντας τὸν κύριο Θεῖο νὰ τὰ ἀνακοινώσει καὶ σὲ ὅσους εἶναι ἐκεῖ μαζί του ἁγίους Πατέρες γιὰ τὸν ἴδιο λόγο.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

		Γένεσις			Βασιλειῶν Β'	
7	1		3	7	5	428
18	-		62			
	27		222			
19	15ξ.		28	11	1	428
27	37		418	12	13	160
33	5		402	18	21	272
		Ἔξοδος				
3	17		130			
4	10		358	3	21	392
16	15-20		422		27	392
34	6		442			
		Λευϊτικὸν				
11	41		148	3	3	42
19	18		440	7	10	112
		Ἀριθμοὶ		13	5	176
				15	2	432
14	8		130	18	5	22
		Δευτερονόμιον		22	2	126
				24	9	230
1	2		128		18	230
6	3		130	33	20	414
	5		66	38	3	122
32	6		274	39	10	94
		Βασιλειῶν Α'		41	5	386.436
					8	222
8	7		142	44	5	404.428
				46	2	272

49	21	34			Σοφία Σειράχ	
50	19	150	2	10		18
51	4	448	7	6-8		22
	5	448	11	12-13		22
61	11	22			᾽Ωσηὲ	
67	5	128				
72	21	340	7	2		34
79	2	128	12	11		64
84	7	436			᾽Αμῶς	
86	7	340.386				
90	13	414.416.	4	12		32
110	10	364				.
118	137	38				
120	8	422	1	8		128
146	30	150			᾽Ησαΐας	
					Ἰὼβ	
			40	6		28
			48	17		72
7	1	414	48	18		72
10	21	220	53	4		220
	22	220		7		226.438
29	3	24	58	9		80
31	5	24	61	10		32
	17ε	22	62	10		68
			65	17		34
					Ἰερειίας	
1	24	40				
6	23	430				
8	18	230	1	6		358
13	10	420	6	16		72
17	26	448	10	16		318
24	31	68	15	19		164
			38	3.4		70
					Βαρούχ	
26	11	230.348				
9	8	32	4	1-4		70
11	1	80	5	1-4		72
					Δανιήλ	
5	7	274	7	9		34

7	9		86			Λουκᾶς	
	10		34	1	2		166
7	28	Ματ. κειμ	108	4	35		368
9	5		274	6	28		324
		Ματθαῖος			36		148
				10	19		332
5	3		228		34		126
	7		148	11	27		352
	40		134	12	8		276
	44		324	15	4		146.404
	48		148		4-7		146
7	10		210		7		146
	12		148		8		146
	15		210		20		146
8	12		436	16	19ξ.		20
	17		220		26		34
9	9		148	21	34		274
	12		146	24	26		416
	13		146				
10	23		406			Ἰωάννης	
11	29		146				
	30		146	4	2		442
15	24		146	10	9		66
16	18	230.450	450		11		128
18	12		404		15		398
19	19		398	11	52		164.402
21	31		148	13	34		440
22	37		16	14	6		66.274
22	37		224		27		414
24	35		30	15	11		66
25	30		34		13		398
	34		370	19	23		402
	35		24	20	19		414
26	41		270	29	12		24
27	57		446		13		24
		Μάρκος		30	25		24
9	43		436			Πράξεις	
11	25		148	4	32		388
13	13		414	9	1		148

6	12	276	5	8	168.382.432.
	Τιμόθεον			Πέτρου Β'	
1	18	442	1	4	442
	Ἑβραίους			19	34.86
			3	10	210
				Ἰωάννου Α'	
1	3	166			
2	10	136.330	3	2	390
4	14	440	3	2	68
5	9	432		8	396
12	1	108		16	66
	2	416		20	414
	Ἰακώβου		5	19	332
1	5	94		Τίτον	
	Πέτρου Α'		2	3	98
2	4	34		Ἰουδα	
	15	330		23	

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

A

άβουλία 42.

Ἄβραάμ 20. 62. 64.

ἀγαθὰ ἄσρητα 130.

ἀγαθὰ ἀπόρητα 370.

ἀγαθὰ μελλοντικά 126.

ἀγαθότης 78. 138. 144. 146. 150. 166. 354.
402.

ἀγαθωσύνη 448.

ἀγαλλίασις 272.

ἀγανάκτησις 120.

ἀγαπῶν 398.

ἀγάπη 10. 12. 42. 44. 46. 48. 52. 56. 58.

60. 64. 66. 68. 70. 74. 78. 80. 88. 96. 126.

144. 154. 158. 164. 208. 222. 224. 226.

228. 366. 370. 376. 378. 380. 388. 390.

396. 398. 402. 408. 424. 430. 438. 440.

442.

ἀγάπη θεία 52. 54.

ἀγεννησία 288.

ἀγιασμός 72.

ἀγιότης 360.

ἀγιωσύνη 114. 122. 148. 424.

ἄγνοια 58. 96. 128. 342. 352. 358. 378. 388.
446.

ἀγνωμοσύνη 348.

ἀγνωσία 270.

ἀγρυπνία 384. 434.

ἀγχίνοια 352.

ἀδηλία 98.

ἄδης 98. 226. 384. 434.

ἀδικία 22. 70. 96. 362. 448.

ἀδοξία 28. 54.

ἀεικησία 110.

Ἄειπάρθενος 98. 332.

ἀηδία 420.

ἀθανασία 120. 318.

ἀθεΐα 286.

Αἴγυπτος 162.

αἰδιότης 382. 432.

αἵρεσις 154. 226. 262.

αἵρετικὸς,- οἱ 156. 158. 160. 162. 164. 230.
246. 250.

αἴσχος 52.

αἰσχύνη 22. 36. 46. 86. 98. 208. 386. 432. 436.

ἀκαθαρσία 422.

ἀκολασία 40. 96.

ἀλαζονεία 38. 368.

Ἄλεξάνδρεια 154. 156. 162. 450.

Ἄλέξανδρος (ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας)
354.

ἀλήθεια 20. 24. 42. 44. 54. 66. 70. 88. 100.

116. 130. 144. 148. 162. 164. 170. 194.

202. 226. 230. 240. 246. 250. 256. 258.

260. 272. 282. 284. 310. 322. 336. 346.

348. 356. 368. 382. 390. 404. 428. 432.

448.

ἀλλοίωσις 30. 138. 236. 306.

ἀλλοτριώσις 306.

ἄλογία 138.

ἄμαθια 356. 374.

ἀμάσθημα, -τα 40. 82. 84. 420.

ἀμαρτία 22. 34. 46. 52. 60. 68. 76. 82. 86. 94.

128. 136. 150. 168. 226. 230. 330. 332.

334. 342. 348. 364. 390. 412. 420. 428.

ἀμαρτωλὸς,- οἱ 136. 144. 146. 148. 228. 334.

ἀμφιβολία 158.

Ἄμφιλόχιος 280.

ἀναγέννησις 208.

ἀνακαινισμὸς 240.

ἀναληγία 76.

ἀνάληψις 322.

ἀνάλυσις 284.

ἀναρχία 142.

ἀνάστασις 86. 114. 116. 120. 122. 322. 332.

336. 390. 412.

Ἄνδρέας 172.

ἀνδρεία 96.

ἄνθρωπος πνευματικὸς 134.

ἄνθρωπος σαρκικὸς 134.

ἄνθρωπος ψυχικὸς 134.

ἀνθρωπότης 166. 194. 206. 212. 214. 250.
 252. 310. 312. 318. 320. 344.
 ἄνοια 212.
 ἀνομία 38. 274. 364. 366.
 ἀνομοιότης 192. 346.
 ἀνοχή 70. 370.
 ἀντάλλαγμα 330.
 ἀντίδοσις 64. 440.
 ἀναλύπησις 12.
 Ἐντιόχεια 450.
 ἀντιπάθεια 122.
 Ἐντίχριστος 114. 210. 212. 270.
 ἀνυπόστατον 104.
 ἀοργησία 70.
 ἀόργητος 446.
 ἀπάθεια 272. 414.
 ἀπαρραλαξία 188. 304.
 ἀπάτη 32. 38. 40. 58. 72. 82. 132. 160. 208.
 332. 348. 366. 424. 440.
 ἀπάτη ἡδονική 414.
 ἀπαύγασμα 166.
 ἀπειθεια 356
 ἀπειλή 12.
 ἀπειρία 372.
 ἀπλότης 60. 80.
 ἀπόγνωσις 86. 150.
 ἀπόλαυσις 44. 54. 88.
 Ἐπολινάριος 184. 204. 216. 246. 250. 268.
 278. 312. 314. 316.
 ἀπόνεια 106.
 ἀποξένωσις 26.
 ἀποστασία 230. 274.
 Ἐπόστολοι 218.
 ἀπώλεια 38. 142. 348. 382. 432.
 Ἐραβία 128.
 ἄρετή 10. 18. 20. 22. 24. 42. 44. 48. 52. 54. 60.
 64. 72. 94. 96. 100. 110. 120. 126. 130.
 148. 218. 220. 222. 228. 264. 272. 328.
 360. 362. 364. 366. 368. 378. 382. 390.
 402. 406. 410. 416. 418. 422. 424. 440.
 446. 448. .
 Ἐριμαθία 444.
 Ἐρμένιος 282.
 Ἐριστοτέλης 120. 134. 136.
 ἄρχειν 104.

ἀρχιερωσύνη 402.
 ἄσέβεια 204. 214. 238.
 ἄταξία 138.
 ἄτιμία 274. 382. 390. 416.
 ἄτοπία 436.
 ἀτρεψία 328.
 αὐθάδεια 140.
 αὐθεντία 188.
 αὐτεξούσιον 50.
 αὐτοαγάπη 154.
 αὐτοματισμὸς 318.
 ἀφθαρσία 220.
 Ἐφρων χώρα 156.
 Ἐχιάδ 158.

B

βάπτισμα 284.
 βασιλεία ἐπουράνιος 442.
 βασιλεία οὐρανῶν 36. 48. 84. 88. 90. 96. 126.
 370. 386. 388. 436.
 Βασίλειος (ὁ Μέγας) 224. 280. 286.
 βασκανία 88. 272.
 Βεστίτωρ 426.
 βλάβη 426.
 βλασφημία 214. 214. 282.
 βουλή 162.
 βουλή θεία - Θεοῦ 34. 38.
 βούλησις 132. 256.
 βρυγμὸς ὀδόντων 42. 46. 86.
 Βυζάντιον 450.

Γ

γέεννα 40. 42. 48. 126. 368.
 γένεσις 50. 242.
 γέννησις 218. 250. 288. 322. 354.
 γέννησις σαρκική 268.
 γένος 324.
 Γεώργιος 48.
 Γεώργιος (ἔπαρ. Ἐφρηκῆς) 328. 444. 446.
 Γεώργιος (μαρτυρ.) 76.
 Γεώργιος (πραοδύτερος) 404. 410.
 γνώμη 12. 20. 50. 56. 58. 62. 132. 140. 162.
 274. 334. 352. 366. 408.

γνώσις 32. 44. 58. 116. 126. 128. 130. 142.
202. 352. 354. 360. 364. 366. 368. 372.
412. 418. 420. 422.
γνώσις ἀληθῆς 408.
γογγυσμὸς 156.
Γραφή ἁγία 116.
Γραφή θεία 142. 242.
Γρηγόριος (ὁ Θεολόγος) 26. 176. 204. 284.
286.
γύμνωσις 220.

Δ

Δαβὶδ 20. 22. 42. 230. 364. 414. 426.
δαίμων, -νες 40. 46. 84. 124. 270. 272. 368.
402. 414.
δειλία 96. 130. 406.
δαιμονία 96.
Δέσποινα (Θεοτόκος) 98. 152. 226. 278.
Δήμιαντες 230.
διάβολος 36. 46. 56. 58. 60. 82. 382. 384.
432. 434.
διάγνωσις 90. 264. 274.
διάθεσις 10. 12. 20. 30. 42. 66. 94. 274. 366.
368. 380. 388. 430. 440.
διαίρεσις 62. 170. 172. 176. 180. 184. 190.
204. 232. 266. 268. 278. 284. 306. 310.
312. 314. 316. 322. 330.
διάκρισις 224. 232. 244.
διαφορὰ 116. 170. 172. 174. 180. 182. 184.
192. 194. 200. 204. 206. 234. 244. 246.
258. 266. 268. 282. 292. 294. 296. 298.
302. 304. 308. 310. 312. 316. 318. 320.
324. 330. 344. 346. 358. 450.
διαφορὰ οὐσιώδης 298.
διαφορὰ φυσικὴ 204. 298. 312. 314.
διάχυσις 42.
δικαιοσύνη 22. 24. 36. 44. 72. 96. 126. 140.
146. 150. 210. 224. 260. 340. 366. 382.
404. 418. 432. 440. 442. 444. 448.
Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης 256.
διχοστασία 208.
διωγμὸς 224. 274.
δόγμα, -τα 280.
δόλος 42. 56. 60. 188. 270. 448.
δόξα Θεοῦ 40. 44. 72. 88. 90. 166. 220. 222.

268. 416. 438.

δόξα (κοσμικὴ) 26. 54. 60.
δόξα φρενοβλαθῆς 164.
δόξα Χριστοῦ 164.
δουλεία 28. 440.
δοῦλος, -οι 224.
δύναμις 216. 234.
δυναστεία 20. 26. 88. 128. 142.
δυσγένεια 28.
δυσημερία 328.
Δυσμὰς = Ἀραβία 128.
δυσπάθεια 26.
δυσσέβεια 188. 212. 278. 282. δυσωδία 232.
246.
δωρεὰ 348. 390.

Ε

ἐγκράτεια 56. 96. 224. 384. 434.
Ἔθνη 394.
εἰδωλολατρία 158.
εἰκόν (κατ' εἰκόνα Θεοῦ) 40. 56. 76. 106.
412.
εἰρήνη 56. 70. 72. 96. 128. 130. 184. 294. 358.
370. 380. 382. 384. 386. 408. 414. 416.
430. 432. 434. 436.
εἰρωνία 60.
ἐκδίκησις 274.
Ἐκκλησία 154. 158. 160. 162. 168. 190. 196.
202. 212. 218. 230. 260. 334. 336. 342.
402. 450
ἐκπόρευσις 288.
ἐλλαμψις 386. 434.
ἐλεημοσύνη 384. 434.
ἔλεος 54.
ἐλευθερία 412.
Ἐλισσαῖος 392.
Ἕλλην, -νες 392. 394.
ἐλπὶς 14. 54. 80. 86. 90. 330. 342. 392. 414.
ἐλπὶς ἀγαθὴ 18.
ἐμπάθεια 132.
ἐμπαιγμὸς 134.
ἐνανθρώπησις 168. 176. 258. 292. 336. 342.
ἐνέργεια 66. 110. 118. 260. 358. 408. 412.
450. 452.

ἐνέργεια ἐπιθυμητική 408.
 ἐνέργεια θυμική 408.
 ἐνέργεια λογική 408.
 ἐνέργημα 358.
 ἐνθύμημα 434.
 ἐνθύμησις 34.
 ἐνότης 292. 294. 296.
 ἐνυπόστατον 300. 324.
 ἔνωσις 140. 170. 172. 174. 176. 180. 182. 184.
 186. 188. 190. 192. 200. 202. 204. 206.
 208. 214. 216. 218. 232. 234. 236. 244.
 246. 248. 250. 258. 264. 266. 268. 280.
 290. 292. 296. 298. 300. 302. 304. 306.
 308. 310. 312. 314. 316. 318. 320. 330.
 336. 338. 342. 344. 346. 356. 378. 450.
 ἔνωσις καθ' ὑπόστασιν 320. 322.
 ἔνωσις φυσική 216. 320.
 ἔξις θεία 26.
 ἔξις θεωτική 12.
 ἔξομοίωσις 14.
 ἔξουσία 142.
 ἔξουσία τοῦ σκοτους 386.
 ἔπαινος 14. 54. 424.
 ἔπαρσις 96.
 ἐπιβουλή 426.
 ἐπιγνωμοσύνη 88.
 ἐπίγνωσις 40. 226. 230. 278. 390.
 ἐπίγνωσις ἀληθείας 226. 322.
 ἐπείκεια 380. 430.
 ἐπιθυμία 32. 56. 58. 66. 72. 82. 88. 128. 228.
 332. 384. 416. 434.
 ἐπίκλησις 32.
 Ἐπίκουρος 120. 318.
 ἐπισημία 42.
 ἐπίτιμον 126.
 Ἐρμογένες 230.
 ἔρωσις 12. 44.
 ἑτερότης 174. 192. 244. 250. 290. 292. 298.
 304. 312. 344. 346.
 ἑτερότης φυσική 174. 292.
 ἑτεροούσιον 174. 188. 206. 290. 292. 316.
 ἑτεροὑπόστατον 286. 290. 292.
 ἑτοιμασία 32.
 εὐαρέστησις θεία 270. 444.
 εὐδαιμονία 14.

Εὐδοκία (ἔγκλειστη) 410.
 εὐδοκία 54. 394.
 εὐδοξία 378.
 εὐεργεσία 374. 442.
 εὐεργετεῖν 52.
 εὐημερία 328.
 Εὐκρατάδες 156.
 εὐλάβεια 190. 232. 366.
 εὐλογία 52. 210.
 Εὐλόγιος 180.
 εὐμένεια 444.
 εὐνοια 66. 70.
 εὐπάθεια 24. 26.
 εὐπαιδεία 202.
 εὐπείθεια 324.
 εὐποιία 380. 430.
 εὐπρέπεια 72.
 εὐσέβεια 54. 60. 66. 90. 120. 126. 160. 200.
 206. 210. 212. 216. 230. 266. 278. 280.
 404. 444.
 Εὐτυχής 184. 216. 312.
 εὐφροσύνη 84. 334.
 εὐχαριστία 14. 18. 226. 370.
 εὐχή 384. 434. 452.
 ἔφεσις 10.
 ἔχθρα 380. 430.

Z

ζόλη αἰρετική 260.
 ζημία 362.
 ζόφος 40. 44. 238. 378.
 ζωή 44. 118. 226. 272.
 ζωὴ αἰώνιος 218. 370.
 ζωὴ βροτῶν 44.
 ζωὴ ἐμπαθής 414.
 ζωὴ μακαρία 144.

H

ἡδονή 40. 42. 56. 128. 272. 330. 398. 400. 418.
 428. 440.
 ἡθος 368.
 ἡλιθιότης 96.
 ἡμέρα κρίσεως 34. 86.

ἡμερότης 96. 148. 150.
ἡπιότης 150.
Ἰσαῦ 72. 128.

Θ

Θαλάσσιος 392.
θάνατος 14. 48. 98. 118. 122. 168. 272. 278.
330. 340. 348. 390. 392. 416. 434. 438.
θαῦμα 166. 218. 268. 320. 322. 330. 356.
θέλημα 56. 64. 98. 110. 150. 166. 188. 218.
226. 260. 364.
θέλησις 16. 30. 58. 240. 258. 268.
Θεόδωρος 154.
Θεόπεμπτος 348.
θεοσέβεια 72. 364.
θεοσοφία 68.
θεότης 166. 194. 198. 206. 212. 214. 250. 252.
284. 286. 288. 294. 298. 310. 312. 318.
320. 342. 344. 354. 408.
Θεοτόκος 50. 98. 152. 166. 218. 226. 232.
250. 268. 278. 294. 320. 322.
θεωρία γνωστική 32.
θεωρία πνευματική 128. 130.
θέωσις 132. 330. 354. 432.
θλίψις 38. 134. 330. 332. 370. 414. 416.
θνητότης 318.
θρασύτης 96. 186.
θρύψις 42.
θυμός 56. 58. 82. 88. 96. 162. 228. 384. 400.
408. 416. 434.
θυσία 446.
θυσία αἰνέσεως 402.
Θωμᾶς (ἀδελφός) 156. 424.

Ι

Ἰακώβ 128. 318.
ιδιότης 192. 194. 346.
ιδίωμα, - τα 14. 116. 118. 252. 280. 290. 298.
300. 302. 308. 324.
ἴδιον 280. 282. 302.
Ἰερεμίας 70. 72. 358.
Ἰεροσόλυμα 450
Ἰερωσύνη 354. 374. 406. 408. 410.

Ἰουδαία 158.
Ἰουδαϊσμός 282.
Ἰουδαῖοι 394.
Ἰούδας 392.
Ἰούδας (προδότης) 412.
ἰστομία 188.
Ἰσραήλ 32. 128. 146. 158. 392.
Ἰσραηλίται 394. 416.
Ἰωάννης (ὁ Εὐαγγελιστής) 66. 210. 212.
Ἰωαννία ἀμμα 154. 162.
Ἰώβ 20. 220. 412.
Ἰωσαφάτ 158.
Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας 444.

Κ

Καθαρός (ὁ Θεός) 384.
καθαρότης 224. 362. 386. 436.
κάθαρσις 420.
καινοτομία 354.
κακευχία 80.
κακία 16. 18. 28. 48. 54. 58. 60. 126. 138. 140.
270. 382. 390. 432. 448.
κακοδοξία 162.
κακόνοια 186.
κακοπάθεια 332.
κακουργία 188. 348.
καλλιέλαιος 230.
καλοκαγαθία 10. κόλασις 28.
κάλλος τῆς ἀγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδος
66.
καρτερία 70. 96.
κατάκρισις 86. 362. 390.
καταφρόνησις 94. 362.
κατήφεια 38. 114. 36.
καύχημα 442.
κενοδοξία 422.
κένωσις 150. 220. 240. 328. 354.
κίνδυνος 128. 244. 278.
κίνησις ἐμφυτος 118.
κίνησις φυσική 118.
κληρονομία 274.
κοινόν 280. 282. 302.
κοινότης 324
κόλασις 36. 46. 88. 96. 98. 364.

Κορίνθιοι 116. 210.
 Κοσμάς (διάκονος) 264. 268.
 κραυπή 274.
 κρίμα 80. 390.
 κρίσις (μέλλουσα) 34. 38. 40. 44. 336. 414.
 418.
 Κύριλλος (Ἀλεξανδρείας) 172. 180. 186.
 194. 206. 216. 250. 310. 320. 338. 346.
 Κωνσταντινούπολις 162.

Λ

Λάζαρος 20.
 λαμπρότης 32.
 ληρωδία 316.
 ληστής 126. 146.
 Λιβύη 162.
 λογίζεσθαι 120.
 λογισμὸς σῶφρων 76.
 λοιδορία 42. 88. 90.
 λουτρὸν θεῖον ἀναγεννήσεως 208.
 λύπη 82. 86. 150. 328. 380. 404. 430.
 λύπη κατὰ Θεὸν 82. 84. 88.
 λύτρον 330.
 λύτρωσις 420.
 Λῶτ 28.

Μ

μακαριότης 222. 324. 370. 372.
 μακροβίωσις 70.
 μακροθυμία 56. 70. 96. 150. 226. 370.
 μακρόθυμος 446.
 μάνα 422.
 Μάνης 216. 318.
 μανία 118. 154. 240.
 Μάξιμος 136. 428.
 Μαρία (ἡ Θεοτόκος) 50. 98. 166. 226. 278.
 294. 354.
 Μάρκελλος 282.
 ματαιοπονία 120.
 μάχαιρα τοῦ πνεύματος 224.
 μεγαλόνοια 110.
 μεγαλοπρέπεια 368.
 μέθη 274. 432.
 μείωσις 216. 266. 306. 338. 354.

μέριμνα 226.
 μερισμὸς 244.
 μεταβολή 292.
 μεταμέλεια 38.
 μετόνοια 82. 144. 146. 420.
 μετριότης 96.
 μετριοφροσύνη 100.
 μήνις 60.
 μαιφονία 60. 272.
 μαισμός 274.
 μίμησις 374. 406.
 μισανθρωπία 164. 274.
 μισάνθρωπος 272.
 μισόθεος 272.
 μῖσος 42. 44. 140. 224. 366. 396. 420.
 μνησικακία 42.
 μολυσμὸς 32. 158.
 μορφοποιΐα 64.
 μυστήριον 168. 172. 180. 182. 184. 206. 268.
 274. 310. 322. 324. 328. 330. 336. 354.
 356. 358. 372. 374. 392. 394. 402. 406.
 438. 442.
 μυστήριον Θεοῦ 38. 48.
 μυστήριον Χριστοῦ 256.
 μυστήριον τῆς ἀγάπης 54.
 μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως 356.
 Μωαδίται 392.
 Μωυσῆς 128. 354. 358.

Ν

νέκρωσις 412.
 Νεοκαισαρεῖς 282.
 Νεστόριος 172. 180. 182. 186. 188. 204. 208.
 246. 268. 278. 312. 314.
 νηστεία 44.
 Νίκαια 282.
 νοεῖν 120.
 νόμος θεῖος 260. 394. 406.
 νόμος Θεοῦ 440.
 νόμος τῆς φύσεως 56.
 νόμος τῆς χάριτος 52. 56.
 νόμος τοῦ πνεύματος 368.
 Νῶε 242.

Ξ

Ξηνητεία 220.

Ο

όδύνη 38. 46. 330. 384. 404. 434. 442.
 οΐησις 96. 160. 374. 420.
 οϊκειότης 434.
 οϊκείωσις 32. 306.
 οϊκονομία 20.
 οϊκονομία (θεία) 54. 182. 200. 232. 240. 246.
 294. 300. 372. 392. 394. 438.
 οϊμωγή 38.
 ὄλεθρος 348.
 ὀλιγοψυχία 96.
 ὀλότης 246. 254.
 ὀλοφυρμός 38.
 ὀμοιότης 88.
 ὀμοίωσις 64.
 ὀμολογία 260. 278. 328. 334. 342. 346. 438.
 ὀμολογία εὐσεδῆς 230.
 ὀμόνοια 56. 186. 208. 342. 354.
 ὀμοσύσιον 106. 166. 198. 242. 282. 286. 290.
 292. 294. 312. 316. 344.
 ὀμοῦπόστατον 290. 316.
 ὀμοφυές 198. 286. 290. 314.
 ὀμοφωνία 342.
 ὄνειδος 360.
 ὄργη 34. 36. 60. 84. 224. 394
 ὄρκος 158.
 ὀσιότης 38.
 Οὐαλεντίνος 216.
 οὐσία 116. 166. 168. 170. 174. 176. 180. 192.
 194. 196. 214. 216. 244. 246. 252. 254.
 258. 280. 282. 284. 286. 288. 290. 294.
 296. 302. 304. 306. 308. 310. 312. 324.
 346.
 ὄφις νοητὸς 332.

Π

πάθημα, -τα 96. 150. 166. 268. 274. 324. 328.
 330. 356. 414. 416.
 παθήματα σαρκικά 414. 422.
 πάθος 10. 30. 32. 44. 58. 60. 62. 66. 82. 126.

130. 146. 218. 272. 274. 320. 322. 356.
 358. 364. 366. 368. 380. 382. 384. 388.
 412. 414. 420. 430. 434. 438. 446.

πάθη ἀτιμίας 432.
 παιδαγωγία 28. 224.
 παίδευσις 186.
 πάλη (πρὸς δαίμονας) 414.
 Παναγία (ἢ Θεοτόκος) 332.
 παραβάπτισμα 160.
 παράδοσις 272.
 Παράδεισος 26. 148.
 παράκλησις 444.
 παρακοή 388.
 παρανομία 34.
 παράχρησις 18.
 Παρθένος 218. 232. 244. 250. 268. 320. 322.
 παρουσία Χριστοῦ 86.
 παρησία 166. 412. 448.
 Πατρικία 154. 156. 158.
 Παῦλος 116. 208. 374.
 πειθανολογία 226.
 πειρασμός 96. 224. 270. 274. 278. 402. 414.
 426.
 πενία 28. 444.
 περίνοια 200.
 περιτροπή 292.
 περιφάνεια 28.
 Πέτρος 412. 450.
 Πιλᾶτος Πόντιος 278.
 πίστις 14. 30. 54. 56. 80. 158. 160. 166. 190.
 208. 212. 218. 226. 230. 260. 264. 272.
 274. 278. 282. 286. 322. 328. 334. 354.
 388. 438. 444. 450.
 πλάνη 28. 164. 238. 250. 270. 322. 338. 342.
 346. 348.
 πλάνη πολύθεος 272.
 πλεονέκτημα 424.
 πλεονεξία 60.
 πλημμέλημα 230. 362. 420.
 πλοῦτος 20. 26.
 πόθος 12. 48. 58. 126. 140. 278. 376. 396. 408.
 πόθος κατὰ πνεῦμα 124.
 πόθος κατὰ σάρκα 124.
 ποιότης 104. 176. 180. 192. 194. 200. 234.
 306. 308. 314. 316. 318. 346.

ποιότητας ὑποστατική 314.
 ποιότης φυσική 316.
 πολιτεία κατὰ Θεὸν 28.
 πολυαρχία 142.
 πολυθεΐα 282, 284.
 πονηρία 84, 86, 122, 130, 142, 318, 432.
 ποσὸν 180, 200, 234, 266, 304, 306, 308, 310,
 322, 324, 346.
 ποσότης 178, 190, 232, 266, 304, 306, 308,
 346.
 προᾶξις 130.
 προᾶξις γνωστική 128.
 προᾶξις φιλόσοφος 32.
 πραότης 54, 88, 96, 228, 370, 404, 428.
 πραγῦπάθεια 54.
 προαΐρεσις 16, 132.
 πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ 392.
 προδοσία 412.
 πρόθεσις 42.
 προθυμία 94, 364, 444.
 πρόνοια 14, 16, 18, 22, 28, 50, 66, 130, 140,
 406, 418.
 προσευχή 224.
 προσκύνησις 286, 322.
 πρόσλημμα 194.
 πρόσληψις σαρκῶς 296, 302, 342, 344.
 πρόσωπον 206, 280, 282, 284, 286, 288, 290,
 294, 298, 300, 314.
 Προφήται 218.
 πτωχεία 80.
 πτωχεία τοῦ ἁγίου Πνεύματος 228.
 πῦρ αἰώνιον 36, 126.
 πῦρ γεέννης 42, 436.
 πῶρωσις 374.

P

ραθυμία 40, 46.
 Ροβοὰμ 160.
 Ρωμαῖοι 162, 208.
 Ρώμη 162, 450, 452.

Σ

Σαβέλλιος 282.

Σαδουκαῖος 366.
 Σακερδῶτος μονή 154, 162.
 σάρκωσις 168, 232, 244, 252, 256, 258, 280,
 292, 294, 300, 314, 336, 344, 354, 356.
 σατανᾶς 210.
 σεμνότης 380, 430.
 Σευήρος 154, 202, 240, 250, 314, 316, 318,
 324.
 Σειρ 128.
 Σίμωνες 230.
 Σίμων ὁ μάγος 216.
 σιωπή 122, 362.
 σκάνδαλον, -α 208.
 σκότος ἀγνοίας 42.
 σκότος αἰώνιον 42, 220.
 σκότος ἑξώτερον 34.
 σκώληξ ἀκοίμητος 34, 42, 86, 436.
 Σόδομα 28, 50.
 Σοδομίτης, -ται 30, 50.
 Σολομών 160.
 Σούκενος 186, 206.
 σοφία 226, 352.
 σοφία Θεοῦ 38, 44, 140, 364, 420.
 σπορά 268, 294.
 σταυρὸς 322, 386, 416, 436.
 στεναγμὸς 38.
 στενοχωρία 46.
 στοργή 396.
 συγκατάβασις 72, 96, 144, 354, 360, 398.
 συγκατάβασις οἰκονομική 372.
 συγγνώμη 356.
 σύγχυσις 28, 82, 172, 178, 184, 190, 204, 266,
 284, 286, 310, 312, 448.
 συκοφαντία 42, 328.
 σύλληψις 294.
 σύλληψις ἄρρητος 218.
 συμβεβηκὸς 104, 118, 176, 232, 234, 240,
 306, 308.
 συμπάθεια 70, 160, 406.
 συμφορὰ 54, 150, 220, 398, 440, 444.
 συναίσθησις 374.
 συναλοιφή 284.
 συνάφεια 188.
 σύνεσις 70, 240.
 συνδιάθεσις 264.

συντέλεια 122. 384. 434.
 συντριβή καρδιάς 148.
 Συρία 156. 158. 162.
 σχέσις 234. 266. 306.
 σωτηρία 82. 90. 94. 136. 148. 166. 168. 218.
 228. 324. 330. 338. 358. 364. 382. 388.
 394. 416. 428. 432. 442. 446.
 Σωφρόνιος 262.
 σωφροσύνη 40. 96.

Τ

ταπεινοφροσύνη 42. 88. 96.
 ταπεινώσις 22. 54. 222. 228. 230. 280. 366.
 372. 420.
 ταπεινόφρων 446.
 ταραχή 140. 210.
 τάρταρος 36. 40.
 ταυτοδουλία 188.
 ταυτότης 62. 68. 78. 108. 140. 168. 218. 236.
 240. 244. 246. 282. 284. 290. 296. 298.
 300. 302. 304. 314. 324. 326. 390.
 ταυτότης ύποστατικῆ 244. 320.
 ταυτότης φυσικῆ 290.
 ταφή 322. 390.
 τελειότης 100. 424.
 τελείωσις 26.
 Τερέντιος 280.
 τιμωρία 44.
 τομή 190. 314.
 τροπή 110. 172. 204. 266. 286. 302.
 τυραννίς 58.
 Τύρος 428.

Υ

ύδρις 90. 134. 192. 272. 360. 438.
 ύγεία 20. 26.
 ύιοθεσία 218.
 ύπακοή 112.
 ύπερηφανία 38. 54. 58. 96. 160. 162. 230.
 272. 358. 368.
 ύπόκρισις 42. 58.
 ύπομονή 56. 96. 130. 226. 330. 370. 414.
 ύπόστασις 58. 68. 166. 170. 172. 178. 180.
 184. 188. 194. 198. 200. 202. 204. 206.

214. 216. 232. 240. 242. 244. 246. 252.
 254. 256. 258. 266. 280. 282. 284. 286.
 288. 290. 292. 294. 296. 298. 300. 302.
 304. 310. 312. 314. 316. 320. 324. 326.
 336. 344. 346.

ύπόστασις πατρικῆ 166.
 ύπόστασις σύνθετος (ἐπί Χριστοῦ) 252.

Φ

φαντασία 318. φθόνος 60. 318. 390.
 φαντασία ἐμπαθῆς 422.
 Φαρισαῖος 368.
 φθορά 28. 30. 50. 88. 94. 122. 136. 138. 164.
 242.
 φιλαδελφία 68. 96.
 φιλάδελφος 444.
 φιλανθρωπία 62. 64. 68. 78. 80. 96. 148. 150.
 152. 220. 226. 274. 400. 440. 444.
 φιλαυτία 56. 58. 60. 68. 76. 398.
 φιλία 140. 380. 382.
 φιλοδοξία 322. 368.
 φιλοξενία 70. 96.
 φιλόξενος 444. 446.
 φιλοπτωχία 70.
 φιλόπτωχος 444. 448.
 φιλοσοφία 14. 222.
 φιλοστοργία 392. 444.
 φόβος 12. 140. 142. 148. 390.
 φόβος γεέννης 48. 126.
 φόβος θεῖος - Θεοῦ 82. 90. 186. 366. 368.
 384.
 φόβος Κυρίου 38. 226. 364.
 φόνος 42. 270.
 φρενοδλάνεια 246.
 φρόνημα 224. 284.
 φρόνησις 70. 76. 362. 448.
 φρόνησις γνωστικῆ 96.
 φρονίτις 28.
 φύσις 50. 116. 166. 168. 170. 172. 176. 180.
 182. 184. 186. 188. 192. 194. 196. 202.
 204. 206. 208. 212. 214. 216. 216. 232.
 236. 238. 240. 242. 244. 246. 248. 250.
 252. 256. 260. 266. 268. 278. 280. 288.
 290. 292. 294. 310. 312. 316. 318. 320.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

326. 336. 344. 346. 356. 390.
 φύσις γενική 240.
 φύσις μοναδική 240. 242.
 φύσις σεσαρκωμένη 180. 182. 184. 186. 216.
 250. 268. 278. 322. 338. 346.
 φύσις σύνθετος (Χριστοῦ) 250.
 φύσις σύνθετος 198. 250.
 φῶς 226.
 φῶς ἄφραστον 434.

Χ

χαρὰ 84. 146. 332. 334. 380. 416. 430.
 χάρις θεία 52. 144. 152. 158. 162. 220. 222.
 232. 274. 338. 348. 350. 362. 426. 432.
 438. 446.
 χάρισμα 64. 164. 422. 442.
 χαύνωσις 424.
 χειροτονία 80.

Χερουβιμ 128.
 Χηρόν (βασιλεὺς) 428.
 χρηστολογία 210. 226.
 χρηστότης 56. 70. 370.
 Χριστόπεμπτος 334.
 χωρισμὸς 404.

Ψ

ψεῦδος 42. 44. 160. 206.
 328. 348. 448.
 ψευδαπόστολοι 210.
 ψευδοπροφήται 210.
 ψόγος 54.
 ψυχή 116. 120.

Ω

ὠφέλεια 186. 426.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	10-453
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'. Λόγος παραινετικός ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ κύριον Γεώργιον, τὸν πανεύφημον ἔπαρχον Ἀφρικῆς.	10-51
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β', Πρὸς Ἰωάννην Κουβικουλάριον, <i>Περὶ ἀγάπης.</i>	52-75
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	76-81
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'. Πρὸς τὸν αὐτόν, <i>Περὶ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης.</i>	82-93
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'. Πρὸς Κωνσταντῖνον.	94-99
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤ'. Πρὸς τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην, <i>Περὶ τοῦ ὅτι ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ.</i>	100-113
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ'. Πρὸς Ἰωάννην πρεσβύτερον, <i>Περὶ τοῦ καὶ μετὰ θάνατον ἔχειν τὴν ψυχὴν τὴν νοερὰν ἐνεργειαν, καὶ μηδεμιᾶς ἐξίστασθαι φυσικῆς δυνάμεως.</i>	114-123
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	124-131
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Θ'. Πρὸς Θαλάσσιον, πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.	132-137
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ι'. Πρὸς Ἰωάννην Κουβικουλάριον.	138-143
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑ'. Πρὸς ἡγουμένην, <i>Περὶ ἀσκητρίας ἐξελεύσεως τῆς μονῆς καὶ μετανοήσεως.</i>	144-153
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΒ'. Πρὸς Ἰωάννην Κουβικουλάριον, <i>Περὶ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ δογμάτων καὶ κατὰ Σευήρου τοῦ αίρετικοῦ.</i>	154-227
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΓ'. Πρὸς Πέτρον Ἰλλούστριον, <i>Λόγος ἐπιτομος κατὰ τῶν Σευήρου δογμάτων.</i>	228-263
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΔ'. Πρὸς τὸν αὐτόν, <i>Ἐπιστολὴ δογματικὴ.</i>	264-279
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΕ'. Πρὸς Κοσμᾶν, τὸν θεοφιλέστατον διά-	

κονον Ἀλεξάνδρε	καὶ τοῦ, τουτέ-
στιν οὐσίας καὶ ὑποστάσεως.	280-327
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΣ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	328-333
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΖ'. Πρὸς Ἰουλιανὸν Σχολαστικὸν Ἀλεξάνδρεα, <i>Περὶ τοῦ κατὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ Κυρίου ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος.</i>	334-341
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΗ'. Πρὸς Ἀσκητρίαν ἀποστάσας τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ προσώπου Γεωργίου τοῦ πανευφήμου ἐπάρχου Ἀφρικῆς.	342-351
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΘ'. Πρὸς Πύρρον τὸν ὀσιώτατον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.	352-361
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Κ'. Πρὸς Μαρίνον μονάζοντα.	362-371
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑ'. Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κυδωνίας.	372-375
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΒ'. Πρὸς Αὐξέντιον.	376-377
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΓ'. Πρὸς Στέφανον πρεσβύτερον.	378-379
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΔ'. Πρὸς Κωνσταντῖνον Σακελλάριον.	380-387
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΕ'. Πρὸς Κόνωνα πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.	388-391
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΣ'. Πρὸς Θαλάσιον πρεσβύτερον, <i>Περὶ δῆθεν καταπαύσεως θεηλάτου ὀργῆς διὰ προσφορᾶς θυσίας τέκνων...</i>	392-395
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΖ'. Πρὸς Ἰωάννην Κουδικουλάριον.	396-401
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΗ'. Πρὸς Κυρισίκιον ἐπίσκοπον.	402-403
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΘ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	404-405
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Λ'. Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.	406-408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΑ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	408-411
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΒ'. Πρὸς ἀββᾶν Πολυχρόνιον.	412-413
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΓ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	412-414
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΔ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	414-416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΕ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	416-417
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΣ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	418-419
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΖ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	418-420
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΗ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	420-422
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΘ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	422-423
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Μ'. Πρὸς Θαλάσιον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον.	424-426
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	426-427

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΒ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	426-429
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΓ'. Πρὸς Ἰωάννην Κουδικουλάριον.	430-437
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΔ'. Πρὸς Ἰωάννην Κουδικουλάριον, <i>Περὶ θετικῆς.</i>	438-445
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΕ'. Πρὸς τὸν αὐτόν.	446-449
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΣ'. Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.	450-453
ΥΡΕΤΗΡΙΑ	455-469
1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	455-459
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	460-469

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: Φ. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΣ – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Λαχανά 17, Τηλ. 839 414 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)